

ÇÖLLEŞME/ARAZİ BOZULUMU VE KURAKLIKLA MÜCADELE TERİMLER SÖZLÜĞÜ

T.C.
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI
Çölleşme ve Erozyonla M¼cadele Genel M¼d¼rl¼Đ¼

ÇÖLLEŞME/ARAZİ BOZULUMU VE KURAKLIKLA M¼CADELE TERİMLER SÖZL¼Đ¼

ÖNSÖZ

Çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklık, günümüzün sınır tanımayan ve geleceğimizi tehdit eden en önemli çevresel sorunların başında gelmektedir. Toprak, su, biyolojik çeşitlilik ve diğer hayati öneme sahip doğal varlıkların tahribi ve kaybı başta Afrika ülkeleri olmak üzere birçok ülkede yoksulluğun ve açlığın artmasına, yaşam kalitesinin düşmesine ciddi ölçüde neden olmaktadır. Gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun geleceğimizi tehdit eden bu sorunlarla mücadelenin güçlendirilmesi, etkilerinin önlenmesi veya en aza indirilmesi tüm ülkelerin ortak sorumluluğu ve amacı olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda ortak eylemlerin oluşturulması 1992 Rio Konferansı kararları ve Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ile tüm ülkelerin gündemine girmiştir. Ülkemiz, çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklıkla mücadele konularında gerçekleştirdiği başarılı çalışmaları ve elde edilen bilgi ve deneyimlerini diğer ülkelerle paylaşmaya ve bu alanda yürütülen uluslararası etkinliklere katkı sağlamaya büyük önem vermektedir. Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi 12. Taraflar Konferansının (COP 12) 12-23 Ekim 2015 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenmesi bu bakımdan önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Ülkemizde çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklık ve bunlarla mücadele konularında ilgili kurum ve kuruluşların, bilim insanlarının, uygulayıcıların, araştırmacıların ve halkın ortak terimleri benimsemesine ve kullanılmasına imkan sağlayıcı bir terimler sözlüğüne ihtiyaç vardı. UNCCD'nin de üzerinde hassasiyetle durduğu bu eksikliğin giderilmesi amacıyla, ağırlıklı olarak, çölleşme, erozyon, toprak, bitki örtüsü, topoğrafya, kuraklık, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği gibi konularda evrensel tanımlarla da uyumlu ortak teknik terimler havuzu oluşturulmasına ve terim birlikteliğinin sağlanmasına imkan veren bu teknik sözlük hazırlanmıştır.

Düşüncenin dili olan kelimelerin doğru algılanması ve anlamlandırılması, tüm ilgili kesimlerce ortak terimlerin kullanılması ile mümkün olabilir.

Bu sözlükte yer alan terimlerin ve tanımlarının belirlenmesinde uygun ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanılmıştır. Ulusal kaynaklar arasında özellikle çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklıkla doğrudan veya dolaylı ilişkili olarak ülkemizde hazırlanmış olan sözlükler ile ulusal stratejiler ve eylem planlarında, yasa ve yönetmeliklerde yer alan tanımlardan yararlanmaya öncelik verilmiştir. Uluslararası kaynaklar arasında özellikle Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Teşkilatı (UNCCD) ile diğer uluslararası kurumlar tarafından çölleşme ve çölleşme ile mücadele ile doğrudan ilgili olarak hazırlanan ve bu alanda evrensel olarak kabul gören terimleri sağlayan sözlüklerden yararlanmaya birincil öncelik verilmiştir. Bunun yanında diğer uluslararası sözleşmelerle (İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi gibi) ile ilgili olarak uluslararası kurum ve kuruluşlarca hazırlanmış bulunan sözlüklerde yer alan uygun terimlerden yararlanılmaya da özen gösterilmiştir.

Çok sayıda bilim kolunun inceleme alanına girmesi hasebiyle hazırlanan bu sözlük konuyla yakın ilgisi olan birçok bilim insanının görüş ve önerilerini de alarak daha da olgunlaştırılmıştır.

Sözlükte toplam 2295 terim ve kavram için tanımlar yer almaktadır. Terimlerin bir bölümü için değişik kaynaklardan alınan birden fazla (iki veya üç) farklı tanımın verilmesi, bilgilerin daha tamamlayıcı olması açısından uygun görülmüştür. Sözlükte yer alan tüm terimlerin İngilizce karşılıkları da verilmektedir.

Bilimsel dinamizmin gereği olarak, bu sözlükte bazı eksiklikler ve/veya yetersizler olabilir. Yapılacak katkılarla çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklıkla ilintili daha birçok terimin, zamanla, bu sözlüğe kazandırılması uygun ve mümkün olabilecektir.

Ülkemizde özellikle çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklıkla ilgili hazırlanan bu ilk sözlüğün hazırlanmasında katkı sağlayan çalışma arkadaşlarıma ve büyük katkı sağlayan akademisyenlere sonsuz teşekkür ederim.

Eserin çevre, doğa, ekosistem, ekoloji, toprak ve kuraklık gibi konularla uğraşan değerli arkadaşlara faydalı olması en büyük dileğimdir.

Hanifi AVCI
Çölleşme ve Erozyonla Mücadele
Genel Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Önsöz	ii
İçindekiler	iv
Kısaltmalar	v
1. Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklıkla ilgili terminoloji	1
A	3
B	33
C	60
Ç	63
D	80
E	97
F	120
G	126
H	137
I	149
İ	151
J	161
K	163
L	197
M	199
N	214
O	218
Ö	232
P	235
R	242
S	249
Ş	275
T	276
U	314
Ü	319
V	321
Y	324
Z	343
2. Dizin (Türkçe ve İngilizce)	345
3. Yararlanılan kaynaklar	448

KISALTMALAR

Sıra No.	Türkçe kısaltma	<u>Kısaltmanın tanımladığı terim</u>	İngilizce kısaltma
1	ABDG	Arazi Bozulununun Dengelenmesi	LNG
2	ABEG	Arazi Bozulununun Ekonomisi Girişimi	ELD
3	ABEP	Alt bölgesel eylem programı	SRAP
4	ABT	Alt bölgesel teşkilat	SRO
5	AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	DEMA
6	AKAKDO	Arazi kullanımı-arazi kullanım değişikliği-ormancılık	LULUCF
7	AKS	Arazi kullanım sistemi	LUS
8	AMB	Arap Magreb Birliği	UMA
9	AÖSS	Arazi örtüsü sınıflama sistemi	LCCS
10	ARY	Afet risk yönetimi	DRM
11	BEEÖ	Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütü	REIO
12	BEPI	Bölgesel eylem planı	RAPI
13	BEPr	Bölgesel eylem programı	RAPr
14	BIA	Bölgesel İşbirliği Ağları	RCN
15	BİT	Bilgi ve iletişim teknolojisi	ICT
16	BKB	Bölgesel koordinasyon birimi	RGU
17	BKKS	Bitkilerin Korunması için Küresel Strateji	GSPP
18	BM	Birleşmiş Milletler	UN
19	BMBÇS	Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi	UNCBD
20	BMÇK	Birleşmiş Milletler Çölleşme Konferansı	UNCOD

21	BMÇKK	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı	UNCED
22	BMÇMEP	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Eylem Planı	UNPACD
23	BMÇMS	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi	UNCCD
24	BMÇP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı	UNEP
25	BMESIK	Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İşler Konseyi	ECOSOC
26	BMİDS	İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	UNFCCC
27	BT	Bölgesel teşkilat	RO
28	BTA	Bilim ve teknoloji ağı	STN
29	BTKOM	Bilim ve teknoloji komitesi	CST
30	BTKUR	Bilim ve teknoloji kurumları	STI
31	BYMÜ	Brüt yeşil milli ürün	GGDP
32	CBS	Coğrafi bilgi sistemi	GIS
33	CILSS	Sahel Bölgesinde Kuraklık Kontrolü için Devletlerarası Devamlı Komitesi	CILSS
34	CO₂	Karbondioksit	CO₂
35	ÇABK	Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklık	DLDD
36	ÇEM	Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü	ÇEM
37	ÇHMK	Çölleşme Üzerine Hükümetlerarası Müzakere Komitesi	INCD
38	ÇMESEP	Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem planı, 2014-2018	NSAP
39	ÇMUSB	Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi, 2013-2023	NSDC
40	ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	MoEU
41	ÇTÇA	Çok taraflı çevre anlaşması	MEAs
42	DB	Dünya Bankası	IBRD

43	DKY	Doğal kaynak yönetimi	NRM
44	EAY	Entegre alan yönetimi	IAM
45	EE	Erozyon endeksi	EI
46	EFS	Entegre finans stratejisi	IFS
47	EGSÜ	Ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkeler	CEIT
48	EH	Ekosistem hizmetleri	Ess
49	ENHY	Entegre nehir havzası yönetimi	IRBM
50	ESKY	Entegre su kaynakları yönetimi	IWBM
51	ESÖ	Ekolojik hizmetler için ödemeler	PES
52	EYÇ	Entegre yatırım çerçevesi	IIF
53	FAO	Dünya Gıda ve Tarım Teşkilatı	FAO
54	GAKT	Güney Afrika Kalkınma Topluluğu	SADC
55	GDO	Genetik yapısı değiştirilmiş organizma	GMO
56	GEF	Küresel Çevre Fonu	GEF
57	GLADA	Kurak alanlarda arazi bozulumu küresel değerlendirilmesi	GLADA
58	GLASOD	İnsan kaynaklı toprak bozulmasının küresel değerlendirilmesi projesi	GLASOD
59	GRID	Küresel Kaynaklar Bilgi Sistemi	GRID
60	GTHB	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	MoFAL
61	GVE	Geliştirilmiş vejetasyon indeksi	EVI
62	HIDS	Havza İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi	WMESEP
63	IFAD	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu	IFAD
64	ISTRIC	Uluslararası Toprak Referans ve Bilgi Merkezi	ISTRIC
65	IUCN	Dünya Koruma Birliği	IUCN

66	İBP	İnsan ve Biyosfer Programı	MAB
67	İD	İzleme ve değerlendirme	M&E
68	İKD	İklim değişikliği	CC
69	İP	İşlevsel program	OP
70	İRKY	İkili resmi kalkınma yardımı	BODA
71	İŞA	İşlevsel amaç	OO
72	KABBS	Küresel arazi bozulumu bilgi sistemi	GLADIS
73	KABÇ	Özellikle Kuraklık, Arazi Bozulumu, Çölleşme ile İlgili İzleme Sistemi	DLDD
74	KDK	Katyon değişme kapasitesi	CEC
75	KGI	Kapasite geliştirme	CD
76	KG	Konsolide göstergeler	CONS
77	KK	Kolaylaştırma Komitesi	FC
78	KM	Küresel mekanizma	GM
79	LADA	Kurak alanlarda arazi bozulununun değerlendirmesi projesi	LADA
80	LANDAT	Uzaktan algılama konusunda çalışmakata olan en eski program.	LANDSAT
81	MED	Milenyum ekosistem değerlendirmesi	MEA
82	MERBIS	Mera Bilgi Sistemi Geliştirme Projesi	PISDP
83	MKH	Milenyum kalkınma hedefleri	MDGs
84	MKP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı	UNDP
85	NBV	Net birincil verimlilik	NPP
86	NDVI	Normalleştirilmiş fark vejetasyon indeksi (NDVI)	NDVI
87	NİÜ	Net ilkel üretim	NPP
88	OAÜAYG	Orta Asya Ülkeleri Arazi Yönetimi Girişimi	CACILM

89	OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı	OECD
90	OİG	Ortak irtibat grubu	JLG
91	OSB	Orman ve Su İşleri Bakanlığı	MoFWA
92	PGF	Proje geliştirme finansmanı	PDF
93	PRAIS	BMÇMS Performans Gözden Geçirmesi ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Sistemi	PRAIS
94	ProDok	Proje dokümanı	ProDoc
95	REDD-plus	Ormansızlaşma ve Orman Bozulumundan Oluşan Emisyonları Azaltmak	REDD-Plus
96	Rİ	Rio işaretleyici (Rio göstergeleri)	RM
97	RKY	Resmi kalkınma yardımı (dış yardım)	ODA
98	RÜTKD	Revize Ünlversal Toprak Kaybı Denklemi	RUSLE
99	SAY	Sürdürülebilir arazi yönetimi	SLM
100	SÇD	Stratejik çevresel değerlendirme	SEA
101	SKEY	Su kaynakları entegre yönetimi	IWRM
102	SKK	Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu	CSD
103	STK	Hükümet dışı kuruluşlar (sivil toplum örgütü)	NGO
104	SUGGK	Sözleşme uygulamasının gözden geçirme komitesi	CRIC
105	TED	Toplam ekonomik değer	TEV
106	TK	Taraflar Konferansı	COP
107	TKM	Temiz Kalkınma Mekanizması	CDM
108	TPA	Tematik Program Ağı	TPN
109	TT	Temiz teknoloji	CT
110	UA	Uzaktan algılama	RS

111	UBS	Ulusal bilinçlendirme semineri	NAS
112	UÇMEP	Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Programı (2006)	DCNAP
113	UEMEY	Ulusal Erozyonla Mücadele Eylem Planı	NAPEC
114	UEP	Ulusal Eylem Planı	NAP
115	UHYS	Türkiye Ulusal Havza Yönetim Stratejisi, 2014-2023	NSWM
116	UKO	Ulusal Koordinasyon Organı	NCB
117	UKÖD	Ulusal kapasite öz değerlendirmesi	NCSA
118	UON	Ulusal odak noktası	NFP
119	WHO	Dünya Sağlık Teşkilatı	WHO
120	WOCAT	Dünya Koruma Yaklaşım ve Teknolojileri İnceleme Teşkilatı	WOCAT
121	YAI	Yaprak alanı endeksi	LAI
122	YKE	Yağış kullanım etkenliği	RUE
123	YKP	Yerel alan kalkınma programı	LADP

---

1. ölleŒme / Arazi Bozulumu ve Kuraklıkla Mücadele Terimleri

---

No.	Terim Türkçe/(İngilizce)	Tanımı
-----	-----------------------------	--------

A

1. A horizonu
(A horizon) Bir mineral toprakta, solum denilen toprak katının üstünde en yüksek organik madde birikmesinin, en yüksek biyolojik aktivitenin olduğu ve/veya alüminyum ve demir oksitlerle, silikat killerinin yıkandığı yüzeysel horizonu.
2. AB horizonu
(AB horizon) Öncelikli olarak A horizonu olmak üzere hem A hem de B horizonlarının ortak özelliklerini gösteren mineral toprağın geçiş horizonu.
3. ABC profilli toprak
(ABC Soil) A, B ve C horizonlarını içeren belirgin olarak gelişmiş bir profilli bulunan toprak.
4. Abiyotik
(Abiotic) Yaşamın biyolojik aktivitesinin olmadığını ifade eder. Atmosfer gazları, inorganik tuzlar, mineral toprak parçacıkları ve su gibi ekosistemdeki faktörleri içerir. Bu aynı zamanda tuzluluk, nemlilik gibi organizma yaşamını etkileyen fiziksel ve kimyasal olayların tanımında da kullanılır.
5. Abiyotik faktörler
(Abiotic factors) Ekosistemlerdeki tüm fiziksel ve kimyasal etkenlerdir. İklimle ait ışık, sıcaklık, yağış, hava hareketleri ile litosfer tabakasına ait toprak, kayalar, gibi cansız doğal varlıkların hepsi abiyotik faktörler kapsamına girmektedir.
6. Absorbsiyon (bitki)
(Absorbtion) Toprak çözeltisinde bulunan besin maddelerinin ozmos yoluyla toprak çözeltisinden kök kıllarına doğru yukarı çekilmesi.
7. AC profilli toprak(AC soil) Sadece A ve C horizonları olan, gelişmiş B horizonu bulunmayan bir profilli toprak.
8. Açık çalılık
(Open scrub
(open shrubland) Toprak yüzeyini örtme derecesi 0,6'nın altında olan çalılık.

9. Açık havza
(*Open watershed*) Sularını denize ulaştırabilen havzalar. Açık havzalar, akarsuların kıyı kesimlerde denize ulaştıkları ve nemli iklim bölgelerinde görülür
10. Açık kanal
(*Open channel*) Suyu serbest yüzle nakleden her çeşit kanal.
11. Açık sistemler
(*Open systems*) İşlevlerini yapabilmeleri için dış çevreden girdi sağlayan, çıktılar üreten, dış kaynaklara bağımlı olan sistemlerdir. Örnek; orman, çayır, göl ekosistemleri.
12. Adaptasyon
(*Adaptation*) 1) Doğal veya insan sistemlerinde yeni veya değişen bir ortama uyum sağlama.
2) Bir bireyde veya popülasyonda daha iyi hayatta kalmasını ve gelişmesini sağlayan bir değişim. Değişim süreci, değişen yapı veya fonksiyon.
13. Adezyon
(*Adhesion*) Birbirine benzemeyen maddelerin birbirini çekmesi ve birleşmesi hali.
14. Adsorbsiyon
(*Adsorbition*) Katı parçacıkların temas sathlarında adezyon kuvvetinin tesisiyle fevkalade ince gaz ve sıvı tabakasının adsorbsiyon olayından farklı olarak teşekkülü.
15. Aerobik organizma
(*Aerobik organism*) Oksijenli ortamda çalışan, hetetrof organizmalar.
16. Afet
(*Disaster, hazard*) Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar.
17. Afet etkileri azaltımı
(afet riski azaltımı)
(*Disaster mitigation, disaster risk mitigation*) Fiziki tehditlerin (insanların oluşturdukları tehditler dahil) potansiyel olumsuz etkilerinin azaltılması ve bu amaçla, söz konusu tehditlerin, bu tehditlere maruz kalmanın ve tehditlere karşı zafiyetlerin (kırılganlıkların) azaltılmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi.

18. Afet risk yönetimi
(*Disaster risk management*) İnsanların güvenliğinin, refah ve yaşam kalitesinin iyeleştirilmesi için, afet riskinin anlaşılması, önlenmesi, azaltılmasının geliştirilmesine, afete hazır olmanın, tepki vermenin ve zararlarının tamirinin güçlendirilmesine yönelik stratejilerin, politikaların ve tedbirlerin tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçleri.
19. Afet riski
(*Disaster risk*) Bir toplum veya topluluğun normal işlevine yönelik tehdit oluşturan fiziki olaylar ile hassas sosyal koşulların etkileşiminden kaynaklanan ve insan, ekonomi ve çevre üzerinde yaygın olumsuz etkiler oluşturan durumların ve önemli değişikliklerin belli bir zaman periyodu içinde meydana gelme olasılığı. Bu durum, acilen dış destekli tedbirlerin alınmasını gerektirir.
20. Afet yönetimi
(*Disaster management*) Farklı kurumsal ve toplumsal seviyelerde afete hazır olmayı, tepki göstermeyi ve üstesinden gelmeyi destekleyen ve güçlendiren stratejilerin, politikaların ve tedbirlerin tasarımı, uygulanması ve değerlendirilmesi süreçleri.
21. Agregat
(toprak kümesi)
(*Aggregate*) Farklı bağlayıcılarla bir araya gelen toprak parçacıklarının oluşturduğu toprak kümesi. Bunlar humus, demir oksit ve karbonatlı bir çimento ile bağlanır.
22. Agregat
parçalanması
(*Dispersion (soil detachment)*) 1) Yağmur damlaları veya dolu tanelerinin fiziksel etkisi sonucu toprak parçalarının (agregatlarının) kendilerini meydana getiren daha küçük parçalara ayrılması.
2) Kayaların fiziksel etkilerle küçük parçalar halinde ufalanması. Bu olay özellikle dağlık kesimlerin dik yamaçları boyunca meydana gelir. Dağılan kaya parçaları yerçekiminin etkisi ile yamaç boyunca hareket eder.
23. Agro-
biyoçeşitlilik
(*Agro-biodiversity*) Tarım sistemlerinde bulunan bitkilerin, böceklerin ve toprak biyotası'nın çeşitliliği.
24. Agro-ekoloji
(tarım ekolojisi)
(*Agro-ecology*) 1) Ekolojinin, tarım ekosistemlerini inceleyip araştıran dalı. Tarım ekolojisi, tarım ekosistemlerini işleten insanlar da dahil olmak üzere bütün canlılarla, ekosistemdeki doğal ve doğala yakın abiyotik faktörler arasında madde ve enerji konularındaki karşılıklı etkileşimi inceleyen bilim dalıdır.
2) Kültür bitkilerinin yetişme ortamı koşullarını inceleyen ve araştıran bilim dalı.

25. Agro-ekosistem (tarım ekosistemi)
(*Agro-ecosystem*)
- 1) İnsanlar tarafından, esas olarak gıda ve gıda dışı değerli ürünlerin ve hizmetlerin üretilmesi amacıyla yönetilen biyolojik doğal kaynak sistemi.
- 2) İnsanlar tarafından yararlanılan ekosistemlerdir. Bu ekosistemlerde, yabani ve kültür bitkileri, doğal yaban hayatına ait hayvanlar ile evcil hayvanlar arasındaki karşılıklı enerji ve maddesel etkileşimler insanlar tarafından ayarlanır.
26. Agroforestry (tarım-ormancılık kombine sistemi)
(*Agroforestry, agroforestry systems*)
- 1) Aynı alanda tarımsal ürünler ve ağaçların beraberce kullanıldığı, sosyal, ekonomik ve çevresel faydaları artırarak sağlayan sistemlerdir. Agroforestry sistemlerinde kullanılan ağaçların çoğunluğu çok amaçlı olup, çeşitli sosyal, ekonomik ve çevresel yararlar sağlar. Bunlar arasında, toprağı islah eden ve verimliliğini artıran, meyve, hayvan yemi, tıbbi ve aromatik ürünler, yapacak ve yakacak odun sağlayan, rüzgâr erozyonunu önleyen, gölgeleme, gibi hizmetleri sağlayan ağaç türleri yer alır.
- 2) Aynı arazide tarım ve ormancılık faaliyetlerinin bir arada yürütülmesi ve tarım ve ormancılık ürünlerinden beraber faydalanma.
27. Agroklimatoloji
(*Agro-climatology*)
- İklimsel ve hidrolojik etmenler ile tarım, hayvancılık ve ormancılık arasındaki ilişkileri konu alan bilim dalı, çalışma alanı. Amacı, iklim bilgilerinin tarımsal amaca yönelik olarak kullanılması suretiyle tarımsal uygulamaların iyileştirilmesi, ürün miktar ve kalitesinin artırılmasıdır. Agroklimatoloji ve agrometeoroloji aynı amaç ve yöntemi kullanır. Ancak agrometeoroloji günlük sıcaklık, yağış ve rüzgârı kapsayan hava tahmini üzerinde yoğunlaşırken, agroklimatoloji uzun süreli planlamalarda ortalama verileri kullanır.
28. Agroloji
(*Agrology*)
- Ürün verimliliği ile ilgili olarak toprakların oluşum, yapı, analiz sınıflandırma gibi özelliklerini inceleyen bilim dalı.
29. Agronomi
(*Agronomy*)
- Toprak yönetimi ve tarla bitkilerinin yetiştirilmesi ile ilgili ilkeleri, kuralları, bitki ıslahı, üretim ve idaresi konularını inceleyip araştıran bilim kolu.
30. Agronomik önlem
(*Agronomic measure*)
- Bitki örtüsünü koruma ve geliştirme, münavebeli ürün yetiştirme ve uygun toprak işleme tekniklerinin kullanımına dayalı toprak ve su koruma önlemleri.

31. Ağaç
(Tree)
- 1) Ormanlarda doğal olarak yetişen veya emekle yetiştirilen, en az 8 metre boy yapabilen, yaşı ve çapı ne olursa olsun kökü, gövdesi ve tepesi olan yerli veya yabancı (egzotik) kökenli odunsu bitkiler.
- 2) Belirgin bir ana gövdesi bulunan, bu gövdeden çıkan dal ve sürgünlerin uzamasıyla türüne göre ayırt edici bir tepe tacı oluşturan, olgun yaşlarda 8 metre'nin üstünde boy yapabilen çok yıllık odunsu bitki.
32. Ağaç kabuğu
(Bark)
- Odunsu bitkilerin gövde ve köklerinin en dış tabakası. Kabuklu bitkiler arasında ağaç ve ağaççıklar, çalılar, asmalar yer alır. Kabuk, vasküler (damarlı) kambiyumun dışındaki dokuların tümünden oluşmakta olup, iç kabuk ve dış kabuk olarak iki tabakayı kapsar.
33. Ağaç sınırı
(ağaç yetişme sınırı)
(Tree line)
- 1) Ağaçların büyüme yeteneğini muhafaza edebildikleri habitatın sınırı. Ağaçlar, bu sınırın ötesindeki çevresel koşullara (düşük sıcaklık, nem yetersizliği, gibi) dayanamazlar. Ağaç sınırı, ağaçların tepe çatısı kapalılığı ile bir orman oluşturabildiği sınırı/hattı ifade eden orman sınırı terimi ile karıştırılmamalıdır.
- 2) Ağaçların yetiştiği ortamın üstünden veya altından geçen sınır. Bazı yerlerde kuraklık ve vejetasyon devresinin kılınmasına neden olan aşırı soğuklar ağacın yetişmesini engeller. Ormanın üst sınırı, Kuzey Anadolu dağlarında 2400 m'ye, Kuzeydoğu Anadolu'da ise 2700 m'ye yükselir. Bu sınırın üstünde ise alpin ot türleri yetişir.
- 3) Yüksek dağlık arazide yükseklerle çıkıldıkça, sert iklim koşulları (soğuk ve don, susuzluk, rüzgâr, radyasyon) nedeniyle ağaçların büyümediği ve yerini çalı ve otlara bıraktığı alan. Bu sınırın üstünde alpin kuşak (yüksek dağ kuşağı) yer alır.
34. Ağaç bozkırı
(ağaç stepi)
(Tree steppe)
- Orman yetişme bölgelerinden bozkırlara geçiş kuşağında teker teker yayılmış orman ağaçlarının bulunduğu bozkır kısmı.
35. Ağaççık
(Small tree, shrub)
- Biyolojik yapı olarak "çalı" ve "ağaç" arasında özellikler gösteren, yaklaşık 8 metre'ye kadar boylanabilen, toprak yüzeyine yakın yerlerden türüne göre bir veya daha fazla sayıda ana gövdeye ve bunların oluşturduğu nispeten dağınık bir tepe tacına sahip odunsu bitki.
36. Ağaçlandırma
(Tree plantation establishment)
- Bozuk orman alanları veya orman rejimi dışındaki uygun alanlar üzerinde orman ağaç ve bitkilerinin dikimi, ekimi veya iyileştirilmesi faaliyetleriyle oluşturulan orman örtüsü. Ağaçlar genellikle aynı türe ait ve aynı yaşta olup, aralık mesafeleri düzenlidir. Ağaçlandırmanın amacı odun veya odun dışı ürünlerin üretimi (üretim amaçlı orman ağaçlandırması) veya ekosistem hizmetlerinin sağlanması (koruma amaçlı orman ağaçlandırmaları).

37. Ağaçlık alan
(Woodland)
- 1) Orman olarak sınıflandırılmayan, 5 m'den yüksek ağaçların, % 5-10 oranında kapalılık oluşturduğu, 0,5 hektardan geniş alanlar.
- 2) Ağaçlar ve ağaççıkların beraberce % 10 üzerinde kapalılık oluşturduğu alan. Tarımsal ve kentsel kullanım sahalardaki bu çeşit alanlar ağaçlık alan tanımına girmemektedir.
38. Ağır metaller
(Heavy metals)
- Zehirlenme ve potansiyel zehirlenme ile ilişkili metaller ve yarı metaller (arsenik, kadmiyum, krom, bakır, kurşun, cıva, nikel, çinko gibi) grubu için kullanılan ad.
39. Ağır otlatma
(Heavy grazing)
- Bir meranın bir mevsimde ürettiği yem bitkilerinin yarısından fazlasının hayvanlara yedirilmesi
40. Ağır toprak
(Heavy soil)
- İnce çaplı toprak taneciklerinin ve özellikle kilin fazla olduğu toprak. Bu tip topraklar uygun olmayan nem koşullarında fazla çeki gücüne ihtiyaç gösterirler ve bu nedenle de işlenmeleri güçtür. Havalanma ve drenaj sorunları yaşanabilir.
41. Ahır hayvancılığı
(Stall feeding)
- Ticari amaçla veya temel hayvansal ürünlerin temini amacıyla ahırlarda beslenerek et, süt, yumurta gibi hayvansal maddelerin üretimine dayanan hayvancılık.
42. Ahşap Eşik
(Wooden check dam)
- Oyuntu ıslahı amaçlı odun kullanılarak oluşturulan eşikler. Bu amaçla, 0,6 m derinliğinde, 2 m uzunluğunda ve 1 m genişliğinde temel kazısı yapıp açılan çukur içine 13-16 cm çapında 1,5 m. uzunluğunda ahşap 2 direk kenarlara yerleştirilir. 1 m uzunluğundaki direkler 50 cm aralıklarla bu direklere 20'lik çivilerle çakılır ve sabitlenir. Oluşan yapının içi toprak, taş ve moloz ile doldurulur ve sıkıştırılır. Yapının üstüne 2 m'lik iki direk tekrar kenarlara yerleştirilir ve çakılıp üstüne tekrar 1 m uzunluğunda direkler 50 cm aralıkla çakılır ve içi toprak, taş ve moloz doldurulup sıkıştırılır. Bu işlemler her katta tekrar edilerek ahşap eşik, tabanı 1,5 m yüksekliği 1,6 m savak uzunluğu 4,5 m genişliği 1 m olacak şekilde tesis edilir.
43. Akaçlama- drenaj
(Drainage)
- 1) Doğal veya yapay tesisler aracılığıyla ihtiyaç fazlası yüzey veya toprak içi suyunun boşaltılmasına hizmet eden su taşıma tesisleri sistemi.
- 2) Herhangi bir arazide yerüstü ve yeraltı suyunun fazlasının boşaltılması.
- 3) Akarsu ve nehirler tarafından bir sahada yüzeysel akışa geçen suların oluşturduğu akarsu ağı şekli. Bu terim, drenaj ağı ve drenaj sistemi için de kullanılır. Akarsular, buldukları sahanın eğim, ana materyalin geçirgenliği, yapısal özellikleri ve akarsu ağının geçirdiği evrime göre çeşitli drenaj tipleri oluşturur.

44. Akarsu
(*Stream*) Yağışlarla yeryüzüne düşen ve kaynaklardan çıkıp bir yatak içinde bir araya gelerek bir deniz veya göle dökülen sular. En küçüğüne dere, biraz büyüğüne ve devamlı akış halinde olana çay, büyüklerine ise ırmak veya nehir denir.
45. Akarsu akım azalması
(*Stream flow depletion*) Bir vadi veya belirli bir arazi alanına giren su miktarı ile bu vadi ve araziden çıkan su miktarı arasındaki fark.
46. Akarsu gücü
(*Stream power*) Akarsuyun sarf ettiği enerji oranıdır. Akarsu boyunca potansiyel (gizil) enerji, diğer enerji şekillerine, özellikle kinetik enerjiye dönüşür. Akarsuyun aşındırma ve taşıma gücü; yataktan geçen su miktarına, akışkanlığı belirleyen su yoğunluğuna, suyun hızına, yatağın eğimine ve yatağın pürüzlülüğüne bağlıdır.
47. Akarsu kıyı erozyonu
(*Stream bank erosion*) Çeşitli büyüklükteki akarsuların kıyılarında meydana gelen ve akarsu yatağının kıyılarının oyularak yıkılması ile bitişikteki arazilerin kaybına neden olan bir erozyon tipi.
48. Akarsu kıyı erozyonu kontrolü
(*Stream bank erosion control*) Çeşitli büyüklükteki akarsuların kıyılarında oluşan veya olası tahribatın, kıyı boyunca söğüt ve kavak gibi ağaçların dikilmesi, kazıklar çakılıp aralarının çalılarla örülmesi, çakıl ve taş döşenmesi, blok taşların yerleştirilmesi ve benzeri önlemlerin uygulanması suretiyle korunması.
49. Akarsu kıyı ormanı tampon sistemi
(*Riparian forest buffer system*) Akarsu kıyılarındaki erozyonu önlemek için oluşturulan orman şeridi.
50. Akarsu rejimi
(*Stream regime*) Bir akarsuyun veya yatağının, kararlılıkları bakımından durumu. Akım karakteristikleri sonucu yatağı kararlı bir duruma ulaşmışsa, o akarsu “rejim” halindedir. Rejim hali katı madde yükü, ancak tamamen etkin olan bir yatakta karşılaşılan bir yüküdür. Yatağın etkinliğindeki herhangi bir azalma, kısmi bir hareketsizlik meydana getirir; limit halde ise yatak tamamen hareketsiz hale gelir.

51. Akarsu sediment verimi
(*Sediment yield*)
- 1) Akarsuyun drenaj alanını terk ederek göl veya denize döküldüğü yerdeki toplam sediment miktarıdır. Bu miktar ton/yıl olarak tanımlanır. Akarsu havzasının sediment verimi ise ton/km²/yıl olarak tanımlanır. Toplam sediment yükünü, akarsuyun yatağındaki yük ile akarsuda yüzer halde taşınan (askı materyali) yük oluşturur.
- 2) Bir akarsu ve sele, bir sahada erozyon sonucu karışan yük veya bir alanda akarsu veya sellere karışan malzeme miktarı. Bu verim, arazinin eğim, bitki örtüsü ve erozyon durumuna ve özellikle ana materyalin taneli olmasına bağlıdır.
52. Akarsu sedimenti (akarsu tortulu)
(*Fluvial sediment*)
- Akarsuların taşıdığı maddelerden oluşan tortul, çökel. Akarsu çökelleri, akarsuyun taşıdığı inorganik ve organik maddeler ile çözülmüş haldeki yükün birikmesiyle oluşur.
53. Akarsu yatağı
(*Stream bed (stream channel)*)
- Doğal veya yapay devamlı veya kesikli olarak içinde akarsu bulunduran belirli su yolu veya iki su kütlelerini birbirine bağlayan su yolu.
54. Akarsu yükü
(*Stream load*)
- Akarsuyun taşıdığı çözünür ve katı haldeki yük. Bu yük miktarı kg/gün, ton/gün, ton/ay, ton/yıl olarak ifade edilir. Bazı akarsular daha çok çözünür halde çeşitli karbonatları ve tuzları taşır bazılarında ise mil, kum, kil, çakıl boyutunda olan katı yük daha fazladır. Sularda yüzer halde taşınan yüke su yükü, akarsu yatağının tabanında sürüklenerek taşınan kum ve çakıl boyutundaki malzemelere ise yatak yükü denir.
55. Akdeniz iklimi
(*Mediterranean climate*)
- Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen bir iklim tipi. Thornhweit'in iklim sınıflamasına göre yarı nemli mezotermal iklim sınıfı içersine girer. Bu iklim Akdeniz çevresinde, Kaliforniya'nın güneyinde, Şilinin orta sahil kesiminde, Güney Afrika kıyısında Cape Town civarında, Avustralya'nın güney sahil bölümünde görülür. Türkiye'de ise kuzeyde Gelibolu yarımadasından başlayarak Ege ve Akdeniz kıyı kesimi boyunca hüküm sürer.
56. Akıllı kullanım
(*Wise use*)
- Ekosistemlerin doğal varlıklarının, insanların yararı için, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde devamlılıklarını garanti altına alan bir anlayış ve uyum içinde kullanımı.
57. Akım (debi)
(*Discharge (rate of flow)*)
- Bir akarsuyun (ırmak, dere, kanal, gibi) birim enine kesitinden, birim zamanda geçen su miktarı (2 m³/sn gibi).

58. Akım ölçer
(Meter, flow meter) Debiyi (akımı) veya geçen suyun miktarını ölçen bir alet.
59. Akım rejimi
(Flow regime) Akarsu yatağından bir yılda geçen su miktarının değişimidir. Akarsu rejimini, iklim koşulları, topografya, özellikle eğim, jeolojik yapı, taşların suyu geçirgenlik durumları ile akarsuyu üzerindeki baraj gibi yapılar belirler.
60. Akış
(Runoff) 1) Bir araziye düşen yağışların araziye akıntı kanalları vasıtasıyla terk eden bölümüdür. Toprağa nüfus edemeden araziye terk eden yüzey akışına yüzeyel akış, akarsu yatağına erişmeden toprağa nüfus edene taban suyu akışı veya taban suyundan sızma akıntısı denmektedir. Toprak ilminde yüzey akışı, yalnızca yüzey akışı ile kaybedilen suyu; jeoloji ve hidrolikte ise yüzeyel ve yüzey altı akışlarını beraber ifade etmektedir.
- 2) Belli bir sahaya düşen toplam yağışın doğal veya yapay yerüstü akarsularında akan kısmı.
- 3) Yağışın buharlaşmayan ve terleme yoluyla uzaklaşan kısmı dışında kalan ve toprak üstünde ve içinde akarak ana su gövdelerine (göl, deniz, gibi) ulaşan kısmı.
61. Akış depolanması
(Detention storage (runoff detention)) Yağışı izleyen kısa süre içinde akarsulara akış yolunda veya akarsu sistemi içinde geçici olarak depolanan yağış miktarı. Akış depolanması, yüzeyde veya kanalda tutulan akışı kapsarken, Çöküntü (depresyon) depolanmasını kapsamaz.
62. Akış sarfiyatı
(Rate of runoff) Bir yüzeyden birim zamanda akan su miktarı
63. Aklimatizasyon
(Acclimatization) Canlıların sıcaklık, nem gibi yabancı iklim koşullarına alışmaları süreci. Diğer toplumlara, beslenme koşullarına ve yerleşim şekillerine uyum sağlaması olayı.
64. Aktif kök bölgesi
(Active root area) Kılcal köklerin en yoğun olduğu bölge
65. Aktif nüfus
(Active population) Bir yerde çalışma gücüne sahip olan nüfus. 15-64 yaşları arasındaki nüfus, faal veya aktif nüfus olarak kabul edilir.

66. Aktüel arazi bozulumu
(*Actual land degradation*)
Belli fiziki koşullar, bitki örtüsü ve kullanım şekli altındaki bir arazinin uygunluğu ve verimliliğinde, erozyon, tuzlanma, kirlenme ve aşırı kullanım gibi nedenlerle meydana gelen azalma.
67. Akifer
(*Aquifer*)
1) Yer altında, geçirimsiz bir tabaka üzerinde toplanan su haznesi.
2) Yer altında, yeraltı sularının üzerinde toplandığı jeolojik yapı
68. Akut yoksulluk
(*Acute poverty*)
Gelir veya hayati temel ihtiyaçların karşılanmasındaki yetersizlik. Gıda, barınma, temiz su, tedavi, sağlık bilgisi ve eğitimle ilgili eksiklikler ve yetersizlikler akut yoksulluğa yol açmaktadır. Akut yoksulluk özellikle Afrika ve Güneydoğu Asya'nın birçok ülkesinde yaygındır.
69. Alan
(*Area*)
Bir proje, program veya girişim tarafından hedeflenen toplam alanı tanımlamakta olup genelde hektar olarak ifade edilir.
70. Alçak arazi (alçak alan)
(*Lowland*)
Çevresine göre nispeten düşük yükseltide ve düz arazi.
71. Alçıtaşı (jips)
(*Gypsum*)
Bünyesinde kalsiyum sülfat ve su taşıyan kaya ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$). Kapalı havzalarda çözünür haldeki kireçli ve kükürtlü maddelerin buharlaşması sonucunda oluşur.
72. Alg
(*Algae*)
Fotosentez yaparak büyüyen, çoğunluğu tek hücreli mikroskobik geniş bir canlı topluluğu. Bazı algler çok hücreli olup deniz ve göllerde yaşar, bazıları nemli ağaç gövdelerinde ve toprak yüzeyinde bulunur.
73. Alıkoyma (suyun toprakta alıkonması)
(*Retention*)
Bir drenaj alanına düşen yağış miktarının yüzeysel akış halinde uzaklaşmasından sonra arta kalan su olup, yağış ile yüzeysel akım arasındaki su miktarıdır.

74. Alınabilir besin
(*Available nutrient*)
- 1) Element ve bileşiklerin gelişmekte olan bitkiler tarafından absorbe ve asimile edilmeye hazır (uygun) bölümü.
2) Toprakta bitkiler tarafından kolaylıkla absorbe edilen ve özümlenen bileşik veya element halindeki besin maddesi miktarı.
75. Alkali toprak
(*Alkali soil*)
- 1) pH'ı 8,5 veya daha fazla olan, yüksek düzeyde alkalilik veya %15'den yüksek değişebilir sodyum doyumluğu veya her ikisini birlikte gösteren toprak.
2) Ürün bitkilerinin gelişmelerini önleyecek miktarda alkali iyon (sodyum) içeren toprak.
76. Alkalın toprak
(*Alkaline soil*)
- Kesin olarak tarif edildiğinde pH değeri 7'den büyük olan toprak. Pratik olarak pH değeri 7,5'den büyük olan topraktır. Bu terim genellikle yüzey katmanları veya kök bölgesi için kullanılmakla birlikte buralardaki bir horizon veya bunlardan alınmış bir toprak örneği için de kullanılır.
77. Alüvyal
(*Alluvial*)
- Akarsular tarafından taşınıp, belirli yerlerde yığılmış olan tortul materyaldir. Türkiye'nin birçok nehir ağzı verimli ovaları alüvyal (kum, silt, kil) materyalden oluşur.
78. Alüvyon
(*Alluvium*)
- Akan veya çekilmekte olan suyun etkisi ile çökelen birikinti malzemesi (tortul, sediment).
79. Alpin
(*Alpine*)
- Ağaç yetişme sınırı üzerindeki yüksek dağ ve yayla alanlarında yer alan ve soğuk iklimin hakim olduğu yöre.
80. Alpin kuşak
(*Alpine zone*)
- Yerkürede orta ve alçak enlemlerdeki dağlarda ağaç yetişme sınırının üzerinde ağacın doğal halde yetişemediği, çoğunlukla otsuların yetiştiği yüksek dağ kuşağı. Yüksek enlemlerde bu kuşak deniz kıyısından başlayabilir.
81. Alpin mera
(*Alpine pasture*
(*alpine meadow*))
- Ormanın üst sınırından sonra alpin alanlarda yer alan meralardır. Rakımın fazla olmasından dolayı uç (ekstrem) şartlara sahiptir.

82. Alpin vejetasyon (alpin bitki örtüsü) (*Alpine vegetation*) Yerkürede orta ve alçak enlemlerdeki dağlarda ağaç yetişme sınırının üzerinde ağacın doğal halde yetişmediği kuşakta, çoğunluğunu otsuların ve bodur çalılıarın oluşturduğu bitki örtüsü.
83. Alt bölgesel eylem programı (ABEP) (*Sub-regional action programme (SRAP)*) Alt bölgede yer alan ülkelerle danışma ve işbirliği ile hazırlanan bu eylem programları, ulusal eylem programlarının geliştirilmesi ve uyumlaştırılmasında katkı sağlar. Alt bölgelere örnek olarak, Batı Afrika, Güney Afrika alt bölgeleri verilebilir.
84. Alt bölgesel teşkilat (ABT) (*Sub-regional organization (SRO)*) Belli coğrafi veya jeopolitik sınırlar içerisinde yer alan ülkeler arasında işbirliğini, politik ve ekonomik entegrasyonu ve diyalogu geliştirmek, küresel ve Uluslararası sözleşme ve programların uygulanmasını güçlendirmek amacıyla tesis edilen, uluslararası statüye sahip kuruluştur.
85. Alt familya (*Sub-family*) Sistematikte familyadan önce gelen ve ondan daha küçük bir birlik.
86. Alt havza (*Sub-catchment (sub-watershed)*) 1) Bir havzayı oluşturan küçük havzalardan her biri.
2) Havzanın sularını denize boşaltan ana akarsuya bağlı, daha küçük akarsular veya göllerin su toplama alanıdır.
87. Alt toprak (*Sub-soil*) 1) Belirli horizonlar gösteren topraklar içinde B horizonunda, horizonların belirgin gelişmediği topraklarda yüzeydeki toprağın altında yer alan, içinde köklerin normal olarak geliştiği tabaka. Alt toprak, yaklaşık 30-35 cm. derinlikten ana kayaya kadar olan derinliği içine almaktadır. Alt topraklar, özellikle hacim ağırlıkları fazla ve bundan dolayı da fiziksel özellikleri üst topraklara oranla daha olumsuzdur. Buna rağmen alt toprak, bitkinin büyümesi ve gelişmesi yönünden büyük önemi olan toprak katmanıdır.
2) Tarım alanlarında toprağın pulluk katmanı altında kalan kısmı.
88. Alt toprak işleme (*Sub-soiling*) 1) Yağışın toprağa nüfuzunu, köklerin yayılmasını ve havalanmayı arttırmak için alt toprağın mekanik olarak gevşetilmesi veya parçalanması olayı.
2) Sıkışmış bulunan alt toprakları, özel bıçak benzeri kesici kısımları ile kırın/yaran çizel, dipkazan ve/veya riper adı verilen aletlerle işleme yöntemi.

89. Alt toprak tarımı
(*Subsoil farming*) Erozyon sonucu yüzeye çıkmış alt toprak üzerinde yapılan, genellikle düşük verim sağlayan tarım türü.
90. Alt tür
(*Sub-species*) 1) Biyolojik sınıflamada tür altında yer alan bir taksonomik düzey.
2) Bir türün özellikle coğrafi veya ekolojik alt birimi.
91. Alternatif enerji kaynakları
(*Alternative energy sources*) Fosil yakıtlar ve nükleer enerji dışında, su, güneş rüzgâr, dalga, jeotermal ve biyolojik kaynaklardan enerji üretimi.
92. Altimetre
(*Altimeter*) Hava basıncına bağlı olarak yükseltiyi ölçen alet.
93. Alüvyal toprak
(*Alluvial soil*) 1) Jeolojik olarak yakın zamanlarda depolanmış bulunan alüvyon formasyonunda gelişmekte olan ancak halen herhangi bir genetik horizon gelişmesi (toprak oluşum süreci) göstermeyen veya değişime uğramamış olan genç toprak.
2) Akarsuyun taşıdığı ince malzemelerin akarsuyun yayıldığı alanlarda birikmesi ile oluşmuş topraklar. Alüvyal toprakların fiziksel ve kimyasal özellikleri ve devamlı taşkına maruz kalma Alüvyal malzemenin ayrışmasını, toprağın yüzeyinden yıkanan maddelerin altta birikmesini engeller. Ancak uzun müddet taşkına uğramayan alanlarda Alüvyal malzeme veya ana maddenin üzerinde sığ da olsa A horizonu oluşur. Alüvyal toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerini, Alüvyal malzemenin kaynaklandığı yerlerdeki kayaların fiziksel ve kimyasal özellikleri tayin eder. Genellikle drenajın iyi olduğu Alüvyal topraklar, besin maddeleri bakımından zengin ve işlenmesi kolay olduğu için tarıma uygundur.
94. Alüvyum
(*Alluvium*) Akarsular tarafından bir yerde yığılan veya akarsular içinde taşınan çakıl, kum, silt, kil ve bunların her türlü karışımından oluşan tüm aşınma ürünü materyaller için kullanılan genel bir terimdir.
95. Alüvyal çayır toprağı
(*Alluvial meadow soil*) Genç Alüvyal birikintilerden oluşmuş yeraltı suyu içindeki toprak. Taban suyu derinde olmadığı zaman buna “gley orman toprağı - Gleysol” denir.

96. Alüvyal koni (birikinti konisi) *(Alluvial cone)* 1) Bir akarsuyun dik bir yamaçtan düzlüğe indiği yerlerde oluşan tabakalı koni görünümlü tortullaşma.
2) Katı materyal yükü fazla olan akarsuların ova veya oluklara açıldığı yerlerde oluşturduğu, yamaçları fazla eğimli birikinti konisi.
97. Alüvyal taşkın ovası *(Alluvial flood plain)* Akarsu taşkınları ile oluşmuş geniş ovalık alanlar. Kurak dönemlerde kuru olan ovalar, taşkın döneminde sularla kaplanır. Suların yayıldığı alanlarda genellikle ince materyaller birikir. Bu ovalar, akarsu yatağının çok geniş olduğu yerlerde veya suyun geniş alanlara yayıldığı çukur yerlerde bulunur.
98. Alüvyal yelpaze *(Alluvial fan)* Dağların dik yamaçlarından hızlı akan suyun taşıdığı taşların birden düzleşen bölgede yığılmaları.
99. Amaç *(Objective)* Bir projenin veya kuruluşun ulaşmayı hedeflediği sonuçların kavramsal tanımı. Amaçlar, proje uygulamalarının veya kuruluşun hizmetlerine ilişkin politikaların uygulanması ile elde edilecek sonuçları ifade eder. Amaçlar: misyon, vizyon ve temel değerlerle uyumlu, iddialı, ama gerçekçi ve ulaşılabilir olmalı, ulaşılacak istenen sonuçları açık bir şekilde ifade etmeli, ancak bunlara nasıl ulaşılacağını ayrıntılı olarak açıklamamalı, durum analizi sonuçlarına göre şekillenmeli, orta vadeli bir zaman dilimini kapsamalı, önemli dışsal değişiklikler olmadığı sürece değiştirilmemelidir.
100. Ana akarsu *(Main stream)* Bir havzadaki akarsuyun ikincil kollarının birleşerek oluşturduğu en üst derecedeki akarsu.
101. Ana kaya *(Parent rock)* Sert ya da gevşek yapıda, toprak oluşturan kayalar. Toprağın altında bulunan sıfır derinlikten başlayarak birkaç yüz metreye kadar ulaşabilir. Toprak altında bulunan veya jeolojik yapıyı oluşturan kum, çakıl, volkan kumu ve tüfü gibi gevşek malzeme veya kireçtaşı, mermer, granit, gnays gibi sert kayalar.
102. Ana kaya ayrışması *(Weathering of parent material)* Dünya yüzeyinde ya da yüzeyin yakınında bulunan kayalarda, atmosferik etkilerle oluşan tüm fiziksel ve kimyasal değişimler. Bu, toprak oluşumunun ilk aşaması olarak kabul edilir.

103. Ana sel deresi
(*Main flood basin*) Bir su toplama havzasının, sel derelerinin 3.00 m'den daha derin olan kısmından birikinti konisine kadar (boğaz bölgesi dahil) olan bölümü. Ana sel deresi mecrâ ıslahında, havzanın en önemli bölümüdür. Dere havzasının bu bölümünde alınacak önlemlerin türü, miktarı ve boyutları, yukarı havzanın karakteristikleri ile yakından ilgilidir. Su toplama havzasının genişliği, bitki örtüsü durumu, toprak, jeoloji, eğim, hidrolojik karakteristikleri boğaz bölgesinde ıslah çalışması yapıp yapılmayacağı, çalışılacaksa yapılacak tesislerin niteliklerinin tayininde etken olur.
104. Anabatik rüzgâr
(*Anabatic wind*) Yamaca doğru yükselen sıcak rüzgâr. Dağlar arasında yer alan bir vadide aşırı radyasyonla ısınan vadi tabanından yamaçlara doğru yükselen sıcak hava lokal olarak ısınmaya neden olur. Buna vadi rüzgârı da denir.
105. Anahtar tür
(*Keystone species*) 1) Bir ekosistemden yok olmaları halinde, diğer tür popülasyonları üzerinde ortalamadan daha yüksek bir değişime yol açacak tür veya toplumda diğer türlere nazaran orantısız derecede büyük etkiye sahip tür.
2) Yoksunluğu durumunun, ait olduğu toplumun ekolojik bileşimini (kompozisyonunu), yapısını veya işlevini, bol olarak bulunması durumuna göre çok daha fazla etkilediği tür.
3) Bir topluluğun hayatiyetini sürdürmesinde önemli etkisi, belirleyici özelliği olan tür. Örneğin bazı bitki türleri, gölgeleme yaparak ve diğer organizmaları besleyerek ortamda biyolojik açıdan kritik bir rol oynarlar.
106. Andezit
(*Andesite*) İsmi And dağlarından alan, ince taneli, camsı maddeli, plajyoklas, amfibolit ve mika içeren volkanik kökenli yüzey kayası. Ankara çevresinde bol bulunduğu için buna Ankara taşı da denir. pH değeri 7 civarındadır.
107. Ani taşkın (ani sellenme)
(*Flash flood*) Genellikle küçük bir saha üzerinde çok şiddetli bir yağış sonrasında meydana gelen, kısa süreli, ani çıkışlı ve nispeten yüksek zirve sarfiyatı olan taşkın. Bu sellerin taşıdığı malzeme miktarı fazladır. Türkiye'de doğal bitki örtüsünün yok edildiği fazla eğimli yerlerde, ilkbahar sonu ve yaz başlarında meydana gelir. Ani sellenme bazen önemli can ve mal kayıplarına neden olur.
108. Anız
(*Stubble*) Ekinleri biçtikten sonra tarlada kalan sap kısımları ve bunların bulunduğu tarla. Anız, yağışın özellikle eğimli arazilerde toprağa doğrudan doğruya düşmesini önlemekte, yağmur şiddetinin düşmesine neden olarak yüzey akışı hızını düşürmekte, yağmur suyunun toprağa sızmasını artırmakta ve erozyonun şiddetini azaltmaktadır.

109. Anız yakma.
(*Stubble burning*) Üreticilerin hasat sonrası tarlada kalan anız artıklarından kurtulmak için bunları yakması. Bu durum topraklarda humus ve nem kaybına ve erozyonun hızlanmasına neden olmaktadır.
110. Anormal
(*Abnormal, anomaly*) Normalden önemli ölçüde sapan.
111. Antropik toprak
(*Anthropic soil*) Doğal toprakların insanlar tarafından sürekli işlenmesi ve uygun olmayan kullanımları sonucu oluşan toprak.
112. Antropojen bozkır
(*Anthropogenic steppe*) İnsan etkisi ile ormanların tahrip edildiği yerleri istila eden ve o alanlarda yetişen bozkır bitkileri. Türkiye’de İç ve Doğu Anadolu bölgelerindeki alanların büyük bölümü, burada yetişen kurakçıl ormanların tahrip edilmesiyle meydana gelmiş antropojen bozkırlarla kaplanmıştır.
113. Antropojen ekosistemler
(*Anthropogenic ecosystems*) İnsanların çeşitli etkileriyle tamamen değiştirilmiş doğa koşullarının ve insan yapısı varlıkların yer aldığı çevrelerden oluşan ekosistemlerdir. Kent ekosistemleri ve ıslah edilmiş bitkilerin yetiştirildiği yeşil alan ekosistemleri buna örnek olarak verilebilir.
114. Antropojen emisyon (insan kaynaklı emisyon)
(*Anthropogenic emission*) İnsan faaliyetleri ile ilişkili olarak oluşan sera gazları, aerosollar ve sera gazı oluşturu maddelerin meydana getirdiği salınımlardır (emisyonlardır). Bunlar, fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, arazi kullanım değişiklikleri, hayvancılık, gübreleme, gibi faaliyetler nedeniyle oluşan net salınımları kapsar.
115. Antropojen etkiler
(*Anthropogenic influences, anthropogenic impacts*) İnsanların doğal bir olay ve doğa üzerindeki uzun süreli etkisi. Örneğin aşırı kesim, tıraşlama, aşırı otlatma ve aşırı yararlanma sonucunda ormanların tahrip olması. Anadolu’daki antropojen bozkırlar bu şekilde ormanların insan etkisi ile tahribi sonucunda meydana gelmiştir.
116. Antropojen (insan kaynaklı)
(*Anthropogenic, human induced*) İnsan etkisi olan, insan etkisi ile oluşturulan.

117. Ara bağlantılar
(*Inter-linkages*) Süreçlerin, faaliyetlerin veya uluslararası anlaşmaların aralarındaki bağlantılar.
118. Arap Magreb Birliği
(*Arab Magreb Union (UMA)*) 1989 yılında kurulan ve Cezayir, Fas, Tunus, Libya ve Moritanya ülkelerini kapsayan Arap Magreb Birliği (AMB), diğer etkinlikleri yanında, Kuzey Afrika ülkelerine Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin uygulamalarıyla ilgili yardım sağlayan bir alt bölgesel hükümetler arası kuruluşudur.
119. Arazi
(*Land*) 1) Toprak, bitki örtüsü ve diğer canlıları kapsayan biyo-üretken karasal sistem ve sistem içinde işleyen ekolojik ve hidrolojik süreçler.
2) Toprak, iklim, topografya, ana materyal, hidroloji ve canlıların değişik oranda etkileri altında bulunan yeryüzü parçası.
120. Arazi bozulumu
(*Land degradation*) 1) İklimsel değişiklikler ile fiziksel, biyolojik, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel etmenler ve bunlar arasındaki karşılıklı etkileşimler sonucunda, belirli zaman süreci içinde, ilgili arazideki (ekosistemdeki) potansiyel biyolojik varlıkların sürdürmekte oldukları ekonomik ve ekolojik işlevlerinde ve hizmetlerinde olan azalma, bozulma veya yok olmasıdır. “Çölleşme”, arazi bozulması sürecinin ulaştığı son aşamadır.
2) Arazinin insan faaliyetlerinden kaynaklanan nedenlerle, doğal süreçlerle daha da şiddetlenen ve boyutları iklim değişikliği ve biyoçeşitlilik kaybı nedeniyle sıklıkla artan şekilde, biyolojik ve ekonomik üretkenlik kapasitesinin herhangi bir şekilde azalması veya kaybedilmesi.
3) Doğal olaylar ve/veya insan faaliyetleri nedeniyle, tarım alanlarının yanı sıra, bozkır, mera, maki/fundalık, ağaçlık ya da ormanlık alanlarda toprağın su ve rüzgâr erozyonuyla kaybedilmesi başta olmak üzere, toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin bozulması, bitki örtüsünün uzun süreli kaybı ve bunların sonucunda arazinin ekolojik ve ekonomik verimliliğinin azalması veya kaybıdır.
121. Arazi Bozulunun Ekonomisi Girişimi
(*The Economics of Land Degradation Initiative (ELD)*) Arazi ve arazi ekosistemlerinden elde edilen ekonomik yararlar ile ilgili küresel açıdan değerli bilgiler ve veriler üzerinde, politika, bilim ve özel sektörden paydaş temsilcilerinin beraberce odaklanmasını ve çalışmasını sağlayan bir platformdur.

122. Arazi Bozululumunun Dengelenmesi (ABDG)
(Land Degradation Neutralization (LDN))
- 1) Ekosistemden sağlanan hizmetleri desteklemek için gerekli olan sağlıklı ve verimli arazi kaynakları miktarının belirlenmiş zamansal ve mekansal ölçekler dahilinde aynı kalması veya artmasının sağlanması.
- 2) Ekosistemlerden sağlanan hizmetleri sürdürmek için gerekli olan sağlıklı ve verimli arazi kaynaklarının miktarının aynı kaldığı veya arttığı dünya koşullarını oluşturmak.
123. Arazi Bozululumunun Dengelenmesi Hedefi
(Land Degradation Neutralization Target)
- 15.3.2020 itibariyle çölleşmeyle mücadele, çölleşmeden, kuraklıktan ve sellerden olumsuz etkilenmiş araziler dahil olmak üzere bozulmuş arazi ve toprağın restorasyonu ve arazi bozululumunun dengeli olduğu bir dünyaya erişmek için çaba harcanması.
124. Arazi değerlendirme
(Land appraisal, land resource assessment)
- Kaynakların tahsis edilebileceği farklı potansiyel arazi kullanımlarının ve belli amaçlarla kaynak kullanımlarının arazi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi.
125. Arazi drenajı
(Land drainage)
- Toprağın suyla aşırı doymasını, zararlı miktarlardaki tuz birikmesini ve toprak yapısının kötüleşmesini önlemek veya böyle durumlardan kurtulmak amacıyla arazilerden fazla suların uzaklaştırılması. Bu işlem özellikle tarım arazisinde yapılıyorsa buna “tarım arazisi drenajı” da denilmektedir.
126. Arazi eğimi
(Land slope)
- Bir arazinin yüzeyinin yatayla yaptığı açı.
127. Arazi ekosistemleri
(Land based ecosystems)
- Sadece karalar üzerinde bulunan ekosistemlerdir. Altı adet temel karasal ekosistem arasında: tundralar, taygalar, ılıman kuşak yapraklı ormanları, tropikal yağmur ormanları, otluk alanlar ve çöller yer alır.
128. Arazi etüdü
(Field survey, land survey)
- Yerel düzeyde bilgilerin, arazi incelemeleri, gözlemler, ölçmeler, çizimler ve mülakatlar vasıtasıyla toplanması ve derlenmesi.

129. Arazi ıslahı
(*Land reclamation*) Bataklık, taşlık, sazlık, tuzlanmış ve kurak arazileri ıslah ederek ürün yetiştirmeye ve yerleşime uygun hale getirme işlemi.
130. Arazi izleme sistemi
(Türkiye'nin)
(*Land monitoring system (of Turkey)*) Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanan, Avrupa Çevre Ajansı standart sınıflandırması ve metodolojisi doğrultusunda uydu görüntülerinin yorumlanması ile elde edilen arazi örtüsü (1990-2000-2006) verileri, uydu görüntüleri ve bu verilerden hazırlanan istatistiki verilerin sunulduğu internet tabanlı uygulamadır. Sistem konumsal ve istatistiki verileri içermektedir. PostgreSQL veritabanı üzerine kurulmuş, php ve html kodlama ile geliştirilmiştir. OSİB sunucularında çalışan Sistem barındırdığı konumsal verileri OGC (Open Geospatial Consortium) standartlarında Mapping, WMS ve WFS olarak ArcGIS Server üzerinden servis etmektedir.
131. Arazi kabiliyet sınıflaması
(*Land capability classification*) 1) Toprak bozulmasına neden olmayacak şekilde arazinin en uygun kullanım şeklini belirlemek için kullanım ve koruma verilerini bir araya getirerek temel toprak etütlerine ve iklim koşullarına dayalı yapılan plânlamalara yönelik arazi sınıflaması. Bu sınıflama, toprak koruma ve kullanma verilerinin birlikte değerlendirilerek nitelikleri bakanlık tarafından belirlenen, arazi kullanma kabiliyet sınıfları da denilen I'den VIII'e kadar yapılan sınıflamadır.
2) Toprak çeşitlerinin, entansif kullanıma karşı kapasitelerine ve devamlı kullanımlarının sağlanması için talep edilen muamelelere göre özel birimlere (ünitelere), alt sınıflara ve sınıflara ayırarak gruplanması.
132. Arazi (tarla) kapasitesi
(*Field capacity*) 1) Bir toprağın su ile doygun hale geldikten 2-3 gün sonra ve serbest drenajın pratik olarak kesildiği anda toprakta kalmış suyun yüzde miktarı. Toprak su potansiyeli -33 kPa'dadır.
2) Zemin içindeki gravite ile drene edilebilecek suyun alınmasından ve aşağıya doğru olan akımın durmasından sonra zemin içinde kalan artık su. Yeraltı suyu terimleri içinde kalıcı su terimi ile benzerdir. Ancak kalıcı su hacim cinsinden verildiği halde arazi kapasitesi ağırlık cinsinden ifade edilir.
133. Arazi kullanıcıları
(*Land users*) Toprak, su, orman veya bunların kombinasyonlarının kullanımına dayalı ekonomik faaliyetlere sahip bireyler veya gruplar.

134. Arazi kullanım kabiliyeti haritası
(*Land use capability map*)
- 1) Arazilerin, erozyon durumu, eğim derecesi, mevcut kullanma şekli ve diğer özellikleri ile ilgili bilgilerin dikkate alınmasıyla hazırlanan ve kullanma kabiliyet sınıfları, alt sınıflar ve/veya birimlerine göre dağılımını gösteren harita. Bunlar ayrıntılı temel toprak haritalarının yorumlanmasıyla çizilebilirler.
- 2) Arazilerin potansiyel kullanımlarını belirlemek amacıyla geliştirilen haritalardır. Bu amaçla farklı göstergelerden yararlanılmakta olup, bunlar arasında en çok kullanılan beşi: ana kaya, toprak tipi, meyil, erozyon çeşidi ve derecesi ve bitki örtüsüdür. Bunlar daha bilimsel olarak, litoloji, edafoloji, topografya, meyil ve biyotik özellikler olarak ifade edilebilir. Potansiyel yararlanmalar hakkında bilgi sağlayan arazi kullanım kabiliyeti haritaları, aktüel kullanımı gösteren arazi kullanım haritaları ile karıştırılmamalıdır.
135. Arazi kullanım kısıtlaması
(*Land-use restriction*)
- Araziden belli kullanımlarda yararlanamama veya araziye belli bir süre kullanamama.
136. Arazi kullanım planı
(*Land-use plan*)
- Uzun bir dönem içinde genel reform sağlanmasına en iyi bir şekilde hizmet etmek üzere arazi kullanmayı ve bu kullanmanın gerçekleşmesi için gereken usul ve yolları formüle eden gelişme planları.
137. Arazi kullanım planlaması
(*Land use planning*)
- 1) Her ölçekte plânlamaya temel oluşturmak üzere, toprağın ve diğer çevresel kaynakların bozulmasını önlemek için ekolojik, toplumsal ve ekonomik şartlar gözetilerek, sürdürülebilirlik ilkesine uygun, farklı arazi kullanım şekillerini oluşturmaya yönelik toprak ve su potansiyelinin belirlenip, sistematik olarak değerlendirilmesini ve birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koyan akılcı arazi kullanım plânlaması.
- 2) Arazinin uzun süre içindeki kullanım biçimini genel refah ve gelişmeye hizmet edecek şekilde sağlayacak ve bu çeşit kullanımların gerçekleştirilmesi için yöntem ve araçları formüle edecek planların geliştirilmesi.
- 3) Uzun bir süreç içerisinde halk refahına etkisi dokunacak arazi kullanımının ve araziden yararlanma şekillerinin gerçekleşmesi için yol gösteren planları hazırlama işi.

138. Arazi kullanma şekilleri
(*Land use types*)
- 1) Potansiyel arazi kullanımlarının belirlenmesi için yerel, bölgesel veya ülkesel ihtiyaçlar gözetilerek tarımsal ve tarım dışı arazi kullanım türlerinin belirlenmesi.
- 2) Arazinin hali hazır kuru tarım, sulu tarım, mera, orman, yerleşim yeri, terk ve benzeri kullanım şekilleri.
139. Arazi kullanımı
(*Land use*)
- 1) Belli bir arazi parçası üzerinde tarım, mera ve ormancılık açısından uygulanmakta olan faaliyet çeşidi.
- 2) Arazi ile doğrudan ilişkisi olan, arazi kaynaklarının kullanımı veya onlar üzerinde etki yaratma ile alakalı insan faaliyetleridir. Diğer bir tanıma göre, arazi kullanımı, bir arazinin hangi sosyal ve ekonomik amaçlarla yönetildiği ile ifade edilebilir (otlatma, odun istihsalı, koruma, gibi). Belli bir arazi kullanımı bir veya birçok arazi parçası üzerinde yer alabileceği gibi, farklı birçok arazi kullanım uygulamalarının aynı bir arazi parçası üzerinde uygulanması da mümkündür.
140. Arazi kullanımı-arazi kullanım değişikliği-ormancılık
(AKAKDO)
(*Land use, land-use change and forestry (LULUCF)*)
- Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sekreteryası tanımına göre AKAKDO: "insanların oluşturduğu arazi kullanımları, arazi kullanım değişimleri ve ormancılık faaliyetleri sonucu oluşan sera gazı salımlarını ve bunların uzaklaştırılmasını kapsayan sera gazı envanteri sektörü"dür. AKAKDO küresel karbon döngüsünü etkilemekte ve bu kapsamdaki faaliyetler, iklimi etkileyen atmosferdeki karbon dioksit miktarının artmasına veya azalmasına neden olmaktadır.
141. Arazi kullanma kabiliyeti
(*Land use capability*)
- Arazinin, aşırı erozyon ve verimlilik kaybına yol açmaksızın, ürün yetiştirme veya başka kullanımlar için uygunluğu.
142. Arazi kullanma kabiliyeti alt sınıfı
(*Land use capability sub-class*)
- Aynı önemde muhafaza problemleri bulunan arazi kabiliyet birimleri grubu.
143. Arazi kullanma kabiliyet sınıfları
(*Land use capability classes*)
- Arazi kullanma kabiliyeti (AKK) sınıflamasında kullanılan en büyük sınıflar olup, arazilerin toprak işlemeli tarımda kullanılmaları sırasında söz konusu olacak erozyon riskinin derecesine göre ayrılırlar. Birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar olan araziler toprak işlemeli tarımda kullanılır, ancak artan riske sahiptirler. V-VII. sınıf araziler devamlı bitki örtüsü altında bulundurulmak zorundadır. VIII. sınıf arazilerden sadece milli park veya su toplama havzası olarak yararlanılır.

144. Arazi kullanma kabiliyeti sınıflandırılması
(Land use capacity classification)
- Toprak etütlerinde haritalama ünitelerini ve arazi kullanma kabiliyetinin ünitelerini alt sınıflar, sınıflar ve genel kısımlar olarak sınıflandırma.
145. Arazi örtüsü
(Land cover)
- Genellikle bitki örtüsü veya onun yoksunluğu cinsinden ifade edilen fiziki arazi örtüsü. Arazi kullanımı ile ilişkili olmakla beraber eş anlamlı değildir.
146. Arazi örtüsü değişimi
(Land cover change)
- Arazinin insanlar tarafından kullanımı veya yönetimi neticesinde arazi örtüsünde meydana gelen değişikliklerdir. Arazi örtüsü değişikliği, evapotranspirasyon, sera gazı kaynakları ve yutakları veya iklim sisteminin diğer nitelikleri üzerinde etkiler oluşturur. Arazi değişikliği konusundaki çalışmalar şu konular üzerine odaklanır: (i) değişmelerin nerede meydana geldiği; (ii) hangi arazi örtüsü tiplerinin değişmekte olduğu; (iii) meydana gelen değişiklik tipleri; (iv) arazi değişikliği oranları ve miktarları; (v) değişime neden olan nedenler ve etkenler. Tüm bu çalışmaların nihai amacı, meydana gelen değişiklik eğilimlerinin anlaşılması, sonuçlarının değerlendirilmesi ve yönetimi ve gelecekteki değişiklik senaryolarının tanımlanmasıdır.
147. Arazi örtüsü sınıflama sistemi (AÖSS)
(Land cover classification system (LCCS))
- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) tarafından, belli kullanım ihtiyaçlarının karşılanması ve haritalama uygulamaları için geliştirilen, kapsamlı, standart bir sınıflandırma sistemidir. Bu, mevcut sınıflandırmalar ve lejantlarla bağlantıları mümkün kılan bir seri bağımsız teşhis kriterini kullanan bir sistemdir.
148. Arazi reformu
(Land reform)
- 1) Bir ülkede sosyal ve siyasi yönden arazi kullanım hakkı, bölüşümü ve iyileştirilmesi yönünde meydana gelen değişme. Arazi reformu; arazi kiralama sisteminin iyileştirilmesi, topraksız çiftçi ailelerine toprak verilmesi ve kullanma hakkı tanınması, küçük tarım alanlarının toplulaştırılması, toprak ıslahı ve tarım alanlarının amaç dışı kullanımlarının önlenmesi, gibi işlevleri kapsar.
- 2) Topraktan daha fazla ürün almak, tarım için harcanan emeğin daha verimli kullanılmasını sağlamak ve bazen topraksız olan köylülere toprak dağıtmak için devlet tarafından yapılan uygulama. Arazi reformunda bazen küçük birimler halindeki topraklar büyük parçalara, bazen de büyük toprak parçaları daha küçük işletme birimlerine dönüştürülür.

149. Arazi rehabilitasyonu
(*Land rehabilitation*)
- 1) Bazı zararlı süreçler (sanayi faaliyetleri, doğal afetler, gibi) sonucu bozuluma uğramış belli bir arazinin daha önceki durumunun bir derecesine geri döndürülmesi, iyi koşullarının, işlevlerinin ve kapasitelerinin geri kazanılması süreci. Madencilik, tarım, ormancılık ve benzeri alanlarda yürütülen birçok proje ve kalkınma amaçlı faaliyetler de arazi bozulmasına neden olabilmektedir.
- 2) Bozulmuş bir ekosistem veya habitattaki belli ekosistem hizmetlerinin yeniden kazanılması.
150. Arazi şekli
(*Landform*)
- Dünya yüzeyi üzerinde, aşınma, birikme ve yer hareketleri sonucu oluşmuş plato, dağ ve tepelik gibi kendine özgü dağ şekli, özelliği.
151. Arazi sınıflaması
(*Land classification*)
- 1) Arazi birimlerinin, arazinin özelliklerine ya da belli amaçlar için uygunluğuna göre çeşitli kategorilere ayrılması.
- 2) Bazı özel kullanımlar için arazilerin nispi uygunluklarını göstermek amacıyla arazi birimlerinin sınıflandırılması.
152. Arazi tasarrufu
(arazi kullanım imtiyazı)
(*Land tenure*)
- Belli bir alana girme ve bu alanı kullanma hakkıdır. Tasarruf hakkı bir arazideki tüm kaynaklar için olmayıp, sadece belli kaynaklarla sınırlı da olabilir. Tasarruf hakları, bireyler, topluluklar, hükümetler, tüzel kişiler veya firmalar tarafından sahiplenmiş olunabilir.
153. Arazi tesviyesi
(tarımsal arazi)
(*Land leveling*)
- Sulama yapılacak arazilerde suyun toprağa homojen olarak uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla tarla yüzeyinin düzleştirilmesi.
154. Arazi toplulaştırması
(*Land consolidation*)
- Arazilerin doğal ve yapay etkilerle bozulmasını ve parçalanmasını önlemek, parçalanmış arazilerde doğal özellikler, kullanım bütünlüğü ve mülkiyet hakları gözetilerek birden fazla arazi parçasının birleştirilmesi suretiyle ekonomik, ekolojik ve toplumsal yönden daha işlevsel yeni parsellerin oluşturulması ve bu parsellerin arazi özellikleri ve alanı değerlendirilerek kullanım şekillerinin belirlenmesi, köy ve arazi gelişim hizmetlerinin sağlanması.
155. Arazi üstü akım
(*Overland flow*)
- Şiddetli ve ani sağanaklar sonucu arazi yüzeyini kaplıcaşına oluşan akım. Bu akımın arazinin sızma (infiltrasyon) kapasitesini aşmasına "sızmayı aşan akım (infiltration-excess overland)" denir. Toprak veya arazinin doyma noktasını aşması ise "doyunluğu aşan akım (saturation overland flow)" olarak ifade edilir. Bu akım şekilleri toprak erozyonuna ve heyelanlara neden olur.

156. Arazi verimliliği
(*Land productivity*) Tarımla ilgili olarak arazi verimliliği, ana ürünlerin sağladığı verim (ton/ha/yıl, gibi) olarak tanımlanabilir
157. Arazi yetenek sınıflaması
(*Land capability classification*) *Bkz. Arazi kabiliyet sınıflaması.*
158. Arazi yükselti kuşakları
(*Altitudinal zones*) Denizden yükseldikçe belirli yükselti kuşaklarında iklime bağlı olarak bazı ekolojik karakteristikler kendini göstermekte ve ekolojik bakımdan birbirinden farklı olan yükselti kuşakları ayrılmaktadır. Buna örnek olarak, aşağıdan yukarıya doğru; alçak bölge, tepelik, alçak dağlık, dağlık, yüksek dağlık, alçak alpin ve alpin kuşaklar gösterilebilir.
159. Arazi buharlaşması
(*Land evaporation*) Zemindeki buharlaşma ile yağışın bitkiler tarafından tutulup buharlaşan kısmının toplamı.
160. Arazilerin fiziksel bozulumu
(*Physical land degradation*) Özellikle toprakların yapısına ve tipine uygun olmayan ekipmanlarla işlenmesi ve/veya yüksek tonajlı tarım makineleri ve ekipmanlarının toprağın tav koşulları dışındaki dönemlerde kullanılması sonucu arzu edilmeyen fiziki yapının oluşması (kompaktlaşma, levhalı strüktür oluşumu, pulluk tabanı katmanı oluşumu, kabuklaşma, gibi).
161. Arberetum
(*Arboreta*) Değişik ağaç ve ağaççık tür ve varyetelerinin (ligninli bitkiler) zengin bir koleksiyonunun oluşturulduğu, ilmi ve eğitim amaçlarıyla kullanılan özel yerlerdir. Arberetum, zengin tür çeşitliliği itibariye, sadece bir veya birkaç ağaç türünün kullanıldığı ağaçlama sahalarından farklıdır.
162. Arıcılık
(*Bee-keeping, apiculture*) Balarısı kolonilerinin beslenmesi ve bakımı ile arı ürünleri elde edilmesi suretiyle zirai kazanç sağlanan meslektir. Bu işi yapanlara arıcı denir. Arıcılıkta en çok bal üretimi hedeflenir. Bunun yanında balmumu, polen, arı sütü, arı zehiri ve propolis gibi arı ürünleri de elde edilebilir. Arı kolonilerinin çoğaltılıp pazarlanması da bunlara ilave edilebilir.

163. Artım (ormancılıkta) *(Increment (in forestry))* 1) Bir orman ağacında (veya ağaççıklarda) belirli sürede (bir yılda veya belirli zaman aralıklarında) meydana gelen biyokütle üretimi. Biyokütle oluşumu dallarda, gövdede, yapraklarda, kökte, kozalak ve meyvelerde meydana gelir. Mevcut hacim (veya canlı biyokütle) anapara (kapital) ise, artım onun faizi olarak düşünülür.
2) Ormanda yıllık olarak oluşan ve genellikle m³ olarak ifade edilen hacim/biyokütle miktarı.
164. Aşağı alanlarda etkiler *(Downstream effects)* Üst ve orta havza alanlarında alınan toprak muhafaza ve benzeri tedbirlerinin havzanın aşağı alanlarında yarattığı etkiler.
165. Aşağı havza *(Lower catchment)* Akarsu havzasında ana akarsuyun deniz veya göle döküldüğü alt bölümüdür.
166. Asalak *(Parasite)* Bir organizmaya bağlı olarak yaşayan ve yaşamları için gerekli enerjiyi bu organizmadan (konukçudan) onu öldürmeden ancak olumsuz etki oluşturarak alan canlılardır. Bunlara parazit de denmektedir.
167. Aşılama (bitki) *(Grafting (plant))* Canlı bir bitki veya bitki parçasına başka bir bitki veya bitki parçasının birleştirilmesi, kaynaştırılması.
168. Asılı sedimentasyon (asılı tortul) *(Suspended sediment)* Akarsuda askıda taşınan, çoğunlukla ince kumdan daha ince materyalden oluşan malzeme.
169. Asimilasyon (Özümlenme) *(Assimilation)* 1) Başka bir yerden gelen toplumun, yeni yerindeki toplumla bütünleşerek ona uyması, benzeşmesi. Asimilasyon, yerli toplum ile gelen arasındaki uzlaşma ve kaynaşma durumu belirler.
2) Bitkilerin, gıdalarını meydana getirip, kullandıkları metabolik işleme ait genel bir terim. Çoğu zaman fotosentezin eşdeğeri olarak kullanılır.
170. Asit depolanması *(Acidic deposition)* Atmosferden katı, sıvı ve gaz halinde gelen, asidik özelliğe sahip bulunan kirlenici maddelerin yeryüzünde birikmesi olayı.

171. Asit kaya
(*Acid rock*)
Ağırlığının % 60'ından fazlası silis veya silikat içeren ve çoğunlukla yer kabuğuna enjekte olan derinlik kayası. Ayrıca bu kayaların %10'dan fazlasında serbest kuvars bulunur. Bunlara örnek olarak granit, granodiyarit ve riyolit verilebilir.
172. Asit toprak
(*Acid soil*)
1) Sulu çözeltisinde hidrojen ve alüminyum iyonlarını hidrosit iyonlarından daha fazla oranda içeren toprak. Daha açık bir ifadeyle, pH değeri 7'den küçük olan topraklar.
2) Fazla yağıştan dolayı sudaki hidrojen iyonlarının (H⁺) toprakta bulunan diğer katyonların yerini alması ve bu nedenle toprakta hidrojen iyon birikiminin artması. Nemli bölgelerde topraklar genellikle asit reaksiyonu göstermekte olup, pH'ı 7'den küçüktür. Örnek olarak Karadeniz bölgesindeki asit reaksiyonlu topraklar verilebilir.
173. Asit yağmuru
(*Acid rain*)
Yağışın asit bileşimli şekilde düşmesi. Yakılan kömür, petrol gibi fosil yakıtlardan havaya kükürt dioksit ve azot oksitler dahil olur. Bunların havadaki su ile birleşmesi sonucu oluşan yağmurun asitliği artar. Başka bir anlatımla, yağmur, kar, çığ şeklindeki yağış suyunun pH'ı 5,6'nın altındadır. Havadaki kükürt dioksit miktarı bir m³'te 0,2 ppm'e ulaştığı sırada oluşan asit yağışlar bitkiler için zararlıdır. Havadaki kükürt dioksitin 1 ppm'in üzerine yükselmesi insan için de zararlıdır. Asit yağışlar doğal ortamda önemli zararlar oluşturur. Toprakta hidrojen iyonunun artması ile bakteri faaliyetleri azalır, alüminyum ve kurşun gibi ağır metaller serbest hale geçerek suyun kirlenmesine neden olur. Göl sularında alüminyumun yükselmesi akuatik flora ve faunanın ölmesine yol açar.
174. Asitleşme
(*Acidification*)
Organik madde miktarının fazla olduğu topraklarda organik maddenin ayrışmasıyla toprakta hidrojen iyon konsantrasyonunun artması ile oluşan asitleşme. Orta kuşaktaki ormanlık alanlarda toprakta oluşan organik maddenin ayrışmasıyla toprak asitleşir. Ayrıca asit bir maddede, alkalilerce nötralize edilenden fazla hidrojen iyonlarının bulunması, başka bir anlatımla, hidrojen iyon konsantrasyonunun yüksekliği, toprakta H⁺ iyonlarının, OH⁻ iyonlarından fazla olmasına yol açarak asitleşmeye neden olur.
175. Aşınabilir
(*Erodible*)
Aşındırıcı kuvvetlerin etkileri altında aşınmaya müsait anlamına gelir. Bir toprak aşınmaya az veya çok müsait olabilir.
176. Aşınırlık
(*Erosivity*)
Aşındırıcı amillerle toprakların aşınma potansiyelleri.

177. Aşırı bazik kaya
(*Ultrabasic rock, ultramafik rock*) %45'in altında kuvars veya feldspat ile silis içeren, genellikle okyanus tabanlarına püskürmüş olan volkanik kaya. Bol miktarda demir magnezyum mineralleri, metalik oksitler, sülfürler ile oksit bileşimindeki mineral madde içeren bu kayalara örnek olarak gabro, peridotit-serpantin verilebilir.
178. Aşırı drenaj
(*Excessive drainage*) Suyun, toprakta ürün tüketimi için yeterli su bırakmayacak ölçüde uzaklaşması.
179. Aşırı hayvan stoku
(*Overstocking*) Belli bir mera veya otlak alanı üzerine o alanın bitki bileşenlerini olumsuz etkileyecek aşırı sayıda otlak hayvanlarının getirilmesi durumu.
180. Aşırı ısınma
(*Overheating, superheating*) Değişim olmaksızın su gibi maddelerde sıcaklığın normal geçiş noktasının üzerine yükselmesi. Suyun kaynatılmadan kaynama noktası üzerine çıkması gibi.
181. Aşırı otlatma
(*Overgrazing*) Bir meranın bir mevsimde üretmiş olduğu otun yarısından fazlasının hayvanlar tarafından tüketilmesine neden olan otlatma.
182. Aşırı tarım
(sömürücü tarım)
(*Exhaustive farming*)
1) Toprağı kısa bir periyot dahilinde yoran ve verimlilikten düşüren tarımsal faaliyet. Koruyucu tarımın karşıtı.
2) Bir sahada gübre kullanmaksızın verim gücünün üzerinde tarım yapılması. Bu durum topraktaki bitki besin maddelerinin giderek azalmasına ve bitkilerin verim gücünün düşmesine yol açar.
183. Aşırı tüketim (aşırı kullanma)
(*Over-exploitation*) Doğadaki flora ve fauna türlerinin istihsalinin bunların üremelerinden fazla olması durumu. Bu durum bazı türlerin yok olmasına yol açabilir.
184. Atık
(*Waste*) Herhangi bir faaliyet sonucunda oluşan, çevreye atılan veya terk edilen her türlü madde. Katı şeklindeki atık maddelere katı atık denir. Toplumun huzuru ile çevrenin korunması bakımından, katı maddelerin düzenli bir şekilde bertaraf edilmesi gerekir.
185. Atık su
(*Waste water*) Evsel, endüstriyel, tarımsal ve diğer kullanımlar sonucunda kirlenmiş veya özellikleri kısmen veya tamamen değişmiş sular.

186. Atmosfer
(*Atmosphere*)
Dünya yüzeyini 80 km yüksekliğe kadar saran gaz kütleli. Bu hava kütleinin bileşimi su buharı dışında ana gazlar yönünden az çok aynıdır. Atmosferde su buharı % 1 ile 3 arasında değişim gösterir. Ayrıca karbondioksit ve ozon konsantrasyonu da yerel olarak değişim gösterir. Yer yüzeyinden 80 km yüksekliğe kadar havanın %79'u azot, %20'si oksijen, % 0.04 kadarı karbondioksit ve geriye kalanı eser gazlardan oluşur. Ayrıca bu gaz kütleli içinde su buharı, katı parçacıklar, ozon, tuzlar ve amonyak da bulunur.
187. Av ve yaban hayatı yönetimi
(*Hunting and wildlife management*)
Av ve yaban hayatının sürdürülebilirliğinin sağlanması hedefinden hareketle; av ve yaban hayvanları ile yaşama alanlarında gerekli araştırma, etüt ve envanter çalışmalarının yapılması, koruma ve geliştirme faaliyetlerinin belirlenmesi, faydalanmanın düzenlenmesi de dahil; yönetim plânlarının yapılması, uygulanması, denetlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi.
188. Ayıraç tür (anahtar tür)
(*Key species*)
Lezzeti, rastlanma oranı ve diğer özellikleriyle, bir meranın kullanılma derecesini ve durumunu tahmin etmeye yarayan otsu bitki türü.
189. Ayırıcı erozyon (seçici erozyon)
(*Selective erosion*)
Özellikle kumlu zeminlerde akan suyun kaba ve ağır taneleri geride bırakarak daha ince ve hafif taneleri topraktan alıp götürmesi olayı.
190. Ayrışma
(*Weathering*)
Kayaların fiziksel ve kimyasal yollardan çözülmesi ve bu çözülme sonucu içinde bulunan mineral maddelerin açığa çıkması. Ayrışma olaylarını önemli derecede sıcaklık, yağış ve bitki örtüsü belirler. Nitekim en fazla ayrışma, yağış ve sıcaklığın fazla olduğu tropikal bölgelerde, en az ayrışma ise kurak ve soğuk bölgelerde oluşur. Organik maddenin ayrışması ile oluşan asitler, köklerin büyümesinden kaynaklanan hacim genişlemesi, kayaların parçalanması ve ayrışması olayında önemli rol oynarlar.
191. Ayrışmış kaya
(*Weathered rock, decomposed rock*)
Su, rüzgar ve diğer atmosferik etmenler nedeniyle zaman içinde parçalanmış ve ayrışmaya uğramış kaya.
192. Azaltılmış veya sıfır sürüm
(*Reduced or zero tillage*)
Çizel pulluk, kültivatör veya diğer toprak işleme ekipmanları kullanarak toprağın mümkün olduğunca az işlenmesine dayalı olan azaltılmış sürümde, kritik erozyon periyodunda toprak üzerinde % 15-30 oranında örtü artışı veya hektarda 560-1100 kg küçük taneli artık bırakılması öngörülür.

193. Azonal topraklar
(*Azonal soils*) Topografya, gençlik ve ana materyallerin özelliğinden dolayı profili iyi gelişmemiş, çoğunlukla horizonları olmayan genç topraklardır. Alüvyal ve kumullar üzerindeki horizonlaşmamış genç topraklar azonal topraklar kapsamındadır. Bu gruba giren başlıca toprak grupları arasında; Alüvyal, kolüvyal, taşlı topraklar ve regasoller yer almaktadır.
194. Azonal vejetasyon
(Azonal bitki örtüsü)
(*Azonal vegetation*) 1) Ekstrem ve elverişsiz toprak (yüksek taban suyu, bataklık, kumul, tuzlu topraklar, gibi) ve lokal iklim özelliklerine sahip yetişme ortamlarının bitki toplumlardır.
2) İklimin etkisinden çok, toprak özelliklerine bağlı olarak yayılış gösteren bitki toplumlardır.
195. Azot
(*Nitrogen*) Havada beşte dört oranında bulunan, rengi, tadı ve kokusu olmayan, bitkisel organik maddelerin oluşumunda başlıca unsur olan gaz maddesi.
196. Azot bağlama
(*Nitrogen fixation*) Atmosferdeki azotun bazı mavi, yeşil algler ve toprakta yaşayan azot bağlayan bakteriler (azot bakterileri) tarafından organik azot bileşikleri halinde bağlanması. Toprakta bağımsız olarak yaşayan bakterilerin bazıları ve baklagil türü bitkilerin köklerindeki yumrulara bulunan diğer simbiyotik bakteriler atmosferdeki azotu absorbe ederek organik azot bileşiklerine dönüştürür.
197. Azot bağlayan bitki
(*Nitrogen fixing-plant*) Atmosferdeki azotu, köklerinde yumrular halinde bulunan bakteriler vasıtasıyla azot içeren bileşiklere dönüştüren bitki.
198. Azot bakterileri
(*Azotobacter*) Serbest haldeki azotu tutma (tespit etme) kabiliyetine sahip türleri kapsayan bir bakteri cinsi.
199. Azot döngüsü
(azot dolaşımı)
(*Nitrogen cycle*) Bitkiler aminoasit, protein sentezleyebilmek için azota ihtiyaç duyarlar. Ama hiçbir bitki havanın serbest azotunu alamaz. Kökleriyle suda çözülmüş olarak alabilirler. Hayvanlar ise yedikleri bitki ve canlılardan alırlar. Atmosfer azotu, azot bağlayıcı bakteriler tarafından ve şimşek, yıldırım ve yağmurların etkisiyle toprağa bağlanır. Toprağa bağlanan azot tuzlarının bir bölümü denitrifikasyon bakterileri tarafından azot gazına dönüştürülür. Böylece havadaki azot sabit kalır. Topraktaki azotun bir bölümü bitkiler tarafından alınıp, aminoasit, organik baz gibi azotlu bileşiklere dönüştürülür.

Bu azotlu bileşikleri bitki yiyen hayvanlara geçer. Azotlu bileşikler, bitki, hayvan artık ve ölüleri olarak toprağa karışır. Bitki, hayvan artıklarıyla ölülerindeki azotlu organik bileşikler, üre ve ürik asit, ayrıştırıcılar tarafından parçalanınca NH_3 ve H_2S oluşur. Ayrıştırıcıların oluşturduğu NH_3 gazı kemosentez yapan nitrit bakterileri tarafından kimyasal enerji eldesinde kullanılınca nitrit asit (HNO_2) oluşur. Nitrit asit, bir başka kemosentetik bakteri olan nitrat bakterisi tarafından enerji eldesinde kullanılınca nitrat asit (HNO_3) oluşur. Böylece azot, dolanımını tamamlamış olur.

200. Azot tutumu *Bkz. Azot bağlama.*
(*Nitrogen fixation*)

B

201. B horizonu
(*B horizon*)
- 1) Genellikle A horizonunun altında bulunan ve aşağıdaki özelliklerin biri veya birkaçı tarafından karakterize edilen toprak katmanı: (i) silikat killerinin demir ve alüminyum oksitlerin ve humusun tek olarak ya da birlikte birikmiş olması; (ii) blok ya da prizmatik yapının (strüktürün) bulunması.
- 2) Kil, demir, alüminyum, humus yönünden zengin, prizmatik veya sütunumsu yapıda, hidroliz, redüksiyon veya oksidasyonla renk kazanmış özelliklere sahip olan toprağın alt katı. Bu kat, üst toprak katından yıkanan, taşınan çeşitli maddelerin birikmesiyle oluşur.
202. Bağlı nem
(*Relative humidity*)
- Bir hava kütesinde belli bir sıcaklıkta bulunan nem miktarı ile aynı sıcaklıkta havanın doymuş duruma gelebilmesi için alabileceği nem miktarı arasındaki oran. Bu oran yüzde olarak ifade edilir. Havanın bağlı nemi %70 denildiğinde doymuşluk açığının % 30 olduğu, doymuş hale gelebilmesi için daha % 30 oranında nem alması gerektiği anlaşılır. Bağlı nem miktarı bitkiler ve buharlaşma açısından son derece önemlidir. Bağlı nem oranı düşükçe bitkilerde terleme ve buharlaşma, dolayısıyla kuraklık o derecede artar. Bağlı nem % 100 olduğunda ise buharlaşma ve terleme durur. Bağlı neme nispi nem de denir.
203. Bağlanmış su
(*Bound water*)
- Toprak ve diğer katı maddelere sıkıca bağlanmış su molekülleri. Bu su toprakların kurumasıyla kolayca uzaklaşmadığından bitkiler için faydalı değildir.
204. Bağlayıcı anlaşma
(*Binding agreement*)
- Uluslararası hukukta bir sorumluluk oluşturan (gerektiren) bir belge (genellikle devletler için).
205. Bakı
(*Aspect, exposure*)
- Bir yamacın güneş ışınlarına göre konumu, güneş ışınlarını alma durumu. Bakı, iklim özellikleri ve buna bağlı olarak bitkilerin yetişmesi ve toprak oluşumu açısından son derece önemlidir.
206. Bakir alanlar
(yabanıl alanlar)
(*Wilderness*)
- 1) İnsanların sürekli yerleşme ortamı olmayan, doğal haliyle korunmaya çalışılan alanlar.
- 2) Genellikle ulaşılabilir olmayan, üretim amaçlı kullanılmayan arazi.

207. Bakir orman
(*Primary forest*)
Başlangıcından beri gelişimine insanlar tarafından kullanılmamış, insan eli değmeden yaşamını sürdürmüş ve sürdürmekte olan orman. Bu anlamda orman, dünyanın çok az yerinde kalmıştır. Türkiye’de de bakir orman parçaları çok az olup, ancak yol ve diğer ulaşım olanakları bulunmayan yerlerde rastlanabilir.
208. Baklagiller
(*Nitrogen fixing plant, Leguminosae*)
Azot bakterileri vasıtasıyla havadaki azotu köklerindeki yumrulara bağlayarak toprakların azot yönünden zenginleşmesini ve azotun insan ve hayvanlara geçmesini sağlayan ve azot dolaşımında önemli bir rol oynayan bitkilerdir. Fasulye, bakla, yonca, akasya gibi çok sayıda türleri olan bitki familyası.
209. Bakteri
(*Bacterium*)
Klorofilin olmadığı tek hücreli organizma. Bakteriler havalı veya havasız ortamlarda yaşayarak ayrıştırma yapan önemli organizmalar arasındadır. Uygun ortamlardaki bakteriler tek ve çok hücreli mikroskopik canlılardır. Coğrafi açıdan bakterinin önemi, topraktaki organik maddeleri parçalayarak, enerji ve madde dolaşımını sağlamasıdır. Örneğin bazı bakteriler azot dolaşımı ve azotun toprağa bağlanmasını sağlar. Bakteriler yararlı ve zararlı olarak gruplara ayrılır. Faydalılar, antibiyotikler ile mayalanma dahil organik maddelerin ayrışmasını sağlar. Zararlılar ise insan ve hayvanlarda hastalıklara neden olur.
210. Balçık
(*Loam*)
1) Kum, silt (toz) ve kilin dengeli olarak bulunduğu toprak tekstür sınıfı. Tınlı toprak olarak da tanımlanır; % 7-27 kil, % 38-50 silt ve % 52'den az kum içerir.
2) Kum, silt ve kil miktarının aşağı yukarı eşit olduğu toprak bünyesi.
211. Baltalık orman
(*Coppice forest*)
Kök veya kütük sürgünlerinden oluşan ağaçlardan meydana gelen ve genellikle yakacak amaçlı ve ince çaplı odun üretimine yönelik olarak işletilen orman.
212. Baraj
(*Dam*)
Suyu biriktirme veya seviyesini yükseltmek veya yönünü çevirmek, oyuntu erozyonunu önlemek veya toprak, kaya veya diğer döküntüleri tutmak için oluşturulan sedde.
213. Baraj gölü
(*Dam lake*)
Sulama veya elektrik enerjisi üretimi veya hem sulama hem de elektrik üretimi amacıyla bir akarsu önünde oluşturulan bir set (baraj) ile bu setin gerisinde oluşan göl.

214. Barkan (kum tepeciği) (*Barchans*) Kumların birleşerek hilal şeklini oluşturduğu büyük ve geniş kumullardır. Rüzgarın tek yönden esmesi ile oluşurlar. Kayma-akma yüzeyi konkav tarafındadır. Kurak bölgelerde rüzgarlar tarafından taşınan kumların birikmesiyle oluşan barkanın rüzgar yönündeki ön kısmı basık, arka kısmı ise diktir. Dünya üzerindeki en büyük enine kumullar Çin'deki Taklamakan Çölü'nde (1000 km boya, 400 km enine ve 337,000 km² alana sahip) bulunmaktadır.
215. Barometre (*Barometer*) Hava basıncını ölçen ve genellikle cam tüpe cıva doldurulması ile oluşturulmuş alet. Cam tüp içindeki cıvanın yüksekliği hava basıncını belirler. Normal hava basıncı 76 cm yüksekliğindeki bir cıva tütünün yaptığı basınca eşittir.
216. Başarı hikayesi (*Success story*) Bir kişi veya kurum tarafından bir başarı, varlık veya ün kazanımının anlatımı olup, diğerlerinin de yararlanması için paylaşılan deneyimlerdir.
217. Baskı grubu (*Pressure group*) Belli amaç ve hedeflere ulaşmak için bir grubun diğer gruplar üzerine yaptığı baskı.
218. Baskın türler (*Dominant species*) Bir ekosistem içinde, hem sayıları hem de ekolojik işlevleri açısından en önemli olan türler, egemen türler.
219. Baskıya dayanım (*Impact resistance*) Bir canlı varlığın veya bir ekosistemin değişikliğe uğramadan, dışarıdan gelen baskılara dayanabilme yeteneği ve gücü.
220. Başlangıç halindeki erozyon (*Incipient erosion*) Özellikle oluk erozyonu ile ilgili olarak, erozyonun ilk aşamaları.
221. Başlangıçta tutulan su (*Initial retention*) Yağış sırasında veya hemen sonra, sızma veya yüzey akışı şeklinde görülmeyen yağış kısmı olup bitkiler tarafından yakalanan su, çukurluk depolaması ve yağış sırasındaki buharlaşmayı içerir, yüzeyde tutulan suyu içermez.
222. Bataklık (*Swamp*) Yeraltı suyu seviyesinin yüksek olduğu veya taşkına uğramış sahalarda suyun birikmesi ile meydana gelmiş, çoğu zaman içerisinde durgun su bulunan, düz, ıslak, ağaçsız, bazı boylu ot, saz ve kamış gibi bitkilerinin yetiştiği alan.

223. Bayrak tür
(*Flagship species, flag species*)
Koruma bilinci ve eylemlerini teşvik etmede sembol veya slogan objesi olarak hizmet eden popüler, karizmatik türler.
224. Bazik
(*Basic*)
Kimyada baz'ı kapsayan veya baz tabiatında olan, alkali, bazik, kalevi, pH değeri 7'den yüksek olan.
225. Beklenen sonuçlar
(*Expected results*)
Bir proje veya programdan elde edilen veya elde edilmesi beklenen ürünler, sermaye malları, hizmetleri şeklindeki sonuçlar.
226. Belirsizlik
(*Uncertainty*)
1) Bir değer in veya ilişkinin bilinmeme derecesidir. Belirsizlik bilgi yetersizliğinden, neyin bilindiği hakkında fikir ayrılığından, veri hatalarından, muğlak olarak belirlenen kavram veya terminolojiden veya benzeri nedenlerden kaynaklanabilir.
2) İleriye yönelik beklentilerin tahmin dışı gelişme olasılığının artması, özel bir konu veya alanda olasılık ve değişimlerin bilinmemesi. Belirsizlik, karar vericilerin üzerinde önemle durduğu konular arasındadır.
227. Besin
(*Nutrient*)
Bir organizmanın hayatta kalmak ve gelişmek için yararlandığı gıdaların içindeki besleyici maddeler. Besinler, dokuları geliştirmek ve onarmak, vücut süreçlerini düzenlemek ve enerji üretmek için yararlanırlar.
228. Besin ağı
(*Food web*)
1) Birçok besin zincirlerinin bir araya gelerek oluşturdukları karmaşık bir beslenme ilişkileri ağı veya dokusu.
2) Doğal ekosistemlerde besin tüketiminin gerçek şeklidir. Organizmalar besinlerini birçok farklı şekil ve düzeylerde alırlar ve böylece enerji geçişi serilerinden oluşan karmaşık bir doku meydana getirirler. Ekosistemlerde enerji sağlanması için meydana getirilen bu durum "besin ağı" olarak isimlendirilir.
229. Besin alımı
(*Nutrient uptake*)
Topraktan bitki besin maddesinin alınması olayı. Bunun için kök ve topraktaki besin maddeleri arasında şu üç olayın meydana gelmesi gerekir; (i) kök intersepsiyonu; (ii) kütle alımı ve (iii) difüzyon.
230. Besin döngüsü
(*Nutrient cycle*)
1) Bitki besin maddelerinin toprak, su, hayvanlar ve bitkiler arasında gösterdiği sistemli dolaşımıdır. Örneğin, yeşil bitkiler topraktan kökleriyle su ve besin maddelerini alır, bunları yapraklarında fotosentezle organik maddelere çevirir, bunlar da meyve, tohum ve yaprak olarak mikroorganizma ve hayvanlar tarafından yenir, bunların atıklarıyla tekrar toprağa geçer. Böylece besin dolaşımını tamamlanmış olur.

- 2) Elementlerin, kendi minerallerinden, sucul veya atmosferik kaynaklardan elde edildiği (ekstrakte edildiği) veya organik formlarından geri kazanıldığı, biyotik alımın meydana geldiği iyonik forma dönüştürüldüğü ve sonunda atmosfer, su veya toprağa döndürüldüğü süreçler.
231. Besin zinciri
(*Food chain*)
- 1) Organizmaların bir beslenme seviyesinden diğerine gıda halinde enerji ve karbon akımı. Beslenme trofik seviyeleri, organizmaların hangi kaynaktan beslendiğine dayanır. Beslenme zincirinin ilk halkasını, doğada ilk (primer) üretici olan yeşil bitkiler oluşturur. Bunu otoburlar, otoburlardan etoburlar, et ve ot oburlardan et ve ot yiyen insan dahil diğer canlılar izler. Böylece bir beslenme seviyesinden diğerine madde ve enerji taşınır. Bir trofik seviyeden diğerine madde taşınması % 10 civarında olur.
- 2) Besin alma ilişkileri bakımından üreticiler, tüketiciler ve ayrıştırıcıların oluşturduğu bir zincirin halkaları şeklindeki doğrusal model.
232. Besleme yağmuru
(*Priming rain*)
- Akış meydana getirmeyen, kurak ve yarı kurak bölgelerde akış başlangıcından haftalarca veya aylarca önce meydana gelen yağış.
233. Besleyici mineraller
(*Nutrients*)
- Bitkilerin gelişmesi ve yaşaması için gerekli olan kimyasal besin maddeleri veya besleyici tuzlar (Ca, Mg, NH₄, NO₃ gibi).
234. Bileşen
(proje bileşeni)
(*Component, project component*)
- Bir proje, program veya girişim içinde yer alan özel unsurlar. Bileşenlerle ilgili olarak, tanımlar, mantiki çerçeve içindeki yerleri ve maliyet değerleri ile ilgili bilgiler genellikle proje dokümanları içinde sağlanır.
235. Bilgi paylaşım sistemi
(*Knowledge-sharing system*)
- Bir kurumun veya bir ağın (örneğin PRAIS portalı) üyeleri arasında bilginin yönetimi ve paylaşımı için tasarlanan web tabanlı sistem.
236. Bilgi toplama metodu
(*Data collection method*)
- Lider kuruluş veya istatistik kurumu tarafından gösterge ile ilgili bilginin toplanmasında kullanılan metodu tanımlar.

237. Bilgi ve iletişim teknolojisi
(Information and communication technology (ICT)) Bilginin, radyo, televizyon, video, DVD, telefon, uydu sistemleri, bilgisayar gibi elektronik vasıtalarla iletişimi, depolanması, üretilmesi, sunumu ve paylaşımında kullanılan teknoloji formları ile video konferans, email, blog gibi bu teknolojilerle ilgili ekipmanlar ve hizmetler.
238. Bilim insanı
(Scientist) Akademik veya politik perspektiflerden bilim ve teknoloji ile uğraşan bireyler olup, kamu veya kamu dışı kuruluş çalışanlarını kapsamaktadır.
239. Bilim ve teknoloji ağı (BTA)
(Science and technology network (STN)) Bilim ve teknoloji ile uğraşan ve içinde ilgili kuruluşların yer aldığı ağlar.
240. Bilim ve teknoloji komitesi (BTK)
(The Committee on Science and Technology (CST)) Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi altında oluşturulan ve Taraflar Konferansına çölleşme ve çölleşmeyle mücadele ile ilgili konularda bilimsel ve teknolojik bilgi ve tavsiyeleri sağlayan bir alt organdır.
241. Bilim ve teknoloji kurumları
(Science and technology institutions (STIs)) Bilim ve teknoloji alanında çalışan ve araştırma, geliştirme, eğitim, bilimsel ve teknolojik destek ve benzeri konularda hizmet ve katkılar sağlayan kurum ve kuruluşlar.
242. Birikinti konisi
(Debris cone) 1) Dağ ile vadinin birleştiği noktada, taşınma hızının azalması ile oluşan toprak, kum, çakıl ve kaya birikintileri. Bunlar, birikinti yelpazesine nazaran daha fazla eğime sahip yamaçlar üzerinde yatan malzemelerden oluşur.
2) Sel deresinin ana dere ile birleştiği yerde eğimin azalması sebebiyle suların, toplanma muntıkasından alarak buraya kadar getirdiği taşıntı materyalinin, ana derenin tabanında yelpaze şeklinde çökmesi. Derenin taşıdığı sediment miktarı ne kadar çok olursa moloz konisi de o kadar dik olur. Taşıntı konusunda genel olarak taban ve yüzey erozyonu görülmez. Ancak sediment ile yüklü suların taşkın şeklinde su ve rusubat baskını söz konusudur.

243. Birikinti yelpazesi
(*Dejection fan*) Akarsuların dağların eteklerinden düzlük alanlara açıldıkları yerlerde biriktirme şekli. Birikinti yelpazesinin kalınlığı ve yayılış alanı akarsuyun gücüne, taşıdığı maddenin boyutuna ve miktarına göre değişir. Kaba malzeme birikintileri çoğunlukla koni şeklinde oluşur. Buna karşın ince malzeme taşınması ile oluşturulan yelpaze geniş olup, eğimi de azdır. Sel karakterinde akarsuların oluşturduğu birikinti koni ve yelpazeleri genellikle hem eğimli hem de kalındır.
244. Birikme
(*Sedimentation*) 1) Akarsular vasıtası ile orijinal yerlerinden aşındırılıp, taşınan toprak materyalinin suyun hızının kesildiği yerlerde genellikle katmanlar halinde birikmesi olayı.
2) Rüzgar, akarsu, dalga ve akıntılar tarafından mekanik olarak taşınan maddelerin birikmesi.
3) Sularda çözünür halde bulunan çeşitli bileşiklerin suyun buharlaşması ile çökmesi.
4) Su ortamlarında yaşayan flora ve faunaya ait kalıntıların tortullarla birlikte birikmesi.
245. Birim su ihtiyacı
(bitki)
(*Unit water requirement*) Birim ağırlıkta kuru maddenin üretilmesi için bitkiler tarafından kullanılan suyun miktarı.
246. Birleşmiş Milletler
(BM)
(*United Nations*
(UN)) 24 Ekim 1945 tarihinde 51 ülkenin katılımıyla kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Ana amaçları: (1) uluslararası barış ve güvenliği, anlaşmazlıkların barışçı çözümü ve ortak etkin önlemler yoluyla korumak; (2) ülkeler arasında eşit haklara, halkların kendi geleceklerini belirleme ilkelerine saygıya dayalı dostça ilişkileri geliştirmek; (3) uluslararası ekonomik, toplumsal, kültürel ve insancıl sorunları çözmede, ırk, cins, dil, din ayrımı gözetmeksizin, insan haklarının geliştirilmesinde işbirliğini sağlamak; (4) ülkelerin bu amaçlarla gösterecekleri çabalar arasında uyum sağlayan bir merkez olmak.
Birleşmiş Milletlerin aşağıdaki ana organları bulunmaktadır: (i) Genel kurul; (ii) Güvenlik Konseyi; (iii) Ekonomik ve Sosyal Konsey; (iv) Vesayet Konseyi; (v) Uluslararası Adalet Divanı. Bu ana organlar yanında çok sayıda ihtisas kuruluşları, bölgesel komisyonları ve uluslararası örgütleri bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; Milletler Cemiyeti, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), BM Sanayi ve Gelişme Örgütü (UNIDO), BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı, BM Kalkınma Programı (UNDP), BM Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO), BM Çevre Programı (UNEP).

247. Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (BMBCS)
(United Nations Convention on Conservation of Biological Diversity (UNCBD))
- 1992 yılında imzalanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ile genetik kaynakların kullanımından doğacak faydanın adil şekilde paylaşımı konularında atılan önemli bir adımı oluşturmaktadır. Sözleşme, biyolojik çeşitliliğin ve biyolojik kaynakların, etik, ekonomik yarar ve insanların geleceği açısından korunması gerektiğini kabul etmektedir. Bu şekilde, uluslararası toplum biyolojik çeşitliliğin korunması konusunda, sektörel yaklaşım yerine ilk defa bütüncül bir yaklaşım sergilemiştir.
- Sözleşme, Taraflara, biyolojik çeşitliliğin korunması konusunun ulusal biyolojik çeşitlik stratejileri yoluyla karar verme mekanizmalarına dahil edilmesi yükümlülüğünü getirmektedir. Ayrıca, Tarafların, kamu bilincinin artırılması amacıyla araştırma ve eğitim programları yürütmesini, bilgi değişimini desteklemesini, teşvik önlemleri almasını ve biyolojik çeşitlilik üzerinde olumsuz etkileri olabilecek projeler için çevresel etki değerlendirmeleri yapmalarını gerektirmektedir.
- Türkiye Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne 1996 yılında taraf olmuştur. Sözleşme'ye 2012 yılı itibariyle toplam 193 ülke taraftır.
248. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (BMÇP)
(United Nations Environment Programme)
- 1972 yılında tesis edilen Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletlerin çevre ile ilişkili faaliyetlerini koordine etmek suretiyle sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayan bir kuruluştur.
249. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)
(The United Nations Conference on Environment and Development (UNCED))
- 1992 yılında düzenlenen ve Rio Yeryüzü Zirvesi olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), çölleşme problemine, sürdürülebilir kalkınmaya dikkati çeken, yeni bir entegre yaklaşım getirmiştir. Rio Zirvesi, Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna, 1994 Haziranına kadar Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesini hazırlaması için bir Hükümetler arası Müzakere Komisyonu kurmasını tavsiye etmiştir.
250. Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Eylem Planı (BMÇMEP)
- 20 Ağustos 1974'de Nairobi'de toplanan Birleşmiş Milletler Çölleşme Konferansı kapsamlı bir Çölleşme ile Mücadele Eylem Planını (ÇMEP) kabul etmiştir. Bu rapor, 17 Ekim 1977 tarihinde Sosyal ve Ekonomik Konsey tarafından Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna BMGK sunulmuştur. BMGK'nun 1977 yılındaki üçüncü toplantısında ÇMEP raporunu onaylanmış

*(United Nations
Plan of Action to
Combat
Desertification
(PACD))*

ve bu plan uygulamalarının izlenmesi ve eşgüdümü görevi Birleşmiş Milletler Çevre Programına (UNEP) verilmiştir. Aynı gün alınan diğer bir kararlarla çölleşme ile mücadele çalışmalarının izlenmesi sonuçları hakkında bir raporun ilk kez 1978 yılında ve bunu takiben her iki yılda bir Sosyal Konsey aracılığıyla Genel Kurula sunulmasını talep edilmiştir.

251. Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (BMÇMS)
(UN Convention to Combat Desertification (UNCCD))

1992 yılında Rio'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin (BMÇMS) hazırlanmasını tavsiye etmiştir. Konferansın kabul ettiği Gündem 21 altında önerilen tek sözleşme olan BMÇMS Paris'te 17 Haziran 1994 tarihinde yapılan toplantıda benimsenmiş ve 1996 Aralık ayında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, iyi yönetişimin belkemiğini oluşturan katılımçılık, işbirliği ve yerleşme ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. BMÇMS halen 180 üye ülkesi ile küresel ölçüde geniş bir kapsama ulaşmıştır.

252. Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin Uygulanmasını Güçlendirmek için On Yıllık Stratejik Plan
(The 10-Year Strategic Plan and Framework to Enhance the Implementations of the Convention (2008-2018))

Taraflar Konferansının 8. toplantısında kabul edilen (3/COP.8 kararı) Çölleşme ile Mücadele On Yıllık Stratejik Planı ve Çerçevesi, Sözleşmenin temel zorluklarına dikkat çekme, yarattığı imkanlar ve finansman fırsatlarından yararlanma ve BMÇMS'nin tüm paydaşları için ortak bir görüş ve rehber yaratma bakımından son derece önemli bir fırsat sağlamaktadır. Stratejik plan, aşağıda özet halinde verilen vizyon, stratejik hedefler ve işlevsel amaçlar üzerine inşa edilmiştir.

Vizyon: Yoksulluğu azaltmak ve çevresel sürdürülebilirliği desteklemek amacıyla etkilenmiş arazilerdeki kuraklık etkilerini azaltmak ve çölleşme ve arazi bozulumunu engelleyip geriye döndürmek için küresel bir ortaklık oluşturmaktır.

Stratejik hedefler: (1) Etkilenmiş nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesi; (2) Etkilenmiş ekosistemlerin koşullarının iyileştirilmesi; (3) BMÇMS'nin etkili bir şekilde uygulanmasının sağlanması suretiyle küresel faydaların oluşturulması; (4) Sözleşmenin uygulanmasını desteklemek için ulusal ve uluslararası aktörler arasında etkili bir ortaklık oluşturularak kaynakların harekete geçirilmesi.

İşlevsel (Operasyonel) amaçlar: (1) Savunuculuk, bilinçlendirme ve eğitim (çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklıkla ilgili konulara eğilerek ilgili uluslararası, ulusal ve yerel süreçleri ve aktörleri etkilemek); (2) Politik çerçeve (çölleşme/arazi bozulumuyla mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletme çözümlerinin yaygınlaştırılmasına imkan verecek ortamların yaratılmasına destek olmak); (3) Bilim, teknoloji ve bilgi (çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklığın etkilerini hafifletmeyle ilgili teknik ve bilimsel bilgi

konusunda küresel bir yetkili olmak; (4) Kapasite Geliştirme (kuraklığın etkilerini azaltmak ve çölleşme/arazi bozulmasını engelleyip geriye döndürmek için kapasite geliştirme ihtiyaçlarını tanımlamak ve ele almak); (5) Finansman ve Teknoloji transferi (ulusal, iki taraflı ve çok taraflı finansman ve teknolojik kaynakların etkinliğini ve verimini artırmak için eşgüdümü ve hedef saptamasını geliştirmek ve harekete geçirmek).

253. Birleşmiş Milletler Çölleşme Konferansı
(United Nations Conference on Desertification (UNCCD))
- 29 Ağustos-9 Eylül 1977 tarihlerinde Kenya'nın Nairobi şehrinde 94 ülke temsilcisinin katılımıyla, çölleşme ile ilgili durumu ve sorunları tartışmak ve değerlendirmek, çölleşme ile mücadelede işbirliği ve etkinliği artırmaya yönelik tedbirleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen toplantı (konferans). Konferansın önemli sonuçları arasında, çölleşmenin, biyolojik verimlilik kriterlerine dayalı tanımının ve kapsamlı bir Çölleşme ile Mücadele Eylem Planının (ÇMEP) hazırlanması hakkında geliştirilen raporun kabul etmesi yer almaktadır.
254. Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İşler Konseyi
(UN Economic and Social Council (ECOSOC))
- Birleşmiş Milletlerin, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim, sağlık, çevre ve ilgili diğer alanlarla ilgilenen ana organlarından biri.
255. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
(Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO))
- Birleşmiş Milletlerin, açlıkla mücadele, gıda, tarım, ormancılık, balıkçılık ve ilgili konulardaki faaliyetlerine önderlik eden ve bu amaçla gelişmekte ve gelişmiş ülkelerde hizmet sağlayan bir kuruluştur. FAO tüm ülkelerin politikaları ve anlaşmaları eşit koşullarda beraberce müzakere edip geliştirmeleri için tarafsız bir forum oluşturan, ülkelere bilgi, eğitim ve teknik yardım ve tavsiyeler sağlayan, bu amaca yönelik projelerin hazırlanması ve uygulanmasında katkı ve destek (hibe şeklinde) sağlayan bir kuruluştur. 1993 Ağustos ayı itibarıyla 194 ülke ile Avrupa Birliği FAO teşkilatı üyesidir.
256. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP)
(United Nations Development Programme. (UNDP))
- 1965 yılında kurulan ve Birleşmiş Milletlerin bir küresel kalkınma ağını oluşturan BMKP (UNDP), insanlara daha iyi bir yaşama kavuşmaları için yardım etmeye yönelik değişimi savunan ve ülkelerin bilgi, deneyim ve kaynaklara ulaşmalarını destekleyen bir kuruluştur. Halen 166 ülkede faal olan BMKP, bu ülkelere, küresel ve ulusal sorunlarla mücadelede kendi çözümlerini geliştirilmeleri ve yerel kapasiteleri geliştirmeleri konularında destek sağlamaktadır.

257. Bitki
(*Plant*)
- Merkezi sinir sistemi olmayan ve toprağa bağlı olarak yaşayan canlı organizma. Tipik bitki hücreleri, topraktan aldıkları mineral maddeler ve su ile havadan aldıkları karbondioksiti klorofil ve ışık aracılığıyla şeker ve diğer karmaşık maddelerin üretiminde kullanır. Ancak bazı bitkiler, örneğin mantar ve bakteriler bu özelliklere sahip değildir. Bitkiler doğada birincil (primer) üretici olup, kendi dışındaki tüm canlılara enerji ve madde veren ana bir kaynaktır. Bitkiler olmaksızın diğer canlılar yaşayamaz.
258. Bitki besin maddesi
(*Plant nutrient*)
- 1) Bitkiler tarafından bünyesine alınan, gelişmeleri için gerekli olan, dokularının oluşmasını sağlayan maddeler.
- 2) Bitkilerin beslenmesi için kesinlikle gerekli olan maddeler. Bitki besin maddeleri ana (makro) ve ikincil (mikro) olarak ikiye ayrılır. Makro besin maddelerinin başlıcaları; azot, fosfor, kükürt, potasyum, kalsiyum ve magnezyumdur. Bunlar bitkilerin en fazla ve bol miktarda kullandığı elementlerdir. Mikro besin maddelerinin başlıcaları ise, manganez, çinko, bakır, iyot, molibden ve sodyumdur. Bunlar bitkiler tarafından az miktarda kullanılır, ancak eksiklikleri bitki büyümesini önemli derecede engeller.
259. Bitki birliği
(*Plant community*)
- 1) Çevre faktörleri bakımından tekdüze olan bir yerde, aralarında karşılıklı ilişkiler oluşturularak bir araya gelmiş bulunan tüm bitki türleri ve bireyleri.
- 2) Ekolojik koşullara göre bir yerde karşılıklı ve dengeli bir etkileşim içindeki bitkilerin oluşturduğu topluluk. Bir veya birkaç türden oluşan bitki birlikleri ortamın özellikleri hakkında önemli bilgiler verir.
260. Bitki coğrafyası
(*Plant geography*)
- Bitki ekolojisi, bitki topluluklarının oluşumu ve dağılışı üzerinde duran bir bilim dalı.
261. Bitki formasyonu
(*Plant formation*)
- 1) Dünya üzerindeki bitki topluluklarının ekoloji ve bitki coğrafyası bakımından sınıflandırılmasında kullanılan en büyük birimlerden biri olup, formasyon "tür bileşimi gözetilmeksizin, belirli ekolojik koşullara bağlı olarak dünya yüzüne yayılmış bulunan ve benzer yaşam şekline sahip olan bitki toplumları (herdemyeşil sert yapraklı çalılar, çayırlar, makilikler gibi)" şeklinde tanımlanır.
- 2) Genel iklim tipi ve fiziksel yetişme ortamı koşullarına bağlı olarak benzer dış görünüm özellikleri taşıyan en büyük coğrafik bitki topluluklarıdır (bozkırlar, savanlar, gibi).

262. Bitki iklimi
(*Phytoclimate*) Orman ağaçları gibi büyük ve geniş alanlar kaplayan bitkilerin etkisiyle meydana gelen özel iklim.
263. Bitki örtüsü
(*Vegetation cover, vegetation*)
1) Her hangi bir alan veya bölgede yaşayan ve ayırt edici özelliklere sahip bitki örtüsü ve/veya bitki topluluğu tipidir. Bir bölgede hangi bitki örtüsü tipinin oluşacağı ve bileşiminin (onu oluşturan bitki türlerinin) ne olacağı konusu şu etkenler tarafından belirlenir: $V = f(Cl, o, r, p, t, \dots)$. (Kısaltmalar sırasıyla İklim, Organizmalar, Toprak ana materyali, Zaman). “Vejetasyon oluşum etkenleri” denilen bu faktörlerin özellikleri bilinirse, zaman içinde bir bölgede ortaya çıkabilecek klimaks vejetasyon tipi de (ve klimaksa ulaşmadan önceki süksesyon evrelerinin hangi sırayı takip edeceği konusu da) önceden kestirilebilir
2) Bir yerde doğal olarak yetişen bitkilerin oluşturduğu topluluklar. Orman, bozkır, çayır, maki gibi. Bitkiler yetişebilmek için besin maddesi, su ve sıcaklığa ihtiyaç duyar. Bu özellikler bakımından yeryüzündeki ortam şartları büyük farklılıklar gösterir. Bazı yerlerde çok uygun özellikler bulunurken bazı yerler son derece olumsuz şartlara sahiptir. Bu nedenle, yeryüzünde bitki örtüsü yönünden çok fakir alanlar olduğu gibi son derece zengin bölgeler de bulunmaktadır.
264. Bitki örtüsü oranı
(*Plant cover percentage*) Ağaç ve ağaççıkların tepe çatısındaki ve/veya alt tabakalardaki bitkilerin yaprak örtüsünün toprak yüzeyine yansıyan toplam izdüşümlerinin, birim arazideki % oranı. Arazi, bitki yaprak ve dokularıyla “tam kapalı” ise bitki örtüsü oranı %100 olarak kabul edilir. Bitki örtüsü içinde ağaçlar, çalılar, otlar, hatta yosunlar kendisini yansıtır. Bitki örtüsü, biyokütle miktarı ve ekosistem işlevlerinin etkinliği ile yakından ilişkilidir. Özellikle hidrolojik süreçleri (infiltrasyon, yüzeysel akış, erozyon vb.) ve toprak özelliklerini açıklama bakımından bitki örtüsü önem taşır.
265. Bitki örtüsünün yağış tutma kapasitesi
(*Interception capacity of plant cover*) *Bkz. İntersepsiyon kapasitesi.*
266. Bitki sosyolojisi
(*Plant sociology*) Bitkilerin hiyerarşik bir sisteme ve floristik bölgelere göre sınıflandırılmasını kapsayan bir çalışma alanı.

267. Bitki su sarfiyatı
(*Plant water consumption*) Bitkilerin gelişme işlemi sırasında kullandıkları su. Bu su bitki bünyesi içinde depo edilen ve yapraklar ve vücut yüzeyinden terleme ve diğer yollarla olan kayıpları kapsar.
268. Bitki tepe örtüsü
(*Canopy cover*) 1) Ağaçlar, ağaççıklar, çalılar ve yüksek boylu diğer bitkilerin tepe çatılarının toprak yüzeyini örtme yüzdesidir.
2) Toprak yüzeyinin, üzerindeki bitkinin örtüsü tarafından örtülme yüzdesi. Bu oran % 100'ü geçemez.
269. Bitkilendirme
(*Building vegetation cover, vegetating*) Bir arazi üzerinde doğal veya yapay yolla (ekim, dikim, rehabilitasyon uygulamaları ile) bitki örtüsünün (otsu veya odunsu) oluşturulması veya zenginleştirilmesi.
270. Bitkilerin Korunması için Küresel Strateji (BKKS)
(*Global Strategy for Plant Conservation (GSPP)*) Mevcut ve devam etmekte olan bitki çeşitliliği kaybını durdurmak amacıyla, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Altıncı Taraflar Konferansı tarafından kabul edilmiş bulunan, sonuca yönelik, hedefe odaklı strateji.
271. Bitkilerin yaşam beraberliği
(*Phytocoenosis*) Ekolojik istekleri benzer olan bitki türlerinin, aralarında karşılıklı etki ve ilişkiler kurarak meydana getirdikleri yaşam beraberliğini simgeleyen topluluklar.
272. Bitkisel önlemler (toprak muhafaza)
(*Vegetative measures for soil conservation*) Bitki örtüsü oluşturmak veya mevcut bitki örtüsünü geliştirmek suretiyle erozyonu durdurmaya amaçlayan uygulamalar. Havzada yapılan ağaçlandırma, örtü geliştirme, otlandırma, mera ıslahı çalışmaları, taban oyulmasının olmadığı, fazla sediment taşımayan dere yataklarının, yöreye uygun bitki türleri ile ağaçlandırılması, otlu su yolu tesisi gibi çalışmalar bitkisel ve kültürel önlemler kapsamındadır. Dere yataklarının bitki örtüsü ile tahkim edilmesine dönük önlemler yukarı havzada teknik önlem alındığı halde yeterli görülmeyen veya yukarı havzada teknik önlem alınamayan derelerin ıslahı için kullanılabilir. Tarım alanlarında yeşil gübreleme, bitki münavebesi, kontur tarım, şeritsel tarım vb faaliyetler.

273. Bitkisel rüzgar erozyonu kontrol yöntemleri
(Vegetative methods of wind erosion control) Çapa bitkileri, sık yetişen bitkiler ve çalılar ve ağaçlar gibi odunsu bitkiler yetiştirilerek rüzgar erozyonunu kontrol etme yöntemleri.
274. Biyo-coğrafya
(Biogeography) Organizmaların coğrafi dağılışı ile ilgili bilimsel çalışma.
275. Biyo-degradasyon (canlı bozundurma)
(Biodegradation) Organik maddenin bakteriler aracılığıyla temel element ve bileşikler halinde parçalanması olayı. Organik artıkların çoğu biyo-degradasyona uğramaktadır.
276. Biyoekoloji
(Bio-ecology) Bu terim "Popülasyon Ekolojisi" ile eş anlamda kullanılmakta olup, belirli bir türün bireylerinden oluşan toplumlari ve çevreleri ile olan karşılıklı ilişkilerini inceleyen bir ekoloji dalıdır.
277. Biyoenerji
(Bio-energy) Bir yaşam mekanındaki organizmaların veya artıklarının sahip olduğu kimyasal, enerjiye biyoenerji denir. Odun hammaddesinin yakılınca verdiği enerji, biyoenerji için tipik bir örnek oluşturur.
278. Biyofizik
(Biophysics) Biyolojik yapılar ve süreçlerle ilgili çalışmalarda fizik metotlarını kullanan biyoloji dalı.
279. Biyogenetik rezervler (Biyogenetik koruma alanları)
(Biogenetic reserves) 1) Soyu tükenmekte, ya da genetik çeşitliliği çok azalmakta olan tür ve tür toplumlarının korunması için uluslararası kriterlere göre ayrılmış koruma alanlarıdır.
2) Yasal bir statü ile korunması güvence altına alınmış, bir veya birden çok nadir ve geleceği tehlikede olan yaşam ortamlarıyla karakterize edilen ekosistemler veya ekosistemlerin belirli kısımlarıdır.
280. Biyo-güvenlik
(Biosafety) 1) İnsan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevre ve biyolojik çeşitliliği korumak için GDO'lar ve ürünleri ile ilgili faaliyetlerin güvenli bir şekilde yapılması.
2) Bitki genetik kaynaklarını, bitki, hayvan ve insan sağlığını veya çevreyi olumsuz olarak etkileyebilecek biyo teknoloji uygulamalar, transgenik bitkiler ile diğer organizmaların ve özellikle mikroorganizmaların çevreye salınması konusunda gerçekleştirilecek güvenlik tedbirleri.

281. Biyo gösterge (canlı gösterge) (*Bio-indicator*) Bir ortamda bulunuşları, bollukları, iyi gelişim göstermeleri, belirli koşullarda ortadan kaybolmalarıyla, belirli yetişme ortamı koşulları hakkında bir yargıya varma olanağı sağlayan canlı türlerdir. Örneğin, bir ortamın toprak reaksiyonu, tuzluluğu, nemliliği, ışık, sıcaklık ve su ilişkileri veya hava kirliliği konusunda bir yargıya varmayı sağlayan bitki türleri vardır. Bu türler canlı gösterge (biyo-indikatör) olarak nitelendirilir. Biyo-indikatörler, özellikle çevreye olan baskıların değerlendirilmesinde büyük bir önem taşımaktadır. Bazı ekolojik baskılara, örneğin havanın SO₂ ile kirlenmesine duyarlı olan bazı bitkiler, sararmak, gelişim anormallığı göstermek, hastalanmak, hatta ölecek bu duruma bir tepki gösterirler.
282. Biyogenesis (*Biogenesis*) Belli bir habitatta bitki ve hayvanlardan oluşan toplumun tasvirini kapsayan Biyo-coğrafya terimi.
283. Biyo jeomorfoloji (*Bio-geomorphology*) Canlılar ile yüzey şekilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bilim dalı. Jeomorfoloji ile biyoloji arasındaki ilişki iki açıdan ele alınır: (i) Yüzey şekilleri ve jeomorfolojinin canlıların dağılışı ve gelişimi üzerinde etkisi; (ii) Bitki, hayvan ve mikroorganizmaların yüzey şekilleri üzerindeki etkisi ve buna bağlı oluşan özel arazi şekilleri. Dağlık kesimlerdeki yükselti ve bakı koşullarının farklı bitki türlerinin yayılması ve gelişmesi üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Bunların tipik örneklerini ülkemizde görmek mümkündür.
284. Biyokapasite (*Bio-capacity*) Ekosistemlerin yararlı biyolojik materyalleri üretme ve insanlar tarafından yaratılan atık materyalleri absorbe etme kapasitesi. Bir arazinin biyo kapasitesi, aktüel fiziki alanının, hasılat faktörü ve uygun eşdeğerlik (ekivalens) faktörü ile çarpılması suretiyle hesaplanır.
285. Biyokütle (*Biomass*) 1) Yaşamakta olan veya yakın zaman kadar yaşamış olan organizmalardan meydana gelen biyolojik materyal. Genellikle bitkiler veya bitkisel materyallerden oluşmakta olup, ligninli biyokütle olarak tanımlanır. Bir enerji kaynağı olarak biokütleden, doğrudan yakma veya dolaylı olarak biokütlenin farklı yöntemlerle (termal, kimyasal ve biyokimyasal) değişik biyo yakıt formlarına dönüştürülmesi suretiyle yararlanılabilir.
- 2) Bir türe veya çeşitli türlerden oluşan bir topluma ait yaşayan organizmaların herhangi bir dönemde sahip olduğu toplam ağırlık. Biyokütle aynı zamanda canlı ağırlık anlamına da gelir. Yani herhangi bir yerin belli bir kesimindeki tüm bitkilerin canlı ağırlığını kapsar. Bu bazen bitkisel ve hayvansal kütle olarak da ifade edilir.

3) Bir arazide birim alanda (veya bir su kütlesinde birim hacimde) yaşamlarını halen sürdüren canlılar ile orada henüz yeni ölmüş canlı kalıntılarının ve oradaki canlılardan hasat edilen (veya avlanan) ürünlerin, ele alınan belirli bir zamanda mevcut olan toplam miktarı. Biyokütle, genellikle kuru ağırlık olarak belirtilir ve o alanda üretilen “enerji” miktarının (ekosistem verimliliğinin) bir ölçütü olarak kabul edilir.

286. Biyokütle yakıtları
(*Biomass fuels*) Kendilerini üreten bitki örtüsü korunduğu veya yenilediği sürece yenilenebilir olan enerji. Örneğin yakacak odun. Bunların fosil yakıtlar yerine kullanılması sera gazı salımlarının azalmasını sağlar. Çünkü biyo yakıtları üreten bitkiler bunların yakılması ile atmosferde oluşan karbon dioksiti tutmaktadırlar.
287. Biyolojik birikim
(*Bio-accumulation*) Bazı kirlenici maddelerin yoğunluğunun, besin zincirinin birbirini izleyen halkalarında giderek artması olayı.
288. Biyolojik çeşitliliğin korunması
(*Conservation of biodiversity, biodiversity conservation*) İnsanların genler, türler ve ekosistemlerle etkileşimlerinin yönetimi suretiyle bugünkü nesillere maksimum faydaları sağlarken, bunların gelecek nesillerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılama potansiyelini muhafaza etmektir.
289. Biyolojik çeşitlilik
(*Biological diversity*) Diğerlerinin yanı sıra kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olduğu ekolojik kompleksler de dahil olmak üzere tüm kaynaklardan canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin kendi içindeki ve türler arasındaki çeşitlilik ve ekosistem çeşitliliği de buna dahildir. Küresel ekonominin tahminen yüzde kırkı biyolojik ürünlere ve süreçlere dayalıdır. Özellikle düşük verimli tarım bölgelerinde yaşayan yoksul halk büyük ölçüde doğal çevre kaynaklarının genetik çeşitliliğine bağımlı bulunmaktadır.
290. Biyolojik çeşitlilik kaybı
(*Biodiversity loss*) İnsanlar, yeryüzüne gelmelerinden ve hayvanları avlamaya, yiyecek ve odun toplamaya başlamalarından itibaren biyolojik çeşitlilik üzerinde etkiler oluşturmuşlardır. Özellikle son iki yüzyıl içinde, insan nüfusundaki artış, doğal kaynakların aşırı tüketimi ve çevrenin tahribatı, küresel biyoçeşitlilikte çok ciddi ve devam eden azalmalara ve bozulmalara neden olmuştur. Bu durum sonucu türler sayıca azalmakta veya kaybolmakta, ekosistemler tahribe uğramakta veya yok olmaktadır.

291. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (BÇS)
(UN Convention on Conservation of Biological Diversity (CBD))
- 1992 yılında Rio’da düzenlenen Dünya Çevre ve Kalkınma Zirvesinde kabul edilen kilit sözleşmelerden biri olup, biyolojik çeşitliliğin korunması, bileşenlerinin sürdürülebilir kullanımı, genetik kaynakların kullanımı ile elde edilen yararların adil ve dengeli paylaşımı hedefleri üzerine inşa edilmiştir. Taraflar konferansı, yeryüzündeki ana biyomlar için çalışma programları geliştirmiş olup, her program ilgili olduğu biyom için vizyon ve gelecekteki çalışmalara rehberlik sağlayacak temel ilkeleri sağlamaktadır. Bu programlar: (i) tarımsal biyoçeşitlilik; (ii) kurak ve yarı nemli alanlar biyoçeşitliliği; (iii) orman biyoçeşitliliği; (iv) iç sular biyoçeşitliliği için hazırlanmıştır.
292. Biyolojik değişim (metamorfoz)
(Metamorphosis)
- 1) Belirli özel bir işlevi görebilmek için canlıdaki ana organlardan birinin tipik şeklinin kalıtsal olarak değişmesidir.
2) Kayaçların yüksek ısı ve basınç etkisi ile iç ve dış yapılarında meydana gelen başkalaşım.
293. Biyolojik degradasyon (biyolojik bozulma)
(Biological degradation)
- Mikroorganizmalar tarafından organik maddelerin parçalanması. Aerobik, yani serbest oksijen kullanan bakterilerin metabolizması, parçalanmanın oluşmasında ana rolü üstlenir. Organik maddelerin parçalanması ve ölümü, toprak ve suya besin maddeleri vererek bitkilerin büyümesini artırır, bu durum ise biyosferde hammaddenin yenilenmesini sağlar. Bitkisel maddelerin suda parçalanması da sudaki oksijen ihtiyacının azalmasına neden olur.
294. Biyolojik denge
(Biological equilibrium)
- Bir toplum içinde iklim, toprak, topografya ve canlılar arasında dengenin oluşumu.
295. Biyolojik erozyon
(Biologic erosion)
- Doğal hayvanların veya bitkilerin neden olduğu erozyon.
296. Biyolojik eşik değeri
(Swell range)
- Canlıların normal olarak yaşamlarını devam ettirmeleri için belirli bir dozu, sınırı olan dış faktörlerin eşik derecesidir. Biyolojik eşik değeri aşıldığında canlıların yaşamsal faaliyetleri önemli ölçüde sarsılarak ortadan kalkmaya yüz tutar.
297. Biyolojik kaynaklar
(Biological resources)
- Biyolojik kaynaklar, genetik kaynakları, organizmaları veya parçalarını, popülasyonları veya ekosistemlerin insanlık için halen ya da gelecekte kullanım imkânı veya değeri olan diğer biyotik unsurlarını kapsar.

298. Biyolojik mücadele
(*Biological combating*)
Bitkide zararlı, hastalık ve yabancı otlara karşı diğer canlı organizmaların kullanılmasıyla, zararlı etmenin ekonomik zarar seviyesinin altında tutulabilmesi için yapılan mücadele.
299. Biyolojik potansiyel
(*Biological potential*)
Dış faktörlerin etkileri dikkate alınmaksızın bir canlının üreme, yaşam gücü, rekabet, beslenme gibi yaşam aktiviteleri bakımından sahip olduğu genetik özelliklerinin ve yeteneklerinin toplu halde ifadesidir.
300. Biyolojik saat
(*Biological clock*)
Organizmaların zamana göre yaşamsal faaliyetlerini düzenlemesi. Hayvanların belli zamanlarda çiftleşmeleri, bitkilerin belli bir zaman geldiğinde yaşamsal faaliyetlerine (tomurcuklarını patlatarak vejetasyon dönemlerine) başlamaları.
301. Biyolojik üretim
(*Biological production*)
Bir ekosistem veya bir organizmanın birim alanda, belli bir zamanda büyüme miktarı. Bu miktar bir yılda bir hektar alanda kg olarak ifade edilir. Bazen bu bir günde cm^2 alanda gr olarak da belirlenir.
302. Biyolojik verimlilik
(*Biological productivity*)
Bir ekosistemde belli bir zaman sürecinde meydana gelen üretimin miktarı ve oranı. Bu, tek bir organizma, bir popülasyon, tüm topluluklar ve ekosistemler için geçerli olabilir. Verimlilik birim alanda birim zamanda üretilen kuru madde veya enerji miktarı olarak ifade edilebilir. Sulak alanlarda ise ölçme alan yerine hacim için uygulanır.
303. Biyolojik yapı
(*Biological structure*)
Dere yataklarında sürgün verme yeteneği yüksek canlı bitkilerle yapılan enine yapı.
304. Biyom
(*Biome*)
1) Sahip olduğu seçkin bitki örtüsü ile karakterize edilen ve yerel iklim koşulları tarafından desteklenen bir yaşayan çevrenin (göknar ormanı veya mera alanı gibi) ana parçası, ana ekolojik birim.
2) Belli özellikte canlıların barındığı biyolojik birim. Bu birim, damgasını vuran ekolojik faktörlere göre isimlendirilir. İklim koşullarına göre zonobiyomlar ayırt edilir. Bunlar; tropikal yağmur ormanları, sıcak çöller, savan, bozkır, iğne yapraklı orman bölgeleri gibi.

305. Biyosfer
(*Biosphere*)
Dünya üzerinde hayatın olduğu veya canlıların yaşadığı hidrosfer, litosfer ve atmosferi kapsayan ortam. Bu ortam, geosfer yani taş kürenin üst bölümü ile atmosferin alt katını kapsar. Kara yüzeyinde flora ve fauna zeminin 3 m altı ile 30 m yukarısı arasında bulunan kuşakta yer alır. Biyosfer deniz ve göllerde ise 200 m derinliğe kadar olan sahaları kapsar. Bitkiler besin maddelerinin bir bölümünü litosferdeki topraktan, bir bölümünü atmosferden, bir kısmını da hidrosferden alır. Bitki ayrıştığında ortaya çıkan enerji ve karbon dioksit atmosfere, mineral maddeler toprağa ve suya karışır.
306. Biyosfer rezervi
(*Biosphere reserve*)
1) Bilim, eğitim ve ekolojik bakımdan dünya çapında önem taşıyan az rastlanan canlı türleri ve yaşam mekanı örneklerini barındıran, doğal peyzajlara ait uluslararası bir koruma alanı çeşididir.
2) UNESCO'nun İnsan ve Biyosfer (MAB) Programı altında tesis edilen ve koruma ile kalkınma arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan koruma alanları olup, küresel bir ağ vasıtasıyla bağlanan bir biyolojik rezerv alanlar serisini oluştururlar.
307. Biyota
(*Biota*)
Belli bir alandaki tüm organizmalar (deniz biyotası, kara biyotası gibi).
308. Biyoteknik yöntemler
(*Biotechnical methodologies*)
Hedeflenen zararlı türlere karşı, tuzak ve tuzak sistemleri, feromonlar, cezp ediciler, uzaklaştırıcılar, böcek gelişme düzenleyicileri, beslenmeyi ve yumurtlamayı engelleyiciler kullanılarak yapılan mücadele.
309. Biyo teknoloji
(*Biotechnology*)
1) Özgün bir kullanım amacıyla ürünler veya süreçler meydana getirmek veya var olanları değişime uğratmak üzere biyolojik sistemlerin, canlı organizmaların veya bunların türevlerinin kullanıldığı her türlü teknolojik uygulama.
2) Mikroorganizma, doku kültürü yahut bu organizmaların belirli kısımlarından teknik amaçlarla yararlanmak için biyokimya, mikrobiyoloji ve mühendislik bilim dallarının kombine olarak kullanıldığı biyolojik ilkelere dayalı teknoloji.
310. Biyotik
(*Biotic*)
1) Canlılarla, yaşamla ilgili. Genellikle bir ekosistemdeki biyolojik bileşenleri içerir.
2) Yaşamın, özellikle popülasyonların ve ekosistemlerin tamamı ile alakalı, her bir yönü.

311. Biyotik çevre
(*Biotical environment*) Bir ekosistemdeki üretici, tüketici ve ayrıştırıcı olarak faaliyet gösteren tüm canlıların toplu olarak ifadesi.
312. Biyotik faktörler
(*Biotic factors*) 1) Canlı çevreyi oluşturan bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmalar ve insanlar.
2) Organizmaların yaşam faktörlerinde etkili olan özellikler. Orman tahribatı, aşırı hayvan otlatması, regresif süksesyon ile bitkilerin gelmesi, bitkilerin kendi arasındaki rekabet biyotik faktörler kapsamındadır.
313. Biyotop (habitat)
(*Biotope*) Bir canlılar toplumunun, çevresinden oldukça keskin sınırlarla ayrılabilen homojen özellikteki yaşam mekanı. *Bios* yaşam, hayat *tope* yer (mekan) anlamında olup, mekandaki canlı ve cansız ortam arasındaki ilişkileri ve bu ortamdaki canlı toplumun kendine özgü yetişme koşullarını kapsar. Habitatın en son alt bölümüdür. Biyotop çoğunlukla habitat ile eş anlamlı olarak kullanılır. Ancak bazı ülkelerde Biyotop ile habitat farklı kabul edilmekte ve habitat kapsamına belli bir tür veya popülasyon girerken, biyotop ise biyolojik toplumun tümünü kapsamaktadır.
314. Blok
(*Block*) 250 mm'den büyük çapta olan köşeli kaya bloklarından oluşan parça.
315. Blok kayma
(*Block slumping*) Dik bir yamaç veya falez boyunca kayaların bloklar halinde düşmesi veya bir kütlenin bütünüyle bulunduğu sahadan kayarak uzaklaşması.
316. BMÇMS Bilgi Tabanlı Etkileşimli Haritası
(*UNCCD Knowledge Base Interactive Map*) Taraf ülkeler tarafından iki yılda bir BMÇM Sekretaryasına sundukları raporlarda sağlanan bilgi tabanları ve web sayfalarının genel bir açıklamasını sağlayan harita.
317. BMÇMS Sekretaryası
(*Secretariat of the UNCCD*) Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi Taraflar Konferansına, dokümanların hazırlanması, toplantıların düzenlenmesi dahil hizmetleri sağlama görevini yüklenen ve kurumsal olarak Birleşmiş Milletlere bağlı olan, İdari Sekreter ve personeli.
318. Boğaz
(*Gorge*) Yamaçları dik, bazen kayalık olan derin ve dar nehir vadisi.

319. Bonitet Orman ekosisteminde yetişme ortamının verimliliği.
(*Site quality site index*)
320. Borç Geri ödemesi gereken finansal transferler.
(*Loan*)
321. Boşaltım Bir drenaj sistemindeki belli bir noktadan birim zamanda geçen (boşaltılan) suyun hacmi, örneğin saniyede m³ olarak ifade edilen akış, özellikle sıvı akış oranı.
(*Discharge*)
322. Boşaltma kanalları Toprak koruma sistemi içerisinde; tesviye eğrilerine paralel tarım alanlarında, teraslı arazilerde, çevirme teraslarda ve sulanan sahalarda, yüzey akış sularını, erozyon olmayacak bir hızla, uygun bir boşaltma ayağına taşıyan tesislerdir. Su yollarının boyutları genelde 10 yılda gelmesi muhtemel en yüksek maksimum yağışa göre hesap edilmektedir.
(su yolları)
(*Discharge channels*)
323. Botanik Bitki bilimi.
(*Botany*)
324. Botanik Bir bitki birliği içinde onu oluşturan bitki türlerinin yüzde oranları.
kompozisyon
(*Botanical composition*)
325. Boyuna kumul Sırtları hakim rüzgar yönüne paralel olarak uzanan kumullar.
(*Longitudinal dune*)
326. Boz esmer İnce, orta derecede koyu renkli A₁ horizonu ve grimsi kahverengi A₂ horizonunu, yüksek baz yüzdesine sahip olup önemli miktarda A₂'den taşınmış bulunan silikat killerinin izlediği B horizonunu içeren bir zonal büyük toprak grubu.
podsolik toprak
(*Gray brown podsollic soil*)
327. Boz orman toprağı Açık renkli ağarmış bir A₂ horizonu üzerindeki ince bir A₁ horizonu, nispeten yüksek baz yüzdesine sahip olup, A₂'den dikkati çekecek miktarda taşınmış silikat killerini içeren B horizonuna sahip topraklardan ibaret zonal bir büyük toprak grubu.
(*Gray forest soil, gray wood soil*)

328. Bozkır
(*Steppe*)
- 1) Tropik bölgeler dışındaki kurak-ılıman bölgeler içinde geniş alanlarda yayılış gösteren, ağaçsız, özellikle kısa ot örtüsüne sahip çayır formasyonu.
- 2) Ağacın yetişmesi için yeterli yağışın olmadığı yerlerde kurak mevsimin başlaması ile yaşamsal faaliyetlerini tamamlayarak sararan ot topluluğu. İç Anadolu'da Tuz Gölü çevresinde ve Güneydoğu Anadolu'nun güney kesiminde görülen bozkırlar gibi.
- 3) Yağışın ağaç yetişmesine yeterli olmadığı kurak ve yarı kurak bölgelerde yer alan, çoğu otsu, yaz başından itibaren sonbahar sonuna kadar çoğu yaşam döngüsünü tamamlayan bitki topluluğu.
329. Bozuk makilik
(*Degraded maquis*)
- Fransızcadan gelen bir terim olup, toprağın erozyonla aşırı derecede kayba uğrayıp kayaların yüzeye çıktığı, bozulmuş (degrade olmuş) makilikleri ifade eder. Bozuk makiliklere İspanya'da "Tomillares", Yunanistan'da "Phrygana" adı verilmektedir.
330. Bozuk orman
(*Degraded forest*)
- İnsan faaliyetleri nedeniyle, o sahadaki doğal bir orman tipine nazaran, yapı, işlev, tür bileşimi (kompozisyonu) veya verimlilik açısından kayba ve bozuluma uğramış sekonder orman. Bozuk orman sahasından ürün ve hizmetlerin sağlanmasında azalma meydana gelmekte ve bu sahalar biyolojik çeşitliliğin sadece kısıtlı bir bölümünü muhafaza edebilmektedir. Bozuk orman alanlarının biyoçeşitliliği çoğunluğunu alt tabaka örtüsünde yer alan odun dışı bileşenler oluşturmaktadır.
331. Bozuk orman rehabilitasyonu
(*Rehabilitation of degraded forest*)
- Bozuk veya verimsiz orman alanlarında mevcut türlerden gerekenlerin korunması, aşılınması, canlandırma kesimi, boşluk alanlara ormanlarda tabii olarak yetişen türlerin ekimi ve bu türlerin aşılı veya aşısız fidanlarının dikimi.
332. Bozulan alan
(*Degraded land*)
- İnsanların neden olduğu süreçler nedeniyle doğal yapı ve verimliliğinin bir bölümünü kaybetmiş alan.
333. Böcek
(*Insect*)
- Eklembacaklılardan altı bacaklı, çok kanatlı ve vücutları baş, göğüs ve karın olmak üzere eklemlili üç parçadan meydana gelen hayvanlar.
334. Böcek öldürücü (pestisit)
(*Pesticides*)
- Hastalık ve zararlıların etkileri önleyen, azaltan veya yok eden kimyasal ve biyolojik bir etken (virüs, bakteri, dezenfektan, gibi). Söz konusu zararlılar, böcekler, bitki patojenleri, otlar, kuşlar, memeliler, balıklar, nematodlar ve mikroplar olabilir. Pestisitlerin bazıları sağladıkları yararlar dışında bazı olumsuz etkilere (örneğin, insanlar üzerinde zehirleyici etkilere) de sahip olabilirler.

335. Bölge
(*Region*)
- Bir veya daha fazla doğal özelliği veya insan faaliyetleri itibariyle çevresindeki sahadan ayrılan bir alan. Bölge ayrımında, kültürel, ekonomik, morfolojik, doğal, fizyografik ve politik ölçütler kullanılır. Coğrafi bölge, iklim bölgesi, ekolojik bölge gibi. Bölge içinde yeryüzü şekilleri, iklim, gibi farklılıklara dayalı olarak alt bölgeler de ayrılabilir. Örneğin Göller Bölgesi Akdeniz bölgesi içinde bir alt bölgedir.
336. Bölgesel Ekler
(*Regional Annexes*)
- BMÇMS'nin uygulanması ile ilgili olarak mevcut beş adet bölgesel ek, Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler, Kuzey Akdeniz ve Orta ve Doğu Avrupa bölgelerini kapsamaktadır.
337. Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütü (BEEÖ)
(*Regional Economic Integration Organization (REIO)*)
- Belli bir bölgedeki bağımsız devletler tarafından oluşturulan ve bu sözleşme ile düzenlenen konularda yetkili olan ve kendi usulleri uyarınca bu sözleşmeyi imzalamaya, onaylamaya, kabul etmeye ve uygun görmeye veya sözleşmeye katılmaya yetkilendirilmiş olan bir örgütü ifade eder.
338. Bölgesel eylem planı (BEPI)
(*Regional action plan (RAPl)*)
- Bölge düzeyinde durumu değiştirme ve daha ileriye götürme yönünde hazırlanan plan.
339. Bölgesel eylem programı (BEP)
(*Regional action programme (RAPr)*)
- Etkilenen taraf ülkelerin istişare ve işbirliği ile ulusal programlarının uyumlaştırılması ve verimliliğinin artırılmasına katkı sağlamak amacıyla bölgesel düzeyde hazırlanan eylem programlarıdır. 10'uncu madde hükümleri, gereken değişikliklerle bölgesel programlara da uygulanacaktır. Bu işbirliği, sınırlar ötesi doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi, bilimsel ve teknik işbirliği ve ilgili kurumların güçlendirilmesi için üzerinde mutabık kalınmış müşterek programları da içerebilir.
340. Bölgesel gruplar
(*Regional groups*)
- BMÇM kapsamında, beş bölgesel grup tesis edilmiş olup, bu gruplar gündemdeki konuları tartışma, büro üyelerini ve diğer elemanları seçme görevlerini yürütürler. Bunlar, Afrika, Asya, Doğu Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler (GRULAC), Batı Avrupa ve diğer gruplardır (WEOG).

341. Bölgesel İşbirliği Ağları (BIA)
(Regional Cooperation Networks (RCN)) BMÇMS uygulamaları çerçevesinde belli konularda katkı sağlamak amacıyla, etkilenen ülkeler tarafından bölgesel düzeyde tesis edilen işbirliği ağlarıdır.
342. Bölgesel koordinasyon birimi
(Regional coordinating unit (RCU)) Taraf ülkeler tarafından, bilgi toplama, tematik ağları geliştirme, işbirliğini teşvik etme, ulusal, alt bölgesel ve bölgesel eylem planlarının hazırlanması, müzakeresi ve uygulanması çalışmalarını destekleme ve koordine etme amacıyla tesis edilen mekanizmalar.
343. Bölgesel teşkilat
(Regional organization (RO)) Belli coğrafi veya jeopolitik sınırlar içindeki devletler ve kuruluşlar arasında politik ve ekonomik entegrasyon ve diyalogu, ayrıca diğer bölgesel teşkilatlarla eşgüdüm ve işbirliğini güçlendirmek amacıyla tesis edilen teşkilatlardır.
344. Brüt erozyon
(Gross erosion) Bir havzada arazi yüzeyi ve kanallardan meydana gelen toplam erozyon.
345. Brüt yeşil milli ürün (YBMG)
(Green Gross Domestic Product (GGDP)) Bir ülkenin geleneksel brüt milli gelir hesaplamalarının, çevresel sonuçların da dikkate alınması suretiyle belirlenmesine dayalı bir ekonomik büyüme göstergesi. YMBG, biyolojik çeşitlilik kaybının parasal değerlerinin hesaplanması ve iklim değişikliğinin maliyetlerinin dikkate alınması suretiyle belirlenir.
346. Bugünkü net değer
(Net present value) Bir projenin değişik yıllarında elde edilecek net faydaların bugüne indirgenmiş değerleri toplamı. Bir kaynağın kullanımı ile elde edilen net faydaların bugüne indirgenmiş değeri.
347. Buharlaşma
(Evaporation) Yeryüzünden suyun sıcaklık etkisiyle buharlaşmasıdır. Suyun atmosfere buhar halinde geçişini, havanın sıcaklığı, hava içinde bulunan su buharı ve basınç durumu etkiler. Kuru havada sıcaklık arttıkça buharlaşma da artar, hava doymun hale geldiğinde buharlaşma durur. Hava basıncı arttıkça buharlaşma artar. Rüzgar ve yükselti de buharlaşmayı artırır. Havadaki su buharı, terleme ve buharlaşmayı etkilediğinden bitkiler için son derece önemlidir.

348. Buharlaşma (bitkilerde terleme) (*Transpiration*)
- 1) Bitkilerin kökleri ile aldıkları suyu yapraklarındaki stomalarından buhar halinde atmosfere vermeleridir. Bitki ile çevresindeki hava arasındaki nem açığının yarattığı gerilim sonucunda bitki, çevresine su verir. Evaporasyon ve transpirasyonun birbirinden ayrılarak ölçülmesi zor olduğu için birleştirilerek evapotranspirasyon terimi kullanılmaktadır.
- 2) Suyun bitkiler tarafından alınarak su buharı halinde atmosfere döndürülmesi süreci. Evapotranspirasyon ise transpirasyon (terleme) ve evaporasyonun (buharlaşma) her ikisi tarafından beraberce atmosfere olan su kaybını ifade eder.
349. Buharlaşma potansiyeli (buharlaşma kapasitesi) (*Evaporation potential, evaporative capacity*)
- Mevcut atmosferik koşullar altında, kimyasal olarak saf ve etrafını çeviren atmosfer sıcaklığındaki bir su yüzeyinden meydana gelen buharlaşma miktarı.
350. Buharlaşma ve terleme (*Evapotranspiration*)
- 1) Bir arazideki suyun belli zamanlarda yüzeyden buharlaşması ve bitkilerin terleme suretiyle su kaybını kapsayan bileşik bir olaydır.
- 2) Suyun yüzeyden buharlaşmasına evaporasyon, bitki yüzeyinden olan buharlaşmaya ise transpirasyon denir. Evapotranspirasyon, bitki ve topraktan olan buharlaşmanın tümünü ifade eder.
351. Buluş (yenilik, inovasyon) (*Innovation*)
- 1) Bir değer artışı veya bir sorunun çözümünü yeni bir yolla sağlayan süreç. Bir ürün, fikir veya yaklaşımın yenilik olarak nitelendirilebilmesi için daha önce uygulanmamış olması, amaca ulaşma açısından yararlı ve maliyet etken olması, pilot uygulamalar neticesinde kanıtlanmış bulunması gerekir. Yenilikler teknoloji, kalkınma yaklaşımları, kurumsal düzenleme, finansal araçlar veya mekanizmalar alanlarında olabilir.
- 2) Belli bir alanda yenileşmeye, ilerlemeye yönelik olarak yapılan işlem ve değişiklik. Yeni buluş.
352. Bulut çatlaması (*Cloud burst*)
- Olağanüstü şiddette, kısa süreli ve genellikle küçük bir sahada meydana gelen yağmur sağanağı.

353. Buzul (glasye)
(*Glacier*) Bir sahayı kaplayan, kar ve yağışın erimeyi aştığı bölgelerde meydana gelen ve dağ ve vadilerin eğimine uygun olarak yavaş hareket eden buz kütlesi.
354. Buzul erozyonu
(*Glacier erosion*) Yüksek dağlık arazideki derelerde, çeşitli zamanlarda oluşmuş ulunan buzulların (glasyelerin) kısım kısım ve yavaş yavaş aşağılara doğru yürümesi sırasında beraberinde moren denilen çeşitli büyüklükte materyal kitlelerini sürüklemesi ile meydana gelen aşınma ve taşınma olayı.
355. Büro (BMÇMS
Bürosu)
(*Bureau (Bureau
of UNCCD)*) Taraflar Konferansının işlerini yürütmekten sorumlu yapıdır. Üyeleri mevcut beş bölgesel grup tarafından seçilir. Büro, bir başkan, 9 başkan yardımcısı ile Bilim ve Teknoloji Komitesi Başkanından oluşur.
356. Bütünsel yaklaşım
(ekoloji)
(*Holistic
approach*) Doğadaki ilişkileri, etkileşimi ve insan faaliyetlerini tek tek ele almak yerine bir bütün olarak görmeyi amaçlayan yaklaşım şekli.
357. Büyük oyuntu
(*Large gully*) Derinliği 4,5 m'den daha fazla olan oyuntu.
358. Büyük toprak
grupları
(*Main soil groups*) Esasa ait temel karakterleri aynı olan toprakları içine alan grup. Örnek olarak çernozyem, gri kahverengi, podzolik ve podzol topraklar gösterilebilir.
359. Büyük yaşam
kuşakları (biyom)
(*Major life zones*) Dünya üzerinde makro iklimlerin tropik, sub-tropik, serin ılıman, soğuk ılıman, boreal (kutupsal) hüküm sürdüğü geniş coğrafi bölgelerde yaşayan, benzer ekolojik isteklere, toplum yapısına ve tür birleşimine sahip canlılar toplumu veya yaşam birlikleri.
360. Büyüme
(bitkilerde)
(*Growth (in
plants)*) Bir bitkinin boyutunda geriye dönüştürülmesi mümkün olmayan artıştır. Büyüme, hücrelerin bölünme suretiyle sayılarının artması ve bunu takiben hücre boyutundaki artışla meydana gelir. Hücre bölündüğünde ana hücrenin yansı boyutunda olacağı için kendi başına büyümeyi sağlayan bir olay olmayıp, asıl büyümeyi, bölünen hücrenin genişleyerek ana hücre boyutunu alma süreci sağlar.

361. Büyüme devresi
(Vegetation
period) Bitkilerin tomurcuklarını patlatmasından yapraklarını dökerek yaşamsal faaliyetlerini tamamlamasına kadar geçen süre. Bu devre içinde bitkiler gelişimlerini sürdürür.
362. Büyüme halkası,
artım halkası
(Growth ring) Ağaçlarda büyüme mevsimine dayanarak meydana gelen yıllık büyüme miktarlarını gösteren halkalar. Bunların ağaç gövde ve dallarının enine kesitlerinde görülmesi mümkündür.
363. Büyüme mevsimi
(Vegetation
season, growing
season) Bitkilerin, sıcaklık ve yağış isteklerine bağlı olarak belli bir yerdeki büyüme dönemi. Orta kuşakta don olaylarının sona ermesiyle başlar ve sonbaharda günlerin kısalması ve soğğun düşmesiyle sona erer. Büyüme mevsimi nemli ve sıcak bölgelerde yıl boyu devam ederken, kuzey enlemlerde ve yüksek yerlerde 8-10 haftaya kadar düşebilir.

C

364. C horizonu
(*C horizon*) Genel olarak biyolojik aktiviteden ve toprak oluşumu olaylarından nispeten az etkilenmiş olan ve A ve B horizonlarına özgü tanımlama özelliklerinden yoksun bulunan bir horizon. Bu horizon, A ve B horizonlarının olduğu materyale benzeyebilir veya benzemeyebilir.
365. CAM bitkileri
(*CAM plants*) Karbondioksit tutumunu (fiksasyonunu), depoladığı suda yaparak kullanan kuraklığa dayanıklı sukulent bitkiler. Kurak ortamda yetişen ya da bu ortamları seven kaktüs gibi gövdesinde su biriktiren bitkiler, gece sıcaklığın düşmesi ile stomalarını açarak karbondioksiti alır ve organik asitlerle birleştirir. Gündüz ise stomalarını kapatarak suyu tutarlar. Bünyesinde aldığı karbondioksiti fotosentezde kullanır.
366. Canlı çevre öğeleri
(*Biotic factors*) *Bkz. Biyotik faktörler.*
367. Canlı çit
(*Living hedge*) Özellikle tarla kenarlarında ve fidanlıklarda, rüzgâr zararlarına veya diğer müdahalelere engel olmak için sıralar halinde dikilen ve genellikle yerden itibaren sık dal yapan bitkilerin oluşturduğu çit.
368. Canlı materyal ile kumul stabilizasyonu
(*Dune stabilization with live material*) Otlandırma veya çalılındırma ile kumul stabilizasyonu.
369. Canlı organizma
(*Living organism*) Mikroorganizma, steril organizma, virüs, virion ve viroidler de dâhil olmak üzere genetik materyali çoğaltabilen, aktarabilen herhangi bir biyolojik varlık.
370. Cansız materyal ile kumul stabilizasyonu
(*Dune stabilization with dead material*) Önlem alınacak kumul yüzeyini çalı ile kapatma veya örme, perde oluşturma (kurma) ve kazıklarla sahayı küçük karelere bölme.

371. Cazibe sulaması
(Gravity irrigation)
Sulama suyunun tarla yüzüne dağıtılmasında sadece arazi eğiminden faydalanılarak yapılan sulama.
372. Cep teras
(Pocket terrace)
Cep teraslar, eğimin çok fazla (>%80) olduğu, diğer teras sistemlerinin uygulanmadığı, genellikle karstik, taşlı arazilerde zeytin, Antep fıstığı yetiştirildiği veya normal eğimde orman ağaçlandırmasının yapılacağı ve aynı zamanda erozyonun önleneceği arazilerde kurulur. Cep teraslarda ağaç dipleri, çanak biçiminde açılarak, yüzey sulardan bitkinin daha çok yararlanması sağlanır. Arazide taş bulunursa, açılan dolgu kısımlarının önüne duvar örülür.
373. Coğrafi bölge
(Geographic area)
Doğal, beşerî ve ekonomik özellikler itibariyle sınırları içinde benzerlik gösteren geniş alanlara coğrafi bölge denir.
374. Coğrafi bilgi sistemi (CBS)
(Geographic Information system (GIS))
1) Konumsal verilerin sayısal olarak toplanması ve analiz edilmesini sağlayan teknikleri ve metotları kullanan, uydulardan alınan görüntülerin ve hava fotoğraflarının bilgisayarda değerlendirilmesi ile ilgili bir çalışma alanı. Coğrafi bilgi sistemi yardımcılığı ile birçok coğrafi öge değerlendirilerek uygulamaya yönelik şekilde ortaya konur. Örneğin, tarım alanları belirlenerek buradaki ürün çeşitleri ve olası üretim değerleri, orman kaynaklarının nitelikleri belirlenir, akarsu, göl ve denizlerin kirlilik durumu ortaya çıkarılır, arazi bozulma durumu (erozyon, bitki örtüsü tahribatı) saptanır.
2) Dünya üzerindeki karmaşık sosyal, ekonomik, çevresel gibi sorunların çözümüne yönelik mekâna/konuma dayalı karar verme süreçlerinde kullanıcılara yardımcı olmak üzere, büyük hacimli coğrafi verilerin toplanması, depolanması, işlenmesi, yönetimi, mekânsal analizi, sorgulaması ve sunulması fonksiyonlarını yerine getiren donanım, yazılım, personel, coğrafi veri ve yöntemler bütünüdür. CBS, genel bir kavram olup; çeşitli kullanım alanlarına ve tematik konulara yönelik olarak geliştirilen CBS uygulamaları vardır. Bu CBS uygulamaları, Kent Bilgi Sistemi, Orman Bilgi Sistemi, Karayolları Bilgi Sistemi, Arazi Bilgi Sistemi, Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi, Lojistik Bilgi Sistemi, İç Güvenlik Bilgi Sistemi, Araç İzleme Bilgi Sistemi, Trafik Bilgi Sistemi, Kampus Bilgi Sistemi, Deprem Bilgi Sistemi, Harita Bilgi Sistemi, gibi şekilde adlandırılır.

375. Coğrafi kuşak
(coğrafi bölge)
(*Geographic zone*)
- Yeryüzünün, enlem derecelerine göre ve iklimsel farklılıklar itibarıyla ayrılan beş ana bölgesi olup, bunlar: (i) kuzey kutup dairesinin üstünde yer alan Soğuk Kuzey Zonu (yeryüzü alanının % 4.12'sin' kaplar); (ii) kuzey kutup dairesi ile yengeç dönencesi arasında yer alan Kuzey Ilıman Zonu (% 25.99); (iii) tropik daireler arasında yer alan Çok Sıcak Bölge (%39.78); (iv) oğlak dönencesi ile Antarktik daire arasında yer alan Güney Ilıman Zonu (%25.99); ve (v) Güney Antarktik dairesinin güneyinde yer alan Güney Soğuk Zonu (% 4.12)'dur.
376. CORINE Program
(*CORINE Program*)
- Çevre ile ilgili bilgilerin koordinasyonu anlamına gelen "*Coordination of Information on the Environment*" ifadesinin kısaltılmışıdır. 1985 yılında Avrupa Birliğinin girişimi ile tesis edilmiştir. Corine veri tabanları ve birçok programı EEA tarafından devralınmıştır. Bunlardan biri 44 farklı sınıf kullanarak gerçekleştirilen arazi örtüsü envanteri olup bu çalışma ürünü olarak üretilen 1:100000 ölçekli harita Avrupa alanlarının büyük kısmını kapsamaktadır. Halen bu model kullanılarak: (i) toprak aşınım duyarlılığı (erodibilite: aynı koşullar altındaki toprakların erozyona karşı nispi duyarlılığı); (ii) aşındırıcı etken (Erosivity); (iii) topoğrafik durum ve (iv) bitki örtüsü göstergelerine dayalı "Erozyon Risk Değerlendirmesi" çalışmaları yapılmaktadır.
377. Cüce çalılar
(*Dwarf shrubs*)
- Toprak yüzeyinden itibaren dallanan, gövde ve tepe ayırımı olmayan, yetişkin yaşta ancak 0.5 m yüksekliğe kadar boy yapabilen bir gelişim formuna sahip odunsu bitkiler.

Ç

378. Çakıl (Gravel) 2 mm'den daha büyük, yuvarlak tanelerden oluşan, çimentolaşmamış taş parçası.
379. Çalı (Shrub, scrub, bush) *Bkz. Ağaççık.*
380. Çalı demetli canlı eşik (Live brush sill) Sürgün verme özelliği olan türlerden hazırlanan kazıkların arkasına 20-30 cm çaplı dal demetleri üst üste konarak yapılan eşik.
381. Çalı demetli çit (Brush fence, brush (barrier)) Çeşitli boydaki çalılarla, kazıklar arası mesafe 0,5 m şekilde, 1-2 m aralıklı sıralar halinde yapılan çit.
382. Çalı demetli çit teras (Brush fence terrace) Çürük yamaçların stabil hale getirilmesinde kullanılan metotlardan biridir. Sıralar arasındaki mesafe, örme çitte olduğu gibi, 1-2 metredir. Yalnız, örme söz konusu olmadığından, iki kazık arasındaki mesafe biraz daha fazla olabilir. Çalı demetleri tesisinde kazıklar arası mesafe 0.50 m. olarak kabul edilebilir. Bölgeden sağlanan çeşitli boydaki çalı ve çırpılar toplanarak demetler haline getirilir. Çakılan kazıkların üst kısmına bir hendek açılarak demetler yerleştirilir. İklim şartları uygun ise kazıklar sürgün veren cinsten olmalıdır. Kazık çakma ve demetlerin yerleştirilmeleri tamamlandıktan sonra çalı demetleri sıralarının alt ve üst kısmına yöreye uygun ve hemen kök yapabilen buğdaygil ve baklagil yem bitkileri ekilmelidir. Ayrıca, sıra aralarına da dikimi uygun fidanlarla ağaçlandırma yapılmalıdır.
383. Çalı demetli teras (çalı demetli seki) (Terrace enforced with brush bundles, brush terrace) 1) Bu teraslar meyilli, rüzgâr erozyonuna duyarlı, ince kumlu yapıda, ince materyalin taşındığı yamaçların stabil hale getirilmesinde kullanılır. Bu amaçla, yamaçta kazı tabanına ters meyil verilerek bir hendek açılır. Bu hendek içersine civardan temin edilen her türlü dallar demetler halinde uçları toprak dışında kalacak şekilde yatırılır. Daha sonra, bu terasın üzerine toprak çekilerek bir gradoni tipi terasa dönüştürülür, toprak sıkıştırılarak % 35-40 meyil verilir. Daha sonra açılan çukurlara fidanlar dikilir.
2) Yamaçlarda rüzgâr erozyonuna karşı demet halindeki çalı ve dallarla yapılan ve daha sonra gradoni tipi terasa dönüştürülen seki.

384. Çalı demetli toprak eşik (çalı demetli toprak sedde)
(*Brush earth dam*)
- Ardı ardına gelen 20 cm kalınlığında çalı ve 10 cm kalınlığında toprak katları ile yapılan sedde. Derenin toprak sedde yapılacağı yeri, çalı demetleri uzunluğunda (0.60-0.70 m.), temel kazısı gibi derin olmayacak fakat sadece mansaptan menbaya doğru %10 meyilli bir şekilde düzeltilir. Düzeltilen zemin üzerine çalılar 20 cm yüksekliğinde dere akışı istikametinde serilir. Dalların kalın uçları memba tarafına, ince uçları mansap tarafına bakacak şekilde yerleştirilir. Üzerine 10 cm yüksekliğinde toprak serilerek iyice sıkıştırılır, tekrar 20 cm. çalı demeti serilir, yine 10 cm toprak serilerek sıkıştırılır, istenen seviyeye kadar bu işlem tekrarlanarak en üst kısımdaki toprak sıkıştırıldıktan sonra, orta kısmında suyun akacağı yere taş kaplama yapılır. Ayrıca diğer eşiklerde olduğu gibi seddenin menba tarafı mutlaka toprakla doldurularak sıkıştırılır.
385. Çalı eşik
(*Brush drop*)
- Oyuntu veya dere yatağı üzerine enine döşenen çalı veya dalların kazık veya telle bağlanıp sağlamlaştırılması ile inşa edilen ve düşü yüksekliği 0,5 m'yi aşmayan eşik.
386. Çalı meraları
(*Shrub pastures*)
- Hayvanların yem ihtiyacını karşılayan çalılıklar. Makilikler bunlara örnektir. Yazın yeşil kalan çalılar hayvanlara yem temin eder.
387. Çalılık
(*Brushland*)
- 1) Sık olarak bir araya gelmiş bulunan kısa boylu, çalılışmış ağaç toplumu veya kısa boylu çalılar ile çalılışmış ağaçların birlikte oluşturduğu sık bir bitki toplumdur. Genellikle 2 m'ye kadar kısa boylu çalılar tarafından oluşturulur.
- 2) Olgunluk aşamasında 0.5 ile 5 m arasında boylanan çoğunlukla odunsu bitkilerden oluşan toplum. Maki ve garig birer çalı toplumu olarak dikkate alınabilir.
388. Çamur
(*Mud*)
- 1) Killi ve balçık bünyede toprak ve materyallerin su ile doymuş hale gelmesi:
- 2) Körfez, göl, lagün ve okyanusların derin kesimlerinde biriken sulu, killi veya milli pekişmemiş tortul.
389. Çamur akışı (çamur seli)
(*Mudflow*)
- 1) Fazla miktarda su ihtiva etmek suretiyle akıcı hale gelen çeşitli tane büyüklüğünde ve homojen olmayan materyalin çoğunlukla eski bir mecrayı takiben akması. Bu olaya, çamur seli, çamur çığı da denir.
- 2) Oldukça hızlı çamur akımı. Bu seller oyuntuları ve akarsu vadilerini takip ederek oldukça uzak mesafelere uzanabilirler. Hızları çamur çığlarına göre daha yavaş olup daha düşük meyilli yamaçlarda, örneğin yarı kurak

bölgelerde yüzeyde engellerin bulunmadığı ve bitki örtüsü tarafından korunmayan yerlerde görülürler.

390. Çamur taşı
(*Mud stone*) Çoğunlukla killi malzemeden oluşan, tabakalaşma göstermeyen sertleşmiş tortul kaya.
391. Çamur yağmuru
(*Mud-rain*) Yağmur sularının bulanık ve çamur görünümlü yağması.
392. Çayır
(*Meadow, grassland*) Taban suyunun nispeten yüksek olduğu yerlerde görülen, hayvan otlatma ve/veya hayvan yemi üretimi amacıyla kullanılan, çoğunlukla yıllık ve çok yıllık otsu bitkilerin yetiştiği, toprağı sürülmeyen araziler (dar anlamda).
393. Çayır bozkırı
(*Meadow steppe*) Bozkırlara göre nemlilik koşullarının biraz daha iyi olduğu, uzun boylu bozkır bitkileri ve çayır otlarından oluşan otlak.
394. Çayır stepleri
(*Grass steppe*) Ağaçsız, kısa boylu ve belirli derecede kuraklığa dayanıklı otların hakim olduğu alanlar. Doğu Avrupa ve Sibiry stepleri, Kuzey Amerika'daki preriler, Doğu Arjantin'deki pampalar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu steplerin çoğunda lös toprakları hakimdir.
395. Çayır toprağı
(*Prairie soil*) Genellikle profilinde birkaç çeşit toprak bünyesi bulunan ve kalsiyum karbonat birikmesine uğramış, önemli bir horizonu olmayan, çernozyem topraklarına benzer ise de üst toprağı koyu kahverengi olan, rutubetli mutedil bölgelerde çayır örtüsü altında gelişmiş toprak.
396. Çerçeve
(*Framework*) Plan ve programlar için üst düzeyde ortak bir amaç ve istikamet oluşturan bir yapı.
397. Çernozyem
(*Chernozem*) 1) Kalın siyah veya siyaha yakın renkli, organik maddece zengin, yüksek miktarda değişebilir kalsiyum içeren A horizonuna ve bunun altında daha açık renkli A-C geçit horizonu ve daha altta kalsiyum karbonat biriktirme zonana sahip bulunan, serin yarı nemli bir iklim koşulunda uzun ve orta boylu mera vejetasyonu altında oluşan büyük toprak grubu.
2) Orta kuşağın yarı nemli alanlarında uzun boylu çayır vejetasyonu altında gelişmiş toprak. Yeni toprak sınıflandırma sistemine göre yumuşak (Mollisol) toprak sınıfına dahil edilen bu topraklara aynı zamanda "kara

topraklar" da denir. Zengin çayır örtüsü altında organik artıkların yavaş parçalanmasından dolayı üst toprak organik maddece zenginleşerek koyu renk almıştır. Üst topraktan yıkanan karbonatlar B horizonunun alt ve C horizonunun üst kısmında birikmiştir. Besin maddesince zengin ve tarıma uygun topraklardır.

398. Çeşitlilik
(*Diversity*) Bir örnekteki değişik elemanların değişkenliği ve nispi bolluğu.
399. Çevirme hendeği
(saptırma hendeği)
(*Diversion ditch, diversion channel*)
- 1) Su toplama alanından sel oyuntularına akan ve bunların büyümlerine yol açan yüzey akış sularını çevirip sel oyuntusuna girmesini engelleyen ve başka bir kanala aktılmasını sağlayan hendek. Bu hendekler, 2-4 dekar yağış alanına sahip oyuntularda başarı ile kullanılmaktadır. Çevirme hendekleri, yalnızca oyuntuya gelen suları önlemek için kullanılmaz, fazla yüzeysel suların ve sedimentin zararlarından herhangi bir sınaî tesisi veya tarım arazilerini korumak için de tesis edilirler. Ayrıca, gelen suları toplayan dere veya boşaltma kanallarının suları bir gölette toplanıyorsa bu sulardan sulama suyu olarak da yararlanılabilir.
- 2) Alt meyillerdeki arazileri ve buralarda yürütülen çalışmalarını korumak amacıyla yüzeysel akış suyunu tutmak ve güvenli bir boşaltım yoluna aktarmak için, yamaç meyline dik (çapraz) olarak tesis edilen toprak kanal.
400. Çevirme terası
(*Diversion terrace*) Bir teras sisteminden suyu saptırmak için veya bazı amaçlarla suyu tabii mecrasından çevirmek için inşa edilen bir teras tipi.
401. Çevre
(*Environment*)
- 1) Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam.
- 2) Bir organizmanın veya organizmalar toplumunun yaşaması, gelişmesi ve evrimi üzerinde etkiye sahip faktörlerin yer aldığı biyotik ve abiyotik ortamın bütünü. Çevre, ölçek olarak mikrokobik'ten küresel boyuta kadar değişebilir. Çevre niteliklerine göre alt bölümlere de ayrılabilir. Örnek olarak denizsel, atmosferik, karasal çevrelerden (ortamlardan) bahsedilebilir. Yaşayan her canlının kendi yaşam çevresine (ortamına) sahip olduğu düşünüldüğünde çevrelerin sayısı sayılamayacak kadar çoktur.

402. Çevre ahlakı (çevre vicdanı, çevre etiği)
(Environmental ethics) Herkesin, yaşanabilir bir çevre yaratılması ve bunun devam ettirilmesi için bizzat sorumlu olduğunun bilincine sahip olması ve bu hususta vicdanan görevli ve zorunlu hissetmesidir.
403. Çevre bilinci (çevre vicdanı)
(Environmental conscious) Bireylerin veya toplumların çevreyle dengeli bir şekilde ilişkilerde bulunabilmesi için sahip olmaları gereken davranış, tutum ve düşünce şeklidir. Bunun temelinde, insanların çevreyi tahrip etmemesi gerektiğini anlayıp kavraması yer almaktadır.
404. Çevre dostu teknik
(Environmentally friendly technique) Çevreye zarar vermeyen veya en az zarar veren teknoloji yöntemi.
405. Çevre eğitimi
(Environmental education) İnsanlara, doğal, teknik ve sosyal bir çevredeki her türlü davranış ve eylemlerinin sonuçlarını analiz edip, değerlendirilebilecek bilgiler verilmesini ve yetenekler kazandırılmasını sağlayacak öğretim ve eğitimidir. Bu eğitim ile çevre tahribatının doğada ve insanlar üzerinde yapacağı etkilerin değerlendirilmesi ile ilgili değer yargıları, normlar ve bilinçlenmeyi sağlayacak bilgiler verilir.
406. Çevre hukuku
(Environmental law) Etkili ve genel bir çevre korumayı amaçlayan hukuksal önlemler ve düzenlemeler. Bunlar, kanun, tüzük yönetmelikler ile uluslararası anlaşmaları kapsar.
407. Çevre kirliliği
(Environmental pollution) Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki.
408. Çevre korunması
(Environmental protection) Çevresel değerlerin ve ekolojik dengenin tahribini, bozulmasını ve yok olmasını önlemeye, mevcut bozulmaları gidermeye, çevreyi iyileştirmeye ve geliştirmeye, çevre kirliliğini önlemeye yönelik çalışmaların bütünü.
409. Çevre sorunları
(Environmental problems) Ekosistemler üzerinde insan müdahaleleri veya doğal etkenler nedeniyle meydana gelen ve ekosistemlerin işlevlerini zorlaştıran, azaltan veya engelleyen etkiler.

410. Çevre yönetimi
(*Environmental management*)
- 1) İdarî, teknik, hukukî, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişmesini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve küresel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin uygulanması.
- 2) Toprak, su ve hava gibi doğal kaynakların çevresel açıdan kabul edilebilir uygulamalar yoluyla kullanılması.
411. Çevresel açıdan sağlam yönetim
(*Environmentally sound management*)
- Tehlikeli atıklar ve diğer atıkların insan sağlığı ve çevre üzerinde yaratabileceği olumsuz etkilerin önlenmesini garanti altına alacak etkin ve uygulanabilir önlemlerin gerçekleştirilmesi.
412. Çevresel adalet
(*Environmental justice*)
- Çevresel yasaların, kuralların ve politikaların hazırlanması, uygulanması ve desteklenmesi süreçlerinde, tüm insanların, ırk, renk, ulusal ve etnik köken veya gelir durumları itibarıyla farklılıklarına bakılmaksızın, adil muamele görmeleri ve bu süreçlere yeterli şekilde dahil edilmeleridir. Çevresel adaletin sağlanması, her bireyin çevre ve sağlıkla ilgili tehditlere karşı eşit korumadan yararlanabilmesine ve sağlıklı bir çevreye sahip olmayla ilgili karar süreçlerine eşit katılabilmesine bağlıdır.
413. Çevresel bozulma
(*Environmental degradation*)
- Çevrenin, hava, su, toprak gibi kaynaklarının zarara uğraması ve azalması, ekosistemlerin tahribatı ve yaban hayatının yok olması gibi nedenlerle bozuluma uğraması, arzu edilmeyen değişikliklerin meydana gelmesidir.
414. Çevresel değer
(*Environmental value*)
- Bir toplumun, estetik, rekreasyon olanakları ve kaynakları gibi çevresel mal ve hizmetlere atfettiği değerdir.
415. Çevresel döngü
(*Environmental cycle*)
- Elementlerin, çevrenin farklı bölümlerinde (hava, su, toprak, organizma, gibi), farklı formlarda devamlı olarak yer değiştirerek döndüğü bir doğal süreç. Örnekleri arasında, karbon, azot ve fosfor döngüleri ile su döngüsünden bahsedilebilir.
416. Çevresel etki değerlendirilmesi
(*Environmental impact assessment*)
- 1) Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesi, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için önlemlerin alınması, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesi ve projelerin uygulanmalarının izlenmesi ve kontrolü amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar.

2) Önerilen bir proje veya programın çevresel sonuçlarının değerlendirilmesi ve alternatiflerinin analiz edilmesi süreci.

417. Çevresel gösterge
(*Environmental indicator*) Çevrede meydana gelen değişimleri gösteren organizma veya fiziki faktörler. Çevresel değişimde bitki örtüsünün uğradığı tahribat veya değişim, hava bileşimindeki farklılaşma, toprakların bazı özelliklerini kaybetmesi veya bazı özellikler kazanması dikkate alınarak çevrenin hangi yönden ne ölçüde değişmeye uğradığı ortaya çıkarılır. Çevresel etki değerlendirmesinde bu göstergeler dikkate alınır.
418. Çevresel izleme
(*Environmental monitoring*) Belli aralıklarla, belirli süre herhangi bir çevresel bileşenin denetlenmesi, gözlenmesi veya korunması.
419. Çevresel maliyetler
(*Environmental costs*) Çevre ve ekosistemleri olumsuz yönde etkileme bedeli.
420. Çevresel nedenlerle göçenler
(*Environmental refugees*) Mevcudiyetlerini ciddi şekilde tehdit eden ve yaşam kalitesini olumsuz etkileyen doğal veya insan kaynaklı belirgin bir çevresel bozulma nedeniyle geleneksel yaşam alanlarını geçici veya devamlı olarak terk eden insanlar.
421. Çevresel yönetim
(*Environmental management*) Bkz. *Çevre yönetimi*.
422. Çığ
(*Avalanche*) Bir yamaç üzerinde toplanan kar kütesinin yeni yağın karlarla aşırı yüklenmesi (ağırlığının artması) veya yamaçla bağlantısının zayıflaması halinde, herhangi bir hareket gücü ile dengesini kaybederek dağ yamacından aşağıya doğru kayması ve yuvarlanması olayıdır. Çığlar önlerine gelen engelleri tahrip eder, beraberinde toprak, taş ve ağaçları söker ve götürür. Çığlar, kar çığı (snow avalanche), döküntü çığı (debris avalanche) ve kaya çığı (rock avalanche) olarak sınıflandırılır. Çığlar genellikle doğal dengenin bozulduğu alanlarda meydana gelir. Orman örtüsünün kaldırıldığı yerlerde kar çığı, yamaç arazilerde yol geçirilen yerlerde döküntü ve kaya çığı meydana gelir.

423. Çığ erozyonu
(*Avalanche erosion*) Yağışın kar şeklinde düştüğü dağlık yamaçlarda biriken kar tabakalarının aşağıya doğru hızla akması esnasında katı materyali yerlerinden koparıp aşağılara taşıması.
424. Çıktı
(*Outputs*) 1) Kalkınma faaliyetleri neticesinde meydana gelen ürünler, yatırım malları ve hizmetlerdir. Bunlar, sonuçların elde edilmesi ile ilişkili faaliyetlerin meydana getirdiği değişiklikleri de kapsayabilirler.
2) Üretilen ürün ve hizmetlerin miktarıdır.
425. Çıplak arazi
(çıplak alan)
(*Bareland, denuded land*) Üzerindeki bitki örtüsünün, genellikle doğal ve insan kaynaklı faktörlerin ortak etkisi ile büyük ölçüde veya tamamen yok olduğu arazi. Denuded, aşınma sonucu düzleşmiş arazi de denir
426. Çıplak köklü fidan
(*Bare-rooted seedling*) Köklerinin topraklı bir tüp veya kap içinde değil, çıplak durumda olduğu fidanlar. Bu fidanlar, uyku durumunda olan kökleri faaliyete geçmeden mümkün olduğunca kısa zaman içinde dikilmeli ve o zamana kadar nemli durumda tutulmalıdır.
427. Çıplaklaşma
(*Denudation*) Arzın katı maddelerinin yağmur, don, rüzgâr, akarsu ve diğer etkenler tesiri ile erozyona maruz kalması ve böylece daha önce bitki örtüsüne sahip olan tabakaların çıplaklaşması ve aşınma suretiyle derinliklerinin azalması.
428. Çiçek
(*Flower*) Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan, göz alıcı renklerle bezenmiş ve genellikle hoş kokulu, sonradan meyve halini alan kısmı.
429. Çiçek tozu
(*Pollen*) Hücrelerin tetrad bölünmesi ile meydana gelen ve çiçek tozu keseleri içinde bulunan üreme vasıtaları.
430. Çiçeklenme
(*Blossom*) Çiçekli bitkilerin vejetasyon dönemine başlamasıyla tomurcukların patlayarak çiçeklenmesi.
431. Çiftçilik sistemi
(*Farming system*) Bir çiftçi ailesinin, ürün seçimi, hayvancılık ve tarla dışı faaliyetleri, gıda tüketimi dahil üretim ve tüketim ile ilişkili kararlarının tümü.
432. Çiftçi
(*Farmer*) 1) Mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresinde tarımsal üretim yapan müteşebbis.

2) Geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan nüfus, insan. Bu nüfus genellikle kendi geçimini sağlamaya yönelik üretimi yapar.

433. Çiftlik
(*Farm*) Modern teknolojiler kullanılarak bol miktarda tarımsal ürün ve hayvanların yetiştirildiği ve işletme binalarının bulunduğu büyük tarım alanı.
434. Çiğ
(*Dew*) Sabah veya akşam saatlerinde hava neminin üstü açık maddeler üzerinde yoğunlaşması ile meydana gelen su damlacıkları.
435. Çimentolaşma
(*Cementation*) Taneli kayaçların demirli, silisli ve /veya kireçli bir madde ile birbirine yapışması. Çimentolaşmayla miltaşı, kum taşı, konglemera ve puding gibi taşlar oluşur.
436. Çimlenme
(*Germination*) Tohumun kabuğunu patlatarak uç verip gelişim sürecine başlaması.
437. Parmak erozyonu
(*Rill erosion*) 1) Yüzey sularının oyucu gücü ile toprak yüzeyinde gözle görülebilen, eşyükselti (tesviye) eğrilerine paralel sürünle giderilebilen, (3-5) cm derinlikte olukların oluşmasına sebep olan su erozyonu.
2) Yamaçlarda ve tarım alanlarının eğimli kesimlerinde yüzeysel akışa geçen suların aşındırması sonucu oluşan birbirine paralel olarak uzanan çizgisel yarıntılar. Bu yarıntılar kumlu ve milli eğimli yamaçlarda ve sürülen tarlalarda görülür. Yüzeysel akışa geçen suların yamaçlardaki kumlu ve killi malzemeleri kolayca taşınması parmak erozyonunun (rillerin) oluşumunu sağlar. Yarıntılarının uzunluğu bazen onlarca metreyi, derinliği 10 cm'yi bulur. Suyun kanalize olmasını sağlayan riller zamanla oyuntulara dönüşür.
3) Birkaç cm'den 30 cm'ye kadar derinlikte çok sayıda küçük oyuntu kanallarının olduğu bir erozyon süreci.
438. Çizgi ot ekimi
(*Linear grass planting*) Eğimin çok dik ve yüzeysel taşınmanın fazla olmadığı yamaçlarda tesviye eğrilerine paralel olarak 25-30 cm aralıkla ve 4-5 cm derinlikte açılan çizgilere buğdaygıl (Gramineae) veya baklagil (Leguminosae) bitkileri tohumlarının ekilmesi.
439. Çoban
(*Shepherd*) Kırsal alanlarda koyun, keçi, sığır, manda gibi hayvanları güdüp otlatan kimse.

440. Çoğaltma ve yaygınlaştırma potansiyeli
(*Potential for replication and scaling up*) Yatırımların kamu kurumları, donör kuruluşlar, özel sektör ve diğer paydaşlar tarafından tekrarlanabilme ve yaygınlaştırılabilme düzeyi (potansiyeli).
441. Çok amaçlı proje
(*Multipurpose project*) İki veya daha fazla amaç için planlanan, hazırlanan ve uygulanan proje. Başlangıçta bu amaçlardan sadece biri için tasarlanan ancak dolaylı olarak diğer amaçlar için de yararlanan projeye de çok amaçlı proje denir.
442. Çok kurak (hiper kurak)
(*Hyper arid*) Ařırđ derecede kuraklık.
443. Çok şiddetli erozyon
(*Very severe erosion*) Toprağın, orijinal A ve/veya E horizonlarının yahut eğer A ve/veya E horizonları kalınlığı 20 cm' den daha az ise, en üstteki 20 cm'nin tamamını kaybettiği erozyon.
444. Çok taraflı anlaşma
(*Multilateral agreement*) Üç veya daha fazla sayıda bağımsız devletin taraf olduğu ve her bir tarafın diğer taraflara karşı eşit sorumlulukları taşıdığı bir anlaşma.
445. Çok taraflı evre anlaşması
(*Multilateral environmental agreement (MEAs)*) Belli evresel sorunlara karşı alınacak tedbirler ve yürütülecek faaliyetlerle ilgili olarak çok sayıda devletin üzerinde uzlaştıkları anlaşmalar, sözleşmeler, protokoller ve kontratlarıdır. İkilili ve çok taraflı anlaşmalar taraf ülkelere izleyecekleri yollar konusunda rehberlik sağlarlar.
446. Çok yıllık bitki
(*Perennial plants*) 1) Yaşamları iki yıldan fazla olan bitkiler.
2) Kök ve gövdeleri kış toprak altında canlı olarak geçiren, her vejetasyon döneminde yeni sürgün vererek gelişen bitkiler.

447. Çok yıllık daimi (dikili) tarım alanı
(*Permanent crop land*) Arazi özelliklerine bağlı kalmaksızın, sayıları, tür ve cinsine göre Bakanlıkça belirlenecek asgari sayıda meyve, asma, fındık, fıstık, gül, çay ve benzeri çalı, ağaç ve/veya ağaççık formunda, yöre ekolojisine uygun çok yıllık bitkilerin dikili olduğu tarım araziler.
448. Çok yıllık otsu bitkiler tarım alanı
(*Perennial fodder crop cultivation area*) Çok yıllık otsu bitkilerin (yonca, korunga, şerbetçiotu vb.) ekilip büyütüldüğü tarım alanları.
449. Çorak arazi (Kırgıbayır)
(*Badland*) Çoğunlukla yumuşak jeolojik materyallerin ciddi erozyona uğraması sonucu oluşmuş karmaşık yarıntılar, keskin çıkıntılar ve tepeler oluşturacak şekilde parçalanmış araziler. Kötü arazi anlamına gelir, buna Kırgıbayır denir. Çorak arazi aşırı ve tuzlu maddelerden dolayı bitkinin yetişmediği, ya da çok seyrek olduğu arazidir.
450. Çoraklaşma
(*Salinization*) 1) Toprağın tuzlulaşması ve alkalileşmesi (toprakların sodyum elementiyile zenginleşmesi sonrasında pH değerinin 8.5'in ve değişebilir sodyum oranını da %15'in üzerine çıkması.
2) Toprakta tuz birikmesi süreci.
451. Çöl
(*Desert*) Yıllık ortalama yağış miktarının alçak ve orta enlemlerde 200 mm'nin altında, günlük sıcaklık değişiminin yüksek olduğu, bitki örtüsü bakımından son derece zayıf kurak bölge. Bilimsel açıdan çöl, drenaj sistemi, kayaların ayrışma derecesi, ekolojik topluluklar ve potansiyel tarım ürünleri verimi gibi birçok ölçüte göre belirlenir. Çölün belirlenmesindeki en önemli faktör, nem açığından dolayı oluşan kuraklıktır. Gerçek çöllere çok sıcak ve kurak olduğundan bitki ve hayvan yaşamı bakımından fakirdir. Bitki örtüsünün zayıf olması rüzgâr faaliyetinin artmasına ve buna bağlı olarak kumul hareketlerinin baskın olmasına neden olur. Kumulların çoğu sabit olmayıp rüzgârların etkisiyle devamlı olarak yer değiştirir. Çöllere sıcak ve soğuk çöllere olarak ikiye ayrılır. Sıcak çöllere sub tropikal bölgelerde ve orta kuşakta karaların iç kesiminde yer almakta olup bunların en önemlileri; Afrika'da Büyük Sahra, Namibya, Asya'da Arabistan, Orta Asya'da Kızıl kum, Karakum, Gobi, Amerika'da Colorado çölleri ve Avustralya'nın orta ve batı kesimindeki çöllerdir. Soğuk çöllere yüksek enlemlerde kar ve buzullarla kaplı alanlarda yer alırlar. Buralarda da yağış çok düşük olup, çoğunlukla liken, yosun gibi bitkiler yetişir.

452. Çöl iklimi
(*Desert climate*) Tropikal ve Orta kuşakta yıllık yağış miktarı 200 mm'den az, yağış zamanı belirsiz, günlük sıcaklık oynamaları çok fazla olan iklim.
453. Çöl kabuğu
(*Desert crust*) Çöl bölgelerindeki arazi yüzeylerinde yer alan ve kalsiyum karbonat, jips ve diğer bağlayıcı bir materyalleri içeren sert bir katman.
454. Çöl kaldırımı
(*Desert pavement*) 1) Toprağın ince zerreleri rüzgârla uzaklaştırıldıktan sonra yüzeyde kalan çakıl, taş ve kayalardan oluşan kaba artık.
2) Sıcak çöllerde, aşınma sonucu ana kayanın yüzeye çıkması veya ince materyallerin taşınması sonucu kalan cilalı ve yassılaştırmış taş yığımları. Çöllerdeki çakıllar bazen kapilarite ile alt katlardan gelen veya üstten taşınan çeşitli tuzların birikmesi ile çimentolaşmaya uğrayarak birbirlerine bağlanır.
455. Çöl toprağı
(*Desert soil, desertic soil*) 1) Boşluklarca zengin, çok ince açık yüzey horizonunun genellikle kalkerli materyal tarafından izlendiğı bir zonal büyük toprak grubu. Kurak bölgelerde çok seyrek çalı vejetasyonu altında oluşmaktadır.
2) Alt taraftan genellikle kireçli maddelerle ve çok kez de geçirimsiz bir tabaka ile kesilmiş açık renkli üst toprağına sahip olan zonal bir toprak grubu. Ilmandan serine kadar kurak iklimlerde son derece seyrek çalı örtüsü altında gelişmiştir.
456. Çölleşme
(*Desertification*) 1) Kurak, yarı kurak ve kurak alt nemli (arid sub tropik) alanlarda iklim değışimleri ve insan aktivitelerinin de dahil olduğı çeşitli etmenlerin sonucunda oluşan "Arazi Bozulumu"dur. Çölleşme arazi bozulumunun son safhası olup, çölleşen arazilerde biyolojik ve ekonomik verimliliklerde devamlı bir kayıp meydana gelmektedir.
2) İklimsel değışiklikler ile fiziksel, biyolojik, siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel etmenlerin ve bunlar arasındaki karşılıklı etkileşimlerin sonucunda, özellikle kurak, yarı-kurak, kurakça-yarı-nemli ve nemlice – yarı-nemli alanlar ile kuraklık/nemlilik özellikleri ne olursa olsun Akdeniz iklim bölgelerinde oluşan arazi bozulması ve ekolojik üretkenliğin azalması sürecidir.
3) Arazi bozulumu sürecinin en son safhası olup, arazinin biyolojik ve ekonomik verimliliğinin devamlı bir şekilde azalması veya kaybı olarak tanımlanır. Birçok insan yaşamları için en azından kısmen bu arazilerin verimliliğine bağımlı iken, söz konusu arazi bozulumu ve verimlilik kaybı büyük ölçüde aynı insanların arazi kullanım uygulamalarından kaynaklanmaktadır.

457. Çölleşme ile mücadele
(Desertification combating)
- 1) Kurak, yarı-kurak ve kurak alt nemli bölgelerdeki arazilerin sürdürülebilirliğinin geliştirilmesi ve kullanımının sağlanması için arazi bozulmasının önlenmesi ve/veya azaltılması, kısmen bozulmuş arazilerin iyileştirilmesi ve çölleşmiş alanların iyileştirilmesidir.
- 2) Kurak, yarı-kurak ve az yağışlı alanlarda sürdürülebilir kalkınma için arazinin entegre olarak geliştirilmesinin bir parçası olan ve (i).arazi bozulmasını önlemeye ve/veya azaltmaya; (ii) kısmen bozulmuş arazinin rehabilitasyonuna ve (iii).çölleşmiş arazinin geri kazanılmasına yönelik faaliyetleri içerir.
458. Çölleşme ile mücadele alt-bölgesel ve bölgesel eylem programları
(Sub-regional and regional action programs for desertification combating)
- Etkilenen taraf ülkeler, ulusal programlarının uyumlaştırılması, tamamlanması ve verimliliğinin artırılmasına katkı sağlayacak alt-bölgesel ve/veya bölgesel eylem programlarını istişare ve işbirliği içinde hazırlayacaklardır. 10'uncu madde hükümleri, gereken değişikliklerle alt-bölgesel ve bölgesel programlara uygulanacaktır. Bu işbirliği, sınırlar ötesi doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi, bilimsel ve teknik işbirliği ve ilgili kurumların güçlendirilmesi için üzerinde mutabık kalınmış müşterek programları da içerebilir.
459. Çölleşme ile mücadele sözleşmesi
(United Nations Convention to Combat Desertification)
- Çölleşme, dünyadaki tüm ülkelerde ekonomik, sosyal ve çevresel anlamda büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, 1977 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Çölleşme Konferansı'nda, "Çölleşme ile Mücadele Eylem Planı" kabul edilmiştir. 1994 yılında Paris'te kabul edilen ve Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşme ile Mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin amacı, etkilenen ülkelerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunmak üzere Gündem 21 ile uyumlu entegre bir yaklaşım çerçevesinde uluslararası işbirliği ve ortaklık düzenlemeleri ile desteklenen her düzeyde etkin eylemler yoluyla, özellikle Afrika'da olmak üzere ciddi kuraklık ve/veya çölleşmeye maruz ülkelerde, çölleşmeyle mücadele etmek ve kuraklığın etkilerini hafifletmektir. Bu amaca ulaşmak için, etkilenen alanlarda, aynı anda hem arazinin verimliliğini iyileştirerek, hem de arazi ve su kaynaklarının rehabilitasyonunu, korunmasını ve sürdürülebilir yönetimini sağlayarak özellikle yerel topluluklar düzeyinde hayat şartlarının iyileştirilmesi üzerinde odaklanan uzun dönemli stratejilerin uygulanması gerekmektedir. Sözleşmeye 193 ülke ve Avrupa Birliği taraftır. Çölleşme ile etkili şekilde mücadele, iyi tanımlanmış, bütünlük arz eden uluslararası ve ulusal bir yaklaşımın geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede Sözleşme, yapılması gerekenleri aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:
- Çölleşmeyle mücadele stratejilerinin, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına ilişkin girişimlerle bütünleştirilmesi,

- Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimine ilişkin bütünleştirici bir yaklaşımın geliştirilmesi,
- Ulusal eylem planlarının hazırlanması, yayımlanması ve uygulanması,
- Uygun politikaların teşvik edilmesi ve kurumsal çerçevelerin güçlendirilmesi,
- Pazarlama ve depolama da dahil olmak üzere, gıda güvenlik sistemlerinin oluşturulması güçlendirilmesi,
- Uygun mali mekanizmaların oluşturulması.

Türkiye Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi'ni 15 Ekim 1994 tarihinde imzalamış, onaylanması hakkında karar 16 Mayıs 1998 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme'nin Kuzey Akdeniz Uygulama Ekinde (Ek-4) yer alan ülkemiz, bölgedeki diğer ülkelerle yakın işbirliği içerisinde hareket etmeye ve bölgesel düzeydeki program ve projelere katılmaya ve destek sağlamaya özen göstermektedir.

460. Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi On Yıllık Stratejik Planı

(The 10-year Strategic Plan and Framework to Enhance the Implementations of the Convention)

Bkz. Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin uygulanmasını güçlendirmek için On Yıllık Stratejik Plan.

461. Çölleşme ile mücadele ulusal eylem planı (çölleşme ile mücadele ulusal eylem programı)

(National action plan for desertification combating, national action program for desertification combating)

Ulusal eylem programları/planları (UEP) sözleşmenin uygulanması bakımından kilit öneme sahip dokümanlar olup, katılımcı bir süreç içinde paydaşların katılım ve katkılarıyla hazırlanırlar. Ulusal eylem planları, bölgesel eylem planları (BEP) ve alt bölgesel eylem planları (ABEP) tarafından desteklenirler. Etkilenen gelişmekte olan ülke taraflar ile bölgesel uygulama eki çerçevesinde olsun olmasın ulusal bir eylem programı hazırlama niyetini Daimi Sekreteryaya yazılı olarak bildirmiş olan diğer etkilenen ülke Taraflar, BMÇMS'nin 5'inci maddesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirirlerken, çölleşme ile mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletme stratejisinin merkezi unsuru olarak konuyla ilgili mevcut başarılı plan ve programlar ile alt-bölgesel ve bölgesel eylem programlarını mümkün olduğunca kullanarak ve bunları esas alarak ulusal eylem programlarını hazırlayacak, açıklayacak ve uygulayacaklardır. Bu nevi programlar, saha faaliyetlerinden çıkarılan derslere ve araştırma sonuçlarına dayanarak sürekli bir katılımcı süreç içerisinde güncelleştirilecektir. Ulusal

eylem programlarının hazırlanması, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ulusal politikaların geliştirilmesi ile ilgili diğer çabalarla karşılıklı olarak yakından ilişkilendirilecektir.

Ulusal eylem programlarının amacı, çölleşmeye katkıda bulunan faktörleri ve çölleşmeyle mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletmek için gereken pratik önlemleri tanımlamaktır. Ulusal eylem programı hükümetin, yerel toplulukların ve arazi kullanıcılarının rollerini belirleyecek, mevcut ve gerekli olan kaynakları belirtecektir. Bu programlar, diğer hususların yanı sıra; çölleşmeyle mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletmeye yönelik uzun dönemli stratejileri içerecek, uygulamaya ağırlık verecek ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ulusal politikalarla entegre edilecektir.

462. Çölleşme tehdidi
(Threat of desertification)
- Çölleşme/arazi bozulumu zamanımızın en büyük çevresel sorunlarının başında yer alan ve küresel refah için tehdit oluşturan bir süreçtir. Karalar yer yüzeyinde 14.9 milyar ha bir alan kaplamakta olup, UNEP tarafından yürütülen bir çalışmaya göre bu alanın 6.1 milyar hektarı kurak alanlarda yer almakta, bunun da 1 milyar hektarı doğal olarak çok kurak (hiper arid) çöl koşullarını taşımaktadır. Kurak alanların geri kalan kısmı ise ya çöl haline dönüşmüştür ya da çölleşme tehdidi altında bulunmaktadır. Dünya nüfusunun dörtte biri kurak alanlarda yaşamakta olup yaşamları için bu alanlara bağımlıdır.
463. Çölleşme Üzerine Hükümetler arası Müzakere Komitesi (ÇHMK)
(Intergovernmental Negotiating Committee on Desertification (INCD))
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 47/188 sayılı kararı ile 1993 yılında kurulmuş bir alt organı olup Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ile ilgili konuları görüşme görevini yüklenmiştir. Komite, 10 toplantı gerçekleştirmiş ve Taraflar Konferansının ilk toplantısını (COP-1) hazırlamıştır. Çalışmalarını 1997 yılı Ağustosunda tamamlamıştır.
464. Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklık (ÇABK)
(Desertification, land degradation and drought (DLDD))
- Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklığın ortak etkilerinin özeti.

465. Çölleşme-arazi bozulumu-kuraklığı kısmen kapsayan izleme sistemi
(Monitoring system partially covering desertification, land degradation and drought)
- Özellikle çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklık (ÇABK) süreçlerinin izlemesi için tasarlanmamış olan, ancak gerçekleştirdikleri ölçme, bilgi toplama ve bilgi işlem çalışmalarından ÇABK süreçlerinin izlenmesinde yararlanılabilen diğer izleme sistemleridir (çevresel izleme sistemi, meteorolojik izleme sistemi, gibi).
466. Çölleşme-arazi bozulumu-kuraklık izleme sistemi
(Monitoring system specifically dedicated to desertification, land degradation and drought)
- Özellikle çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklık (ÇABK) süreçlerini devamlı ve sistematik olarak izlemek üzere oluşturulan bir sistem olup bu süreçlerin çevresel ve sosyoekonomik yönlerinin (toprak ve su kaynakları, arazi bozulumu, su kıtlığı ve kuraklık durumu ve olayları, etkilenen topluluklar üzerindeki sosyo-ekonomik etkiler, sosyo-ekonomik etkenler ve baskılar, gibi) gözlenmesi ve izlenmesi çalışmalarını entegre eder. Sistem bunlara ilave olarak, ÇABK ile ilgili programlar ve politika tedbirleri hakkındaki bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesini de kapsayabilir.
467. Çölleşmeden etkilenen topluluklar
(Communities affected by desertification)
- Kurak alanlar yeryüzü karasal alanının yaklaşık % 40-41'ini kaplamakta olup, bu alanlarda 2 milyardan fazla bir insan nüfusu yaşamaktadır. Bu nüfusun % 1-6'sı çöl alanlarında, 1 milyar kadarı da çölleşme tehdidi altındaki alanlarda yaşamaktadır.
468. Çölleşmeyi durdurma, çölleşme sürecini geri döndürme
(Reversing of desertification)
- Çölleşme sürecinin durdurulması ve geriye döndürülmesi bazı temel politik müdahaleleri ve yönetim yaklaşımlarını gerektirmektedir. Geleceğe yönelik senaryo değerlendirmeleri, çölleşme meseleleri ve sorunlarının üstesinden gelmek için ekosistem yönetimi yaklaşım ve uygulamalarında önemli değişiklikler ve geliştirmeler yapılması ihtiyacını ortaya koymaktadır. BMÇMS'nde vurgulandığı üzere, bu uygulamalar yerel, ulusal ve küresel düzeylerde, paydaşların aktif katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Sözleşmenin son bölümünde belirtildiği üzere, kaliteli ve yeterli bilginin üretimi ve bu bilgiye ulaşım imkânının sağlanması, söz konusu uygulamalar için uygun ortam şartlarının oluşmasına önemli katkı sağlayacaktır.

469. Çözelti (süspansiyon) (*Suspension*) Parçalanmış, dağılmış parçacıkların (zerrelerin) su benzeri ortamlarda yüzmesi durumu. Çözelti, akarsuların süspanse yükü içerisine de girer.
470. Çözülme (*Weathering*) *Bkz. Ayrışma.*
471. Çukur (*Depression*)
1) Genel olarak batma, sıkışma veya alçalma sonucu oluşmuş, çevresine göre alçakta bulunan alan. Bu alanlar, genellikle tektonik yönden aktif alanlarda faylar boyunca sahanın çökmesi veya epirojenetik hareketlerle alçalma sonucu meydana gelir. Bu çöküntü alanlarının bir bölümü kapalı birer havza halindedir.
2) Kimyasal kökenli kayaların çözünmesi sonucu oluşan çukurluk. Karstik arazilerdeki dolin ve polye ile jipsli arazideki küçük çukurluklar gibi.
3) Meteoroloji veya klimatolojide atmosfer basıncının çevresine göre düşük olduğu bölge.
472. Çürüme (*Decomposition*) Ölü organik maddenin esas olarak mikroplar tarafından inorganik maddeye dönüştürülmesine yol açan ekolojik süreç.

D

473. D horizonu
(*D horizon*) C horizonunun, bu yoksa B horizonunun altında bulunan ve ufalanması ile asıl toprağı meydana getirmiş ana materyale benzeyen herhangi bir kat.
474. Dağ
(*Mountain*) Yer kabuğı üzerinde çevresine göre önemli bir yüksekliğe sahip olan alan. Dağlar çevresine göre; iklim, akarsu ağı, toprak, bitki ve hayvanlar üzerinde ayrı ortam koşulları oluşturur. Her 100 m yükseklik artışı, yatay yönde yaklaşık 100 km kuzeye gidilmişçesine ortam koşullarında değişmelere neden olur. Alçak enlemlerdeki yüksek dağlar yüksek enlemlerin ortam koşullarını adeta bünyesinde toplar. Örneğin, Kuzey Anadolu dağlarının 1500 m'den yüksek kesimlerinde Sibirya'daki tayga ormanları yetişir. Dağlar sadece fiziki yönden değil, sosyal ve ekonomik yönlerden de ayrı bir ortam oluşturur. Dağlarda yaşayan insanların yerleşmeleri, geçim kaynakları, kültürel özellikleri farklıdır.
475. Dağ çayırı
(*Mountain meadow*) Dağlarda özellikle ormanın üst sınırında alpin kökenli çayırların hakim olduğu otlak alanı.
476. Dağ çölü
(*Mountain desert*) Çok kurak bölgelerde dağlık yerlerdeki inişli çıkışlı yüksek bölge çölü.
477. Dağ eteğı ovası
(*Piedmont*) Dağların eteklerinde akarsuların oluşturduğu birikinti yelpazeleri üzerinde yer alan düzlük. Bu ovalar, geniş tektonik çöküntülerin kenarlarında, ova ile dağların etekleri arasında yer alır. Akarsuların taşıdığı ince malzemelerin eteklerde birikerek geniş ve çok eğimli bir yüzey oluşturması ile meydana gelir.
478. Dağ iklimi
(*Mountain climate*) Deniz yüzünden yüksek yerlerde çeşitli özellikler ile beliren bir iklim tipi.
479. Dağ merası
(*Mountain pasture, mountain meadow*) Dağlık alanlardaki otsu türlerden oluşmuş meralar.

480. Dağ ormanları
(*Montane forests*) Dağlık bölgelerdeki ormanlar. Dağlar, alçak yerlere göre ayrı bir ortam oluşturduğu için bulunduğu iklim bölgesinden farklı ekolojik özellikte ormanın yetişmesini sağlar. Örneğin Toros dağlarındaki sedir ormanları Torosların belli bir yükseklikten sonra oluşturduğu ortam şartlarının bir eseridir.
481. Dağ sırası
(*Mountain range, orographic range*) Dağların birden çok sıralar halinde uzanması ve geniş bir dağ kuşağı oluşturması. Böyle dağlar, yüzlerce ve binlerce km uzunluğunda ve onlarca km genişlikte olabilir.
482. Dağ sistemleri
(*Mountain systems*) Geniş platolar hariç, yüksek rakımdaki (2500 m'nin üstünde) alanlar ile dik orta yükseklikteki (ekvator bölgesinde 1000 m'den başlayan, kuzeydeki yüksek enlemlerde alpin yaşam zonlarının kutupsal yaşam zonları ile deniz seviyesinde birleştiği yerlere kadar alçalan) alanlar.
483. Dağ yamacı
(*Mountain skirt, slope*) Dağın eteğinden doruk boyuna kadar uzanan eğimli yer.
484. Dağılma
(*Dispersion*) *Bkz. Agregat parçalanması.*
485. Dağlık arazi
(*Mountainous land*) Çevresine göre rakımı birdenbire yükselen yeryüzü kabarıklarına dağ denildiği gibi, belli bir yükseltinin üzerindeki dağların çok yer kapladığı yöreler dağlık arazi olarak tanımlanır. Dağlık arazide yerine göre geniş vadi tabanları, ovalar, yaylalar ve çukurluklar bulunabilir.
486. Dahili erozyon
(*Internal erosion*) Çıplak topraklar üzerinde yağmur damlalarının darbe tesiri sonucu toprak parçacıklarının toprağın çatlak ve delikleri içersine taşınması.
487. Daimi mera
(*Permanent pasture*) Çok yıllık veya tabii olarak tohumlanan yıllık mera otlarından veya her ikisinden oluşan, uzun süre toprak işlenmesi yapılmadan kalan otlatma arazisi.
488. Daimi ürünler
(*Permanent crops*) Genellikle odunsu (ağaç, ağaççık, çalı) bitkilerden oluşan ve belirli yıl aralıklarıyla bir rotasyona tabi tutulmadan uzun yıllar ürün veren tarım bitkileri (otlaklar hariç).

489. Daimi yeşil bitki (herdemyeşil bitki) *(Evergreen plant)* Yaprakları uzun süre dökülmeden yeşil kalan bitkiler. Daimi yeşil ağaçlar, iklim, toprak ve yükselti koşullarına göre farklı ortamlarda bulunur. Bu ağaçların bazıları, fotosentez ve büyüme mevsiminin kısa olduğu yüksek enlemlerde ve dağlarda bulunur. Buradaki ağaçlar iğne yapraklı ve reçinelidir. Sıcak ve nemli bölgelerde ise besin maddelerinin kısa sürede sağlanması ve fotosentezin yıl boyunca devam etmesi daimi yeşil bitkilerin yetişmesini sağlar. Herdemyeşil bitkiler dökülen yapraklarının yerine devamlı olarak yaprak oluşturur.
490. Dalgalı düzlük (peneplen) *(Undulating land, peneplain)* Uzun süre aşınmalardan, yıpranmalardan, yontulmalardan sonra yüksek yerleri önemli ölçüde düzleşmiş, her yeri düzce, dalgalıca şekil almış yerler.
491. Damla *(Drip, drop)* 1) Bitki örtüsünde tutulan veya yoğunlaşan çığden düşen su damlaları.
2) Sıvılardan meydana gelen küçük, yuvarlakı parça.
492. Damla erozyonu *(Rain drop erosion splash erosion)* 1) Düşen yağmur tanesinin darbe tesiri ile toprağın sıçraması nedeniyle meydana gelen erozyon şekli.
2) Yağmur damlalarının büyüklüğü ve miktarına bağlı olarak taşımakta oldukları enerjinin etkisi ile yüzey topraklarını oluşturan agregatları parçalayıp ince taneleri sıçratmak suretiyle neden oldukları su erozyonu tipi.
493. Damlama sulama (damla sulama) *(Drip irrigation)* Kök bölgesine yerleştirilen ve üzerinde belli aralıklarla delikleri bulunan hortumlarla yapılan sulama. İstenilen basınç altında sevk edilen su deliklerden kök bölgesine damlayarak o kısmı ıslatmaktadır. Sulama suyu sarfiyatında önemli ekonomi sağlayan bir yöntemdir.
494. Dar tabanlı teras *(Narrow-based terrace)* Dar bir yüzeye ve aynaya sahip olan bir toprak muhafaza terası.
495. Dazkır *(Semi steppe, semi-desert land)* Yarı bozkır, yarı çöl özelliği gösteren bitki örtüsü alanı.

496. Deflasyon
(Deflation)
- 1) Gevşek toprak materyalinin rüzgar tarafından tamamen taşınması sonucunda ana materyal ya da kayanın atmosfer etkilerine tamamen açık hale gelmesi olayı.
- 2) Rüzgarın etkisi ile kum ve mil gibi gevşek ve ince materyalin taşınması ve buna bağlı olarak yüzeyin alçalması veya erozyona uğraması. Bu aşınma, kum ve mil oranının fazla olduğu eski akarsu yatakları veya göl depolarının olduğu yerlerde görülür. Örneğin Konya-Karapınar civarındaki rüzgar erozyonuna malzeme veren deflasyon sahası, ince göl depolarıdır.
497. Degredasyon
(Degradation)
- 1) Erozyonla yüzeyin düzleşmesi veya alçalması.
- 2) Ekolojik denge açısından bozulma.
- 3) Arazinin veriminin düşmesi.
498. Değerlendirme
(Evaluation)
- Devam eden veya tamamlanmış bir projenin, programın veya politikanın tasarım, uygulama ve sonuçlarının, amaçların gerçekleşmesi, etki ve sürdürülebilirlik bakımlarından belirlenmesi için sistematik ve objektif olarak değerlendirmesidir. Bir değerlendirmenin dayandırılacağı bilgilerin güvenilir ve yararlı olması, elde edilen öğretilerin ve kazanılan derslerin karar verme süreçlerine entegrasyonunu sağlamalıdır.
499. Değişebilir sodyum yüzdesi
(DSY)
(Exchangeable sodium percentage
(ESP))
- 1) Toprakta değişebilir ana katyonlar arasındaki sodyum oranı. Değişebilir sodyum yüzdesi toprağın bazı özelliklerini belirtmesi yönünden önemlidir. Çünkü topraktaki sodyum bolluğu, su ile teması geçen toprağın reaksiyonunu etkiler. Sodyum iyonunun elektriki yüklenme ile taşınması toprakta iyon hareketliliğini artırır. Toprak su ile doymuş hale geldiğinde sodyum hızla çözünür hale geçer. Toprak suyu ile yağış suyu arasında kuvvetli bir konsantrasyon gradyanı oluşur. Yağmur suyundan tuzlu suya geçiş osmosisi artırır. Toprak parçacıkları dağılır ve bu durum erozyonun artmasına yardımcı olur.
- 2) Bir değişim kompleksinde absorbe edilmiş bulunan değişebilir sodyum iyonlarının değişim kapasitesine yüzde oranı olup aşağıdaki gibi ifade edilir:
- $$DSY = \frac{\text{Değişebilir Na}^+ \text{ (me/100 gr toprak)}}{\text{Katyon değişim kapasitesi (me/100 gr toprak)}}$$
500. Değiştirilmiş doğal orman
(Modified natural forests)
- Doğal yolla gençleşen yerli türlerden oluşan ve insan faaliyetlerinin izlerinin olduğu yerlerde görülen değişime uğramış orman.

501. Dekalsifikasyon
(*Decalcification*) Toprağın solum katında (A+B horizonu) bulunan kalsiyum karbonatın yağış suları ile yıkanarak topraktan uzaklaşması. Nemli iklim bölgelerindeki toprak oluşum sürecinde dekalsifikasyon hakimdir. Karbonatlı bileşikler suyun taşıma etkisi ile topraktan uzaklaşır, bu nedenle toprak asit reaksiyon gösterir.
502. Dekar
(*Decare*) Değeri 1000 m² olan alan ölçüsü. Halk dilinde dönüm de denir.
503. Deklarasyon
(*Declaration*) Bir toplantı sonunda yayınlanan, ulaşılmak istenen amaçları ve beklentileri belirten resmi beyan. Sunumları çoğunlukla üst düzey temsilciler tarafından yapılan deklarasyonlar bağlayıcılığa sahip değildir.
504. Delegasyon
(*Delegation*) Bir toplantıya aynı ülkeden veya kurumdan katılan delegelerin oluşturduğu ekip.
505. Delta
(*Delta*) 1) Akarsuların göl veya denize döküldükleri yerlerde taşıdıkları ince malzemelerin birikmesiyle oluşmuş üçgen şeklinde düzgün alan. Deltanın şeklini ve büyüklüğünü su altı topografyası ve taşınan malzeme miktarı tayin eder. Suyun sığ olduğu ve akarsuyun bol miktarda alüvyon biriktirdiği sahalarda yüzlerce km² saha kaplayan deltalar oluşur. Kıta sahanlığının derin, akıntılarının bulunduğu ve alüvyon yükünün fazla olmadığı kıyı kesimlerinde delta oluşumu zayıftır.
2) Bir akarsuyun daha durgun bir su kitlesine kavuştuğu yerde, büyük ölçüde su yüzeyi altında oluşan ve genellikle Delta harfine benzeyen alüvyal çöküntü.
506. Demir peni
(*Iron pan*) İçersinde esas çimentolayıcı madde olarak demir oksit bulunan sertleşmiş toprak horizonu.
507. Demografi
(*Demography*) İnsan topluluklarının istatistik karakteriyle ilgilenen sosyoloji ve antropoloji dalı. Özellikle toplam nüfus, nüfus yoğunluğu, doğum ve ölüm oranları, göçler, evlilikler, gibi olayları inceleyen bilim dalı.
508. Demografik faktörler
(*Demographic factors*) Bir popülasyonun istatistiki olarak ifade edilen sosyoekonomik özellikleridir (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir düzeyi, medeni durum, iş, din, doğum oranı, ölüm oranı, ortalama aile fert sayısı, ortalama evlilik yaşı, gibi). Nüfus sayımı, toplum üyelerinin her biri ile ilgili demografik faktörlere ait bilgilerin toplanmasıdır.

509. Dendrokronoloji
(*Dendrochronology*) Herhangi bir yerin kendine has ekolojik özelliklerini belirlemek amacıyla ağaçlardaki büyüme halkaları üzerinde yapılan çalışma. Bu çalışma ile ağacın fotosentez ve karbon tutumu (fiksasyonu) sonucuna dayanan büyüme miktarı ölçülür. Bu veriler geçmiş yıllardaki iklim özelliklerinin ortaya çıkarılmasında da kullanılır. Dendroekolojik çalışmalar; paleoekoloji, coğrafya, jeoloji, arkeoloji, hidroloji, ormancılık, biyoloji gibi birçok alanda kullanılır.
510. Dendroloji
(*Dendrology*) Botaniğin, ağaç şeklindeki bitkileri inceleyip araştıran dalı.
511. Denge eğimi
(*Stable grade, poised grade*) Akarsuyun tabanında fazla bir değişiklik yapmadan ve bir dereceye kadar tabanı aşındırmadan akmasını sağlayan eğim.
512. Denge profili
(*Equilibrium profile*) Akarsuyun, döküldüğü göl veya deniz seviyesine göre almış olduğu profil. Bu profil çok uzun bir zaman sonucunda meydana gelir. Bu dengenin oluştuğu profile aşınma olayları pek görülmez.
513. Denitrifikasyon
(*Denitrification*) Toprakta bakteriler tarafından parçalanan nitratların serbest azot şeklinde açığa çıkması ve bunun sonucu olarak toprak verimliliğinin azalması. Bu olay, su altında kalan aneorobik koşullarda meydana gelir.
514. Deniz iklimi
(*Maritime climate*) Rutubet durumuna yardım eden ve aynı zamanda sıcaklık ve sıcaklık değişim silsilesi üzerinde bir mutedilleşme tesirine sahip olan okyanuslara yakın kara parçalarının karakteristik iklim tipi.
515. Denizden yükseklik
(*Elevation*) Yeryüzünün belli bir noktasının deniz seviyesinden dikine uzaklığı.
516. Depolanma
(*Deposition*) Akarsular, buzullar ve rüzgarlar tarafından taşınan çeşitli boyuttaki malzemelerin birikmesi. Birikmenin olabilmesi için taşıyıcı amillerin hızının kesilmesi, yükün artması ve akarsularda suyun yayılarak hızını kaybetmesi gereklidir.

517. Dere
(*Creek*)
- 1) Küçük bir havzanın sularını boşaltan doğal bir drenaj kanalı görevi yapan küçük akarsu yatağı. Bir kısmı devamlı akışlı olup diğer bir kısmı ise yaz aylarında kurumaktadır.
- 2) Çoğu zaman suyun devamlı ve türbülanslı şekilde aktığı sığ yataklı küçük akarsu.
518. Derecelendirilmiş
tortullar
(*Graded
sediments*)
- Çimentolaşmış, yani gevşek halde bulunan tortullardaki tanelerin boyutlarına göre gruplandırılması, tabakalardaki tortulların tane boyutlarına göre dizilimi. Tanelerin uluslararası sınıflandırmasında aşağıdaki ölçütler kullanılır.
<u>Tanenin adı</u>	<u>Tane boyutu</u>
Çakıl, taş (gravel, stone)	> 200 mm
Kaba kum (coarse sand)	0.2 - 2 mm
İnce kum (fine sand)	0.02 - 0.2 mm
Mil (silt)	< 0.002 mm
Kil (clay)	
519. Derecik
(*Mini creek*)
- Küçük dere
520. Derin sürüm
(*Deep ploughing*)
- Toprağın normal pulluk derinliğinin daha altında, genellikle bir taban taşı veya kil katını parçalayarak yapılan toprak işlemesi.
521. Destekleyici
ekosistem
hizmetleri
(*Supporting
services*)
- Diğer tüm ekosistem hizmetlerinin üretilmesi için gerekli olan ekosistem hizmetleri. Bunlara örnek olarak, biyokütle üretimi, atmosferik oksijen üretimi, toprak oluşumu ve muhafazası, besin döngüsü, su döngüsü ve habitat temini verilebilir.
522. Destekleyici
sistemler
(*Supporting
systems*)
- Yeryüzünde yaşam için aşağıdaki koşulların devamını sağlayan hizmetlerdir; (i) toprak gelişmesi (toprak muhafazası ve oluşumu); (ii) primer üretim; (iii) gıda döngüsü.
523. Devamlı otlatma
(*Permanent
grazing*)
- Bütün bir mevsim boyunca aralık vermeksizin otlatma.

524. Devamlı rüzgarlar
(*Planetary winds*) Atmosfer dolaşımına bağlı olarak yıl boyunca sürekli olarak belli yönlerden enlemler boyunca esen rüzgarlar. Bu rüzgarlara örnek olarak, sub tropikal yüksek basınç merkezinden ekvatora doğru esen *alize rüzgarları* ve orta enlemlere doğru esen *batı rüzgarları* verilebilir.
525. Devamlı şeritler üzerinde ekim
(*Permanent stripping*) Dik arazilerde kritik eğimlerin kontrolü gibi özel amaçlarla şeritler üzerinde devamlı çayır bitkilerinin yetiştirilmesi süreci. Bu şeritler ürün rotasyonu dışında tutulmaktadır.
526. Dış bükey eğim
(*Convex slope*) Eğim açısının yokuş aşağı arttığı ve yüzey akışının aşağıya doğru giderek hızlandığı eğim.
527. Dış püskürük kayalar
(*Effusive rocks*) Yeryüzüne püskürmüş olan magmanın katılaşmasıyla oluşan kayalar. Bunların başlıcaları; bazalt, andezit, volkan külü ve tüfleridir.
528. Dışarıda koruma (ex-itu conservation)
(*Ex-situ conservation*) 1) Germplazm kaynaklarının (tohum, polen, sperm, bireysel organizma, gibi) orijinal habitatları veya doğal ortamları dışında bir yerde muhafazasına dayalı bir yöntem.
2) Biyolojik çeşitlilik unsurlarının kendi orijinal habitatları veya doğal yaşam ortamları dışında canlı olarak muhafazası.
529. Dışsal maliyet
(*External cost*) Üretilmekte olan mal ve hizmetlerin pazar fiyatına dahil edilmeyen bir maliyeti. Diğer bir deyişle, ona neden olan kişi veya kurum tarafından yüklenilmeyen maliyet (örneğin çevrede meydana getirilen bir kirliliğin temizlenmesi maliyeti gibi).
530. Dışsallık
(*Externality*) Bir eylemin, onu gerçekleştiren kurum dışındaki bir kişi ve kurumu olumlu veya olumsuz etkilemesi, ancak bu nedenle eylem sahibi kurumun pazar tarafından bir mükafat veya cezaya maruz bırakılmaması durumudur. Dışsallıklar olumlu veya olumsuz olabilir.
531. Difüzyon (besin maddesi hareketi)
(*Diffusion (nutrient)*) Birikme (konsantrasyon) gradyanı boyunca toprakta besin maddelerinin hareketi.

532. Diğer ağaçlık alan
(*Other wooded land*) Üzerindeki ağaçların boylarının 5 m'nin üzerinde ancak kapalılığın sadece %5-10 arasında olduğu alanlar. Çalı, ağaççık ve ağaçların beraberce yer aldığı ve kapalılığı %10'un üzerinde olan alanlar da bu kategoriye girer. Buna karşın, ağırlıklı olarak tarımsal veya kentsel kullanımlar altındaki alanlardaki benzer sahalara ağaçlık alan tanımına girmez.
533. Dikenli bitkiler
(*Spiny plants*) Kuraklık nedeniyle dikenli bir şekil almış, böyle bir çevrenin doğal şartlarına uyum sağlamış bitkiler.
534. Dikenli çalılık
(*Spiny shrubland*) Çöl bozkırlarında, yarı çöllerde yetişen, aralarında kısa boylu otların, dikenlerin, yastık biçimli dikenli bitkilerin bulunduğu seyrek veya sıkça dikenli çalılardan meydana gelmiş bir bitki örtüsü.
535. Dikey teras aralığı
(*Vertical interval of terraces*) Teras üzerindeki bir nokta ile takibenden terastaki benzer noktanın kotları arasındaki fark.
536. Dikili tarım alanı
(*Permanent crop area*) *Bkz. Çok yıllık daimi (dikili) tarım alanı*
537. Dikim
(*Planting*) Herhangi bir yere fidan ya da fide dikimi.
538. Dikim şoku
(*Planting shock*) Açık alanlara dikilen fidanların genellikle birkaç yıl sürebilen bir gelişim duraklaması geçirmesi.
539. Direnç
(*Resistance*) 1) Bir organizmanın biyotik ve abiyotik baskı faktörlerine (su noksanlığı, aşırı düşük ve yüksek sıcaklıklar, hava kirliliği, zararlılar, gibi) dayanma yeteneği.
2) Bir ekosistemin mevcut durumundan uzaklaşmadan dış etkenlere karşı dayanma kapasitesi.
540. Dirençli kaya
(*Resistant rock*) Erozyon ve ayrışma olaylarına karşı fiziksel ve kimyasal özellikler yönünden direnç gösteren kaya. Örneğin kuvars, fiziksel ve kimyasal ayrışmalara karşı dirençli bir mineral, kuvarsit ise kuvarsın metamorfizmaya uğramasıyla oluşmuş dirençli bir kayadır.

541. Diri Örtü
(Understorey) Orman veya ağaçlık alandaki ağaçların altında büyüyen çalı ve otlar. Örneğin kızılçam ormanlarında ağaçların altında yetişen maki ya da Karadeniz Bölgesinde orman altında yaygın olarak bulunan orman gülü diri örtü olarak adlandırılır.
542. DNA
(DNA) Hücre çekirdeğinin kromozomlarında bulunan genetik karakteristiklerin taşıyıcısı olan biyolojik yapı taşı. Nükleik asit canlılarda kalıtımı sağlayan kromozomların temel maddesidir. Her hayvanda DNA miktarı aynıdır. DNA molekülü iki kopolimer molekülden oluşan ikili sarmal biçimdedir. Birbirine sarılan iki Nükleik asit kopolimeri, şeker moleküllerine bağlı bazların zayıf hidrojen köprüleriyle tutunur. DNA moleküllerinde sarmalar her zaman sağa doğrudur. Hücre bölünmesi sırasında DNA molekülü ortasından bölünerek ve küçük nükleotidlerle uygun biçimde birleşerek kendisinin tümüyle aynı olan yavru DNA'yı oluşturur. Böylece bir DNA molekülünden iki yeni DNA molekülü ortaya çıkar.
543. Doğa
(Nature) 1) İnsanlar tarafından yaratılmamış canlı ve cansız varlıkların bütünlüğü.
2) İnsanlar tarafından değiştirilmemiş hayvan ve bitkiler dünyasıyla, insan eli değmemiş yeryüzü parçalarıdır.
3) Birinin veya bir şeyin temel ve ana karakteri, özelliği.
544. Doğal afet
(Natural disaster, natural hazard) Deprem, kasırga, sel, çığ, don, kuraklık, kütle hareketleri (heyelan, çamur akıntıları, gibi) gibi insan iradesi dışındaki doğal süreçlerle meydana gelen, bazen can ve mal kaybına yol açan olaylar. Bazı doğal afetlerin oluşmasında insan etkisi tetikleyici tesir yapar. Örneğin jeolojik yapıya dikkat edilmeksizin yapılan yollar üzerinde oluşan heyelan, ormanların tahribi sonucunda meydana gelen çığ ve seller buna örnek gösterilebilir.
545. Doğal bitki örtüsü
(Natural vegetation) 1) Bir bölgede (doğrudan insan etkisi olmadan) devam eden süksesyon (sıralı değişim ya da ardıllık) sürecinin herhangi bir evresinde (ya da bu sürecin sonucunda ulaşılan klimaks evresinde) yer alan vejetasyon.
2) İnsan müdahalesi olmaksızın, kendi kendilerine doğal yolla gelişen bitkiler ve ağaçlar.
546. Doğal çevre
(doğal ortam)
(Natural environment) Yeryüzünde doğal olarak görülen ve fakat insan faaliyetleri ve müdahalelerinden meydana gelmeyen, canlı ve cansız tüm varlıklar.

547. Doğal düşman
(*Natural enemy*) Bir organizmanın aleyhine yaşamakta olan ve o organizmanın popülasyonunun kısıtlanmasına neden olan diğer bir organizma. Bunlara, parazitler, parazitler, predatörler ve patojenler dahildir.
548. Doğal ekosistem
(*Natural ecosystems*) Yapısal özellikleri ve işlevleri bakımından insan etkisini taşımayan veya insanlardan çok az etkilenmiş bulunan, doğal koşulların ağırlıklı olduğu ekosistemler (bakir ormanlar, dağ gölleri ve turbalıkları, kayalık araziler, gibi).
549. Doğal erozyon
(*Natural erosion, geologic erosion*) Arz yüzeyinin doğal iklim ve vejetasyon koşulları altında, insan etkisi olmaksızın, su, buz, rüzgar veya diğer güçlerce aşındırılması olayı. Jeolojik erozyonun eşanlamlısı olarak kullanılmaktadır.
550. Doğal gençleşme
(*Natural regeneration*) Bitkilerin doğal yolla tohum veya sürgün vasıtasıyla çoğalması.
551. Doğal gençleşme (orman)
(*Natural regeneration (forest)*) Bir orman meşceresinin doğal vasıtalarla (doğal tohumlama ve vejetatif gençleşme, gibi) yeniden tesisi. Doğal gençleşme, bir takım insan müdahaleleri (toprağın yırtılması, yabancı veya evcil hayvan zararlarına karşı çit koruması altına alma, gibi) ile kolaylaştırılabilir.
552. Doğal kaynak
(*Natural resources*) Doğal ortamdaki petrol, doğal gaz, su, maden gibi cansız kaynaklar ile orman, yaban hayatı, balık gibi canlı varlıklar. İklim ve bitki örtüsü özelliklerine dayanan turizm potansiyeli de doğal kaynaklar içinde kabul edilir. Doğal kaynaklar, yenilenebilir ve yenilemez doğal kaynaklar olarak ikiye ayrılır. Madenler yenilenemeyen, odun, rüzgar, güneş ve su enerjisi ise yenilenebilir kaynaklar arasında yer alır. Sürdürülebilir kalkınmada yenilenebilir doğal kaynaklardan faydalanma önemli bir rol oynar.
553. Doğal kaynak tükenmesi
(*Natural resource depletion*) Doğal kaynakların artık yararlanılamaz duruma gelmesi.
554. Doğal kaynak yönetimi
(*Natural resource management*) Arazi, su, toprak, bitki ve hayvan gibi doğal kaynakların (varlıkların), hem bugünkü hem de gelecekteki nesillerin yaşam kaliteleri üzerindeki etkilerinin dikkate alınması suretiyle yönetimi.

555. Doğal kaynakların geleneksel kullanımı
(Traditional use of natural resources) Doğal kaynakların yerel kullanıcılar veya yerel olmayan ancak yöreye ait geleneksel yöntemleri uygulayan diğer kullanıcılar tarafından yararlanılması.
556. Doğal kaynakların yerel kullanımı
(Local use of natural resources, traditional use of natural resources) Doğal kaynakların yerel halk tarafından kullanılması ve yararlanılmasıdır.
557. Doğal mera
(Natural pasture) Uzun bir süksesyon sonucu oluşmuş ve tabii bitki örtüsüne sahip meralar.
558. Doğal orman
(Natural forest, native forest, primary forest) 1) İnsan etkisi olmaksızın veya insan eliyle işletilmesine rağmen potansiyel ağaç türü bileşimi genel olarak değişmemiş ve doğal süksesyona bağlı olarak oluşmuş orman.
2) İnsan müdahalesi olmadan meydana gelen, doğal gelişimini, doğal afetlerle (rüzgar, kar, çığ, yangın, gibi) engellenmediği takdirde yapı karakteristiklerine göre tamamlamış ve son kuruluş şeklini almış orman.
559. Doğal peyzaj
(Natural landscape) Toprak oluşumu, su ekonomisi, enerji bilançosu ile bitki ve hayvan gelişiminin insanlar tarafından çok az etkilendiği veya hiç etkilenmeden cereyan ettiği peyzaj.
560. Doğal seleksiyon
(Natural selection) Bir popülasyonun çevreye en iyi adapte olan genotiplerinin sıklığının (frekansının), daha az adapte olan genotiplere nispeten, birkaç nesil süresinde, artmasıdır.
561. Doğal sermaye
(Natural capital) Bir ülke ekonomisinin temelinde dayandığı tarım toprağı, ormanlar, deniz canlıları gibi tüm doğal kaynaklar.
562. Doğal su kütlesi
(Natural water mass) Değişikliğe uğramamış veya tabii durumundan çok az değişikliğe uğramış su kütlesi.

563. Doğal tohumlama Bir saha üzerinde bitkilerin tohumlarını doğal yolla saçması, yayması.
(*Natural seeding*)
564. Doğal toprak Herhangi bir şekilde işlenmemiş, doğal oluşumu esnasında kazandığı tüm özelliklerini koruyan toprak.
(*Natural soil*)
565. Doğal tür Belli bir yerde veya bir ekosistemde doğal olarak bulunan, oraya insanlar tarafından getirilmemiş olan tür.
(*Native species*)
566. Doğal varlık Bütün bitki, hayvan, mikroorganizmalar ile bunların yaşama ortamları.
(*Natural entity*)
567. Doğal vejetasyon *Bkz. Doğal bitki örtüsü.*
(*Natural vegetation*)
568. Doğal yaşlı ormanlar Doğal yaşlı ormanlar içerdiği ağaçların büyük çoğunluğunun doğal olgunluğa eriştiği, bunun sonucu olarak içinde yaşlı ağaçlarla birlikte kırık, devrik, çürük ve dikili kuru ağaçların fazlalığı ile yapısının üretim ormanlarından belirgin bir şekilde ayrıldığı, insan etkisinin, ekosistemin yapısal özelliklerini değiştirecek düzeyde olmadığı ve kendisini oluşturan öğeler arasındaki ilişkilerin ve etkileşimlerin tümüyle sürdüğü ormanlar.
569. Doğal zarar Doğal afetlerin insan üzerinde meydana getirdiği açlık, hastalık gibi zararlar.
(*Natural damage*)
570. Doğaya yakın ormancılık Ormanın bir ekosistem olarak ele alınmasına ve buna göre yönetimine dayalı bir anlayış ve uygulamadır. İnsan müdahalesinin mümkün olduğunca azaltılmasını ve bunun yerine daha yavaş da olsa doğal süreçlerin tercih edilmesini öngörür.
(*Close-to-nature forestry*)
571. Doğayı koruma İnsan, hayvan ve bitkiler ile bunlara ait toplumların yaşam temellerini ve varlıklarının devamını, peyzajların çeşitlilik ve özelliklerini güvence altına almak amacıyla, doğal çevrenin geniş kapsamlı olarak korunmasına ait bütün önlemler.
(*Nature protection*)

572. Dolin (koyak)
(*Doline, sinkhole*) Kaya tuzu, jips ve kireçtaşı gibi kayaların kimyasal yoldan çözünmesi ile oluşan, genellikle kenarları dik büyük çukurluk. Orta ve Batı Toroslarda çok sayıda dolin bulunur. Yatay tabakalaşma olan arazilerde dolinlerin tabanları düz iken, tabakalaşma göstermeyen kireç taşları üzerinde gelişenler huni şeklindedir.
573. Dolu
(*Hail*) Yağmur damlaları fırtına nedeniyle donar. Yere doğru inerken hava akımları bunları bir aşağı bir yukarı sürükleyerek daha büyük buz parçaları hâline getirir. Ağırlaşan buz parçaları yere düşer. Buna dolu denir.
574. Dolu savak
(barajın dolu savağı)
(*Spillway*) Barajlarda özellikle taşkın sırasında fazla suyun boşaltılmasını sağlamaya yönelik olarak yapılan betonarme kanal.
575. Don zararı
(*Frost damage*) Sıcaklığın sıfır derecenin altına düşmesiyle bitkilerin uğradığı zarar. Bitkiler, sıcaklık belli bir eşik değerinin altına düştüğünde zarar görerek ya tamamen ölür ya da verimi büyük ölçüde düşer.
576. Donör ülkeler
(*Donor countries*) Daha fakir bir ülkeye (alıcı veya yararlanıcı ülke) finansal yardım sağlayan diğer bir ülke.
577. Doruk (zirve)
(*Peak*) En yüksek (maksimum) nokta. Dağın en yüksek yeri.
578. Doruk türler
(*Climax species*) Sıralı değişimin (süksesyonun) en son ve en dengeli aşamasında meydana gelmiş bulunan baskın türler.
579. Doygunluk
(toprak)
(*Saturation*) Tüm toprak gözeneklerinin suyla doymuş hale geldiği en yüksek olduğu ve tüm gözeneklerin suyla dolduğu durum.
580. Doyma noktası
(*Saturation point, saturation level*) Hava, çözelti, madde ve nüfusta doymuşluk noktasına ulaşma durumu.

581. Doymamış akım
(*Unsaturated flow*) Suyun, su ile doyumluk durumunda bulunmayan, yani bütün boşlukları su ile doldurulmuş durumda olmayan bir toprak içerisindeki hareketidir.
582. Döngü
(*Cycle*) 1) Aynı sıradaki olayların tekrarı, birbirini izlemesi.
2) Belli zaman aralıklarına göre belli olayların şekil ve konum değiştirerek birbirini izlemesi.
583. Dönüm (dekar)
(*Decare*) Değeri 1000 m² olan alan ölçüsü.
584. Dönüşümlü ekim
(*Crop rotation*) 1) Aynı arazide yıllara göre farklı ürünlerin ekildiği bir tarım sistemi. Bu tarım sisteminin amacı, topraktan daha fazla ürün almak ve toprağı besin maddelerince zenginleştirmektir. Örneğin bir iki yıl baklagil ekilen bir tarım alanına azot yönünden zenginleştikten sonra ikinci veya üçüncü yıl mısır veya buğday ekilmesi. Buğdaygil-Baklagil ve çapa bitkilerinin dönüşümlü aynı tarlaya ekilmesi gibi.
2) Sık bir örtü oluşturarak toprağı koruyan buğdaygil ve baklagil bitkileri ile toprağı daha az koruyan çapa ve bitkileri nadas sisteminin uygun bir sıra halinde yenilenerek uygulanması.
3) Toprağın verimliliğini ve yapısını geliştirmek, bitki hastalıkları ve erozyon tehdidini azaltmak amacıyla aynı tarım arazisinde münavebe ile farklı tarım ürünlerinin yetiştirilmesi.
585. Dönüşümlü otlatma
(*Rotation grazing*) Hayvanların mera ve otlak alanlarının belli parselleri üzerinde, hesaplanan taşıma kapasitesine göre, belli sürelerde otlatılması. Otlaklarda aşırı otlatma zararlarını önlemeye ve otlagın ot yönünden gürleşmesine yönelik olarak uygulanır.
586. Drenaj
(*Drainage*) *Bkz. Akaçlama drenaj.*
587. Drenaj havzası
(*Drainage basin*) Bir akarsu tarafından drene edilen saha. Kızılırmak Havzası gibi. Drenaj havzası alanı ha veya km² olarak ifade edilir.
588. Drenaj kanalı
(dren)
(*Drainage channel, drain*) İhtiyaç fazlası toprak üstü ve toprak içi sularının arazinin dışına akıtılması için yapay veya doğal bir su taşıma aracı veya yatağı.

589. Drenaj sahası Yüzey sularının toplandığı alanın tümü.
(*Drainage area*)
590. Drenaj sistemi Ana dren, yan kolları ve yardımcı drenlerden oluşan bir sistem.
(*Drainage system*)
591. Drenaj terası Esas itibariyle su fazlasını sistematik bir şekilde tutmak ve erozyon
(hendek teras) oluşturmayacak bir hızda tahliye etmek için planlanan ve kanal kısmı oldukça
(*Drainage terrace, deep* channel terrace) derin olarak inşa edilen teras tipi.
592. Durağan (stabil) Erozyondan etkilenmeyen alanlar.
alanlar
(*Stable lands*)
593. Durağan (stabil) Erozyondan etkilenen alanlar.
olmayan alanlar
(*Unstable lands*)
594. Durgun su 1) Belirgin bir hızla akmayan su.
(*Dead water*) 2) Karalarda, göl, gölcük, bataklık, sazlık ve gölet suları.
595. Dünya Bankası Gelişmekte olan ülkelere kalkınma projeleri bazında finansal ve teknik destek
(DB) sağlayan bir uluslararası kuruluştur. Dünya Bankası, yoksulluğun azaltılması
(*World Bank* ve yaşam standartlarının yükseltilmesi amacıyla, eğitim, sağlık, altyapı,
(*IBRD*)) iletişim, doğal kaynakların geliştirilmesi ve diğer benzeri alanlarda düşük
faizli ve faizsiz krediler ve hibeler sağlamaktadır.
596. Dünya Koruma Tüm dünya ölçeğinde, toplumların ve kuruluşların, doğanın bütünlüğünü ve
Birliği (IUCN) çeşitliliğinin korunması, doğal varlıkların adil ve sürdürülebilir olarak
(*World* kullanılmasına yönelik çalışmalarının teşvik edilmesi ve desteklenmesi
Conservation misyonu yüklenmiş bir uluslararası kuruluştur. Merkezi İsviçre'nin Cenevre
Union (IUCN) şehrinde olan IUCN halen 140 ülkeden 77 devletin, 114 kamu kuruluşunun
ve 800'ün üzerinde sivil toplum örgütünün üye olduğu bir kuruluştur.

597. Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO)
(World Health Organization (WHO))
- Birleşmiş Milletler sistemi içinde uluslararası sağlıkla ilgili işleri yürüten ve koordine eden kuruluş.
598. Düz arazi
(Level land)
- Aşınma ya da birikme sonucu basık tepelerin olduğu akarsuların menderesler çizerek aktığı düz arazi.
599. Düzenleyici ekosistem hizmetleri)
(Regulating ecosystem services)
- Ekosistem süreçlerinin düzenlenmesi ile elde edilen yararlarıdır. Bunlar arasında, suyun temizlenmesi ve düzenlenmesi, tozlaşma ve tohumların yayılması, iklimin düzenlenmesi, gibi yer alır.

E

600. E horizonu
(*E horizon*) Toprakta silikat killeri, demir, alüminyum ve bunların bazı kombinasyonlarının yıkanıp kaybolduğu ve kum ve silt miktarının arttığı mineral horizon.
601. Edafik
(*Edaphic*) Toprağı kapsayan, toprakla ilgili.
602. Edafik faktörler
(*Edaphic factors*) Bir ortamda toprağın fiziksel ve kimyasal etkisi ile ilgili olan faktörler. Örneğin fazla kumlu veya tuzlu olan topraklar, buldukları iklim bölgesinde ayrı bir ortamın oluşmasını sağlarlar.
603. Edafoloji
(*Edaphology*) İnsanın araziyi kullanması da dahil olmak üzere, canlı varlıklarla toprak arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı.
604. Efektif yağmur
(*Effective rainfall*) Akış meydana getiren, toprak tarafından tutulan ve sulamada bitkiler açısından kullanışlı olan yağmur yağışı.
605. Efemeral bitki
(*Ephemeral plant*) Kurak ve yarı kurak bölgelerde bulunan, hayatsal faaliyetlerini birkaç hafta gibi kısa sürede tamamlayan bitkiler.
606. Eğim
(*Slope, gradient*) 1) Bir yüzeyin üste veya alta doğru eğimi. Bu eğimin derece veya % olarak ifadesi.
2) Belirli bir hat boyunca yükselme veya inme oranı. Yüzde, derece veya 100 metre yatay mesafedeki yükselme veya düşüş miktarı olarak ifade edilebilir.
607. Eğim dikliği faktörü
(*Slope steepness factor*) Ünlü Toprak Kaybı Denklemi'nde, bilinen eğimdeki topraktan meydana gelen toprak kaybının aynı toprakta aynı uzunluğa sahip %9 eğimde meydana gelen toprak kaybına oranı.

608. Eğim uzunluğu faktörü
(*Slope length factor*)
Üniversal Toprak Kaybı Denklemi'nde, bilinen eğim uzunluğundaki toprak kaybının aynı toprak tipinde ve eğim derecesinde 22,1 m. uzunluğundaki eğimden meydana gelen toprak kaybına oranı.
609. Eğime dik karık
(*Contour furrow*)
1) Yağış sularını tutmak amacıyla eğimli arazilerde tesviye eğrilerine paralel olarak açılan karık.
2) Özellikle otlaklarda doğal bitki örtüsünün gelişmesini sağlamak ve toprak ve su kaybını önlemek için eğime dik olarak açılan karık.
610. Eğime dik sürüm
(*Contour tillage*)
Toprak sürüm işlemlerinin arazi eğimine dik veya tesviye eğrilerine paralel olarak yapılması.
611. Eğime dik tarım
(*Contour farming*)
Tesviye eğrilerine paralel olarak yapılan tarımsal işlemler.
612. Eğimli teraslar
(akıtıcı teraslar)
(*Graded terraces, draining terraces*)
Esas itibarıyla, yağışlı bölgelerde toprağın geçirimsiz olduğu dik eğimli yamaçlar üzerinde, ani sel tahribatının ve toprak erozyonunun, yüzeysel akışı kısa mesafelerde tutarak, yamaç dışına akıtmak ve bu suretle yamaçtaki toprak taşınmasına engel olmak amacıyla yapılırlar. Belirli bir meyille (%0.5-1) ve uzunluğu 400 m'yi geçmeyecek şekilde inşa edilirler. Bu tip teraslar, ağaçlandırma yapılmayacak erozyon kontrolü sahalarında kullanıldığı gibi, arazi hazırlığı yapılacak sahanın yukarısında bulunan tarım arazileri, meralar, mevcut yollar ve kayalık alanlar gibi ağaçlandırılmayan sahalardan gelen suyun tahribine karşı, eğimsiz orman ağacı teraslarını korumak için de tesis edilirler. Ani sağanak yağışların fazla olduğu yerlerde eğimsiz teraslar ile kombine edilerek uygulanacaksa eğimsiz teraslar akıtıcı teraslardan sonra inşa edilmelidir.
613. Eğimsiz teraslar
(*Level terraces*)
Yüzeysel akışa geçen suların tutulması ve arazinin öngörülen kültürel tedbirlere hazır hale getirilmesi için, tesviye eğrilerine paralel ve sıfır meyille tesis edilen teraslardır. Eğimsiz teras çeşitleri arasında: (i) gradoni tipi teras; (ii) tekne tipi (hendek tipi) teras ve (iii) kanallı gradoni tipi teras yer alır. Eğimsiz teraslar su tutma özelliği nedeniyle kurak ve yarı kurak bölgeler için çok uygun tesislerdir.
Eğimsiz terasların kesit hesapları akıtıcı teraslardan farklıdır. Akıtıcı terasların boyutları terasta akacak suyun maksimum debisine (Q_{max})= m^3/sn) göre hesaplanır. Eğimsiz terasların enine kesit yüzeyi ise bir saat süreli en

şiddetli yağışta terasta toplanacak su miktarına göre hesaplanır. Hesaplarda iki teras arasına düşecek yağışın tamamının veya % 80'inin alttaki terasın içinde birikeceği kabul edilir.

614. Ekilebilir alanlar
(*Arable land*) Tarımsal üretim, çayır, mera, otlak, sebze bahçesi, nadas amaçlı olarak kullanılmakta olan veya kullanılabilir olan alanlar. Terk edilen tarım alanları buna dahil değildir.
615. Ekim nöbeti
(*Crop rotation*) *Bk z. Dönüşümlü ekim.*
616. Ekim sistemi
(*Cultivated system*) Gıda, yem, lif veya biyo yakıt üretimi için yönetilen kara ve deniz alanlarıdır.
617. Ekin (mahsul)
(*Crop*) 1) Yıllık veya mevsimlik olarak yetiştirilen meyve, çayır, taneli bitkilerden elde edilen ürün.
2) Üretilen tarım ürünü.
618. Eko-etiketleme
(*Eco-labeling*) Çevresel kaliteyi (bir ürünle ilgili) ve/veya bir sürecin çevresel performansını, yaşam döngüsünü dikkate alarak ve üzerinde uzlaşılan kriter ve standartları kullanmak suretiyle, serbest sertifikalandırma metodu.
619. Ekoloji
(*Ecology*) *Eco* ortam, *logy* bilim sözcülerinin birleşmesi ile ifade edilen ortam bilimi. Ekoloji, ortamdaki canlı öğeleri oluşturan bitki, toprak, hayvan, insan ile cansız öğeler arasında bulunan iklim, yüzey şekilleri, ana materyal arasındaki ilişkileri inceler. Ekoloji hem bir, hem de birkaç topluluğun ortamla olan ilişkilerini belirleyebilir. Örneğin orman ekolojisinde ormanların yetişmesinde etkili olan iklim, toprak, topografya gibi faktörler ve bunların karşılıklı ilişkileri ele alınır.
620. Ekolojik ekonomi
(*Ecological economics*) Ekolojik prensipleri dikkate alan ve pazarlanmayan ekolojik ürün ve hizmetleri inceleyen ekonomi kolu.
621. Ekolojik ayak izi
(*Ecological footprint*) 1) Mevcut teknoloji ve kaynak yönetimiyle, bir bireyin, topluluğun ya da faaliyetin tükettiği kaynakları üretmek ve yarattığı atıkları bertaraf etmek için gereken biyolojik olarak verimli toprak ve su alanıdır.

2) Tükettiğimiz doğal kaynakların yeniden üretimi, oluşan atıkların geri kazanımı için ne kadar kara ve su sahasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koyan bilimsel bir ölçüdür. Doğal kaynaklar ve ekosistem üzerinde insanların tüketimi sonucu oluşan etkiyi ölçmeye yarayan bir araçtır.

622. Ekolojik barındırma kapasitesi
(*Ecological carrying capacity*)
Belirli bir türe ait organizmaların, bir ekosistemde belirli aralıklarla meydana gelen elverişsiz ekolojik koşullardan zarar görmeden yaşayıp gelişebilen miktarı (sayı veya ağırlık olarak).
623. Ekolojik birim
(*Ecological unit*)
Tanımlanabilen iklim, arazi yüzeyi (rölyef), yükselti, toprak ve bitki örtüsü kombinasyonuna sahip bir arazi alanı.
624. Ekolojik bölge
(*Eco-region*)
Bir bölge, ülke veya dünyanın ekolojik verilere göre sınıflandırılması. Bu sınıflandırma, iklim, yükselti, ana materyal ve toprak faktörlerine göre yapılır. İklimin ortalama damgasını vurduğu bölgeler, iklim bölgeleri veya zonobiyom sınıfı içerisinde gösterilir. Akdeniz iklim bölgesi, Ekvatorial iklim bölgesi, Ekvatorial zonobiyom gibi. İki iklim bölgesi arasındaki geçiş kuşakları ise *zonoekoton* olarak belirlenir. Yükselti koşullarına bağlı olarak dağ ortamları (*orobiyom*), özel toprak koşullarına göre *pedobiyomlar* ayırt edilir. Türkiye, iklim ve bitki örtüsü özelliklerine göre Karadeniz, Ege, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu olmak üzere beş iklim bölgesi (zonobiyom) ile Marmara, Akdeniz ardı (Göller Bölgesi) ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere üç geçiş zonunu kapsamaktadır. Her bölgede yükselti koşullarına göre dağ biyomları belirlenmiştir.
625. Ekolojik denge
(*Ecological balance*)
1) İnsan ve diğer canlıların varlık ve gelişmelerini doğal yapılarına uygun bir şekilde sürdürebilmeleri için gerekli olan şartların bütünü.
2) Organizmaların oluşturduğu bir toplulukta, doğal süksesyonun tedrici (kademeli) değişimlerine maruz olan genetik, tür ve ekosistem çeşitliliklerinin oldukça istikrarlı (değişmez) kaldığı bir dinamik denge durumu. Bir ekosistemdeki türlerin sayılarındaki sabit dengedir.
3) Bir ekosistemde iklim koşullarına göre dengenin kazanılması. Bir ekosistemde başlangıçta yayılmaya başlayan türler arasındaki rekabet sonucu belli türlerin (klimaks türler) sahaya hakim olmasıyla bir denge meydana gelmesi. Örneğin Akdeniz bölgesinde kızılçam türünün ormanları ekolojik dengenin oluştuğunu kanıtlar.

626. Ekolojik döngü *(Ecological cycle)* Bir ekosistem içinde veya ekosistemler arasında devam eden süreçler.
627. Ekolojik esneklik *(Ecological tolerance, ecological potenz)* Bir canlı organizmanın zarar görmeden dayanabildiği bir çevre faktörüne ait en düşük ve en yüksek şiddetteki değerler arasında kalan aralık, genişlik. Buna ekolojik tolerans da denir. Örneğin alabalık yumurtalarının su sıcaklığına gösterdiği ekonomik tolerans sınırları 0°C-12°C'dır.
628. Ekolojik gelişim (ekolojik süksesyon) *(Ecological succession)* Bir biyolojik topluluğun yapısının zaman içindeki evrim (gelişme) sürecidir.
629. Ekolojik gösterge *(Ecological indicator)* Ortamın özelliklerini gösteren bir veya birden fazla organizma grubu. Örneğin kızılçam ve kermes meşesi Akdeniz ikliminin gösterge bitkileridir.
630. Ekolojik güvenlik *(Ecological security)* Yerel toplulukların temel yeteneklerini muhafaza edebilmeleri için ihtiyaç duyulan tedarik edici, düzenleyici ve kültürel hizmetlerin sürdürülebilir teminini garanti altına alan ekolojik güvenlik durumu.
631. Ekolojik hizmetler *(Ecological services, ecosystem services)* Bkz. Ekosistem hizmetleri.
632. Ekolojik hizmetler için ödemeler *(Payments for ecological services)* Ekosistem hizmetlerini, doğal kaynakları korumak suretiyle sağlayan kişi ve kuruluşlara bunun karşılığı olarak sağlanan ödemelerdir. Arazi, su ve yaşayan kaynakların sürdürülebilir ve adil bir şekilde yönetilmesini teşvik için geliştirilen bir stratejidir.
633. Ekolojik işlev *(Ecological function)* Bir türün veya tür toplumunun ekosistem içindeki yeri ve görevidir.

634. Ekolojik karakter
(*Ecological character*) Belli bir zaman noktasında bir sulak alanı karakterize eden ekosistem bileşenlerinin, süreçlerinin ve hizmetlerinin kombinasyonu.
635. Ekolojik kriz
(*Ecological crisis*) Bir ortamda insan müdahalesi ile doğal dengenin bozulması sonucu yaşanan sorunların ve olumsuzlukların (havadaki karbondioksitin artışı, kirlilik, toprak aşınması, gibi) neden olduğu kriz.
636. Ekolojik kuşak
(*Ecozone*) Geniş anlamda doğal ortam ve vejetasyon özelliklerinin oluşturduğu sisteme göre ayırt edilmiş en az 100.000 km² alan kaplayan geniş ekosistem bölgesi. Dünyada kara üzerinde aşağıdaki dokuz ekolojik kuşak belirlenmiştir: (i) *Kutupsal (Polar)*; (ii) *Yarı Kutupsal (Yarı Polar)*; (iii) *Nemli*; (iv) *Kurak*; (v) *Tropikal ve sub tropikal*; (vi) *Akdeniz*; (vii) *Savan*; (viii) *Nemli sub tropikal* ve (ix) *Nemli Tropikal* kuşaklar.
637. Ekolojik ömür
(*Ecological age*) Bir canlı türün çevre faktörleri tarafından etkilenen ve sınırlanan yaşam süresi.
638. Ekolojik tarım
(*Eco-agriculture*) Yüksek girdi kullanımına dayalı endüstriyel tarımın insan sağlığı, ekonomi ve çevre açısından ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar karşısında alternatif olarak ortaya çıkmış bir tarım sistemidir. Kaynakların en iyi şekilde kullanımına dayanarak yanlış uygulamalar sonucu bozulan doğal dengeyi korumayı amaçlayan ekolojik tarım sisteminde, sentetik kimyasal gübrelerin, ilaçların ve hormonların kullanımı yasaklanmıştır. Toprak verimliliği, hastalık ve zararlılardan korunmada uygun çeşit seçimi, ürün rotasyonu, bitki atıklarının değerlendirilmesi, yeşil gübreleme, organik atıkların değerlendirilmesi, hayvan gübresi kullanımı ve biyolojik kontrol konularında uygun ve çevreye duyarlı yöntemlerin uygulanması esas alınmıştır. Ekolojik tarım yüksek kaliteyi hedefleyen bir tarım sistemidir. Başlıca amacı toprak-bitki-hayvan ve insan arasındaki yaşam zincirinde üretim optimizasyonunu sağlıklı bir şekilde sağlayabilmektedir.
639. Ekonomik büyüme
(*Economic growth*) Sosyal adaleti sağlamaya dayanan büyüme modeli. Üretim ve tüketim kaynaklarının, mal ve hizmetlerin alansal dağılımının düzenli olmasına önem verilmeye çalışılır. Ülkenin sadece ekonomik yönden gelişmesi değil, aynı zamanda gelir dağılımı dengesinin sağlanması gerekliliği dikkate alınır.

640. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
(*Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)*)
OECD, 1961 yılında Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (OEEC) yerine kurulmuş ve halen 30 üye ülkeye sahip olan bir kuruluştur. Üye ülkeleri arasında, Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, İspanya, İsveç, Türkiye, Birleşik Krallık (İngiltere) ve Amerika Birleşik Devletleri yer almaktadır.
641. Ekonomik ömür (proje ekonomik ömrü)
(*Economic life (project)*)
Teklif edilen bir projenin, ekonomik analizinde kabul edilen proje hizmet süresi.
642. Ekonomik refah
(*Economic wealth*)
Bir toplum veya ülkenin parasal ve ruhsal yönden sorunlarının en aza indirilmesi. Bu iki unsur çoğu kez birbirlerine doğrudan bağlantılıdır. Parasal girdilerin artması, insan ihtiyaçlarını karşıladığından sosyal sıkıntıların azalmasına neden olabilmektedir.
643. Ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkeler
(*Countries with economies in transition (EIT)*)
Pazar ekonomisine geçiş sürecinde olan Orta ve Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği ülkeleri.
644. Ekosistem
(*Ecosystem*)
Bitki, hayvan ve mikro-organizma toplulukları ile bunların cansız çevrelerinin işlevsel bir birim olarak karşılıklı etkileşim içinde bulunan dinamik birlikteliği (kompleksi). Ekosistemler yapı, işlev ve gelişimlerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılır.
(i) Kapalı ekosistemler (closed ecosystems): Enerji akımı ve madde dolaşımı açısından komşu ekosistemlerle bir alışverişi olmayan, kendi içinde bir denge sağlayan ekosistemler. Ancak böyle bir ekosisteme nadiren rastlanır.
(ii) Açık ekosistem (open ecosystems): Dışarıdan enerji ve madde alan, dışarıya enerji ve madde veren ekosistemdir. Tüm doğal ekosistemler böyledir.
645. Ekosistem bozulumu
(*Degradation of ecosystems*)
Bir ekosistemin ekosistem hizmetlerini sağlama kapasitesinde meydana gelen devamlı bir azalma.

646. Ekosistem çeşitliliği
(*Ecosystem diversity*)
- 1) Geniş bir arazi peyzajında, biyomdan (en geniş ekolojik birim) mikro habitata kadar görülen ekosistem değişkenliği.
2) Biyolojik topluluklar arasındaki tür bileşimi, fiziki yapılar ve işlevler bakımından görülen değişkenlik. Biyolojik çeşitliliğin en üst düzeyidir.
647. Ekosistem dayanıklılığı (ekosistem stabilitesi)
(*Ecosystem stability, ecosystem robustness*)
- Müdahaleye maruz kaldığında fazla değişikliğe uğramayan, geçici mütevazı değişim gösteren veya müdahale sonrasında kısa süre içinde eski haline dönüşebilen ekosistem "*dayanıklı ekosistem*" olarak kabul edilir.
648. Ekosistem değerlendirme
(*Ecosystem assessment*)
- Ekosistemde görülen değişiklikler, bunların insanlar üzerindeki etkileri, yönetim ve politika seçenekleri ile ilgili bilimsel bulguların elde edilmesi ve karar vericilere sunulacak değerlendirmelerin ve tavsiyelerin hazırlanması süreci.
649. Ekosistem değişimi
(*Ecosystem change*)
- Bir ekosistemin durumunda, çıktılarında veya yapısındaki herhangi bir değişim.
650. Ekosistem hizmetleri
(*Ecosystem services*)
- 1) Ekosistemler tarafından gerçekleştirilen ve yerkürede çevrenin dengeli ve kararlı bir durumda devam etmesinde, tedarik edici (gıda, su gibi), düzenleyici (iklimin, hava kalitesinin, su akışının düzenlenmesi, suyun temizlenmesi, toprak kalitesinin korunması, hastalıkların önlenmesi gibi), destekleyici (besin ve su zincirleri, bitkilerin tozlaşması gibi) ve kültürel (rekreasyon, estetik, eğitsel değerler gibi) faydaları ve hizmetleri sağlayan etkinlikler ve süreçlerdir.
2) Bir ekosistemdeki canlı türlerinin (flora, fauna) yaşamlarını ve nesillerini sürdürebilmeleri için biyokütle üretimi, karbon (CO₂) bağlanması, oksijen üretimi, iklimin düzenlenmesi, su üretimi ve su kaynaklarının korunması, toprak oluşumu- korunması-geliştirilmesi, besin elementleri döngüsünün sağlanması, bitkilerin tozlaşmasının sağlanması, ekosistemlerin bakım-temizlik-sağlık ve devamlılığının sağlanması, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilmesi vb gibi ekolojik dengenin yerel ve küresel ölçekte sağlanması ile ilgili ekolojik olayları - tek başlarına ve/veya diğer canlı türleriyle etkileşim halinde - yerine getirmeleri yönünde yaptıkları - ve değeri para ile ölçülemeyen - etkinliklerdir. Ekolojik hizmetler, ekosistem hizmetleri olarak da bilinir.

3) Ekosistemlerden elde edilen ve yeryüzünde yaşamın devamlılığını sağlayan yararlardır. Bunlar arasında: (i) su ve gıda gibi tedarik hizmetleri; (ii) sel ve hastalık kontrolü gibi düzenleyici hizmetler; (iii) ruhsal ve rekreasyonel yararlarla ilgili kültürel hizmetler ve (iv) gıda döngüsü gibi destekleyici hizmetler yer alır.

651. Ekosistem hizmetleri bozulumu
(Degradation of an ecosystem services)
- Tedarik hizmetlerinde, bu hizmetlerin sağlandığı alanda veya birim alanındaki üretim miktarında meydana gelen düşüş nedenleriyle ortaya çıkan azalma. Düzenleyici ve destekleyici hizmetlerden elde edilen faydalarda, bu hizmetlerde meydana gelen değişim veya insan baskılarının kabul edilebilir sınırlarını aşması nedenleriyle meydana gelen azalma. Kültürel hizmetlerde, bu hizmetleri etkileyen ekosistem niteliklerinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle oluşan düşüş.
652. Ekosistem rehabilitasyonu
(Ecosystem rehabilitation)
- Bozulmuş bir ekosistem veya habitatta kendine özgü ekosistem hizmetlerinin geri kazanımı.
653. Ekosistem restorasyonu
(Ecosystem restoration)
- Bir ekosistemin orijinal topluluk yapısına, doğal tür bütünlüğüne ve doğal işlevlerine (fonksiyonlarına) yeniden kavuşması.
654. Ekosistem sağlığı
(Ecosystem health)
- Ekolojik faktörlerin ve bunların etkileşimlerinin, ekosistemin devamlı dayanıklılığı, verimliliği ve yenilenmesi için ne derecede eksiksiz ve işlevsel olduğudur.
655. Ekosistem sınırı
(Ecosystem boundary)
- Organizmaların, yayılışının ulaştığı sınıra, biyofizik ortama ve alansal etkileşimlere dayalı olarak belirlenen ekosistem alansal dağılım sınırı.
656. Ekosistem sürdürülebilir kullanımı
(Sustainable use of ecosystem)
- Ekosistemlerin insanlar tarafından, mevcut nesillere devamlı faydalar sağlarken, potansiyellerinin gelecek nesillerin ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilecek şekilde korunmasını sağlayacak şekilde kullanılması.

657. Ekosistem sürdürülebilirliği
(*Ecosystem sustainability*)
- Belli bir zaman içerisinde ekosistemdeki çeşitlilik, üretim, kendini yenileyebilme, sağlık, tahribat veya hastalığa dayanıklılık, kaynak kullanımı, üretim gibi önemli niteliklerin ve bunların ahenkli ilişkilerinin mevcudiyeti ve devamlılığı.
658. Ekosistem süreci
(*Ecosystem process*)
- Bir ekosistemin bütünlüğünü devam ettirmesini sağlayan, içsel karakteristikleri. Ekosistem süreçleri kapsamında çürüme, üretim, besin döngüsü ile besin ve enerji bağları yer almaktadır.
659. Ekosistem tedarik hizmetleri
(*Ecosystem provisioning services*)
- Ekosistemlerden tarafından üretilen ve sağlanan ürünler (genetik kaynaklar, gıda, lif ve tatlı su, gibi).
660. Ekosistem ürünleri
(*Ecosystem goods*)
- Ekonomik ve/veya sosyal bir değere sahip bir arazinin sağladığı ürünler olup, bunlar arasında arazi kullanılabilirliği, hayvansal ve bitkisel üretim, toprak sağlığı, su miktar ve kalitesi yer alır.
661. Ekosistem verimliliği
(*Ecosystem productivity*)
- Bir ekosistemdeki ağaç, çalı ya da diğer organizmaların büyüme ve üretim kabiliyeti.
662. Ekosistem yaklaşımı
(*Ecosystem approach*)
- Arazi, su ve yaşayan varlıkların ve kaynakların korunmasını ve adil bir biçimde sürdürülebilir kullanımını destekleyen entegre yönetim stratejisidir. Bu strateji insan ihtiyaçlarını merkeze koyarken biyolojik çeşitliliğin korunmasına odaklanmakta, biyolojik çeşitliliğin korunmasını korunan alanların ötesinde tüm ekosistemlere yaymaktadır. Peyzaj yönetimi ve ekosistem yönetimi yaklaşımlarının her ikisi de sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi ile yakından bağlantılıdır. Ekosistem yönetimi, ekosistemi sağladığı çoğul işlevlere ve bu işlevlerden elde edilen çok yönlü faydalara göre yönetmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, kısa dönem ekonomik kazançları değil, ekosisteme zarar vermeden mümkün olan optimal kullanım ve faydalanmayı hedefler.
663. Ekosistem yönetimi
(*Ecosystem management*)
- 1) Ekosistemlerin, gelecek nesillerin ekolojik ve beşeri ihtiyaçlarını sağlayacak şekilde muhafazasını amaçlayan bir doğal kaynak yönetimi yaklaşımıdır. Bu şekil bir ekosistem yaklaşımı tepkisel olabilir ve problemler ancak belirgin duruma geldikten sonra bunlara karşı inisiyatif ve tedbir almayı öngörebilir.

2) Mevcut ve gelecekteki nesillerin sosyoekonomik, politik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılarken, ekosistemlerin ana ekolojik işlevlerin korunmasını ve doğal kaynakların restorasyonunu hedefleyen bir süreçtir. Ekosistem yönetiminin temel amacı doğal kaynakların etkin korunması ve etik kullanımıdır.

664. Ekotip
(*Ecotype*) Ortamın özelliğine bağlı olarak oluşmuş bir ekolojik toplum. Geniş bir alanın farklı özelliklerine bağlı olarak türler ekolojik hoşgörülükleri oranında ortama yayılır ve yerel ortam koşullarında birbirlerinden farklı alt popülasyonlar oluşturur.
665. Ekoton
(*Ecotone*) İki komşu ekosistem veya iki bitki toplumu arasındaki sınır bölgesi veya geçiş kuşağı. Örneğin orman ve bozkır arasındaki çalı kuşağı bir ekoton'dur. İki iklim kuşağı arasındaki geçiş bölgesine de zonoekoton (zonoecotone) denir.
666. Ektotrofik mikoriza
(*Ectotrophic mycorrhiza*) Köklerin üzerinde mantar hiflerinin yoğun bir örtü oluşturduğu bir mikoriza toplumu. Misel hifleri çam ağaçlarının kabuk hücrelerinin aralarından içe doğru ve misel örtüsünden toprak yüzeyi yönünde dışa doğru uzanmaktadır.
667. Ekzotik (yabancı)
(*Exotic*) Bir sahaya doğal yayılış alanı dışından gelen veya getirilen.
668. Ekzotik tür
(*Exotic species*) 1) İnsanlar tarafından bilerek veya tesadüfen kendi doğal yayılış alanları dışındaki bir yere taşınan ve orada yetiştirilen/yetişen tür. Bu türler tüm dünyada habitatların değişmesine ve biyoçeşitliliğin bozulmasına neden olan bir etken olarak kabul edilir. Dışarıdan getirilen ve yerel ekosistemler üzerinde olumsuz etki yaratan bu türlere istilacı türler de denir. Bununla beraber, yerli olmayan türlerin hepsi istilacı ve ciddi olumsuz etki yaratan tür olarak kabul edilmez.
2) Kasıtlı veya tesadüfi insan faaliyetleri nedeniyle, tarihsel olarak doğal yayılış gösterdiği alanın dışındaki alanlarda yayılış gösteren tür (egzotik tür olarak da bilinir).
669. Emek yoğun teknoloji
(*Labour-intensive technology*) Diğer üretim faktörlerine, özellikle sermayeye oranla, emek faktörünün daha fazla kullanıldığı üretim teknolojisi.

670. Emici teras (emdirici teras)
(*Absorption terrace, retention terrace*)
- Esas itibariyle yağış sularını tutup mümkün olduğunca geniş bir alanda yaymak için oluşturulan ve sırtın her iki tarafından toprak alınmak suretiyle inşa edilen değişik enkesitli seki.
671. Emisyon (salım)
(*Emission*)
- Sera gazlarının ve/veya bunlara kaynaklık yapan öncül maddelerin belirli bir alanda ve zaman diliminde atmosfere salınması. Maddenin gaz halinde atmosfere verilmesi.
672. En az düzeyde toprak işlemeli tarım
(*Minimum soil cultivation based agriculture*)
- Yetiştirilecek bitkinin gelişmesini önlemeyecek şekilde en uygun zamanda ve sayıda yapılan toprak işlemesidir. Toprağı alt üst etmeyen ve devirmeyen toprak işleme aletleri kullanılmalıdır. Kısmen toprak yüzeyinde sırtlar ve kesekler oluşturularak toprak işlenmelidir. Sıkça toprak işlenmemelidir. Tohum yatağı hazırlamada tek bir sürüm yapılır.
673. En az gelişmiş ülkeler
(*Least developed countries*)
- Kalkınma ölçeğinde en alt seviyede olan ülkeler. Gelişmişlik durumu, gelir düzeyi, insan kaynakları ve ekonomik kırılganlık gibi değerlere göre belirlenir.
674. En büyük mümkün yağış
(*Maximum possible precipitation*)
- Belirli iklim şartları içinde havzaya düşmesi teorik olarak mümkün azami (süre ve miktar olarak) yağış.
675. En düşük nispi nem
(*Minimum relative moisture*)
- Günün üç değişik zamanında yapılmış rasatlara göre hesap edilmiş en düşük nispi rutubet.
676. En iyi uygulamalar
(*Best practices*)
- En iyi performansı sağlayan veya en yüksek etkiyi yaratan tedbirler, yöntemler veya faaliyetlerdir. Bu amaçla performans ve etki değerlendirmeleri önceden belirlenen kriterlere dayalı doğrulama süreci vasıtasıyla gerçekleştirilir. BMÇMS açısından en iyi uygulamalar, sözleşme uygulamalarının güçlendirilmesini hedefleyen 10 Yıllık Stratejik Planda formüle edilmiş sonuçların elde edilmesinde ve hedeflenen etkilere katkı sağlamada başarılı olduğu kabul edilen tedbirler, yöntemler ve faaliyetlerdir.

677. En yüksek sürdürülebilir üretim
(Maximum sustainable yield)
- 1) Doğal kaynakların tamiri mümkün olmayan zarar ve kayıplara uğramasına neden olmadan ve doğal çevrenin gelecek nesillere iyi durumda bırakılmasını sağlamak suretiyle alınabilecek en yüksek hasıla miktarı.
- 2) Doğal koşullara göre yenilenebilir kaynaklardan belli bir zaman süresinde alınabilir en yüksek verim. Bu üretimde biyolojik işlevler dikkate alınır. Örneğin bir meradan en yüksek verimin alınabilmesi, otların olgunluk döneminde biçilmesi ya da otlatmaya açılması, balıkların belli bir ağırlığa ulaşması, ağaçların belli bir yaştan sonra artımlarının düşmesi ile olabilmektedir.
678. Endemik (ekolojide)
(Endemic (in ecology))
- 1) Sadece belli bir coğrafi yörede bulunan bitki veya hayvan türleridir. Endemik türler yeryüzünün geniş veya dar bir alanında bulunabilirler. Örneğin bazıları belli bir kıtada, bir kıtanın sadece belli bir bölgesinde veya sadece tek bir adada bulunabilir. Endemik tür taşıyan bir alan genellikle bir şekilde izole olmuştur ve bu şekilde türün bu saha dışındaki yerlere yayılması zorlaşmıştır veya bu sahalar endemik türlerin ihtiyaç duyduğu ve sadece oralarda bulunan çevresel koşullara ve özelliklere sahiptir.
- 2) Dünyanın sadece belli bir yerinde bulunan canlı toplumu. Endemikler çeşitli yollardan meydana gelir. Bunlar, iklim değişimleri ve izolasyon koşullarıdır. Daha önce geniş sahalara yayılmış olan bir bitki topluluğu, iklim değişmesi sonucu ekolojik özelliklerine uygun belli bir yere çekilerek hayatsal faaliyetlerini sürdürür.
679. Endemizm
(Endemism)
- Belli bitki ve hayvanların kıta, bölge ve doğal bir bölgede tutulma, bulunma durumu. Bir saha ne kadar yaşlı ve çevresel etkileşimden uzak bir dağ, ada ise endemik bitki oranı da o nispette fazladır.
680. Endotrofik mikoriza
(Endotrophic mycorrhiza)
- Mantar hiflerinin doğrudan kök kıllarına, diğer epidermal hücrelere ve ara sıra kök hücrelerine nüfus ettiği bir mikoriza birliği. Bireysel hücreler kök yüzeyinden kökü saran toprağın içine doğru uzanırlar.
681. Endüstri bitkileri
(Industrial plants)
- İnsan ve hayvanların beslenmesi ile ilişkisi olmayan, tarımcılar ve ormancılar tarafından hammadde elde etmek amacıyla yetiştirilen bitkilerdir (ağaç, keten, pamuk, gibi).
682. Endüstriyel ağaçlandırma
(Industrial plantation)
- Yuvarlak odun işleyen veya yuvarlak odunlardan elde edilen yarı mamul ürünleri hammadde olarak kullanan, endüstriye materyal sağlayan ağaçlandırmalardır. Genellikle hızlı büyüyen iğne ve yapraklı ağaç türleri ile kurulan bu plantasyonlarda orman kurma, bakım ve üretim işleri mekanizasyona dayalı entansif işletmecilik koşullarına göre yapılır.

683. Enerji verimliliği Aynı bir çıktıya veya amaca ulaşmayı daha az enerji üreterek sağlamak.
(*Energy efficiency*)
684. Enerji Bir sistemin iş yapma yeteneği ve gücü.
(*Energy*)
685. Engebeli arazi 1) Vaktiyle yüksek ve haşin görünümlü iken erozyon nedeni ile ovaya benzeyen alçak, hafif dalgalı yüzey şekline dönüşmüş bulunan arazi.
(dalgalı arazi) 2) Milyonlarca yılı süren erozyonu neticesinde arızalı bir sahanın önce akarsular vasıtasıyla bir seri mecralarla bölünmüş ve daha sonra bu vadiler arasında yer alan aşınmış (hemen hemen düz oluncaya kadar) sırtlarla karakterize edilen nispeten düz ve belirli bir özelliği olmayan alanlar. Bu araziye örnek olarak İstanbul Boğazı'nın her iki yakındaki Çatalca-Kocaeli platosu verilebilir.
(*Peneplain*)
686. Enine ıslah Dere taban eğiminin düşürülerek suyun hızının, dolayısıyla sürüklenme gücünün azaltılması amacıyla mecralarda erozyonu önlemeye yönelik yapılan ıslah çalışması.
(*Transverse stabilizing, latitudinal stabilizing*)
687. Enine yapı Enine ıslah amacıyla dere eksenine dik olarak inşa edilen tek ve kademeli yapı.
(*Transverse structure*)
688. Entansif tarım 1) Yüksek sermaye girdisi ile gübreleme ve sulama gibi modern tarım teknolojisi kullanılarak yüksek oranda verim elde edilen ticari tarım sistemi.
(*Intensive agriculture*) 2) Ekilen, dikilen topraktan en çok ve geniş ölçüde ürün alma ile ilgili tarım.
689. Entegre alan yönetimi (EAY) Bir türün alanının, o sahanın yönetim amaçlarıyla uyumlu belli kullanım şekilleri (araştırma, türlerin korunması, turizm, istihsal, avcılık ve balıkçılık, gibi) için zonlara ayrılmasına ve düzenlenmesine dayalı bir yönetim yaklaşımı.
(*Integrated area management (IAM)*)

690. Entegre ekosistem izleme
(*Integrated ecosystem monitoring*)
Bir ekosistemde önceden belirlenmiş standart ve normlarla uyumu korumak ve sapmaları kabul edilebilir belli sınırlar içinde tutabilmek amacıyla gerçekleştirilen düzenli veya düzensiz izleme ve denetim.
691. Entegre finans stratejisi (EFS)
(*Integrated financing strategy (IFS)*)
Etkilenen ülkelerin öncelikleriyle uyumlu ve bu ülkelerin finansal kaynaklarını seferber etmeye yönelik çabalarını desteklemek amacıyla Küresel Mekanizma tarafından geliştirilmiş metodolojik çerçeve. Bu stratejiler çeşitli donörler ve kurumlar tarafından uygulanabilir.
692. Entegre koruma ve kalkınma projesi
(*Integrated conservation and development project*)
Biyolojik çeşitliliğin korunması ve kalkınmayı beraberce amaçlayan bir proje veya girişim.
693. Entegre mücadele
(*Integrated combating*)
Kültür bitkilerinde zararlı türlerin popülasyon dinamiklerini ve çevre ile ilişkilerini dikkate alarak, uygun olan mücadele yöntemlerini ve tekniklerini kullanarak, bunların popülasyonlarını ekonomik zarar seviyesinin altında tutan zararlı yönetimi sistemi.
694. Entegre nehir havzası yönetimi (ENHY)
(*Integrated river basin management (IRBM)*)
Su planlaması ve yönetiminin, insan refahının iyileştirilmesi amacının önemi göz önünde bulundurularak, çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınma ilişkileri ile entegrasyonu.
695. Entegre su kaynakları yönetimi (ESKY)
(*Integrated water resources management (IWRM)*)
Su, arazi ve ilgili diğer kaynakların, en yüksek ekonomik ve sosyal refahı adil olarak sağlayan ve hayati ekosistemlerin sürdürülebilirliğine zarar vermeden, eşgüdüm içinde geliştirilmesini ve yönetimini destekleyen bir süreçtir. ESKY'nin dayandığı üç temel ilke: (i) Sosyal eşitlik: insanların yaşamı için gerekli miktar ve kalitede suya tüm kullanıcıların (özellikle yoksul grupların) eşit şekilde ulaşımının güvence altına alınması; (ii) Ekonomik etkinlik: mevcut finansman ve su kaynakları ile mümkün olan en yüksek faydaların ve suyun mümkün olan en fazla sayıda kullanıcıya ulaşımının sağlanması; (iii) Ekolojik sürdürülebilirlik: sucul ekosistemlerin değerinin kullanıcılar tarafından takdir edilmesinin ve bunların doğal işlevlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması.

696. Entegre ürün yönetimi (entegre tarımsal ürün yönetimi)
(Integrated agricultural production management)
- Sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde çevreye karşı sorumlu ve duyarlı, aynı zamanda ekonomik bir tarımsal üretim sistemi.
697. Entegre yatırım çerçevesi
(Integrated investment framework (IIF))
- Etkilenen taraf ülkeler hükümetlerinin, sözleşmeyi uygulamak için yatırım ihtiyaçları ve finansman kaynaklarıyla ilgili ulusal önceliklerini belirlemede yararlandıkları bir programlı finans yaklaşımı. Entegre yatırım çerçevesi, bir ülkede projelerin, programların ve öncelikli eylemlerin ulusal eylem planlarında verilen önceliklere göre belirlenmesine katkı sağlar.
698. Envanter
(Inventory)
- Doğal kaynaklarla ve nitelikleriyle ilgili bilgilerin sahada toplanması.
699. Enzim
(Enzyme)
- Biyolojik yönden katalizör etkisi yapan canlı hücrenin oluşturduğu protein molekülü. Tüm canlı organizmalar enzim üreterek ve çıkararak metabolizmalarını ayarlar. Canlılar yediklerini enzim aracılığıyla sindirir.
700. Ergime noktası
(Melting point)
- Ergime noktası, kristal ve saf olan bir maddenin, katı halden tamamen sıvı hale geçtiği belirli bir sıcaklıktır. Bu sıcaklığa o maddenin erime noktası denir. Bütün kristal yapıya sahip saf maddelerin ergime noktasında, yani katı halden sıvı hale geçene kadar, sıcaklığı sabit kalır. Ancak tamamen sıvı hale geçtikten sonra sıcaklığı yükselir. Saf kristal cisimlerin erime noktası ile donma noktası arasında sıcaklık farkı yoktur. Mesela saf su, 0°C de donar. Fakat saf olmayan maddelerin, yani karışımların donma ve ergime noktaları farklıdır.
701. Erken otlatma
(Early grazing)
- Mera bitkilerinin vejetasyon devresinin başında, yeni büyümeye başladıkları zamanda otlatılmaları. Bitkiler gelişim döneminde yedek besin maddeleri ile beslendikleri için otlamaya karşı son derece hassastırlar. Vejetasyon devresinin başında otlatma yapıldığı takdirde bitkiler kolayca büyüyemez ve zayıf kalırlar.
702. Erken uyarı sistemi
(Early warning system)
- Bireylere, topluluklara ve kurumlara, tehdidi altında oldukları zarar ve afetlere karşı uygun ve yeterli şekilde hazırlanmaları ve mücadele etmeleri amacıyla anlamlı uyarı bilgilerinin elde edilmesi ve sağlanması için gerekli kapasite düzenlemesi (sistemi). Erken uyarı, afet riskinin önlenmesi ve etkilerinin azaltılmasının temel bir elementi olup yaşam kayıplarının önlenmesine, maddi ve ekonomik kayıpların azaltılmasına katkı sağlar. Etkin

olabilmek için, risk altındaki toplumların erken uyarı sisteminde aktif katılımlarının sağlanması, toplum eğitimi ve bilinçlendirme çalışmalarının güçlendirilmesi, alarm ve uyarıların zamanında ve etkin olarak gönderilmeleri önem ve gereklilik taşımaktadır. Komple ve etkin bir erken uyarı sistemi dört ana işlevi desteklemekte olup, bunlar: (i) risk analizi; (ii) izleme ve ikaz; (iii) iletişim ve (iv) tepki kapasitesidir.

703. Erozyon
(*Erosion*)
- 1) Bir arazinin akarsu, yağmur, rüzgar, buzul, dalga, yerçekimi veya diğer jeolojik etmenlerin neden olduğu kopma, sürüklenme, çözülme, taşınma ve kitle hareketi benzeri süreçlerle aşındırılıp, yıpratılması.
- 2) Toprak kümelerinin (agregatlarının) parçalanması, su, rüzgâr ve yerçekimi gibi etmenlerle taşınması ve sonuç olarak, ait oldukları yerlerden farklı ortamlarda birikmesi olayı. Toprak erozyonu süreci, parçalanma, taşınma ve birikme aşamalarından oluşur. Havza ölçeğinde oluşan başlıca erozyon çeşitleri, su erozyonu, rüzgâr erozyonu, kitle ve çığ erozyonu olarak ana başlıklar altında ele alınmaktadır. Su erozyonunun süreçleri ise, yağmur damlası sıçrama (parçalanma) erozyonu, yüzey erozyonu, oluk-oyuntu erozyonu ve meca erozyonudur.
704. Erozyon dönemi
(erozyon periyodu)
(*Erosion period*)
- Erozyonun başlaması ile bitmesi arasındaki sürede meydana gelen olaylar.
705. Erozyon duyarlılığı
(erodibilite)
(*Erodibility*)
- 1) Aynı koşullar altında, çeşitli toprakların aşınmaya karşı gösterdikleri kolaylık oranı. Erozyona duyarlılık (erodibilite) toprakların öz niteliklerine bağlı bir kavramdır. Ana materyal, aynı dış erosif etkenler altında, farklı şekilde erozyona uğruyorsa, erodibilite karakteristiklerinin (toprak özelliklerinin) farklı olmasındandır. Mesela, bazı sediment, gnays ve şistler erozyona karşı hassastır. Bazalt, gabro ve andezit gibi ana materyaller erozyona karşı son derece dayanıklıdır.
- 2) Bir toprağın erozyon duyarlılığı, iki enerji kaynağına karşı mukavemetine bağlı olarak belirlenmekte olup, bunlar: (i) yağmur damlalarının toprak yüzeyindeki çarpma etkisi ve (ii) yüzeysel akışım oyuk ve yarıntılardaki topraklar arasındaki yarma faaliyetidir.
- 3) Aynı şartlar altında diğer bir toprakla mukayeseli olarak toprağın aşınmaya karşı nispi hassasiyeti. Bu terim, hem yüzey erozyonu, hem de oyuntu erozyonu için kullanılır.
706. Erozyon endeksi
(EE)
(*Erosion index*
(EI))
- 1) Çıplak zemin için ton olarak tahmin edilen erozyonla toprak kaybının sürdürülebilir toprak kaybına bölünmesi ile elde edilen endeks.

2) Potansiyel erozyonun (oyuntu erozyonu dışındaki tüm kaynaklardan oluşan) T değerine (üzerinde uzun dönem verimliliğin olumsuz etkilenebileceği erozyon oranı) bölünmesi ile hesaplanan değerdir.

707. Erozyon kontrolü
(*Erosion control*)
- Arazi sathında hızlandırılmış erozyonu kontrol altına almak için gerekli tedbirlerin uygulanması. Bu tedbirler vejetatif karakterde olduğu gibi, teraslar, sekiler, jütler ve mahmuzlar gibi erozyon kontrolünde yararlanılan yapılar gibi fiziksel önlemler veya kontur tarımsal uygulama, şeritsel tarım, münavebe ve organik gübreleme gibi kültürel kontrol tedbirleri olabilir.
708. Erozyon kontrolü için idari önlemler
(*Administrative measures to control erosion*)
- Doğal dengenin bozulmasına neden olan insan müdahalelerinin durdurulmasına dönük önlemler.
709. Erozyon kontrolü için kültürel önlemler
(*Cultural measures to control erosion*)
- Bitki örtüsü tesis etmek veya mevcut bitki örtüsünü geliştirmek yoluyla erozyonu durdurmayı amaçlayan uygulamalar.
710. Erozyon kontrolü için mekanik önlemler
(*Mechanical measures to control erosion*)
- Erozyon kontrolü için yapılan teras, çevirme hendeği gibi arazi hazırlığı niteliğindeki önlemler ile kuru duvar eşik, örme çit ve ıslah sekisi türündeki sınav tesisler.
711. Erozyon meyil uzunluğu
(*Erosion slope length*)
- Bir yamaç boyunca, yüzeysel akışın başlangıç noktasından birikmenin (sedimentasyonun) başladığı veya yüzeysel akımın bir kanala veya oyuntuya girdiği noktaya kadar olan, yamacın kesintisiz yüzeysel akışa maruz kaldığı mesafe.
712. Erozyon oluşturucu (erozyon yapıcı)
(*Erosion agent, erosive agent*)
- 1) Erozyon oluşturmaya eğilimli aşındırıcı kuvvetler olup su ve rüzgar gibi erozyon oluşturucu etmenler için kullanılır.
- 2) Erozyona sebep olacak oranda kinetik enerjisi olan su, rüzgar veya sıcaklık gibi atmosferik etmenler.

713. Erozyon pilotu
(*Erosion plot*) Doğal veya suni yağış durumunda üzerlerindeki su akımı ve toprak kaybının ölçülmesi mümkün olan benzer (bir örnek) arazi parselleri.
714. Erozyon şiddeti
(erozyon derecesi)
(*Erosion severity, erosion intensity erosion rate*) Erozyonun şiddete göre ayırt edilmiş bir sınıfta yer alması.
715. Erozyon sınıfı
(*Erosion class, soil erosion class*) Toprak profili özelliklerine göre belirlenen erozyon yoğunluk derecesi (hızlandırılmış erozyon, doğal veya jeolojik erozyon, gibi).
716. Erozyon ve sel kontrolü önlemleri
(*Erosion and flood control measures*) Toprağın parçalanmasını ve sürüklenmesini önleyecek şekilde, bitkisel ve yapısal tedbirlerin uygulandığı bir arazi yönetimidir. Erozyon ve sel kontrolü tedbirleri, toprağın muhafazası için çok önemlidir. Çünkü sürdürülebilir arazi yönetimine toprak muhafaza çalışmaları sonucunda ulaşmak mümkündür.
717. Erozyon yüzeyi
(*Erosion surface*) Deniz veya göl seviyesine göre dış kuvvetlerin etkisi ile uzun bir zaman sürecinde yüksek sahalardan aşınarak düzleşmesi. Milyonlarca yıl süren bir jeolojik zaman içerisinde topografyanın deniz seviyesine göre tamamen düzleşmesine yontuk düz veya peneplen denir.
718. Erozyona karşı duyarlı (kolay aşınabilir) toprak
(*Erosion sensitive, erodible soil*) Aşınmaya karşı dayanıksız olan toprağa "*kolayca aşınabilir*" veya "*erozyona hassas*" tabir edilirken erozyona dayanıklı toprağa "*güç aşınabilir*" toprak denilmektedir.
719. Erozyonu başlatacak minimum çarpma hızı
(*Minimal impact threshold velocity*) Bir sahada komşu sahadan gelen saltasyon parçacıkları oraya düşüp, kinetik enerjilerini toprak hareketini başlatacak rüzgarınkine ilave ettiklerinde, erozyonu başlatmak veya harekete geçirmek için gerekli minimum rüzgar hızı.

720. Erozyonu başlatacak minimum rüzgar veya su hızı
(Minimal fluid threshold velocity for erosion)
- Tanımlanan koşullardaki belli bir arazide toprak parçacıklarının, kum tanelerinin veya diğer materyallerin harekete geçmelerini başlatan en düşük (minimum) rüzgar veya su hızı.
721. Esneklik (elastikiyet)
(Resilience)
- 1) Bir ekosistemin, farklı yapı veya çıktılarının olduğu bir duruma dönüşmeden dayanabileceği eşik değeri. Esneklik, ekolojik dinamiklere ve bu dinamiklerin anlaşılması, yönetilmesi ve bunlara tepki verilmesi için gereken örgütsel ve kurumsal kapasiteye bağlıdır.
- 2) Ekosistem üzerine yapılan olumsuz bir etkiden veya ekosistemde değişime yol açan dış kaynaklı bir olaydan sonra (yangın, toprak erozyonu, heyelan, aşırı otlatma, mantar/böcek hastalıkları vb. ekolojik baskılar), o ekosistemdeki komünitenin ve/veya bitki birliğinin kendini toparlayabilme, eski fiziksel ve işlevsel özelliklerine dönebilme özelliği. Toparlanabilmeyi hızlandıran özellikler strese dayanma özelliği, filizlenme, sürgün verme, tohum bankası etkisi ve üreme potansiyeli vb.dir. Zararın da belirli bir tolerans sınırı (eşik değeri) vardır. Bu tolerans sınırından daha fazla zarar olursa, toparlanabilme özelliği ortadan kalkar ve ekosistem toparlanmaya doğru değil, arazi gittikçe bozulmaya ve çölleşmeye doğru gider.
722. Eş basınç eğrileri
(Isobar)
- Hava basıncı aynı olan noktaları birleştiren eğri. Eş basınç eğrisi haritaları ile bir yerdeki basıncın dağılışı ve rüzgar yönleri hakkında bilgi edinilir.
723. Eş sıcaklık eğrisi
(Isotherm)
- Sıcaklığı aynı olan noktalardan geçen eğri. Bu eğrilerin çizilmesi ile hazırlanan haritalar aracılığı ile sıcaklık dağılışları hakkında bilgi elde edilir.
724. Eş tuzluluk eğrileri
(Isohaline lines)
- Tuz konsantrasyonları eşit olan noktalardan geçen eğri.
725. Eş yağış eğrileri
(Isohyets)
- Yağışı aynı olan yerlerden geçen eğri.
726. Eş yükselti eğrileri
(Isohips)
- Yüksekliği aynı olan noktaları birleştiren veya aynı yükseklikteki noktalardan geçen eğri.

727. Eşgüdüm (koordinasyon) *(Coordination)* Farklı bölüm/birim/kişi/kuruluşların aynı amaç aynı hedef doğrultusunda işbirliği yapması durumu.
728. Eşik *(Threshold)* 1) Genellikle taşkın kısmına bağlanmış bir bent, sedde, savak veya dolu savağın üstü.
2) Bir dolgu veya bir sel yüksekliğinin en yüksek derecesi.
729. Eşik değeri (ekosistemler için) *(Threshold value)* 1) En düşük istek basamağı. Canlıların hayatta kalmak için yaşamsal isteklerinin en düşük seviyesi. Örneğin, bazı meyve bitkileri belli bir minimum sıcaklığa kadar yaşayabilirler ve bunun altındaki sıcaklıkta ölürler. Bazı bitkiler tomurcuklarını patlatarak vejetasyon dönemini başlatabilmek için belli bir sıcaklık derecesine ihtiyaç duyarlar ki bu eşik değeri sıcaklık iğne yapraklı ağaçlar için 10⁰C, otsu bitkilerde ise 5⁰Cdir.
2) Morfolojik anlamda bir sahanın diğer bir sahaya geçiş sınırı. Örneğin Ege ile İç Anadolu bölgeleri sınırı platoların başladığı sınıra denk gelir.
730. Etkin *(Driver)* Bir ekosistemde doğrudan veya dolaylı olarak bir değişime neden olan doğal veya insan kaynaklı etmen (faktör).
731. Etkinlik *(Effectiveness)* Yatırım amaçlarının gerçekleşen veya gerçekleşmesi beklenen derecesi.
732. Etki *(Impact)* 1) Bir faaliyet (müdahale) tarafından kasıtlı veya kasıtsız, doğrudan veya dolaylı olarak oluşturulan olumlu veya olumsuz, birincil veya ikincil uzun dönem etkiler.
2) Stratejik amaçlar tarafından hedeflenen uzun dönem (10 yıl ve üzerinde) etkiler.
733. Etki değerlendirilmesi *(Impact assessment)* Önerilen programların, politikaların veya projelerin biyolojik çeşitlilik üzerine muhtemel etkisinin bir değerlendirmesi.
734. Etki göstergesi *(Impact indicator)* Bir projenin uygulanması neticesinde elde edilmesi beklenen proje etkisi ve sonucu ile ilgili arzu edilen değişimlerin ne derecede gerçekleştiğini belirten göstergeler. Diğer bir deyişle, proje sonunda hedeflenen amaçların ve uzun dönem amacın (etkinin) ne derecede gerçekleştiğinin ölçüsü.

735. Etki yatırımı
(*Impact investment*) Katı çevresel ve sosyal yönetim politikalarına uyma ve finansal gelir sağlamanın ötesinde olumlu etkiler yaratan yatırım.
736. Etkilenen alanlar
(*Affected areas*) Çölleşmeden etkilenen veya çölleşme tehdidi altında bulunan kurak, yarı-kurak ve/veya yarı nemli alanlar.
737. Etkilenen ekosistemler
(*Affected ecosystems*) Arazi bozulumu ve çölleşmeden etkilenen ekosistemler.
738. Etkilenen taraf devletler
(*Affected country parties*) Topraklarının bir kısmı veya tümü çölleşmeden ve arazi bozulumundan etkilenen alanlardan oluşan ülkeler. Birleşmiş Milletler 1992 tahminlerine göre tüm kıtalarda çölleşmeden etkilenen ülkelerin sayısı 110'un üzerinde tahmin edilmektedir.
739. Etkilenen ülkeler
(*Affected countries*) *Bkz. Etkilenen taraf devletler.*
740. Etkili yağış (etkin yağış)
(*Effective precipitation*) 1) Toplam yağışın bir etkiye katkı sağlayan kısmı. Bu etki, bitki tarafından kullanım, yüzeysel akışın oluşturulması, toprağın rutubetlendirilmesi, yeraltı suyunun beslenmesi olabilir.
2) Yağışın zemine fiilen intikal eden kısmı, yani toplam yağış ile bitkiler tarafından tutulan kısmın farkı.
741. Etkinlik
(*Efficiency*) Finansal kaynaklar ve ekonomik bakımdan değerli diğer kaynakların sonuçlara ne derece dönüştürüldüğünün değerlendirilmesi.
742. Etno-ekoloji
(*Ethno-ecology*) Belli insan grubunun uyguladığı düşünsel ve uygulamalı faaliyetlerin, bu amaçla doğal kaynakların tahsisi sırasında ekolojik bakımdan bütünlüklük değerlendirilmesi.
743. Evaporasyon
(*Evaporation*) *Bkz. Buharlaştırma.*

744. Evapotranspirasyon *Bkz. Buharlaşma ve terleme.*
(*Evapotranspiration*)
745. Evcilleştirme Yaban ortamlarından seçilen bitki, hayvan veya mikropların insanlar tarafından kendileri için oluşturulan habitatlara uyumlandırılmaları süreci.
(*Domestication*)
746. Evcilleştirilmiş (kültüre alınmış) türler İhtiyaçlarını karşılamak için insanlar tarafından evrim süreci etkilenmiş türler.
(*Domesticated or cultivated species*)
747. Evrim 1) Türlerin karakteri üzerinde uzun bir zaman sürecinde meydana gelen gelişme ve değişim. Canlıların zamana bağlı olarak bir değişim sürecinde olduğu ve bunların bazılarının rekabet sonucu yaşamlarını sürdürürken bazılarının yok olduğu belirtilmektedir. Evrim sonucu bazı canlılar: (i) küçük ölçüde morfolojik ve davranış değişikliğine uğrar; (ii) hayatta kalabilmek için ortama uyum sağlarlar; (iii) evre koşullarına göre kısmi bir adaptasyona (değişime) uğrarlar.
(*Evolution*)
2) Canlı varlıkların, jeolojik devirdeki gelişimini ve birbirlerini izleyen popülasyonların kalıtım özelliklerinde meydana gelen genetik değişim süreçleri.
748. Ex-situ koruma *Bkz. Dışarıda koruma.*
(*Ex-situ conservation*)
749. Eylem planı lleşme ile mücadele stratejisinin amaçları ile ilişkili projelerin zaman planları, safhaları, rolleri ve sorumlulukları ile ilgili ayrıntıları sağlayan yazılı bir uygulama planı.
(*Action plan*)
750. Eylem planlarının BMM stratejisi ile uyumlaştırılması için kılavuz BMÇMS sekretaryası tarafından, etkilenen taraf ülkelere ulusal, alt bölgesel ve bölgesel eylem planlarını, lleşme ile Mücadele Stratejisi ile uyumlaştırma çabaları ve çalışmalarında yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış olan rehber (kılavuz).
(*The guidelines for alignment of the action plans with the UNCCD Strategy*)

F

751. Faaliyet
(*Activity*)
- Belli çıktıları üretmek amacıyla, fon, teknik yardım ve benzeri girdilerin kullanılması suretiyle gerçekleştirilen eylemler veya yürütülen faaliyetlerdir. Bunlar arasında, projeler, programlar, nakit transferleri, mal temini, eğitim kursları, araştırma projeleri, sivil toplum kuruluşlarına katkı sağlama, gibi yer almaktadır.
752. Fakirlik
(yoksulluk)
(*Poverty*)
- 1) Temel insan ihtiyaçlarını karşılayacak gelir ve imkanların yoksunluğu. Fakirlik ayrıca, verimli ve gelir kazandırıcı faaliyetleri gerçekleştirecek kapasite yoksunluğu olarak da tanımlanmaktadır.
- 2) Normal yaşam şartları için gerekli olan beslenme, barınma gibi ihtiyaçların eksikliği, yetersizliği. Fakirlik özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunları arasındadır.
- 3) Bir kimsenin, belli asgari miktardaki mal veya para miktarına sahip olmaması durumu. Fakirlik, sosyal, ekonomik ve politik elementleri kapsayan çok boyutlu bir kavramdır. Eşitsizlikle yakın bağlantısı olan fakirlik kronik veya geçici olabilmektedir. Fakirlik, dinamik bir kavram olarak, tüketim desenlerine, sosyal dinamiklere ve teknolojik değişimlere göre değişebilmekte ve uyum sağlayabilmektedir.
753. Farkındalığı
arttırma
(bilinçlendirme)
(*Awareness
raising*)
- Toplumlarda veya sosyal gruplarda, bir fikir, kurum, proje veya ürün hakkındaki bilgilenmeyi ve farkındalığı arttırmaya yönelik bir süreç.
754. Farkındalık
(*Awareness*)
- Öğrenmenin ilk safhasıdır. Bir fikir, kurum, proje veya ürünün mevcudiyetinin farkında olmak onlar hakkında bilgi edinmenin ilk adımıdır. Farkındalık kavramı felsefeden gelmekte, ancak sosyal ve politik anlamda kullanılmaktadır.
755. Fauna
(*Fauna*)
- Belli bir bölgedeki veya zamandaki hayvan yaşamının tamamı. Zoologlar ve paleontologlar faunayı, belli bir zaman veya yerde bulunan hayvanların tipik bir koleksiyonu olarak ifade ederler.
756. Faydalı nem
(*Useful moisture*)
- Toprakta tarla kapasitesi ile solma noktası arasında mevcut olan, bitkilerin kullanabileceği su miktarı.

757. Faydalı olmayan rutubet (faydalı olmayan su)
(Unavailable soil moisture, unavailable soil water)
- Molekül kuvvetleriyle oldukça sıkı surette tutulan toprak nemi olup, bu su normal olarak bitki kökleri tarafından büyümeyi sağlayacak yeter hızla absorbe edilemez.
758. Faydalı tarla kapasitesi (faydalı su tutma kapasitesi)
(Useful field capacity)
- Toprağın su ile doygun hale getirilmesinden 2-5 gün sonra toprak tarafından tutulan su miktarı ile solma noktası arasındaki nem miktarı farkı.
759. Feldspat
(Feldspathoides)
- Özellikle volkanik kayalar içerisinde bulunan en önemli mineral grubu. Feldspat veya feldisparlar üç ana bölüme ayrılır: 1) Potasyumlu feldspatlar; 2) Sodyumlu feldspatlar; 3) Kalsiyumlu feldspatlar.
760. Fenoloji
(Phenology)
- 1) Bitki ve hayvanların her yıl tekrarlanan hayat dönemlerini zaman açısından ele alan bilimsel çalışma alanı. Örneğin bitkiler, yılın belli dönemlerinde tomurcuk ve tohumlarını patlatarak yapraklanır, çiçek açıp meyvesini verdikten sonra yapraklarını döker. Bitkilerin hayatsal faaliyetlerinin devam ettiği bu döneme fenolojik dönem denir. Çeşitli bitkilerin hayatsal faaliyetlerinin başlangıç ve bitiş tarihlerini gösteren fenolojik atlas yapılır. Bu atlas aracılığıyla hangi bitkilerin ne zaman çiçeklendikleri, ne zaman meyvelerinin olgunlaştığı öğrenilir. Aynı şekilde hayvanların da göç dönemleri, kış uykusuna yatma zamanlarına göre fenolojik dönemler tespit edilir.
- 2) Bitkilerin yıl içerisindeki büyüme ve gelişmeleri ile iklim olayları arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı.
761. Fenotip
(Phenotype)
- Ortam koşullarına göre şekillenmiş, belli fizyonomik, morfolojik görünümdeki farklı bireyler. Genotipin çevre özelliklerine göre şekillenmesiyle oluşur.
762. Fidan dikim terasları
(Planting terraces)
- Eğimli yamaçlarda en fazla 2 m genişliğinde açılan ve üzerinde orman ağaçları ve ağaççıkları veya meyve fidanları dikilen teraslar. Teraslar arasındaki mesafe eğimin artmasına bağlı olarak daralır.

763. Filiz (sürgün) Yeni sürmüş körpe ve küçük dal veya yaprak, sürgün.
(Shoot)
764. Finans Varlıkların ve yükümlülüklerin zaman içinde, belirlilik ve belirsizlik koşulları altında tahsisi ile ilgilenen bir alandır. Finans ayrıca, paranın yönetimi bilimi olarak da tanımlanabilir. Finans'da kilit öneme sahip olan nokta, bir birim paranın satın alma gücünün zamana göre değişebileceğini ifade eden, paranın zaman değeridir. Finans, varlıkları onların risk seviyeleri ve beklenen getiri oranına göre fiyatlandırmayı amaçlar.
(Finance)
765. Finans kaynağı Belli bir projeyi, programı veya girişimi finansal bakımdan destekleyen kuruluş veya kuruluşlar.
(Source of funding)
766. Finansal taahhüt Belirlenmiş bir para miktarının, bir alıcı ülkenin yararına olan belli amaçlar için kullanılmak üzere, üzerinde uzlaşılan finansal koşullarla tahsisi ile ilgili olarak, bir anlaşma veya eşdeğer mukavele içinde tanımlanmış bir yükümlülüktür.
(Financial commitment)
767. Finansman tipi Raporlama süresinde bir proje, program veya girişim için sağlanan finansman çeşidi. Bunlar arasında, hibeler, özel koşullu borçlar, ticari borçlar sektörel destekler, mübadele, öz sermaye, gibi yer alabilir.
(Type of funding)
768. Finansör kurum Raporlama periyodu sırasında finansal taahhütte bulunan veya katkı sağlayan kuruluş.
(Funding Organization)
769. Fırın kurusu toprak Bir kurutma dolabında 105⁰C'da kararlı ağırlığa erişinceye kadar bırakılan toprak.
(Oven-dry soil)
770. Fırsat maliyeti Bir kaynağın en iyi alternatifte kullanılmasının değeri. Bu, kaynağın mevcut durumdaki kullanımı yerine en iyi alternatif için kullanılması durumunda üretilebilecek çıktılardan maksimum değeridir.
(Opportunity cost)
771. Fırsatçı türler Hızlı yayılma kabiliyetinden dolayı çöller, geçici bataklıklar gibi kararlı olmayan son derece ekstrem ortamlara yayılan bitki. Bu bitki ya da organizmalar, sahanın asli bitkisinden daha küçük ve hayat dönemleri daha kısadır. Başlangıçta sahayı hızla kaplayan bu bitkiler, şartlar uygun hale geldiğinde sahanın asli türleriyle rekabette yenik düşerek ortamdaki çekilirler.
(Fugitive species)

772. Fırtına
(*Storm*) Meteorolojik şartlardaki değişiklikle birlikte yağmur, kar, dolu, gök gürültüsü, şimşek ve rüzgar gibi olayların meydana gelmesi. Rüzgar fırtınası daha çok havada asılı maddelere göre isim alır (toz fırtınası, kum fırtınası gibi).
773. Fito-coğrafik bölge
(*Phyto-geographical regions*) Düzenli iklim koşullarına ve kolaylıkla tanınabilir bitki örtüsüne sahip bir alan.
774. Fitocoğrafya
(*Phytogeography*) 1) Bitkilerin toplumlar halinde yeryüzünde dağılışını ve bitki ekolojisini üzerinde çalışan bilim dalı.
2) Biyocoğrafyanın bir kolu olan fitocoğrafya bitki türlerinin coğrafî dağılımı ve yer yüzeyindeki etkileri ile ilgilenir. Fitocoğrafya bitki dağılımının tüm yönleriyle ilgilenirken, jeobotanik ise bunun tersine coğrafî mekanın bitkiler üzerindeki etkileri ile ilgilenir.
775. Fitososyoloji
(*Phytosociology*) Bitki toplumları, bunların oluşumu, özellikleri, ekolojik karakteristikleri ve floristik tanımlarını kapsayan çalışma alanı.
776. Fiziki ayrışma
(*Physical weathering*) Kayaların kimyasal ayrışma olmaksızın, donma ve çözülme gibi dış etkilerle ayrışması. Bu ayrışma, aşınma sonucu yükü hafifleyen kütleler üzerinde soyulma, taneli olarak parçalanma şeklinde de gerçekleşir. Fiziki ayrışma olayları, günlük sıcaklık değişmesinin fazla olduğu kurak (çöl) bölgelerde ve dağların üst kesimlerindeki soğuk bölgelerde hakimdir.
777. Fiziki ufalanma
(*Physical fragmentation, disintegration*) Kaya materyalinin birbirini takibenden soğuma, ısınma, donma, çözülme gibi fiziki işlemler neticesinde daha ufak parçalara ayrılması.
778. Fiziksel aşınma (korozyon)
(*Corrosion*) 1) Rüzgar ve su ile hareket ettirilen taş parçacıklarının aşındırıcı etkisi ile kaya ve toprağın ufalanması şeklinde mekanik oluşum.
2) Su, buz, rüzgarla taşınan katı parçaların çarpma suretiyle oluşturduğu aşınma faaliyeti. Örneğin akarsuların taşıdığı kum ve çakıllar çarpma suretiyle yatağı aşındırır. Rüzgarlar da taşıdığı kumları çarparak aşındırma yapar.

779. Fiziksel ayrışma
(*Disintegration*)
- 1) Kaya ve mineral parçalarının, don etkisi gibi fiziksel kuvvetler tarafından daha küçük parçacıklarına ayrılması olayı.
2) Kayaçları meydana getiren minerallerin, suyun donma ve çözülme etkisi, sıcaklık farkı ve bitki köklerinin büyümesi sonucu yaptıkları etkilerden sonra ortaya çıkan ayrışması.
780. Fiziksel kuraklık
(*Physical drought*)
- Yağış azlığı nedeniyle bir bölgede hüküm süren su yetersizliği olayı.
781. Fiziksel önlem
(*Physical measure*)
- Toprak ve su muhafazasında uygun arazi kullanma ve agronomik önlemlerin yeterli olmadığı durumlarda başvurulan çeşitli eğim düşürme, otlu su yolu, mahmuz gibi diğer fiziksel yapılar ile alınan kontrol önlemleri.
782. Fiziksel özellikler
(toprak)
(*Physical properties (soil)*)
- Bir toprakta fiziksel kuvvetlerin neden olduğu karakteristik süreç veya reaksiyonlar. Bunlar fiziksel terimler ya da denklemlerle tarif ve ifade edilirler. Hacim ağırlığı, su tutma kapasitesi, hidrolik geçirgenlik, porozite, gözenek büyüklük dağılışı, gibi fiziksel özelliklere ait örneklerdir.
783. Fizyoloji
(*Physiology*)
- Bitki ve hayvanları meydana getiren doku ve organların görevlerini ve bu görevlerin nasıl yerine getirildiğini inceleyen bilim kolu.
784. Fizyolojik kuraklık
(*Physiological drought*)
- Yeterli yağış düşmesi ve toprakta yeterli derecede su bulunmasına karşın, çok düşük sıcaklıktan dolayı suyun donmuş olması nedeniyle bu sudan yararlanma olayının engellendiği süreç.
785. Fliş
(*Flysch*)
- Kumtaşı, konglemera, kil taşı, marn ve kil tabakasının ardaklanmasından oluşan tortul depo istifli. Fliş, taneli malzemelerin deniz ve göl kıyılarında birikmesiyle meydana gelmiştir.
786. Flora
(*Flora*)
- Belli bir alanda bulunan bitkilerin tümü.
787. Flüvyal aşınma,
(Akarsu
aşındırması)
(*Fluvial erosion*)
- Akarsuyun yüzey ve yüzey altındaki aşındırma işlevleri.

788. Fonksiyonel çeşitlilik (işlevsel çeşitlilik)
(*Functional diversity*)
Bir ekolojik toplumda mevcut seçkin özelliklerin değeri, çeşitliliği ve nispi bolluğu.
789. Fosfat kayası
(*Phosphate rock*)
Gözenekli, düşük yoğunlukta, mikro kristalli, kalsiyum fosfat, apatit ile çoğu kez, demir, magnezyum ve alüminyum içeren tortul ve volkanik kökenli derinlik kayası.
790. Fosil yakıt
(*Fossil fuel*)
Bitki ve hayvan kalıntılarında oluşmuş, kömür, petrol, doğal gaz gibi yanan maddeler. Bunlara tükenbilir yakıt ya da kaynaklar da denir.
791. Fotogrametri
(*Photogrammetry*)
Hava fotoğraflarından harita yapma ile ilgili bir bilim dalı. Haritalar, genellikle hava fotoğraflarının belli tekniklerle ölçülmesi ve değerlendirilmesi ile yapılır.
792. Fotosentez
(*Photosynthesis*)
Yeşil bitkilerin, mavi-yeşil algler ile diğer bazı organizmaların hücre yapılarında meydana gelen kimyasal olay. Bu olayla güneş ışığı ve havadan alınan karbondioksit, bitkilerdeki klorofil maddesi aracılığı ile çözümlenerek organik madde (karbonhidratlar) üretilir. Fotosentez sırasında güneşten alınan enerji, bitkinin hücrelerinde kimyasal yönden tutularak bitkilerin büyümesinde ve solunumunda kullanılır. Bu nedenle bitkiler, fotosentezle hem organik madde üretir, hem de üretilen organik maddede enerji depolar. Bu enerji, bitkileri yiyen canlılara geçerek onların beslenmesi ve hareket etmesini sağlar.
793. Funda (garig)
(*Garrigue*)
Fundagillerden, çiçekleri pembe, küçük bir çana benzeyen, işlenmemiş topraklar üzerinde yetişen, kökünden ağızlık, dallarından kaba süpürge yapılan, çalı görünüşünde bir bitki, süpürge çalısı, funda, erika (*Erica*).
794. Fundalık arazi
(*Heathland*)
1) Tarıma uygun olmayan asit topraklı, Calluna ve Erica gibi çalıların bulunduğu yer.
2) Akdeniz iklim bölgesinde gariglerin yayılış gösterdiği yer.

G

795. G horizonu (gley horizonu) (*G horizon, gley horizon*) Aralıklı olarak suyla dolmuş olmanın neden olduğu kısmi demir oksitlenme ve indirgenmesinden ortaya çıkan sarı ve gri renk lekesine sahip toprak horizonu. Bu duruma fena drene olmuş topraklarda rastlanır.
796. Gabyon (*Gabion, stone mattress*) 1) Akarsularda kıyı kaplaması ve mahmuz oluşturulmasında kullanılan sandık şeklinde içi taş dolu tel kafes.
2) Taş, tuğla ve benzeri materyal ile doldurulmuş, dikdörtgen şeklinde tel kafes.
797. Galeri ormanı (*Gallery forest*) 1) Step, savan veya çayır gibi kısa boylu vejetasyonun bulunduğu bölgelerdeki akarsular boyunca uzanan dar şeritler halindeki orman veya ağaçlık.
2) Akarsu kıyıları boyunca uzanan orman. Bu ormanlar özellikle nemli, sıcak ve ılıman bölgelerdeki akarsu boylarında yaygındır.
798. Garig (*Garrique, phrygana*) Akdeniz ve Ege bölgesinin kıyı kesimlerinde, kireçtaşından oluşan sığ topraklarda veya bozulmuş makilik alanlarda yer alan, makilere göre daha seyrek yetişen ve ancak 1.0 m.'ye kadar boy yapabilen daimi yeşil, sert yapraklı ve bazıları dikenli çalılardan oluşan bitki topluluğu.
799. Geçerlilik (*Validity*) Veri toplama stratejileri ve araçlarının ölçmeyi amaçladığı şeyleri ne derecede ölçebildiği.
800. Geçim ekonomisi (*Subsistence economy*) Paraya dayalı olmayıp, temel ihtiyaçların doğal kaynaklardan, avlanma, toplama ve geçimlik tarım benzeri yollarla sağlanmasına dayalı ekonomi tipidir. Geçim, bir kimsenin kendisini geçim ekonomisi içinde minimum düzeyde desteklemesidir.
801. Geçime yönelik ürün (*Subsistence crop*) Sadece beslenmek amacıyla üretilen ve ticareti yapılmayan ürünler. Özellikle engebeli yerlerde yaşayan halk, tarım arazisi azlığı ve verim düşüklüğü nedenleriyle, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılayacak tarım ürünleri üretebilir. Örneğin, And Dağları bölgesinde, Doğu Anadolu'da yapılan tarım böyledir.

802. Geçimlik tarım *(Subsistence agriculture, (sedentary agriculture))* Bir yerde geçimini sağlamak amacıyla, basit usullerle yapılan tarım. Toprakların verimsiz ve yetersiz olduğu yerlerde birkaç aileden oluşan gruplar, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde üretim yaparlar.
803. Geçirgen kaya sedde *(Permeable rock dam)* Sel sularından tarımsal üretimde yararlanmak ve oluşmakta olan oyuntuları iyileştirmek için kullanılan, kaya parçalarından oluşturulan, çoğunlukla eğim yukarı dışbükey sedde.
804. Geçirgen perde *(Permeable wind break (shelterbelt))* Rüzgarın serbestçe geçmesi için ağaçların alt dallarının temizlendiği rüzgar perdesi.
805. Geçirgenlik *(Permeability)* 1) Yeraltında belirli bir hidrolik basınç altında doymuş haldeki malzemenin önemli miktardaki suyu geçirebilme özelliği.
2) Bir toprak horizonunun su ve havayı iletme karakteri.
3) Gazların, sıvıların veya bitki köklerinin bir toprak kitlesi ya da toprak katmanından geçiş kolaylığı.
806. Geçirgenlik katsayısı *(Coefficient of permeability)* Belirli sıcaklıkta, boşluklu bir kütlenin birim alanından, birim hidrolik yük altında geçen akımın hızı. Buna bazen geçirgenlik sabitesi, geçirgenlik birimi de denir.
807. Geçirgensiz toprak *(Impermeable soil)* Suyun ve genellikle havanın ve bitki köklerinin nüfuzuna engel olan ve zorluk oluşturan toprak.
808. Geçirimsiz *(Impervious)* Sıvıların veya bitki köklerinin işlemesine karşı direnç gösteren.
809. Geçirimsiz formasyon *(Aquifuge)* İrtibatlı boşlukları bulunmayan ve dolayısıyla su ememeyen ve iletmeyen formasyon.

810. Geçiş iklimi
(*Transition climate*)
Özelliği iyice belli iklimler arasında, türlü yönleriyle bunların her birini biraz andıran iklim. Karadeniz ve Akdeniz iklimleri arasındaki Marmara iklimi, bir geçiş iklimidir.
811. Geçiş kuşağı
(*Transitional zone*)
İki ana bölge arasında bulunan ve her iki bölgenin iklim, bitki örtüsü gibi doğal özelliklerini yansıtan kuşak veya bölge. Marmara bölgesi, Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri arasında bir geçiş kuşağı olup, burada her iki bölgeye ait bitki topluluklarını görmek mümkündür.
812. Geçiş suları
(*Transition waters*)
Nehir ağızları civarındaki kıyı sularına yakın olmaları nedeniyle tatlı su akımlarından önemli ölçüde etkilenmelerinden dolayı kısmen tuzlu olma özelliğine sahip yüzeysel su kütleleri.
813. Geleneksel bilgi
(*Traditional knowledge*)
Yerli halk ve yerel toplulukların bilgileri, buluşları ve uygulamaları.
814. Geleneksel ekolojik bilgi
(*Traditional ecological knowledge*)
Uyum süreçleri çerçevesinde gelişmiş ve nesilden nesile aktarılmış olan doğa ve ekoloji ile ilişkili bilgi, pratik uygulama ve inanış birikimi.
815. Gelir
(*Income*)
Varlıkların verimli kullanımı ile elde edilen para, mal ve hizmet akışı.
816. Gelir getirici faaliyet
(*Income generating activity*)
Mesleki yetenekleri geliştirmek, sermaye veya malları sağlamak suretiyle bireylerin veya grupların gelirlerini üretme kapasitelerini artıran faaliyet. Gelir getirici faaliyetler çoğunlukla yoksulluk, işsizlik, ekonomik fırsat eksikliği, geçim güvensizliği sorunları ile ilişkilidir.
817. Gelişme
(*Development*)
1) Bir şeyi büyüten veya büyümesini, daha geniş ve gelişmiş olmasını sağlayan eylem veya süreç.
2) Kaynak ve potansiyelleri kullanarak büyüme, gelişme süreci ve bunlara neden olan faaliyet. Gelişmenin temelinde yetişmiş insan gücü ile her türlü akılcı ve doğru kullanma yatmaktadır.

818. Gelişmekte olan ülkeler
(*Developing countries*)
- 1) Fert başına milli gelirin düşük ve orta seviyelerde olduğu ülkeler. Dünya nüfusunun % 80'inden fazlası 100'ün üzerindeki gelişmekte olan ülkede yaşamaktadır.
2) Eski terminolojiye göre gelişmemiş ülke statüsündeki ülkeler, Brand raporuna göre gelişmekte olan ülke sınıfına dahil edilmiştir. Bu ülkelerde halkın geçimi önemli ölçüde tarıma dayanmakta, eğitim düzeyi düşük, nüfus artışı fazla ve kişi başına düşen milli gelir çoğunlukla 2.000 doların altındadır.
819. Gelişmiş taraf ülkeler (gelişmiş taraf devletler)
(*Developed country parties*)
- Gelişmiş ülke tarafları ve gelişmiş ülkelerce oluşturulan bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerini kapsar.
820. Gelişmiş ülkeler
(*Developed countries*)
- 1) Yüksek gelir düzeyine ve nüfusun çoğunun yüksek yaşam düzeyine sahip olduğu ülkeler.
2) Ekonomik ve sosyal yönden gelişmiş ülke. Bu ülkeler eğitim, sanayi ve teknoloji alanında ileri olduğundan kişi başına düşen milli gelir fazladır. İhraç ürünlerinin önemli bölümünü sanayi malları oluşturur.
821. Geliştirilmiş vejetasyon endeksi
(*Enhanced Vegetation Index (EVI)*)
- Normalleştirilmiş fark vejetasyon endeksi (NDVI) standart sapmasına benzer şekilde, uzaktan algılama verisi ile beraber kullanılmak üzere optimize edilmiş vejetasyon endeksi.
822. Gen
(*Gene*)
- 1) Kalıtımın işlevsel birimi; tek bir enzimi veya yapısal protein birimini kodlayan (şifreleyen) DNA molekülü parçası.
2) Canlıların her türlü özelliklerini belirleyen ve hücre çekirdeğinde taşınan, kalıtım maddesinin en küçük birimi.
823. Gen ekolojisi
(*Gene ecology*)
- Habitatlara göre popülasyon genetiği ile ilgili bir çalışma alanı. Başka bir anlatımla, canlıların genetiği ile yetişme ortamı arasındaki ilişkileri araştırma alanı.

824. Gen rezervleri
(*Gene reserves*) Uzun yıllar tahribat sonucu çok az kalmış olan canlı türlerin ve ırkların ortadan kalkmasını önlemek ve bunların bir kısmının üretilmesi ve yetiştirilmesini sağlamak amacıyla belirlenmiş ve koruma altına alınmış nadir bitkisel ve hayvansal canlı rezervleri.
825. Genç topraklar
(*Young soils*) Toprak oluşumu faktörlerinin bariz profil karakteristikleri meydana getirici etkilerine maruz kalmamış yeni topraklar.
826. Gençleştirme
(*Regeneration*) Ormanın devamlılığını sağlamak için çeşitli uygulamalar ile genç neslin sahaya gelmesini ve gelişmesini sağlamak.
827. Gençlik bakımı
(*Care of regeneration*) Gençliğin yaşaması ve iyi büyümesi için uygulanan seyreltme, ot alma, çapalama gibi bakım işleri.
828. Genetik çeşitlilik
(*Genetic diversity*) Bir tür, varyete veya soydaki genlerin çeşitliliği.
829. Genetik erozyon
(*Genetic erosion*) Zaman içinde, aynı türün, popülasyonları arasında veya içindeki genetik kaybı veya bir türün genetik tabanının insan müdahaleleri ve çevresel değişimler nedeniyle azalması.
830. Genetik kaynaklar
(*Genetic resources*) Bugün veya gelecek için değer taşıyan genetik materyaller.
831. Genetik kaynakları sağlayan ülke
(*Country providing genetic resources*) Gerek yabani gerekse evcilleştirilmiş türlerin popülasyonları dahil olmak üzere “in-situ” kaynaklardan toplanmış veya menşei bu ülkede olsun olmasın “ex-situ” kaynaklardan alınmış genetik kaynakları temin eden ülke.
832. Genetik kaynakların menşei ülkesi
(*Country of origin of genetic resources*) Söz konusu genetik kaynaklara “in-situ” koşullarında sahip olan ülke.

833. Genetik kirlenme
(*Genetic pollution*) Bitkilerin gen havuzunda oluşan bozulma. Bu kirlenme farklı bölgelerde yetişen iki türün sporlarının birbirini döllemesi sonucu meydana gelir. Genetik kirlenme sadece verimi değil, hastalıklara ve dış etkenlere karşı direnci de azaltabilir.
834. Genetik materyal
(*Genetic material*) İşlevsel kalıtım birimleri içeren, bitki, hayvan, mikrop veya başka menşeli olan her türlü materyal.
835. Genetik yapısı
değiştirilmiş
organizma (GDO)
(*Genetically
modified organism
(GMO)*) Modern biyoteknolojik yöntemler kullanılmak suretiyle gen aktararak elde edilmiş, insan dışındaki bitki, hayvan ve mikroorganizma dâhil canlı organizma.
836. Geniş kanallı teras
(*Broad based
channeled terrace*) Üzerinde tarım yapılabilir topraklara sahip az eğimli tarlalarda erozyon ve yüzeysel akışları önlemek üzere düze eğrilerine nispeten paralel olarak oluşturulan kanal ve seddeden ibaret toprak yapılar. Kanallar, binde ile ifade edilen bir eğime sahip olacak biçimde tesis edilir.
837. Geniş tabanlı teras
(*Broad-based
terrace*) Hafif eğimli, yayvan bir sırtı bulunan akıtıcı teraslar. Düzgün profilli enine kesite ve iyi sıkıştırılmış yumuşak meyilli kenarlara sahiptir. Teras şekli teras boyunca çalışmayı ve tarımsal makine kullanmayı mümkün kılar.
838. Geniş yapraklı
ağaçlar
(*Broadleaved
trees*) Kozalaklı bitkilerdeki ince, ibre şeklindeki yapraklara değil, geniş yapraklara sahip olan ağaçlar.
839. Genotip
(*Genotype*) Bir organizmanın genetik bileşimi. Kalıtsal yapı ve içsel karakter ile kazanılmış olan genetik özellikler sonucu meydana gelmiş şekillenmiş bulunan organizmalar. Genotip, hücrelerindeki özellikler ve özel reaksiyon şekli ile çeşitli çevre faktörlerinin etkisi altında kalır. Kısaca ortam koşullarına göre kazanılmış farklı bir genetik tip oluşur.
840. Geri dönülmez
değişimler
(*Irreversible
changes*) Bir şeyde, orijinal durumuna geri dönülmesi mümkün olmayacak şekilde meydana gelen değişim.

841. Geri dönüşüm
(*Recycling*)
- 1) Toplanan ve temizlenen atık maddelerin uzun bir zaman süreci içinde yeni ve faydalı madde haline dönüşümü.
2) Belli maddelerin bir bölümünü işleme sonucu orijinal, yani eski durumuna getirme. Toplanan kağıt atıklarından kağıt, cam parçalarından cam üretimi gibi.
842. Geriye doğru erozyon
(*Backward erosion*)
- Akarsuların döküldüğü yerdeki seviyeden üst kesime, yani yukarıya doğru meydana gelen aşınma olayı. Bu erozyon yamaçların eteğindeki oyuntu tabanından yamacın üst kesimine doğru da görülür.
843. Gevşek kaya sedde
(*Loose stone dam*)
- Harç kullanmaksızın kayalardan, genellikle hiçbir istifleme, çeşitlendirme veya düzenleme çabası olmaksızın tesis yerine boşaltılarak inşa edilen sedde.
844. Gıda
(*Food*)
- Vücuda besinsel destek sağlamak üzere tüketilen her çeşit madde. Çoğunlukla bitkisel veya hayvansal kökenli olup, yağ, protein, vitamin veya mineralleri içerir. Gıda maddesi organizma tarafından sindirilmek ve hücreleri tarafından özümsemek (asimile edilmek) edilmek suretiyle enerji üretiminin, yaşamın devamının veya büyümenin desteklenmesini sağlar.
845. Gıda döngüsü
(*Nutrient cycling*)
- Organik veya inorganik maddenin yeniden canlı bir maddenin üretimine dönüşümüdür. Bu süreç maddeyi çürüme yoluyla mineral besin maddelerine dönüştüren gıda ağıllı yolları vasıtasıyla düzenlenir. Besin döngüleri ekosistemler içinde görülür.
846. Gıda güvenliği
(*Food security, food safety*)
- Tüm insanların, tüm zamanlarda aktif ve sağlıklı bir yaşam için gerekli beslenme ihtiyaçlarını ve gıda tercihlerini karşılayacak güvenli ve besleyici gıdaya fiziki, sosyal ve ekonomik bakımlardan ulaşım imkanına sahip olmaları durumudur. Aile (hane) gıda güvenliği ise bu kavramın aile düzeyindeki, aile fertlerine odaklanan, ifadesidir.
847. Gıda güvensizliği
(*Food insecurity*)
- İnsanların normal büyüme, gelişme ve aktif ve sağlıklı bir yaşam için ihtiyaç duydukları güvenli ve besleyici gıda maddelerinin yeterli miktarlarına güvenli ulaşımalarının olmadığı bir durum. Bu durum, gıdanın bulunmaması, yeterli satın alma gücünün olmaması, gıdanın hane düzeyinde uygun olmayan dağıtımı veya kullanımı gibi nedenlerden kaynaklanabilir. Gıda güvensizliği kronik, mevsimsel veya geçici olabilir.

848. Girdi
(*Input*) Bir faaliyetin yürütülmesi, ürün veya hizmetin üretilmesi için kullanılan beşeri, mali ve fiziksel kaynaklar.
849. Girişim
(*Initiative*) Tipik bir proje veya programdan farklı olan ve belli bir raporlama periyodu içinde, finans, teknik yardım, gibi girdilerin sağlanmasıyla desteklenen bir faaliyet (yayın, eğitim, toplantı, gibi).
850. Gley toprak
(*Gley soil*) 1) Yüksek yeraltı suyu tablasına sahip ve taban suyu bölgesi içinde demir oksit birikmesine uğramış toprak.
2) Gleyleşme sonucu oluşan ve asit reaksiyon gösteren toprak.
851. Gleyleşme
(*Gleying, gleization*) Devamlı su ortamı şartlarında topraktan oksijenin açığa çıkması ve veya indirgenmesi sonucu oluşur. Bu şartlar altında anaerobik yani oksijensizlik şartları altında mikroorganizmalar kimyasal bileşimden çıkan oksijeni kullanırlar. Demir seskioksitler (Fe_2O_3), demir oksit (FeO) haline dönüşür. Bu durum toprağın renginin yeşilimsi, mavimsi, grimsi renk almasını sağlar, toprak sertleşir.
852. Gnays
(*Gneiss*) Tortul ve granit gibi derinlik kayalarının başkalaşımına uğraması sonucu oluşmuş feldspat, mika, kuvarsit katları içeren koyu ve açık renk karışımı gösteren başkalaşım kayası. Tortul kayaların metamorfizması ile oluşan gnays'a paragnays, derinlik kayalarının metamorfizması ile oluşana da ortognays denir. Gnayslar genellikle Peleozoik metamorfik alanlarda yaygındır.
853. Göç
(*Migration*) Bir canlının (kuş, böcek, gibi) veya insanın bulunduğu mekandan başka bir yere çeşitli nedenlerden dolayı hareketi, göçü. İnsan göçlerine, doğal afetler, savaşlar, ırkçılık, sosyal baskılar, işsizlik, daha uygun geçim ve yaşam imkanları arayışı gibi durumlar neden olur. Bitki ve hayvan göçlerinde ise daha çok iklim ve doğal yaşam ortamında meydana gelen değişiklikler rol oynar. Ülke içinde bir yerden başka bir yere olan göçe iç göç, yurt dışına olan göçe dış göç denir. Bir bölgenin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farka net göç denir. Göç oranı binde olarak ifade edilir.
854. Göçebe (göçer)
(*Nomad*) 1) Belirli bir otlatma alanına sahip olmayan, yılın her mevsiminde aile bireyleri ve hayvanları ile birlikte başka yerlerde gezerek ve geçici olarak konaklayarak hayvancılık yapan insanlar.
2) Hayvanlarına otlak bulmak için sürekli olarak yer değiştiren göçebe toplum veya bununla ilgili bir yaşama biçimi. Genellikle bozkırların ve otlakların yaygın olduğu ülkelerde bulunan göçebeler çoğunlukla çadırlarda yaşarlar.

855. Göçebe tarım
(*Shifting cultivation*) Birkaç yıl tarım yapıldıktan sonra toprak verimliliğinin azalması ile tarlaların terk edilerek başka yerlerde tarım yapılmasına dayanan sistem. Bu tarım sistemi çoğunlukla ekvatorial ve yarı kurak bölgelerde yapılır.
856. Göl
(*Lake*) Kara üzerindeki çukurluklarda biriken su kütlesi. Genellikle batılı coğrafyacılar suyu tuzlu olan büyük göllere deniz adını verirler, Hazar Denizi, Ölü Deniz gibi.
857. Göl depoları
(*Lake deposits*) Gölde su seviyesinin veya arazi seviyesinin alçalması şeklinde meydana gelen ve göl suyunda biriken materyal.
858. Gölge bitkileri
(*Sclophyte plants*) Gölgede veya düşük güneş ışığında yetişen, bu koşullarda iyi gelişen ve büyüme yapan bitkiler. Bu bitkiler orman altında veya bulutlu ortamlarda yetişir.
859. Gömülü toprak
(*Buried soil*) Bir toprak bulunduğu yerde oluştuktan sonra üzerinde başka bir toprağın oluşması veya yerli bir toprağın çevreden gelen taşıntı malzemeleri ile örtülmesi. Gömülü topraklar bulunduğu dönemin iklim koşullarını yansıttığı için daha önceki iklim özellikleri hakkında bilgi sağlar. Gömülü topraklar iklim değişmelerinin olduğu yüksek enlemlerde ve alüvyonlaşmanın bulunduğu yerlerde görülür.
860. Görülmüş maksimum taşkın
(*Maximum experienced flood*) Bir gözlem periyodunda saptanmış azami taşkın.
861. Gösterge
(*Indicator*) Bir uygulamanın sonucu olarak elde edilen kazanımları ve değişimleri ölçmek veya bir gelişme faktörünün performansını değerlendirmek için kullanılan basit ve güvenilir araçları oluşturan nicel veya nitel faktör (etken) veya değişken.
862. Gösterge bitkiler (indikatör bitkiler)
(*Indicator plant species*) 1) Bir ortamın tuzluluğunu, nemliliğini veya ortam bozulmasını gösteren belirleyici türler. Örneğin aşırı otlatma sahalarının belirleyici türleri hayvanlar tarafından yenilmediği için çoğalan sütleğen ve geven gibi bitkilerdir.
2) Belli toprak şartlarının hüküm sürdüğü sahalarda doğal olarak yetişen ve o sahaların toprak özelliklerinin tayininde kullanılabilen bitkiler.
863. Gösterge tür
(*Indicator species*) Bir ekosistem ve o ekosistemdeki diğer türlerin koşulları hakkında kapsamlı bilgi edinilmesini mümkün kılan bir tür.

864. Gözenek (bitki için)
(*Porosity (for plant)*) Bitkilerin yaprak ve saplarında bulunan, bunların solunumunu ve terlemesini kolaylaştıran birtakım küçük oluşumların adı.
865. Gözeneklilik (toprak için)
(*Porosity (for soil)*) Toplam toprak kitlesinin katı taneler tarafından işgal edilmemiş olan hacminin yüzde ifadesi.
866. Gözlemci
(*Observer*) Henüz sözleşmeye taraf olmamış ancak onun etkinliklerini izleyen bir devlet veya kurum. Birleşmiş Milletler teşkilatları, sivil toplum kuruluşları ve toplum tabanlı kuruluşlar da taraflar konferansı toplantılarına gözlemci olarak katılabilirler.
867. Gradoni tipi teras
(*Gradoni terrace*) Üçgen kesitli olan bu teraslar eğimi %60'a kadar olan yamaçlarda tesis edilebilir. Gradoni tipi eğimsiz terasların genişliği 60-80 cm arasında değişir. Teras yüzeyine içe (yamaç tarafına) doğru % 20-40 arasında eğim verilir. Teras derinliği (teras şevinin en üst noktasından yamaç tarafındaki kazı şevine doğru uzatılan yatay hat ile kazı şevinin en alçak noktası arasındaki düşey mesafe) 15-30 cm'dir.
868. Granit
(*Granite*) Kaba taneli, kristalli asit kökenli derinlik (plütonik) kayası. Granite, feldspat, kuvars, mika mineralleri vardır. Asit magmanın kabuk tabakasındaki çatlaklara ve zayıf yerlere sokularak yavaş yavaş soğumasıyla oluşur. Yapı ve kaplama taşı olarak kullanılan dayanıklı önemli bir taştır.
869. Granül
(*Granule*) Farklı büyüklükte ve aralarında dağınık olarak karışmış humus bulunan mineral zerrelere oluşmuş yuvarlak ve boşluklu bir mineral kütlesi.
870. Granüller yapı
(*Granular structure*) Mercimek büyüklüğünde toprak tanelerinden oluşmuş yapı
871. Gri çöl toprakları
(*Grey desert soils*) 1) Ilıman serin kurak iklimlerde karışık çayır vejetasyonu altında oluşan ve kahverengimsi gri yüzey horizonuna ve bunun altında göreceli olarak daha açık renk alan bir karbonat birikmesi tabakasına geçilen zonal bir toprak grubu.
2) Rusya'da ve ara sıra ABD'de çöl topraklarının sinonimi olarak kullanılan bir terimdir. (Bak çöl toprağı).

872. Gübre
(*Fertilizer, fertiliser*)
Bitki gelişimi için gerekli olan bir veya daha fazla besin maddesini sağlamak ve normal düzeye çıkarmak amacıyla toprağa veya bitki dokularına uygulanan doğal (organik) veya sentetik (inorganik) kökenli madde. En önemli üç makro besin maddesi, azot (N), fosfor (P) ve potasyumdur (K).
873. Gübre isteği
(*Fertilizer requirement*)
Üretimi tayin edilen bir düzeye çıkarmak üzere gerekli bulunan gübre miktarı.
874. Gübreleme
(*Fertilization*)
Gübrenin toprağa veya yaprağa verilmesi işlemi.
875. Gündem 21
(*Agenda 21*)
1992'de Rio de Janerio'da Birleşmiş Milletler Çevre Konferansında katılıcı ülkeler tarafından imzalanarak kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma için Eylem Programı. Gündem 21, sürdürülebilir kalkınmanın, sosyal ve ekonomik boyutları (yoksullukla mücadele, insan sağlığının desteklenmesi), doğal kaynakların korunması ve yönetimi, ana gruplar (kadın, yerli halk, iş dünyası, sendikalar, birlikler, gibi), uygulama araçları (finans kaynakları, teknoloji transferi, toplumun bilinçlendirilmesi, eğitim, gibi) dahil tüm boyutlarını kapsamakta, ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçekleştirilebilecek amaçları ve eylemleri özetlemekte ve sürdürülebilirliğe geçiş için bir mavi plan (ana kılavuz) sağlamaktadır. Gündem 21'de, gelişmiş ülkelerin fakir ülkelere yardımını içeren küresel işbirliğine, yerel ve bölgesel ortam düzenlemelerine yönelik plan ve programların hazırlanmasına da önem verilmektedir.
876. Güneşlenme
(*Insulation*)
Dünyaya gelen güneş radyasyonu, ışınma. Güneş radyasyonu iki şekilde değerlendirilir: (i) Dünya yüzeyi üzerindeki yatay bir birim alana güneş radyasyonunun belli bir zaman süresinde gelme şiddeti ve miktarı; (ii) Belli bir yüzey veya amaca belli bir zaman süresinde ulaşan doğrudan ve difüz güneş radyasyonunun şiddeti, miktarı ve oranı. Güneş radyasyonunun en fazla olduğu yerler ekvatorial bölge değil, bunun güney ve kuzeyindeki sub tropikal yüksek basınç alanlarının yer aldığı Sahra gibi sıcak çöllerdir. En düşük güneşlenme güneş ışınlarının eğik olarak geldiği kutup bölgeleridir.
877. Güney Afrika Kalkınma Topluluğu
(*Southern African Development Community (SADC)*)
1980 yılında tesis edilen Güney Afrika Kalkınma Topluluğu, Güney Afrika ülkelerine, diğer faaliyetleri yanında, çölleşme ile mücadele sözleşmesinin uygulanması konusunda yardım sağlayan bir alt bölgesel kuruluştur. Üye ülkeleri arasında, Angola, Botsvana, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Lesoto, Malavi, Moritius, Mozambik, Namibya, Seychelles, Güney Afrika, Swaziland, Tanzanya, Zambiya ve Zimbabve yer almaktadır.

H

878. Habitat (Özel yaşam ortamı) (*Habitat*) Herhangi bir organizma veya popülasyonun doğal olarak bulunduğu yer veya çevre tipi.
879. Habitat bozulması (habitat degradasyonu) (*Habitat degradation*) Habitat kalitesinde meydana gelen düşüş ve bunun sonucunda habitatın flora ve faunayı destekleme kabiliyetinde meydana gelen azalmadır. Habitat bozulmasına neden olan insan faaliyetleri arasında kirliliğe neden olan faaliyetler ile istilacı türlerin sahalara getirilmesi yer almaktadır. Habitat, türlerin yaşamlarını devam ettiremeyeceği sınıra ulaştığında biyoçeşitlilik kaybı meydana gelir.
880. Habitat kaybı (*Habitat loss*) Bir arazi kullanım değişikliği süreci sonucunda doğal bir habitat tipinin uzaklaşması ve yerine diğer bir habitat tipinin gelmesi, örneğin, doğal alanların üretim alanlarına dönüştürülmesi. Bu durum sonucu, genellikle daha önce sahada bulunan flora ve fauna türleri tahribata uğramakta veya yok olmakta ve biyolojik çeşitlilik zarar görmektedir.
881. Habitat parçalanması (bölünmesi) (*Habitat fragmentation*) Bir organizmanın habitatında kalıcı bölünme ve kopuklukların meydana gelmesidir. Bunun sonucu genellikle küçük, birbirinden izole ve diğer habitatlarla karışmış alan parçaları oluşur. Bu habitat parçacıklarının destekleyebildiği küçük fauna ve flora popülasyonları genellikle yok olma tehdidi altındadır. Parçalanma çoğunlukla türlerin popülasyonlar arasındaki göçlerini de engeller. Habitat parçalanması, fiziki çevrenin yavaş bir şekilde değişimine neden olan jeolojik süreçler sonucu veya hızlı bir değişimine ve birçok türün yok olmasına neden olan insan faaliyetleri (örneğin tarım alanına dönüştürme) gibi nedenlerle meydana gelebilir.
882. Habitat restorasyonu (*Habitat restoration*) Bir habitatın, orijinal toplum yapısına, türlerinin ve doğal işlevlerinin orijinal bütünlüklerine dönmesi.
883. Hacim yoğunluğu (*Bulk density*) Birim hacimdeki kuru toprak kütlesi. Buna kuru hacim kütlesi de denir. Hacim yoğunluğu 105°C sabit sıcaklıkta kurutulmadan önce tayin edilir.

884. Hafif erozyon
(*Slight erosion*) Toprağın, orijinal A ve/veya E horizonlarının veya eğer A ve/veya E horizonları 20 cm' den daha az kalırsa, en üstteki 20 cm'nin bir kısmını, ortalama olarak %25'ten daha azını kaybettiği erozyon.
885. Hafif toprak
(*Light soil*) Kumlu ve kaba bünyeli bir toprak olup, çok düşük bir çeki gücüne gerek gösterir ve bu nedenle işlenmesi kolaydır.
886. Hakkaniyet
(*Equity*) Kaynaklar, hizmetler veya güç ile ilgili haklara sahip olmada, bunların paylaşımı ve erişimindeki doğruluk.
887. Halofil
(*Halophile*) Tuzu seven, sadece tuzlu topraklarda yetişen bitki. Tuzu seven otsu bitkiler ve çalılar, deltaların deniz etkisinde kalan kesimlerindeki tuzlu yerlerde, tuzlu bataklıklarda görülür. Ülkemizde halofiller Tuz Gölü çevresinde, Büyük Menderes ve Gediz deltalarının kıyı kesimlerinde yaygındır.
888. Halofit
(*Halophyte*) Tuzlu bataklık, tuzlu topraklara karşı dayanıklı, toleranslı olan, deniz kıyısındaki tuzlu alanlarda veya rüzgarın etkisiyle tuzlu suların püskürtüldüğü yerlerde yetişen tuzcul bitki. Bu bitkilerin hücre özsuyu konsantrasyonu, tuzlu sudan fazla olduğu için tuzlu suyu çekme kudretine sahiptir.
889. Halojen
(*Halogen*) Tuz veren, tuz içeren
890. Halomorfik topraklar
(*Holomorphic soils*) Halojen gruplarının bulunduğu topraklar. Bu topraklar, kurak ve yarı kurak bölgelerde havzaların tabanlarındaki sularda çözünür hale gelen çeşitli tuz ve karbonatların suyun buharlaşması ile toprağın yüzeyinde veya muhtelif derinliklerinde birikmesi ile oluşur. Toprak dahilinde soda (N_2CO_3) kalsiyum karbonat ($CaCO_3$), çeşitli sülfatlar (H_2SO_4), klorürler ($NaCl$, $CaCl$, $MgCl$) ve diğer tuzlar bulunur. Bu toprakların gelişmesinde hakim olan pedojenik süreçtir (salinizasyon).
891. Ham humus
(*Raw humus*) A horizonundan kesin sınırla ayrılan, genellikle asit ve yüksek miktarda karbon içeren (% 52 veya daha fazla) yüksek C/N oranı (25-35, bazen daha fazla) olan bir orman humus tipi.
892. Hammadde
(*Raw material*) Maden gibi doğal kaynaklar arasına giren, bitkisel kökenli buğday, odun gibi maddeler veya kullanılmadan önce bazı sanayi tesisleri için yarı işlenmiş durumda olan un, odun hamuru gibi maddeler.

893. Hareketli kumullar
(*Shifting dunes, mobile dunes*)
- 1) Önlerinde engelleyici bir obje, örneğin bitki örtüsü bulunmayan yerlerde, rüzgar etkisiyle sürekli hareket halinde olan kumullardır. Bunlar tarım arazileri ve yerleşim yerleri için ciddi tehlike oluşturlar.
- 2) İnce kum ve çamurla karışık malzemeden oluşan ve su aldığı anda aşırı şekilde doymuş duruma gelen, üzerine bir yük bindiğinde kaymaya uğrayan kalın ve durağan olmayan kum kütlesi. Genelde nehir ağızlarında ve bazen kıyılarda bulunur.
894. Harita
(*Map*)
- Yeryüzünün bir bölümünün alınan bir ölçüğe göre bir düzlem üzerinde çizilmiş durumu.
895. Harita ölçek sınıflandırması
(*Map scale classification*)
- Büyük ölçekli (Ölçekleri 1 / 200.000'e kadar haritalar), Orta ölçekli (Ölçekleri 1 / 200.000 ile 1 / 500.000 arasında olan haritalar), küçük ölçekli (Ölçekleri 1 / 500.000'dan daha küçük olan haritalar).
896. Hassas alan
(*Sensitive area*)
- Tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli fonksiyonlara haiz, sahip olduğu değerlerin tabii hali ile muhafaza edilmesi vazgeçilmez önem taşıyan ve tehlikeye maruz kalması muhtemel, ekosistem bütünlüğüne sahip veya ekosistemler arası doğal bağlantı sağlayan sulak alan, dağ, deniz ve kıyı ekosistemi, peyzaj koruma alanı, mikro iklimatik alanlar, ekosistemler ve mağaralar.
897. Hassas bölge (sulak alan)
(*Sensitive region for wetland*)
- Ötrofik olduğu belirlenen veya gerekli tedbirler alınmadığı takdirde yakın gelecekte ötrofik hale gelebilecek tabii tatlı su gölleri, diğer tatlı su kaynakları, haliciler ve kıyı sularını etkileyen bölgeler.
898. Hassas kurak alan
(*Susceptible dryland*)
- 1) Kurak, yarı kurak ve kurak-yarı nemli alanlardır. Biyolojik faaliyetler için çok kısıtlı imkanlara sahip olan çok kurak (hiper kurak) araziler (kuraklık endeksi 0.05'in altında olan gerçek çöller) bu tanıma girmez.
- 2) Doğal dengenin güçlüğüyle tesis edildiği kurak, yarı kurak bölgelerdeki arazilerin yanlış kullanımı ve özellikle doğal bitki örtüsünün tahribi ile üretim değerinin düşmesi. Yarı kurak bölgelerde doğal ortama müdahale, kısa sürede dengenin bozulmasına ve çölleşmeye yol açar.
899. Hassas su alanı
(*Sensitive water area*)
- Ötrofik olduğu belirlenen veya gerekli tedbirler alınmazsa yakın gelecekte ötrofik hale gelebilecek su kaynakları, kıyı ve geçiş suları ile tedbir alınmaması halinde yüksek nitrat konsantrasyonları ihtiva edebilecek içme suyu temini maksatlı sular ve diğer sebeplerle daha ileri artıma gerektiren sular.

900. Hassas türler
(*Sensitive species, vulnerable species*)
- 1) Doğada nadir olarak bulunan ve fakat insan etkisi altında son derece azalmış türler veya organizmalar. Bunlar tehlikelere karşı son derece hassas olup kısa sürede yok olma eğilimindedir.
2) Yaban ortamlarında, yüksek yok olma riski taşıyan türler.
901. Hava basıncı
(*Air pressure*)
- Yerçekiminin etkisiyle ilgili olarak havanın belirli yüzey üzerine yaptığı baskı.
902. Hava fotoğrafı
(*Aerial photo*)
- Yeryüzünün yüksekteki bir noktadaki araçtan alınmış görüntüsü. Bu araç, bir uçak, helikopter, balon, roket, gibi olabilir.
903. Hava kirliliği
(*Air pollution*)
- Çeşitli gazlarla havanın doğal bileşiminin bozulması ve canlıların sağlığını tehdit eder duruma gelmesi. Duman, toz, kükürt dioksit, çeşitli azot oksitler, ozon ve kurşun hava kirleticileri arasındadır.
904. Havadan etüt
(*Aerial survey*)
- Hava fotoğrafları kullanılarak yapılan etüt veya bu amaçla hava fotoğrafı çekilmesi.
905. Havza (su havzası)
(*Watershed*)
- Doğal sınırları içinde, iklim, jeoloji, topografya, toprak, flora ve faunanın sular ile etkileşim içinde olduğu, suyun ayırım çizgisinden denize aktığı noktaya, kapalı havzalarda ise suyun toplandığı nihai noktaya göre suyun toplanma alanıdır.
906. Havza bozulumu
(havza
degradasyonu)
(*Watershed
degradation*)
- Bir havzadaki arazi ve su kaynaklarının miktar ve kalitesinde uzun dönemli olarak meydana gelen azalma. Havza bozulumu, doğal erozyon, hatalı tarımsal uygulamaları, aşırı otlatma, ormansızlaşma ve kirlilik gibi, doğal ve insan kaynaklı etkenler nedeniyle meydana gelebilir. Toprak verimliliğinin azalması, su yolları, rezervuarlarının ve kıyıların sediment ile dolması, artan yüzeysel akış, ani seller, toprak geçirgenliğinin ve yeraltı sularının azalması ve su kalitesinin düşmesi havza bozulumunun ana olumsuz nedenleri arasındadır.
907. Havza drenaj
yoğunluğu
(*Watershed
drainage intensity*)
- Havzadaki akarsuların toplam uzunluğunun havza alanına oranı olup, 0.5-2.5 km/km² arasında değişir.

908. Havza ıslahı (havza rehabilitasyonu) *(Watershed rehabilitation)*
- 1) Havzada, bozulan toprak, su, bitki örtüsü koşullarının iyileştirilmesine ve doğal dengeyi sağlamaya yönelik teknik, kültürel ve idari tedbirlerin alınması ile havzada yaşayan halkın sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınmalarının sağlanması için yapılan çalışmalardır.
- 2) Bir havzanın doğal ekosistemlerinin çeşitliliği, işlevleri ve dinamiklerinde insan faaliyetleri ve doğal nedenlerle meydana gelen bozulmaların giderilmesi ve bunların kendi doğal yapı ve koşullarına geri döndürülmesi için, bu sahalara has türler ve uygun yöntemlerin kullanılması suretiyle gerçekleştirilen çalışmalar.
909. Havza İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi (HIDS). *((Project for Development of Watershed Monitoring and Evaluation System (WMESEP))*
- ÇEM Genel Müdürlüğü ve TÜBİTAK-BİLGEM tarafından yürütülen bu proje kapsamında, doğal kaynakların etkin kullanımı ile sürdürülebilir havza yönetiminin sağlanabilmesi ve Türkiye’de havzada faaliyet gösteren kurumlarla koordineli olarak belirlenen veri temalarının izlenebileceği bir izleme sistemi altyapısının kurulması planlanmıştır. Coğrafi tabanlı olarak geliştirilecek Havza İzleme ve Değerlendirme Sistemi’nin, izlemeye yönelik maliyetin azaltılmasına, hızlı ve güncel izleme yapılarak gerekli önlemlerin alınmasına, havzada yürütülen projelerin etkin bir şekilde izlenebilmesi sayesinde yatırımların başarıya ulaşmasına ve doğal kaynakların dengeli kullanılması ve korunmasına yönelik önemli kazanımlar sağlaması hedeflenmektedir. Proje kapsamında, Havza İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi, Türkiye Çölleşme Modeli ve Risk Haritasının Oluşturulması, HİDS Modeli Doğrulama ve Kalibrasyon Çalışmaları ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Eğitimleri gerçekleştirilecektir. Oluşturulacak model ile ilk etapta “toprak erozyonu ve kütle hareketleri”, “sel-taşkın”, “çölleşme”, “sürdürülebilir orman yönetimi” ve “arazi kullanımı” havza bileşenlerinin, sonraki aşamada ise belirlenen tüm veri temalarının sisteme dahil edilmesi planlanmaktadır.
910. Havza koruma eylem planı *(Watershed protection action plan)*
- Su kaynakları potansiyelinin her türlü kullanım amacıyla korunması, kullanımının sağlanması, kirlenmesinin önlenmesi ve kirlenmiş olan su kaynaklarının su kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla hazırlanan plan.
911. Havza mastır planı *(Watershed master plan)*
- Havza su potansiyeli ve kalitesi, toprak kaynakları, su kullanımları ve ihtiyaçlarının etüt edilmesi, belirlenen potansiyelin değerlendirilme öncelikleri ile olabilecek su ihtiyacının tespiti, ihtiyacın karşılanma yöntemleri ile proje formülasyonları ve bunların teknik, ekonomik ve çevresel yapılabilirliğinin incelenmesini içeren planlardır.

912. Havza yönetim kurulu
(*Watershed management committee*)
Havza düzeyinde önemli havza yönetim kararlarının ortaklaşa alınması, uygulama sonuçlarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve eşgüdümün sağlanması ile ilgili çalışmaları gerçekleştirmek üzere, havza yöresindeki ilgili kamu kurumları ile diğer paydaşlardan (STK'lar, bilim kuruluşları, yerel yönetimler, gibi) oluşan kuruldur.
913. Havza yönetim planı
(*Watershed management plan*)
1) Bir havzadaki su, toprak ve biyolojik çeşitlilik kaynaklarının, varlıklarının ve canlı yaşamının korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak üzere koruma-kullanma dengesi gözetilerek hazırlanan entegre plan.
2) Su havzasındaki su kaynaklarının ve canlı hayatının korunmasını, geliştirilmesini ve bozulmamasını sağlamak üzere su kaynakları için sürdürülebilir bir koruma-kullanma dengesi gözetilerek havzanın bütünü esas alınarak hazırlanan plan.
914. Havza yönetimi
(*Watershed management*)
1) Havzaların sağladığı hidrolojik işlevlerin ve hizmetlerin muhafaza edilmesi, toprak, su, biyolojik çeşitlilik ve diğer doğal kaynakların ve varlıkların toplum yararına sürdürülebilir olarak yararlanılmasıdır.
2) Bir havzanın sınırları içindeki koşullardan etkilenen insanların ihtiyaç duyduğu ve arzu ettiği mal, hizmet ve değerleri sağlayan havza işlevlerini korumak ve geliştirmek amacıyla plan, program ve projelerin hazırlanması ve uygulanması süreci.
915. Hayat dönemi
(*Life cycle*)
Bir organizmanın yaşamına başlamasından ölünceye kadar geçirdiği zaman ve bu zaman içinde organizmanın gösterdiği büyüme ve üremeyi kapsayan evreleri.
916. Hayat standardı
(*Life standard*)
1) Halkın yaşadığı veya yaşamayı istediği koşullar.
2) En düşük ücret ve en düşük çalışma saatinin tespiti amacıyla ulusal veya uluslararası alanda anlaşmalarla belirlenen uygun yaşam koşulları ve bu koşulların gerekleri.
917. Hayvancılık
(*Animal husbandry*)
Et, süt, yün, deri gibi hayvansal ürünlerden faydalanmak için yapılan hayvancılık faaliyetleri. Hayvancılık faaliyetleri, uygulanan otlatma ve hayvansal ürünleri değerlendirme şekillerine göre farklı kollara ayrılır.
918. Hazırlıklı olma
(*Preparedness*)
Felaket etkilerine karşı etkin tepki göstermeyi güvence altına almak amacıyla, zamanlı erken uyarılar ve tehdit altındaki sahalardan insanların ve mallarının geçici uzaklaştırılması dahil, önceden gerçekleştirilen faaliyetler veya alınan tedbirler.

919. Hazne (rezervuar)
(*Reservoir*)
- 1) İçinde bir sera gazı veya sera gazı oluşturucu maddenin biriktiği iklim sistemi bileşeni veya bileşenleri.
- 2) Doğal veya yapay olarak oluşmuş bir yerde bir maddenin birikmesi. Baraj rezervuarı, barajda suyun biriktiği yerdir.
920. Hedef
(*Target*)
- 1) Hedefler, amaçların gerçekleştirilebilmesine yönelik özel ve ölçülebilir alt amaçlar olup, ulaşılması öngörülen çıktı ve sonuçların tanımlanmış bir zaman dilimi içinde nitelik ve nicelik olarak ifadesidir. Hedeflerin miktar, maliyet, kalite ve zaman cinsinden somut olarak ifade edilebilir olması gerekmektedir. Bir amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak birden fazla hedef belirlenebilir.
- 2) Uluslararası politika amaçlarını ifade eden ve arzu edilen durumları açıklayan sayısal değerlerdir. Hedefler farklı coğrafi düzeylerde tespit edilebilmekte olup, ülke düzeyindeki hedeflerin gerçekleştirilmesi aynı zamanda küresel hedeflere ulaşmaya katkı sağlamaktadır.
921. Hedef grup
(*Target groups*)
- Kalkınma faaliyetlerinin kendilerine yarar sağlamak amacıyla yürüttüğü bireyler veya kurumlardır. Hedef grupların mümkün olduğunca alt gruplarına ayrılması ve yüz yüze görüşülecek kanaat liderlerinin belirlenmesi arzu edilir. Hedef grubun çölleşme ve arazi bozulumu ile ilişkilerin nasıl olduğunun ve bunları arzu edilen davranışlara nasıl motive edilebileceğinin belirlenmesi önemlidir. Hedef grubun konuya nasıl baktığının anlaşılması, iyi bir başlangıç için gereklidir.
922. Hektar
(*Hectare*)
- Yüzölçümü 10.000 m² olan saha birimi. 1 km² = 100 hektardır.
923. Hendek teraslar
(*Terraces with channel*)
- Diğer teras sistemlerinin uygulanmadığı dik eğimli arazilerde erozyonu ve seli önlemek ve uygun yerlerde ağaçlandırma yapmak amacı ile tesis edilen teraslar. Hendek terasların inşa edildiği sahalarda genellikle toprak zayıf, infiltrasyon düşük, yüzey akış ve erozyon fazladır. Böyle arazilerde toprak derinliği az ise toprak oluşumuna da yardımcı olur. Bu açıdan havza rehabilitasyonu açısından oldukça yararlıdır. Fazla yağışlı bölgelerde hendekler eğimli, kurak bölgelerde eğimsiz planlanır. Hendekler eğimsiz planlanırsa hendekler arasında oluşacak yüzey akışı tutacak kapasitede olmalıdır. Bu teraslar Türkiye’de fazla kullanılmamaktadır.
924. Herdemyeşil bitki
(*Evergreen plant*)
- Bkz. *Daimi yeşil bitki*

925. Heyelan
(arazi kayması)
(*Landslide*)
- Yamaçlarda toplanan toprak ve benzeri katı materyallerin alt katmanlarında bir ayırma ve kayma düzlemi bulunan kısımlarda, düzlemin üstünde kalan toprak kitlesinin yerçekimi etkisi ile bulunduğu yükseklikten aşağı doğru kayma yüzeyi üzerindeki hareketine “Arazi kayması” veya “Heyelan” denilir. Belirgin bir kayma yüzeyi yerine birçok küçük kayma yüzeylerinin bulunduğu durumlarda, çok yavaş cereyan eden hareketler de arazi kayması olarak tanımlanmaktadır. Heyelan hareketleri çok ani ve hızlı olduğu gibi, saatler veya günler süren bir yavaşlıkta da olabilir. Diğer taraftan heyelan sonucu yer değiştiren toprak kitlesi milyonlarca metreküp hacminde olduğu gibi, çok az miktarda da bulunabilir. Heyelanların dere yatağına doğru gelmesi ve derelerin akışını bir süre engellemesi sel ve taşkın zararlarını artırmaktadır.
926. Hibe
(*Grant*)
- Finansal, mal ve hizmet olarak yapılan ve geri ödemesi istenmeyen transferler.
927. Hidrasyon
(*Hydration*)
- Minerallerle suyun birleşmesi. Her mineralin su alarak şişmesi farklıdır. Hidrasyon genellikle minerallerde şişmeye, genişlemeye yol açarak özellikle granit gibi kaba taneli kayalardaki minerallerin ayrışmasını sağlar. Bu nedenle kayalardaki çeşitli minerallerin farklı olarak hacim genişlemesine uğraması ayrışmayı kolaylaştırır.
928. Hidrofit
(*Hydrophyte*)
- Su ortamında veya su ile doymuş hale gelmiş toprakta yetişen bitki, sucul bitki.
929. Hidrograf
(*Hydrograph*)
- Akarsu yatağından geçen akımın zamana göre miktarını gösteren grafik.
930. Hidrojeoloji haritası
(*Hydrogeology map*)
- Yeryüzü ve yeraltı suyunun, kaynakların ve benzeri su ile ilgili oluşumların kartografik gösterilişi. Bu haritalar üzerinde yeraltı suyu durumu ve kalitesi, yeraltı suyu tablasının derinliği, kaynaklar, kuyular, kayaların su tutma durumu, gibi bilgiler gösterilir.
931. Hidrolik denge
(*Hydraulic balance*)
- Toprak içerisinde sıvı veya absorbe edilmiş suların akışlarının durması hali.
932. Hidrolik etki
(*Hydraulic impact*)
- Hareket halindeki suyun, kendi kütesinden ve akış hızından kaynaklanan kinetik enerji sayesinde zeminden parçalar koparması ve taşmasıdır.

933. Hidrolik faaliyet
(*Hydraulic action*) Jeomorfolojide akarsuların aşındırma ve taşıma gücü ile ilgili faaliyetleri. Bu güce, suyun zinde kuvveti de denir.
934. Hidrolik iletkenlik
(*Hydraulic conductivity*) Toprak veya kayanın su iletme kabiliyeti. Kuru toprak ve kayaların iletkenliği azdır. Toprak parçacıklarının etrafı su ile sarıldığında iletkenlik başlar, doymun hidrolik iletkenlikte toprakta suyun hareketi en yüksek seviyeye ulaşır. Hidrolik iletkenlik, toprak ve kayaların ısınma, soğuma ve ayrışma olaylarında etkilidir.
935. Hidroloji (su bilimi)
(*Hydrology*) 1) Arzın akarsular, göller gibi yerüstündeki, yeraltındaki, atmosferdeki sularını bütün halleri ile yağış, bundan oluşan akış, akarsulardaki akım, süzülme ve yeraltı suyu, buharlaşma ve yeniden yağıştan ibaret hidrolojik devre boyunca bunların meydana gelişlerini, dağılımlarını ve hareketlerini inceleyen bilim.
2) Dünyada yerüstü ve yeraltı sularının hareketi, deniz ve karalar arasında dolaşımı, buharlaşması ve akımı gibi konuların ele alınarak incelenmesi.
936. Hidrolojik döngü
(*Hydraulic cycle, water cycle*) 1) Suyun atmosferden yere ve yerden atmosfere yağış, yüzeysel akış, infiltrasyon ve transpirasyon gibi çeşitli süreçlerle hareket ederek dönmesi ve bunun aynı şekilde devam etmesi olayı.
2) Suyun denizlerden ve yer yüzeyinden buharlaşması, atmosferik dolaşım la su buharı olarak taşınması, yoğunlaşmak suretiyle bulutları oluşturması, yağmur veya kar olarak yeniden yer yüzeyine düşmesi, ağaçlar ve diğer bitki örtüsü tarafından tutulması, yüzeysel akış oluşturması, toprağa süzülmesi, yeraltı suyunu beslemesi, akarsulara, göl ve denizlere boşalması ve nihayetinde tekrar denizlerden ve yer yüzeyinden buharlaşmasından oluşan ve tekrarlanan olayların döngüsüdür.
937. Hidrolojik kuraklık
(*Hydrological drought*) 1) Yüzey ve toprak altı su kaynaklarında azalma nedeniyle normal ve özgün su ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalınması durumu. Hidrolojik kuraklık tarımsal kuraklığa nazaran daha az görülür, zira yağış açığı ve yeraltı suyu rezervlerinde azalma nispeten daha uzun zaman sürelerinde meydana gelir.
2) Aküferler, göller ve rezervuarlar gibi hazır su kaynaklarının su seviyelerinin istatistiki ortalamasının altına düşmesi şeklinde tanımlanabilir. Ortalama yağış zamanlarında bile, artan su kullanımı rezervlerin azalmasına neden olacağından hidrolojik kuraklık ortaya çıkabilir.
938. Hidrolojik toprak grubu
(*Hydrologic soil group*) Yüzey akışı üretme potansiyeline göre toprakların ayrıldığı gruplardan her biri. Bu bakımdan topraklar dört gruba ayrılır: A, B, C ve D.

939. Hidromorfik topraklar
(*Hydromorphic soils*)
Su altında kalan toprak ve toprak oluşumu. Bataklık, sazlık gibi suların biriktiği sahalarda, toprak oksijensizlik şartları altında oluşur. Bataklık bitkilerinden oluşan organik artıklar su altında geç ayrıştırdığından, birikerek toprağı organik madde yönünden zenginleştirir. Ayrıca hidrojen iyon konsantrasyonunun artmasından dolayı toprak asitleşir. Bu topraklar sürekli taşkına uğrayan ovalarda, taban suyunun yüksek olduğu tektonik kökenli çukurluk alanlarda, dağların yüksek kesimlerindeki çukurluk alanlarda görülür.
940. Hidroskopik nem
(*Hydroscopic moisture*)
Toprakta kuvvetli yüzey gerilimi ile tutulan ve bitkilerin kullanamadığı su.
941. Higrometre
(*Hydrometer*)
Havadaki bağıl nemi ölçen alet.
942. Hinterlant (arka bölge)
(*Hinterland*)
Bir yerleşim sahasının çevresinde yer alıp ona çeşitli yönlerden yardımcı olarak gelişmesini sağlayan bölge, arka bölge.
943. Hiper-kurak alan (çok kurak alan)
(*Hyper arid land, hyper arid environment*)
Kuraklık endeksinin 0.05'in altında ve yağışların yıllar arasında ve aylık bazda yüksek değişkenlik gösterdiği aşırı derecede kurak alan. Bazı uzmanların hiper kurak alanları çöl olarak kabul etmesine karşın, yeryüzündeki bazı çöl alanları hiper kurak alanlar dışında kurak iklim bölgelerini de içerir.
944. Hipsografik eğri
(*Hypsographic curve*)
Bir arazi kütesinin belli yükselti aralıklarıyla yatay eksen üzerinde toplam kütledeki yüzde oranı ya da alanı, dikey eksen üzerinde yüksekliğini gösteren grafik, eğri.
945. Hızlandırılmış erozyon
(*Accelerated erosion*)
İnsanların doğal bitki örtüsünü yok etmeleri, eğimli arazilerde koruma önlemi almadan toprağı işlemeleri sonucu meydana gelen erozyon olup, eğimli arazilerde su, düz arazilerde rüzgar erozyonu oluşturuca etmenlerdir.

946. Hızlı gelişen ağaç türleri
(*Fast growing tree species*)
- 1) Uygun koşullara sahip sahalar üzerinde, yoğun saha hazırlığı, dikim ve bakım tekniklerinin uygulanması ile tesis edilen ağaçlandırma veya orman alanlarında bir hektar alanda bir yılda ortalama en az 10 m³ hacim artımı oluşturacak ölçüde hızlı büyüme gösteren ağaç türleri.
- 2) Bir bölgede diğer türlere nazaran daha hızlı büyüyen ağaç türü. Örneğin kızılçam Akdeniz bölgesinde diğer ağaçlara nazaran daha hızlı hacim ve biyokütle büyümesi yapan bir ağaç türüdür. *Pinus radiata*, ökaliptus, kavak diğer hızlı gelişen ağaç türlerine örnek verilebilir.
947. Hizmet
(*Service*)
- Toplumun çeşitli ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yapılan işler. Hizmet sektörünü, taşıma, elektrik, su, sigorta, inşaat, gibi günlük ihtiyaçların karşılanması için yapılan işler oluşturur.
948. Horizon
(*Horizon*)
- Fiziksel ve kimyasal özellikleri farklı olan toprak katı.
949. Horizon toprak
(*Horizon soil*)
- Toprak yüzeyine paralel olan ve toprak oluşturucu süreçlerin etkisi ile belirgin özellikler gösteren bir toprak katmanıdır.
950. Hormon
(*Hormone*)
- Tüm canlı organizmaların vücutlarında çok az miktarda bile olsa önemli süreçler başlatan etki maddeleri. Hormonlar canlılardaki hücre bölünmesini hızlandırarak kısa sürede büyümeyi, gelişmeyi sağlar.
951. Hortum (Kasırga)
(*Tornado*)
- Dairevi şekilde büyük bir hızla dönen nispeten dikey olarak kısa mesafe işgal eden çok büyük bir hızla esen, çoğu zaman şiddetli yağış ve şimşek içeren, genellikle kısa süre (1-2 saat) devam eden rüzgar.
952. Humus
(*Humus*)
- Ölmüş bitkisel ve hayvansal maddelerden ve bunların organik ayrışma ürünlerinden oluşan organik madde. Toprağın vazgeçilmez maddesini oluşturan humus, koloidal boyutta, koyu renkli, şekilsiz (amorf) bir organik maddedir. Humuslaşma sonucu organik maddenin içinde bulunan ve bitkinin beslenmesinde önemi rol oynayan maddeler açığa çıkar. Sıcaklık ve yağış durumuna göre ortaya çıkan humus tipleri mor, moder ve mull olarak üç gruba ayrılır. Bunlardan mor humus, soğuk bölgelerde toprağın üst katını keçe gibi kaplayan ve mineral toprakla karışmayan humus tipidir. Moder, toprakla yarı karışmış çürüntülü denilen humus çeşididir. Mull ise nemli ve ılıman bölgelerde toprakla iyi karışmış, bitkinin orijinal görünümü kaybolmuş humus tipidir.

953. Hücre
(Cell) Bitki ve hayvanlarda dokuları meydana getiren, ince bir zar ile kaplı protoplazma ve çekirdekten oluşan yapılar.
954. Hükümet dışı kuruluşlar (sivil toplum örgütü) (STK)
(Non-governmental organization) (NGO) Resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda, araştırma ve lobi çalışmaları, yasalara uygunluğun savunulması, ikna ve gerektiğinde direniş eylemleriyle faaliyet gösteren, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen kuruluşlardır. Sivil toplum örgütleri oda sendika vakıf ve dernek adı altında faaliyet gösterebilir.

955. Ilıman iklim
(*Temperate climate, mild climate*)
- Orta kuşağın okyanuslara yakın kesiminde görülen bu iklim tipinde yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkı fazla değildir. Kışlar nispeten ılık, yazlar serin geçer. Kuraklık etkili değildir, hatta su fazlalığı bile vardır. Genellikle kışın yaprağını döken geniş yapraklı ormanların yer aldığı bu iklim, orta kuşakta Kuzeybatı Avrupa gibi kıtaların batı kesiminde, Türkiye'nin Karadeniz kıyılarında etkilidir.
956. Ilıman kuşak
(*Temperate climate, mild zone*)
- Genel olarak kuzey yarımkürede 23°27'dan geçen Yengeç Dönencesi ile 66°33'dan geçen Kuzey Kutup Dairesi arasındaki bölge. Aynı kuşak güney yarımküresinde de yer alır. Bu kuşağa orta kuşak da denir. Denize olan uzaklığa göre bu kuşak içinde farklı iklim tipleri yer alır. Kıyı bölgelerindeki ılıman iklim iç kesimlerde yerini karasal iklime bırakır.
957. Irk
(*Race*)
- Bir tür grubunda, bir popülasyonda genetik bakımdan, fizyolojik ve morfolojik özellikler itibariyle belirli farklar gösteren bireyler. Bu özellikler, doğal koşullara adaptasyon sonucu olabilir. Aynı bir türün yayıldığı bölgenin coğrafi, iklim ve toprak özelliklerine göre farklı ırkları ortaya çıkabilir. Türün sahip olduğu bu özellikler gelecek nesillere aynen aktarılır. Bu durum insan ırkları için de geçerlidir.
958. Irmak boyunda yer alan alan
(*Riparian*)
- Bir akarsu yolunun (nehir, ırmak, gibi) kıyısında yayılan, yaşayan varlıklar.
959. Islah edilmiş arazi
(*Improved land*)
- Gübreleme, sürme, teraslama ve benzeri tedbirler uygulanarak, tuzluluk ve taşlılık gibi sorunları giderilerek daha verimli hale getirilen arazi.
960. Islah edilmiş toprak (yenilenmiş toprak)
(*Regenerated soil, reclaimed soil*)
- Önce erozyon tarafından tahrip edilmiş fakat daha sonra çeşitli ıslah tedbirleri ile normal verimliliğine ulaştırılmış toprak.

961. İslah sekisi (meyil düzenleyici seki)
(*Grade-stabilizing structure, check dam*)

1) Bir oyuntu veya diğerk su yolunun meylini dengelemek (stabil hale getirmek) ve bu suretler oyuntu başının daha fazla ilerlemesini önlemek veya yatağın meylini azaltmak amacıyla inşa edilen sekiler (eşikler).

2) Sel derelerinde dere tabanın ve kenarının korunması, heyelanlı kıyıların ve yamaç eteklerinin desteklenmesi, yatakta biriken malzemenin taşınımının azaltılması, ya da fazla taşının uygun yerlerde depolanması amacıyla, dere yataklarında yapılan tek ya da bir dizi (sistematik) yapılara denir. Çoğu kez tersip bentleriyle karıştırılan ıslah sekilerinin ana fonksiyonları, inşa edildikleri yerde ve menbaya doğru belirli bir mesafe içinde, dere taban ve kıyılarını erozyona karşı korumak, oyulmalar sonucu oluşan yamaç göçmesi ve heyelanları kontrol altına almaktır.

962. İbrelı orman ağaçları
(Coniferous forest trees)
am, ladin, göknar gibi kozalaklı, yaprakları ibre Şeklinde olan ve genellikle yapraklarını dökmeyen (herdemyeşil) orman ağaı türleri.
963. İcracı kuruluş (uygulamacı kuruluş)
(Executing agency)
Proje, program veya giriŐimlerin uygulanmasından sorumlu kuruluş veya kuruluşlar. Bu, yerel, ulusal veya uluslararası bir kuruluş olabilir.
964. İ g
(Internal migration)
Bir tlke içinde, iş aramak veya daha iyi koşullarda yaşamak amacıyla meydana gelen g.
965. İ kumul
(Inner sand dune)
Karaların i bölgelerinde, deniz kıyılarından uzak yerlerde oluşmuş kumul.
966. İç su sistemleri
(Inland water systems)
Denizler, okyanuslar ve kıyılarıdaki tuzlu su sistemleri dışında kalan devamlı su kütleleri olup, nehirler, göller, göletler, tuzlu iç su glleri ve bataklık alanları kapsar.
967. İç sular
(Inland waters)
Denizin gerisinde karasal alanlar içinde yer alan, akarsular, göller, göletler, sulak alanlar ile dalga hattının gerisindeki koy, körfez, liman gibi su alanları.
968. İdari birim
(Administrative unit)
Bir proje, program veya giriŐiminin idaresi (yönetimi) için belirlenen ve görevlendirilen birim.
969. İğne yapraklı ormanlar
(Coniferous forests)
Kızılcm, karaçam, sarıçam, ladin, göknar gibi, yaprakları iğne Şeklinde olan ağaç türlerinin oluşturduğu ormanlar.

970. İkame gösterge
(*Proxy indicator*) Doğrudan ölçme ve değerlendirme imkanı sağlayan bir göstergenin olmadığı durumda, ölçülebilen ve dolaylı değerlendirme amacıyla kullanılabilen gösterge.
971. İki yıllık bitki
(*Biennial plant*) 1) Çiçeklenebilen ve yaşam döngüsünü iki yılda tamamlayan bitki.
2) Yaşamsal faaliyetini iki yılda tamamlayan bitki. Bu bitkiler birinci yıl vejetatif yönden gelişirler, ikinci yıl çiçek açıp tohum bağlayarak çoğalırlar.
972. İkili resmi
kalkınma yardımı
(*Bilateral official
development
assistance
(BODA)*) İki taraflı donörler tarafından alıcı ülkelere sağlanan resmi kalkınma yardımı.
973. İkincil (sekonder)
kaya
(*Secondary rock*) Minerallerin bozulması, ayrışması sonucu oluşan kayalar veya kayaların parçalanması ile meydana gelen kayalar. Kalsiyum bikarbonatlı suların buharlaşması ile meydana gelen traverten örnek olarak verilebilir.
974. İkincil tür
(sekonder tür)
(*Secondary
species*) Bir toplumda hakim türden sonra bulunan tür. Örneğin kayın ormanlarında gürgen, orman gülü ikincil türlerdir.
975. İkincil orman
(Sekonder orman)
(*Secondary forest*) Orijinal orman örtüsünün ciddi insan veya doğal etken müdahalesine maruz kalmasını ve bozuluma uğramasını takiben doğal süreçlerle gençleşen orman. Orman yapısı ve tür bileşimi açısından primer ormandan önemli farklılık gösterir. Sekonder bitki örtüsü (vejetasyon) genel olarak sabit olmayıp silsilesel safhalara gösterir.
976. İkincil vejetasyon
(ikincil bitki
örtüsü)
(*Secondary
vegetation*) Bir yerde doğal bitki örtüsünün çeşitli nedenlerle tamamen tahrip olmasından sonra veya terk edilen tarlalara gelen bitki örtüsü.

977. İklim
(*Climate*) Bir bölgenin arazi şekillerinin tabiatına, topraklarına, vejetasyon ve arazi kullanılmasına tesir etme suretiyle o bölgeye özellik veren, sıcaklık, nem, rüzgar ve buharlaşma gibi atmosferik veya meteorolojik etkilerin bütünü.
978. İklim bölgeleri
(*Climate regions*) Yeryüzünün değişik bölgelerinde sıcaklığın, yağış durumunun ve diğer iklim olaylarının etkisi ile belirmiş çeşitli özellikteki iklimlerin yayıldığı yerler. Sıcaklığa göre, sıcak, ılıman, soğuk iklim bölgeleri, yağış etkenliğine göre kurak, yarı kurak, nemli, çok nemli gibi iklim bölgeleri ayrılır.
979. İklim değişikliği
(*Climate change*) 1) Karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan sera gazları emisyonunun iklimde meydana getirdiği değişiklik.
2) İklimin niteliklerinin (özelliklerinin) ortalamalarında ve/veya değişkenliklerinde uzun bir dönem (onlarca yıl veya daha uzun süreler) itibarıyla süreklilik kazanan ve istatistik olarak belirlenebilir olan değişiklik. İklim değişikliği, doğal içsel süreçler, dış güçler veya atmosferin bileşiminde veya arazi kullanımında insan etkileri ile meydana gelen değişiklikler nedenleriyle meydana gelebilir.
980. İklim Değişikliği
Çerçeve
Sözleşmesi
(BMİDÇS)
(*Climate Change
Framework
Convention
(UNFCCC)*) İnsan kaynaklı faaliyetlerin neden olduğu küresel ısınmanın iklim üzerindeki etkilerine karşı uluslararası alanda atılan ilk ve en önemli adım 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya açılan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'dir (BMİDÇS - United Nations Framework Convention on Climate Change). 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşme'ye halen, aralarında ülkemizin de bulunduğu 195 ülkenin yanı sıra, Avrupa Birliği (AB) de taraftır. Ülkemiz Sözleşme'ye 24 Mayıs 2004 tarihinde katılmıştır. BMİDÇS, taraf ülkeleri, sera gazı salımlarını azaltmaya, araştırma ve teknoloji üzerinde işbirliği yapmaya ve sera gazı yutaklarını (örneğin ormanlar, okyanuslar, göller) korumaya teşvik etmektedir. Sözleşme, sera gazı salımlarının azaltılması için, ülkelerin kalkınma önceliklerini ve özel koşullarını göz önüne alarak "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar" yüklemiştir.
981. İklim değişikliğine uyum (adaptasyon)
(*Climate change
adaptation*) Sosyal ve biyolojik sistemlerin mevcut iklim değişikliğine karşı kırılganlığını azaltmaya ve böylece küresel ısınmanın etkilerine karşı koymalarını güçlendirmeye yönelik bir tepkidir. Yakın zamanda emisyonlar kontrol altına alınabilirse bile, küresel ısınma ve etkileri yıllarca devam edecek ve bunlara uyum sağlanması gerekecektir. Küresel ısınmanın olumsuz etkileri daha çok gelişmekte olan ülkelerde görüleceğinden iklim değişikliğine uyum özellikle bu ülkelerde önemli bir gereklilik durumundadır.

982. İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması (iklim değişikliği mitigasyonu)
(Climate change mitigation)
- Uzun dönem iklim değişikliğinin boyutu ve oranını kısıtlamaya yönelik faaliyetlerden oluşur. Bu, çoğunlukla insan kaynaklı sera gazı salımlarının azaltılması ile ilişkilidir. Mitigasyon ayrıca karbon yutaklarının kapasitesinin, ağaçlandırma ve benzeri faaliyetlerle artırılması ile gerçekleştirilebilir. Mitigasyon politikaları insan kaynaklı küresel ısınma ile ilgili riskleri önemli ölçüde azaltabilir.
983. İklim değişkenliği
(Climate variability)
- İklimle ilgili parametrelerin ortalama değerlerinde ve diğer istatistiksel değerlerde, maddi ve alansal ölçeklerde görülen değişkenliktir (standart sapmalar, ekstrem değerlerin görülmesi, gibi). Bu değişkenlik, iklim sisteminin doğal içsel süreçlerindeki değişimlerden (içsel değişkenlik) veya doğal ve antropojenik dış güçlerde meydana gelen değişimlerden (dışsal değişkenlik) kaynaklanabilir.
984. İklim değişikliğinin olumsuz etkileri
(Adverse effects of climate change)
- İklim değişikliği sonucunda fiziksel çevrede veya biyota'da meydana gelerek, doğal haldeki veya yönetim altındaki ekosistemlerin bileşimi, kendilerini onarma yeteneği ve verimliliği, sosyo-ekonomik sistemlerin çalışması veya insan sağlığı ve refahı üzerinde önemli zararlı etkileri olan değişiklikler.
985. İklim ekstremleri
(Climatic extremes)
- Belli bir dönemde (günlük, aylık, mevsimlik, yıllık olarak) sıcaklık, basınç, yağış ve rüzgar hızında en düşük ve en yüksek değerler.
986. İklim elemanları
(Climatic elements)
- Hava basıncı, sıcaklık, yağış, rüzgar, nem, güneş radyasyonu, gibi elemanlardır. Bu elemanların enlem, yükselti, kara ve denizlere dağılışı ve okyanus akıntıları ile ilişkileri ele alınır.
987. İklim rejimi
(Climate regime)
- Çeşitli iklim elemanlarının yıllık döngü özelliklerinin tanımı. Örneğin sıcaklık rejimi sıcaklığın yıllık dağılışını, nem rejimi yağışın mevsimlik dağılımını ifade eder.
988. İklim sistemi
(Climate system)
- Atmosfer, hidrosfer, biyosfer, geosfer ile bunların karşılıklı etkileşimlerinin toplamını tanımlamaktadır.

989. İklim yılı
(*Climatic year*) Hidrolojik veya meteorolojik olaylarla ilgili verilerin sunulması için isteğe göre seçilmiş, tam bir yıllık çevrimin meydana geldiği devamlı on iki aylık periyot.
990. İletişim stratejisi
(*Communication strategy*) Bir iletişim planı veya stratejisi iletişim amaçlarını belirler, doğru medyayı ve mesajları seçer ve değerlendirme metotlarını oluşturur. İlk yapılması gereken yönetim veya biyoçeşitlilik konusunun analizidir. İkinci adım, hedeflenen değişime ve paydaşlara ulaşma yolunda karşılaşılabilecek iletişim engellerinin analizidir. Üçüncüsü, iletişim kurulacak her paydaş grubu için (hedef grup) iletişim amaçlarını, mesajlarını ve araçlarını belirlemektir.
991. İlk, süksesyon türleri (öncü süksesyon türleri)
(*Primary successional species*) Yüksek yayılma kabiliyetine sahip, yayıldığı yerlerde kolonize olma özelliği gösteren, vejetasyon süresi kısa olan ve gölgeye karşı toleransız bitki türleri. Terk edilmiş tarlalar, doğal bitki örtüsü tahrip edilmiş alanlara gelerek yerleşen türler, fakir ortamlarda yetişen ve yayılma kabiliyetleri yüksek, çoğunlukla ışığı seven ve kuraklığa dayanıklı türlerdir. Örneğin Akdeniz bölgesinde garig türleri boş alanlarda ilk süksesyonu oluşturarak ortamı kısa sürede kaplarlar.
992. İmar-ihya
(*Improvement*) Ekonomiye katkı sağlanması ve biyolojik çeşitliliğin devamı amacıyla; mevcut kök sistemi itibarıyla yeterli yoğunluk ve dağılımı aranmaksızın bozuk orman alanlarının koruma ile birlikte canlandırma kesimi, aşılama ve boşlukların uygun türlerle, ekim veya dikim yoluyla doldurulması suretiyle verimli hale dönüştürülmesi.
993. İnce bünye
(*Fine texture*) Özellikle kil ve kil gibi ince fraksiyonları yüksek oranda içeren toprağın bünyesi. Bütün killi tınlar ve killer, yani killi tın, siltli killi tın, kumlu kil ve killi bünyeli topraklar bu bünyeyi oluşturmaktadır.
994. İnce kil
(*Fine clay*) 2 mikrondan küçük kil parçacığı.
995. İnce kum
(*Fine sand*) Çapları 0.1-0.25 mm arasında olan kum zerrecikleri.
996. İnfiltrasyon oranı
(*Infiltration rate*) Yüzeyde fazla bir suyun mevcudiyeti de dahil olmak üzere, özel koşullar altında suyun toprağa giriş maksimumunu tayin ve tarif eden bir toprak özelliği.

997. İnorganik Maddesi bitki veya hayvanla ilgili olmayan, organik olmayan.
(*Inorganic*)
998. İnsan ekolojisi İnsan yaşamı ile doğal ve sosyal ortam arasındaki ilişkiler ve ortamın insan üzerindeki etkisini kapsayan bir çalışma alanı. İnsan sağlığına en uygun yaşam koşulları orta kuşakta olup, nemli tropikal bölgeler, soğuk kuşak daha az uygundur. İnsan ekolojisinin diğer bir yönü de doğal ortam üzerinde yaptığı değişimdir. Ayrıca sosyal ortam da insanların etkileşimi ve dolayısıyla yaşam koşulları üzerinde etkilidir.
(*Human ecology*)
999. İnsan etkisi Fiziki ve doğal ortam üzerinde insanın doğrudan etkisi ve bunun doğal ortam üzerinde meydana getirdiği değişim. Ormanların tahrip edildiği yerlerde bozkır bitkilerinin gelmesi (antropojen bozkır) insan etkisine bir örnektir. İnsanın doğal ortam üzerine etkisi Neolitik dönemden itibaren başlamış ve insanlar üretime geçmelerinden itibaren doğal kaynakları kullanmaya ve bunlardan çeşitli ürünler üretmeye devam etmişlerdir. Sanayi devrimi ile birlikte doğal kaynaklar üzerinde olumsuz etkiler artmıştır. Bunların başlıcaları arazi bozulması, ormansızlaşma, çölleşme ve hava kirliliğidir.
(*Anthropogenic influence, anthropogenic impact*)
1000. İnsan gelişme endeksi İnsanın sosyoekonomik gelişiminin belirlenmesinde kullanılan endeks. Bu endeksin belirlenmesinde çocuk ölümü oranı, ortalama ömür ve eğitim durumu, kişi başına milli gelir, enerji tüketimi gibi çok sayıda ölçüt kullanılır.
(*Human development index*)
1001. İnsan kaynaklı toprak bozulmasının küresel değerlendirilmesi projesi (GLASOD) İnsan kaynaklı toprak bozulmasının küresel düzeyde haritasının üretildiği bir projedir. Bu amaçla kullanılan veriler dünyanın değişik yerlerindeki toprak bilim insanlarının işbirliğiyle ve ortak kılavuzların ve uluslararası bağlantıların kullanılmasıyla toplanmıştır. Bozulmanın çeşidi, boyutu, derecesi, oranı ve ana nedenleri 1/10 milyon ölçekli dünya haritası üzerinde işlenmiş ve indirilebilir bir veri tabanında belgelenmiştir. İnsan kaynaklı toprak bozulmasının alansal boyutu hakkında bilgiye aşağıdaki web adresinden ulaşmak mümkündür. *note at*
(*Global Assessment of human induced Soil Degradation Project (GLASOD)*)
<http://www.isric.org/isric/webdocs/Docs/ExplanNote.pdf>

1002. İnsan ve Biyosfer Programı (IBP)
(Man and Biosphere Program (MAB))
- UNESCO teşkilatının İnsan ve Biyosfer Programı (MAB), ekosistemlerin korunması ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konularında yürütülen yönetim, araştırma ve eğitim çalışmalarında çok disiplinli yaklaşımları desteklemektedir. MAB'in ana amaçlarından biri, biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve kültürel değerlerin devamlılığının sağlanması amaçları arasında sürdürülebilir bir dengeyi oluşturmaktır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarla Dünya Biyosfer Alanları Ağı içinde 117 ülkeden, 12'si sınırlar ötesi (birden fazla komşu ülkeye yayılmış) olmak üzere toplam 621 biyosfer rezerv alanının yer alması sağlanmıştır.
1003. İn-situ koşullar
(In-situ conditions)
- Genetik kaynakların ekosistemler ve doğal yaşam ortamları içinde var oldukları koşullar. Evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türler söz konusu olduğunda ise bunların ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevre.
1004. İntersepsiyon
(Interception)
- Bitkilerin toprak üstü kısımları tarafından tutulan yağış sularının bir kısmının buharlaşarak tekrar atmosfere dönmesi. İntersepsiyon üzerinde etkili olan faktörler; bitki örtüsü tipi, bitki türü, bitkilerin sıkı veya gevşek bir örtü meydana getirmeleri, yağış şekilleri, şiddeti ve miktarıdır.
1005. İntersepsiyon kapasitesi (suyun bitki tarafından alıkonulma kapasitesi)
(Interception capacity)
- 1) En elverişli yağış şiddeti ile rüzgâr hızı koşulları altında belirli bir bitki örtüsünün tutabileceği azami yağış miktarı.
2) Rüzgârsız koşullarda bitki üzerinde yağış sularının tutulma kapasitesi. Tutulan yağış miktarının düşen yağış miktarına oranı olarak hesaplanır. Yağışlı dönemlerde yapraklı bitkilerin su tutma (intersepsiyon) kapasitesi, yapraklarını döktüğü döneme göre daha fazladır.
1006. İntrazonal toprak
(Intro-zonal soils)
- İklim ve vejetasyondan ziyade topografya, ana materyal veya zaman gibi bazı mevzii etmenlerin hakim etkilerini yansıtan ve aşağı yukarı iyi gelişmiş toprak özelliklerine sahip olan topraklardır. Bu toprakların oluşumunda topografya ve ana materyal faktörleri etkili olup, bu nedenle topraktaki bütün horizonlar gelişmemiştir ve toprak genellikle AC horizonludur. Bu tanıma giren başlıca topraklar halimorfik topraklar, tuzlu topraklar, tuzlu-sodik topraklar, vertisoller, rendzina topraklarıdır.
1007. İskelet toprak
(Skeletal soil)
- Morfolojik durumu açık olarak tanımlanamayan, parçalanıp dağılmaya henüz başlamış ve bu gelişmesini henüz tamamlayamamış kaya parçacıkları yığılmasından oluşan azonal bir toprak.

1008. İsoyet
(*Isohyets*) *Bkz. Ek yağış eğrileri.*
1009. İşçi
(*Labourer, worker*) Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü kullanarak ücretle çalışan kimse.
1010. İşçi yoğun
(emek yoğun)
(*Labour intensive*) Büyük oranda işçi gücü ile yapılan iş veya üretim şekli.
1011. İşlenmemiş toprak
(bakir toprak)
(*Virgin soil*) Doğal çevresi tarafından önemli bir müdahaleye uğramamış bir topraktır. Hiç işlenmemiş topraklar için de aynı terim kullanılır.
1012. İşlevsel amaçlar
(operasyonel amaçlar)
(*Operational objectives*) Çölleşmeyle Mücadele Stratejisi çerçevesinde, 2008-2018 dönemi için belirlenen vizyonun ve stratejik amaçların gerçekleşmesinin desteklenmesine yönelik olarak, BMÇMS'nin tüm ortakları (tarafları) ve paydaşlarının kısa ve orta dönemde yürütecekleri faaliyetlere rehberlik etmek için tanımlanmış işlevsel amaçlardır.
- İşlevsel amaç 1:* İlgili uluslararası, ulusal ve yerel süreçleri ve aktörleri, çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklıkla ilgili konulara yeterli eğilmelerini sağlayacak şekilde etkilemek.
- İşlevsel amaç 2:* Çölleşme/arazi bozulumuyla mücadele ve kuraklığın etkilerini hafifletme çözümlerinin yaygınlaştırılmasına imkan verecek ortamların yaratılmasına destek olmak.
- İşlevsel amaç 3:* Çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklığın etkilerini hafifletmeyle ilgili bilimsel ve teknik bilgi konusunda küresel bir otorite olmak.
- İşlevsel amaç 4:* Çölleşme ve arazi bozulmasını engellemek, geriye döndürmek ve kuraklığın etkilerini azaltmak için kapasite geliştirme ihtiyaçlarını belirlemek ve ele almak.
- İşlevsel amaç 5:* Ulusal, iki ve çok taraflı finansman ve teknolojik kaynakların etkinliğini ve verimini artırmak için bu kaynakların harekete geçirilmesini, hedef tespitini ve koordinasyonunu geliştirmek.

1013. İstilacı tür
(*Invasive species*)
- 1) Doğal olarak bulunmadıkları bir ekosisteme sonradan bilerek veya tesadüfen getirilen ve habitatları, ekosistemleri ve yerli türleri tehdit eden türler. Bu türler yüksek üreme ve ekosistemde yer alan yerli türlerle rekabet etme ve onların yerini alma özelliklerine sahiptir. İstilacı türler sahaya bilerek (örneğin hızlı büyüyerek daha fazla hasıla veren bitki ve hayvan türlerinin veya genetiği değiştirilmiş organizmaların ithal edilmeleri) veya tesadüfen (hayvanat bahçesinden kaçma veya gemi safrası ile getirilme, gibi) getirilebilir.
- 2) Bir bölgenin doğal türü olmayıp ve fakat yayıldığı sahada kolaylıkla kolonize olan, yerli türlerle mücadelede üstünlük sağlayan bitki türleri. Ayrık otu buna örnek gösterilebilir.
1014. İyi tarım uygulamaları
(*Good agricultural practices*)
- Tarımsal üretim sistemini sosyal açıdan yaşanabilir, ekonomik açıdan karlı ve verimli, insan sağlığını koruyan, hayvan sağlığı ve refahı ile çevreye önem veren bir duruma getirmek için uygulanması gereken işlemler.
1015. İyi uygulamalar
(*Good practices*)
- Belli bir amaçla veya belli bir doğa veya insan çevresi ile uyum sağlayan tedbirler, metotlar veya faaliyetler.
1016. İyon
(*Ion*)
- Eriyikte veya bir gaz içindeki elektrik yüklü bir atom veya atomlar grubu. Eriyik daima eşdeğer sayıda artı ve eksi iyonlar taşır.
1017. İyon değişimi
(baz değişimi)
(*Ion exchange*)
- Bir koloid sistemi içindeki bir iyonun aynı işaretle yüklü diğer birisi ile yer değiştirmesi. Katyon değişimi artı yüklü iyonların diğer katyonlarla değişimini, anyon değişimi ise eksi yüklü iyonların diğer anyonlarla yer değiştirmesini ifade eder.
1018. İzleme
(*Monitoring*)
- Bir uyum (adaptasyon) stratejisinin ve bunun farklı bileşenlerinin uygulanması ile ilgili gelişmenin takip edilmesi amacıyla kullanılan mekanizma veya mekanizmalar.
1019. İzleme sistemi
(*Monitoring system*)
- Belli bir olay hakkında, onun durumunun değerlendirilmesi veya zaman içindeki gelişiminin incelenmesi (hava, toprak, su kaynaklarının kalitesinin devamlı ve sistematik ölçülmesi gibi) amacıyla, gerekli verilerin ve bilgilerin sistematik ve düzenli ölçmelerle toplanmaları ve işlenmelerini hedefleyen bir takım planlı süreçler ve faaliyetlerdir.

1020. İzleme ve değerlendirme

(Monitoring and evaluation (M&E))

1) İzleme, bir plan veya projenin uygulamasının sistematik olarak takip edilmesi ve raporlanmasıdır. Değerlendirme ise, uygulama sonuçlarının amaç ve hedeflere kıyasla ölçülmesi ve söz konusu amaç ve hedeflerin tutarlılık ve uygunluğunun analizidir. İzleme, yönetime yardımcı olan sistemli bir faaliyettir. Raporlama izleme faaliyetinin temel aracıdır. İzleme sağlanan alanlar yanında, ilerleme sağlanamayan konular da rapor edilmelidir. Performansın izlenmesi, izleme faaliyetinin temelidir. Bunun için performans göstergeleri ile ilgili veriler düzenli olarak toplanmalı ve değerlendirilmelidir. İzleme ve değerlendirme süreci kurumsal öğrenmeyi ve buna bağlı olarak faaliyetlerin sürekli olarak iyileştirilmesini sağlar. Ayrıca, hesap verme sorumluluğunun oluşturulmasına katkıda bulunur.

2) İzleme ve değerlendirme, çıktıların, sonuçların ve etkinin yönetiminin güçlendirilmesi suretiyle performansın geliştirilmesine ve sonuçların elde edilmesine katkı sağlayan bir süreçtir. Esas olarak devlet kuruluşlarına, uluslararası kuruluşlara ve sivil toplum örgütlerine ait proje, program ve kurumların performansının değerlendirilmesi için kullanılır. Geçmişte yürütülen, halen devam eden ve gelecekte gerçekleştirilecek faaliyetler arasında bağlantıların kurulmasını sağlar. İzleme ve değerlendirme süreçleri, söz konusu faaliyetlere finansman sağlayan kuruluşlar, uygulayıcı kurumun bağımsız bir birimi, proje yöneticisi veya uygulama ekibi veya bir özel firma tarafından gerçekleştirilebilir. Değerlendiricinin uzman ve tarafsız olması sürecin başarısı açısından büyük önem taşır.

J

1021. Jeofizik
(*Geophysics*) Yer'in şekli, yapısı ve bileşimini fiziki kurallara göre inceleyen bilim dalı. Elektriksel dalgaların geçiş ve yansımalarına göre tabakaların özellikleri saptanır.
1022. Jeoloji (yer bilimi)
(*Geology*) Yer'in oluşumu, geçirdiği evreleri, yer yapısını inceleyen bilim dalı.
1023. Jeolojik erozyon
(*Geological erosion, natural erosion*)
1) Uzun jeolojik periyotlar süresince devam eden ve dağların aşınması, taşkın ovaları ve kıyı ovalarının oluşması ile sonuçlanan jeolojik süreçlerin neden olduğu normal veya doğal erozyon.
2) İnsan faaliyeti ve diğer suni sebepler neticesinde meydana gelen hızlandırılmış erozyondan tamamen ayrı olarak, doğal ortam dahilinde arazide jeolojik olaylardan dolayı oluşan erozyon.
3) Toprağın oluşum hızının taşınım hızına eşit olduğu veya daha fazla olduğu erozyon.
1024. Jeolojik material
(*Geological material*) Yeryüzünü oluşturan kaya (kayaç) ve sedimentlerdir. Kayaçların ana kökeni magmadır. Magmanın zamanla yüzeye çıkması ve kayaçların parçalanması, yüksek basınç altında kalması ya da tekrar tortulaşmalarıyla farklı özelliklere sahip kayaç tipleri ortaya çıkmıştır. Kayaçlar oluşumları ve yapısal özelliklerine göre püskürük, tortul ve başkalaşım kayaçları olmak üzere üç ana gruba ayrılır
1025. Jeolojik tehditler
(*Geologic hazards, geological threats*) Faylar, yanardağlar, heyelanlar, depremler ve toprak çökmeleri gibi, doğal kökenli ya da insan faaliyetlerinin yol açtığı tehlikeli jeolojik koşullar.
1026. Jeolojik zaman
(*Geological time*) Dünyanın var olduğu günden zamanımıza kadar geçen zamanın özelliklerine göre bölümlere ayrılması. Her jeolojik zamanda iklim, canlı ve yer hareketleri yönünden önemli farklılıklar meydana gelmiştir. Jeolojik zamanlar içinde devirler de farklıdır. Jeolojik devirler birbirlerinden, iklimde meydana gelen değişimler, dünyanın şekillenmesini etkileyen yer hareketleri ile ayırt edilir.

1027. Jeomorfoloji
(*Geomorphology*)
Yeryüzü şekillerini, bunların oluşum, evrim ve özelliklerini inceleyen bilim dalı. Geniş bir bilim dalı olan jeomorfolojinin, Klimatik Jeomorfoloji, Uygulamalı Jeomorfoloji, Yapısal Jeomorfoloji ve Paleojeomorfoloji gibi birçok araştırma alanı ve dalı bulunmaktadır.
1028. Jeosistem
(*Geo-system*)
Ekosistemde ana materyal ve rölyef özelliklerinin etkisi. Bazı bölgelerde ana materyal bakı, yükseklik ve dağların uzanışı, canlıların yetişmesi üzerinde önemli etkiler oluşturur. Örneğin kireçtaşları gerek toprak oluşumu gerekse bitkilerin yetişmesi açısından diğer taşlara göre ayrı bir ortam meydana getirir. Jipsli ve tuzlu arazi, zayıf ve seyrek bitkilerin yetiştiği farklı bir ortam oluşturur. Kumlu toprak veren granit ve gnayslar kumlu toprakları seven bitkilerin yetişmesi için uygun koşullar sağlar.
1029. Jipsik horizon
(*Gypsic horizon*)
1) Sekonder jipsin ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) 15 cm'den daha fazla kalınlıkta birikmiş olduğu, C horizonundan veya altta bulunan katmanlardakinden en az %5 daha fazla jipsin bulunduğu ve bu jipsin cm olarak kalınlığı ile yüzde miktarının çarpımı sonucunun %60 olduğu horizondur.
2) Kalsiyum sülfat ve su içeren ($\text{CaSO}_4\text{H}_2\text{O}$) kimyasal tortul bir kayaç. Jips, kurak veya yarı kurak bölgelerdeki kapalı havzalarda suyun buharlaşması sonucu oluşur.

K

1030. Kaba bünye (kaba tekstür) *(Coarse texture)* Kumlar, tınlı kumlar ve kumlu tınlardan tarafından temsil edilen toprak bünyesi (tekstür).
1031. Kaba kırıntılı arazi *(Rough broken land)* Çok dik topografyaya sahip bulunan ve sayısız kesintili drenaj kanallarını içeren, genellikle bitki ile örtülü arazi.
1032. Kaba kum *(Coarse sand)* 0.2-2.0 mm arasında çapa sahip zerreler.
1033. Kabuk *(Crust)* Toprakların yüzeyinde yer alan ve kuru iken hemen altında bulunan materyale oranla çok daha sıkı, sert ve gevşek doğallı olan, bir kaç mm'den 1-2 cm'ye kadar değişen kalınlığa sahip bir yüzey katmanıdır.
1034. Kabul edilebilir risk *(Acceptable risk)* Etkin önleyici tedbirlerin zorluğu ve maliyetlerinin, beklenen kayıpların değerini geçmesi nedenleriyle tolere edilebilen risk.
1035. Kabul etmeye gönüllülük *(Willingness to accept)* Bir kimsenin, bir mal veya hizmetten vazgeçmek için kabul edebileceği karşılığın (bedelin) değeri.
1036. Kadastro *(Cadastre)* Bir ülkedeki her çeşit arazi ve mülklerin yerini, alanını, sınırlarını ve değerlerini belirtip plana bağlama işleri.
1037. Kafes tel eşik *(Wire mesh dam, wire check dam)* 1) Dere eksenine dik şekilde birer metre ara ile dikilen kazıkların arkasına ve dere tabanına kafes yerleştirilerek yapılan en fazla 60 cm yüksekliğindeki eşik.
2) Malzeme akan yamaçlarda, 60 cm uzunluğunda 25 mm x 25 mm x 3 mm. ebatlarındaki köşebent kazıklar 70 cm aralıklarla tesviye eğrilerine paralel sıralar halinde 30 cm zemine çakılır, her üç kazık yukarıya çakılan sabitleme kazığına bağlanır, kazık aralarına 50 cm genişliğinde (30 cm kazığa, 20 cm tabana serilecek tarzda) kafes tel çekilir, kazıklar arasının gergi teli ile sabitlenir ve bu çitin arkası toprak ile doldurulmak suretiyle teras formu verilir. Söz konusu bu eşikler, geonetle de yapılabilir.

1038. Kahverengi bozkır toprağı
(Brown steppe soil) Yüzey horizonu kahverengi ve kısmen daha açık renkli alt toprağı ve sonunda karbon birikintisine dönüşen bir tabakaya sahip bir zonal toprak grubu. Ilıman serin ve yarı kurağı değışen bir iklimde kısa boylu çayır ve çalı örtüsü altında gelişmiştir.
1039. Kahverengi orman toprağı
(Brown forest soil) İntrazonal ordonun kalsimorfik alt ordosuna dahil bir büyük toprak grubudur. Yapraklarını döken orman vejetasyonu altında kalsiyumca zengin ana materyalden oluşmuşlardır. Yüksek bazla doygunluk yüzdesine sahiptirler. Ancak belirgin birikme (alüvyal) horizonları yoktur (1938 ABD Toprak Sınıflama Sistemi).
1040. Kahverengi podzolik topraklar
(Brown podzolic soils) Podzollara benzeyen zonal bir büyük toprak grubudur, ancak podzol grubu için karakteristik olan belirgin A₂ horizonundan yoksundur (1938 ABD Toprak Sınıflama Sistemi).
1041. Kahverengi topraklar
(Brown soils) Ilıman ve serin kurak bölgelerin büyük toprak grubu olup, kalsiyum karbonat birikintileri üzerinde yer alan kahverengi yüzey ve açık renkli geçit horizonlu profillere sahip topraklar. Kil veya seskioksit biriktirme horizonuna sahip olmayan organik (mull) horizonlu bu topraklar genellikle kahverengi orman topraklarının bazen de asit reaksiyonlu toprakların sinonimi olarak kullanılır.
1042. Kalıntı bitki
(Relict plant) Daha önceki iklim koşullarında geniş alanlara yayılmış olan ve fakat günümüzdeki iklim koşulları altında belli alanlarda hayatini sürdüren bitkiler. Bu bitkilerin çeşitli yönlerden korunmaya alınması gerekir. Çünkü bunlar geçmiş dönemdeki iklim koşullarını yansıtır. Günümüzdeki zor koşullar altında hayatini devam ettiren kalıntı (relik) bitkilerin, kesildiklerinde veya tahrip edildiklerinde tekrar yetişmeleri zordur. Bu nedenle relik bitkiler, nadir ve tehlike altındaki nadir alanlar olarak belirlenerek korunmaya alınır.
1043. Kalite göstergesi
(Quality indicators) Mal veya hizmetlerden yararlananların veya ilgililerin beklentilerinin karşılanmasında ulaşılan düzeydir (güvenilirlik, doğruluk, davranış biçimi, duyarlılık ve bütünlük gibi ölçüler).
1044. Kalıtım
(Heredity) Dünya üzerindeki karalara ait ekosistemler. Örneğin, orman ekosistemleri, çayır ekosistemleri, savana ekosistemleri, gibi

1045. Kalker
(*Calcareous*) Genellikle kalsiyum karbonat ve kilden oluşan kireçtaşı.
1046. Kalkerli toprak
(*Calcareous soils*) 0.1 N'lik HCl ile muamele edildiği zaman kolayca görülebilen köpürmeler gösterecek miktarda kalsiyum karbonat ve ekseriya magnezyum karbonatla birlikte kalsiyum karbonat içeren topraktır.
1047. Kalkınma
(*Development*) *Bkz. Gelişme.*
1048. Kalkınma finans kuruluşu
(*Development finance institution*) Projelere yatırım desteği sağlayan hükümet kontrollü kuruluşlar olup, gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı destekleme yanında finansal bakımdan güçlü kalmayı da amaçlarlar.
1049. Kalkınma göstergeleri
(*Development indicators*) Genellikle bir ülkede yaşam kalitesinin nümerik bir ölçüsüdür. Göstergeler, bir ülkenin bir seri ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlarını elde etme yolunda gerçekleştirdikleri gelişmeyi ifade etmede kullanılırlar.
1050. Kalkınma Üzerine Hükümetler arası Otorite
(*Inter-governmental Authority on Development (IGAD)*) 1986 yılında kurulan IGAD, diğer etkinlikleri yanında, Doğu Afrika ülkelerine sözleşmenin uygulanması konularında yardım ve destek sağlayan bir alt bölgesel hükümetler arası kuruluşudur. IGAD'ın üyeleri arasında Jibuti, Etopya, Kenya, Somali, Sudan, Uganda ve Eritre yer almaktadır.
1051. Kalkınma yardımı
(*Development aid*) Hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve diğer kurumlar tarafından, gelişmekte olan ülkelere, ekonomik, çevresel, sosyal ve politik kalkınmalarının desteklenmesi amacıyla sağlanan finansal yardımlar.
1052. Kalori
(*Calorie*) Bir gram suyun sıcaklığının 1°C yükseltilmesi için harcanan sıcaklık enerjisi ölçüm birimi. 1000 kaloriye 1 kilo kalori denir. Kalori daha çok yiyeceklerden sağlanan enerjiyi belirlemede kullanılır.
1053. Kalsit
(*Calcite*) Kalsiyum karbonatın rombatial kristal şekli. Kalsit, kalsiyum bikarbonatlı suların kaya çatlaklarından geçerken buharlaşması sırasında oluşur.

1054. Kalsiyum
(*Calcium*) Tebeşir, kireçtaşı, mermer ve mercanda bulunan yumuşak, beyaz element. Kalsiyum hem sanayide kireç, cam gibi üretiminde, hem de bitki besin maddeleri arasında olması nedeniyle gübre üretiminde kullanılır.
1055. Kambiyum
(*Cambium*) 1) Bitkilerin kök ve gövdelerinde aktif olarak hücrelerin bölündüğü kat. Bulunduğu yere göre birçok Kambiyum bulunur: tabakalı Kambiyum, storiod Kambiyum, Kambiyum tabakası, Kambiyum hücresi, gibi
2) Çok defa bir düzlem içinde bölünen ve en sonunda daimi dokuları teşkil etmek üzere yavru hücreler meydana getiren meristemik hücrelerin silindirik bir şeridi veya tabakası.
1056. Kamu katılımı
(*Public participation*) Hükümetler, kurumlar ve toplulukların alacakları kararları, bu kararlardan etkilenecek insanları katmak suretiyle geliştirmelerini sağlayan bir yaklaşımdır.
1057. Kamu malı
(*Public good*) Kendisinden, bir tarafın faydalanması durumunda, diğerlerinin yararlanma imkanının azalmadığı ve erişiminin kısıtlanmadığı bir mal veya hizmettir.
1058. Kanal
(*Channel*) İnsan eli ile yapılmış su yolu. Kanallar sulama yapmak veya nehirleri birleştirerek ulaşımı sağlamak için yapılır.
1059. Kanal erozyonu
(*Channel erosion*) Yüzey sularının, toprağı hem ufalamak hem de taşımak için enerji sağlayacak derecede ve miktarda konsantr olduğu zaman meydana gelen erozyon. Kanal erozyonu, ril erozyonu, oyuntu erozyonu ve mecr erozyonunu kapsamaktadır.
1060. Kanallı gradoni teras
(*Gradoni terrace with channel*) Eğimi %60'a kadar olan arazilerde uygulanan bu teraslar 15-20 cm genişliğinde ve 30-35 cm derinliğinde kanal açılarak yapılır. Dikimlerde fidan kanalın ön yüzüne yerleştirilir ve yamaçtan kazılarak çıkarılan toprakla doldurularak içe doğru % 15 eğim verilir.
1061. Kanyon (boğaz)
(*Canyon, gorge*) Yüksek, dik meyilli yamaçlara sahip, çoğunlukla içinde bir akarsuyun aktığı derin vadi.
1062. Kapalı havza
(*Closed watershed*) Kapalı havzalar sularını denizlere kadar ulaştıramayıp kuruyan veya göle dökülüp kalan akarsuların bulunduğu alanlardır. Kapalı havzalar genellikle iç kesimlerde, kurak iklim bölgelerinde görülür (Konya kapalı havzası).

1063. Kapalı orman
(*Closed forest*) Değişik katmanlardaki ve alt tabakadaki ağaç örtüsünün toprağın büyük (% 40'tan fazla) bir bölümünü örttüğü orman.
1064. Kapalı tohumlular
(*Angiosperms*) Kayısı ve erik gibi üreme organları çiçekli bitkilerde etli bir yumurtalığın, meyvenin, kabuğun içinde tohumları olan bitkilerdir.
1065. Kapasite
(*Capacity*) Hedeflenen belli amaçların elde edilmesinde kullanılabilen bir bireyin, toplumun, cemiyetin veya kuruluşun sahip olduğu kuvvetli yönlerinin, niteliklerinin ve kaynaklarının kombinasyonudur.
1066. Kapasite geliştirme
(*Capacity building, capacity development*) 1) Ülkelerin, çölleşme ile mücadele sözleşmesi ile ilgili yükümlülüklerini ve stratejisi ile ilgili gerekleri yerine getirmeye yönelik olarak, kapasite oluşturma, geliştirme ve muhafaza etme süreçleridir. GEF kapasite geliştirme ile ilgili beş alan belirlemiş olup, bunlar: (i) paydaşların katılımcı tüm süreçlerde yer alma kapasitelerinin geliştirilmesi; (ii) bilgi üretimi, elde edilmesi ve kullanımının geliştirilmesi; (iii) politika ve yasal mevzuatın geliştirilmesi; (iv) sözleşme rehberlerinin uygulanması ile ilgili kapasitenin geliştirilmesi; (v) çevresel etki ve eğilimlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi alanında kapasite geliştirmedir.
2) Bireylerin bilgi, beceri, yetenek ve davranışlarının, kurumsal yapıların ve süreçlerin, kurumun misyon ve amaçlarını sürdürülebilir şekilde gerçekleştirmesini sağlayacak şekilde güçlendirilmesi faaliyetleri.
1067. Kapasite geliştirme girişimi
(*Capacity-building initiative*) Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklıkla mücadele ile ilgili kapasite geliştirmeyi ana amaç olarak belirleyen program veya proje.
1068. Kapilar faaliyet
(*Capillary activity*) Toprak ve kayalardaki ince boşluk ve boruların yüzeyinde oluşan yüzey gerilimi ile suyun alttan yüzeye doğru yükselmesi. Kapilarite genellikle ince bünyeli, yani killi topraklarda daha fazla meydana gelir. Sıkışmış topraklarda da kapilarite ile su kaybı daha fazla olur. Kapilarite ile su kaybını önlemek için toprak gözenekleri genişletilir. Bunun için tarlalar sürülerek veya çapa yapılmak suretiyle su kaybı azaltılır.
1069. Kapilarite
(kılcallık)
(*Capillarity*) Katı ile temasta olan bir sıvı yüzeyinin yükselme veya alçalma hareketi.

1070. Kapılar saçak
(*Capillary fringe*)
- 1) Suyun toprak profilinde su tablası üzerinde Kapılar güçle tutulmakta olduğu alan.
2) Su tablasının hemen üzerinde kapilarite ile suyun yükseldiği kuşak. Bitki kökleri kapılar saçığa ulaştığında kolaylıkla su alır.
1071. Kapital değer
(ekosistem)
(*Capital value
(ecosystem)*)
- Belli bir yönetim veya kurumsal rejim altında bir ekosistemin yaratacağı ekosistem hizmetleri akışının bugünkü değeri.
1072. Kar devriği
(*Snow fall*)
- Taçlarında biriken karın basıncıyla ağacın devrilmesi, gövde ve dalların kırılması.
1073. Karar (uluslararası kuruluş kararı)
(*Decision, decision
of international
agency*)
- Bir uluslararası kuruluşun veya uluslararası anlaşmanın idari oranının isteğinin resmi ifadesi. Genellikle bağlayıcı olmasına karşın bağlayıcı olmayan yasalarla da ilgili olabilir.
1074. Karar vericiler
(*Decision makers*)
- Çeşitli planların hazırlanması ve uygulanmasında görev alan kişiler. Gelişmiş toplum ve ülkelerde karar vericiler, ayrı bir meslek dalı haline gelmiş olup, karar verme ve uygulamada çeşitli koşullara göre alternatif senaryolar hazırlanır.
1075. Karasal ekosistemler
(*Terrestrial
ecosystems*)
- Dünya üzerindeki karalara ait ekosistemler. Örneğin; orman ekosistemleri, çayır ekosistemleri, savana ekosistemleri.
1076. Karasal iklim
(*Continental
climate*)
- Deniz etkilerinin sokulmadığı kıtaların iç kesimlerinde yaz ile kış arasındaki sıcaklık farkının fazla olduğu ve yağışın kıyı kesimine göre azaldığı iklim tipi. Hava nemi düşük olduğu için yazın güneş radyasyonunun büyük kısmı tutulmadan zemine ulaşır. Hava nemi düşük olduğundan zeminden yansıyan enerji gece artarak hava birden soğur. Gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı, karasallığın arttığı yörelerde ve özellikle yüksek kısımlarda artar.
1077. Karbon birikimi
(depolama)
(*Carbon
sequestration*)
- Atmosferdeki karbon fazlasının, esas olarak arazi kullanımındaki değişiklikler vasıtasıyla uzaklaştırılması ve başka yerlerde depolanması. Pratikte karbon birikimi çoğunlukla ormanların genişletilmesi suretiyle meydana gelir.

1078. Karbon döngüsü
(*Carbon cycle*)
- 1) Karbondioksitin canlı bitkisel organizmalar tarafından fotosentez veya kemosentez olayları ile tespit edilmesini, canlı organizmaların solunumları ve ölü organizmaların ayrışması sonucu açığa çıkmasını, heterotrof organizmalar tarafından kullanılmasını ve nihayet tekrar organik yapıya dönüşmesini içeren değişim süreçleridir.
- 2) Değişik formlardaki karbonun atmosfer, okyanus, karasal biyosfer ve litosfer arasında dolaşımı.
1079. Karbon pazarı
(*Carbon market*)
- Ülkelerin, sera gazı salımları ile ilgili ulusal limitlerini, Kyoto Protokolü veya diğer uygun anlaşmalar uyarınca karşılamaya yönelik gayretleri çerçevesinde sera gazı salımlarını satabilmeleri ve alabilmelerini sağlayan bir ticaret sistemi.
1080. Karbon stoku
(*Carbon stock*)
- Bir havuzdaki karbon miktarı.
1081. Karbon stok değişimi
(*Carbon stock exchange*)
- Bir havuzdaki karbon stokunda kazanımlar ve azalmalar nedeniyle meydana gelen değişim. Kayıplar kazanımları geçtiğinde stok azalır ve havuz bir kaynak olarak davranır, kazanımlar kayıpları geçtiği durumda ise karbon stoku artar ve havuz bir yutak olarak davranır.
1082. Karbon vergisi
(*Carbon tax*)
- Karbon içeren yakıtlar üzerinde hükümetler tarafından uygulanan vergi.
1083. Karbondioksit
(*Carbon dioxide*
(*CO₂*))
- Soluduğumuz havada düşük konsantrasyonlarda bulunan renksiz, kokusuz, yanmayan bir gaz. Karbondioksit karbon ihtiva eden bir madde yandığında üretilir. Ayrıca, soluma ve fermantasyonun bir ürünüdür. Bitkiler karbon dioksiti, fotosentez vasıtasıyla absorbe ederler. Sanayi devrimi öncesi 270 ppm olan karbondioksit günümüzde 400 ppm'e yaklaşmıştır.
1084. Karık
(*Furrow*)
- Tarla sürme araçları ile veya diğer özel ekipman ile bitki sıraları arasına açılan kanalcıklar.
1085. Karışık orman
(*Mixed forest*)
- 1) İki veya daha fazla ağaç türünden oluşan ve ana tür dışındaki türlerin alanın en az %20'sini kapladığı orman.
- 2) İbrelî ve geniş yapraklı ağaç türlerinin karışık olarak beraberce bulunduğu orman.

1086. Karışık (heterojen) tarım alanı
(Heterogeneous agricultural area)
- Yıllık tarım bitkileri ile dikili (daimi) tarım bitkilerinin aynı parsel üzerinde birlikte ekilip, dikildiği alanlar.
1087. Karışık yapraklı orman
(Mixed broadleaved forest)
- Geniş yapraklı ve ibrelî ağaç türlerinin karışımının domine ettiği bir bitki örtüsü tipi. Genellikle dağlık bölgelerde yüksek rakımlardaki vejetasyonun alt kısımlarında yer alır.
1088. Karma tarım
(Mixed agriculture)
- 1) Farklı bitkilerin aynı bir sahada yan yana yetiştirilmesi.
2) Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin birlikte yapıldığı tarım sistemi ve işletmesi.
1089. Karma üretim sistemleri
(Combined production systems)
- Bir arazi parçasında ekolojik ve ekonomik etkiler ve ilişkiler dikkate alınarak tarım, ormancılık ve hayvancılık uygulamalarının farklı yoğunlukta ve değişik kombinasyonlarda bir arada kullanılmasıdır. Karma üretim sistemlerinde amaç araziden çok yönlü yararlanmak ve gelir düzeyini artırmaktır. Bir başka ifade ile yerli halkın geleneksel ve kültürel yapısına uygun olarak, arazilerin verimliliğini ve üretimini artıracak şekilde, tarımı, ormancılığı ve hayvancılığı aynı zaman mekan düzeni içerisinde veya birbiri peşinden gelecek şekilde uygulayan bir “ arazi yönetim” sistemidir.
1090. Karmaşık tarım alanı
(Complex cultivation area, complex agricultural land)
- Yıllık tarım bitkileri ile dikili (daimi) tarım bitkilerinin farklı konumdaki küçük parseller üzerinde ayrı ayrı ekilip dikildiği ve üretildiği alanlar.
1091. Karşılaştırmalı değerlendirme ve göstergeler
(Benchmark and indicators)
- Çölleşmenin durumunun izlenmesi ve Taraflar Konferansına sözleşmenin uygulanması amacıyla gerçekleştirilen ulusal çalışmaların ve gayretlerin etkinliğinin değerlendirilmesinde yardımcı olmak amacıyla kullanılan bilimsel veriler.

1092. Karstik arazi
(*Carstic land*) Ana kayanın yarık ve çatlaklar gösterdiği ve keskin kenarlarla parçalandığı kalker taşlarından oluşan yerlerdir. Karst formasyonu, jeolojik açıdan huni şeklinde çöküntüler, basen şeklinde arazi şekilleri, mağaralar, toprak altı su kaynakları ve toprak üstü su kaynaklarının yokluğu veya azlığı ile karakterize edilir.
1093. Karstik toprak
(*Karstic soil*) Karstik alanlarda toprak oluşumu diğer yerlere göre oldukça farklıdır. Şöyle ki, eğimli arazilerde topraklar suların sızdığı, tutulduğu çatlak ve tabakalar arasında oluşur. Bu nedenle topraklar yüzeyde değil çatlak ve tabakalar arasında yer alır. Karstik alanlardaki topraklar killi bünyededir ve genel olarak kation değişme kapasitesi 40 me/100 gr olup asit kayalara (granit, gnays gibi) göre yüksektir. Çatlaklar boyunca su ve hava dolaşımının iyi olması toprakta oksidasyonu artırarak toprak renginin kızılılaşmasına yol açar.
1094. Kartografya
(*Cartography*) Çeşitli verilerin, harita, şekil, grafiklerle açıklanmasını yapan bilim dalı. Kartografya; nüfus, ulaşım, ekonomik etkinlikler, toprak tipleri, bitki topluluklarının dağılışı ve yeryüzü şekillerinin gösterilişi ile ilgili çok sayıda harita ve atlas yapımı ile ilgilenir.
1095. Kasırga
(*Tornado, cyclone*) *Bkz. Hortum.*
1096. Katastrofik taşkın
(*Catastrophic flood*) Olağan dışı meteorolojik şartlar ve bir sahanın konsantrasyon zamanından daha uzun bir süreye yayılan Katastrofik yağış veya bulut çatlaması tipindeki şiddetli yağışlardan meydana gelen taşkın.
1097. Katılım
(*Participation*) Kalkınma politika ve stratejilerinin geliştirilmesi, kalkınma proje, program ve faaliyetlerinin tasarımı, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine tüm paydaşların eşit ve aktif dahil edilmeleri. Daha adil bir kalkınma süreci için dezavantajlı paydaşların, bilgi, etki ve kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
1098. Katılımcı izleme ve değerlendirme
(*Participatory monitoring and evaluation*) Bir proje veya faaliyet ile ilgili performans değerlendirmesinin, ilgili taraflar ve paydaşların (yerel halk, politika yapımcılar, finans kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, gibi) katılımı, sürecin değerlendirmesinin, veri toplama ve analizinin nasıl yapılacağı ve elde edilen sonuçlara göre hangi tedbirlerin nasıl uygulanacağı ile ilgili kararların beraberce alınmasını öngören yaklaşım/yöntem. Katılımcı izleme genellikle çıktı ve sonuçların kısa dönem performans değerlendirmesi ile ilgilenirken, değerlendirme esas olarak uzun dönem sonuçlar ve etki üzerine odaklanır. Her ikisi de, edilen bilgi ve kazanılan dersler ışığında proje veya faaliyetin tasarımı ve uygulanması ile ilgili ayarlamaların yapılmasını öngörür.

1099. Katılımcı kırsal değerlendirme
(*Participatory rural appraisal*)
- 1) Proje ve programların hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarında yerel kırsal halkın ve liderlerinin aktif olarak katılımlarını, bilgi, kanaat ve öneri şeklindeki katkı ve desteklerini serbest ve yapıcı bir şekilde paylaşımlarını sağlayan yaklaşım, yöntem.
- 2) Kırsal kalkınma sürecinde yararlanılacak kaynakların, fırsatların ve engellerin kırsal toplulukla birlikte, sürecin her evresine onları da katarak belirlenmesi, çözümlenmesi ve değerlendirilmesi aşamalarında kullanılan yöntemler.
1100. Katılımcılık
(*Participatory*)
- 1) Paydaşların, kendilerini etkileyen kalkınma girişimlerini, kararları ve kaynaklar üzerindeki kontrolün paylaşımını etkilemelerini sağlayan bir süreç.
- 2) Toplum üyelerinin kendilerini etkileyen kararlara diğer toplum üyeleri ile birlikte aktif olarak katılmaları veya ortak eylemlerde yer almaları veya ortak bir şeyi paylaşmaları.
1101. Katyon değişme kapasitesi (KDK)
(*Cation exchange capacity (CEC)*)
- Birim ağırlıktaki bir toprağın katyon absorbe etme ve emme sayısını ifade eder. Mesela, 100 gram ağırlığındaki bir kil tabakası +1 değerlikli 10 hidrojen, ya da +2 değerlikli 5 kalsiyum iyonunu absorbe etme veya buna eşdeğer olan diğer katyonu alma yeteneğine sahip ise bunun katyon değişme kapasitesi 10 miliekivalen (m.e.)/100 gr'dır. KDK, toprak içinde bulunan besin maddesi, kil çeşidi ve organik madde miktarına göre önemli değişime gösterir.
1102. Kaya bitkileri
(*Rock plants, lithophytes*)
- 1) Üzeri düzgün veya çatlayıp bölünmüş çıplak kayalara yerleşen veya aktif olarak bu kayalara giren bitkiler. Kabuk likenleri (harita likenleri), yaprak likenleri, çalı likenleri bunların tipik örnekleridir.
- 2) Kayalar üzerinde cılız, seyrek bir örtü meydana getiren bitkiler.
1103. Kaya döngüsü
(*Rock cycle*)
- Kayaların aşınma, taşınma ve başkalaşıma uğrama durumları ve bunlara göre kaya tipleri oluşumu.
1104. Kaya düşmesi
(*Rock fall*)
- 1) Kayaların dik bir yamaç boyunca kütle veya farklı büyüklükteki parçalar halinde yerçekiminin etkisiyle düşmesi.
- 2) Dik yamaçlar boyunca yer çekiminin etkisi ile çatlaklarla ayrılan kayaların düşmesi.
1105. Kaya erozyonu
(*Rock erosion*)
- Tamamen çıplak veya çok az toprakla örtüsü bulunan som kaya yüzeylerinin dış tesirler ile aşınması.

1106. Kaya suyu
(*Rock water*) Oluşumları esnasında tortul kayaların boşluk ve çatlakları arasında tutulan su.
1107. Kaya tuzu
(*Rock salt*) Kapalı havzalardaki göllere çözünür halde suyla gelen tuzların, suyun buharlaşarak çekilmesi sonucu oluşturduğu tuzlu kaya. Bu kayalar öğütülerek sofraya tuzu elde edilir.
1108. Kayma
(*Slide*) 1) Çatlak veya tabaka yüzeyi boyunca kaya kütlesi veya yer kütesinin hızlı veya aniden yerçekiminin etkisi ile kayması.
2) Kayma sonucu yamaç üzerinde oluşmuş yüzey, şekil.
1109. Kaynak (ekoloji)
(*Resource*) 1) Bir organizmanın gelişmesi, devamlılığı ve üremesi için gereken bir madde veya yer.
2) Ekonomik ve sosyal yönden ihtiyaçları karşılamaya yarayan mal ve hizmetler. İhtiyaç halinde kullanılan biriktirilmiş madde, stok.
1110. Kaynak (su)
(*Spring*) İnsan eli değmeden, suyun yerüstüne veya su kütlesi içine kaya ve topraktan çıktığı yer.
1111. Kaynak harekete geçirme
(kaynak mobilizasyonu)
(*Resource mobilization*) Finansal, beşeri, teknik ve bilgi kaynaklarını kapsayan bir kaynaklar bileşiminin harekete geçirilmesi (mobilizasyonu).
1112. Kaynak yönetimi
(*Resource management*) Bir yerdeki veya ülkedeki kaynakların, politik, ekonomik, sosyal ve çevresel ilişkiler göz önünde tutularak tasarruflu şekilde ihtiyaçlara göre kullanımı ve bu kullanım için gerekli politikaların belirlenmesi.
1113. Kazık perde
(*Pile dike* *Pile dike*) Akarsu içine çakılı, kuşakla veya diğer şekilde birbirine bağlı bir grup kazıktan meydana gelen ve kıyıları alttan oyulmaya karşı koruyan geçirimsiz bir yapı tipi.
1114. Kazma-doldurma
(*Cut and fill*) Bir alanın bir bölümünün kazılması ve oluşan kazının bitişik alana doldurulması süreci (örneğin teras hazırlamada).
1115. Kemosentez
(*Chemosynthesis*) Bakteriler tarafından kimyasal enerji kullanılarak organik madde üretilmesi.

1116. Kendileme (kendi kendini dölleme)
(*Inbreeding, self pollination*)
- 1) Kendileme, yakın akrabalar arasında olan çaprazlama veya bir ağacın kendi kendini döllemesidir. Ağaçlar doğada zengin gen kaynakları oluştururlar ve birçok resesif gen taşırlar. Bu resesif genlerin bir kısmı ekonomik önem taşır. Kendileme sonunda resesif genler açığa çıkabilir. İki kendileme mahsulü bireyin çaprazlanmasından da heterosis fert ortaya çıkabilir. Kendilemenin sonunda çıkan bireyler ebeveynlerinden daha zayıf görünmektedir. Buna kendileme depresyonu denir.
- 2) Aynı bitkinin erkek organından çıkan polenin dişi organına transferi ve döllemesi.
1117. Kent ekolojisi
(*Urban ecology*)
- 1) Yoğun nüfusa sahip kentsel yaşam ortamlarında, antropojen etkilerle az veya çok değiştirilmiş bulunan abiyotik ve teknik varlıklar ile bütün canlılar arasındaki karşılıklı etki ve ilişkileri ele alan ekoloji dalı. Karşılıklı ilişkiler, enerji, madde ve sosyal kökenli konuları kapsamaktadır.
- 2) Kent alanları ortamını ve buradaki organizmaları inceleyen ekoloji kolu. Kent ortamının özellikleri ve koşullarına göre bitki türleri seçilerek yeşillendirme, arazi kullanma ve bozulan dengenin düzenlenmesi çalışmaları.
1118. Kental
(*Quintal*)
- Değeri 100 kg olan ağırlık ölçüsü.
1119. Kentleşme
(*Urbanization*)
- Kırsal kökenden kentleşmeye doğru dönüşüm süreci, kente özgü olan değişim. Bu değişim ve süreçler, ekonomik faaliyetlerde ve doğal görünümde değişime neden olmakta ve nüfus belli yerlerde yoğunlaşmaktadır.
1120. Kentsel sistemler
(*Urban systems*)
- Yüksek insan nüfus yoğunluğuna sahip yapısal ortamlar. Kentsel sistemler için işlevsel tanım ise "bir km² alanda en az 400-1000 kişinin yaşadığı insan yerleşimleri" olarak verilebilir.
1121. Kesek
(*Clod*)
- Genellikle insanların toprak sürüm, kazım, benzeri faaliyetleri toprak normal işleme için gerekenden daha ıslak veya kuru durumdayken uygulamaları sonucunda yapay olarak oluşturulan sıkı ve koherent toprak kitlesidir.
1122. Kesik teras
(*Discontinuous terraces*)
- Su açığının bulunmadığı ve erozyon tedbirleri gerektirmeyen, topografyanın devamlı teras yapmaya müsait olmadığı, yağışı bol, az meyilli sahalarda, işin ekonomisi de düşünülerek devamlı teras yerine kesik teras uygulanır. Bu işleme şeklinde toprak, teras mihveri üzerinde atlamalı olarak işlenir. Genellikle 80–100 cm arasında değişen uzunlukta teras yapılır, iki teras arasında işlemeden bırakılan kısmın uzunluğu ise fidan aralıklarına göre değişir.

1123. Kesme-taşıma (yem bitkileri için)
(*Cut and carry (for fodder crops)*) Hayvanların ahırda beslenmesi için yem bitkilerinin kesilmesi ve toplanması.
1124. Kır
(*Countryside*) Şehirler ve bahçeler dışında kalmış çoğunlukla otluk ve seyrek ağaçlıkların bulunduğu yer.
1125. Kıraç arazi
(*Waste land*) İklim ve toprak özelliklerinin elverişsiz olması nedeniyle verimleri düşük olan, bu nedenle işletilip kullanılmaları ekonomik olmayan araziler.
1126. Kıraç toprak
(*Poor soil, unproductive soil*) Buharlaştırmanın yağıştan çok olduğu yerlerdeki topraklar.
1127. Kırılgan alanlar
(*Fragile areas*) Yüksek meyil, toprak tipi, bakı, bitki örtüsü koşulları itibarıyla toprak erozyonu ve hızlı arazi bozulumuna maruz alanlar.
1128. Kırıntılı tortullar
(*Clastic sediments*) Kendisinden daha eski kaya parçalarından oluşmuş kumtaşı, çakıl taşı gibi tortul kayalar.
1129. Kırıntılı yapı
(*Crumb structure*) Daneleri daha fazla boşluklu ve büyüklük ve şekil itibarıyla düzgün olmadığı zaman granüler yapı için kullanılan bir terim.
1130. Kırmızı Akdeniz toprakları (Terra Rossa)
(*Red Mediterranean soils, Terra Rossa*) Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü sub tropikal kuşakta çoğunlukla kızılçam ve maki vejetasyonu altında gelişmiş toprak. Bu topraklar iyi oksitlenme sonucu demir seskioksit (F_2O_3) bakımından zengin olduğu için kırmızımsı, kırmızımsı-kahve rengindedir. Toprağın alt kısmında demir ve alüminyum oksit bileşiklerinden oluşan killi bir horizon yer alır. Yağışın fazla olduğu yerlerde yıkanma sonucu karbonatlar topraktan uzaklaşmıştır. Karstlaşmanın çok ilerlediği yerlerde toprak dikey yönde çatlaklar arasında cepler halinde bulunur. Öte yandan kireçtaşı üzerindeki topraklar killi bünyededir.
1131. Kırmızı çöl toprağı
(*Red desert soil*) Sıcak ılımandan, sıcağına değışen iklim koşullarında, çoğunlukla çalılardan ibaret çöl tipi vejetasyon altında, kurak bölgelerde oluşan toprakları içeren zonal bir toprak grubudur.

1132. Kırmızı liste (tehdit altındaki türler kırmızı listesi)
(Red List, red list of threatened species)
- IUCN'in Kırmızı Liste kategori ve kriterlerini kullanarak, küresel ölçekte yürütülen değerlendirme çalışmaları sonucunda hazırlanan bu liste, taksaların korunması ve dağılımı ile ilgili bilgileri sağlamaktadır. Listenin ana amacı, küresel ölçekte yok olma riski yüksek (kritik şekilde tehdit altında, kırılgan) olan taksaları kataloglamak ve bunlara dikkati çekmektir.
1133. Kırmızı listeler kitapları
(Red data books)
- Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliğinin (IUCN) ilk olarak 1966 yılında düzenlediği, dünya çapında tehlikede olan bitki ve hayvan türlerine ait listeler kitabı. Bu listeler her ülke için ayrı ayrı hazırlanmış olup hepsi kırmızı listeler kitabında toplanacaktır.
1134. Kırsal fakirlik (kırsal yoksulluk)
(Rural poverty)
- Kırsal alanlarda karşılaşılan fakirlik olarak ifade edilmekte olup, kırsal toplum, kırsal ekonomi ve kırsal politik sistemler gibi faktörlerle ilişkilidir. Kırsal fakirlik genellikle alansal eşitsizlik ile beraber ele alınır ve bu bağlamda kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan topluluklar arasındaki farka dikkati çeker. Kırsal fakirlik, gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelerde daha fazla görülen bir durumdur.
1135. Kırsal kalkınma
(Rural development)
- Yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun geçim ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yerinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması.
1136. Kırsal nüfus
(Rural population)
- 1) Geniş anlamda kasaba ve kent dışında kırsal alanlarda yaşayan nüfus.
2) Nüfusun yaşam ve geçim standartları gibi değişik ölçütlere göre sınıflandırılması. Büyük bölümünün tarımla geçindiği, kent kültürü dışında yaşayan nüfus.
1137. Kırsal planlama
(Rural planning)
- Kırsal ortamlarda belli amaçlara yönelik olarak yapılan, ulaşım, tarım, hayvancılık, yerleşim ve ekonomik iyileştirmeyi kapsayan düzenleme.
1138. Kırsal toplum
(Rural society)
- Kırsal alanda yaşayan kendine özgü gelenekleri, birbirleri arasında sıkı bağları olan küçük toplum.
1139. Kırsal yoksulluğun azaltılması
(Reduction of rural poverty)
- Mümkün olduğunca fazla sayıda insanın yaşamını yoksulluk sınırı üzerine çıkararak ekonomik büyümenin desteklenmesi.

1140. Kırsal yoksulluk oranı
(Rural poverty rate) Ulusal yoksulluk sınırının üzerinde yaşayan kırsal nüfusun oranı.
1141. Kırsal yoksulluk sınırı
(Rural poverty line) Kırsal alanda yaşayan insanların geçim sıkıntısından dolayı yoksul kabul edileceği sınır.
1142. Kışlak
(Winter pasture) 1) Bir veya birkaç köy veya beldeye, münferiden veya müştereken hayvanlarını kış mevsiminde barındırmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazi.
2) Hayvanların kış mevsiminde barındırılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yerler.
1143. Kıtılık
(Famine) 1) Geniş bir coğrafi alanda, örneğin bir ülkede, uzayan bir zaman periyodu içinde yaşanan gıda yetmezliği (kıtılığı). Kıtılıklar, kuraklık, sel gibi anormal iklim olayları tarafından tetiklenebilir veya salgın hastalıklar, savaş ve diğer etkenler nedeniyle meydana gelebilir.
2) Büyük ölçüde insan kaybı, sosyal huzursuzluk ve ekonomik çöküntü sonucu ile karakterize edilen gıda maddeleri yetersizliği. Günümüzde kıtılıklar özellikle Sahranın güneyindeki Çad, Nijer, Mali gibi ülkelerde kurak geçen yıllarda had safhaya ulaşmakta ve binlerce insan açlıktan ölmektedir.
1144. Kıyı duvarları
(Bank stabilizing walls) Mecra tabanının erozyon sebebiyle oyulması veya suyun doğrudan doğruya kıyıları oyması sonucunda yamaç göçmelerini önlemek için kıyıların önüne yapılan duvarlar.
1145. Kıyı erozyonu
(Streambank erosion) Akarsuların aktıkları yatağın kıyılarında meydana getirdikleri aşınma ve taşınma. Kıyı erozyonu, donma ve çözülme olayları ile akarsu kıyılarında parçalanma meydana gelmesi, yamaçlarda akıma geçen suların oyuntu oluşturması ve akarsu kenarındaki yapının aşınmaya uğraması gibi birçok etken sonucu oluşur. Kıyı erozyonu akarsuyun sediment yükünü artırır.
1146. Kıyı göçmeleri
(Stream bank collapses) Yukarı havzalarda sel, genellikle oyuntuların yatak tabanlarının kazılmasına ve/veya suyun doğrudan doğruya yatak kıyılarını alttan oymasına sebebiyet vermesi. Buna bağlı olarak gelişen yamaçlardaki göçmelere de kıyı göçmeleri denmektedir.

1147. Kıyı koruması (akarsu)
(*Bank protection (stream)*)
Bir akarsuyun kıyılarını veya seddelerinin şevlerini, akarsu boyunca akımın etkisinden faydalanarak aşınma ve oyulmalardan korumayı hedef alan inşaat işleri.
1148. Kıyı kumulları
(*Coastal sand dunes*)
Deniz, göl kıyılarında ve nehir deltalarında yer alan kumullar olup bu alanların varlığı açısından önem taşırlar. Kumullar aynı zamanda sahil peyzajının da önemli bir parçasıdır. Erozyon açısından ise, sahile kum sağladıklarından, sahil kum dinamiğinin bir temel taşıdır. Kumullar, ekolojik olarak dış etkilere karşı çok değerli biyotoplardır. Kıyı kumulları, kıyılardan içeriye doğru şekillenirler. Kum sistemleri çok nadir ve nesli tükenmekte olan, deniz kaplumbağaları, ayı balıkları ve daha birçok türleri bünyesinde barındırırlar.
1149. Kızıl toprak
(*Red earth, red soil*)
Genellikle yıkanmış, koyu kırmızı, killi ve silisli alkali bileşikler bakımından nispeten orta derecede olan bir tropikal toprak.
1150. Kil
(*Clay*)
Toprakların bünye yönünden sınıflandırılmasında kullanılan 2 mikrondan daha küçük parçacık (hidroz alüminyum içeren silikat). Kil genellikle feldspat gibi silikat minerallerinin ayrışmasıyla oluşur. Kristal sistemine bağlı olarak çeşitli kil grupları (kaolin, illit, montmorillonit, simektit) vardır. Kil fotosentez kadar önemli bir madde olup, kil olmaksızın iyon alışverişi ve dolayısıyla bitki beslenmesi gerçekleşemez.
1151. Kil tabakası (kil tabanı)
(*Clay pan, soil pan, plough pan*)
1) Yoğun ve killi bir alt toprak horizonu veya tabakası.
2) Kilin aşağı yıkanması veya sentezi ile oluşmuş sıkı alt toprak.
1152. Kil tepeciği
(*Clay dune*)
Önemli ölçüde killerin bulunduğu tepecik. Bunlar kurak bölgelerde göl havzalarının kenarlarındaki tümsekleri (lünet) oluşturur.
1153. Killi tın
(*Loam with clay*)
% 27-40 kil, % 20-45 kum oranına sahip, kuru iken sert keseklere ayrılan, ince bünyeli bir toprak.
1154. Kil taşı
(*Shale*)
Sertleşmiş mil ve kilden oluşan taş.

1155. Kireç isteği
(*Lime requirement*) Tarla koşullarında toprak pH'nı arzu edilen bir düzeye çıkarmak üzere bir dekarlık arazinin 15 cm'lik yüzey toprağı (200 ton) için talep edilen tarımsal kireç taşı ya da diğer özel bir kireçleme materyalinin miktarıdır.
1156. Kireç kabuğu
(*Calcareous crust*) Kalsiyum karbonatla çimentolaştırılmış katı horizon.
1157. Kireç taşı
(*Lime stone*) Birinci derecede kalsitten (kristalleşmiş kireç) (CaCO_3) oluşmuş ve ayrıca kil içeren tortul kayadır. Eğer içersinde yeteri kadar dolomit (CaCO_3 , MgCO_3) de bulunuyorsa dolomit kireç taşı olarak anılır.
1158. Kirleten
(kişi, kurum)
(*Polluter*) Faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine, ekolojik dengenin ve çevrenin bozulmasına neden olan gerçek ve tüzel kişiler.
1159. Kirleten öder ilkesi
(*Polluter pays principle*) Çevreye yapılacak olumsuz etkileri gidermek, buna engel olmak veya bir denge sağlamak amacıyla, masrafların bir kısmının kirletene ödetilmesi esasına dayanan bir çevre politikası ilkesidir. Böylece çevreyi etkileyen ve koruyan ekonomik araçların kullanılması yönünde bir özendirme sağlanması da amaçlanmaktadır.
1160. Kirletici (madde)
(*Pollutant*) İstenilmeyen etkilere yol açan katı, sıvı ya da gaz halindeki madde.
1161. Klimaks bitki
(*Climax plant*) Bir ortamdaki iklim koşullarına göre bitki gelişiminin oluşan son aşaması. Bu bitkiler en yüksek rekabet gücüne ve biyokütle verimine sahiptir. Örneğin Akdeniz bölgesinde klimaks bitki türü Kızılaçam, Karadeniz kıyı bölgesinde ise kayın ve kızıltağdır.
1162. Klimatoloji
(*Climatology*) Bir zaman periyodu süresinde verilen bir saha üzerindeki iklimin etüdü (meteorolojik elemanların istatistiksel ilişkileri, ortalama değerleri, normalleri, tekrerrleri, değişimleri, dağlılımları, gibi) ile ilgilenen bilim dalı.
1163. Klimaks
(*Climax*) Canlıların belli bir ortamdaki koşullara tam uyum sağlama hali veya ortam koşullarına göre oluşmuş canlılar. Bitki son gelişim aşamasını hangi faktöre göre sağlamış ise o faktörün adını alır. Bu bağlamda klimaks; iklim, fizyografik, toprak ve biyolojik koşullara bağlı olarak dörde ayrılır. Klimatik klimaksta iklim koşullarının, edafik klimaksta ise toprak koşullarının bitki yetişmesinde özellikle etkili olduğu ifade edilmektedir. .

1164. Klimaks bitki örtüsü
(Climax vegetation)
Bir bölgenin veya yörenin iklimsel, biyolojik, topoğrafik ve toprak özelliklerine bağlı olarak, o yörede zaman içinde (süksesyon, sıralı değişim sürecinde) değişerek gelişen ve en sonunda (bozucu bir çevresel etken olmadığı sürece) değişmeden sürüp giden bir aşamaya ulaşmış olan vejetasyon tipidir (bitki formasyonu ya da topluluğudur). Bu etkenlere bağlı olarak, her bölgenin kendine özgü klimaks bitki örtüsü (vejetasyonu) ve klimaks canlı topluluğu (komünitesi) oluşur. Klimaks bitki örtüsü, çevresindeki fiziksel ve biyolojik etkenlerle uyumlu ve kararlı (stable) bir dengeye ulaşmış bitki örtüsü olarak bilinir. Ancak, bozucu ve değiştirici ekolojik etkenler (kütle hareketleri, yangın, sel, iklim değişimi, insan etkisi vb) nedeniyle komünitelerdeki bu kararlılık bozulabilir.
1165. Klinometre
(Clinometers)
Arazideki yamaçların ve tabakaların eğimini ölçmekte kullanılan alet.
1166. Klon
(Clone)
1) Bir organizmadan aseksüel (döllenmeye dayalı olmayan) yolla üretilen ve genetik bakımdan üretildiği organizma ile aynı (bire bir) özelliklere sahip olan organizma.
2) Aseksüel yolla elde edildiği organizma ile genotip ve fenotip bakımından aynı olan bir hücre veya organizma.
1167. Klonal çoğalma
(Clonal propagation)
Kökenini bir bireyden veya aşılardan parçadan alan ve genetik olarak aynı olduğu düşünülen eşeysiz bitki üremesi.
1168. Klorofil
(Chlorophyll)
Bitkilerde, alglerde ve kamçılılarda bulunan, ortasında magnezyum içeren profirin halkasından oluşan, yan zincirleri klorofillerden olan, kloroplastların tlakoit zarları üzerine yerleşmiş, ışık spektrumundaki kırmızı, mor ışınları emerek ışık enerjisini yakalayan yeşil fotosentez pigmenti.
1169. Kloroz (sarma)
(Chlorosis)
Bitkilerde klorofil oluşmasının engellendiği bir koşuldur. Kloroza maruz kalan yapraklar açık yeşilden sarı ya da griye dönüşmektedir. Bu hastalık, organizmalarda gıda yetersizliği veya alçak sıcaklık gibi diğer faktörlerden (aşırı aktif kireç gibi) gelebilir.
1170. Kohezyon
(Cohesion)
Her bir zerreyi çevreleyen rutubet örtüsünün yüzey basıncı nedeniyle zerrelere birbirinden ayrılmaya karşı gösterdiği direnç. Kohezyonu genel olarak topraktaki kil ve organik madde, tortul depolarda ise kil sağlar. Kohezyon kumlu topraklarda ve depolarda zayıf iken killi maddelerde artış gösterir.
1171. Kolaylaştırma Komitesi
(Facilitation Committee (FC))
Stratejik plan ile bağlantılı bir ek çalışma programı oluşturma ve Küresel Mekanizmanın yetkilerini gözden geçirme görevlerini yürüten komite.

- 1172 Koloidal yıkanma
(*Eluviations*) Yağışın buharlaşmadan fazla olduğu yerlerde toprak içinde, toprak eriyiğinde veya süspansiyonundaki koloitlerin bir horizontan diğerine taşınması. Koloid kaybına uğrayan horizonta "yıkanma horizontu", koloid toplayana da "birikme horizontu" denir.
- 1173 Koloidler
(*Colloids*) Çapı 0.1 mikrometreden küçük tanecikler. İnorganik koloidler büyük parçaların kimyasal yoldan ayrışmasıyla meydana gelen kristal şeklindeki kil levhalarından oluşur. Organik koloidler, parçalanmış organik maddeler olup toprak suyunda yüzer hale geçer.
- 1174 Kolüvyal
(kolüvyum)
(*Colluvium*) İç bükey yamaçlarda veya dik eğimlerin tabanında yer çekimi gücünün etkisi veya yıkama ile biriken kaya parçaları ve toprak materyalinden oluşan birikinti.
- 1175 Kolüvyal topraklar
(döküntü topraklar)
(*Colluvial soils*) 1) Dağlık sahalarda eğimli yamaçlar boyunca ayrışan çeşitli boyuttaki malzemenin dağların eteğinde birikmesi ile oluşan depo veya yamaç depoları üzerindeki topraklar. Ana materyali kumlu ve çakıllı olan bu toprakların fizyolojik derinliği fazla, su tutma kapasitesi düşüktür.
2) Kısmi yıkanma ve kaymayı da kapsayan ve yerçekimi etkisiyle oldukça dik eğimlerin tabanında yığılmış toprak maddeleri, karışık birikintiler ve kaya parçalarının oluşturduğu toprak.
- 1176 Koloni
(*Colony*) 1) Biyocoğrafyada benzer organizmaların veya bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu izole olmuş topluluk.
2) İşgal edilen yer.
3) Bir ülkenin başka bir ülkede kurduğu yerleşme.
- 1177 Kolüvyal depo
(*Colluvial deposit*) Yamaçların üst kesiminden parçalanan ana materyalin yerçekiminin etkisi ve yüzeysel akıma geçen sularla taşınarak yamaç eteğinde birikmesiyle oluşan, çeşitli boyutta çakıllı ve kumlu malzeme içeren depo, yamaç deposu. Fizyolojik derinliği fazla olan bu depolar akarsulara bol malzeme verirler. Hava ve su dolaşımı iyi olan kolüvyal depolar üzerinde kazık kök yapan ağaç ve bitki türleri mükemmel gelişme gösterir.
- 1178 Kompost
(*Compost*) Bir yerde yığılan, namlendirilen ve biyolojik ayrışmaya uğramasına izin verilen organik artıklar veya toprak karışımı. Bunlara bazen mineral gübreler de ilave edilmektedir. Esas itibarıyla bitki artıklarından oluşturulmuş ise yapay organik gübre veya sentetik organik gübre olarak adlandırılır.

- 1179 Kompost (kompost gübresi)
(*Compost manure*) Organik bir maddenin çürütmesi ile elde edilen ve toprağın ıslahı ve iyileştirilmesi amacıyla kullanılan gübre. Kompost organik tarım için kilit öneme sahip bir katkı maddesidir.
- 1180 Konglemera
(*Conglomerate*) Kum boyutundan yani 2 mm'den büyük yuvarlak çakılların bir çimento maddesi ile birleşmesiyle oluşmuş taş. Çakıl taşı.
- 1181 Konsolide göstergeler
(*Consolidated indicators (CONS)*) Birleşmiş Milletler çölleşme ile mücadele stratejisinde verilen işlevsel amaçlara yönelik ilerleme ve gerçekleştirmelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla belirlenmiş göstergelerdir. Bu göstergelerin, taraf ülkeler tarafından, ulusal, bölgesel ve alt bölgesel düzeylerdeki eylem plan ve programlarının izlenme ve değerlendirme çalışmaları için örnek oluşturması ve ulusal raporlamalarda kullanılması öngörülmüştür.
- 1182 Kontrol sekisi
(*Check dam*) Bir oyuntu, drenaj hendeği veya suyolu boyunca, yatak akış istikametine dik olarak, genellikle birbirini takip eden çok sayıda basamaklar şeklinde tesis edilen küçük barajlar.
- 1183 Kontrollü otlatma
(*Controlled grazing*) Hayvanların, bir yöredeki otlatma alanlarının farklı bölümlerinde (parsellerinde) dönüşümlü (münavebeli) olarak otlatılması, belli bir süre otlatılan parsellerin, hayvanların diğer parsellere taşınması suretiyle, bitki örtüsünün yenilenmesine imkan sağlayacak bir süre için otlatmaya kapatılması.
- 1184 Kontrollü yakma
(*Controlled burning*) Yakmanın önceden kararlaştırıldığı sahada ve belirli bir şiddette bilerek ateş kullanılması.
- 1185 Kontur karık
(*Contour furrow, contour ditch*) *Bkz. Eğime dik karık.*
- 1186 Kontur setler
(*Contour sets*) Tarım alanlarında bir veya iki metre genişliğinde eğime dik olarak tesis edilirler. Şeritvari tarım sistemi içinde ağaç veya otsu bitkilerin ekildiği tamponlar şeklinde görev yaparlar.
- 1187 Kontur sürüm
(*Contour plowing*) *Bkz. Tesviye eğrilerine paralel sürüm.*

- 1188 Kontur taş sedde
(*Contour stone bund*) Su ve sediment toplamak için tesviye eğrilerine paralel olarak yığıma taşla yapılan seddeler.
- 1189 Konvektif yağış
(*Convective precipitation*) Sıcak havanın yükselmesiyle meydana gelen yağış. Çoğu zaman sağanak şeklinde meydana gelir ve sürati değişir.
- 1190 Kopma
(*Detachment*) Yüksek kesimlerde veya yamaçların yukarı kısımlarında bulunan taş ve kayaların zaman zaman dengelerini kaybederek aşağılara yuvarlanması.
- 1191 Korozyon
(*Corrosion*) *Bkz. Fiziksel aşınma.*
- 1192 Koru ormanı
(*High forest*) Ağaçların tohumdan veya fidandan geliştiği ormanlardır. Sürgünden gelişen baltalık ormanlarının aksine genellikle ağaçların boyları ve ormanın kapalılığı yüksektir.
- 1193 Koruma (muhafaza)
(*Conservation*) Doğanın, insanlar tarafından, mevcut nesil için en yüksek miktarda faydaları sürdürülebilir olarak sağlarken, aynı zamanda potansiyelinin gelecek nesillerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak şekilde muhafazasını sağlayacak şekilde yönetilmesidir.
- 1194 Koruma alanı
(korunan alan)
(*Protected area*)
1) Hedeflenen koruma amaçlarını gerçekleştirmek için belirlenen veya düzenlenen ve yönetilen, bölgesel, ulusal ya da uluslararası düzeyde önemli doğal, kültürel tarihi, arkeolojik, biyolojik çeşitlilik ve peyzaj kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve uzun dönemde devamlılığının sağlanması için hukuki, teknik, idari, sosyal ve ekonomik tedbirlerin uygulandığı, coğrafi olarak tanımlanan ve resmi statü ile ilan edilen alanlardır.
2) Özellikle, biyolojik çeşitliliğin, doğal ve ilgili kültürel kaynakların muhafazası ve yasal veya diğer etkin araçlar vasıtasıyla yönetimi için tahsis edilmiş bir arazi veya deniz alanıdır. Bir koruma alanı kamu mülkiyeti yanında özel mülkiyete konu sahalar üzerinde de tesis edilebilir.
3) Özel doğa koruma alanları, milli parklar, dünya miras alanları, deniz koruma alanları gibi yasalarla belirlenmiş koruma statülerine sahip karasal ve sulak alanlar.

- 1195 Korunmaya alınmış bitkiler Toplumların gelişmesi ile birlikte tehlike altına girmiş ve sayıları son derece azalmış olmaları nedenleriyle ve soylarının tükenmemesi için yasal düzenlemelerle ve uygulamalarla koruma altına alınmış bitkiler.
(*Protected plant*)
- 1196 Korunmasız türler *Bkz. Hassas türler.*
(kırılgan türler)
(*Vulnerable species*)
- 1197 Korunmasızlık Risk ve streslere maruz olma ve bunlarla baş etmede zorluk çekme durumu. Savunmasızlığın üç boyutu: (i) stres, düzensizlik ve şoka maruz olma durumu; (ii) insanların, yerlerin, ekosistemlerin ve türlerin stres ve baskıya hassasiyeti ve (iii) stres ve şoka karşı dayanabilme kapasitesidir.
(*Vulnerability*)
- 1198 Koruyucu orman kuşağı Tarım arazilerini ve çiftlikleri korumak veya kumulları tespit etmek amacıyla tesis edilen 30-60 m genişliğinde ve 10-30 ağaç sırasından oluşan şerit.
(*Protective forest belt*)
- 1199 Koruyucu orman (koruma ormanı) Yasal düzenlemelerle koruma işlevinden öncelikli olarak yararlanılması güvence altına alınmış ormanlar (su koruma ormanı, toprak koruma ormanı, çığlardan korunma ormanı, gibi).
(*Protective forest*)
- 1200 Koruyucu tarım (koruma tarımı) Sürdürülebilir ve karlı tarım uygulamalarıyla çiftçilerin gelir ve yaşamını iyileştirmeyi hedefleyen koruyucu tarım, minimum toprak işleme, devamlı toprak örtüsü muhafazası ve ürün rotasyonunu gibi uygulamaları içermektedir.
(*Conservation agriculture*)
- 1201 Koruyucu tesisler Sel veya taşkın olması durumunda insan ve diğer yapıların zarar görmemesi için yapılan sınav tesislerdir. Dere yatağı kenarına inşa edilecek kıyı duvarları, anroşman ve fildöferler suyun dere yatağından taşmasını önleyici koruyucu bir tesistir.
(*Protective structures*)
- 1202 Koruyucu toprak işleme Toprak yüzeyinin, toprak alt üst edilmeden sürülmesi.
(*Conservation tillage*)
- 1203 Kök Bitkileri toprağa bağlayan ve onların topraktaki su ve besin maddelerini almalarını sağlayan organları.
(*Root*)

- 1204 Kök basıncı
(*Root pressure*) Kök tarafından suyun kök ve sap içinde yükselmesine yardım etmek üzere yaratılan kuvvet. Bu basınç kısmen kök kılından köklerin perisikline doğru olan bir ozmotik eğimin ortaya çıkmasından ileri gelir.
- 1205 Kök bölgesi
(*Root zone*) Toprakta bitki köklerinin bol miktarda gelişip yayıldığı derinlik.
- 1206 Kök sınırlayıcı derinlik
(*Root restricting depth*) Toprak sıcaklığı dahil fiziksel ve/veya kimyasal özelliklerden dolayı kök nüfuzunun kuvvetle engellendiği toprak derinliği.
- 1207 Kök yumruları
(*Root nodules*) Özellikle baklagil bitki türlerinin (akasya, yonca, fasulye gibi) köklerinde bulunan yumrulardır. Bunların içinde havanın serbest azotunu bağlayarak bitkiye veren bakteriler bulunmaktadır.
- 1208 Kötü beslenme
(*Malnutrition*) Kötü beslenme durumunu, yetersiz ve aşırı beslenmeyi veya beslenme dengesizliklerinden oluşan ve bulaşıcı olmayan hastalıklara yol açan koşulları ifade eder.
- 1209 Köy ekolojisi
(*Rural ecology, village ecology*) Kırsal yerleşim alanlarını (köyleri) konu alan ekoloji dalıdır. Geçmişte ve bugün tarımla uğraşan yerleşim yerlerindeki, genellikle doğal olan veya çok az insan etkisinde bulunan cansız çevre faktörleri ile canlılar ve teknik öğeler arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalı.
- 1210 Kristalin kaya
(*Crystalline rock*) Kristallerden oluşan derinlik kayası.
- 1211 Kristalin şist
(*Crystalline schist*) Metamorfizma sonucu kristalleşme ile oluşan, granit gibi kristal yapı gösteren şist.
- 1212 Kritik alan
(*Critical area*) Şiddetli erozyon etkisi altında olan ve çevresindeki sahaların erozyona karşı başarılı bir şekilde korunması için üzerinde tedbirlerin alınmasına ihtiyaç duyulan küçük bir yerel alan.

- 1213 Kritik eğim
(*Critical slope*) Toprağın belirli bir yükseklikte takviye edilmeksizin eğimli yamacı stabil durumda iken yatay çizgi ile yapabildiği maksimum açısı.
- 1214 Kritik eğim
uzunluğu
(*Critical slope
length*) Aşıldığında erozyon (aşınım) meydana gelen eğim uzunluğu.
- 1215 Kritik tehdit
altındaki türler
(*Critically
endangered species*) Yaban ortamlarında son derece yüksek yok olma riski ile karşı karşıya olan türler.
- 1216 Kritik rüzgar hızı
(*Critical wind speed*) Toprak parçacıklarının veya kum tanelerinin hareket etmeye başladığı andaki, metre/saniye olarak ifade edilen rüzgar hızı.
- 1217 Kromozom
(*Chromosome*) Karyokinez yoluyla çoğalan hücrelerde kromatin ipliklerinin iki bölüğe ayrılmak üzere iken aldıkları kısa, ucu kıvrık çubuk şekli.
- 1218 Kserik
(*Xeric*) 1) Bitki yaşamı için düşük ve yetersiz nem olması durumu.
2) Kurak koşullarda hayatini sürdüren bitki ya da hayvan.
- 1219 Kserofit
(*Xerophytic*) Kurak ortamda yetişen, kuraklığa dayanıklı kurakçıl bitki. Bu bitkiler çöllerde, alkali, asit, tuzlu ve kuru topraklarda yetişir.
- 1220 Kullanım değeri
(*Use value*) Bir kaynağın kullanılması suretiyle elde edilen değerler. Buna doğrudan ve dolaylı kullanım değerleri ve yardımcı değerler dahildir. Bu bağlamda kalkınma kadar, muhafaza da önemli bir kullanım şeklini ifade eder.
- 1221 Kullanım suyu
(*Domestic water use*) Ev ihtiyaçları için kullanılan su olup, içme suyu, yemek hazırlama, yıkanma, çamaşır yıkama, bahçe sulama, gibi ihtiyaçlar için kullanımları kapsar.
- 1222 Kum
(*Sand*) 1) Boyutu 50-2000 mikron arasında değişen katı kaya parçacığı. Kum akarsu veya rüzgar tarafından taşınarak depolanır.
2) Bünyesinde % 90 veya daha fazla kum bulunan toprak.

3) Orta Asya'da kumlu çöllere verilen ad. Sahra'daki kumlu çöllere ise *erg* denir.

- 1223 Kum denizi
(*Sand sea*) Kurak bölgelerde geniş alanlara yayılan kumla kaplı saha.
- 1224 Kum fırtınası
(*Sand storm*) Toz ve kum taşıyan şiddetli fırtına. Bu fırtınalar kumlu malzemenin bulunduğu çöllerde görülür.
- 1225 Kum ovası
(*Sand plain*) Batı Avustralya'da geniş düzlük alanları kaplayan kum örtüsü. Genellikle kırmızı renkli olan bu kumlar Avustralya'nın doğu kıyılarının iç kesiminden başlayarak batı ve kuzeyine kadar uzanır.
- 1226 Kum taşınması
(kum sürüklenmesi)
(*Sand drift*) İki engel arasındaki bir gediğin önünde rüzgar tarafından taşınan kumların birikmesi ile oluşan kumul.
- 1227 Kum tepesi
(*Sand dune*) 1) Rüzgarın yığıdığı gevşek bir kum yığıntısı veya yükseltisi. Kum tepeleri, bir metre ile 200 metre yükseklikte ve birkaç m ile yüzlerce m uzunlukta olabilir. Kumullar, kuvars, karbonat kumları, jips, kil ve volkanik killer içerir. Kumullar daha çok kurak yerlerde ve kıyı bölgelerinde görülür. Dünya üzerindeki kurak alanların %20' si kadarı kumullar ile kaplıdır. Kumulların oluşup şekillenmesinde esas rol rüzgara aittir. Hakim rüzgar yönü ve hızları önemlidir. Ayrıca bitki örtüsü, kum kaynağına olan mesafe, zeminin nem içeriği, zeminde yer yer bulunabilen küçük göller ve bataklıklar, zemindeki kayalık çıkıntılar ve çeşitli tümseklerle, çalı ve otsu bitkilerden oluşan engellerin de rolleri bulunur. Kumullar tüm bu etmenlere bağlı olarak farklı şekil ve boyutlarda oluşabilirler.
- 2) Humus ve kil gibi bağlayıcı maddeleri olmayan ya da çok az bulunan, temelde Kuvartz'dan oluşan, çok küçük, gevşek ve uçucu, ölü veya diri koruyucu örtü bulunmayan yapılardır. Kumullar kuru durumdayken, rüzgar aracılığıyla harekete geçerek birkaç metreden birkaç kilometreye kadar taşınabilir ve bu taşınma esnasında değişik boyutlarda ve çeşitli şekillerde bulunabilirler. Kumullar, kendine özgü flora ve faunasıyla yurdumuz ekosisteminin önemli bir bölümünü oluşturur. Türkiye, Avrupa'nın en fazla kumula sahip ülkesidir.
- 1228 Kumcul bitki
(*Sand plant*) Kumlu topraklarda yetişen bitki.

- 1229 Kumlu toprak (Sandy soil) % 70'den fazla kum, % 15'den az kil içeren topraklar.
- 1230 Kumtaşı (Sand stone) Birbirine kil, kireç, silis ve demir bileşikleri ile bağlanmış, çapları 8 mm'den küçük kum zerrecilerinin meydana getirdiği tortul kaya.
- 1231 Kumul (Sand dune) Bkz. Kum tepesi.
- 1232 Kumul hareketi (Sand movement) Gevşek yapılı kumulların sürekli yer değiştirmesi. Bazı çöllerde kumulların yer değiştirme hızları yılda 100 metreye kadar çıkar. Rüzgarların kumları yukarı doğru itmesi ile kayma-akma yüzeyleri (slip-face) oluşur. Tepeliklerin arasında bulunan vadi veya çukurlara bolluk denir. Bir kumul alanı çeşitli şekil ve boyutlarda kumullar ile kaplı olabilir. Büyük kumul alanlarına erg denir.
- 1233 Kumul tespiti (stabilizasyonu) (Sand stabilization) Yayılma eğilimi gösteren ve tehdit oluşturan kumulların bitki örtüsü tesisi, iyileştirmesi ve yapısal tedbirlerin uygulanması suretiyle durdurulması (stabilize edilmesi) ve tamir edilmesi.
- 1234 Kurak (Arid, dry) Nem açığı ve su sıkıntısının oluşması ve yağışın buharlaşmadan az olması durumu. Nem açığı özellikle nemin % 60'ın altında olduğu ve buharlaşmanın yağışı aştığı iklimlerde görülür.
- 1235 Kurak alan (kurak zon) (Dryland, dry zone) Kuraklık endeksinin (yıllık ortalama yağışın yıllık ortalama evapotranspirasyona olan oranının) 0.05-0.65 arasında olduğu kurak, yarı kurak ve kurak yarı nemli alanlar. Bu oranın 0.05'in altında olduğu alanlar hiper kurak çöl olarak kabul edilir. Kurak alanlar su kıtlığı ile karakterize edilir ve birbiri ile bağlantılı olan primer üretim ve besin döngüsünü hizmetleri için engel oluşturur.
- 1236 Kurak alan ekosistem hizmetleri (Dryland ecosystem services) Kurak alanlar tarafından sağlanan ekosistem hizmetleri olup bunlar arasında tedarik hizmetleri (gıda üretimi, gibi), düzenleyici hizmetler (iklimin düzenlenmesi, gibi), destekleyici hizmetler (ürün tozlaşması), ve kültürel hizmetler (ruhsal ve rekreasyonel faydalar, gibi) yer alır.

- 1237 Kurak alan ekosistemleri (kurak alan sistemleri) (*Dryland ecosystems*) Kurak alan ekosistemleri su yoksunluğu ile karakterize edilen alanlar olup, tarım, ağaçlık, çalılık, otluk, savana, yarı çöl ve gerçek çöl sahalarını kapsar. Su yoksunluğu, ekosistemlerin sağladığı ürün ve hizmetler içinde kısıt oluşturur. Kurak alanların yaygın olarak görülen dört alt tipi: (i) yarı nemli; (ii) yarı kurak; (iii) kurak ve (iv) çok kurak (hiper kurak) alanlardır.
- 1238 Kurak alan silvopastoral sistemleri (*Silvo-pastoral dryland systems*) Kurak alanlarda ormancılık ve evcil hayvan otlatmacılığı uygulamalarının aynı bir saha üzerinde ve her iki kullanıma karşılıklı yarar sağlayacak şekilde uygulanması. Doğru yürütülen silvopastoral uygulamalar tarımsal ve hayvancılık ürün ve gelirlerindeki artış yanında, toprağın rüzgar erozyonuna karşı korunmasını da güçlendirir.
- 1239 Kurak alan sistemi (*Dryland system*) *Bkz. Kurak alan ekosistemleri.*
- 1240 Kurak alanlarda arazi bozulmasının değerlendirilmesi projesi (LADA) (*Land Degradation Assessment in Drylands (LADA) project*) Arazi bozulmasının nedenleri ve sonuçlarının, küresel, ulusal ve yerel düzeylerde değerlendirilmesi ve bu suretle sıcak noktaların ve buralarda alınacak önleyici ve iyileştirici tedbirleri belirlenmesi amacıyla, GEF, UNEP ve diğer kaynaklardan sağlanan finansman desteği ile FAO teşkilatı tarafından 2007-2010 yılları arasında yürütülmüş bir projedir. LADA arazi bozulmasını, biyofizik, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlara sahip bir olay olarak değerlendirmekte ve mücadele için coğrafi, bilimsel ve yerel bilgilerin beraberce (kombine) kullanılması gerektiği savunmaktadır.
- 1241 Kurak arazi (kurak kuşak) (*Arid land*) Buharlaştırmanın yağışı aştığı ve kurakçıl bitkilerin yetiştiği bölge. Buralarda tarım ancak sulamanın yapılabildiği yerlerde mümkün olabilmektedir.
- 1242 Kurak hümid alan (*Dry humid land*) %25'in altındaki yıllar arası yağış değişkenliği ile oldukça mevsimsel olan yağış rejimlerine sahip olan alanlar. Bu alanlarda tarım yoğun olarak uygulanır.
- 1243 Kurak iklim (*Arid climate*) Buharlaştırmanın yağıştan çok fazla olduğu ya da su sıkıntısının had safhada olduğu iklim.

- 1244 Kurak mevsim
(*Dry season*)
- 1) Belli iklim tiplerinde, bir bölgedeki yağışın yıl içinde bir veya daha fazla ay süresince o bölge için minimum değerlerde olduğu durum. Bu, yağışlı mevsimin tersidir.
- 2) Yılın yağmur açısından fakir olduğu mevsim.
- 1245 Kurak yarı nemli
(*kurak sub-humid*)
(*Dry sub-humid*)
- Kuraklık endeksi 0.50–0.65 arasında olan iklim.
- 1246 Kurak ve Yarı Kurak Alanlarda Ağaçlandırma ve Rehabilitasyon Rehberi
(*Guidelines for Arid and semi-arid area afforestation and rehabilitation works*)
- Kurak ve yarı kurak bölgelerde yürütülecek ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmalarına yol gösterme ve teknik destek sağlama amacıyla ÇEM ile FAO teşkilatı işbirliği ile hazırlanmakta olan bir dokümandır.
- 1247 Kurak, yarı kurak ve kuru alt nemli alanlar
(*Dry, semi-dry, dry semi-humid lands*)
- Kutup ve kutup altı bölgelerinin dışında kalan ve yıllık yağış miktarının evapotranspirasyon potansiyeline oranının 0.05 ile 0.65 arasında olduğu alanlar.
- 1248 Kurak yıl
(*Dry year*)
- Yağış veya akımın normalden daha düşük olduğu yıl.
- 1249 Kurakçıl bitkiler
(*Xerophytes*)
- 1) Kurak koşullarda yetişen ve kuraklığın etkisini azaltan organlara (iğne veya küçük etli yapraklar, derindeki stomalar, vb) sahip, kuraklığa dayanıklı olan bitkiler. Bu bitkiler kurak geçen yaz aylarında büyümelerini durdurur, ancak su aldığı anda ve su verildiğinde gelişmesini hızlandırır.
- 2) Yaprak özellikleri (diken, tüy, stoma, kutikula, vb.), kök sistemi (geniş toprak hacmini kucaklayan, derine giden), gövde yapısı (su depolama vb.) özellikleri bakımından kendi su ekonomisini düzenleyici şekilde gelişmiş ve kurak çevrelere nispeten uyum sağlamış bitki.
- 3) Aşırı derecede kuru topraklar veya toprak materyalleri üzerinde ya da içinde yetişen bitkiler.

- 1250 Kurakçıl orman
(*Dry forest*) Kurak koşullarda yetişen, yaz başlarından itibaren alt tabakadaki otların kuruduğu, verimliliği düşük, seyrek orman toplumu. İç Anadolu'daki meşe ve karaçam ormanları gibi.
- 1251 Kuraklığa dayanıklı bitki
(*Drought resistant plant*) *Bkz. Kurakçıl bitkiler.*
- 1252 Kuraklık
(*Aridity*) Yağışların kaydedilen normal düzeylerin önemli ölçüde altına düşmesi sonucu hidrolojik dengenin ciddi şekilde bozulması nedeniyle arazi ve kaynak üretim sistemlerinin olumsuz olarak etkilenmesine yol açan doğal olay.
- 1253 Kuraklık endeksi
(*Aridity index*) Bir yerin ikliminin kuraklık derecesinin sayısal göstergesi olup, su yetersizliği sorunu yaşanan ve tarım ve hayvancılık için zorluk ve kısıt oluşturan sahaların ve bölgelerin belirlenmesinde kullanılır.
- 1254 Kuraklık erozyonu
(*Arid erosion, Drought erosion*) Kurak memleketlerde görülen bu erozyon şekli büyük ölçüde rüzgar etkisiyle meydana gelmektedir. Kuraklık erozyonu çöl erozyonuna eşdeğer olup buzul ve su erozyonundan farklıdır.
- 1255 Kuraklık etkilerinin azaltılması (mitigasyonu)
(*Drought mitigation*) Çölleşmeyle mücadeleyle ilgili olarak toplumun ve doğal sistemlerin kuraklığa karşı hassasiyetlerini azaltmak için kuraklığın önceden tahminiyle ilişkin faaliyetler.
- 1256 Kuraklık izleme sistemi
(Türkiye)
(*Drought monitoring system*)
(*Turkey*) Tarımsal Rekolte İzleme ve Tahmin Sistemi (TARİT), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığında, mevsimsel ve mevsim içi tarımsal rekolte tahmini yapmak, kuraklığın izlenmesi için uygun verileri toplamak ve toplanan verilerin bakanlığın ilgili birimlerince bir yönetim destek aracı olarak yararlanılmasını sağlamak amaçlarıyla oluşturulmuştur.

- 1257 Kuraklık risk yönetimi
(*Drought risk management*) Kuraklığın zararları ve olumsuz potansiyel etkilerinin, önleyici, azaltıcı ve mücadeleye hazırlayıcı faaliyetler ve tedbirlerle, azaltılması veya giderilmesi için benimsenen anlayış ve uygulama yöntemi.
- 1258 Kuraklıktan sakınan bitkiler
(*Drought avoiding plants*) Kurak dönemde hayatsal faaliyetini kesen ya da tohum halinde kalma özelliğine sahip bitkiler. Bu bitkiler çöllerde yaygındır. Yıllarca yağışın düşmediği yerlerde ölmüş kütük halinde kalır, yağış düşer düşmez hayatsal faaliyetlerine başlarlar. Ayrıca kumların içindeki zırlı tohumlar yüzlerce yıl hayatini kaybetmeden kalarak, yağış düştüğü zaman çimlenebilirler.
- 1259 Kuraklaşma
(*Desiccation, aridification*) Bir bölgenin, yağış azalması, orman tahribi, aşırı ekim ve sulama veya diğer iklimsel nedenlerden dolayı tam bir su kaybına uğraması. Kuraklaşma akarsu ve göllerin kurumması, bitki örtüsünün tahribi, yüzey toprağının kaybı, gibi ile kendini belli eder.
- 1260 Kuraklık etkilerinin azaltılması
(*Mitigate the effects of drought*) Kuraklığın etkilerini ve hasarlarını atlatmayla ilgili çalışmalar.
- 1261 Kuru arazi tarımı
(*Dryland farming*) Az yağışlı alanlarda bitkisel üretimin sulama yapmaksızın, ancak mevcut suyun korunmasına azami derecede özen gösterilerek gerçekleştirilmesi.
- 1262 Kuru dere
(*Ephemeral stream, dry creek*) 1) Yağışlar sırasında yatağında su bulunan, diğer zamanlarda yatağı kuruyan bir akarsu veya akarsu bölümü.
2) Kurak bir bölgede genellikle yüksek ve dik kenarlı, seyrek yağışlardan dolayı çoğu zaman kuru ve devamlı taban suyu seviyesine erişecek derinlikte oyulmamış kanal veya oyuntu.
- 1263 Kuru duvar eşik
(*Dry stone check dam*) Harçsız olarak inşa edilen enine yapılardır. Fazla su taşımayan mecralarda, küçük oyuntularda inşa edilirler. Kuru duvar eşikler, genel olarak su toplama havzası 100 hektardan küçük olan derelerin (sel yarınması, sel dereciği) ıslahında kullanılır. Islah edilecek dere civarında bol miktarda ve maksada uygun, sağlam taş varsa sel yarınmalarının ve dereciklerinin kuru duvar eşiklerle ıslah edilmesi uygun olur. Kullanılacak taşların mahallinde bulunması maliyet nedeniyle önemlidir. Yörede taşların olmaması halinde daha ekonomik olan kafes tel eşik gibi başka metotlar düşünülmelidir. Kuru duvar eşikler, genellikle 0.70 - 2.00 metre yüksekliğinde yapılır. Temel

derinliği ve kanat yükseklikleri yapının yüksekliğine dahil değildir. 2 m'den daha yüksek eşiklerin yapılması tavsiye edilmez. Kuru duvar eşikler, dere havzalarının ve yarıntuların büyüklüğüne göre boyutlandırılır.

1264	Kuru kum (<i>Dry sand</i>)	Su tutma kapasiteleri düşük olan, bariz bir toprak vasfı meydana gelmemiş kumlu birikintiler.
1265	Kuru ot (<i>Hay</i>)	Yem olarak verilmek üzere kurutulmuş çayır otu. Kurumuş ot.
1266	Kuru tarım (<i>Dry farming</i>)	Az yağış alan bölgelerde sulama yapılmadan uygulanan tarım sistemi. Bu tarım sistemi kurak ve yarı kurak bölgelerde ve sahalarda yürütülür. Su birikimi sağlamak üzere tarlalar iki yılda bir nadasa bırakılır.
1267	Kuru tarım arazisi (<i>Non-irrigated arable land, rainfed agricultural land</i>)	Halen Devlet yatırımları ile sulanmayan veya sulama projesi kapsamında olmayan, bitki su ihtiyacının sadece doğal yağışlarla karşılanabildiği araziler”.
1268	Kurumun rolü (teşkilatın rolü) (<i>Role of organization</i>)	Kurum ve kuruluşların bir proje ve programdaki rolünün tanımı.
1269	Kutup sistemleri (<i>Polar systems</i>)	Yüksek enlem bölgelerindeki ağaçsız bölgeler olup Arktik ve Antarktik alanları kapsar.
1270	Kuvars (<i>Quartz</i>)	Doğada yaygın olarak bulunan minerallerden biri olan silisyum dioksit. Granit gibi asit derinlik kayalarının karakteristik minerali olan kuvars, kimyasal ayrışmaya karşı dirençli olup, tortul ve metamorfik kayaların içersinde bol miktarda bulunur. Ayrıca kayalar arasındaki boşluklarda diğer minerallerle birlikte karışık olarak da yer alır.
1271	Kültivar (<i>Cultivar</i>)	Doğal bir türden selektif ışlah suretiyle geliştirilen ve tarımı yapılan bir bitki varyetesi.

1272. Kültivasyon (tarım)
(*Cultivation*) Ekim, dikim işlerini kapsayan faaliyet kolu.
1273. Kültür
(*Culture*) 1) Tarihi toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere aktarmada kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.
2) Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.
3) Bireyin kazandığı bilgi.
1274. Kültür bitkisi
(*Cultivated plants*) İnsan tarafından düzenli olarak yetiştirilen, seleksiyon ve ıslah işlemleri görmüş bitkiler.
1275. Kültürel çeşitlilik
(*Cultural diversity*) Dünyanın değişik yörelerindeki durumlara adapte olmayı sağlayan beşeri sosyal yapılar, inanç sistemleri ve stratejilerin değişkenliği ve çok çeşitliliği. Lisan, kültürel çeşitliliğe iyi bir örnek olup, halen dünyada 6000'den fazla lisan konuşulmaktadır.
1276. Kültürel ekoloji
(*Cultural ecology*) İnsan toplumlarında kültür ile doğal ortam arasındaki ilişkileri inceleyen bir çalışma alanı. Kültürel ekoloji ile ilgili iki farklı görüşten birine göre doğal ortamın kültür üzerinde etkili olduğu, kültürün gelişmesinde ana rolü oynadığına inanılmakta, diğerinde ise doğal ortamı insanın işlediği, şekillendirdiği kabul edilmektedir.
1277. Kültürel hizmetler
(*Cultural services*) İnsanların ekosistemden, ruhsal zenginleşme, bilişsel gelişme, tefekkür, rekreasyon ve estetik deneyimler yoluyla elde ettikleri maddi olmayan yararlar olup, bunlar arasında örneğin bilgi sistemleri, sosyal ilişkiler ve estetik değerler yer alır.
1278. Küresel arazi bozulumu bilgi sistemi
(*Global Land Degradation Information System (GLADIS)*) Farklı bilgi tabakalarının birleştiren (kombine eden) GLADIS sistemi, arazi bozulumu ile ilgili olarak altı farklı konuda bilgi sağlamaktadır. Bunlar: (i) biyokütle; (ii) toprak; (iii) su; (iv) biyoçeşitlilik; (v) ekonomi ve (vi) sosyal/kültürel alanlardır. Bu alanlardan her biri için haritalar ve ayrıca altı alanın beraberce sentetik sunumunu sağlayan radar diyagramları hazırlanmıştır.

1279. Küresel Çevre Fonu (GEF)
(Global Environment Facility (GEF))
- 1991 yılında tesis edilen Küresel Çevre Fonu (GEF) gelişmekte olan ülkelere çevre ile ilgili, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik, uluslararası sular, ozon tabakasının delinmesi, arazi bozulumu, organik kirleticiler ve benzeri konulardaki projeleri ve programları için hibeler ve uygun koşullarda krediler vasıtasıyla finans desteği sağlamaktadır. GEF'in uygulayıcı kuruluşları, UNEP, UNDP ve Dünya Bankası'dır.
1280. Küresel hidrolojik döngü
(Global hydrological cycle)
- Suyun yer yüzeyinin üstünde ve altındaki devamlı ve tekrar eden hareketlerini tanımlar. Dünyada su kütesinin miktarının zaman içinde oldukça sabit kalmasına karşın, suyun ana su rezervleri (buz, tatlı su, tuzlu su, atmosferik su) arasındaki dağılımı iklim değişkenlerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Evaporasyonun fiziki süreçlerinde su, yoğunlaşma, yağış, toprağa süzülme, yüzeysel ve toprak altı akış gibi oluşumlar vasıtasıyla bir rezerv ortamından diğerine, örneğin akarsulardan denizlere, denizlerden atmosfere hareket eder. Bu süreçte su sıvı, katı ve gaz gibi farklı yapısal değişimlere uğrar. Su döngüsü, ısı değişikliklerine neden olan enerji değişimi oluşturur. Örneğin, su buharlaştığında çevresinden enerji çekmek suretiyle ortamda ısının düşmesine, yoğunlaştığında ise enerji salarak ortamın ısınmasına neden olur. Bu ısı değişimleri iklimi etkiler.
1281. Küresel ısınma
(Global warming)
- Atmosferdeki belli gazların artmasıyla dünya genelinde meydana gelen veya gelecek olan sıcaklık artışı. Yaklaşık son bir asırda dünya genelinde 0.85°C sıcaklık artışı meydana gelmiştir. Bu artışın 21. yüzyılda da devam edeceği beklenmektedir. Bu ısınmaya bağlı olarak buzulların erimesi ile deniz seviyesinde yükselme, bitki örtüsünde değişme yağış rejimi ile iklim kuşaklarında yer değiştirme olabilecektir.
1282. Küresel Kaynaklar Bilgi Sistemi
(Global Resources Information Database (GRID))
- Birleşmiş Milletler Çevre Programının (UNEP) çevresel değerlendirme programı için temel oluşturan bilgi sistemi.
1283. Küresel Mekanizma (KM)
(Global Mechanism (GM))
- BMÇMS'nin bir alt kuruluşu olan Küresel Mekanizma, gelişmekte olan taraf ülkelere ciddi finansal kaynakların, teknoloji transferi, hibe veya uygun koşullarda krediler şeklinde sağlanması ile ilgili faaliyetleri yürütme ve destekleme görevini yüklenmiştir. Mekanizma ayrıca, iklim değişikliği fonları, mikro finans gibi yaratıcı finans kaynaklarından destek temini ve transferi için çalışmalar da yürütmektedir.

1284. Küresel ölçek
(Global scale) Dünyanın tamamını kapsayan faaliyet alanı.
1285. Küresel Taksonomi Girişimi
(Global Taxonomy Initiative) Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Taraflar Konferansı tarafından dünyadaki taksonomik bilgi ve uzmanlık yetersizliğine karşı gerçekleştirilen girişim.
1286. Küreselleşme (globalleşme)
(Globalization) 1) Dünyadaki ekonomiler ve toplumlar arasında, özellikle ticaret, finansal akımlar vasıtasıyla ve kültür ve teknoloji transferleri ile artan bütünleşme süreci. Küreselleşmenin, bazı olumlu etkilerine ve katkılarına karşın, gelişmiş ülkelerin ticaret ve ekonomilerine hizmet etme ve kültürel farklılıkları ve zenginlikleri tehdit etme bakımlarından ciddi tenkitlere maruz kalmaktadır.
2) Birtakım değerlerin dünya ölçüsünde ele alınıp irdelenmesi ve değerlendirilmesi. Günümüzde küreselleşme daha çok dünyanın ekonomik yapısında oluşan değişim sürecini kapsamakta ve bilimsel, teknolojik ve ekonomik yönden gelişmiş ülkelerin ürünlerinin dünya pazarlarına hakim olması amacıyla hizmet etmektedir.
1287. Kütle hareketleri
(Mass movements) 1) Eğimli arazilerde, bazı doğal ve yapay etkenler sonucu denge koşulları bozulan topraklar ve diğer katı materyal yerçekiminin etkisi ile kütle halinde harekete geçerek yer değiştirirler. Meyil durumuna, hidrolojik ve jeolojik şartlara göre yerçekimi yamacın harekete geçmesi üzerinde etkisini göstererek toprağın kütle halinde yer değiştirmesine sebep olur. Yamaç akmasının türleri; moloz hareketi, moloz akmaları, toprak ve çamur hareketleri, taş ve kaya yuvarlanmaları, arazi kaymalarıdır.
2) Yer çekiminin etkisi ile yamaçlar veya eğimli alanlar boyunca hareket eden kar, buz, kaya, çamur, toprak akmasını ve arazi kaymasını (heyelan) kapsayan tüm taşınma olayları.
1288. Kyoto Protokolü
(Kyoto Protocol) Montreal Protokolünü takiben Dünya'da sera gazlarının etkisine ve doğanın tahribine bağlı olarak muhtemel iklim değişmesini önlemek amacıyla Birleşmiş Milletler çatısı altında 11 Aralık 1997 de yapılmış 27 maddeden oluşan uluslararası sözleşme

1289. Lagün
(Lagoon)
- 1) Bir kıyı oku, kumul sırtı aracılığı ile denizden tamamen veya kısmen ayrılmış tuzlu veya acımsı suyun yer aldığı sığ kıyı gölü.
2) Atol içinde etrafı çevrili su yüzeyi.
1290. LANDSAT
(LANDSAT)
- Dünyanın etrafında 12 km üstte dönen insansız uzay aracı. Bu uydu tarafından alınan fotoğraflar yardımıyla arazi kullanımı, maden gibi doğal kaynaklar, kirlilik, tarım alanlarında hastalıklar, bitki örtüsü gibi konularda değerlendirmeler yapılmaktadır. Günümüzde çok sayıda uydu her gün çeşitli görüntüler almakta ve bilgi göndermektedir. Dünya etrafında bir dönüşünü 18 günde tamamlayan uydular, yeşil, kırmızı ve iki kızılötesine ait dalga boyları ile dünyadan görüntüler almaktadır. Bu bilgiler uzaktan algılama metotları ile değerlendirilir.
1291. Lav
(Lava)
- Dünyada katı kabuk tabakasının altında bulunan magmadan yüzeye çıkarak akan ve kabuk tabakasında katılarak kalan volkanik malzeme. Bu ergimiş bazik lavlar bazalt gibi kırık ve zayıf yerlerden çıkarak kara üzerinde akar ve soğuyarak katılır. Ayrıca kabuk tabakasının muhtelif derinliklerinde de katılaşmaya uğrar. Kimyasal yönden lavlar; asit (kuvars miktarı fazla), orta derecede bazik (asitle bazik arası) ve aşırı bazik (ultra bazik) olmak üzere sınıflara ayrılır. Lavlar soğuma derecesine göre şekillenir.
1292. Liken
(Lichen)
- Mantar (fungus), yeşil ve yeşil mavi alglerden oluşan çok yavaş büyüyen organizma grubu. Düz ve yaprak şeklinde farklı boyutlarda bulunan likenler, çıplak sahalara, ağaç kütüklerine, soğuk bölgelere ve dağların yüksek kesimlerine, kaya yüzeylerine ilk yerleşen canlılardır.
1293. Litosfer
(Lithosphere)
- Yumuşak ve eriyik halde olan manto katının üzerinde yer alan dünyanın katı kabuğu, taş küre. Bu katı kabuk okyanusların altında 4 km'den yüksek dağların olduğu yerlerde 70 km'ye kadar çıkar.
1294. Lizimetre
(Lysimeter)
- Zeminde suyun süzülmesini ölçmek ve drenaj yoluyla atılan eriyebilir bileşenleri tayin etmekte kullanılan alet.

1295 Ls
(Loess)

1) Rüzgarların taşıdığı ince materyalin birikmesi ile oluşan depo toprak. Ancak ls oluşumu hakkında farklı görüşler de vardır. Bunlardan biri, akarsuların taşıdığı alüvyonların zamanla ayrışarak ince bir malzeme haline geldiğidir. Diğeri ise periglasyal bölgelerde taşınan ince malzemenin depolanmasıyla oluştuğudur. Ls depolarının en yaygın olduğu yerler in'in kuzeydoğu kesimi, özellikle Sarı Irmak havzasıdır.

2) ok az veya hiç tabakalaşması olmayan, rüzgarla savrulmuş silt veya siltli kil. Lslerin açık renkleri, alt kısmındaki ince tabakalar, zerelerinin sivri köşeleri ve keskin kenarları, porozite ve düzgün grtnşleri önemli özellikleri arasındadır.

M

1296. Madencilik
(Mining) Yer kabuğunu oluşturan taş ve topraklarda metal, maden cevheri çıkarma işlemi. Maden bazen yüzeiden (açık madencilik), çoğu kez açılan galeri ve ocaklardan (kapalı madencilik) çıkarılır.
1297. Maki
(Macquis, machia) 1) Akdeniz iklim bölgesinde yetişen ağaççık ve çalıların oluşturduğu genellikle herdemyeşil odunsu bitki toplumu. Kuraklığa dayanıklı olan maki topluluğu az yağış alan bölgelerde özellikle Mora Yarımadası, Afrika'nın kuzey kıyıları, İspanyanın güney kesimi ve Akdeniz'deki adalarda primer topluluk iken, Türkiye gibi yağışı fazla olan Akdeniz iklim bölgesinde sekonder topluluktur. Akdeniz iklim bölgesinde kızılçam ormanlarının alt katında çalı formunda bulunan maki, bu ormanların kesildiği ve yangınla yok edildiği yerlerde primer bir topluluk olarak yaygınlaşır ve korunduğu yerlerde ağaççık haline gelir. Maki üyelerinin çoğu sürgünden yetişir. Başlıca maki elemanları arasında kermez meşesi (*Quercus coccifera*), sandal (*Arbutus andrachne*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), sakız (*Pistachio lentincus*), mersin (*Mrytus communis*), yabani zeytin (*delice*) (*Olea europea*), defne (*Laurus nobilis*), akçakesme (*Phyllyrea latifolia*), keçiboğan (*Calicotome villosa*), katırtırnağı (*Spartium junceum*), zakkum (*Nerium oleander*), keçiboynuzu (*Ceretonia siliqua*), gibi yer alır.
- 2) Akdeniz ikliminin egemen olduğu alanlarda bulunan (mersin, fundalık, sandal, mantar meşesi, pırnal vb. bitkilerin dahil olduğu), çoğu çalı ve ağaççık formunda ve çoğunlukla her-dem yeşil bitki örtüsü.
1298. Maki dışındaki çalı ve ağaççıklar
(Non-maquis shrubs and small trees) Akdeniz iklimi etkisi dışında kalan alanlarda yetişen çalı ve ağaççık formundaki bitkiler (karaçalı, badem, değişik türde meşelik, alıç, ahlat, kadın tuzluğu vb. türler).
1299. Makro besin maddesi
(Macro nutrition) 1) Bitkilerin gelişmesi için gerekli olup bitkideki miktarları 1 ppm'den fazla olan kimyasal elementlerdir. Bu elementler toprağa ihtiyaç halinde gübreler ve kireçleme materyali olarak verilirler. Burada makro terimi miktarın fazlalığını ifade etmekte olup, elementin mutlak gerekliliği ile ilgili değildir.
- 2) Canlıların hayatlarını sürdürmeleri için bol miktarda alması gereken besin maddeleri. Örneğin bitkiler için gerekli olan makro besinler, havadan alınan karbon, hidrojen, oksijen ile toprak ve kayalardan sağlanan kalsiyum, azot bileşikleri, potasyum, fosfor, magnezyum ve kükürttür.

1300. Makro fauna Kurtlar ve omurgalılar gibi 1000 mikrondan büyük hayvanlar.
(*Macro fauna*)
1301. Makro iklim Geniş alanları etkisi altına alan iklim. Akdeniz iklimi, tropikal iklim gibi.
(*Macro climate*)
1302. Makro yapı Toprak maddelerine ait mineral bileşiklerin tam olarak belirli bir tipte diziliş sağladığı toprak yapısı.
(*Macro structure*)
1303. Maksimum su tutma kapasitesi 1 cm yükseklikte olup, alt yüzeyi ile temas halinde olan açık su yüzeyi ile denge durumunda bulunan bir toprağın ortalama nem içeriği.
(*Maximum water holding capacity*)
1304. Maksimum sürdürülebilir hasıla *Bkz. En yüksek sürdürülebilir üretim.*
(*Maximum sustainable yield*)
1305. Maksimum taşkın Belirli bir periyot süresince bir akarsuyun bir kesitinde rasat edilen taşkınların en büyüğü.
(*Maximum flood*)
1306. Malç Yaprak, dal, bitkilerin hasattan sonra toprak üzerinde kalan kısımlarından oluşan organik kalıntı. Bunlar toprak yüzeyini örterek toprağı erozyona karşı korur.
(*Mulch*)
1307. Malçlama Toprağı ve bitki köklerini, yağmur damlası etkisi, kaymak tabakası bağlaması, donma, buharlaşma, gibi etkenlerden korumak amacıyla, saman, testere talaşı, plastik levha ve gevşek toprak gibi materyallerin toprak yüzeyine yayılması.
(*Mulching*)
1308. Maliyet analizi Ana yatırım projelerinde yapılan ekonomik değerlendirme, Her türlü yatırımlar harcanacak paranın geri dönüşümünü sağlamak amacıyla ekonomik analize tabi tutulur. Doğru ve kapsamlı olarak yapılan analizlerde yatırım sahibinin kazancı yanında halkın (toplumun) yararı da dikkate alınır.
(*Cost analysis*)

- 1309 Maliyet etkenlik analizi
(Cost-effectiveness analysis)
- 1) Belli bir amacı gerçekleştirmek için en düşük maliyet seçeneğini belirlemeye yönelik analiz.
- 2) Belirlenmiş bir amaca ulaşmak için var olan seçeneklerin (izlenebilecek alternatif yolların) maliyetlerinin karşılaştırılması, en uygun olanının belirlenmesi.
- 1310 Maliyet-fayda analizi
(Cost-benefit analysis)
- Bir proje veya planın fizibilitesinin (uygulanabilirliğinin), maliyet ve faydalarının hesaplanması ve mukayesesi suretiyle belirlenmesi için tasarlanmış olan ve kullanılan bir yöntem.
- 1311 Mantar
(Fungi)
- Toprak oluşumu ve organik maddenin parçalanmasında önemli rol oynayan basit yapılı bitkisel canlı. Klorofil içermeyen bu canlılar, fotosentez yapamaz ve bitkilerin odunsu dokularında yaşayarak onların ayrışmasını ve toprağın organik madde yönünden zenginleşmesini sağlar.
- 1312 Mantıki çerçeve analizi
(logical framework analysis, logframe approach)
- Proje amaçları ve faaliyetleri ile bunların gerçekleştirilmeleriyle ilgili çıktıları ve ölçülebilir göstergeleri kapsayan bir proje planlama yaklaşımı (aracı).
- 1313 Marjinal değer
(Marginal values)
- Bir kaynağın miktarındaki artan değişiklik nedeniyle değerinde meydana gelen değişimdir.
- 1314 Marjinal tarım arazi
(Marginal agricultural land)
- 1) Düşük toprak verimliliği, ulaşılma güçlüğü, kırılganlık ve heterojenlik özelliklerini taşıyan alanlardır. Bu özellikleri dışında, marjinal alanlar daha önce marjinal olmayan arazilerin bozuluma uğraması veya daha önce sıfır kullanım değerine sahip alanların bir derece ıslahı nedenleri ile de oluşabilirler.
- 2) Toprak ve topoğrafik sınırlamaları nedeniyle üzerinde sadece geleneksel toprak işlemeli tarımın yapıldığı araziler.
- 1315 Marn
(Marl)
- 1) Genellikle yarı yarıya kil ve kireç (kalsiyum karbonat)in karışımından oluşmuş nemli iken yumuşak, kuru iken sert olan pekişmemiş tortul kaya.
- 2) Kum, kil, organik madde ve diğer materyallerle karışmış, kalsiyum karbonatın çoğunluğunu oluşturduğu yumuşak bir toprak depoziti.

- 1316 Masif
(*Massif*) Nispeten yeknesak özelliğe sahip ve sınırları iyi belirlenen metamorfik kayalardan oluşmuş ser kütle. Fransa'da Massif Central, Türkiye'de İç Anadolu'da Kırşehir ve Batı Anadolu'da Menderes masifleri gibi.
- 1317 Maximum sıcaklık
(bitki)
(*Maximum temperature (plant)*) Bir bitkinin büyümesinin devam edebildiği en yüksek sıcaklık.
- 1318 Mecra erozyonu
(*Stream erosion*) 1) Akarsuların yataklarını ve kıyılarını aşındırması. Akarsuların tabanını aşındırması veya oyması ile akarsu yatak erozyonu, akarsuların kenarlarına yaptığı aşındırma ile de akarsu kıyı erozyonu oluşur. Bir başka ifade ile akarsu veya dere yataklarında kıyı ve taban oyulmalarının ve şev göçmelerinin meydana geldiği yatak veya kıyı erozyonu mecra erozyonu olarak değerlendirilir.
2) Doğal ya da yapay bir sulama kanalının tabanında ve kıyılarında akarsular tarafından meydana getirilen aşındırma ve taşınma.
- 1319 Medya ürünleri
(*Media products*) Radyo, televizyon programları (dokümanter programlar, gibi), gazete ve dergi makaleleri, gibi ürünler.
- 1320 Mega ekosistemler
(*Mega ecosystems*) Egemen yaşam ortamlarının ölçüt olarak alındığı ekosistem sınıflamalarında en büyük birime verilen ad. Ekosistemlerin yapısında rol oynayan temel faktörler itibariyle temel ortamlar: (i) sular; (ii) karalar ve (iii) insan etkisinin egemen olduğu ortamlar olarak üçe ayrılır. Bu üç temel faktöre göre mega ekosistemler alt gruplara ayrılmakta olup bunlar: (i) deniz ekosistemleri; (ii) göl ekosistemleri; (iii) yarı-karasal ekosistemler; (iv) karasal ekosistemler ve (v) kentsel-endüstriyel ekosistemlerdir.
- 1321 Mekanik erozyon
(*Mechanical erosion*) Kimyasal olaylar olmaksızın oluşan aşınma. Buna örnek olarak, sıcaklık değişimleri ile kayanın parçalanması, akarsu yatağında taşınan katı parçacıkların çarpma etkisi ile aşınması (korozyon) verilebilir.
- 1322 Mekanik önlemler
(*Mechanical measures*) Yamaçlarda ve oyuntularda erozyonuna karşı uygulanan önlemler ile koruyucu ve saptırıcı tesisler ve erken uyarı sistemlerini kapsar.

- 1323 Melez (hibrit)
(*Hybrid*) Genetik bakımdan yakın akraba olan, fakat değişik karakterlere sahip bulunan (ırk, varyete, tür, cins) iki biyotipin seksüel birleşmesinden oluşan bireylerdir. Örneğin yerli ve Amerikan karakavaklarının döllenmesi ile elde edilen melez karakavak klonları.
- 1324 Menderes
(*Meander*) Düz bir alan veya ova üzerinde oluşmuş dairevi şekilde bükümlü bir drenaj modeli. Suyun akım hızına bağlı olarak menderesin konkav (iç bükey) tarafında yanıl erozyon, konveks (dış bükey) tarafında ise birikme oluşur.
- 1325 Mera
(*Rangeland, pasture, grassland*)
1) Bir veya birkaç köy veya beldeye münferiden veya müştereken hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazi.
2) Hayvanların otlatılması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer.
3) Hayvanlar tarafından otlanan, üzerinde tabii olarak teşekkül etmiş bir vejetasyon taşıyan ve genel olarak yetiştirme şartlarının elverişli olmaması sebebiyle diğer tarımsal bitkilerin istihsalı yapılmayan geniş sahalar.
- 1326 Mera Bilgi Sistemi Geliştirme Projesi – MERBİS
(*Pasture Information System Development Project*) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Mera Bilgi Sistemi Geliştirme Projesi ile hayvancılık sektörünün altyapısını oluşturan mera, yaylak, kışlak, otlak ve umuma ait çayır alanlarının grafiksel ve sözel verilerinin bilgisayar ortamına aktarılarak sorgulanabilir, raporlanabilir bir konuma getirilmesi ve bu kapsamda gerek masaüstü gerekse internet ortamında Türkiye'nin tamamında il, ilçe ve köylerdeki mera parsellerinin raporlama, sorgulamasının yapılabilmesi, oluşturulan verilerin yayınlanması, gelişmelerinin izlenmesi ve Avrupa Birliği sürecinde uyum ortamının yaratılması hedeflenmiştir. Mera Bilgi Sistemi ile köyler bazında tahsis edilmiş mera bilgilerine ve hayvan varlığı bilgilerine ulaşılabilirken, arazi temeline dayanan tarımsal desteklemelere, tarımsal üretim ve ürün planlamalarına altyapı oluşturmaktadır.
- 1327 Mera durumu
(*Pasture status*) Belirli bir mera kesimindeki iklim ve toprak koşulları altında yetişmesi mümkün olan, en yüksek, en verimli ve en besleyici bitkilerden oluşan (klımaks) bitki örtüsünün kıyaslaması olarak tanımlanır. Bir başka deyimle, belirli bir mera kesimi için ideal olan bitki örtüsüne göre, vejetasyonun bugünkü hali.
- 1328 Mera ıslahı
(*Pasture improvement*) 1) Meranın yem potansiyelini geliştirmek ve meradan faydalanan hayvanların yararlanmasını kolaylaştırmak için mera üzerinde özel işlemlerin uygulanması ve bu amaçla bazı tesislerin kurulmasıdır. Bu sebeple mera ıslahı ile mera yönetimi beraberce yürütülmelidir. Mera ıslahının ilk şartı

otlatmanın düzenlenmesidir. Otlatmanın düzenlenmediği hallerde, mera ıslahına başlanmamalıdır. Çünkü mera ıslahı ile elde edilen gelişmeler düzensiz otlatma ile elden çıkar. Bu sebeple mera ıslahı ile mera yönetimi beraberce yürütülmelidir.

2) Meralar, yaylaklar ve kışlaklar ile umuma ait çayır ve otlakları yem verimi ve kalite yönünden yükseltmek için sulama, gübreleme, zararlı ot mücadelesi, tohumlama ve benzeri biyolojik tekniklerle birlikte, otlatmayı kolaylaştırma, toprak ve su muhafazası amaçlı çeşitli fiziksel ve teknik tedbirlerin alınması ve uygulanması.

- 1329 Mera taşıma kapasitesi
(*Pasture carrying capacity*) *Bkz. Otlatma kapasitesi.*
- 1330 Mera toprağı
(*Pasture soil*) Serin-ılık ve nemli-yarı nemli iklimlerde, çayır ve saz vejetasyonu altında oluşan, humusça zengin, koyu kahverengi veya siyah, 30-60 cm aşağıda grimsi ve pas lekeli bir tabakaya dönüşen bir profile sahip toprak.
- 1331 Mera yönetimi
(*Pasture management*) 1) Merada, su, toprak, vejetasyon ve yaban hayatı dengesini bozmadan, meralarda maksimum hayvansal üretimi sağlama sanatına “mera yönetimi” denilmektedir. Yani, merada otlatma kapasitesine uygun sayıda hayvan ile otlatılma, otlatma mevsimi süresi içerisinde otlatılma ve otlatmanın üniform şeklinde yapılması ile meranın ürettiği yem tipine uygun otlatılma esasına dayanır.
2) Besleme değeri yüksek lezzetli doğal yem bitkilerini merada uzun müddet muhafaza etmek ve zararlı ot ve çalıları uzaklaştırırken baklagillerin ve arzu edilen diğer ot türlerinin büyümesini teşvik etmek amacıyla uygulanan iş ve işlemler.
- 1332 Meşcere (bük)
(*Stand*) 1) Tür bileşimi, gelişim, yaş ve yapı bakımından tekdüzelik gösteren ve etrafındaki diğer ağaç topluluklarından belirgin şekilde ayrılabilen, yerel iklim oluşturacak derecede yayılışa sahip, karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen ve genellikle bir hektardan daha fazla alan kaplayan ağaç topluluğu, orman bölümü.
2) Yaş, ağaç türü kombinasyonu, büyüme ya da tesis şekli, bunların hepsi veya bir kısmı ile çevresinden ayrılan orman parçası.
- 1333 Metabolizma
(*Metabolism*) Yaşayan organizmalarda meydana gelen kimyasal olayların tamamı (gıdaların hazmı ve bileşiklerinin sentezini de kapsar).

- 1334 Metamorf kayaç
(*Metamorphic rock*)
- 1) Sıcaklık ve basıncın birlikte etkisi ile büyük ölçüde değişime uğramış ve önceki koşullarında farklılaşma olmuş kaya. Örnek olarak, mermerler kireç taşlarından, gnayslar granitten oluşmuş metamorfik kayaçlardır.
- 2) Çoğunlukla büyük bir ısı veya basınç altında, bazen hem ısı hem basıncın beraber etkilemeleriyle, ya belirli olarak şekil bozulmalarına uğramış, ya da, killerde olduğu gibi, sadece tanelerin dizilişi değişmiş, ya mermerlerde olduğu gibi kendilerini meydana getiren mineralleri büyük ısı ve basınçla kristalleşmiş, ya da dolomitlerde olduğu gibi sularda erimiş başka maddelerin kayalara sızmasıyla bileşimlerine kristal halinde mineraller eklenmiş bulunan volkanik veya tortul kayalar.
- 1335 Metamorfik su
(*Metamorphic water*)
- Metamorfizma sırasında kayaçlardan dışarıya atılmış su.
- 1336 Metan
(*Methane*)
- Bitki, hayvan atıkları, petrol, kömür gibi maddelerin parçalanması ile oluşan bir hidrokarbon molekülü.
- 1337 Meteoroloji
(*Meteorology*)
- Atmosferin katlarını, atmosferde meydana gelen olayları inceleyen ve yağış, sıcaklık, bulutluluk, basınç, gibi konularda rasatla hava tahmini yapan bilim dalı.
- 1338 Meteorolojik kuraklık
(*Meteorological drought*)
- Kuraklık süresi ve kuraklık derecesi temelinde tanımlanan meteorolojik kuraklık, yağış, nem ve sıcaklık gibi iklim verilerinin en yüksek, en düşük veya ortalama değerlerine göre yorumlanması esasına dayanmaktadır.
- 1339 Metodoloji (yöntem bilimi)
(*Methodology*)
- Belirli bir alanda kullanılan bütün metotlar; geniş anlamı ile metotların bilim ve felsefesi olarak açıklanabilir. Metodolojinin ilgi alanına giren konular metotların temellendirilmesini, karşılaştırılmasını, eşleştirilmesini, değerlendirmesini, geliştirilmesini ve yeni metotların araştırılmasını kapsamaktadır.
- 1340 Metrik
(*Metric*)
- Bir göstergenin ölçülmesi ve elde edilen değerlerin yorumu için kullanılan pratik usuller seti.
- 1341 Mevcut en iyi teknik
(*Best available technique*)
- Çevresel etkileri kısıtlı olan, en etkin ve gelişmiş teknik.

- 1342 Mevcut erozyon riski
(*Current erosion risk*) Mevcut arazi kullanımı ve bitki örtüsü koşulları altındaki erozyon riskidir.
- 1343 Mevsimlik göç
(*Seasonal migration*) Yılın belli dönemlerinde çalışmak için yapılan göç.
- 1344 Mevsimsel otlatma
(*Seasonal grazing*) Belli bir arazi üzerinde hayvanların yılın sadece belirli bir bölümünde otlatılması. Bu uygulama, otlatılmayan arazi bölümünün dinlenmesi ve üzerinde yeni yem bitkilerinin gelişmesi imkânını sağlar.
- 1345 Meyilli seki teras
(*Sloping bench terrace*) İki ucu arasında kot farkı olmayan fakat sekinin arka tarafından ön tarafına doğru ölçülebilir bir meyil ihtiva eden bir teras tipi.
- 1346 Meyilli teras
(*Graded terrace*) Teras boyunca sabit veya değişen bir meyile sahip olan teras tipi.
- 1347 Mezofit
(*Mesophyte*) Sıcaklığın ve yağışın orta derecede olduğu ılıman bölgelerde yetişen bitki. Karadeniz bölgesindeki geniş yapraklı ormanlar gibi.
- 1348 Mezofitik bitki örtüsü
(*Mesophytic vegetation*) Büyümeleri için aşırı derecedeki nemlilik ve kuraklıktan hoşlanmayan bitkiler.
- 1349 Mika
(*Mica*) Şeffaf mineraller grubu. Susuz alüminyum silikat. Mika, granit gibi asit derinlik kayaları, metamorfik kayalar ile bunlardan hasil olan tortullarda yaygındır. Mikalar çeşitli bileşim ve renklerde. Mika, kilin metamorfizmaya uğramasıyla da oluşur.
- 1350 Mikoriza
(*Mycorrhiza*) Bazı bitkilerin kökleriyle ortak yaşam (simbioz) ilişkisi geliştirmiş olan ve bitkinin asalağı değil, destekçisi durumundaki mantarlardır. Kelime olarak mantar kök anlamına gelir. Mikorizal mantar bitki kökünün korteksine (kabuğuna) yerleştikten sonra korteks içine hiflerini (mantar ipliği) salarak iç

ortamın bir parçası olmaktadır. İçeride ve dışarıda hızla gelişen hifler dışarıdan içeriye su ve mineral madde, içerden dışarıya da organik madde sağlamaktadırlar. Bu ortak yaşam, doğası gereği çok aktif olup ekosistemde besin döngüsü ve bitki canlılığının devamını sağlamaktadır. Mikorizaların bitkiye sağladığı avantaj topraktaki besin elementlerinden daha etkin bir şekilde faydalanma, bitkinin mikorizaya sağladığı avantaj ise ona yaşam ortamı ve tutunma yüzeyi sağlamasıdır. Mikorizal faaliyet için çevresel ısı ve nem, havalanma, ışık, organik madde varlığı gibi faktörler önemlidir.

- 1351 Mikro besin maddesi
(*Micro nutrient*) Bitkilerin gelişmeleri için 1 ppm'den daha az miktarlarına gerek duyulan kimyasal elementlerdir. Örneğin B, C, Cu, Fe, Mn ve Zn mikro elementlerdir. Burada mikro terimi kullanılan miktarı ifade etmektedir. Mutlak gereklilik ile ilgili değildir.
- 1352 Mikro iklim
(*Microclimate*) Yeryüzü şekillerinin etkisinden dolayı küçük bir sahada hüküm süren iklim. Bir çukur saha, derin bir vadi, çevresine göre yağış ve sıcaklık yönünden farklı olduğundan bir mikro iklim (mikro klima) oluşturur. Bir vadinin alt kısmı ile yamaçlar arasında hüküm süren iklim buna örnektir.
- 1353 Mikroorganizma
(*Micro-organism*) Bakteri, fungi, protozoa, mikroskobik alg ve virüs gibi çıplak gözle görülmeyen, ancak mikroskop altında tanımlanabilen çok küçük organizmalar.
- 1354 Mikro rölyef
(*Micro relief*) Topografyadaki küçük boyutlu mahalli dalgalanmalar olup, tümseklerin yüksekliği genellikle 30-100 cm kadardır.
- 1355 Mikrobasen (ocak şeklinde teras)
(*Microbasin*) Yağışın bitki gelişmesi için bir sınır oluşturduğu alanlarda ağaç veya diğer ürün bitkilerinin dikimi için, yarım ay veya tam ay şeklinde kazılarak oluşturulan ve su tutumunun artmasına katkı sağlaması amaçlanan küçük havza (ocak).
- 1356 Mikro finans
(*Microfinance*) Yoksul ve düşük gelirli ailelere, mini yatırımları için avans, borç, para transferi, sigorta hizmetleri gibi şekilde sağlanan finans desteği.
- 1357 Mikrofauna
(*Microfauna*) Gözle görülmeyecek kadar (200 mikrondan) küçük, bakteri gibi canlılardan oluşan hayvan.

- 1358 Mikroflora
(*Microflora*) Aktonomiset dahil, bakteri, mantar, alg ve virüslerden oluşan bitkisel kökenli canlı.
- 1359 Mikrohavza
(*Micro-catchment*) 1) Yüzey veya yüzey-altı akışlarla belirli bir drenaj sistemini (ırmak, nehir veya göl) besleyen en küçük hidrolojik birimdir.
2) Daha geniş bir su havzası içinde yer alan ve onu oluşturan küçük havzalardır. Alanları birkaç ha ile 5.000-10.000 ha arasında değişebilir.
- 1360 Mikroorganizma
(*Microorganism*) Bakteri, fungi, protozoa, mikroskopik alg ve virüs gibi çıplak gözle görülmeyen, ancak mikroskop altında tanımı yapılabilen çok küçük organizmalar.
- 1361 Miks eşik
(*Mixed sill*) Sel deresinin yan kollarında devam eden taban ve şev oyulmalarını önlemek için yapılan üst sıra taşları çimento harçlı olan, ön ve arka yüzeyleri harçla derzlenen taş duvar. Kuru duvar eşiklerin yeterli olmayacağı daha derin veya geniş oyuntuların (Q max=15-20 m³/sn taşkın debileri bulunan oyuntu ve yan derelerin) tahkiminde miks eşikler kullanılır. Miks eşikler, sel deresinin yan kollarında, taban ve yan oyulmalarının devam ettiği oyuntularda harçlı kagir ve kuru olarak inşa edilir. Üst sıra taşları 250 doz çimento harçla örtülür. Ön ve arka yüzleri harçla derz yapılı. Çok dik yamaçlardaki eşikler merdiven basamakları gibi birbirini takip edecek şekilde inşa edilmelidir.
- 1362 Mil (toz)
(*Silt*) 0.05 ile 0.002 mm arasında ekvalen çapa sahip toprak tanelerinden oluşan, kum ile kil arasındaki tortul tane. Toprak bünyesini oluşturan önemli maddelerden biridir. Mil, akarsu ve rüzgarlar tarafından kolayca taşınır ve bu nedenle tortullar içerisinde yaygın olarak bulunur.
- 1363 Milenyum ekosistem değerlendirmesi
(*Millennium ecosystem assessment (MEA)*) Ekosistem değişikliğinin insanların refahı üzerindeki etkileri ve bu değişikliklerle mücadele konusunda karar vericilerin ve toplumun bilimsel bilgi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geliştirilmiş bir uluslararası çalışma programıdır. Bu program Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından 2001 yılı Mart ayında başlatılmış ve 2005 yılında tamamlanmıştır. Ekosistem değerlendirmesinin sonuçları ve önerileri Biyolojik Çeşitlilik, Çölleşmeyle Mücadele, Sulak Alanların Korunması (Ramsar), ve Göçeden Kuşlar sözleşmelerinin değerlendirme ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlayacak sivil toplum kuruluşlarınca yararlanılabilecektir. Yararlı bulunduğu takdirde benzer değerlendirmelerin her 5-10 yılda bir ulusal ve bölgesel düzeylerde de gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

- 1364 Milenyum kalkınma hedefleri
(Millennium development goals (MDGs))
- 1) Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler tarafından 2000 yılında imzalanan Milenyum Kalkınma Amaçları (MKA) insanların refahının, yoksulluk, çocuk ve anne ölümlerinin azaltılması, herkes için eğitim imkanı sağlanması, hastalıkların kontrolü ve yönetimi, cinsiyet ayrımcılığının engellenmesi, sürdürülebilir kalkınmanın güvence altına alınması ve küresel ortaklığın tesisi suretiyle artırılmasını hedefler.
- 2) Yoksulluğun azaltılmasına yönelik olarak, milenyum zirvesinde tespit edilmiş bulunan, sekiz amaç ve bunlarla ilgili hedeflerden oluşan bir set.
- 1365 Millenme
(Siltation)
- Millerin birikmesiyle oluşan depolanma. Millenme, sellerin yayıldığı taşkın veya alüvyal ovalarda meydana gelir. Akarsu ve sellerin taşıdığı ince malzemeler çukurlukları ve sığ suları doldurarak kara haline dönüştürür. Barajlarda ve göllerde meydana gelen millenme su taşıma kapasitesini düşürür.
- 1366 Milli gelir
(National income)
- Amortisman giderleri düşülmeden bir ülkede bir yılda üretilen tüm mal ve hizmetlerden elde edilen gelirin tümü. Bunun nüfusa bölünmesi ile fert başına düşen milli gelir bulunur. Bu veri ülkeler arasında ekonomik gelişmişlik düzeyinin göreceli olarak mukayesesinde kullanılır. Gayrisafi milli gelir (gross national income) ise uluslararası yatırımlardan sağlanan kar ve zararın da milli gelire ilave edilmesiyle belirlenir.
- 1367 Milli park
(National park)
- Bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları.
- 1368 Mineral
(Mineral)
- Organik olmayan ve doğal olarak topraktan alınan homojen bileşimli cisimler.
- 1369 Mineral toprak
(Mineral soil)
- Esas itibarıyla mineral maddelerden oluşan ve özellikle bu maddeler tarafından tayin edilen bir topraktır. Genellikle %20'den az organik madde içermektedir. Ancak 30 cm kalınlığa kadar varan bir organik yüzey katmanını içerebilir.
- 1370 Minimum sıcaklık (bitki)
(Minimum temperature (plant))
- Belirli bir alışma devresinden sonra bitkilerin bozulma göstermeksizin büyümesine devam edeceği en düşük sıcaklık.

- 1371 Misyon (bir kurumun misyonu) (*Mission*) Bir kuruluşun varlık sebebidir. Kuruluşun ne yaptığını, nasıl yaptığını ve kimin için yaptığını açıkça ifade eder. Misyon bildirimini stratejik plan dokümanının diğer kısımlarına da temel oluşturur. Misyon bildirimini, kuruluşun sunduğu tüm hizmet ve faaliyetleri kapsayan bir şemsiye kavramdır. Misyon bildirimini özlü, açık ve çarpıcı şekilde ifade edilir, hizmetin yerine getirilme sürecini değil, amacını tanımlar, kuruluşun hizmet sunduğu kişi ve kuruluşları belirtir, kuruluşun sunduğu hizmet ve/veya ürünleri tanımlar.
- 1372 Mitigasyon (ekosistem için) (*Mitigation (for ecosystem)*) Ekosistemlerin olumsuz veya sürdürülebilir olmayan kullanımlarını azaltmak, sürdürülebilir uygulamaları geliştirmek amacıyla uygulanan insan müdahalesi (faaliyeti).
- 1373 Modernizasyon (*Modernization*) 1) Genellikle güncel düşünce, teknoloji ve isteklere göre üretimde değişikliklerin yapılması, işletme ve üretimin günün koşullarına göre düzenlenmesi.
2) Toplumsal açıdan günümüz koşullarına göre toplumda eğitim ve sosyal hizmetlerin daha etkin hale gelmesi, devlete ait işlemlerin daha etkili ve etkin bir biçimde yürütülmesi.
- 1374 Molekül (*Molecule*) Kimyasal bağla iki veya daha fazla atomun birbirine bağlanması ile oluşmuş, elektriksel olarak nötr olan atomlar topluluğu. Molekül, bir bileşiğin kendisiyle aynı kimyasal özellikleri taşıyan en küçük parçasıdır. Bir molekül, aynı elementin atomlarından oluştuğu gibi farklı elementlerin atomlarından da oluşabilir.
- 1375 Moloz akmaları (*Debris flows*) Daha çok gevşek molozların bulunduğu dağ yamaçlarında, yağış sularının kolayca sızdığı yerlerde, sağanak yağışlarda molozların, ani oluşan sel suları ile hızlı bir şekilde aşağı doğru hareket etmesine moloz akması denir. Özellikle kayalık alanlardaki fiziki ayrışma ile ortaya çıkan ve ormanın üst sınırı üzerindeki birikmiş taş ve kaya parçalarından oluşan moloz birikintileri olan yerlerde çok şiddetli yağışlardan sonra meydana gelen seller dere yataklarında moloz akmalarına neden olur. Taşınan molozun tane boyutları büyük taş, kaya ve çakıllardan kuma kadar değişebilir. Bu tür akmalar yollara, ziraat arazilerine ve diğer tesislere zarar verirler.
- 1376 Moloz hareketi (*Debris movement*) Özellikle permeabilitenin yüksek ve hacim değişmelerinin fazla olduğu dik yamaçlarda aralarındaki bağlantıları azalmış taneciklerin oluşturduğu birikintilerin yamaçtan aşağıya doğru hareketi. Bu hareketin hızı gözle fark edilemeyecek kadar düşüktür. Birikintinin içine sızan sular kış aylarında

donar ve ilkbaharda havaların ısınması ile donlar çözülür. Donma ve çözülme, genişleme ve büzülme hareketlerini meydana getirir. Bu hareketler sonucu tanecikler yerçekiminin etkisi ile aşağı doğru kayarlar.

- 1377 Moloz konisi *Bkz. Birikinti konisi.*
(*Debris cone*)
- 1378 Moloz toprak *Bkz. Kolüvyal toprak.*
(*Colluvial soil*)
- 1379 Moloz taş 7.5-25 cm arasında çapa sahip olan kaya ve mineral parçaları.
(*Cobblestone*)
- 1380 Mono kültür Bir tarımsal alanda belli bir ürün yetiştirilmesi veya üretimi. Ormanlıkta tek tür ile oluşturulan ağaçlandırma ormanları da mono kültür örneğidir.
(*Monoculture*)
- 1381 Morfolojik değişim Beslenme, iklim koşulları ve benzeri faktörlerin etkisiyle, canlıların dış görünümünde meydana gelen, ancak kalıtsal olmayan değişimler.
(*Morphological modification*)
- 1382 Muhafaza değeri (koruma değeri) Çevresel kaynakların muhafazasının toplum açısından değeri.
(*Conservation value*)
- 1383 Muhafaza ormanı Tamamen veya kısmen ağaçlarla örtülü, odun istihali ve hayvan otlatmasından ziyade toprak ve su muhafazasına yarayan bir saha.
(*Conservation forest*)
- 1384 Mukavemetsizlik (iklim değişikliğine karşı) İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı bir toplumun, popülasyonun, türün, ekosistemin, bölgenin, tarımsal sistemin veya diğer varlıkların hassaslık ve karşı koyamama derecesi.
(*Vulnerability against climate change*)

- 1385 Muson
(*Monsoon*)
Bir mevsimde yağışların birdenbire başladığı iklim tipi. Bu iklim tipi, batı ve doğu Afrika, Kuzey Avustralya, Şili, İspanya ve özellikle Güneydoğu Asya'da görülür. Okyanus ile karaların farklı ısınması hava kütlelerinin akımını etkilemekte, buna bağlı olarak mevsimlere göre yağış miktarında önemli değişiklikler olmaktadır.
- 1386 Mutasyon
(*Mutation*)
1) Bir canlının veya bir hücrenin kalıtım öğelerinde meydana gelen kalıtsal olarak aktarılabilir değişim olup, canlının fizyolojik ve morfolojik karakteristiklerinden tanınır.
2) Bir organizmanın yapı ve genetik materyal miktarında değişme, gen ve kromozomlarda meydana gelen yapısal değişme. Mutasyon, bireyin ana ve babasından geçen farklı genetik kombinasyonları ile dış etkilerden kaynaklanır. Mutasyonda organizma hücrelerindeki kromozomların DNA miktarı ve yapısında değişimler meydana gelir. DNA moleküllerinin yapısında oluşan değişime gen mutasyonu, kromozom miktarındaki değişimlere ise kromozom mutasyonu denir.
- 1387 Mutlak asgari sıcaklık
(*Absolute minimum temperature*)
Belli bir zaman (ay, yıl gibi) içerisinde kaydedilen en düşük sıcaklık.
- 1388 Mutlak azami sıcaklık
(*Absolute maximum temperature*)
Belli bir zaman (ay, yıl gibi) içerisinde kaydedilen en yüksek sıcaklık.
- 1389 Mutlak nem
(*Absolute humidity*)
Bir m³ havada bulunan su buharı miktarının gram olarak ifadesi. Havada bulunan nem miktarını havanın sıcaklık ve basıncı tayin eder. Yükseklere doğru hava basıncının ve sıcaklığının azalmasına bağlı olarak havadaki nem miktarı da sürekli düşer.
1390. Mutlak sıcaklık
(*Absolute temperature*)
Kelvin sıcaklık ıskalasında mutlak sifıra (0⁰K)'a tekabül eden -273⁰C'daki sıcaklıktır. Bu sıcaklıktaki tüm cisimlerde molekül titreşimi durduğundan sıcaklık yayılması meydana gelmez.

1391. Mutlak tarım arazisi (bitkisel üretim için)
(Absolute agricultural land) Toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin kombinasyonu yöre ortalamasında ürün alınabilmesi için sınırlayıcı olmayan, topoğrafik sınırlamaları yok veya çok az olan; ülkesel, bölgesel veya yerel önemi bulunan, hâlihazır tarımsal üretimde kullanılan veya bu amaçla kullanıma elverişli olan araziler.
1392. Mutlak yoksulluk
(Absolute poverty) Yaşamın devamı için gerekli minimum ihtiyaçların karşılanmasının mümkün olmadığı yoksulluk derecesi.
1393. Mutlak yoksulluk sınırı
(Absolute poverty line) Bir ailenin ya da bireylerin yaşamlarını fiziksel olarak sürdürebilmesi için ihtiyaç duyulan minimum tüketim seviyesidir. Bu sınırın ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Mutlak yoksulluk gıda ve gıda dışı bileşenler dikkate alınarak ayrı olarak belirlenebilmektedir. Bir kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için alması gereken temel gıda maddelerinden oluşan sepetin maliyeti açlık sınırı olarak tanımlanır ve buna gıda dışı temel ihtiyaçlar için de bir miktar eklenir.
1394. Mülkiyet hakları (kullanım hakları)
(Tenure) Ekosistemlerin ve bunların sağladığı hizmetlerin belli kullanımları ile ilgili haklar.
1395. Münavebeli otlatma
(Rotational grazing) Hayvanların belli dönemlerde mera alanının belli bölümlerinde otlatılırken diğer bölümlerinin otlatma sırası gelene kadar dinlendirilip gelişmesinin sağlanmasına dayalı mera otlatma sistemi.
1396. Münavebeli sulama
(Rotational irrigation) Her bir sulama kanalının kendi payına düşen su miktarını devamlı bir nispette değil fakat belirli aralılarla aldığı bir sistem.

N

1397. Nadas
(*Fallow*)
Arazinin mahsuldarlığını, özellikle su, besin maddesi veya her ikisini birlikte toprakta biriktirmek suretiyle artırmak için belirli bir süre boş bırakılması işlemi.
1398. Nadir türler
(*Rare species*)
Çok az rastlanan, ender görülen bitki ve hayvan türlerini ifade etmekte olup, tehdit altında veya yok olma tehlikesi altındaki türler tanımından farklıdır.
1399. Natura 2000 alanları
(*Nature protection sites*)
Habitatın ve türlerin korunması amacıyla Avrupa Birliğinin Kuş Direktifi (79/409/EEC) ve Habitat Direktifi (92/43/EEC) altında belirlenmiş korunan alanlar.
1400. Nehir
(*River*)
Bir yatak boyunca devamlı ya da yılın belli bir bölümünde deniz, okyanus, göl, bataklık veya iç kesimlerdeki bir depresyona su akıtan akarsu. Nehirler, oluşum ve gelişimlerine göre farklı dönemlere ayrılır. Gençlik safhasında "V" şeklindeki yataktan geçen nehir, olgunluk döneminde geniş bir yatak boyunca ve özellikle düzlük alanlarda bükümler yaparak akar. Nehirlerin dağlık alanlarda bir beslenme bölgesi, akış bölgesi, denizlere ulaştıkları yerlerde ağız bölgesi bulunur.
1401. Nehir havzası
(*River basin*)
Kaynaklar, dereler, nehirler ve göller aracılığıyla toplanarak gelen yüzeysel akışların bir göle veya nehir ağızı, haliç ya da delta aracılığıyla kıyı suyu sınırından denize aktığı noktaya göre suyun toplanma alanı.
1402. Nem
(*Moisture*)
1) Atmosferin su buharı muhtevası veya belli bir hava hacmi içinde değişik formlardaki (gaz, sıvı, katı haldeki) suyun tümünün toplamı (meteorolojideki tanımı).
2) Yağış miktarları veya yağış etkinliği (klimatolojideki tanımı).
1403. Nem tutma kapasitesi
(*Moisture holding capacity*)
Toprak zerrecikleri arasındaki bütün gözenekleri doldurmak için gerekli su miktarı.

1404. Nemli
(*Humid*) Serin bölgelerde alt sınırı 500 mm, sıcak bölgelerde üst sınırı 1500 mm yıllık ortalama yağış alan ve ormanla kaplı olan iklimi kapsayan bölge. Yağışın bütün yıla dağıldığı ve su açığının olmadığı, aksine su fazlalığının olduğu Karadeniz kıyı bölgesi ile ekvatorial bölgeler nemli bölgelere örnektir.
1405. Nesli tehlikede tür
(*Endangered species*) Yaşam ve yayılış alanının tamamından veya bir bölümünden yok olma tehlikesi altında bulunan bir tür.
1406. Nesli tükenme
(yok olma)
(*Extinction*) Bir türün, üremesinde başarısızlığa uğranması, kalan tüm fertlerinin ölmesi, çevresel değişikliğe uyum sağlayamama nedenleriyle, o türün evrimsel olarak yok olması.
1407. Net birincil verimlilik
(*Net Primary Productivity (NPP)*) Birim zamanda (bir gün, hafta veya yıl içinde) atmosferden yeşil bitkilere net akış (geçiş) miktarı. NBV, sadece biyosfere enerji girdisini ve karasal karbon dioksit asimilasyonunu ölçmesi nedeniyle değil, aynı zamanda arazi yüzeyi koşullarını ve çok sayıda ekolojik süreçlerin durumunu göstermedeki etkinliği nedeniyle de temel bir ekolojik değişken oluşturmaktadır.
1408. Net ilkel üretim
(*Net primary production (NPP)*) Biyokütle birikim oranıdır. Brüt ilkel üretim (BİÜ) bitki örtüsü tarafından üretilen toplam enerji miktarı olup, bu enerjinin bir bölümü bitkinin gelişmesi için hücresel solumada kullanılır. Bir ekosistemde geri kalan ve Net İlkel Üretim (NİÜ) olarak adlandırılan kısım bitki biyokütlesini oluşturur.
1409. Nispi (göreceli) yoksulluk sınırı
(*Relative poverty line*) Bir ülkede gelir ve tüketimin genel dağılımına göre tanımlanır. Örneğin yoksulluk sınırının ülkenin ortalama gelirinin % 50 altında tespit edilebilmesi gibi.
1410. Nispi buharlaşma
(*Relative evaporation*) Bir arazi veya su yüzeyinden meydana gelen buharlaşmanın, mevcut atmosferik koşullar altındaki potansiyel buharlaşma miktarına oranı.
1411. Nispi nem
(*Relative humidity*) *Bkz. Bağlı nem.*

1412. Nispi rölyef
(*Relative relief*) Nispi (göreceli) yükseklik, bir yerdeki en alçak ve en yüksek yerler arasındaki ilişki, seviye farkı. Dağ ile vadi, ova arasındaki seviye farkı gibi.
1413. Nispi yoksulluk
(*Relative poverty*) Yoksulluğun mevcut toplumsal standartlara göre (nispetle) değerlendirildiği bir değişken yaşam standardını ifade eder. Bir ailenin mali kaynaklarının ekonominin ortalama gelir sınırının ne derece altına düştüğünü belirler.
1414. Niş
(*Niche*) Bir türün ait olduğu ekosistemde kapladığı alan ve oynadığı rol (nerede yaşamakta, ne ile beslenmekte ve tüm faaliyetlerini nasıl gerçekleştirmekte olduğu).
1415. Nitrifikasyon
(*Nitrification*) Toprak içersinde mikroorganizmalar tarafından amonyak veya amonyak bileşiklerinin nitrat veya nitritlere çevrilmesi.
1416. Normal erozyon
(jeolojik erozyon)
(*Normal erosion*) İnsanlar tarafından kullanılan arazinin, doğal erozyonu geçmeyecek şekilde kademeli olarak aşınması olayı.
1417. Normal kapalı orman
(*Normal closed forest*) Tepe kapallığı %11 ve daha yukarı olan ve daha önceki amenajman planlarında “verimli orman” olarak gösterilen alanlar.
1418. Normalleştirilmiş fark vejetasyon indeksi (NDVI)
(*Normalized Difference Vegetation Index (NDVI)*) Yer yüzeyi üzerinde foto sentetik olarak absorbe edilen radyasyonun bir tahmini.
1419. Normalleştirilmiş fark vejetasyon indeksi (NDVI) standart sapması
(*Standard deviation (STD) of NDVI*) NDVI zaman serileri (yıllık) değerlerinin ortalama karekökünün, aritmetik ortalamasından sapması. Bu, NDVI değerlerinin yayılımı değerlendiren bir istatistik dağılım ölçüsüdür.

1420. Nötr toprak
(*Neutral soil*) Önemli derecede asit veya kalevi olmayan bir toprak. Tam anlamıyla 7 pH'a, pratik anlamda 6.6 ile 7.3 arasında pH'a sahip topraklar.
1421. Nüfus
(*Population*) 1) Belli bir alanda yaşayan veya belli özellikleri (iş, yaş, gibi) paylaşan bir grup veya insanlar.
2) Belli bir mekanda genetik bakımdan aynı özelliklere sahip belirli bir türe ait bireylerden oluşan toplum.
1422. Nüfus sayımı
(*Population census*) Bir ülkede veya bir ülkenin belli bir bölümünde, demografik, ekonomik ve sosyal verilerin toplanması, derlenmesi, değerlendirilmesi, analizi, basımı veya diğer şekillerde dağıtımı ile ilgili sürecin tamamı.
1423. Nüfus taşıma kapasitesi
(*Population carrying capacity*) Belli bir yerde, belli bir gelişmişlik seviyesinde mevcut kaynaklardan yararlanmak suretiyle normal hayat standardında yaşayabilecek, o yerde barınabilecek nüfus miktarı.
1424. Nüfus yoğunluğu
(popülasyon yoğunluğu)
(*Population density*) Bir ülke veya bölgede yaşayan nüfusun o yerin yüzölçümüne bölünmesi ile ortaya çıkan sayı. Nüfus yoğunluğu kişi/km² olarak ifade edilir. Nüfus yoğunluğu 150 denildiğinde 1 km²'ye 150 kişi düştüğü anlaşılır.

1425. Ocak teras *Bkz. Mikrobasin.*
(*Basin terrace, catch basin, microbasin*)
1426. Odak noktası Bir hükümet tarafından belli bir konu veya anlaşma/sözleşme ile ilgili konularda odak veya iletişim kanalı olarak hizmet vermesi amacıyla belirlenen ve görevlendirilen resmi bir kişi veya kurum. Birçok ülke ulusal odak noktasına ilave olarak bilim ve teknoloji alanındaki temas ve iletişim için ayrı bir odak noktası (uzman) da tayin etmiştir. Bu uzman ulusal odak noktasına, sözleşmenin uygulanmasını ilgilendiren bilim ve teknoloji konularında yardımcı olmakta ve çölleşme ile ilgili araştırma çalışmaları ile ilgili tavsiyeler' sağlamaktadır.
(*Focal point*)
1427. Odun dışı orman ürünü 1) Her türlü orman ağaç, ağaççık, çalı ve otsu bitkilerinden elde edilen balzami yağlar (sığıla yağı vb) ile bunların kabuk, meyve, sürgün, yaprak, çiçek, tohum, kök, soğan, yumru ve rizomları ile mantar ve benzeri ürünleri.
(*Non-wood forest products*) 2) Ormanlardan elde edilen, odun olmayan, biyolojik orijinli fiziki materyaller. Bunlar arasında gıda ürünleri (meyveler, mantarlar, yenilebilir bitkiler, av hayvanları, gibi), ekstrakte edilen maddeler (reçine, latex, gibi) tıbbi ve aromatik bitkiler, hayvan yemi, süs bitkileri ve diğer bitkisel ürünler yer alır. Ormanların odun dışı hizmetleri bu tanıma girmez.
1428. Odun enerjisi Odundan değişik şekillerde elde edilen enerjidir. Odun yakıtları içinde katı haldeki yakıtlar (yakacak odun ve odun kömürü), sıvı yakıtlar (siyah likör, metanol ve pirolitil yağı) ve gaz yakıtlar (bu yakıtların gazlaştırılması ile elde edilen) yer alır.
(*Wood energy*)
1429. Odunlaşma Bitkilerin vejetasyon dönemi sonucunda odun halini alması, genç sürgünlerin odun haline gelmesi. Odunlaşma aynı zamanda bitkilerin kış soğuğuna dayanmasını sağlar, yeteri kadar odunlaşmayan bitkiler, kış soğuğundan zarar görerek kurur.
(*Lignification*)
1430. Odunsu biyokütle Ağaçlar, ağaççıklar ve çalılarından elde edilen biyokütle. Palmiyeler ve bambular botanik açıdan bu tanıma tam olarak uymamaktadır.
(*Woody biomass*)
1431. Oksidasyon Bir maddeye oksijen ilavesi ile meydana gelen kimyasal değişiklik.
(*Oxidation*)

1432. Oksijen
(*Oxygen*) Havanın beşte birini oluşturan, nefes almak için gerekli, renksiz, kokusuz, suda hafifçe çözünen 2 oksijen atomundan (O_2) oluşan gaz.
1433. Olasılık
(*Probability*) Bir olayın veya sonucun meydana gelme ihtimalidir. Olasılık, muhtemel veya çok muhtemel şeklindeki tanımları kullanmak suretiyle nicel (kantitatif) olarak veya nicel (kalitatif) olarak ifade edilebilir.
1434. Olgun nehir
(*Mature river*) Millenme veya erozyon yapamayan, enerjisi yalnız kendi yükünü taşımaya yeten akarsu.
1435. Olgun olmayan toprak
(*Immature soil*) Çeşitli toprak oluşum işlemlerine nispeten kısa süre maruz kalmaktan dolayı belirgin olmayan veya sadece hafifçe gelişmiş horizonlara sahip toprak. Çevresi ile bir dengeye erişmemiş toprak.
1436. Olgun toprak
(*Mature soil*) Doğal toprak oluşturuıcı süreçler ile oluşmuş bulunan, iyi gelişmiş toprak horizonlarına sahip olan ve esas itibariyle mevcut çevre koşulları ile denge durumunda bulunan topraktır.
1437. Oluk erozyonu
(*Rill erosion*) Birkaç cm derinlikteki küçük kanallarda yüzey akışların toplanarak toprak taneciklerini taşıması sürecidir. Genellikle, yeni sürülmüş topraklarda ve kazı - dolgu alanlarında görülür. Parmak erozyonu da denir. Bu erozyonla, yüzey akışların kanallardaki yoğunlaşmasına bağlı olarak toprak taneciklerini parçalama ve taşıma güçleri artar.
1438. Onaylama
(*Ratification*) 1) Bir ülkenin, bir uluslararası sözleşmeyi/anlaşmayı imzaladıktan sonra, parlamentosu veya uygun diğer bir kurumu tarafından onaylaması ve yasal resmîyet kazandırmasıdır. Bu durum, ülkenin sözleşmeyi imzalamakla açıkladığı ilginin ötesinde, sözleşmenin getirdiği ilke ve sorumluluklarının yüklenilmesini sağlar.
2) Bir devletin başkanının veya yetkilendirilmiş bir temsilcisinin, ülkesinin bir uluslararası anlaşmaya taraf olduğu ve onun sorumluluklarını yüklediği anlamına gelen bir belgeyi imzalaması.
1439. Optimum su ihtiyacı
(*Optimum water requirement*) Değişik ürünler için maksimum verim sağlayan su kullanımının mevsimlik derinlikleri (hacimleri). Buradaki derinlikler sulama ile taşınan su ile olduğu kadar yağışlarla temin edilen toprak nem muhtevasını da kapsar.

1440. Ordo
(Order) Toprak sınıflamada en yüksek kategoridir. Zonal topraklar, intrazonal topraklar ve azonal topraklar olmak üzere üç ordo bulunmaktadır.
1441. Organik çökel
(Organic deposit) Organik kalıntılardan oluşmuş, organik madde içeren depo, tortul.
1442. Organik hayvansal üretim
(Organic livestock production) Damızlık hayvan veya sperma kullanılarak hayvan üretilmesi, hayvansal ürünlerden insan gıdası ile hayvan ve bitki besleme ürünleri üretilmesi, hammaddesini tarımdan alan sanayilere ve bilimsel çalışmalara organik hammadde temini, her aşaması bu ilgili yönetmeliğe göre yetkilendirilmiş kuruluş tarafından kontrol edilen ve sertifikalandırılan organik üretim faaliyeti.
1443. Organik madde
(Organic matter) Çeşitli derecede ayrılmış toprakta bitki ve hayvan kalıntıları.
1444. Organik tarım
(organik bitkisel üretim)
(Organic agriculture, organic agricultural production) 1) Toprak, su, bitki, hayvan ve doğal kaynaklar kullanılarak organik ürün veya girdi üretilmesi ya da yetiştirilmesi, doğal alan ve kaynaklardan ürün toplanması. Bu ürünlerin hasat, kesim, işleme, tasnif, ambalajlama, etiketleme, muhafaza, depolama, taşıma, pazarlama, ithalat, ihracat ile ürün veya girdinin tüketicieye ulaşmaya kadar olan diğer işlemleri.
2) İnsan gıdası, hayvan yemi, bitki besleme ve çoğaltım materyali elde edilmesi, hammaddesini tarımdan alan sanayilere organik hammadde temini, tıbbi ve bilimsel amaçlarla her aşaması bu ilgili yönetmeliğe göre üretilen, yetkilendirilmiş kuruluş tarafından kontrol edilen ve sertifikalandırılan üretim faaliyeti.
1445. Organik toprak
(Organic soil) Solumunda (genelde A+B horizonu) % 20'den fazla organik madde içeren toprak.
1446. Organizma
(Organism) Kendi başına ayrı bir bütün meydana getiren canlı varlık.
1447. Orman
(Forest) 1) Mevcut 6831 sayılı Orman Kanununa göre, "Tabii olarak yetişen ve emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır". Ancak aşağıdaki yerler orman sayılmaz: A) Sazlıklar; B) Step nebatlarıyla örtülü yerler; C) Her çeşit dikenlikler; Ç) Parklar; D) Şehir mezarlıklarıyla kasaba ve köylerin hudutları içerisinde bulunan alanlar; E) Sahipli arazide

bulunan ve civarındaki ormanlarda tabii olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççık nevelerinin bulunduğu yerler; F) Orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleriyle özel mülkiyette bulunan ve tarım arazisi olarak kullanılan, dağınık veya yer yer küme ve sıra halinde ki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler; G) Orman sınırları dışında olup, yüzölçümü üç hektarı aşmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler, H) Orman sınırları içinde veya bitişiğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleri ile özel mülkiyette bulunan ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek olan (1) fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyveli ağaç ve ağaççıklar; İ) Sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinliklerle, özel kanunu gereğince Devlet Ormanlarından tefrik edilmiş ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabancı zeytinlikler ile 9.7.1956 tarih ve 6777 sayılı Kanunda tasrih edilen yabancı veya aşılansız fıstıklık, sakızlık ve harnupluklar; J) Funda veya makilerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan yerler.

2) Ağaçlarla birlikte diğer bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmalar gibi canlı varlıklarla toprak, hava, su, ışık ve sıcaklık gibi fiziksel çevre faktörlerinin bir arada oluşturdukları karşılıklı ilişkiler dokusunu simgeleyen bir ekosistem.

3) En az 0.5 ha alan üzerinde, 5 m'den fazla boya sahip ağaçların % 10'un üzerinde kapalılık oluşturduğu yapı. Henüz ağaçların boyunun 5 m'ye ve kapalılığın %10'a ulaşmadığı ancak ulaşacağı beklediği genç meşcerler de orman sayılır (FAO tanımı).

1448. Orman
ağaçlandırması
(*Forest plantation*)

Bkz. Ağaçlandırma.

1449. Orman alanı
(*Forest land,
forest area*)

Üzerinde halen orman bulunan yerler ile halen orman bulunmasa bile daha önce orada orman bulunduğu (ormana ait kalıntılarla ve/veya diğer kanıtlarla) belirlenen alan.

1450. Orman amenajmanı
(orman yönetimi)
(*Forest
management*)

1) Orman alanlarının ve kaynaklarının, bütünlüğünü, biyolojik çeşitliliğini, verimliliğini, gençleşme kapasitesini ve sağlığını muhafaza edecek ve geliştirecek, potansiyellerinden ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel çok yönlü faydaları bugün ve gelecekte, yerel, ülkesel ve küresel düzeylerde sürdürülebilir olarak ve toplum yararına sağlayacak ve diğer ekosistemlere zarar vermeyecek şekilde yönetimi.

2) Ormancılığın, her türlü idari, yasal, ekonomik ve sosyal boyutları yanında, bilimsel ve özellikle silvikültür, koruma ve düzenleme gibi yönleriyle uğraşan

bir kolu. Orman yönetimi, odun ve odun dışı ürünler faydalanması, orman genetik kaynakları, estetik, rekreasyon, kentsel değerler, yaban alanları ve yaban hayatı, orman içi su ürünleri ve benzeri diğer orman varlıkları ve işlevlerini kapsar ve bunlarla ilgili faaliyetleri planlar ve yürütür.

3) Bir orman işletmesini veya onun ayrıldığı işletme şefliklerini tespit edilen işletme amaçları ve koruma hedeflerine göre planlayan ve planın uygulanmasını izleyen ormancılık bilim dalı.

1451. Orman biyolojik çeşitliliği
(*Forest biodiversity*) Ormanın yaşayan organizmaları arasında ve bunların yer aldığı ekolojik süreçlerdeki değişkenlikler olup, türler içinde, türler arasında, ekosistemler ve peyzajlar arasındaki değişkenlikleri kapsar.
1452. Orman biyomu
(*Forest biome*) Vejetasyonun ekolojik ve fizyonomik özelliklerini ifade etmekte olup, geniş anlamda yeryüzündeki iklim bölgelerine (boreal, ılıman, tropikal orman biyomları) tekabül eder.
1453. Orman bozulumu
(*Forest degradation*) Ormanda meydana gelen ve orman meşceresi veya sahasının yapısını ve işlevini olumsuz olarak etkileyen ve bu suretle ürün ve hizmet sağlama kapasitelerinin azalmasına neden olan değişiklikler. Genellikle insan faaliyetleri (aşırı otlatma, aşırı üretim), yangın, böcek, hastalık gibi etkenlerden kaynaklanır. Orman bozulum çoğunlukla orman alanındaki azalmadan ziyade biyokütlede azalma, tür bileşiminde değişiklik ve toprak bozulumu şeklinde meydana gelir.
1454. Orman dışı ağaçlandırma
(*Afforestation*) Halen orman olarak sınıflandırılmayan (orman rejimi dışındaki) alanlar üzerinde orman ağacı türlerinin fidanlarının dikimi veya tohumlarının ekimi suretiyle orman örtüsü tesisi.
1455. Orman ekolojisi
(*Forest ecology*) Orman ile ortam arasındaki ilişkilerin tümü. Başka bir anlatımla ormanın yetişmesini etkileyen iklim (yağış, sıcaklık), topografya, toprak, diğer canlılar ile ormanın kuruluşu, gelişmesi ve verimi arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi.
1456. Orman ekosistemi
(*Forest ecosystem*) Bitki, hayvan ve mikro-organizma toplulukları ile bunların cansız çevrelerinin işlevsel bir birim olarak karşılıklı etkileşim içinde buldukları ve ağaçların bu sistemin kilit bir bileşimi oluşturduğu dinamik birliktelik (kompleks). İnsanlar ve insanların kültürel, ekonomik ve çevresel ihtiyaçları birçok orman ekosisteminin birleşik bir parçası durumundadır.

1457. Orman fonksiyonu
(*Forest function*) Orman ekosistemlerinin kendi doğal ortamları içinde, bu ekosistemleri oluşturan canlı ve cansız, mikro ve makro elemanlar arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşim süreci içinde kendiliğinden ortaya çıkan ve bir bölümü topluma fayda sağlayan ürün ve hizmetlerin tamamı.
1458. Orman hidrolojisi
(*Forest hydrology*) Ormanların hidrolojik döngüdeki önemi ile ilgilenen çalışma alanı. Ormanla su arasındaki ilişkiler asırlar öncesinden beri bilimsel ve siyasi alanlarda yerini almıştır. Ormanlar yağışların bir bölümünü yaprak ve dallarda tutarak, yağmur damlasının damla etkisini ortadan kaldırarak ve suyun yüzeysel akışa geçmesini azaltarak veya tamamen önleyerek sel oluşumunu engeller. Ağaçların kök sistemi toprağı sıkıca tutarak erozyona engel olur. Orman altındaki organik maddelerin ayrışması toprağı gözenekli bir yapı kazandırarak hava ve su dolaşımını, organik madde ile beslenen canlıların artmasını ve bunların faaliyetleri ile organik maddenin mineralize olmasını sağlar.
1459. Orman içi açıklık
(*Forest opening*) Etrafi orman ağaçlarıyla çevrili olan, çoğu otsu bitkilerle ve/veya çalılarla kaplı alan,
1460. Orman içi ağaçlandırma (yeniden ağaçlandırma)
(*Reforestation*) Orman olarak sınıflandırılan, daha önce taşıdığı orman örtüsü özellikleri bozulmuş veya kaybolmuş, ormancılıktan başka kullanımların yer almakta olduğu alanlar üzerinde orman ağaç ve bitkilerinin dikimi, ekimi veya diğer iyileştirilmesi faaliyetleriyle ormanın yeniden oluşturulması.
1461. Orman içi mera
(*Pasture within forest*) 1) Orman sınırları içerisinde kalan tabii meralardır. Ağaçların sık olduğu yerlerde gölgeye dayanıklı bitkiler yaygındır.
2) Orman alanı içindeki açıklıklarda büyüyen ve/veya orman alanındaki ağaçlar altında yetişen bitkilerin, evcil hayvanların otlatılması amacıyla kullanıldığı alan.
1462. Orman iyileştirme
(*Forest improvement*) Bir ormanda oluşturulan ve orman meççeresi veya alanın yapısını ve işlevini olumlu olarak etkileyen ve bu suretle ürün ve hizmetleri sağlama kapasitesini artıran değişiklikler.
1463. Orman kenarı mera
(*Pasture adjacent to forest*) Orman kenarlarında yer alan ve bir veya birkaç köy veya belde ahalisinin hayvanları ile birlikte geçici olarak çıkıp, hayvanlarını otlatmak üzere kadimden beri kullandıkları ağaçsız, otlu, orman dışı yerler.

1464. Orman parçalanması *(Forest fragmentation)* Daha önce devamlı (bütünsel) olan orman yapısının, ormansız alanlarla birbirinden ayrılmış orman parçalarından oluşan bir yapıya dönüşmesine neden olan süreçler.
1465. Orman sistemleri *(Forest systems)* Hakim yaşam formunu ağaçların oluşturduğu, ağaçların olgunluk çağında boylarının 5 m'den fazla, oluşturdukları kapalılığın % 10'un üzerinde olduğu ve en az 0.5 ha alan kaplayan sistemlerdir. Kapalılığı %10-40 arasında olan ormanlara "seyrek ormanlar", % 40'ın üzerinde olanlara ise "kapalı ormanlar" denir. Orman parçalarının açık alanlarla karışık olarak bulunduğu orman bölümlerine ise parçalanmış orman denir.
1466. Orman tipi *(Forest type)* Genel olarak, benzer bileşime sahip olan ve diğer ekosistem gruplarından ağaç ve alt tabaka türleri bileşimi, verimlilik ve/veya tepe kapalılığı itibariyle kolaylıkla ayırt edilebilen bir ekosistemler grubu.
1467. Orman türü *(Forest species)* Bir orman ekosisteminin parçasını oluşturan veya günlük yaşam ihtiyaçlarının tamamı veya bir bölümü için bir ormana bağımlı olan tür. Bu nedenle, yaşamının sadece bir bölümünü ormanda, önemli bölümünü orman dışında geçiren bir hayvan türü de orman türü olarak kabul edilebilir.
1468. Orman ürünü *(Forest product)* Ormanlardan doğrudan tüketim veya ticari faydalanma amacıyla üretilen, odun, kağıt, hayvan yemi, tıbbi ve aromatik bitkiler gibi ürünlerdir. Odun, büyük ara ile ormanlardan elde edilen ürünler arasında en dominant olanı olup, yakacak odun, yapı ve mobilya malzemesi, selüloz ve kağıt üretimi hammaddesi benzeri farklı birçok amaçla kullanım yeri ve şekline sahiptir. Ormanlardan odun dışında elde edilen ve çok zengin bir çeşitlilik gösteren diğer ürünlerin tümü için "odun dışı orman ürünleri" ifadesi kullanılır.
1469. Orman üstü mera *(Pasture above treeline)* Ağaç yetişme sınırı üstünde (alpin kuşakta) yer alan ve bir veya birkaç köy veya belde ahalisinin hayvanları ile birlikte geçici olarak çıkıp, hayvanlarını otlatmak üzere kadimden beri kullandıkları ağaçsız, otlu, orman dışı yerler.
1470. Orman yangınlarına hassasiyet derecesi *(Forest fires sensitivity degree)* İşletme Müdürlüğü bazında orman alanlarında en az son yirmi yılda çıkan orman yangınlarının yıllık yangın adedi ve yanan alan miktarları ile işletmenin toplam alanı ve ormanlık alanı dikkate alınarak hesaplanmakta olan ve çok yüksek, yüksek, orta, düşük ve çok düşük olarak beş tehlike sınıfından oluşan yangın riski derecesi.

1471. Orman yetiştirme sınırı *Bkz. Ağaç sınırı.*
(*Forest line, timberline*)
1472. Orman yetiştirme materyali Ormanlık çalışmalarında önemli olan türler ile melezlerinin fidanları ile fidan üretiminde kullanılan jeneratif bitki kısımları (kozalak, meyve, tohum), vejetatif üretimde kullanılan gövde, yaprak ve kök çelikleri, mikro vejetatif üretimde kullanılan bitki parçaları (embriyo, tomurcuklar, dallar, kökler) ve aş kalemeleridir.
(*Forest propagation material*)
1473. Orman yönetimi *Bkz. Orman amenajmanı.*
(*Forest management*)
1474. Ormanlık Ormanlık, ormanların ve ormanla ilişkili doğal kaynakların idaresi ağaçlandırma faaliyetleri ve bu faaliyetlerin yapılabilmesi için gerekli olan altyapı hizmetlerinin gerçekleştirildiği bir bilim dalı ve yönetim sanatıdır. Ormanlığın ana hedefi doğal kaynaklar ve hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlayacak orman sistemlerinin oluşturulması ve geliştirilmesidir. Ormanlığın ana hedefi, bir yandan toplumun ormanların ürün ve hizmetlerine olan ihtiyaçları karşılanırken aynı zamanda orman kaynağının ve ormandan etkilenen diğer doğal kaynakların sağlıklı bir şekilde devamlılıklarının sağlanabilmesidir.
(*Forestry*)
1475. Ormanların koruyucu etkileri (işlevleri) Ormanlar odun ve odun dışı ürünler dışında çok önemli koruyucu işlevler sağlamakta olup bunlar arasında, ekosistemlerin korunması, suyun temizlenmesi, orman içi sulardaki yaşamın muhafazası, iklim koşullarının düzenlenmesi, erozyon, çığ, sel, kuraklık gibi olayların ve zararlarının önlenmesi veya azaltılması ve benzerleri yer almaktadır. Koruyucu işlevler yerel, bölgesel veya küresel düzeylerde olabilir. Ormanların koruyucu işlevleri ayrıca sektörler arası (tarım, kırsal kalkınma, gibi) olumlu etki ve etkileşimleri de sahiptir.
(*Protective effects of forests*)
1476. Ormanların sosyo ekonomik işlevleri Orman alanları ve kaynaklarının istihdam yaratma, orman ürünlerinin işlenmesi, pazarlanması, ticareti, ormancılık sektöründe yapılan yatırımlar, rekreasyon, ruhsal, kültürel ve peyzaj değerlerinin korunması ve benzeri ürün, iş ve işlevler vasıtasıyla sağladığı sosyoekonomik özellikli katkılarıdır.
(*Socio-economic functions of forests*)

1477. Ormanların üretici (prodüktif) işlevleri
(*Productive functions of forests*) Ormanlar zengin çeşitliliğe sahip çok sayıda odun ve odun dışı ürünler sağlarlar. Bu ürünler gerek yerel gerekse ulusal düzeyde önemli ekonomik ve sosyal yararlar ve katkılar ifade eder.
1478. Ormansızlaşma
(*Deforestation*) 1) Bir orman alanının diğer bir kullanım altındaki bir araziye dönüştürülmesi veya ağaç örtüsü kapalılığının minimum % 10 eşik sınırının altına düşmesi. Ancak % 10 kapalılık ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Örneğin bir ülke orman tanımında en az % 30 kapalılığa sahip şekilde tanımlama yapmışsa ormansızlaşma kapalılığın % 30'un altına düşmesi olarak alınmalıdır.
2) Bir orman örtüsünün insan etkisi veya doğal nedenlerle uzun dönem veya devamlı kaybı ile orman alanının diğer arazi kullanımlarına (tarım alanı mera, yerleşim alanı gibi) dönüştürülmesi.
1479. Orografik yağış
(*Orographic precipitation*) Sıradağ gibi bir engele çarparak yükselen nemli havanın soğumasıyla içinde bulunan nemin yoğunlaşması sonucu meydana gelen yağış. Yaz mevsiminde Toros ve Kuzey Anadolu dağlarına düşen yağış gibi.
1480. Orta bünye
(*Medium texture*) İnce bünye ile kaba bünye arası. Bu, aşağıdaki bünye sınıflarını içermektedir; çok ince kumlu tın, tın, siltli tın ve silt.
1481. Orta derecede ince bünye
(*Moderately fine texture*) Esas itibarıyla orta büyüklükteki toprak tanelerinin oluşturduğu veya nispeten az miktarda ince ya da kaba taneleri içeren bünyedir. Toprak bünye sınıflamasında killi tın, kumlu tın, kumlu killi tın ve siltli killi tınları içermektedir.
1482. Orta derecede kaba bünye
(*Moderately coarse texture*) Esas itibarıyla kaba taneciklerin oluşturduğu bünyedir. Bünye sınıflamasında; çok ince kumlu tın dışındaki bütün kumlu tınları içermektedir.
1483. Orta Doğu
(*Middle East*) Güneybatı Asya ile Kuzeydoğu Afrika'yı kapsayan bölge olup, Türkiye, İran, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail, Filistin, Saudi Arabistan, Katar, Bahreyn, Birleşik Arab Emirlikleri, Umman ve Yemeni içine alır. Bazı tanımlamalarda Mısır, Sudan ve hatta Libya da Orta Doğu bölgesi içinde kabul edilir.
1484. Orta enlem kuşağı
(*Mid-latitude zone*) Kuzey ve Güney yarımkürelerde 23°30' ile 66°30' enlemleri arasında uzanan ılıman bölge.

1485. Orta erozyon
(*Moderate erosion*) Toprağın, orijinal A ve/veya E horizonlarının yahut eğer A ve/veya E horizonları 20 cm' den daha az kalırsa, en üstteki 20 cm'nin bir kısmını, ortalama olarak %25- %75'ini kaybettiği erozyon.
1486. Ortak finansör
(*Co-financing organizations*) Bir projenin veya programın finansmanına katılan kurumlar.
1487. Ortak irtibat grubu
(*Joint Liaison Group (JLG)*) Çölleşme ile mücadele, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği sözleşmelerinin sekreteriyalarının oluşturduğu bir grup olup bu üç sözleşme arasındaki eşgüdümün ve sinerjinin geliştirilmesine yönelik faaliyetleri yürütür ve destekler.
1488. Ortak mülk yönetim sistemi
(*Common property management system*) Ortak mülkiyete konu doğal kaynaklarının kullanımının tanımlanması ve düzenlenmesi ile ilgili esaslar (kurallar seti).
1489. Ortak mülkiyet kaynağı
(*Common property resource*) İyi tanımlanan bir toplum tarafından paylaşılan mal ve hizmetler.
1490. Ortak planlama/programl ama girişimi (üç sözleşme arasında)
(*Joint planning/ programming initiative (between three conventions)*) Rio sözleşmeleri arasında sinerjinin geliştirilmesine yönelik ulusal faaliyetler ve araçlardır. Bunlar: (i) mevcut ulusal planlarda, ÇABK ile biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği arasındaki sinerjilerle alakalı eksikliklerin belirlenmesi; (ii) ÇABK ile biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği arasındaki eşgüdümün gelişmesinden yararlanacak sektörlerin ve politikaların belirlenmesi; (iii) ulusal planların ve politikaların, eşgüdümün geliştirilmesi açısından değerlendirilmesi; (iv) kurumsal ve bilimsel düzeylerde kapasitelerin geliştirilmesine ve karar vericiler, kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarında bilinçlendirmenin güçlendirilmesine yönelik girişimlerdir.

- 1491 Ortak uygulama veya karşılıklı destek için işlevsel mekanizmalar
(*Operational mechanisms for joint implementation or mutual reinforcement*) Rio sözleşmeleri arasında sinerjinin geliştirilmesine yönelik ulusal mekanizmalardır. Bunlar arasında: (i) üç sözleşmenin odak noktaları ve odak nokta ekipleri arasında düzenli toplantılar düzenlenmesi; (ii) üç Rio sözleşmesinin ortak uygulamaları için bir ulusal eşgüdüm komitesi oluşturulması; (iii) ulusal işbirliği süreçlerinin oluşturulması yer alabilmektedir.
- 1492 Ortak yaşam
(*Symbiosis*) Birbirine benzemeyen iki organizmanın, karşılıklı yarar esasına göre bir mekanda birlikte yaşaması.
- 1493 Ortak yaşama ilişkileri
(*Symbiosis relationships*) Karşılıklı yardımlaşma durumunda olan, ayrı ayrı yaşayamayacak kadar birbirlerine dayanan organizmalar.
- 1494 Ortaklık
(*Partnership*) Kurumlar ve kişiler arasında, ortak amaçlara ulaşmaya yönelik, karşılıklı sorumluluk paylaşımına dayalı, işbirliği ilişkisi.
- 1495 Ortaklık anlaşması
(*Partnership agreement*) Etkilenen ülkelere BMÇMS uygulamalarının desteklenmesi amacıyla sağlanacak desteklerin koşulları ile ilgili olarak hazırlanan yazılı anlaşma.
- 1496 Ortalama deniz seviyesi
(*Mean sea level*) Uzun bir dönem süresince devamlı ölçmeler sonucu belirlenen deniz seviyesi. Ortalama deniz seviyesi 0 m olarak dikkate alınır, ancak bu seviye deniz ve kıyılara göre akıntı, denizin beslenmesi gibi durumlara bağlı olarak değişme gösterir. Örneğin beslenme havzası geniş, gür akarsuların aktığı ve buharlaşmanın düşük olduğu Kara denizin seviyesi çok az da olsa Akdeniz, Ege ve Marmara denizlerine göre daha yüksektir.
- 1497 Ortalama yıllık taşkın
(*Average annual flood*) Birçok seneyi kapsayan bir süredeki yıllık taşkınların ortalaması. Bu rasat süresindeki yıllık taşkınların en küçüğüne "*minimum yıllık taşkın*" denir.

1498	Ortalama yıllık yağış (<i>Mean annual precipitation</i>)	Bir yere ortalama olarak bir yılda düşen ve uzun yıllar ortalamalarına göre hesaplanan değer (mm/yıl).
1499	Ortam (<i>Environment</i>)	<i>Bkz. Çevre.</i>
1500	Ot (<i>Grass (hay)</i>)	1) İlkbaharda bitip bir iki mevsim sonra hayatlarını tamamlayarak kuruyan, gerek yaş olarak, gerekse kuruduktan sonra hayvanlara yem olarak verilen bitkiler. 2) Özellikle sığır, koyun, keçi, at gibi hayvanların beslenmesi için kesilen, kurutulan ve depolanan saman, otsu ve baklagil bitkileridir. Diğer evcil hayvanların (tavşan, domuz, gibi) beslenmesinde de kullanılırlar.
1501	Ot kontrolü (<i>Weed control (weeding)</i>)	Tarım ve ağaçlandırma alanlarında fide, fidan ve ürünlerle rekabet eden ve onlara zarar veren otların ve sürgünlerin, sürüm, ot öldürücüler ile muamele veya yakma gibi uygulamalarla sahadan uzaklaştırılması.
1502	Ot öldürücü (herbisit) (<i>Herbicides</i>)	Bitkilere karşı zararlı ve etkili kimyasal maddeler. Özellikle yabancı otlarla mücadelede kullanılan herbisitler, total ve selektif herbisitler olarak ikiye ayrılır.
1503	Otlak (<i>Pasture</i>)	Hayvanların otladığı, çayır ve diğer otlarla kaplı yer. Mera ise hayvanların otlatılması yanında otların biçilmesi ile elde edilen alandır.
1504	Otlatma hakkı (<i>Grazing right</i>)	Bir veya birden fazla köy veya belediyeye tahsis edilmiş olan mera, yaylak ve kışlaklarda, çiftçilerin her birinin müşterek otlatılabileceği büyükbaş hayvan birimi sayısı.
1505	Otlatma kapasitesi (<i>Grazing capacity, carrying capacity</i>)	1) Belli bir alanda ve eşit zaman aralıkları ile uzun yıllar bitki örtüsüne, toprak, su ve diğer tabii kaynaklara zarar vermeden otlatılabilecek büyükbaş hayvan birimi miktarı. 2) Belirli özelliklere sahip bir mera alanı için ideal olan bitki örtüsüne, toprak ve diğer doğal kaynaklara kalıcı hiçbir zarar vermeden, bir otlatma mevsimi boyunca birim alanda otlatılabilecek otlatılabilecek en yüksek hayvan (büyükbaş) sayısı (mera taşıma kapasitesi de denir).

- 1506 Otlatma mevsimi Mera bitkilerinin büyük bir zarar görmeden otlatılabildikleri, hayvanların (Grazing season) ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar yeşil veya kuru yem bulabilecekleri, yılın otlatmaya en elverişli zaman dilimi veya dönemi.
- 1507 Otlatma periyodu Bkz. Otlatma mevsimi. (Grazing period)
- 1508 Otlatma planı Mera, yaylak, kışlak ile umuma ait çayır ve otlakların düzenli bir şekilde otlatılması ile ilgili olarak otlatma mevsimini, otlatma kapasitesini, otlatma sistemini, otlatılacak hayvan cins ve miktarını, otlatmaya başlama ve son verme tarihleri gibi ayrıntıları belirleyen uygulama planı. (Grazing plan)
- 1509 Otlatma yoğunluğu Belirli bir zaman dilimi içinde belirli büyüklükteki bir alanda otlayan belirli gruptaki hayvanların sayısı (hayvan sayısı/zaman süresi/arazi birimi). (Grazing intensity)
- 1510 Otl su yolu Yüzeysel su akışını aşağıya taşımak üzere tasarlanan, içinde su akış hızını azaltmak ve yatağının aşınmasını önlemek amacıyla otla kaplanan drenaj yolu (kanalı). (Grassed waterway)
- 1511 Otsu bitkiler Gövdeleri odunlaşmayan ve üst kısımları genellikle sert olmayan, vejetasyon (Herbaceous plants) süreci sonunda toprak üstü kısımları ölen bitkiler.
- 1512 Oyuntu Herhangi bir toprak işleme aleti ile ıslah edilemeyecek genişlikte ve derinlikte, uzunluğuna meyilli çukurlar. Yüzeysel akışın eğimli bir yamaç üzerinde belli bir yoğunluk ve hız kazanması halinde oluşan kinetik enerji ile toprak derinlemesine oyulur ve gittikçe daha büyük kanallara meydana gelir. Oluşan bu kanallara oyuntu ve bu şekilde toprak taşınmasına da oyuntu erozyonu denir. Yağışlarla birlikte bu oyuntular birer su kanalı veya derecik gibi su taşırlar. (Gully)
- 1513 Oyuntu başı Bir akarsu yatağının menba ucunda meydana gelen ve yatağın o yönde erozyonu uzamasına neden olan aşınma ve taşınmadır. (Headwater erosion)

- 1514 Oyuntu dikimi
(*Gully planting*) Oyuntularda erozyonu önlemek için ağaç dikimi.
- 1515 Oyuntu erozyonu
(*Gully erosion*) 1) Yoğun yağmurlar veya karların erimesi sırasında veya hemen sonrasında yüzeysel akış sularının dar kanallarda (su yollarında) toplanarak aşağıya doğru hızla akması sonucunda bu kanallardaki toprağın ciddi derinliklere kadar oyulması ve uzaklaştırılması olayı.
2) Erozyona karşı korumadan yoksun eğimli arazilerde şiddetli yağışların neden olduğu sel sularının doğal depresyonlarda konsantrasyon olması sonucu oyuntuların meydana gelmesine neden olan erozyon.
- 1516 Oyuntu ıslahı
(*Gully rehabilitation*) Oyuntunun büyüme sürecinin durdurulması ve ıslahı amacıyla gerçekleştirilen tedbirler ve uygulamalar. Bu uygulamalar genellikle oyuntu başı tahkimi, su akımının kontrol altına alınması ve oyuntuların doldurulması hedeflerine göre ve aşağıdaki etmenlerin dikkate alınması suretiyle tasarlanır ve uygulanır: (i) oyuntunun boyutu; (ii) oyuntu aşınmasının aktif durumda olup olmadığı; (iii) toprak tipi; (iv) su akımının boyutu ve meydan gelme sıklığı; (v) sahanın topoğrafik koşulları; (vi) arazinin rehabilitasyondan sonra düşünülen kullanım şekli.
- 1517 Oyuntu kontrol seddesi
(*Gully check dam*) Sel oyuntularının büyümelerini önlemek ve bunların stabilizasyonunu sağlamak amacı ile sel oyuntusunda eğime dik yönde oluşturulan geçici veya devamlı sedde veya engeller. Bunlar, sel oyuntusu yatağında yetiştirilecek bitkilerin ihtiyacı olan suyun depolanıp toprağa emdirilmesinde ve yeterli bitki gelişmesi sağlanıncaya kadar stabilizasyonunun sağlanmasında rol oynamaktadırlar. Oyuntu tahkimi amacıyla alınan tedbirler geçici tedbirler (kontrol seddeleri ve engelleri; çalı ve ağaç dikimleri, kuru duvar eşiklerin tesisi, gibi) veya kalıcı tedbirler (betonarme duvar, örme taş duvar, metal dikmeler, gibi) olarak ayrılabilir.
- 1518 Oyuntu sekisi
(*Gully check dam (gully plug)*) Bir oyuntu veya su yolu içinde, akış hızını azaltmak, kanal oyulmasını en aza indirmek ve sedimentin tutulmasını sağlamak amacıyla tesis edilen seki (küçük baraj).
- 1519 Ozmotik basınç
(*Osmotic pressure*) Canlı varlıklarda bir hücre duvarının veya membranının her iki tarafındaki tuz konsantrasyonunun eşit olmaması nedeniyle ortaya çıkan bir basınçtır. Su, az tuz konsantrasyonu olan taraftan fazla tuz konsantrasyonu olan tarafa doğru membranı geçer ve membranın bu tarafında ek bir basıncın doğmasına neden olur.

Ö

- 1520 Ödemeye gönüllülük
(*Willingness to pay*) Bir bireyin belli bir mal veya hizmeti elde edebilmek için ödemeye hazır olduğu bedelin miktarı.
- 1521 Ölçü (ölçek)
(*Scale*) Bir olay veya gözlemin ölçülebilir boyutları olup metre, yıl, sayı benzeri fiziki birimlerle ifade edilir.
- 1522 Ölü kumul
(*Dead sand dune*) Önceleri olağan kumullar olarak oluşmuş, ancak sonradan üzerleri otlar, ağaç ve ağaççıklarla kaplanmış, sadece biçimi, yapısı bakımından kumul özelliği kalmış kum yığınları.
- 1523 Ölü örtü
(*Litter, plant litter*) Ormanda ağaçlardan dökülen yaprak, dal, kabuk, meyve gibi bitkisel artıkların toprak üzerinde birikmesiyle oluşan organik tabaka. Bu tabakanın en üstünde son yılın dökülen bitkisel artıkları bulunur. Bu kısım yaprak tabakası olarak adlandırılır. Bu tabakanın altında daha önceki yıllar dökülmüş, parçalanmaya ve çürümeye başlamış tabaka bulunabilir. Çürüntü tabakası olarak adlandırılan bu tabakada bitkisel artığın kökeni tanınabilir. Ölü örtünün en alt tabakası ise humus olarak tanımlanır. Bitkisel artıkların tamamen ayrışarak siyah renkli ve kollodial boyutlarda olduğu ve hangi bitkisel artığın ayrışması ile oluştuğu belli olmayan kısmına humus adı verilir.
- 1524 Ölüm oranı
(*Mortality rate*) Belli bir popülasyonda belirli bir zaman aralığında meydana gelen ölüm sıklığının (frekansının) bir ölçüsü.
- 1525 Ön kumul
(*Foredune, head dune*) Rüzgar hızının kesildiği yerde veya bir engelin rüzgarın hızını azalttığı yerde oluşan kumul.
- 1526 Öncü bitkiler
(*Pioneer plants*) 1) Koşulları yeni oluşmuş bir bölgeye ilk olarak gelip yerleşen canlılar. Süksesyonun ilk aşamasında görülen veya ortamı kaplayan ilk bitkiler. Bunlar bitki veya hayvan türleri olabilir. Örneğin birçok bölgede orman yangınından sonra sahaya titrek kavak gelir, yerleşir, daha sonra sıralı değişimle (süksesyon) diğer canlılar sahaya gelerek onun yerini alır.

2) Normal ürünlerin başarılı olarak yetiştirilebilmesi için, fakir bir arazinin islahı ve verimliliğinin artırılması amacıyla bu arazilerde başlangıçta toprağı islah edici toprak verimliliğini artırıcı özel bitkilerin ekilmesi.

- 1527 Öne meyilli teras Teras tabanı hafif öne doğru meyilli olarak inşa edilen teras tipi.
(*Forward sloping bench terrace*)
- 1528 Örme canlı eşik Taban ve yanlardaki oyulmaların tahkimi amacıyla tesis edilirler. Bu amaçla 1-1,5 m uzunlukta ve 6-15 cm çapında canlı ağaç kazıklar, oyuntu eksenine dik olarak 30-50 cm ara ile çakılır ve araları meşe, söğüt, kavak gibi canlı materyallerin kullanımı ile örülür, arkaları toprakla doldurulur. Kazıkların en az 1/3'ü sürgün verecek ağaç türlerinden seçilmelidir.
(*Wattle check dam*)
- 1529 Örme çit Toprağı gevşek çürük yamaçlarda, yağmur sularının akışını yavaşlatarak toprağın aşınmasını, taşınmasını önlemek için tesis edilir. Örme çit inşasında, ince çapları 4-6 cm, boyları 90-100 cm olan kazıklar kullanılır. Çakılan kazıkların birbirine olan mesafesi 30-40 cm, sıralar arası mesafe ise 1-1,5 m'dir. Toprağın gevşeklik durumu ve yamacın eğim oranı dikkate alınarak örme çitler yatay ve devamlı sıralar halinde veya aralıklı ve şaşırtmalı bir biçimde inşa edilirler.
(*Wattle fence*)
- 1530 Örtü bitkileri Ürün elde etmekten ziyade, toprağın erozyona açık olduğu zaman ve durumlarda korunmasını ve iyileştirilmesini sağlamak üzere yetiştirilen bitkilerdir. Bunlar yeşil iken gömülerek, yeşil gübre bitkisi olarak da kullanılabilirler.
(*Cover crop*)
- 1531 Örtü oranı *Bkz. Bitki örtüsü.*
(*Plant cover, plant cover ratio*)
- 1532 Ötrofikasyon Yüzeysel akış suları tarafından taşınan besin maddelerinin (özellikle azot ve fosforun) tatlı su göllerinde artması nedeniyle su bitkilerinin ve mikroorganizmalarının fazla üremeleri sonucu bu göllerin oksijene fakirleşmesi olayı.
(*Eutrophication*)
- 1533 Örnekleme Araştırmanın amacına göre alansal olarak belli aralıklarla belli yerlerden örnekler alınması. Örneklemede farklı yöntemler (rastgele, sistematik örnekleme gibi) kullanılabilir.
(*Sampling*)

- 1534 Özellikle Kuraklık, Arazi Bozulumu, Çölleşme ile İlgili İzleme Sistemi
(*Monitoring System Specifically Dedicated to DLDD*)
- Özellikle ÇABK süreçlerinin devamlı ve sistematik olarak izlenmesi için geliştirilmiş bir izleme sistemidir. Bu sistem, ÇABK'nın hem çevresel hem de sosyoekonomik yönlerinin (toprak ve su kaynaklarının durumu, arazi bozulumu, su kıtlığı, kuraklık, toplum üzerindeki etkiler, sosyal ve ekonomik etkenler ve baskılar, gibi) gözlemlenmesi ve izlenmesi çalışmalarını entegre eder. Bu sistem, ÇABK ile ilgili program ve politika tedbirlerinin değerlendirilmesi ile ilgili bilgilerin toplanması ve işlenmesini de kapsayabilir.

P

- 1535 Parabolik kum (Parabolic dune) Rüzgara bakan yüzü dik hilal şeklinde kumul, barkan. Bu kumullar, kumlu sahil ve platolarda rüzgarın girdabi hareketlerle esmesi ile oluşur.
- 1536 Parazit (Parasite) Bkz. Asalak.
- 1537 Parmak erozyonu (çizgi erozyonu, oluk erozyonu) (Rill erosion) Bkz. Çizgi erozyonu.
- 1538 Pastoral system (Pastoralism, pastoral system) Habitatların, birincil olarak hayvancılık (evcil hayvanlarla) amaçlı olarak kullanıldığı ve faydalanıldığı sistem.
- 1539 Patojen (Pathogen) Bir yerdeki organizmalarda hastalanmaya neden olan bakteri, mantar, virüs gibi mikroorganizmalar. Patojenler bir ya da daha fazla metabolik fonksiyonları bozarak organizma yaşamını tehdit eder.
- 1540 Paydaş (Stakeholders) 1) BMÇMS ile ilgili süreçlere ilgi duyan ve süreçlerde yer alan kişi veya kurumlardır (kamu, özel, sivil toplum).
2) Paydaşlar, bir kurumun veya projenin amaçlarına ulaşabilmesi ile ilgili olarak hayati öneme sahip kişiler veya kurumlardır. Alınan kararlardan etkilenirler ve sonuçlarla ilgilidirler. Ana paydaşlar: (a) izin, onay ve finansal destek için ihtiyaç duyulan ve (b) kurumun veya projenin uygulamalarından doğrudan etkilenen paydaşlardır. İkincil paydaşlar dolaylı olarak etkilenenlerdir. Üçüncül paydaşlar ise proje veya faaliyete katılmayan ve ondan etkilenmeyen, ancak bu konudaki kanaatleri olumlu veya olumsuz etkileyebilenlerdir.
- 1541 Pazar fiyatı (Market prices) Pazar mekanizması vasıtasıyla oluşan fiyatlardır. Pazar fiyatları, toplum açısından oluşan gerçek maliyetler ve faydalardan (sosyal maliyetler ve faydalardan) farklı olup, pazar fiyatlarına göre hesaplanan maliyetler genellikle sosyal maliyetlerden düşüktür.

1542	Pazarlama (Marketing)	Üretilen malların üretim alanından veya üreticiden tüketiciye ulaşana kadar taşınma, depolanma ve satışını kapsayan iş ve işlemlerin bütünü.
1543	Pedoloji (Pedology)	Toprak oluşumunu, özelliklerini ve dağılımını inceleyen bilim dalı. Pedo=toprak; loji=bilim; pedoloji=Toprak bilimi.
1544	Pen (Pan)	Toprakta bulunan horizon ya da katmanlar olup, bunlar basınçla sıkışmış, sertleşmişlerdir, ya da çok yüksek miktarlarda kil içermektedirler.
1545	Peneplen (Peneplain)	<i>Bak "Engebeli arazi, dalgalı arazi".</i>
1546	Performans göstergesi (Performance indicator)	1) Bir sonucun gerçekleşmesinin nicel veya nitel ölçüsüdür. Performans göstergeleri değerlendirme zamanındaki durumu (örneğin proje sonu durumu), belirlenmiş bir referans durumunun (örneğin proje başlangıcında tespit edilen durum) koşulları ile karşılaştırır ve ulaşılan durum ile ulaşılmaması arzu edilen/hedeflenen durum arasındaki farkı belirler ve değerlendirir. 2) Gerçekleşen sonuçlarla önceden belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının ortaya konmasında kullanılır. Bir performans göstergesi, miktar, zaman, kalite veya maliyet cinsinden ifade edilebilir.
1547	Pestisit (Pesticides)	<i>Bkz. Böcek öldürücü.</i>
1548	Peyzaj (Landscape)	1) Bir ekosistemler mozaiğini taşıyan bir alan. Kültürel peyzaj ise, üzerinde insan topluluklarının yer aldığı veya belirgin insan etkilerinin görüldüğü peyzaj alanlarıdır. 2) Taşıdığı ekolojik, kültürel ve sosyoekonomik özellikleri itibarıyla etrafındaki alanlardan belirgin farklılık gösteren, büyüklük bakımından eko bölgeden küçük olan alan. Korumacılar, işlevsel koruma peyzajlarını tanımlamak için biyocoğrafik özellikleri kullanırken, çiftçi ve hayvancı topluluklar kendilerinin kültürel ve yaşamsal peyzaj alanlarını farklı parametreleri kullanarak tanımlarlar.
1549	Peyzaj ekolojisi (Landscape ecology)	Ekosistemlerin coğrafi ve ekolojik açıdan karmaşık ilişkilerini inceleyerek organizmaların birbirleri ve çevreleri ile olan yakın ilişkilerini belirleyen ve değerlendiren bir çalışma alanı.

- 1550 Peyzaj iyileştirmesi (restorasyonu) (*landscape restoration*) Peyzaj mimarlığı, doğal ve kültürel kaynakları ve fiziksel çevreyi insan yararı, mutluluğu, güvenliği, sağlığı ve konforu için estetik ve bilimsel ilkeler çerçevesinde ele alan, mekan ve yaşam ortamı oluşturan, biyoçeşitliliği destekleyen arazi planlaması, tasarımı, yönetimi, korunması, onarılması ve denetlenmesi konularını kapsayan eğitim ve araştırmalar yapan ve ülkesel, bölgesel, kentsel ve kırsal ölçekte fiziksel planlar içerisinde yer alarak kültürel ve doğal değerlerin korunması ve sürdürülebilirlik adına ekolojik öncelikli projeler üretilmesini sağlayan bir planlama ve tasarım dalıdır.
- 1551 Peyzaj yaklaşımı (*Landscape approach*) peyzaj düzeyinde koruma kararlarını almak için kullanılan, WWF ve IUCN tarafından geliştirilmiş bir çerçevedir. Bu yaklaşım, WWF'ın "Eko Bölge Koruma Programı" ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi tarafından desteklenen "Ekosistem Yaklaşımı" gibi geniş ölçekli koruma yaklaşımlarına katkı sağlamakta, Bern Sözleşmesi ve Dünya Mirası Sözleşmesi de peyzaj düzeyi faaliyetleri desteklemektedir. peyzaj yaklaşımı faaliyetlerin peyzaj alanının tamamı itibarıyla tartışılması, planlanması ve uygulanmasını destekler.
- 1552 pH değeri (*pH value*) "Potential hydrogen" teriminin kısa yazılımı. Anlamı hidrojen iyonunun yoğunluğu olan, kimyada ve biyolojide çok kullanılan bir terimdir. pH değeri bir çözeltideki hidrojen iyonu yoğunluğunun negatif logaritmasıdır. Bu nedenle pH= 2 dendiğinde, bu çözeltinin bir litresinde 0.01 ekvivalent gram hidrojen iyonu var demektir. pH değeri 7'nin altında ise çözelti asidik, üstünde ise alkalın, 7'ye eşitse nötr anlamına gelir.
- 1553 Pınar (*Spring*) *Bkz. Su kaynağı.*
- 1554 Planimetre (*Planimeter*) Harita ve plan üzerinde alan ölçmeye yarayan alet.
- 1555 Planlı otlatma (*Planned grazing*) Otlatma alanlarından yararlanmayı, vejetasyon, toprak ve diğer doğal kaynakların korunması ile beraber, devamlı maksimum hayvansal ürün elde edecek şekilde planlama ve uygulama.
- 1556 Plansız otlatma (*Unplanned grazing*) Otlatma alanlarının, otlatma amenajmanı kuralları uygulanmadan plansız bir şekilde otlatılmasıdır.

- 1557 Plantasyon (endüstriyel ağaçlandırma) (*Plantation, (industrial tree plantation)*) Genelde orman ürünleri sanayii ve diğer odun kullanım alanları için odun hammaddesi üretmek amacıyla tesis edilen ağaçlandırma ormanlarıdır.
- 1558 Plato (*Plateau*) Çevresine göre yüksekte olan, oldukça düz yüzey yapısına sahip, bir veya daha fazla yanık dik yamaçlar oluşturan, yüksek alan.
- 1559 Podsolleşme (*Podsolization*) 1) Podzollar ve podzolik toprakların oluşumu ile sonuçlanan bir toprak oluşum sürecidir. Asit yıkanma hakimdir.
2) Soğuk ve nemli bölgelerde iğne yapraklı ormanların altında üst toprağın fazla yıkanarak açık renk alması ve asitleşmesi olayı. Toprak yüzeyinde bazların yıkanmasıyla hidrojen iyon konsantrasyonu artmaktadır. Ayrıca sıcaklık yeterli olmadığı için toprak yüzeyinde organik madde birikerek keçe gibi bir kat oluşturmaktadır.
- 1560 Politika (*Policy*) Bir çeşit müdahale veya toplumsal tepkidir. Bu sadece, su politikası, orman politikası gibi niyet bildirimini değil, ekonomik araçların kullanımı, pazar oluşturma, teşvikler, kurumsal reformlar, yasal reformlar, yerelleşme ve kurumsal gelişme gibi diğer çeşit yaklaşımları ve müdahaleleri de kapsar. Politika bir yönetim uygulama aracı olarak değerlendirilebilir.
- 1561 Politika yapıcı (*Policy-maker*) Ulusal, uluslararası ve yerel düzeylerde politika ve uygulamaları etkileme ve belirleme gücüne sahip kişi.
- 1562 Popülasyon (*Population*) *Bkz. Nüfus.*
- 1563 Popülasyon dinamiği (*Population dynamics*) Belirli bir mekandaki popülasyonun zamana bağlı olarak, dış ve iç faktörlerin etkisi altında bazı özelliklerinin değişimidir. Bu özellikler, üreme, ölüm, göç ve bunlarla ilişkili olarak popülasyon yoğunluğu, popülasyonun dağılımı, genetik değişimler (fenotip, genotip) şeklinde olabilir.
- 1564 Popülasyon ekolojisi (*Population ecology*) Aralarında karşılıklı ilişkiler kurarak, genetik bağlarla bir arada yaşayan aynı türe ait bireylerden oluşan canlıların (popülasyonların) birbirleriyle ve çevreleriyle olan karşılıklı etkileşimini inceleyen ekoloji dalıdır.

- 1565 Popülasyon (biyolojik) (*Population (biological)*) Belli bir bölgede yaşayan ve bir ölçüde diğer benzer gruplardan izole olmuş, aynı türe ait bir grup birey. Popülasyonlar üreme bakımından oldukça izole ve yerel şartlara uyum sağlamış olabilirler.
- 1566 Potansiyel arazi bozulumu (*Potential land degradation*) Teorik olarak tarımsal verimlilikte meydana gelen kayıp olarak tanımlanabilir. İnsan ve bitki örtüsü etmenleri haricinde, Potansiyel arazi bozulumunu oluşturan ana fiziki etmenler arasında iklim, rölyef, toprak profili ve mevcut aktif erozyon yer almaktadır.
- 1567 Potansiyel buharlaşma (*Potential evaporation*) Suyun sınırlı olmadığı yerlerde bitkilerden terleme ve topraktan buharlaşma yoluyla olabilecek en fazla su kaybı.
- 1568 Potansiyel buharlaşma-terleme (*Potential evapotranspiration*) Suyun sınırlı olmadığı yerlerde bitkilerden terleme ve topraktan buharlaşma yoluyla olabilecek en fazla su kaybı.
- 1569 Potansiyel erozyon (*Potential erosion*) Bitki örtüsü veya arazi kullanımı dikkate alınmaksızın, toprakların su erozyonuna hassasiyetidir.
- 1570 Potansiyel yıllık ortalama toprak kaybı (*Potential mean annual soil loss*) Bir yıl içinde erozyonla kaybolması muhtemel toprak miktarıdır. Ton/da veya ton/hektar olarak ifade edilir.
- 1571 ppb, milyar'da bir kısım (*ppb, parts per billion*) İngilizce "part per billion" (milyarda bir) sözcüklerinin baş harflerinden oluşan bir simge olup, varlıkların hacmen veya ağırlık olarak milyarda birini ifade etmeye yarar.
- 1572 ppm, milyon'da kısım (*ppm, Parts per million*) İngilizce "part per million" (milyonda bir) sözcüklerinin baş harflerinden oluşan bir simge olup, varlıkların hacmen veya ağırlık olarak milyonda birini ifade etmeye yarar.

- 1573 Primer orman
(*Primer forest*)
- 1) Bölgenin özelliklerine göre klimaks ağaçlardan oluşmuş, herhangi bir şekilde tahrip edilecek sekonder süksesyona ait ağaçların bulunmadığı orman.
- 2) Yerli türlerden oluşan, insan faaliyetlerinin ve ekolojik süreç bozulmalarının görülmediği ormanlar.
- 1574 Primer verimlilik
(*Primer productivity*)
- Belirli bir alanda belirli bir zamanda bitkiler tarafından üretilen biyokütle oranı.
- 1575 Program
(*Programme*)
- Küresel, bölgesel, ulusal veya sektörel bazda belirli kalkınma amaçlarını gerçekleştirmek için düzenlenmiş bir faaliyetler dizisi. Bir kalkınma programı, zamana bağlı, sektör, konu ve/veya coğrafi alanla ilişkili, çoklu faaliyetleri içeren bir programdır. Program tipik olarak birçok projeden oluşur.
- 1576 Program ve proje sayfası
(*Programme and project sheet (PPS)*)
- BMÇMS raporlama modelidir, sözleşmenin ve/veya stratejinin uygulanması ile ilişkili bireysel proje ve programlara ait nicel ve nitel bilgilerin toplanması için tasarlanmıştır.
- 1577 Programdaki/
projedeki
teşkilatlar

(*Organizations in the programme/
project*)
- Proje ve programın tamamı ile ilişkili ulusal odak noktalarının, ülke masalarının, kurum ve kuruluşlarının isimleri. Bunlara sivil toplum kuruluşları (STK) ile bilim ve teknoloji kuruluşları (BTK) dahildir.
- 1578 Proje
(*Project*)
- Belirlenmiş amaçları, belli kaynakları kullanmak ve faaliyetleri uygulamak suretiyle elde etmek üzere, genellikle daha geniş bir program çerçevesinde, tasarlanan bireysel kalkınma çalışması.
- 1579 Proje amaçları
(*Project objectives*)
- Bir proje veya programın sağlayacağı, fiziksel, finansal, kurumsal, sosyal, çevresel veya diğer kalkınma sonuçları.

- 1580 Proje teklifi
(*Project proposals*) BMÇMS Stratejik planının CONS-O-17 nolu göstergesi çerçevesinde bir uluslararası finans destek kuruluşuna sunulmuş olup, değerlendirme sürecinde olan teklifler.
- 1581 Protein
(*Protein*) Nitrojen içeren ve hidrolizleri sonucunda amino asitlerine ayrılan yüksek molekül ağırlığına sahip olan organik bileşik gruplarından biridir. Bunlar canlı materyalin asli unsurlarından olup, hayvanlar için esas olan besin maddelerinden biridir.
- 1582 Protokol
(*Protocol*) 1) Diğer bir anlaşmaya eklenen veya o anlaşmayla yakın ilişkisi olan uluslararası yasal bir belgedir.
2) Mevcut BMÇMS ile ilişkilidir, ancak bu sözleşmenin tarafları tarafından imzalanması ve onaylanması gereken ayrı ve ilave bir anlaşmadır. Protokoller bir sözleşmeyi, tipik olarak, yeni ve daha ayrıntılı taahhütler ilave etmek suretiyle genişletip güçlendirirler.
- 1583 Psödo (yalancı)
(*Pseudo*) Bir şeye benzeyen, bir şeyi andıran, yalancı (Psödoakasya = yalancı akasya gibi).
- 1584 Püskürük kayalar
(*Extrusive rocks*) Yeryüzüne çıkan magma mahsulü olan kayalar. Bu kayalar, derinlik kayası (intrusive rock) ve dış püskürük kaya (extrusive rock) olmak üzere ikiye ayrılır. Derinlik kayası, magmada ergimiş malzemenin kayalar arasındaki boşluklara veya kayaların içine girmesiyle katılması ile oluşur. Buna örnek olarak granit kütleleri verilebilir. Dış püskürük kayalar ise volkanizma sırasında lavların kabuk tabakasının üzerine çıkarak birikmesiyle oluşur.

R

- 1585 Radyasyon
(*Radiation*) Güneşten saniyede 300.000 km ve daha fazla hızla elektromanyetik dalgalar halinde yayılan enerji.
- 1586 Rakım
(*Elevation*) *Bkz. Denizden yükseklik.*
- 1587 Raporlayan kurum
(*Reporting Entity*) BMÇMS'ne veya BMÇMS'ne akredite olan diğer bir teşkilata taraf olan ve Sözleşme ile ve/veya Stratejinin uygulanması ile ilgili resmi rapor sunma durumunda bulunan taraf ülke.
- 1588 REDD-plus
(Ormansızlaşma ve Orman Bozulumundan Oluşan Emisyonları Azaltmak)
(*REDD-plus
Reducing
Emissions from
Deforestation and
Forest
Degradation*) Ormansızlaşma ve ormanların bozulumundan kaynaklanan karbon salımlarının azaltılması, karbon stoklarının muhafazası ve geliştirilmesine yönelik sürdürülebilir orman yönetiminin güçlendirilmesi.
- 1589 Refah
(*Welfare, well-being*) 1) Yaşam için temel unsurları ve ihtiyaçları (geçim, özgürlük ve seçim hakkı, sağlık ve fiziki olarak iyi olma durumu, iyi sosyal ilişkiler, güvenlik, barış, manevi deneyimler, gibi) sağlayan durum.
2) İnsanın mutlu ve güven içinde yaşadığı, geleceğe güvenle baktığı, ihtiyacını yeterli ölçüler içinde karşıladığı durum ve koşullar.
- 1590 Referans hattı
(dayanak hattı)
(*Baseline*) Bir göstergeye ait ölçmelerin mukayese edilmesi ve değişikliklerin izlenmesinde kullanılan bir referans noktası.

- 1591 Regolit
(*Regolith*) Arz yüzeyinde yer alan, ayrıışmış kaya ve toprak materyali karışımından oluşan pekişmemiş, manto biçiminde materyaldir. Bazı mühendisler tarafından toprak olarak adlandırılmaktadır.
- 1592 Regosol
(*Regosol*) Derin pekişmiş veya yumuşak kaya depozitlerinden teşekkül eden, ancak henüz genetik horizonları belirlenmemiş toprakları ihtiva eden azonal bir toprak grubu.
- 1593 Rehabilitasyon
(İyileştirme)
(*Rehabilitation*) 1) Mevcut ekosistemlerin çeşitlilik, fonksiyon ve dinamiğinde, gerek insanlar tarafından verilen hasarların gerekse doğal etkenler sebebiyle ortaya çıkan olumsuzlukların çözümü amacıyla, alana özgü türlerin ve doğaya uygun yöntemlerin kullanılması ile belli bir alandaki yapı ve koşulları daha önceki doğal durumuna getirmeye yönelik olarak yapılan iyileştirme çalışmaları. Rehabilitasyon, ekosistemden sağlanan mal ve hizmetlerin belirli bir bölümünü elde etmek amacıyla arazinin kapasitesinin yeniden oluşturulmasını amaçlar. Arazi rehabilitasyonu, araziye bozulma öncesi koşullarına tam olarak döndürmez.
2) Bozulmuş bir ekosistem veya habitattaki belli ekosistem hizmetlerinin yeniden kazanılması.
- 1594 Rekabet (biyoloji ve sosyolojide rekabet)
(*Competition*) 1) Organizmalar, hayvanlar, bireyler, gruplar arasında, bir alan, kaynak, ürün, eş, prestij, tanınma, mükafat, sosyal statü, liderlik için yapılan mücadele, yarışmadır. Rekabet işbirliğinin tersi olup, en az iki tarafın paylaşılmayan veya üzerinde işbirliği uzlaşısı mümkün olmayan bir amaç için uğraşması durumunda ortaya çıkar.
2) Bir kaynağın bir birey tarafından, diğer bireyler tarafından faydalanılmasının kısıtlanması veya önlenmesine yol açar şekilde kullanılması ve savunulması.
3) Sınırlı bir yaşam kaynağı için iki popülasyon veya iki canlının arasında ortama hakim olmak için kendi aralarında verdiği yaşam mücadelesi. Bu mücadele sonucunda bir veya birkaç tür, diğer türleri elimine ederek ortama hakim olur.
- 1595 Reklamasyon
(*Reclamation*) Bir araziye tarıma uygun hale getirmek için yapılan işlem veya uygulama. Örneğin drenajı iyi olmayan bataklık sahalarının, su sızdırma veya toplama kanalları açılarak su seviyesinin düşürülmesi ile tarım yapılabilecek hale getirilmesi.
- 1596 Rekreasyon
(*Recreation*) 1) Ev ve yerleşim alanı dışında boş zamanları temiz hava soluyarak, dinlenerek, yürüyüş yaparak değerlendirme ve bununla ilgili etkinlik.
2) Rekreasyon boş zamanda, fizik faaliyetle ama yapay kurallar olmadan yapılan bir dinlenme ve eğlence çeşididir. Uygun kuralları olduğunda rekreasyon faaliyeti oyun veya spor olarak tanımlanır.

- 1597 Rendzina
(*Rendzina*)
İntrazonal ordo ve kalsimorfik alt ordoya ait bir büyük toprak grubu olup, üstteki kahverengi veya siyah dağılılabılır yüzey horizonunu hafif griden soluk sarı kalkerli yumuşak ana materyal izlemektedir. Bunlar, yüksek derecede kalkerli yumuşak ana materyalden, ot veya ot-ağaç karışımı vejetasyon altında nemli ve yarı kurak iklim koşullarında oluşmuşlardır.
- 1598 Rezerv
(*Reserve*)
1) Belli bir amaç için ayrılmış, sosyal, teknik ve ekonomik ihtiyaçlarda kullanılmak üzere saklanan kaynak bölümü. Av koruma, bitki koruma alanları gibi.
2) Saklanmış, biriktirilmiş madde, mineral. Para, arazi, maden rezervi gibi.
- 1599 Rezervuar
(*Reservoir*)
Bkz. Hazne (rezervuar).
- 1600 Resmi doküman
(*Official document*)
Son şekli, ilgili kurum tarafından basılı kopya olarak dağıtılmış veya internette yayınlanmış doküman.
- 1601 Resmi kalkınma yardımı (dış yardım)
(*Official Development Assistance (ODA) (foreign aid)*)
Gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkelere, borç, hibe, teknik yardım ve diğer işbirliği şekillerinde sağlanan destekler.
- 1602 Restorasyon
(*Restoration*)
1) Bozuluma uğramış bir ekosistem veya habitatın orijinal birliktelik yapısına, türlerin doğal bütünlüğüne ve doğal fonksiyonlarına kavuşur duruma getirilmesi.
2) Sağlığı, bütünlüğü ve sürdürülebilirliği bakımından bozulmuş karasal ekosistemin geri kazanımını başlatan ve ivmelendiren bir süreçtir. Arazi restorasyonu, arazi parçasının hemen hemen bozulmadan önceki koşullarına döndürülmesini amaçlar.
- 1603 Revize Üiversal Toprak Kaybı Denklemi
(Yenilenmiş Evrensel Toprak Kaybı Denklemi)
(*Revised Universal Soil Loss Equation (RUSLE)*)
Üiversal Toprak Kaybı Denklemi'nin revizyona uğramış şekli.

- 1604 Revizyon
(*Revision*) Yeniden gözden geçirme anlamında. Bir işin planlandığı biçimde gidip gitmediğini denetleme ve eğer öngörülen plandan bir sapma varsa, gerekli düzeltmeleri yapma.
- 1605 Rill erozyonu
(küçük oyuntu)
(*Rill erosion*) *Bkz. Çizgi erozyonu.*
- 1606 Rio anlaşmaları
(*Rio conventions*) 1992 yılında Rio'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında müzakere ve kabul edilen Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi. Bu konferans sırasında görüşülen Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ise daha sonra 1994 yılında kabul edilerek ilk iki Rio sözleşmesine eklenmiştir.
- 1607 Rio Deklarasyonu
(*Rio Declaration*) 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında kabul edilen ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile bağlantılı olan "Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu"nun kısaltılmış adı.
- 1608 Rio işaretleyici
(Rio göstergeleri)
(*Rio marker (RM)*) Üç Rio anlaşması sekreteriyelerinden, bu anlaşmaların amaçlarına hizmet edecek faaliyetlerin hedeflenmesi konusundaki talebe bir cevap olarak, OECD Kalkınma Yardım Komitesi tarafından geliştirilen göstergeler.
- 1609 Rio Konferansı
(*Rio Conference*) 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansının (BMÇKK) kısaltılmış adı. Bu konferans aşağıdaki sonuçları üretmiştir: (i) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi; (ii) Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi; (iii) Gündem 21; (iv) Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunun (SKK) oluşturulması; (v) Çevre ve Kalkınma Rio Deklarasyonu; (vi) Ormanların korunması ve sürdürülebilir yönetimi ile ilgili, yasal bağlayıcılığı olmayan ilkeler (Orman Prensipleri). BMÇKK ayrıca, Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Anlaşmasının tartışılması ve kabul edilmesi çalışmasına önderlik etmiştir.
- 1610 Rio+20
(*Rio+20*) 13-22 Haziran 2012 tarihlerinde Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde düzenlenen ve Rio+20 olarak da bilinen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (UNCSD) , aynı şehirde 1992 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansının (UNCED) 20'inci, Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesinin (WSSD) 10'uncu yılına tekabül eden ve bu toplantıların sonuçlarının takibi ile ilişkili konferanstır. On gün süren ve bunu takiben üç günlük bir üst düzey toplantının gerçekleştirildiği bu Mega Zirveye 192 ülke temsilcileri, 57 devlet başkanı, 31 Başbakan, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurum ve kuruluş temsilcileri

katılmıştır. Konferansın ana çıktısı "İstedığımız Gelecek" başlığı altında hazırlanan, bağlayıcılığı olmadan kabul edilen 49 sayfalık doküman olmuştur. Bu doküman büyük ölçüde, ilk Rio Konferansında kabul edilmiş bulunan Gündem 21 gibi eylem planlarına taahhüdü teyit etmiştir.

- 1611 Risk
(*Risk*)
- 1) Belirli bir alandaki tehlike olasılığına göre kaybedilecek değerlerin ölçüsü.
2) Tehlikeli ve bazı istenmeyen durumların ortaya çıkma ihtimali.
- 1612 Risk azaltma
(*Risk reduction*)
- Belirli bir kesim veya alanda geliştirilen afet senaryolarına göre, olası risklerin önlenmesi, kabul edilebilir ölçülere indirilmesi ya da paylaşımı amacıyla alınacak her türlü planlı müdahale
- 1613 Risk değerlendirme
(*Risk assessment*)
- Belli bir durum ve belirlenen bir tehdit ile ilgili bir riskin nitel ve nicel değerinin belirlenmesi. Nicel risk değerlendirmesi riskle ilgili iki bileşenin hesaplanmasını gerektirir ki bunlar: (i) potansiyel kayıpların büyüklüğü ve (ii) bu kayıpların meydana gelme olasılığıdır.
- 1614 Risk haritası
(*Risk map*)
- Herhangi bir yerde muhtemel tehlikelerin yerlerini belirten harita. Bu haritalar aracılığı ile olası heyelan, erozyon ve taşkın alanları belirlenerek bunların kontrol altında tutulması sağlanır veya gerekli önlemler alınır.
- 1615 Risk yönetimi
(*Risk management*)
- Ülke, bölge, kent ölçeğinde ve yerel ölçekte risk türleri ve düzeylerini tespit etme, azaltma ve paylaşma çalışmaları ile bu alandaki planlama esasları.
- 1616 Rizom (toprak altı gövdesi)
- Çok yıllık bitkilerin toprak altında veya hemen toprak yüzeyindeki kök sürgünleri ve bunların geliştiği bölge. Bu sürgünler rezerv maddelerle doludur. Rizom gerçek kökten anatomik ve morfolojik bakımdan farklıdır.
- 1617 Rizosfer
(*Rhizosphere*)
- Bitki köklerinin yakın çevresinde bulunan ve içersinde köklerin mevcudiyetine bağlı olarak bol miktarda mikrobiyal popülasyonu barındıran toprak bölümü.
- 1618 Rotasyonlu teraslar
(*Rotation terraces*)
- Üzerinde veya arasında çeşitli bitkileri yetiştirmek amacıyla yapılan teraslar. Bu teraslarda bazen çok yıllık yem bitkileri dikilir, bazen de meyvelik tesis edilir.
- 1619 Rölyef
(*Relief*)
- 1) Dağlar, vadiler, platolar, ovaları içeren dünya yüzeyinin veya deniz altının fiziki şekli.
2) Yüzey şekilleri arasındaki alçak ve yüksek olma durumu. Alçak rölyef, yüksek rölyef gibi. topografya ile rölyef'i karıştırmamak gerekir. topografya

bir sahadaki tüm yüzey özelliklerinin harita üzerinde tasviri ve tanıımıdır. Rölyef ise yüzey şekillerinin şekil yönünden değişimini ve aralarındaki farklılığı belirlemek için kullanılan bir terimdir.

- 1620 Rölyef çukuru
(*Relief well*)
Toprak altına gömülmüş drenlerin altında bulunan hapsedilmiş bir su tabakasını boşaltma görevini yapan çukur. Dren, çukurdan gelen suyu akıttığı için su tabakasının basıncı düşer.
- 1621 Rölyef faktörü
(*Relief factor*
(*topographic factor*)
Meyil, yamaç şekli, kesintisiz yüzeysel akış, yamaç bakışı gibi topografya özelliklerinin yağış erozyonu üzerindeki etkileri.
- 1622 Rölyef haritası
(*Relief map*)
Herhangi bir sahada yüzeyin arızalı durumunu yansıtan kontur haritası. Fotoğraf görüntüsünden de yararlanılarak rölyef'in durumu foto-rölyef haritaları ile de belirlenir.
- 1623 Rusubat verimi
(tortul verimi)
(*Sediment yield*)
Bkz. Akarsu sediment verimi.
- 1624 Rutubet
(*Moisture*)
Bkz. Nem.
- 1625 Rüzgar
(*Wind*)
Yüksek basınçtan alçak basınca doğru çoğunlukla yatay, bazen de dikey yönde olan hava hareketi. Rüzgar, dünyada hava sıcaklığının değişimi ve transferinde, yağış ve okyanus akımlarının oluşumunda, ayrıca bitkilerin döllenmesinde son derece etkili ve önemlidir.
- 1626 Rüzgar aşınabilirlik grupları
(*Wind erodibility groups*)
Toprak yüzey horizonunun rüzgar erozyonuna yatkınlığı etkilediği kabul edilen özelliklerine dayanan, 1 ile 8 arasındaki tam sayılar ile adlandırılan bir sınıflar dizisi.
- 1627 Rüzgar aşınabilirlik endeksi
(*Wind erodibility index*)
Yüzey kabuğu bulunmayan çıplak toprakta rüzgar erozyonu yoluyla yıl içindeki toprak kaybının teorik ve uzun dönemli miktarı.

- 1628 Rüzgar erozyonu
(*Wind erosion*) Genellikle kurak iklim bölgelerinde yüzey topraklarının yeterli hıza ulaşmış bulunan hava akımları etkisi ile aşındırılıp taşınması ve taşınan materyalin hava akımının hızının azaldığı yerlerde birikmesi olayıdır.
- 1629 Rüzgar erozyonu başlama hızı
(*Wind erosion threshold velocity*) Toprak tanelerini harekete başlatan minimum rüzgar hızı. Bu, toprak tanelerinin büyüklük ve ağırlıklarına göre yükselmektedir. Çapları 0.1-0.5 mm arasındaki toprak tanelerinin harekete başlamaları için zeminden 15 cm yükseklikte esen 12-15 km/saat'lik rüzgar hızı yeterlidir.
- 1630 Rüzgar erozyonunu önleyici şerit ekimi
(*Wind strip cropping*) Ürünlerin tarlalarda rüzgar yönüne dik olarak oluşturulan şeritler üzerinde yetiştirilmesi süreci.
- 1631 Rüzgar erozyonunun kontrolü
(*Control of wind erosion*) Rüzgar hızını azaltmak ve toprağı rüzgar aşındırmasına karşı korumak üzere alınan önlemlerle, rüzgar erozyonunun izin verilir sınırın altına indirilmesi sürecidir.
- 1632 Rüzgar perdesi (rüzgar kıran)
(*Wind break (shelterbelt)*)
1) Toprağı, ürünleri, çiftlik binalarını, yolları gibi tesisleri rüzgar erozyonu, taşınan toprak ve kar yığılmalarına neden olan rüzgar etkilerine karşı korumak üzere, genellikle hakim rüzgar yönüne dik ya da dike yakın bir konumda dikilen ağaçlar, çalılar veya diğer vejetasyon tipleriyle oluşturulan şeritler.
2) Toprak, tarım ürünleri, yerleşim birimleri, yollar ve benzeri yapıları rüzgar etkilerine karşı korumak amacıyla rüzgar hızını azaltmak, etki alanında toprak ve karın birikmesini sağlamak ve kar ve toprak rutubetinin rüzgarla buharlaşmasını önlemek üzere hakim rüzgar yönüne dik olarak ağaç, çalı, çit, uzun boylu buğdaygil veya başka malzemelerin dikim ve ekimi ile oluşturulan barikat.
- 1633 Rüzgarı önleyici şeritler
(*Wind break rows*) Rüzgara dik olarak dikilen 3-9 adet çalı ve ağaç sırasından oluşan ve rüzgar hızını, ön kısımda rüzgar kırıcının yüksekliğinin 8- 10 katı, arkasında 25 kat uzunluktaki bir alanda azaltan engellerdir. Kenarlarda çalı ve ortalarda ağaçlardan oluşmuş bulunan %50 hava geçirirli rüzgar kırıcı şeritlerin etkileri yüksektir.

S

- 1634 Saçak kök sistemi Bitkilerin çok sayıda küçük, ince ve yaygın köklerden oluşan kök sistemi.
(*Fibrous root system*)
- 1635 Sağlam yönetim İnsan sağlığı ve çevrenin, faaliyetlerin, süreçlerin, ürünlerin ve maddelerin olumsuz etkilerine karşı korunmasını sağlayacak bir yönetimin garanti altına alınmasını sağlayacak tüm uygulanabilir tedbirlerin alınması, adımların atılması.
(*Sound management*)
- 1636 Sahel Arapçada kenar, kıyı anlamındadır. Buradaki anlamı, Kuzey Afrika'nın güneyinde Sahra çölü ile güneydeki tropikal savan bölgesi arasında yer alan, yarı kurak bitki örtüsünün hakim olduğu bölgedir. Bu bölge aşırı otlatma ve bitki örtüsünün tahribi sonucunda yer yer önemli ölçüde çölleşmeye uğramış ve halk yoksulluk içinde kalmıştır. Çad, Moritanya, Mali, Gambiya, Nijer, Nijerya, Burkina Faso, Kamerun ülkelerinin bir bölümlerinin yer aldığı bölgede kurak geçen yıllarda açlık baş göstermekte, kuraklığın şiddetli olduğu yıllarda binlerce kişi açlıktan ölebilmektedir.
(*Sahel*)
- 1637 Sahel Bölgesinde Kuraklık kontrolü için Devletlerarası Devamlı Komitesi 1973 yılında tesis edilen bu komite, diğer faaliyetleri yanında esas olarak Batı Afrika ülkelerine çölleşme ile mücadele sözleşmesinin uygulanması konusunda yardımcı olmaktadır. Üyeleri arasında, Burkina Faso, Cape Verde, Çad, Gambiya, Gine Bissau, Mali, Moritanya, Nijer, Senegal yer alır.
(*Permanent Interstate Committee for Drought Control in the Sahel (CILSS)*)
- 1638 Sahil kumulu Rüzgar ve dalgaların birikmesiyle oluşmuş, sahil boyunca uzanan kumul sırtları veya tepeleri.
(*Coastal dune*)
- 1639 Sahra Geniş alanlar kaplayan çöl bölgesi. Kuzey Afrika'da Atlas Okyanusu'ndan Kızıldeniz kıyısına kadar uzanan çöllerin yer aldığı bölge.
(*Sahara*)

- 1640 Salma sulama
(*Wild-flooding irrigation*
(*food irrigation*)) Su tarlanın en yüksek noktasından serbest olarak verilir ve su dağılımı kontrol edilmez.
- 1641 Saptırma hendeği
(*Diversion ditch*) *Bkz. Çevirme hendeği.*
- 1642 Saptırma sekisi
(*Diversion dam*) Bir akarsudan suyun bir bölümünü veya tamamını başka bir akış yoluna yönlendirmek (sevk etmek) için oluşturulan bir yapı.
- 1643 Saptırıcı tesisler
(*Diversion structures*) 1) Suyun bir alandan başka bir alana çevrilerek sevk edilmesi amacıyla insanlar tarafından tesis edilen kanal veya diğer bir yapı.
2) Havzalarda selin insan ve diğer tesislere zarar vermemesi için suyu ve sedimenti başka yöne çeviren sınav yapıları.
- 1644 Sarılıcı bitki
(*Climbing plant*) Işık ve karbondioksit temin etmek amacıyla diğer bitkilerin gövdesine sarılarak büyüyen odunsu bitkiler (ağaç sarmaşığı vb).
- 1645 Savak
(*Weir*) Akımı ölçmek veya kontrol etmek veya yönünü değiştirmek için tesis edilen sabit olmayan devamlı katı bir engel.
- 1646 Savan
(*Savannah*) 1) Üzerinde yüzeysel ya da gruplar halinde dağılmış ağaçları içeren otluk arazi. Bunlar çoğunlukla gerçek otlak (mera) arazisi ile orman arasında geçiş arazisini oluşturmaktadır.
2) Kuraklığa dayanıklı dağılmış ağaç ve çalılıkların yer aldığı tropikal çayırlar. Bir bitki topluluğu olan savanalar, Afrika, Avustralya ve Güney Amerika'da çöllerle ekvatorial ormanlar arasında yer alır. Savan bölgesinde yağışlar yılın sadece bir döneminde düşer. Örneğin Afrika'da ekvatorial bölgenin kuzeyinde yer alan savan alanları yaz mevsiminde, güneyindeki savanlar ise kış mevsiminde yağış alır. Yağışlı dönemde otlar hızlı bir gelişme gösterir. Savan alanları omurgalı etobur ve otoburların en fazla yaygın olduğu bölgedir.
- 1647 Savunmasızlık
(kırılganlık)
(*Vulnerability*) *Bkz. Korumasızlık.*

1648	Savunuculuk (<i>Advocacy</i>)	Politik, ekonomik ve sosyal sistemler ve kurumlardaki kararları etkilemeyi amaçlayan bir birey veya grup tarafından yürütülen politik bir süreçtir. Savunuculuk süreçleri medya kampanyaları, kamuya seslenişler, araştırma sonuçlarının paylaşımı, anketler ve benzeri etkinlikler aracılığıyla yürütülebilir.
1649	Seçenek değeri (<i>Option value</i>)	Bir kaynağın gelecekteki kullanım (doğrudan veya dolaylı kullanım) için potansiyel değeri.
1650	Sedde (<i>Dike</i>)	Suyu tutmak veya akarsu akışını saptırmak amacıyla oluşturulan toprak set (şev).
1651	Sediment (<i>Sediment</i>)	Kaya ve minerallerin ayrışma ürünlerinin akarsularla hem yatak yükü hem de asılı vaziyette taşınan ve suyun hızının azaldığı yerde çökelen kısmı.
1652	Sediment kontrolü (<i>Sediment control</i>)	Bir rezervuarda veya bir isale tesisinde meydana gelebilecek rusubati önlemek veya azaltmak amacıyla bir akarsudaki sediment miktarının azaltılması.
1653	Sediment yükü (<i>Sediment load</i>)	Bir kanalda akan su tarafından taşınan ve kanalın verilen bir kesitinden veya kesitin bir bölümünden birim zamanda geçen sediment hacminin, aynı kesitten veya kesitin bir bölümünden birim zamanda geçen su hacmine oranı olarak tanımlanan sediment miktarı.
1654	Sedimentasyon (<i>Sedimentation</i>)	<i>Bkz. Birikme.</i>
1655	Seki teras (<i>Bench terrace</i>)	1) Eğimi % 15'in üzerinde olup erozyona meydan vermeden toprak işlemeli ürün, üzüm omcası ve meyve ağaçlarının yetiştirilmesi planlanan arazilerde toprağın kazılması ve kazı materyalinin eğim yönünde kazı kesit alanı biçiminde yığılması ile oluşturulan basamaklar. Fazla eğimli arazilerde yığılan kazı materyali taş duvar ile desteklenir. Terasın üzerindeki ekim, dikim yapılan yatay kısma geriye doğru % 9'a varan eğim verilir. Toprakta biriken yüzey suları binde 1-5 eğimli topuk kanalı ile doğal veya yapay bir boşaltım ağzına sevk edilir. 2) Yamaç meyline dik durumda yatay veya az meyilli, tarım ve ağaç dikimi için uygun birbirine belli mesafelerle paralel şeritler geliştirmek suretiyle toprak muhafazası ve erozyon kontrolünü, dik yamaçlar üzerinde ürün

- yetiştirmeyi m¼mk¼n kılmak için uygulanan bir teras tipi. Tesis amaçları: (i) y¼zeysel akış hızını ve erozyon etkisini azaltmak; (ii) suyun toprak tarafından tutulmasını artırmak; (iii) toprak verimliliğini ve araziden tarım ve diğer kullanımlar altında yararlanma imkanlarını artırmak.
- 1656 Sekt¼rel su tahsisi
(*Sectoral water allocation*) Bir veya birden çok havzadaki su kaynaklarının, içme-kullanma, doğal hayatı koruma, zirai sulama, enerji, sanayi, ticaret, turizm, taşıma, ulaşım, rekreasyon, projeye dayalı su ¼r¼nleri yetiştiriciliği ve avcılığı, su yapılarını koruma maksatlarına g¼re dağıtımıdır.
- 1657 Sekt¼rler arası planlama ve uygulama
(*Cross-sectoral planning and implementation*) Birbirleri ile etkileşim içindeki birden fazla sekt¼r¼ kapsayan planlama ve uygulama faaliyetleridir.
- 1658 Sel
(*Flood*) 1) Bir akarsuyun, çeşitli nedenlerle yatağından taşarak çevresindeki arazilere, yerleşim yerlerine, altyapı tesislerine ve canlılara zarar vermek suretiyle etki b¼lgesinde normal sosyoekonomik hayatı kesintiye uğratacak ¼l¼de bir akış b¼y¼kl¼đ¼ oluşturması olayı.
2) Yukarı havzalarda şiddetli yağışların ardından yan derelerden ani olarak gelen ve fazla miktarda katı materyal içeren b¼y¼k su k¼tlesi.
- 1659 Sel kaparı
(*Flood water retarding structure*) Y¼ksekliđi 15 m'den, depolama hacmi 5.000.000 m³'ten daha az olan taşkın sularını depolayarak y¼ksek akışları hafifleten ve aşağıya planlanan miktarda su bırakmak suretiyle belirli zamanda oluşan taşkın akımını daha uzun bir devreye yayarak taşkını ayarlayan bir nevi k¼¼k baraj.
- 1660 Sel kıran
(*Flood water retarding wall*) Koyu amurlu sellerin geleceği tahmin edilen yerlerde çamurun ¼k¼p kalmasını sağlamak amacıyla sel istikametine dik olarak yapılan duvar.
- 1661 Sel oyuntusu
(*Flood gully*) Erozyon sonucunda arazide meydana gelen ve yağışsız d¼nemlerde kuru olan oyuntular. Bu oyuntular 40-50 cm'den başlayıp 30-40 metreye kadar ulaşan derinliğe sahip olabilmektedir. Dallanmış, d¼z kıvrımlı, U ve V şeklinde olabilirler. Derinlikleri 100 cm'den az olanları k¼¼k, 100-500 cm olanları orta 500 cm'den fazla olanları b¼y¼k sel oyuntularıdır.

- 1662 Sel oyuntusu erozyonu
(*Gully erosion*) *Bkz. Oyuntu erozyonu.*
- 1663 Sel yarıntısı
(*Wady (quadry)*) Sel tarafından yarılmış oldukça büyük bir oyuntu.
- 1664 Senaryo
(*Scenario*) Gelecekteki gelişmelerin nasıl olabileceğinin, kilit etkenler hakkındaki tutarlı bir seri varsayımlara dayalı olarak, gerçekçi ve basit tanımı. Senaryolar, tahmin veya projeksiyonlardan farklı olup, bazen birbirlerini takip edecek olaylar dizisinin anlatım dilinde ifadesi şeklinde olabilir.
- 1665 Sera etkisi
(*Greenhouse effect*) Atmosferin ve yer yüzünün ısınması. Güneşten gelen kısa dalga boylu ışınların, bulutlara ve yeryüzüne çarpması ile uzun dalga boylu ışınlar oluşur. Bu sırada kısa dalga boylu ışınlarda gizli tutulan sıcaklık açığa çıkarak ısınmayı sağlar. Açığa çıkan sıcaklık, atmosferdeki su buharı, karbondioksit, ozon, metan gazı ve klorofloro karbonlar tarafından tutulur. Bu gazların artmasına bağlı olarak meydana gelen ısınmaya sera etkisi denir. Son yıllarda fosil yakıtların fazla yakılması, sanayi tesislerinden çıkan gazların artması, orman yangınları, gibi etkenler havadaki karbondioksit oranının ciddi oranda artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle dünyanın ortalama sıcaklığı 0.3-0.7 °C yükselmiştir. Bu ısınmaya küresel ısınma da denir.
- 1666 Sera gazı
(*Greenhouse gas*) 1) Hem doğal, hem de insan kaynaklı olan, atmosferdeki, kızıl ötesi radyasyonu emen ve tekrar yayan gaz oluşumları.
2) Atmosferde doğal veya insan etkileri ile oluşabilen, yer yüzeyi, atmosferin kendisi ve bulutlar tarafından yayılan termal kızılötesi radyasyon yelpazesi (spektrumu) içindeki farklı dalga boyundaki radyasyonu absorbe eden ve yayan gazlardır. Bu özellik sera etkisine neden olur. Su buharı (H₂O), karbon dioksit (CO₂), azot oksit (N₂O), metan (CH₄) ve ozon (O₃) dünya atmosferindeki başlıca sera gazlarıdır.
- 1667 Serbest erişimli doğal kaynak
(*Natural resource with open access*) Kullanımı veya tüketimi ile ilgili olarak herhangi bir engel veya kısıt bulunmayan doğal kaynaktır. Örnek olarak, okyanuslar ve okyanuslardaki balık kaynakları verilebilir. Bu kaynakların kullanımı serbest veya çok düşük maliyetlerde olduğundan çoğu kez aşırı tüketim ve bunun sonucu popülasyonlarında azalma ve bozulma durumları ortaya çıkabilmektedir.

- 1668 Serbest otlatma (kontrolsüz otlatma) (*Free-range grazing (uncontrolled grazing)*) Geniş bir arazi üzerinde, hayvanların nerede, ne zaman ve nasıl otlayacağına bir kısıt veya tedbir getirilmeden, serbestçe otlamalarına izin verilmesidir. Bu durum hassas ekolojik koşullara sahip alanlarda olumsuz etkiler yaratabilmektedir.
- 1669 Serpantin (*Serpentine*) 1) Magnezyum yönünden zengin silikat kayaların ayrışması sonucu oluşmuş, kaolinit-serpantin grubu içeren karmaşık kimyasal bileşimde kaya yapan mineral.
2) Okyanus tabanlarını kaplayan peridotit ve gabro gibi kütlelerin su alarak şişip genişlemesi ve dağ oluşumu sırasında dilimlenerek yüzeye çıkmasıyla oluşmuş parlak yüzeylere sahip ultrabazik/ultramafik kaya.
- 1670 Sert kabuk (*Duricrust*) Ayrışma sonucunda oluşmuş arazi yüzeyinde veya yakınındaki sert kat veya yumrulu tabaka. Bu tabaka demir oksitler, alüminyum oksitler, silis veya kalsiyum karbonattan meydana gelebilir.
- 1671 Sert tabaka (*Hardpan (duripan)*) 1) Toprağın üst kesiminden taşınan kil, kireç, humus ve demir bileşiklerinin alt katında (bazen A bazen de B horizonunun altında) birikerek çimentolaşmasıyla oluşan sert tabaka. Çoğunlukla kurak bölgelerde oluşan sert tabaka bitki köklerinin derine inmesini engeller.
2) Kurduğunda son derece sertleşen, toprak parçacıklarının (partiküllerinin) organik madde ve demir ile veya silis, sesquioxides, kalsiyum karbonat maddeleri ile çimentolaşması ile oluşan bir toprak tabakası.
- 1672 Sertleşmiş toprak (*Indurated soil*) Sert bir kitle halinde çimentolaşmış olan ve ıslatma ile yumuşamayan toprak materyali.
- 1673 Set gölü (*Barrier lake*) Doğal dengesini kaybetmiş eğimli bir yamaçtan heyelan, buzul, delta, çığla gelen irili ufaklı muazzam miktardaki malzemelerin bir vadiyi doldurmasıyla oluşan setin gerisinde oluşan göl. Tortum Gölü buna örnektir.
- 1674 Seyelan (*Sediment carrying shallow surface flow*) Gevşek sediment taşıyan suyun ince bir tabaka halinde yamaç aşağı hızla akmasıdır. Çoğunlukla yamaç yüzeyi üzerinde ve oyuntulardan daha geniş kanallara doğru sediment taşıyan kar veya yağmur sularının oluşturduğu; ince, yaprağımsı, sürekli ve sığ bir biçimde olan yüzey akışıdır.

- 1675 Sıcak nokta (biyolojik çeşitlilik açısından sıcak nokta)
(Hotspot (biological diversity related))
Birçoğu endemik olan, normalin üzerinde sayıda türün bulunduğu alan. Bu türlerin önemli bir bölümü insan kaynaklı ciddi tehditlere maruzdur.
- 1676 Sıcak nokta (kirlenme açısından sıcak nokta)
(Hotspot (pollution related))
Kirlenici konsantrasyonlarına özellikle maruz kalan alanlar.
- 1677 Sıcaklık (Temperature)
1) Bir maddenin sıcaklık enerjisinin diğer bir maddeye geçişi. Sıcaklık enerjisi yüksek olandan düşük olana doğru bir akım gösterir.
2) İklim elemanı olarak atmosfer veya havada hissedilen sıcaklık ya da soğukluk derecesi.
- 1678 Sıcaklık endeksi (Heat index)
İnsan vücudu üzerinde yüksek sıcaklık ve nemin birlikte etkisini belirten değer. Burada sıcaklık santigrat derece olarak verildiği için ısı endeksi yerine sıcaklık endeksi demek daha uygundur.
- 1679 Sıcaklık iletimi (Thermal conduction)
Bir cisimde sıcaklığın geçişi veya transferi olayı. Cisimlerde sıcaklığın yüksek olduğu yerden düşük olduğu yere doğru sıcaklık iletimi meydana gelir. Bu iletim sırasında cisim üzerinde gözle görülür bir hareket oluşmaz.
- 1680 Sıçrama erozyonu (rüzgar)
(Saltation (wind erosion))
Rüzgarın kinetik enerjisi ile toprak partiküllerinin arazi yüzeyinde sıçrayarak taşınması. Rüzgar erozyonunun en önemli şekli sıçrama hareketidir. Rüzgar erozyonu ile taşınan materyalin yaklaşık % 55 ile % 72'si sıçrama hareketi ile taşınır. Ayrıca sıçrama hareketi olmadan süspansiyon ve sürüklenme olayı gerçekleşmez. Orta büyüklükteki tanelerden süspansiyon hale geçemeyecek kadar irice, fakat sıçrayıp bir müddet havada kalacak kadar küçük olan çapları 0.1-0.5 mm arasındaki parçacıklar, sıçrama ile taşınırlar.
- 1681 Sıçratma erozyonu (yağış)
(Splash erosion, rain drop erosion)
Düşen yağmur damlaları toprak yüzeyine çarptığında, toprak taneciklerini kopararak havaya sıçratması. Parçalanma süreci, bu toprak sıçramalarının oluşması olayıdır. Bu yüzden, sıçrama erozyonu, yağmur damlasının vuruş etkisiyle toprak kümelerinin parçalanması süreci ile başlar ve parçalanmış taneciklerin eğim aşağı yer çekimi kuvvetleri taşınması ile gerçekleşir.

- 1682 Sıfır otlatma Hayvanların hiçbir zaman otlamasına izin verilmediği yer.
(*Zero grazing*)
- 1683 Sıfır toprak işleme Bir sahada (tarım veya otlak alanında) bir önceki ürün hasadını takiben yeni ürün için tohum ekimlerinin veya fide dikimlerinin toprağa doğrudan, hiçbir toprak işleme yapılmadan uygulanmasıdır. Ot kontrolü herbisitlerle yapılır, istihsal sonrası ekin sapları sökülmez, erozyon kontrolü için toprakta bırakılır.
(*No tillage, zero-tillage*)
- 1684 Sınırlayıcı faktörler Organizmaların yaşam yeteneklerini sınırlayan çevre faktörleridir. Belirli ekolojik faktörlerin aşırı şiddeti (en düşük veya en yüksek değerleri) sınırlayıcı olmaktadır. Bazı organizmalar bir faktörün iki ekstrem değeri arasındaki değişimine dayanabilirler, bazıları ise bir veya birkaç faktörün ancak dar sınırlar içinde değişmesi halinde varlıklarını koruyabilirler.
(*Limiting factor*)
- 1685 Sıralı değişim *Bkz. Süksesyon.*
(*Succession*)
- 1686 Sırt 1) Araziyi iki veya daha çok hafif eğimli düzlemlere ayırıp, sulama ve su dağıtımının az çok kendisine paralel kanalın her iki tarafında yapılmasını mümkün kılan hat.
(*Ridge*)
(2) Genellikle uzun, dar ve kenarları dik olan arazi üzerindeki yükselti. Dağlık alanlardaki boyuna uzanan ve topografyada çıkıntı oluşturan şekillerdir.
3) Sürülmüş toprağı bozulmamış arazi üzerinde yer alan ilk pulluk izi.
- 1687 Sızma 1) Suyun doymuş olmayan toprak profilinde veya diğer gözenekli materyal içinde belli bir hidrolojik eğim altında maruz kaldığı harekettir.
(*Seepage*)
2) Yağmur şeklinde yağın, sulamada tatbik edilen veya zemin üzerinde akan suyun zemin ve toprak içine doğru akımı ve hareketi.
- 1688 Sızma ile su kaybı Bir kanal, rezervuar veya başka bir su kütlesi veya araziden sızma yoluyla su kaybı.
(*Water loss through Seepage*)
- 1689 Sierozem İlmandan serine kadar değişen iklim koşullarında, çöl bitkileri, kısa otlar ve seyrek çalılardan ibaret bitki örtüsü altında oluşan zonal büyük toprak grubu olup, 30 cm ve daha az derinlikteki kalkerli materyale geçiş yapan soluk gri A horizonlarına sahiptir.
(*Sierozem*)

- 1690 Siklon
(*Cyclone*)
- 1) Alçak hava basıncı. Bu basıncın olduğu yerlerde hava çevreden merkeze doğru döner. Dünyanın dönmesine bağlı olan siklon merkezlerinde dönme kuzey yarım kürede saat akrebinin tersi, güney yarım kürede ise saat akrebi yönünde hareket ile meydana gelir. Hava kütlelerinin birbirleri ile karşılaştığı bu yerlerde çoğu kez fırtınalar ve yağışlara yol açan cepheler oluşur.
- 2) Dünyanın sıcak bölgelerinde meydana gelen ve rüzgar hızının saniyede 50 metreyi geçtiği fırtına.
- 1691 Silt
(*Silt*)
- Bkz. Mil.*
- 1692 Silvikültür
(*Silviculture*)
- 1) Yeni ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğal olarak kurulmuş ve varlığını sürdüren ormanlarla birlikte yetiştirilmesi, bakımı, gençleştirilmesi ve varlıklarının en iyi şekilde devam ettirilmesi ile uğraşan bir bilim dalı.
- 2) Latince orman anlamına gelen "silvi" ve yetiştirme anlamına gelen "culture" kelimelerinden oluşmakta olan bu ifade orman yetiştirme, kurma anlamına gelir. Yeni ormanların planlı olarak kurulması, bakımı, gençleştirilmesi, sağlıklı ve kaliteli olmasına yönelik olarak yapılan çalışmalar silvikültürün kapsamına girer.
- 1693 Silvopastoral sistemler (ağaç, ot, hayvan sistemleri)
(*Tree-grass-animal systems, silvopastoral systems*)
- Aynı bir saha üzerinde ağaçlarla, ot ve otlama alanlarının beraberce bulunduğu ve her iki kaynaktan beraberce yararlanmayı öngören yönetim sistemi. Ağaçlar odun elde etme yanında hayvanlar için gölge ve koruma sağlamakta, otlak alanlarından ise ağaçsız benzer sahalara göre daha fazla hayvansal verim ve gelir elde edilebilmektedir. Silvopastoral sahalarda genellikle küçükbaş hayvanlar (koyun, keçi) otlatılmaktadır. Silvi-pastoral sistemler ayrıca yaban hayatı, su kalitesi, toprak verimliliği ve toprağın su ve rüzgar erozyonundan korunmasına da olumlu katkılar sağlar.
- 1694 Sinerji
(*Synergy*)
- 1) Bireysel eylemlerin toplamının ötesine geçen ve çabaları daha etkin ve verimli kılan birleşik eylemlerin sonucu.
- 2) Farklı elemanlar arasındaki, bunların beraberce ürettikleri etkinin, bireysel olarak üretecekleri etkilerin toplamından daha fazla olmasını sağlayan, etkileşim.
- 1695 Siorezem (bozkır toprağı)
(*Siorozem (Grey desert soil)*)
- Ilıman, yarı kurak bir iklimde karışık çalı örtüsü altında gelişmiş ve kahverengimsi gri yüzey horizonuna sahip olup, aşağı doğru önce açık renkli maddelere ve sonra çok defa geçirimsiz bir tabaka olmak üzere karbonat birikintisi tabakasına dönüşen zonal bir toprak grubudur.

- 1696 Siyah organik toprak
(*Black surf soil*) Genellikle alt toprağı kireçli koyu renkte killi toprak.
- 1697 Solar radyasyon
(*Solar radiation*) Güneş tarafından yayılan radyant enerjidir. Radyasyonun 0.3-0.7 mikron dalga boyunda olan bir bölümü (% 3) fotosentezde de kullanılan görünen ışınlar, diğerini çok kısa dalga boyundaki kozmik, gamma, ultraviyole, kızılötesi ile uzun dalga boyunda olan ışınlar oluşturur.
- 1698 Solma noktası
(*Wilting point*) Bir toprağın içerdiği fırın kurusu ağırlığı üzerinden hesaplanan bir su yüzdesi olup, bu yüzde miktarında su içeren bir toprakta yetiştirilmekte olan özellikle mısır veya domates test bitkileri solarak pörsürler ve karanlık durumdaki nemli bir ortama alındıklarında tekrar turgorlarını kazanarak gelişmeye devam edemezler. Buna devamlı solma noktası adı da verilmektedir.
- 1699 Solum
(*Solum*) Toprak profilinin en fazla ayrışmaya uğramış yukarı bölümüdür. A ve B horizonlarını içine almaktadır.
- 1700 Solunum
(*Respiration*) 1) Karasal bitkilerde fotosentezin aksine dönüşüm olayı, döngüsü. Bitkiler solunum yaparak hücre moleküllerindeki birikmiş enerjiyi açığa çıkarır. Solunum sırasında karbondioksit ve su açığa çıkar. Bitkiler genel olarak fotosentezle ürettikleri enerjinin yaklaşık yarısını solunumla harcar. Karanlık bir yerde bırakılan bir bitkinin kısa sürede ölmesi, besin maddesini solunumla tüketmesi ile ilgilidir. Solunum aynı zamanda biyokütle tüketimidir.
2) Bitkilerin oksijen absorbe edip karbondioksit çıkardıkları hava ile aralarındaki gaz değişimi.
- 1701 Sonuç
(*Outcome*) Bir müdahale/faaliyet neticesinde üretilen çıktılar vasıtasıyla ulaşılan veya ulaşılmaması beklenen kısa veya orta dönem sonuçlar (etkiler)'dir. Sonuçlar, gözlenebilir davranışsal, kurumsal ve toplumsal değişimler olup, kilit paydaşların (kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, yerel halk, özel sektör, gibi) kapasitelerinin artırılmasına yönelik kısa dönem yatırımlar ve faaliyetler sonucunda 3-10 yıl içinde gerçekleşirler.
- 1702 Sonuç göstergeleri
(*Result indicators*) Elde edilen çıktıların, amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesinde nasıl ve ne ölçüde başarılı olduklarını gösterirler. Hedeflenen sonuçlara ulaşmadaki başarı seviyesi etkililik ile ifade edilmektedir. Sonuç göstergeleri amaç ve hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını ortaya koymaları bakımından en önemli performans göstergeleridir.

- 1703 Sonuçlara dayalı yönetim
(*Results-based management*) Kurumların, proje ve programlarının uygulamalarını, sonuçlara ulaşma istikametindeki gelişme durumuna odaklanmak suretiyle yürüttüğü bir yönetim şekli olup, stratejik planlama, risk yönetimi, performans izleme ve değerlendirme için bir yönetim çerçevesi sağlar.
- 1704 Sosyal capital
(*Social capital*) Toplumlarda mevcut sosyal uyumun derecesi olup, sosyal ağları, normları ve sosyal güveni oluşturan ve karşılıklı yararın elde edilmesine yönelik eşgüdüm ve işbirliğini sağlayan süreçleri ifade eder.
- 1705 Sosyal maliyetler ve faydalar
(*Social costs and benefits*) Maliyetlerin ve faydaların esas olarak toplum açısından ifade ettiği değerleridir. Bu değerler, özel maliyet ve faydalardan farklı olarak daha kapsamlıdır (toplumun bazı üyeleri tarafından yüklenilebilecek her türlü maliyet ve faydaları dikkate alır) ve pazar fiyatlarını kullanma yerine, sosyal fırsat maliyeti olarak hesaplanırlar. "Sosyal maliyet ve faydalar" terimleri yerine bazen "ekonomik maliyet ve fayda" terimleri de kullanılmaktadır.
- 1706 Sosyal yapı
(*Social structure*) Sosyal sistemdeki bir toplumda insanların karşılıklı ilişkilerinin şekli, yapısı ve değişimi. Toplumda bireyler tarafından belirlenen rollerin ve davranışların tanımı. Sosyal yapı, demokratikleşme, toplum düzeninin oluşumu ve işlemesi açısından son derece önemlidir.
- 1707 Sosyal zafiyet
(*Social vulnerability*) İnsanların, kurumların ve toplumların, karşı karşıya oldukları çoklu stres etkilerine dayanmada zayıf ve yetersiz kalmalarıdır. Bu etkiler kısmen sosyal etkileşimler, kurumlar ve kültürel değerlerle ilgili olmaktadır.
- 1708 Sosyo ekolojik sistem
(*Socio-ecological system*) Bir ekosistem, bu ekosistemin aktörler ve kurumlar tarafından yönetilmesi, bu yönetimin temelini oluşturan kurallar, sosyal normlar ve anlaşmalar.
- 1709 Sosyo-ekonomik kuraklık
(*Socio-economic drought*) Meteorolojik, hidrolojik ve tarımsal kuraklık unsurlarının bazı ekonomik malların arz ve talebine olan etkileriyle ilgilidir. Su yetersizliği insanları ve yaşamlarını etkilediği zaman sosyo-ekonomik kuraklıktan bahsedilir.
- 1710 Soy (türeyen)
(*Breed*) Aralarında ortak atalardan gelme bağlantısı olan ve birçok özellik bakımından benzerlik gösteren bir hayvan veya bitki grubu. Taksonomik olarak, bir tür çok sayıda soya sahip olabilir.

- 1711 Sömürücü tarım
(*Exhaustive farming*) Toprağı kısa bir süre içinde yoran ve verimliliğini düşüren tarımsal uygulamalar. Koruyucu tarımın karşıtı.
- 1712 Sözleşme daimi
sekretaryası
(*Permanent Secretariat of the Convention*) BMÇMS'nin 23. maddesi uyarınca tesis edilmiş olan sözleşme daimi sekretaryası 1999 Ocak ayından beri Almanya'nın Bon şehrindeki ofisinde hizmet vermektedir. Sekretaryanın görevi, taraflar konferansının toplantılarını düzenlemek ve alt kuruluşlarının faaliyetlerine yönelik hizmetleri sağlamaktır. Taraflar Konferansınca hazırlanan 10 yıllık Strateji, sekretaryanın 2008-2018 döneminde yükleneceği görevleri tanımlamaktadır.
- 1713 Sözleşme süreçleri
(*Convention processes*) Çölleşme, Arazi Bozulumu ve Kuraklık (ÇABK) ile ilişkili programlar ve projeler, kurumsal seviyede ise Sözleşmenin Uygulamasının Gözden Geçirme Komitesinin (CRIC) ve Taraflar Komitesinin (COP) toplantıları, bölgesel toplantılar ve Entegre Finansman Stratejisi (IFS) ile ilgili süreçler.
- 1714 Sözleşme
uygulamasının
gözden geçirme
komitesi
(*Committee for the Review of the Implementation of the Convention (CRIC)*) Taraflar Konferansının 2001 yılında yapılan 5. toplantısında kurulmuş olan CRIC sözleşmenin devamlı statüye sahip bir alt kuruluşudur. CRIC sözleşmenin uygulanmasının düzenli olarak gözden geçirilmesi görevini, Taraflar Konferansının yetkisi ve rehberliği altında ve Uygulama Sisteminin Performans Gözleme ve Değerlendirme Sisteminin entegre bir parçası olarak yürütmektedir.
- 1715 Spagnum
(*Sphagnum*) Turbaları oluşturan bataklık yosunu. Bu yosun, kuru ağırlığının 15-30 katı su emme özelliğine sahiptir.
- 1716 Spodosol'ler
(*Spodosols*) Aktif organik madde, alüminyum ve demirin amorf oksitlerinin yıkandığı alüvyal horizon olan spodik horizonun bulunması ile karakterize edilen topraklar. Bu topraklar eski sınıflama sisteminde podzolları, kahverengi podzolik toprakları ve taban suyu podzollarını içermektedir.
- 1717 Spor
(*Spore*) Fungi (mantar), eğrelti, bazı bakteri ve algler gibi birçok ilkel bitkinin üremesini sağlayan mikroskobik tohum. Sporlar seksüel ya da aseksüel şekillerde olup popülasyonun hızla artmasına yol açar. Bunlar şartlar uygun olmadığında hareketsiz halde kalır. Spor embriyo içermediğinden diğer bitki tohumlarından farklıdır.

1718	Standard erozyon parseli <i>(Standard erosion plot)</i>	Uzunluğu 22 m, eğimi % 9 olan ve meyil yönünde sürülmüş bulunan nadas parseli.
1719	Standard Finansal Ek (UNCCD) <i>(Standard Financial Annex (UNCCD))</i>	Rapor sunan kuruluşlar tarafından, raporlama dönemi süresince sözleşmenin uygulanması ile ilgili olarak ulusal ve/veya uluslararası düzeyde finansman desteği sağlanmış olan girişimler için verdikleri finansal taahhütlere ait bilgilerin bildirim için kullanılan BMÇMS finansal raporlama formatı.
1720	Step <i>(Steppe)</i>	<i>Bkz. Bozkır.</i>
1721	Stoma (gözenek) <i>(Stoma)</i>	Hücreler arası boşluğa uzanarak iç dokularla temas sağlayan ve iki koruyucu hücreyle çevrilmiş epiderm dokusu içindeki solunum boşluğu veya deliği.
1722	Strateji <i>(Strategy)</i>	1) Belirlenmiş vizyon ile uyumlu sonuçlara ulaşabilmek için, ölçülebilir amaçları, kilit aktörleri ve hedef grupları tanımlayan, amacı belirli uzun dönem plandır. 2) Kuruluşun amaç ve hedeflerine nasıl ulaşılacağını gösteren kararlar bütünüdür. Etkili stratejiler olmaksızın amaç ve hedeflere ulaşmak mümkün değildir. Kurumsal stratejiler oluşturulurken kullanılabilecek yöntemlerden biri "Kritik Sorular Yöntemi"dir. Kritik sorular yöntemi ile amaç ve hedeflere ulaşmada karşılaşılan sorunlar belirlenip bu sorunları en aza indirmeye yönelik stratejiler geliştirilebilir. Ayrıca Güçlü, Zayıf yönler, Fırsatlar ve Tehditler (GZFT) analizinde ortaya konan kuruluşun güçlü (G) ve zayıf yönleri (Z), dış çevreden kaynaklanan fırsatlar (F) ve tehditler (T) strateji üretmede kullanılabilir.
1723	Stratejik amaçlar (BMÇMS stratejisi hedefleri) <i>(Strategic objectives, UNCCD Strategy objectives)</i>	BMÇMS'nin tüm paydaşları ve ortakları tarafından 2008-2018 döneminde yürütülecek çalışmalara yol göstermek üzere Sözleşme Stratejisi çerçevesinde belirlenmiş olan ve aşağıda gösterilen üst düzey amaçlardır: <u>Stratejik amaç 1:</u> Etkilenen toplumların yaşam koşullarının iyileştirilmesi; <u>Stratejik amaç 2:</u> Etkilenen ekosistemlerin iyileştirilmesi; <u>Stratejik amaç 3:</u> BMÇMS'nin etkin uygulanması vasıtasıyla küresel faydaların sağlanması; <u>Stratejik amaç 4:</u> Sözleşmenin ulusal ve uluslararası aktörleri arasında etkin bir ortaklık geliştirmek suretiyle uygulanmasını desteklemek için kaynakların seferber edilmesi.

- 1724 Stratejik çevresel değerlendirme
(*Strategic environmental assessment (SEA)*)
- Onaya tâbi plân ya da programın onayından önce plânlama veya programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plân ve programa entegre edilmesini sağlamak, plân ya da programın olası çevresel etkilerini en aza indirmek ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporu da içeren çevresel değerlendirme çalışmaları.
- 1725 Stratejik planlama
(*Strategic planning*)
- Kuruluşun bulunduğu nokta ile ulaşmayı arzu ettiği durum arasındaki yolu tarif eder. Kuruluşun amaçlarını, hedeflerini ve bunlara ulaşmayı mümkün kılacak yöntemleri belirlemesini gerektirir. Uzun vadeli ve geleceğe dönük bir bakış açısı taşır. Kuruluş bütçesinin stratejik planda ortaya konulan amaç ve hedefleri ifade edecek şekilde hazırlanmasına, kaynak tahsisinin önceliklere dayandırılmasına ve hesap verme sorumluluğuna rehberlik eder. Bu çerçevede stratejik planlama sonuçların ve değişimin planlanmasıdır, gerçekçidir, kaliteli yönetimin aracıdır, hesap verme sorumluluğuna temel oluşturur, katılımcıdır.
- 1726 Su
(*Water*)
- İki hacim oksijen ve bir hacim hidrojenden oluşan ve canlıların yaşamı için gerekli olan madde.
- 1727 Su ayırım çizgisi (hattı)
(*Water separation line, watershed line*)
- 1) İki komşu havzayı birbirinden ayıran çizgiye su ayırım çizgisi (hattı) denir. Bu çizgi dağların en yüksek kesiminden geçer. Genellikle doruk hattı ile aynı gibidir, ancak su ayırım çizgisi doruklar arasındaki çukurları da kat ettiği için bu iki kavram birbirinden ayrıdır.
2) Komşu drenaj sahasını ayıran sınır hattı.
- 1728 Subasar orman (longos)
(*Freshwater swamp forest, flooded forest, inundated forest*)
- 1) Mevsimsel yağış miktarlarına bağlı olarak taban suyu seviyesindeki değişimler sonucu göl ve sulak, bataklık görünümünde, tabanı çeşitli ağaç ve bitki türleri ile kaplı olan ekosistem.
2) Mevsimsel veya devamlı olarak su basması altındaki orman. Normal olarak nehirlerin aşağı bölgelerindeki alanlarda ve tatlı su gölleri etrafında oluşur.
3) Denize doğru akan derelerin getirdiği kumların birikerek kıyıda set oluşturması ve dere ağzını kapatması sonucu akarsuyun biriktiği yerde oluşan bir özel ekosistemdir. Yalnızca belirli ağaç (örneğin, dişbudak, kızılâğaç, vs), bitki (örneğin, göl soğanı, su menekşesi, vs) ve kuş (örneğin, kara leylek, balıkçıl, vs) türleri bu yaşam ortamını tercih ederler.
- 1729 Su başı
(*Headwater*)
- Bir akarsuyun ya da ırmağın genellikle yükseklerde bulunan kaynağı ve yukarı kesimleri akarsuyun yukarı bölümü, kaynağa yakın bölümü.

1730	Su basma (su basar) (<i>Waterlogging</i>)	Bir tarım alanının, yükselen su tabakası (toprakaltı suyunun üst yüzeyi) veya aşırı sulama nedeniyle suyla dolması. Su basması, toprağı sıkışmasına (kompaktlaşmasına), bitki köklerin oksijensiz kalmasına ve toprak tuzluluğunun artmasına neden olur.
1731	Su basmış arazi (<i>Inundated land</i>)	Taşkınlardan gel-git olaylarından ötürü, su baskınına uğrayan veya suyla örtülen arazi.
1732	Su bilançosu (<i>Water balance</i>)	1) Herhangi bir bölgede belli bir devrede düşen yağış miktarı ile buharlaşma, yüzeyel akım ve su depolanması arasındaki su bütçesi. Su bilançosu ölçmelere dayalı olarak yapılır. Bunun için 1 Ekim-30 Eylül arasındaki dönemi kapsayan su yılı esas alınır. Akarsu havzasındaki su bilançosu; havzaya düşen yağış miktarı, bu yağışın yüzeyel akımla akarsulardan geçen, yer altına sızan ve buharlaşan miktarları dikkate alınarak ortaya çıkarılır. Su bilançosu, su kaynaklarının değerlendirilmesi ve planlanmasında son derece önemlidir. 2) Bir ekosistemde suyun miktar olarak değişimini niteleyen terim. Ekosistemlerin su ekonomisi şu iki terimle ifade edilir: (i) Su bilançosu: Ekosisteme gelen ve giden su arasındaki oran; (ii) Su döngüsü (dolaşımı) : Suyun ekosistemdeki ögeler ile şekil ve yer değiştirmesi olayı.
1733	Su cephesi (<i>Water front</i>)	Yüzey sulaması için bir araziye veya bir arazi parçasına alınan suyun ilerlemekte olan geniş yüzeyinin cephesi.
1734	Su degradasyonu (su bozulumu) (<i>Water degradation</i>)	Doğal veya yapay nedenler etkisi ile sularda meydana gelen bozulma.
1735	Su depolama faktörü (<i>Water storage factor</i>)	Sulama sonunda kök derinliğinde depolanan suyun, kök derinliğindeki suyu tarla kapasitesine çıkarmak için gerekli suya oranı.
1736	Su ekonomisi (<i>Water balance</i> (<i>water economy</i>))	<i>Bkz. Su bilançosu.</i>

- 1737 Su erozyonu
(*Water erosion*)
- 1) Genellikle yağmur, kısmen de kar ve buzların erimesi ile oluşan yüzey sularının eğimli arazilerde korunmasız yüzeyi aşındırması olayı.
- 2) Yağış ve yüzeysel akış tarafından meydana getirilen toprak aşındırması olup, çarpma erozyonu, yüzey erozyonu, çizgi erozyonu ve oyuntu erozyonu gibi farklı çeşitleri vardır.
- 1738 Su erozyonu sınıfları
(*Water erosion classes*)
- Su erozyonunda sınıflandırmalar aşağıdaki şekilde tanımlanabilir.
No.	Erozyon çeşidi	Tanımı
0	Jeolojik erozyon	Erozyon görülüyor
1	Hafif erozyon	Üst toprağın %25'i taşınmış
2	Hafif şiddetli erozyon	Üst toprağın % 25-75'i taşınmış
3	Orta şiddette erozyon	Üst toprağın % 75'ten fazlası, alt toprağın % 0-75'i taşınmış
4	Şiddetli erozyon	Üst toprağın tamamı, alt toprağın % 25-75'i taşınmış
5	Çok şiddetli erozyon	Üst toprağın tamamı, alt toprağın % 75'ten fazlası taşınmış
6	Kaymalar, akmalar	Yerel öneme sahip arazi kaymaları, akmaları, göçmeleri
7	Seyrek oyuntular	Oyuntular arasındaki mesafe 30'mden az
8	Sık oyuntular	Oyuntular arası ortalama mesafe 30 m'den az ve alanın %75'inden azını kaplıyor
9	Çok sık ve geniş oymalar	Geniş ve derin oyuntular alanın %75'inden fazlasını kaplıyor.
- 1739 Su ile doyma
(*Water logging*)
- Alt toprak içindeki taban suyunun yüzeyde veya yüzey yakınında bulunması sonucunda, üzerinde yetiştirilmesi mümkün bitkilerin o arazi için normal olanın altına düşmesi halindeki durumu ve arazi ekilmiyorsa, yüksek taban suyu nedeni ile işlenmeyen bir arazinin durumudur.
- 1740 Su kalitesi
(*Water quality*)
- Suyun çoğunlukla belli bir amaç için uygunluğu açısından, kimyasal, fiziki ve biyolojik özellikleri.
- 1741 Su kaynağı (pınar)
(*Spring*)
- Yeraltındaki suyun yüzeye çıkmasıyla oluşan devamlı veya geçici su akımı. Kaynakların çıktığı yerin özelliğine, suyun bileşimine ve oluşum şekillerine göre sınıflandırılır. Vadi tabanından çıkanlara vadi kaynağı, yamaçtan çıkanlara yamaç kaynağı, karstik arazilerdekilere karstik kaynaklar, fay hatlarından çıkanlara fay kaynakları, çukur sahalarda fişkirarak çıkanlara ise artezyen denir.

- 1742 Su kaynakları entegre yönetimi
(*Integrated water resources management (IWRM)*)
Suyun, arazi ve arazi ile ilgili diğer kaynakların, ekonomik ve sosyal refaha sağlayacakları katkılarının, hayati ekosistemlere zarar vermeksizin maksimize edilmesi ve adil yararlanılması için, eşgüdüm içinde geliştirilmesini ve yönetimini destekleyen bir süreçtir.
- 1743 Su kaynakları yönetimi
(*Water resource management*)
Bkz. Entegre su kaynakları yönetimi.
- 1744 Su kıtlığı
(*Water scarcity*)
Tarımsal üretim, insan sağlığı ve ekonomik kalkınma için kısıt oluşturan su yetersizliği durumu. Şiddetli kıtlık ise, kişi başına yıllık su tüketiminin 1000 m³'e eşdeğer veya su kullanımının su arzının % 40'ının üzerinde olduğu durum olarak kabul edilir.
- 1745 Su koruma ormanı
(*Water protection forest*)
Yüzeydeki durgun suların, akarsuların ve yeraltı sularının temiz kalmasına ve düzenlenmesine katkı sağlamak üzere ayrılan ve yönetilen koruma ormanı.
- 1746 Su kültürü
(*Aquaculture*)
1) Doğrudan ürün hasadı amacıyla, tatlı su veya denizlerde oluşturulan havuzlarda veya etrafı kapatılmış sahalarda balıkların ve deniz kabuklularının yetiştirilmesi.
2) Hem tatlı hem de denizel su ortamlarında bitki ve hayvanların ticari amaçla kültür ve üretiminin yapılması.
- 1747 Su kütlesi
(*Water mass*)
Bir akarsu, nehir veya kanal, göl veya rezervuar, geçiş suyu veya kıyı suyunun bir kısmı veya tamamı olan ve benzer özellikler gösteren yüzeysel suyun yönetilebilir bir birimi.
- 1748 Su muhafazası
(*Water conservation*)
Yerüstü ve yeraltı su kaynaklarının etkin ve ekonomik bir şekilde muhafazası, geliştirilmesi ve akıllıca kullanılması.
- 1749 Su noksanı
(*Water deficiency*)
Suyun yetersiz olma durumu. Yağış miktarının buharlaşmanın altında olmasıyla su noksanı oluşur. Su noksanı yıllık veya aylık olarak ifade edilir.

- 1750 Su stresi
(*Water stress*) Su arzının gıda üretimini ve ekonomik kalkınmayı kısıtladığı ve insan sağlığını olumsuz etkilediği durum. Bir alanda su stresi, yıllık su arzı kişi başına 1700 m³'ün altına düştüğünde meydana gelir.
- 1751 Su stresi olan ülkeler
(*Water-stressed countries*) Zaman periyodu içinde kullanım ihtiyaçları için tatlı su temininde sıkıntı çekmekte olan ülkeler olup, bu durum mevcut su kaynaklarının daha da azalması ve bozulması durumunu oluşturabilir.
- 1752 Su tablası
(*Water table*) Yeraltı suyunun üstten bir katman ile sıkıştırılması halinde, durgun su bölgesinin üst yüzü; üstte geçirimsiz bir katmanın bulunması halinde bir akifer söz konusu olup bunda su tablası bulunmamaktadır. Genellikle geçirimli katman içinde bulunan su tablası üzerinde düzgün bir su yüzeyi bulunmamaktadır.
- 1753 Su toplama bölgesi
(*Water collection area*) Havza sularının toplandığı kısım. Bu bölgede, hem dere tabanları ve şevleri, hem de yağış havzası yüzeyi, parmak ve oyuntu erozyonu nedeni ile aşınma halindedir. Toprağın su ile doymuş olduğu zamanlarda, yamaçlarda şev stabilitesinin azaldığı yerlerde, heyelan ve yamaç akmaları sonucunda da kütle hareketine dönüşmektedir. Bu bölgenin, kütle ve yüzey stabilitesi bozuktur. Sürekli olarak mecra taban şevleri suların etkisi ile aşınmakta, bu nedenle dere tabanının iki kıyısındaki yamaçlar dengesini kaybederek düşmektedir.
- 1754 Su toplama havzası
(*Watershed (catchment area)*) *Bkz. Havza (Su havzası).*
- 1755 Su toplama havzası alanı
(*Water collection area*) Eğer yüzeysel akış, sadece su toplama havzasından oluşan toplam hacim olarak tanımlanmıyorsa, birim alana göre ifade edilmek isteniyorsa, bütün etmenler sabit kalmasına rağmen en yüksek yüzeysel akış, alan büyüdükçe küçülür. Bu su zamanına (konsantrasyon zamanı) bağlıdır. Konsantrasyon süresi, akışın en uzak noktadan çıkış noktasına erişmesi için geçen süredir.
- 1756 Su tüketimi
(*Water consumption*) Belli bir tarla alanında, bitkiler tarafından gelişme amacı ile kullanılan ve terleme ile yapraklardan solunan su ile toprakta aynı süre içinde buharlaşma ile meydana gelen su kayıplarının toplamı. Alana göre su derinlik birimleri ya da alan derinlik birimleri ile ifade edilir.

1757	Su ürünleri yetiştirme (<i>Aquaculture</i>)	<i>Bkz. Su kültürü.</i>
1758	Su verimliliği (<i>Water productivity</i>)	Elde edilen çıktılardan (mal ve hizmetler) değerinin su girdilerine oranıdır. Söz konusu çıktılar biyolojik mal ve ürünler ve bunların üretim miktarı, gıda değeri veya ekonomik gelirler olarak ifade edilebilir. Bunun yanında çıktılar çevresel hizmet ve işlevler şeklinde de (karbon biriktirme, biyokütle, gibi) olabilir.
1759	Sub-alpin vejetasyon (<i>Sub-alpine vegetation</i>)	Yerkürede orta ve alçak enlemlerdeki dağlarda ağaç yetişme sınırının altındaki kuşakta, ağacın nadiren ve bodur halde yetiştiği, bodur çalılırların ve çoğunluğunu otsuların oluşturduğu bitki örtüsü.
1760	Sub-tropik (<i>Subtropical</i>)	1) Yılın bir bölümünde sub tropikal koşulların olduğu iklim tipi, tropikal bölge ile sıcak orta kuşak iklim arasındaki bölge. 2) Oğlak ve yengeç dönenceleri ile yaklaşık 40'ıncı kuzey ve güney enlemleri arasındaki bölge.
1761	Sucul ekosistem (<i>Aquatic ecosystem</i>)	Bir su ekosisteminde yer alan ekosistemler. Sucul ortamlarda yaşayan ve o ortama ihtiyaç duyan birbirine bağımlı organizmaların oluşturduğu birlikler. Deniz ekosistemleri ve tatlı su ekosistemleri iki temel sucul ekosistem tipini oluşturur.
1762	Sucul fauna (aquatik fauna) (<i>Aquatic fauna</i>)	Su ortamında yaşayan hayvansal organizmalar.
1763	Sucul flora (aquatik flora) (<i>Aquatic flora</i>)	Su ortamında yaşayan bitkisel organizmalar.
1764	Sukkulent bitkiler (<i>Succulent plant</i>)	Kurak bölgelerde kısa yağmur döneminde suyu özel su dokularında biriktirerek kurak dönemde harcayan bitkiler.
1765	Sulak (<i>Wet</i>)	Suyu olan, suyu bol.

1766	Sulak alan (<i>Wetland</i>)	Doğal veya yapay, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak kalan yerler.
1767	Sulama (<i>Irrigation</i>)	1) Bitkinin büyüme mevsiminde ihtiyacı olan suyun yağışlarla karşılanamayan kısmının, suni olarak, toprağa ve bitkilere zarar vermeksizin ve suyu israf etmeksizin, bir sulama yöntemi vasıtasıyla araziye verilmesi. 2) Akarsular, barajlar ve göller ile yer altından pompalanan suyun kanallara alınarak toprağa verilmesi işi. Sulama: (i) Kurak alanlarda bitkilerin su ihtiyacını karşılamak; (ii) Yağışın yeterli olmasına karşın daha iyi ürün almak için yapılır.
1768	Sulama derinliği (<i>Irrigation depth</i>)	Belirli bir sahada bir sulamada uygulanan su hacminin (m ³), uygulama alanına (dekar) bölümü ile bulunan değer (cm).
1769	Sulama modülü (<i>Irrigation module</i>)	Bir arazi biriminin sulanması için kullanılan veya tasarımda esas alınan su akımı.
1770	Sulama randımanı (<i>Water use efficiency</i>)	Yararlı olarak kullanılan suyun, kaynaktan çevrilip verilen suya oranı, tasarım sulama randımanı, çiftlik sulama randımanı, arazi sulama randımanı gibi.
1771	Sulama suyu ihtiyacı (<i>Irrigation water requirement</i>)	1) Normal mahsul istihali için, yağış dışında ihtiyaç duyulan su/sulama suyu miktarı. Bu, yüzey buharlaşmasını ve belirli şartlar altındaki diğer kaçınılmaz kayıpları da kapsar. Genellikle su ihtiyacı, aylık, mevsimlik veya bir mahsul devresi veya yıllık olarak ifade edilebilir. 2) Normal ürün üretimi için gerekli bulunan sulama suyu miktarı. Yağış suları buna dahil değildir. Sulama suyu ihtiyacı, buharlaşma ve diğer kaçınılmaz su kayıplarını da kapsamaktadır. Genellikle su derinliği birimleri ile veya derinlik birimleri ile ifade edilir. Aylık, mevsimlik, ürün devresi için ve yıllık olarak beyan edilebilir.
1772	Sulama tesisi (<i>Irrigation structure</i>)	Sulama amacıyla yapıлып kullanılan tesis.

- 1773 Sulama yararlılığı
(*Irrigation efficiency*) Sulanan bir arazide ürün bitkileri tarafından kullanılan gerçek suyun, kaynaktan sulama alanına çevrilip salınan suyun miktarına oranıdır.
- 1774 Sulama yöntemleri
(*Irrigation methods*) Suyun bir araziye yapay olarak uygulanma şeklidir (yağmurlama, damlama, salma, gibi).
- 1775 Sulamadan kaynaklanan erozyon
(*Erosion caused by irrigation*) Dik ve eğimli, arazilerde uygun su kontrolü olmaksızın yapılan sulamanın yol açtığı toprak erozyonu.
- 1776 Sulanabilir arazi
(*Irrigated land*) Sulama, drenaj, taşkın kontrolü ve diğer tesislere sahip veya bunların tesis edilebileceği, sulamaya uygun arazi.
- 1777 Sulu çayır
(*Marsh*) Periyodik olarak ıslak veya devamlı olarak taşkına maruz kalan alanlar. Bu alanlar daha ziyade karnel, kedi kuyruğu, hasırotu veya diğer su seven bitkiler ile örtülüdür. Alt sınıflar tatlı ve tuzlu sulu çayırlar olarak adlandırılmaktadır.
- 1778 Sulu tarım arazisi
(*Irrigated farmland*) 1) Tarımı yapılan bitkilerin büyüme devresinde ihtiyaç duyduğu suyun, su kaynağından alınarak yeterli miktarda ve kontrollü bir şekilde karşılandığı araziler.
2) Devlet yatırımları ile sulamaya açılmış veya sulama projesi kapsamında olan arazileri.
- 1779 Suni gençleştirme
(*Artificial regeneration*) 1) Bitki türlerinin fidanlarının dikilmesi veya tohumlarının ekilmesi suretiyle gerçekleştirilen gençleştirme.
2) Amenajman planlarında gençleştirme periyoduna alınmış alanlarda, doğal gençleştirme koşulları bulunmayan veya tür değişikliğine gidilmesi zorunlu görüldüğü haller bulunan sahalarda yapılacak ağaçlandırma faaliyetleri suni gençleştirme olarak adlandırılmaktadır.
- 1780 Suni gübre
(*Artificial fertilizer*) Toprağa bir veya daha fazla bitki besin maddesi sağlamak amacıyla ilave edilen tabii veya suni olarak üretilmiş inorganik materyaller.

- 1781 Suni meralar
(*Artificial pastures*)
Bitki örtüsü insan eliyle oluşturulmuş meralardır.
- 1782 Suni orman
(*Artificial forest*)
Tohumların ekilmesi veya tohumlardan yetiştirilen fidanlar ile vejetatif yolla üretilen fidanların dikilmesiyle meydana getirilen orman.
- 1783 Suyla doygun toprak
(*Water logged soil*)
Bütün boşlukları su ile dolu bir toprak.
- 1784 Sübvansiyon (mali destek)
(*Subsidy*)
Bir ekonomik sektöre, genellikle ekonomik veya sosyal bir politikayı desteklemek, bir kuruma veya bireye katkı amacıyla sağlanan finansal yardım şeklidir. Sübvansiyonlar doğrudan (nakit hibe, faizsiz kredi) ve dolaylı sübvansiyonlar (vergi indirimi, sigorta, düşük faizli borç, gibi) şeklinde olabilmektedir.
- 1785 Süksesyon
(*Succession*)
1) Bir bölgede bitki örtüsü kompozisyonunun ve ona bağlı olarak faunanın o bölgede mevcut koşullara bağımlı olarak ZAMAN içinde değişme sürecine sıralı değişim (süksesyon) denir. Sıralı değişim evrelerinin ulaşabileceği en son aşama klimaks bitki örtüsü evresidir. Bir arazide sıralı değişimin izleyeceği aşamalar ile sıralı değişim sonucu hangi klimaks bitki örtüsü tipinin ortaya çıkacağı şu etkenler tarafından belirlenir: $V = f(Cl, o, r, p, t \dots)$ (Kısaltmalar sırasıyla İklim, Organizmalar, topografi, toprak ana materyali, zaman). “Vejetasyon oluşum etkenleri” denilen bu faktörlerin özellikleri bilinirse, zaman içinde bir bölgede ortaya çıkabilecek klimaks vejetasyon tipi de (ve klimaksa ulaşmadan öncedeki süksesyon evrelerinin hangi sırayı takip edeceği konusu da) önceden kestirilebilir. Süksesyonun başladığı $t = \text{zaman} = 0.0$ olarak alınırsa (arazinin doğal yapısında önemli bir değişimin olup bittiği ve yeni sürecin başladığı periyot), süksesyon süreci yeni başlamış sayılır. Zaman ilerledikçe de klimaks evresine doğru yaklaşılır. Klimaks evreye ulaşma sürecinin seyri ve uzunluğu, etkin çevresel faktörlere bağlı olarak farklı bölgelerde farklılıklar gösterir.
2) Bitkilerin doğal ortamda zaman sürecine göre toprakların ayrılması ve bitkilerin kendi aralarında rekabet gelişmelerine göre gösterdikleri aşamalar. Uygun iklim koşullarında başlangıçta ot ve çalı ile başlayan süksesyon orman aşamasına ulaşır. Bu aşamaların sonunda bitki klimaksa yani o bölgenin tüm doğal şartlarına göre en uygun bir dengeye ulaşır.

- 1786 Sürdürülebilir arazi yönetimi
(*Sustainable land management (SLM)*)
- 1) Toprak, su, hayvan ve bitkiler dahil, arazi kaynaklarının insanların değişen ihtiyaçlarını karşılayacak ürünleri sağlayacak, şekilde ve aynı zamanda bu kaynakların üretici potansiyelinin uzun dönemde korunmasını ve çevresel işlevlerinin devamlılığını garanti altına alacak şekilde kullanılması.
- 2) Arazi, su ve bitki örtüsünün arazi bazlı üretim sistemlerini hem şimdiki nesil hem de gelecek nesiller için yeterli derecede destekleyeceği şekilde yapılan arazi kullanım uygulamalarıdır. Sürdürülebilir arazi yönetimi' etkilenen toplumların ekonomik ve sosyal refahının artmasını, ekosistemden sağlanan hizmetlerin sürmesini ve iklim değişikliğini yönetmeye yönelik uyarlanabilir kapasitenin güçlenmesini amaçlar."
- 1787 Sürdürülebilir arazi yönetim teknolojisi
(*Sustainable land management (SLM) technology*)
- Bozulumdan etkilenen veya bozulum etkisine maruz farklı kullanımlar (tarım alanı, mera, orman alanı, gibi) altındaki alanlarda arazinin verimlilik kapasitesini muhafaza etmek veya artırmak amacıyla uygulanan işlemler ve teknolojilerdir (erozyon, kompaktlaşma ve tuzlanmanın önlenmesi veya azaltılması, toprak suyunun muhafazası veya fazla suyun uzaklaştırılması, toprak veriminin artırılması, gibi). Bu teknolojiler arasında agronomik önlemler (ara ürün, tesviye eğrilerine paralel tarım, malçlama, gibi), vejetatif önlemler (ağaç dikimi, canlı tarım şeritleri, ot şeritleri, gibi), yapısal tedbirler (seki teras, oyuntu sekisi, gibi) yer alabilir.
- 1788 Sürdürülebilir çevre yönetimi
(*Sustainable environmental management*)
- Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî, gibi) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi süreci.
- 1789 Sürdürülebilir dağ kalkınması
(*Sustainable mountain development*)
- Gelecek kuşakların ihtiyaç duyacağı kaynakların varlığını ve kalitesini tehlikeye atmadan, hem bugünün hem de gelecek kuşakların çevresini oluşturan tüm çevresel değerlerin her alanda (sosyal, ekonomik, fizikî gibi) ıslahı, korunması ve geliştirilmesi süreci.
- 1790 Sürdürülebilir kalkınma
(*Sustainable development*)
- Yaşam kalitesinin, çevredeki yaşamı destekleyici doğal sistemlerin taşıma kapasitesi içerisinde kalacak ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da karşılayabilecek şekilde iyileştirilmesidir. Sürdürülebilirliğin kilit amaçları, çevresel limitler içerisinde yaşamak, sosyal adaleti sağlamak, ekonomik ve sosyal gelişmeyi güçlendirmektir. Sürdürülebilir kalkınmanın ilgi alanındaki konular içinde, gıda güvenliği, yoksulluk, sürdürülebilir turizm, kentsel kalite, kadın, adil ticaret, yeşil tüketim, ekolojik kamu sağlığı, atık yönetimi, iklim değişikliği, ormansızlaşma, arazi bozulumu, çölleşme, doğal kaynakların azalması, biyolojik çeşitlilik kaybı, terörizm, gibi yer almaktadır.

- 1791 Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu
((Commission on Sustainable Development (CSD))
- Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (BMSKK), BM Genel kurulu tarafından 1992 yılında, BM Çevre ve Kalkınma Konferansının karar ve önerilerinin uygulanmasıyla ilgili gelişmelerin etkin şekilde takibi amacıyla kurulmuştur. Komisyon, sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası toplumun gündemindeki yerinin güçlenmesinde katkı sağlamıştır. 2012 yılında düzenlenen BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansında üye ülkeler Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunun yerini alacak bir üst düzey politik forumun kurulmasını kararlaştırmıştır.
- 1792 Sürdürülebilir kullanım (biyoçeşitlilik)
(Sustainable use (biodiversity))
- Biyolojik çeşitlilik unsurlarının, uzun dönemde biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmayacak şekilde ve oranda kullanımı ve böylece biyolojik çeşitliliğin bugünkü ve gelecekteki nesillerin ihtiyaçlarını ve özelemlerini karşılama potansiyelini muhafaza etmesi.
- 1793 Sürdürülebilir kullanım (çevre)
((Sustainable use (of environment))
- Çevrenin, uzun dönemde bozulmasına neden olmayacak şekilde ve oranda kullanımı ve bu suretle çevrenin potansiyelinin mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde korunması.
- 1794 Sürdürülebilir orman yönetimi
(Sustainable forest management)
- 1) Ormanların sürdürülebilir kalkınma ilkelerine göre yönetimi olup, bir sosyal, ekonomik ve çevresel amaçlar bütünüdür. FAO, sürdürülebilir orman yönetimini "ormanların, çok yönlü orman değerleri ve işlevlerinin muhafazası ve geliştirilmesi suretiyle, korunması ve kullanımı" olarak tanımlamaktadır. Sürdürülebilir orman yönetimi toplumun farklı ihtiyaçlarını devamlı olarak sağlamayı hedeflediği için, insan sürdürülebilir orman yönetiminin merkezinde yer almaktadır.
- 2) Ulusal Ormancılık Programındaki sürdürülebilir orman yönetimi tanımı ise "Orman alanlarının ve kaynaklarının bütünlüğünü, biyolojik çeşitliliğini, verimliliğini, gençleşme kapasitesini ve sağlığını muhafaza edecek ve geliştirecek, potansiyellerinden ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel çok yönlü faydaları bugün ve gelecekte, yerel, ulusal ve küresel düzeylerde sürdürülebilir olarak ve toplum yararına sağlayacak ve diğer ekosistemlere zarar vermeyecek şekilde yönetimi" şeklindedir.
1795. Sürdürülebilir tarım
(Sustainable agriculture)
- Ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliği ve sosyal açıdan uygunluğu amaçlayan koruyucu tarım ve organik tarım gibi farklı yönetim formlarını kapsayan tarımsal yönetim tarzı. Sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir kalkınmanın ön koşullarından biridir.

1796. Sürdürülebilir toprak yönetimi
(*Sustainable soil management*)
Toprağın sürdürülebilir yönetimi tarımın uzun dönem ve sürdürülebilirliği ve ticari başarısı için bir gerekliliktir. Toprak kalitesinin muhafazası ve geliştirilmesi, dünyanın gıda güvenliği için önemli bir strateji durumuna gelmiştir.
1797. Sürdürülebilirlik
(*Sustainability*)
1) Bir yatırım tarafından sağlanan faydalar akımının o yatırım çerçevesinde sağlanan destek bittikten sonra da devam etmesidir. Sürdürülebilirlik ayrıca, mevcut ve ileride beklenen sonuçların projenin tamamlanmasından sonraki dönemlerde karşılaşılabilecek risklere dayanıklılık olasılığı ile ilgili bir değerlendirmeyi de kapsar.
2) Bugünkü toplumların ve yerel toplulukların ihtiyaçlarının, gelecekteki nesillerin ve toplulukların veya diğer yerlerdeki toplulukların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanlarını riske atmadan karşılanmasını sağlayan özellik veya durum.
1798. Sürüklenme
(rüzgar erozyonu)
(*Surface creep, wind erosion*)
Çapları 0.5-3.0 mm arasındaki toprak tanelerinin rüzgar tarafından itilerek ya da sıçrayan toprak taneleri tarafından çarpılarak arazi yüzeyinde sürüklenme ve yuvarlanma olayı.
1799. Süspansiyon hareketi
(*Suspension movement*)
İnce toz taneciklerinin havada askıda (süspansiyon) fırtınaları halinde taşınması.
1800. Süzdürmek
(toprak)
(*Leaching*)
1) Çözünebilir toprak materyalinin çözelti içinde hareket ettirilerek alt katlara doğru taşınması.
2) Topraktaki, tuz, besin maddeleri, kimyasal böcek ilaçları veya kirleticiler gibi çözünebilir maddelerin toprağın daha alt tabakalarına doğru yıkanmasını veya su tarafından çözünerek uzaklaştırılmasını sağlayan süreç.
1801. Süzek olmayan toprak
(*Impermeable soil*)
Su, hava veya köklerin nüfuzunun çok yavaş veya hiç olmadığı toprak.
1802. Süzek toprak
(*Permeable soil*)
Fazla poroziteye (boşluklara) sahip olması nedeniyle suyu kolaylıkla geçiren toprak.

1803 Süzülme
(Percolation)

1) Su ile doymuş gözenekli granüler maddelerin birbirine bağlı boşlukları içinde, genellikle yer altında meydana gelen hidrolik eğimlere göre oluşan laminar (doğrusal) su akımının tipi. Süzülme ile sızma arasındaki fark, ilkinin su ile doymuş maddeler içinde oluşmasına karşın, ikincisinin doymamış koşullarda meydana gelmesidir. Süzülme ve sızma (infiltrasyon) karşılaştırıldığında, sızma suyun toprak yüzeyinden toprak gövdesine geçiş oranı olmasına karşılık, süzülme, toprak profili içindeki hareketi gösterir.

2) Genellikle yeraltında meydana gelen hidrolik eğimlere bağlı olarak doymuş haldeki granüler maddelerin birbirine bağlı boşlukları içinde meydana gelen tabaka halindeki su akımının bir tipi. Sızma ile süzülme arasındaki fark; ilki suyun toprak gövdesi içindeki hareketi iken ikincisi suyun toprak yüzeyinden toprak içine hareketi olmasıdır.

- 1804 Şeffaflık
(*Transparency*) Açıklık, iletişim ve güvenilirlik anlamında bir terim olup, bir faaliyeti veya süreci yürüten kişi veya kurum tarafından sağlanan ve isteyenlerin kolaylıkla erişebileceği bilginin kapsam ve kalitesini ifade eder.
- 1805 Şemsiye tür
(*Umbrella species*
Flagship species) Koruma ile ilgili kararların alınmasında yararlanmak üzere seçilen türlerdir. Bir şemsiye türün korunması dolaylı olarak bu türün habitatındaki ekolojik toplulukları oluşturan birçok diğer türün korunmasını da sağlar. Tür sayısının milyonları bulduğu düşünüldüğünde şemsiye ve bayrak türlerin belirlenmesi koruma karar ve uygulamalarında kolaylık sağlar. Şemsiye türler, potansiyel koruma (rezerv) alanlarının yerlerinin seçilmesinde, ekosistemlerin kompozisyon, yapı ve süreçlerinin belirlenmesinde katkı sağlarlar.
- 1806 Şeritsel tarım
(*Strip cultivation*) Birbirini takip edecek şekilde eğime dik yönde şeritler halinde bitkilerin yetiştirilmesi esas alan bir üretim metodu. Şeritlerin her birinde başka bir bitki (baklagil-hububat veya nadas-hububat) ekimi planlanır. %15 eğime kadar uygulanmalıdır. Şerit tarımında şerit genişlikleri, arazinin eğim derecesine, uzunluğuna ve toprağın geçirgenliğine bağlı olarak değişir. Şeritsel ekim yolu ile yüzey akış ve dolayısıyla toprak kayıpları azalır.
- 1807 Şiddetli erozyon
(*Severe erosion*) Toprağın, orijinal A ve/veya E horizonlarının yahut eğer A ve/veya E horizonları 20 cm' den daha az kalırsa, en üstteki 20 cm'lik bir kısmının, ortalama olarak %75'ten daha fazlasını kaybettiği erozyon.
- 1808 Şifalı bitki
(*Medicinal plant*) Tıbbi, kozmetik, lezzet, koku, tat ve aromaları için değerlendirilen (kullanılan) bitki veya bitki kısımları.
- 1809 Şist
(*Schist*) Basınç ve sıcaklık altında taşların başkalaşmaya uğramasıyla yapraklaşmış kaya. Basınç ve sıcaklık koşullarının fazla olduğu yerlerde ergime sonucu belli minerallerin birbirine paralel olarak sıralandığı gnays, mikaşist gibi kayalar oluşur.

T

- 1810 Tabaka
(*Strata, layer*)
Altında ve üstünde bulunan kayalardan gözle veya fiziksel olarak ayrılabilen, kalınlığı mm'nin kesirleri ile birkaç m, bazen yüzlerce m arasında değişebilen kat. Her tabaka ayrı bir çökelmeyi yansıtır. Örneğin kireçli tabaka sakin su ortamını, kumlu milli tabaka ise akarsu birikmesini belli eder.
- 1811 Tabaka erozyonu
(*Sheet erosion*)
Arazi yüzeyinde oldukça tek düze bir toprak katmanının aşındırılıp taşınması olayı.
- 1812 Tabakalaşma
(*Stratification*)
1) Deniz, göl gibi su ortamlarında biriken malzemelerin oluşturduğu istif. Tabakalaşma değişik şekillerde görülmekte olup, tabakaların topografya yüzeyine uyumlu yatay yönde muntazam sıralanmasına "uygun tabakalaşma", yatay ve düzenli olmayan tabakalaşmaya "uygun olmayan tabakalaşma" denir.
2) Meteorolojide, atmosferde durağan hava tabakalarının yatay yönde oluşumu.
- 1813 Taban akımı
(esas akım)
(*Base flow*)
Doğrudan akımın olmadığı durumda akarsuyun devam eden akışı. Buna, doğal ve insan müdahalesi ile oluşan akış dahildir. Temel akım büyük ölçüde toprak suyu boşaltımı (deşarjı) vasıtasıyla sürdürülür.
- 1814 Taban eğimi
(yatak eğimi)
(*Bed slope*)
Taban çizgisinin, yatay bir çizgiye göre yaptığı eğim yüzde (örneğin %1) veya ondalık kesir (örneğin 0.01) olarak ifade edilir.
- 1815 Taban genişliği
(drenaj kanalı)
(*Bottom width*)
Bir drenaj kanalının tabanındaki genişlik.
- 1816 Taban meraları
(*Bottom pastures*)
Düz ve taban suyu yüksek arazilerdeki meralar.
- 1817 Taban suyu
(yeraltı suyu)
(*Ground water*)
1) Doygunluk zonunun üst sınırı olan su tablasının altındaki materyalin açık olan bütün boşluklarını dolduran su.
2) Taban suyu üst seviyesinin altındaki bütün gözenekleri dolduran su.

- 1818 Taban suyu bitkileri
(*Phreatophytes*) İhtiyaçları olan suyu taban suyundan veya köklerin hemen üzerindeki toprak tabakasından alan derin köklü bitkiler.
- 1819 Taban suyu seviyesi
(*Ground water level*) Su ile doymuş tabakalarının üst sınırı.
- 1820 Taban taşı
(*Hardpan*) A horizonunun alt kısımlarında veya B horizonunda yer alan sertleşmiş bir toprak katmanı olup, toprak taneleri organik madde veya silisyum dioksit, seskioksitler veya kalsiyum karbonat gibi inorganik materyal ile çimentolanmışlardır. Sertlik nem içerisindeki değişmeler ile önemli ölçüde değişmez ve sert katmanlara ait parçacıklar su içerisinde gevşeyip dağılmazlar.
- 1821 Tabandan yukarıya yaklaşım
(*Bottom-up approach*) Tüm paydaşların, özellikle yerel düzeyde olanların, katılımına dayalı yaklaşım.
- 1822 Tabiatı koruma alanı
(*Nature protection area*) Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olan, sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları.
- 1823 Tabii mera (doğal mera)
(*Natural pasture*) Doğal mera türlerinin örtmüş olduğu, otlatmaya uygun, tarım yapılmayan arazi.
- 1824 Takır
(*Takyr*) Bitki örtüsünden yoksun çöl toprağı. Çatlaklarla ayrılmış poligonal şekilde bir yüzeye sahip olan topraklar. Orta Asya çöllerinde yaygın olan takır alanlarında piedmont ovalarının alt kesimlerinde mevsimlik taşkınlarla gelen killerin ve çözünür haldeki tuzlu maddelerin çökmesi ile sert bir tabaka oluşur.
- 1825 Takson
(*Taxon (pl. taxa)*) Bireylerin veya tür setlerinin yer aldığı sınıflandırma birimine verilen ad. Yüksek taksonlar tür seviyesinin üzerindeki taksonlardır.

1826	Taksonomi (sınıflandırma bilimi) <i>(Taxonomy (classification science))</i>	1) Evrimsel ilişkileri veya morfolojik benzerlikleri ifade eden birbiri içine geçmiş kategoriler sistemi. 2) Tabii sınıflamadaki yerlerini ve birbirleri ile olan doğal ilişkilerini göstermek üzere, tür ve grupların bir sistem dahilinde düzenlenmesi.
1827	Tali rüzgar perdesi <i>(Secondary windbreak)</i>	Esas rüzgar perdeleri arasına yerleştirilen, yüksekliği asıl rüzgar perdesinden daha az olan bir sıra ağaç veya ağaççık dikilerek meydana getirilen rüzgar perdesi.
1828	Talveg <i>(Thalweg)</i>	Akarsu yatağının derin noktalarından geçen çizgi, hat.
1829	Tamamlanma tarihi <i>(Completion date)</i>	Bir projenin, programın veya girişimin tamamlandığı veya tamamlanmasının beklendiği tarih. Finansal taahhüt durumunda ise, tahsis edilen fon kaynağının alıcı ülke tarafından kullanımının tamamlandığı tarihtir.
1830	Tampon şerit <i>(Buffer strip)</i>	1) Eğimli arazilerde yüzey akışı ve toprak kaybını azaltmak için, genellikle değişken genişlikte, olağan tarım münavebesinde yer almayan ve erozyona dirençli bitkilerin yetiştirildiği, hasat edilen veya edilmeyen oldukça devamlı kontur şerit. 2) Tarla veya bir derenin iki tarafındaki arazide erozyonu azaltmak, yaban hayatına uygun ortam sağlamak, ortamı en iyi kullanmak gibi amaçlarla şeritler ve küçük sahalar oluşturmak. Tampon şeritleri: çimle kaplı su yolları, rüzgar kırıcıları, çim şeritleri, bitki maniaları, sucul bitki şeritleri ve benzeri oluşumları kapsamaktadır.
1831	Tampon şerit ekimi <i>(Buffer strip cropping)</i>	Çayır bitkilerinin tarlada fazla erozyona uğramış dik eğimli kısımlarla diğer ürün şeritleri arasında yetiştirilmesi süreci. Bunlar genellikle devamlı şeritlerdir.
1832	Tampon zon <i>(Buffer zone)</i>	Bir korunan alanın sınırına bitişik olan bölge, değişik amaçlar için yönetilen alanlar arasındaki geçiş zonu.
1833	Tane büyüklüğü <i>(Particle size)</i>	Bir toprak tanesinin çöktürme, eleme veya mikroskop altında inceleme yöntemleri ile ölçülen etkili çap.

- 1834 Tane yoğunluğu
(*Particle density*) Toprak tanelerinin birim hacimlerinin kitlesi olarak tarif edilmektedir. Teknik çalışmalarda beher cm³ toprak tanesinin gram ağırlığı olarak ifade edilir.
- 1835 Taneli bünye
(*Granular texture*) Kayalardaki, genellikle ayrı ve aynı boyutta olan mineral parçacıkları ve toprak taneleri.
- 1836 Taneli parçalanma
(*Granular disintegration*) Donma çözülme ve kimyasal ayrışma sonucu, gözenekli kayaların taneler halinde parçalanmaya, ayrışmaya uğraması. Kumtaşı ve granitlerin ayrışması ile kum boyutunda taneli bir parçalanma oluşur.
- 1837 Tansiyometre
(*Tensiometer*) Topraktaki suyun negatif basıncını ya da tansiyonunu arazide ölçmek için kullanılan bir alet. Bu gözenekli, geçirimli bir seramik kaptan ibaret olup, bir boru vasıtasıyla bir manometre veya vakum göstergesine bağlanmıştır.
- 1838 Taraf
(*Party*) Bir uluslararası sözleşmeyi onaylayan, muvafakatini veya katılma niyetini bildiren bir devlet veya Avrupa Birliği gibi bölgesel işbirliği teşkilatıdır.
- 1839 Taraflar Konferansı (TK)
(*Conference of the Parties (COP)*) Sözleşme tarafından, en yüksek karar organı olarak tesis edilen Taraflar Konferansı (TK), sözleşmeyi onaylayan devletleri ve Avrupa Birliği gibi bölgesel ekonomik işbirliği teşkilatlarını kapsar. 2005 yılına kadar yedi kere toplanan TK, 2001 yılından itibaren iki yılda bir toplanmaktadır. TK'nın önemli işlevlerinden biri, taraf ülkeler tarafından sözleşmeyle ilgili olarak gerçekleştirdikleri çalışmalarla ilgili olarak sunulan ülke raporlarının incelenmesi ve bu raporlara dayalı önerilerin sağlanmasıdır. TK ayrıca sözleşmede iyileştirmeler yapma ve yeni ekler (bölgesel uygulamalarla ilgili ilave ekler, gibi) kabul etme yetkisine de sahiptir. TK bu şekilde sözleşme uygulamalarını, küresel koşullarda ve ülke ihtiyaçlarında meydana gelen değişimleri dikkate alarak yönetir ve yönlendirir. Sözleşme, TK'na yardımcı olmak üzere yeni alt komiteler veya kurumlar tesis edebilir veya TK tarafından kurulmalarına izin verebilir. (Taraflar Konferansının 12. Toplantısı 12-23 Ekim 2015 tarihleri arasında Ankara'da yapılmıştır).
- 1840 Taraflar Konferansı Bürosu
(*Bureau of the Conference of the Parties (COP)*) Her olağan taraflar toplantısının başlangıcında, o toplantıya katılan tarafların temsilcileri arasından bir başkan ve her coğrafik bölgenin en az iki kişi ile temsil edilmesini sağlayacak şekilde dokuz başkan yardımcısı seçilir. Bunlar toplantı bürosu olarak hizmet verirler. Başkan yardımcılardan biri raportör olarak görev yapar. Taraflar Konferansı Bürosu BMÇMS süreci içinde toplantı oturumları dışında da, örneğin taraflar konferansı kararlarının takibi ve gelecek toplantının hazırlanmasında önemli rol oynar. Bu büroya, taraflar konferansı tarafından iki konferans toplantısı arasındaki süre içinde özellikle önemli ve hassas konularda yeni görevler de verilebilir.

- 1841 Tarım
(*Agriculture*)
- 1) Bitki ve hayvan ürünlerinin teknik koşullar altında ve en ekonomik yollardan elde edilmesi ve pazarlanması faaliyetleri.
- 2) Gerekli ve yararlı bitkiler yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların tümü. Bazen ormancılık ve hayvancılık işleri de tarımın kapsamına alınır.
- 1842 Tarım alanı
(*Agricultural land, farmland*)
- 1) Toprak, topografya ve iklimsel özellikleri tarımsal üretim için uygun olup, hâlihazırda tarımsal üretim yapılan veya yapılmaya uygun olan veya imar, ihya, ıslah edilerek tarımsal üretim yapılmaya uygun hale dönüştürülebilecek araziler.
- 2) Toprak, topoğrafya ve diğer ekolojik özellikleri bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için uygun olan ve halihazır bu amaçla kullanılan veya ekonomik olarak imar, ıslah ve ihya edilerek bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için uygun hale dönüştürülebilen araziler.
- 1843 Tarım arazisi
(*Agricultural land*)
- Bkz. Tarım alanı.*
- 1844 Tarım dışı alanlar
(*Non-agricultural land*)
- Üzerinde toprak bulunmayan çıplak kayalık alanlar, daimi karla kaplı alanlar, ırmak yatakları, sahil kumulları, sazlık ve bataklıklar, askeri alanlar, endüstriyel, turizm, rekreasyon, iskân, altyapı ve benzeri amaçlarla plânlanmış araziler.
- 1845 Tarım ekolojisi
(*Agro-ecology*)
- Bkz. Agro-ekoloji.*
- 1846 Tarım ekosistemi
(agro-ekosistem)
(*Agro-ecosystem*)
- Bkz. Agro-ekosistemi.*
- 1847 Tarım havzası
(*Agricultural catchment*)
- Tarımsal üretim planlamasına ve tarımsal destek uygulamalarına temel teşkil etmek üzere ekolojik koşullar (toprak, topografya, iklim) bakımından benzer olan, ülkenin idari yapılanmasına uygun, yönetilebilir büyüklükte bölge. Türkiye 30 tarım havzasına ayrılmıştır.
- 1848 Tarımsal amaçlı teraslar
(*Agricultural terraces*)
- Tarım ürünü yetiştirilecek veya orman ağaçlaması tesis edilecek eğimli yamaç arazilerde yüzeysel akışı kontrol etmek ve erozyonu önlemek amacı ile tesis edilen teraslar. Kurak ve yarı kurak bölgelerde yüzeysel akış sularını toprağa sızdırarak toprağın su ekonomisini düzenlemede yararlı olur.

- 1849 Tarımsal biyoçeşitlilik
(*Agricultural biological diversity*) Tarımsal gıda üretiminin ve gıda güvenliğinin desteklenmesi için gerekli agro-ekosistem yapısı, işlevleri ve süreçlerinin devamlılığı için ihtiyaç duyulan bitki, hayvan ve mikroorganizmaların çeşitliliği ve değişkenliği.
- 1850 Tarımsal ekolojik zon (agro-ekolojik zon)
(*Agro-ecological zone*) Toprak, arazi şekli ve iklim özelliklerinin kombinasyonuna dayalı olarak belirlenen tarım zonlarıdır. Zonların belirlenmesinde kullanılan parametreler özellikle yetiştirilecek ürünlerin ve yönetim sistemlerinin iklimik ve edafik ihtiyaçlarını dikkate alır. Her zon, arazi kullanımı ile ilgili kısıtlar ve potansiyellerin bir bileşimine sahiptir ve üretimin artırılması veya arazi degradasyonunun azaltılması suretiyle mevcut arazi kullanımının geliştirilmesi hedeflenir.
- 1851 Tarımsal İzleme ve Bilgi Sistemi Projesi
(*Agricultural monitoring and information system*) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca geliştirilen Açık Kaynak Kodlu Web Tabanlı CBS Yazılımında, tarımla ilgili tablosal ve konumsal veriler yer almakta (kadaströ verileri, tarımsal üretim parselleri, illerden destekleme ve sigorta işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla gelen, problemlili parsellere ilişkin bilgiler, gibi) ileriki dönemde tarımla ilgili bütün alt projelerin yer alması planlanmaktadır. Ayrıca sisteme bağlı, 190 adet zirai, 10 adet meteorolojik istasyon olmak üzere 200 yer istasyonundan gelen veriler kuraklık, yağış nem, bitki deseni, ürün durumu gibi açıısından değerlendirilmektedir. <http://tarbil.com/> adresinden girilen sayfadan yetkilendirme dahilinde kullanıcı adı ve şifresiyle görüntü indirmenin yanında tarladan izleme, kuraklık izleme, zirai uyarılar ve zirai meteorolojik gözlemlerin takip edilebileceği bir ara yüz kullanıma açılmıştır.
- 1852 Tarımsal kalkınma
(*Agricultural development*) Bitkisel ve hayvansal üretiminin kalite ve kantitesinin kaynakların etkin kullanımı ve doğa ile uyumlu olarak geliştirilmesi.
- 1853 Tarımsal kirlilik
(*Agricultural pollution*) Tarımsal uygulama ve atıklara bağlı olarak ortaya çıkan kirlenme.
- 1854 Tarımsal kuraklık
(*Agricultural drought*) 1) Yağışların kaydedilen normal seviyelerinin önemli ölçüde altına düşmesi sonucu, arazi ve su kaynaklarının olumsuz etkilenmesine, toprakta bitkinin ihtiyacını karşılayacak miktarda suyun bulunamamasına ve hidrolojik dengede bozulmalara neden olan doğa olayı. Her tarımsal kuraklıkta meteorolojik kuraklık meydana gelmekle birlikte, her meteorolojik kuraklıkta tarımsal kuraklık yaşanmamaktadır.

2) Tarımsal kuraklık, aktüel ve potansiyel evapotranspirasyon arasındaki fark, su açığı, yağışın zamanı, ürün döngüleri ile kurak periyot ilişkisi gibi olaylar ve etkenler üzerinde odaklanır.

- 1855 Tarımsal kuraklık eylem planı
(*Agricultural drought action plan*)
Tarımsal kuraklığın etkilerini azaltmak üzere ilgili bakanlık çalışmaları yanında, Tarımsal Kuraklık Yönetimince alınan kararlar ve uygulamalar doğrultusunda gerek yerleşim yerlerinde gerekse kırsal kesim kuru ve sulu ziraat alanlarında su yönetimi, yatırımlar, tarım teknikleri, tohum ve bitki çeşitliliği, sulama teknikleri, hastalık ve zararlılarla mücadele, ekonomik ve sosyal destekler, mera otlatma planları, arazi kullanım planları, kısıtlamalar ve acil eylemin uygulanmasına yönelik her türlü tedbiri kapsayan plan.
- 1856 Tarımsal kuraklık yönetimi
(*Agricultural drought management*)
Tarımsal Kuraklık Yönetimi Koordinasyon Kurulu, bu kurula bağlı çalışan İzleme ve Erken Uyarı Tahmin Komitesi, Risk Değerlendirme Komitesi, veri akış birimleri, çalışma grupları ve tarımsal kuraklık il kriz merkezinden oluşur.
- 1857 Tarımsal ormancılık
(*Agroforestry*)
Bkz. Agroforestry.
- 1858 Tarımsal sistem
(*Agricultural system*)
Bölgelerin ekolojik ve insanların kültürel önceliklerine ve kullandıkları teknolojiye göre yapılan tarım şekli. Kolektif tarım, ticari tarım, tahıl tarımı, kuru tarım, Akdeniz tarımı, göçebe tarım, geçime yönelik tarım gibi.
- 1859 Tarımsal su verimliliği
(*Agricultural water productivity*)
Suyun tarımsal ürün, ormancılık, balıkçılık hayvancılık ve kombine tarımsal sistemlerinde kullanımı ile elde edilecek faydalarla ilgilenir ve birim su kullanımı ile daha az sosyal ve çevresel maliyetler karşılığı daha fazla gıda, gelir, yaşam düzeyi ve ekolojik yararlar elde etme amaçlarına katkı sağlamayı hedefler.
- 1860 Tarla
(*Farmland*)
Ekilen toprak alanı
- 1861 Tarla açma
(*Farmland encroachment*)
Toprağı sürüp temizleyerek tarla haline getirmek.

- 1862 Tarla kapasitesi *Bkz. Arazi kapasitesi.*
(*Field capacity*
(*field moisture*
capacity))
- 1863 Tarla şerit ekimi Ürünün, nispeten dar tarlalarda genel eğime dik yönde oluşturulan fakat düzeç eğrilerini yakından izlemeyip nispeten düz sınırlara sahip olan şeritler üzerinde yetiştirilmesi süreci.
(*Field strip cropping*)
- 1864 Tarla tipi teras Eğimi % 3-5 arasında değişen arazilerde, erozyona meydan vermeden toprak işlemeli tarım yapmak üzere, eğime dik yönde, yani düzeç eğrilerine paralel olarak belli aralıklarla oluşturulan kanal ve kanaldan çıkan toprakla oluşturulan yayvan sırttan oluşan teras. Sırtın oluşturulmasında yukarı ve aşağıda yapılan kazının toprağı kullanılır.
(*Field terrace*)
- 1865 Taş kordon Tesviye eğrisi boyunca oluşturulan taş sırası olup, yüzeysel akışı yavaşlatmak, suyun toprağı sızmasını artırma ve erozyona uğrayan materyalin tutulması amaçlarına hizmet eder. Taş kordon iki şekilde tesis edilmektedir, birincisi temel kazısı yapılarak tesis edilen taş kordon, ikincisi temel kazısı yapılmadan, taşların tesviye eğrilerine paralel toplanarak yığılması şeklinde yapılan taş kordondur.
(*Contour stone row*)
- 1866 Taş temizleme Arazi yüzeyindeki veya yüzey altındaki toprak işlemeye engel olan taşların toplanması.
(*Stony removal*)
- 1867 Taş, kaya Kayalık bir yamaçtan veya gevşek materyalden kopan taş (çap<0.5m) ve/veya kaya bloklarının (çap>0.5m) düşmesi, yuvarlanması veya yere çarpıp sıçrayarak ilerlemesi. Taş ve kaya yuvarlanması çok ani gelişen tek bir olay olabileceğı gibi birbiri ardından da gelişebilmektedir. Taş ve kayalar genellikle 5-30 m/saniye hızla ilerler ve yamaç eğiminin 30° 'nin altına düşmesiyle dururlar.
(*Rock fall*)
- 1868 Taşıma kapasitesi Belli bir habitat alanının, habitat bozuluma ve popülasyonu azaltacak bir sosyal strese neden olmadan sonsuza dek destekleyebileceğı en yüksek organizma sayısıdır. Bu kavram çeşitli ekolojik ilişkiler için kullanılmaktadır. Buna şu örnekler verilebilir: (i) bir yaşam mekanının verimliliğini ve ekolojik dengesini bozmadan, o mekanda beslenme ve barınma koşulları bakımından birim alanda barınabilecek yabani (doğal) hayvan sayısı; (ii) otlak hayvanlarının türüne ve besin isteğine göre, birim alandaki meranın normal koşullarda barındırabileceğı otlak hayvanı sayısı; (iii) bir sahada bozulma
(*Barındırma kapasitesi*)
(*Carrying capacity*)

olmaksızın uygulanan tedbirlerle alınabilecek en fazla tarımsal verim ve (iv) insanlar için normal yaşam koşullarını sağlayabilecek yerleşim veya rekreasyon alanlarının mekan birimindeki en yüksek nüfus sayısı.

- 1869 Taşınma
(*Transportation*) Aşınmış ve ayrılmış toprak materyalinin arazi yüzeyinde veya hava içindeki hareketi. Akarsular, rüzgar ve yerçekimi tarafından meydana getirilebilir.
- 1870 Taşınmış horizon
(*Truncated horizon*) Erozyonun kısmen ya da tamamen taşınarak kaybedilmesine neden olduğu yüzey erozyonu.
- 1871 Taşınmış konisi
(*Debris cone*) *Bkz. Birikinti konisi.*
- 1872 Taşırma sulaması
(salma sulama)
(*Flood irrigation*) 1) Suyun tarlayı belirli bir derinlikte kaplaması ve burada belirli bir süre kalması şeklinde yapılmakta olan sulama olup, su arazide kalarak onu batacak hale getirmez. Arazi ürünün yetişmesine uygun hale gelince su dışarıya akıtılır. Normal olarak böyle bir sulama ile sağlanan nem, ürünün bütün büyüme sürecinde yeterlidir.
2) Normal olarak kuru olan su yataklarına, enine toprak çevirme seddeleri inşa edilmek suretiyle hazırlanan parsellerde uygulanan sulama yöntemi. Seddelerin çevirdiği taşkın suları, kenarları yükseltilmiş olan tarlalara kanallarla gönderilir.
- 1873 Taşkın
(*Flood*) Yan derelerden gelen sellerin kısa sürede ana dereye ulaşmasıyla vadi boyunca akan suyun yükselmesi ve normal yatağına sığamayıp taşkın yatağına yayılması olayı. Sel ve taşkın arasında bazı farklılıklar vardır. Taşkın, küçük boyutlu asılı sediment taşıyan bir su baskını niteliğindedir. Bu suların yatağına geri çekilmesinden sonra, toprağın verimliliğini arttıran ince bir sediment tabakasıyla örtülü olduğu görülür.
- 1874 Taşkın akımı
(*Flood runoff*) Taşkın olayı sırasında havzadan akmakta olan suyun toplam miktarı.
- 1875 Taşkın hacmi
(*Flood volume*) Bir taşkın olayı sırasında belli bir mevkideki günlük ortalama sarfiyatların toplamı.

- 1876 Taşkın kontrolü
(*Flood control*) Taşkınlardan belirli bir miktarda korunmayı sağlayan önlemlerin toplamı. Selin oluşumunu engellenmesi, suyun yüzeysel akışa geçmesini önleyici veya azaltıcı tedbirlerin alınması. Bu tedbirlerin başlıcaları arasında yamaçların teraslandırılması, ağaçlandırma ve bitkilendirme, dere ve oyuntu içlerine seki yapımı yer alır.
- 1877 Taşkın ovası
(*Flood plain*) Akarsuların taşkın yaptığı ova veya büyük taşkınlar sonucu oluşmuş düzlük alan. Taşkın ovası, sellerin taşıdığı malzemenin biriktiği ve akarsuların genellikle menderesler yaptığı geniş düzlüklere dir. Taşkın ovasında sel sırasında akarsular sık sık yatak değiştirir. Bu nedenle ova yüzeyinde kopuk, terk edilmiş yataklara rastlanır. Yeraltı suyunun yüksek olması nedeniyle yerel çukurluklarda bataklıklar görülür.
- 1878 Taşkın sulaması
(*Flood irrigation*) *Bkz. Taşırma sulaması.*
- 1879 Taşkın tekrerrü
(*Flood frequency*) Birçok seneyi içine alan bir dönem süresinde, belli büyüklükte bir taşkın muhtemel ve ortalama meydana gelme sayısı.
- 1880 Taşkın zararı
(*Flood damage, flood losses*) Taşkın suları ile bunların taşıdığı rusubat ve diğer yabancı maddelerin neden olmasıyla, mal ve hizmetlerin değerinin ve sağlığının kısmen veya tamamen zarara uğraması ve tahribi.
- 1881 Taşkın zirvesi
(*Flood peak*) Bir taşkın olayında taşkın sularının ulaştığı maksimum düzey.
- 1882 Taşlaşma
(*Lithification*) Pekışmemiş sedimentin kaya şekline dönüşümü. Çeşitli boyuttaki taş tanelerinin bir çimento ile birleşerek, kumtaşı, çakıl taşı gibi masif kayalar oluşturması.
- 1883 Taşlı topraklar
(*Lithosols*) Azonal topraklar ordosuna dahil bir büyük toprak grubudur. Bunlar tam olmayan bir solum veya açık olarak tarif edilemeyen toprak morfolojisi ile karakterize edilirler ve yetersiz olarak ayrışma ve fiziksel parçalanmaya uğramış kaya parçacıklarını içerirler.
- 1884 Tatlı su
(*Freshwater*) Tuzlu olmayan, örneğin göller, ırmaklar ve nehirlerde bulunan su. Bu ifade ayrıca, tatlı suda yaşayan veya tatlı su ile ilişkili olan şeyler için de kullanılır (örneğin, tatlı su balığı gibi).

- 1885 Tatlı su ekosistemleri
(*Freshwater ecosystems*) Suları yenilenen aquatik ekosistemlerdir. Başlıca iki gruba ayrılır:
1) Durgun su ekosistemleri: göl, gölet, havuz, bataklık.
2) Akarsu ekosistemleri: kaynak ve pınarlar, artezyenler, dere ve ırmaklar.
- 1886 Tav
(*Tilth*) Toprağın toprak işleme ve tohum yatağı hazırlamaya en uygun olan fiziksel koşulları olup, bu koşullarda toprak işleme, ekim, çimlenme ve kök gelişmesi kolay ve uygundur.
- 1887 Tava sulaması
(*Border irrigation*) Arazinin tavalara ayrıldığı ve suyun her tavanın üst başındaki tarla hendeğinden verildiği tarla sulaması. İngilizcede bu yöntem, "border strip irrigation, strip check irrigation, ribbon check irrigation, gravity check irrigation" de denilmektedir. Strip check ve ribbon check terimleri tarlaların biçimini gösteren sözcüklerdir. Gravity check sözcüğü eğimli tavaları düz, dik açılı veya düzeç eğrileri boyunca yer alan tavalardan ayırmak için kullanılır. Bu yöntem Avustralya'da "border checks irrigation" veya "borditch irrigation" olarak tanınır.
- 1888 Tedbirli yaklaşım
(*Precautionary approach*) Ciddi ve geri döndürülemeyecek zarar riski olan durumlarda çevresel bozulumu önlemeye yönelik maliyet etken tedbirlerin bir an önce alınmasını ve bu amaçla tam bilimsel bilgi eksikliği gibi nedenlerin engel kabul edilmediği bir yönetim yaklaşımı.
- 1889 Tehdit
(*Threat*) Olumsuz bir durum ve zarar oluşturabilecek bir eylem veya durum.
- 1890 Tehdit altındaki ekosistemler listesi
(*List of threatened ecosystems*) Ormanların kesilmesi, şehirleşme benzeri uygulamalar ve süreçlerin tehdidi altındaki ekosistemlerdir. Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından tehdit altındaki ekosistemlere ait bir Kırmızı Liste yayını hazırlanmıştır. Bir ekosistemin çökme riskini değerlendiren bu liste, yok olma riskinin değerlendirilmesi için kabul gören Tehdit Altındaki Türler Kırmızı Listesi ile benzerlik göstermektedir.
- 1891 Tehdit altındaki tür
(*Threatened species*) 1) Yayılış alanının tamamından veya bir bölümünden tahmin edilebilir bir gelecekte yok olacağı tahmin edilen bir türü ifade eden teknik bir sınıflamadır. Dünya Tabiatını Koruma Birliği 12,259 türün yok olma tehdidi altında olduğu tahmin etmektedir.
2) Buldukları yaban ortamlarından yok olma tehdidi altındaki türler olup, yok olma tehdidi yüksek türler (kırılgan türler), çok yüksek türler (tehdit altındaki türler) ve aşırı yüksek türler (kritik derecede tehdit altındaki türler) olarak sınıflandırılırlar.

- 1892 Tehlikeli maddeler (su)
(*Dangerous materials (water)*) Su ve çevresi için önemli risk teşkil eden ve zehirlilik, kalıcılık ve biyolojik birikme özelliğinde olan madde veya madde grupları.
- 1893 Tekdüze akım
(*Uniform flow*) Bir açık yatakta akımın enkesitten, derinlik, ıslak kesit alanı, hız, hidrolik eğim gibi elemanları sabit olduğu takdirde meydana gelen akıma "Tekdüze (üniform) Akım" adı verilir. Bu halde akışkanın üst yüzey hattı taban hattına paraleldir.
- 1894 Tekne tipi teras (hendek tipi teras)
(*Ditch type terrace*) Bu teras tipi arazi eğimi % 40'ı geçmeyen sahalarda ve yerlerde uygulanır. Ancak can ve mal güvenliği bakımından ihtiyaç duyulan sahalarda % 60 meyle kadar uygulanabilir. Tekne tipi teraslarda teras kesiti yamuk şeklindedir. Kazıdan çıkan ve alt kenara yığılan toprakla teras tabanının daha iyi kaynaşması için teras tabanının ön yüzüne yakın kısımları işlenir. Bu teraslarda ortalama taban genişliği 30 cm, derinliği ise 20 cm'dir.
- 1895 Teknik destek
(*Technical support*) Çölleşme/arazi bozulumu ve kuraklıkla mücadele çalışmaları için fiziki yardım (malzeme, makine, donanım, program, gibi) ve bilgi desteği (teknik yardım veya now-how) sağlanması.
- 1896 Teknik kaynaklar
(*Technical resources*) Uygulamaları destekleyen teknoloji, makine, laboratuvar, donanım, ekipman ve benzeri kaynaklardır.
- 1897 Teknoloji transferi
(*Technology transfer*) 1) Yaratıcı yeni teknolojilerin ve bilginin, daha geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşmasının garanti altına alınması için dağıtımı ve yaygınlaştırılması.
2) Bilginin, araçların ve ürünlerin hükümetlere, kurumlara ve diğer paydaşlara aktarılması. Genellikle, bunların belli kültürel, sosyal, ekonomik ve çevresel koşullar altında kullanımı için adaptasyonunu da kapsar.
- 1898 Tektonik
(*Tectonics*) Dünyadaki kabuk tabakasının şekillenme özellikleri, kabuğun oluşum olayları, kabuk tabakası ile ilgili. Dünyanın şekillenmesinde etkili olan yer hareketlerinin tümü.
- 1899 Tel kafesli taş dolgu
(*Stone mesh, boister*) Suya batmış dolgu teşkilinde, kanal yıkıntılarının kapatılmasında yardımcı olmak, oyuntuların durdurulması, akarsu veya kanallardaki su yapısının mansabında veya yakınındaki çukurların doldurulması için kullanılan tel kafes içine konulmuş kırılmış taşların teşkil ettiği torba.

- 1900 Temas grubu
(*Contact group*)
Taraflar Konferansı tarafından, üzerinde uzlaşacakları bir metni resmi onay için genel kurula sunmadan önce görüşmek üzere oluşturulan ucu açık (yeni üye alınması mümkün) grup, alt organ veya birleşik komite. Gözlemciler genellikle temas grubu toplantılarına katılabilirler.
- 1901 Tematik
(*Thematic*)
Bir konuyu oluşturan, kapsayan çalışma alanı ile ilgili ana konu.
- 1902 Tematik Program Ağı (TPA)
(*Thematic Programme Network (TPN) / Regional Cooperation Networks (RCN)*)
BMÇMS uygulamaları çerçevesinde belli konularda katkı sağlamak amacıyla, etkilenen ülkeler tarafından ana tematik konular düzeyinde tesis edilen işbirliği ağlarıdır. Özellikle Asya bölgesinde altı tematik program ağları (TPA) üzerinde çalışılmakta olup bunlardan aşağıdakilerin uygulamaları başlamıştır: (i) çölleşmenin izlenmesi ve değerlendirilmesi, (ii) agroforestry ve toprak muhafaza; (iii) mera yönetimi ve kumul tespiti; (iv) kurak yarı kurak ve kurak yarı nemli alanlarda tarım için su yönetimi. Afrika bölgesinde ise aşağıdaki altı TPA üzerinde çalışılmaktadır: (i) uluslararası nehirlerin, göllerin ve hidrojeolojik havzaların entegre yönetimi; agroforestry ve toprak muhafazanın teşviki; mera alanlarının rasyonel kullanımı ve yem bitkilerinin geliştirilmesi; ekolojik izleme, doğal kaynakların haritalanması, uzaktan algılama ve erken uyarı sistemleri; yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ve teknolojilerinin teşviki ve sürdürülebilir tarım sistemleri.
- 1903 Temiz Kalkınma Mekanizması (TKM)
(*Clean Development Mechanism (CDM)*)
Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ile ilişkili Kyoto Protokolü çerçevesindeki pazara dayalı üç mekanizmadan biri olup, gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere sera gazı salımlarını önleyici projeleri için finans desteği sağlamasına ve bu suretle kendilerinin sera gazı salımı limitleri ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmesine yönelik bir mekanizmadır.
- 1904 Temiz teknoloji
(*Clean technology*)
Alternatif teknolojilere nazaran kirliliği, atık oluşumunu, enerji veya malzeme kullanımını azaltan imalat süreci veya ürün teknolojisi. Diğer teknolojilerin tersine, temiz teknolojide çevresel araçlar üretim sürecine entegre edilmiştir.
- 1905 Tepe
(*Hill*)
Dağ kadar yüksek olmayan arazi üzerindeki çıkıntı. Tepenin yüksekliği düzlük alanlarda birkaç yüz metre, dağlık alanlarda ise 1000 m'nin üzerinde olabilir.
- 1906 Tepe örtüsü
(*Canopy cover*)
Bak "Bitki tepe örtüsü".

- 1907 Teras
(*Terrace*) Eğimli arazilerde yüzeysel akışların hızını kesip toprak kayıplarını izin verilebilir sınırnın altına indirmek ve suyu korumak amacıyla düzeç eğrilerine paralel veya çok az eğimli olarak yerleştirilen bir seri toprak sekiler veya toprak seki-kanal kombinasyonları. Teras sisteminin iki temel amacı vardır. Teraslar, eğimli arazilerde toprağın nemini ve verimliliğini artırarak daha fazla tarımsal ürün elde etmek veya orman kurmak için inşa edilirler. Yamaç arazide, toprağı ve suyu yerinde tutarak, erozyonu ve seli de önlerler.
- 1908 Teras aralığı
(*Terrace spacing*) Birbirini takip eden teras kanalları arasındaki düşey aralık, mesafe.
- 1909 Teras düşey aralığı
(*Terrace vertical spacing*) Birbirini izleyen iki terasın, örneğin sırtlarının en yüksek veya kanallarının en alçak noktaları arasındaki düşey mesafe ya da bu noktaların kotları arasındaki fark.
- 1910 Teras tahliye kanalı
(*Terrace outlet channel*) Teras kanallarından gelen suyu toplamak ve tahliye etmek için hazırlanan bir su yolu veya drenaj kanalı.
- 1911 Teras tipi
(*Terrace type*) Teras sisteminin ve uygulama şeklinin birçok özellikleri göz önünde tutulduğu takdirde, ülkemize de uyan üç sınıf teras tipi ve uygulama şekli bulunmaktadır.
(i) Yarı kurak sahalarda, dik yamaçlarda, yüzeysel akışı azaltan orman ağaçlandırma ve meyve fidanı yetiştirme amaçlı, emdirici gradoni tipi teraslar,
(ii) Yağışlı sahalarda, dik yamaçlarda sel ve taşkını önleyen, akıtıcı şekilde tesis edilen teraslar.
(iii) Yarı kurak ve yağışlı bölgelerde, daha az eğimli arazilerde, kombine edilmiş emdirici veya akıtıcı şekilde tesis edilen, tarımsal amaçlı geniş tabanlı teraslar.
- 1912 Teras yatay aralığı
(*Terrace horizontal spacing*) Birbirini izleyen iki terasın, örneğin sırtlarının en yüksek veya kanallarının en alçak noktaları arasındaki yatay mesafe.
- 1913 Teraslama
(*Terracing*) 1) Şiddetli yüzeysel akışla toprak kaybına meydan vermeden meyilli sahayı kullanmak için dalgalı arazinin meyline karşı dik olarak teraslar inşası suretiyle uygulanan bir erozyon kontrol yöntemi. Teraslar yüzeysel akışın büyük kısmını tutar, toprağı geçmesini sağlar veya bu suları emniyetli tahliye (boşaltma) kanallarına/yollarına iletir.

2) Tarım ve ormancılıkta eğimli arazinin işlenerek ve duvarlar örülerek basamaklı hale getirilmesi. Teraslar amaca göre gruplandırılırlar. Tarımsal teraslar en fazla yamaç eğimi % 47'ye kadar olan yerlerde tesviye eğrilerine paralel olarak ve her teras en fazla 100 m uzunluğunda olmak üzere yapılır. Teras aralığı ise eğime bağlı olarak 8 m'ye kadar olabilir. Amaca göre başlıca teras tipleri arasında: yamaç teraslar, cep teraslar, fidan dikim terasları, rotasyonlu teraslar yer almaktadır. Ayrıca yapım şekillerine göre geniş tabanlı ve dar tabanlı teraslar, düz teras, eğimli teras, kanallı teras, akıtıcı teras gibi teras şekilleri uygulanmaktadır.

- 1914 Terk edilmiş arazi
(*Abandoned land*) Çeşitli nedenlerle, özellikle yanlış arazi kullanımı sonucu erozyona uğramış ve verimliliğini kaybettiği için veya göç sebebiyle terk edilmiş arazi.
- 1915 Terleme
(*Transpiration*) Bkz. *Buharlaştırma (bitkilerde terleme)*.
- 1916 Terra Rossa
(*Terra Rossa*) Bkz. *Kırmızı Akdeniz toprakları*
- 1917 TerrAfrica
(*TerrAfrica*) Afrika'nın Alt Sahra (Sub-Saharan) ülkelerinde başarılı olduğu görülen etkin ve etken sürdürülebilir arazi yönetimi (SAY) uygulamalarının yaygınlaştırılmasının konusunda çalışan bir işbirliği kuruluşudur.
- 1918 Tersip bendi
(*Soil saving dam*
(*soil check dam*)) Yukarı havzadaki yamaçlardan ve oyuntulardan kaynaklanan rusubatı mansaba intikal etmeden depolamak amacıyla akarsu yataklarında inşa edilen enine yapılar. Tersip bentlerinin yapılış gayesi dere yağış havzalarında oluşan ve taşınan rusubatı depolamak suretiyle, mansaba rusubat intikalini engellemektir. Tersip bentlerinin asıl işlevi koruyucu niteliktedir. Ayrıca, dolaylı olarak arkalarında biriktirdikleri rusubatla, dere mecrası eğimini kırmaları ve yatakta su yükünü azaltmaları sonucu, suyun aşındırma ve sürüklenme gücünü düşürdükleri için, belirli bir yatak uzunluğunca mecrada oyulmaları da önlerler. Bu açıdan Tersip bentlerinin rezervuarı tamamen rusubatla dolduktan sonra depolama görevleri sona erer.
- 1919 Tersip seddesi
(*Soil-saving dike*) Sulanan bir tarlanın alt kısmında ayar edilebilen bir tahliyeyi içerecek şekilde inşa edilen ve sedimenti tarlada tutmak amacı ile yapılan genellikle ayarlanabilen bir tabiyesi olan toprak bir sedde.
- 1920 Tesis kapasitesi
(*Design capacity*) Bir toprak muhafaza yapısının hesaplanan hacmi ve/veya boşaltım oranı.

- 1921 Tesis ömrü (toprak muhafaza) Bir toprak muhafaza yapısının, amaçlanan işlevini getireceği öngörülen zaman süresi.
(*Design life*)
- 1922 Tesviye eğrilerine paralel ürün yetiştirme
(*Contour strip cropping, strip cropping*) 1) Tarımsal ürünlerin, tesviye eğrilerine paralel ve olarak sistematik şekilde tesis edilen şeritler üzerinde yetiştirilmesine dayalı bir toprak muhafaza tekniği. Tesviye eğrilerine paralel sürüm, ekim ve dikim dolayısıyla, yüzeysel akış, toprak ve bitki besin element kaybı azalır, toprak rutubeti ve ürün verimi artar.
2) Meyilli arazide çapa bitkileri ve sık büyüyen örtü bitkilerinin birbirini takip eden şeritler halinde yetiştirilmesi, yüzeysel akışı azaltmak ve çapa ürünü yetiştirilen araziden yıkanan toprağı kesif örtü oluşturan ürün sahasında süzmek amacıyla, bu şeritler tesviye eğrisi yönünde yüzey sularının doğal akış istikametine dik olarak düzenlenir.
- 1923 Tesviye eğrisi
(*Contour line*) 1) Arazi yüzeyindeki aynı noktaları birleştiren sanal (hayali) hat.
2) Bir harita üzerinde aynı yükseklikteki noktaların yerini göstermek için çizilmiş eğriler.
- 1924 Tesviye şerit ekimi
(*Contour strip cropping*) *Bkz. Tesviye eğrilerine paralel ürün yetiştirme.*
- 1925 Tesviye terası
(*Contour terrace*) Doğal örtüsü yetersiz dik yamaçlarda doğal örtü tesis edilinceye kadar erozyonu önlemek için oluşturulan, yanal akışı önlemek için çukurlukta eşikler ve alçak seddeler ile donanan alçak teras.
- 1926 Teşvik
(*Incentive*) Bir kişiyi veya grubu belli bir şekilde davranmaya, belli şeyleri yapmaya veya belli amaçları gerçekleştirmeye özendirmek amacıyla kullanılan maddi veya maddi olmayan, finansal veya finansal olmayan mükafatlardır. BMÇMS bağlamında teşvikler, örneğin sürdürülebilir arazi kullanımının geliştirmesi için yenilikçi teknolojileri veya en iyi uygulamaları özendirmeye yönelik olabilir.
- 1927 Thornweite Rutubet Endeksi
(*Thornweite Moisture Index*) Yağışın bitki ihtiyacına yeterliliği üzerine kurulmuş bir endeks.

- 1928 Tıbbi bitkiler
(*Medicinal plants*)
İçerdikleri çeşitli moleküller ve vitaminler ile önemli birçok biyolojik işlevlerin yerine getirilmesinde kullanılan ve insanlar için faydalar sağlayan bitkilerdir. Bitkilerin ilaç olarak kullanımı insanlık tarihinin en eski tıbbi tekniklerinden biridir. Halen kullanılmakta olan birçok ilacın (aspirin, kinin, afyon) hammaddesini sağlayan bitkilerin uzun zamandır şifalı bitki olarak kullanıldığı bilinmektedir. Şifalı bitkiler birçok hastalığa, örneğin siyatik, eklem, kas, sırt, baş, kulak ve diş ağrılarına, berelenme, kesik, burkulma, adet sancısı, böcek ısırması gibi durumlara, ağrıları dindirme özelliklerinden dolayı iyi geldiği bilinmektedir. Etnobotanik (bitkilerin geleneksel olarak insanlar tarafından kullanımları) gelecek ilaçları keşfetmek için etkili bir yol olarak kabul edilmektedir. Bugüne kadar bu özelliklere sahip 12.000 civarında bitki tespit edilmiştir.
- 1929 Tıbbi ve aromatik bitkiler
(*Medicinal and aromatic plants*)
Esas olarak parfümeri ve eczacılıkta kullanılan tüm bitkiler ve bitki parçaları. Bunlar, taze, kurutulmuş, kesilmiş, kesilmemiş, ezilmiş, toz haline veya benzer diğer şekillere getirilmiş maddeler halinde kullanılırlar.
- 1930 Tın
(*Loam*)
Bkz. Balçık.
- 1931 Tınlı toprak
(*Loamy soil*)
Bünye bakımından ortada bulunan ve ince ve kaba bünyeli topraklar arasında özelliklere sahip topraklar için kullanılan bir bünye terimi. İçersinde "tın" ya da "tınlı" kelimesi bulunan "killi tın" veya "tınlı kum" gibi bütün bünye sınıflarını içerir.
- 1932 Ticari tarım
(*Commercial agriculture*)
Bol miktarda üretilen ürünlerin satıldığı ve önemli kazancın sağlandığı tarım. Çiftlik ve plantasyon tarımı buna örnektir. Ticari tarımın tersi, geçimlik tarım'dır.
- 1933 Ticari tarım ürünü
(*Cash crop*)
Satmak ve bu suretle gelir elde etmek amacıyla yetiştirilen tarım ürünü.
- 1934 Tohum
(*Seed*)
Kendisinden bitki üreyen dane. Bitkilerde döllenme sonunda yumurtacıktan oluşan ve yeni bir bitki oluşmasını sağlayan tane.
- 1935 Tohum orijini
(*Seed origin*)
Herhangi bir ağacın veya bitkinin tohumunun toplandığı popülasyon, yer.

- 1936 Tohumlama
(*Seeding*)
- 1) Bitkilerden tohumların dökülmesi, saçılması, ekimi.
2) Tohum ekme işi.
- 1937 Tomurcuk
(*Bud*)
- İlkbaharda bitkilerde görülen, açılınca yaprak veya çiçek halini alacak kabartı.
- 1938 Topak
(*Floccules*)
- Yığınlar veya kümeler halinde toplanmış münferit zerrelere.
- 1939 Toplam akış
(*Total runoff*)
- Belirli bir dönem veya belirli bir sahanak süresi için bir drenaj sahasının bütün kaynaklarından meydana gelen akış miktarı.
- 1940 Toplam çevresel değer
(*Total environmental value*)
- Primer değer ve toplam ekonomik değerlerin bir fonksiyonudur. Bir toplumun, estetik, rekreasyon olanakları ve kaynakları benzeri çevresel mal ve hizmetlere atfettiği değerdir.
- 1941 Toplam ekonomik değer (TED)
(*Total Economic Value (TEV)*)
- Çevre ekonomisindeki tanımı "belli bir ekosistemden sağlanan tüm değerlerin toplamı"dır. Buna, kullanım değerleri ve kullanım dışı değerler dahildir. Kullanım değeri ise doğrudan kullanım değeri (doğadan çıkarılarak yararlanılan ürünlerle ilgili) ve dolaylı kullanım değeri (doğadan çıkarmadan yararlanma ile ilgili) olarak ikiye ayrılır. Bunlar dışında seçenek değeri (halen kullanılmayan ve fakat ileriki yıllarda faydalanma imkanı doğduğu takdirde elde edilebilecek değerler) ve miras değeri (hiçbir zaman kullanılmamasına karşın sadece muhafazasının ve gelecek nesillere aktarılmasının ifade ettiği değer) de dikkate alınmaktadır.
- 1942 Toplam erozyon
(*Total erosion*)
- Bir havzada yamaç ve oyuntularda meydana gelen erozyonun tümü.
- 1943 Toplama hendeği
(*Collecting ditch*)
- Ölü kanıklar veya küçük tarla arklarından suyu alıp bir boşaltım hendeğine kadar götüren tarla hendeği.
- 1944 Toplayıcı tahliye kanalı
(*Collective outlet*)
- İki veya daha fazla terasın sularını alan bir kanal veya tahliye yolu.

- 1945 Topluluk (ekolojik) Aynı yerde veya zamanda görülen bir türler topluluğu olup, genellikle rekabet ve üstünlük sağlama gibi biyolojik etkileşimler vasıtasıyla bağlanırlar.
(*Community*)
- 1946 Topluluk (toplum, insan topluluğu) Ortak bir şeye sahip olan insanlar topluluğu.
(*Community*)
- 1947 Toplum ormancılığı Ormancılık faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması çalışmalarına yerel halkı dahil eden orman yönetimi.
(*Community Forestry*)
- 1948 Topografya Yer yüzeyi ve su altındaki şekilleri belirtme, yüzeyin özelliğini açıklama ve bunları bir kağıt üzerinde belirtme. topografya yüzey şekillerinin oluşu ve özelliklerine göre sınıflandırılır. Karst, akarsu, buzul topografyaları, engebeli topografya, yapıya bağlı olarak oluşmuş topografya gibi.
(*Topography*)
- 1949 Topografya haritası Büyük ölçekli olan ve yeryüzündeki ve deniz altındaki arazilerin yükseltilerini ve özelliklerini çeşitli yollarla gösteren harita.
(*Topographical map*)
- 1950 Topoklimatoloji Yerel ölçüde topografya ile iklim arasındaki karşılıklı ilişkileri inceleyen bir çalışma alanı. Bu çalışma sayesinde özellikle dağlık ve arızalı alanlarda, yağış, sıcaklık, sis, bulutluluk gibi iklim elemanlarının dağılışı ile eğim, bakı, yükselti arasındaki koşullar ortaya konur.
(*Topoclimatology*)
- 1951 Toprağa sızma (infiltrasyon) *Bkz. Sızma*
(*Infiltration*)
- 1952 Toprağın faydalı nem kapasitesi Bir sulamayı takiben ıslanmış bölge içinde mevcut olabilen toprak nem miktarı, tarla kapasitesi ile sabit solma noktası arasındaki fark.
(*Available moisture capacity of soil*)
- 1953 Toprağın fiziksel geliştirilmesi Toprağın, normal işleme ve gübre programı dışındaki çeşitli işlemlerle geliştirilmesi. Bu işlemler, suyla dolmuş, bataklık ve mera topraklarına drenlerin yerleştirilmesini, alt toprak geçirimsiz tabakalarının yok edilmesini ve açılmasını, çok derin sürme ve teraslar yapılmasını kapsar.
(*Soil physical modification*)

- 1954 Toprağın fiziksel özellikleri *Bkz. Fiziksel özellikler.*
(*Physical properties of soil*)
- 1955 Toprağın kimyasal özellikleri Toprağın reaksiyon, tuzluluk, sodiklik, gibi özellikleri.
(*Chemical properties of soil*)
- 1956 Toprağın su kapasitesi Belirli koşullar altında belirli bir zamanda bir toprağın emebileceği maksimum su miktarı. Buna toprağın suyu emme kapasitesi de denir.
(*Intake rate of soil, infiltration rate of soil*)
- 1957 Toprağın verimli olarak işletilmesi Toprağın bulunduğu bölgenin ekolojik ve ekonomik şartlarına, modern tarım usullerine uygun olarak toprak ve su kaynaklarının kullanılması, korunması, gerekli her türlü tedbirler alınarak verimliliğin artırılması suretiyle işlenmesi veya işletilmesi.
(*Productive usage of soil*)
- 1958 Toprak (Soil)
1) Arzın yüzeyini örten, içinde bitkilerin yetişebileceği mineral ve organik materyal ile canlı organizmaları bulunduran dinamik bir kitledir.
2) Arz yüzeyinin bir kısmını örten doğal kitleler topluluğu olup, bitkilere durak yeri ve besin kaynağı olarak hizmet eden ve ana materyal üzerine iklim ve canlı materyalin müşterek etkisi ile oluşan ve rölyef tarafından belli bir zaman periyodunda etkilenecek karakter kazanmış kitledir.
3) Kayaların fiziksel ve kimyasal yoldan parçalanması ile meydana gelen, içinde çeşitli canlıları barındıran, bitkilere besin maddesi vererek yetişmelerini sağlayan ve yer yüzeyini birkaç mm ile birkaç m arasında değişen kalınlıkta kaplayan çözülmüş kuşak. Toprak üstten alta doğru fiziksel ve kimyasal özellikleri farklı olan katlar içerir. Bazı topraklar A, B ve C horizonlarından (katlarından) oluşan bir profil yapısı gösterir. Buna olgun toprak denir. Bazı topraklar ise A ve C, B ve C veya sadece C horizonuna sahiptir. Bu durum toprağın yeterince gelişmemesi veya erozyona uğramasından ileri gelir. Böyle topraklara "olgun olmayan toprak", "yarı olgun toprak" veya "gelişmekte olan toprak" denir.

- 1959 Toprak altı biyokütle (Below ground biomass) Canlı köklerin toplam biyokütlesi. Ancak, çapı 2 mm'den ince olan kökler, toprak organik maddesi veya döküntüden ayırt edilmesi pratik olarak mümkün olmadığından çoğu kez hariç tutulur.
- 1960 Toprak altı drenajı (Sub surface drainage) Topraktaki fazla suyu gidermek amacıyla alt toprakta büzler ve diğer araçlarla sağlanan drenaj.
- 1961 Toprak altı işleme (Subsoiling) *Bkz. Alt toprak işletmesi.*
- 1962 Toprak altından sulama (Sub-irrigation) Bitkilerin toprak altına yerleştirilmiş sulama sistemleri ile sulanması.
- 1963 Toprak aşınabilirliği (Soil erodibility) Toprakların, fiziki özelliklerine bağlı olarak, erozyona karşı direnme kabiliyetidir. Toprak bünyesi, erozyona uğramayı (aşınabilirliği) etkileyen başlıca özelliktir, ancak toprak yapısı, organik madde içeriği ve geçirgenlik de buna katkı sağlar. Genellikle, daha hızlı geçirgenlik oranlarına, daha yüksek organik madde seviyelerine ve gelişmiş yapılara sahip topraklar erozyona karşı daha fazla dirence sahiptirler. Kum, kumlu balçık, balçık bünyesine sahip topraklar, mil, çok ince kum ve belli kil bünyesine sahip topraklara nazaran daha düşük aşınabilirlik eğilimi gösterirler.
- 1964 Toprak aşınabilirlik faktörü (Soil erodibility factor) 1) Ünlü Toprak Kaybı Denklemi'nde, belli bir toprak için erozyon indeksi birimi başına toprak kaybı oranı.
2) Eğimi % 9, uzunluğu 22 m olan standart bir nadas parselinde her yağış erozyon indeksine (EI) karşılık meydana gelen toprak kayıpları.
- 1965 Toprak aşınması (Soil erosion) *Bkz. Erozyon.*
- 1966 Toprak bent (Earth dam, earthen dam) Esas kısmı daha çok toprak, çakıl, kum, silt ve kilden oluşan bent.

- 1967 Toprak betonlaşması (Soil compaction) Dışarıdan veya içerden uygulanan baskılar (yükler) sonucu toprağın hacim yoğunluğunun artması (sıkışma), toprak boşluklarının azalması. Örneğin ağır makinelerin kullanılması veya uygun olmayan toprak işleme uygulamaları, hayvan sürülerinin aynı yerden sürekli geçmeleri alt toprağın sıkışmasına ve su ve besinlerin hareketini engelleyen geçirimsiz tabakaların oluşmasına neden olabilir. Bu durum, olumsuz saha içi etkileri (bitkisel ürünlerin büyümesi, hasılası ve kalitesinde azalma, gibi) yanında, bazı saha dışı etkilerine de (toprak erozyonu, sera gazı salımları, ötrafikasyon, yeraltı suyunun azalması, biyolojik çeşitlilik kaybı, gibi) neden olabilir.
- 1968 Toprak bilimi (Soil science) Topraklarla arzın yüzeyini örten doğal bir kaynak olarak ilgilenen, toprak oluşumu, sınıflandırılması ve haritalanması süreçlerini inceleyip değerlendiren, toprakların buldukları yerde gösterdikleri fiziksel, kimyasal, biyolojik ve verimlilik özelliklerini ve bu özelliklerin ürün üretimi yönünden idareleri ile olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı.
- 1969 Toprak birliği (Soil association) Birçok bakımdan bitki birlikleri ile mukayese edilebilen belli bir coğrafik bölgede yüzeysel ve karakteristik desenler halinde birlikte yer alan tarif edilmiş ve adlandırılmış taksonomik toprak ürünlerinden oluşmuş bulunan bir grup.
- 1970 Toprak biyokütlesi (Soil biomass) 1) Belli bir toprak birimindeki toplam yaşayan madde kütlesi.
2) Yaşayan veya yakın zamana kadar yaşayan organizmalardan meydana gelen biyolojik madde. Çoğunlukla bitkilerden veya bitki kaynaklı maddelerden meydana gelen ve lignoselülozik biyokütle olarak adlandırılan maddeleri kapsar.
- 1971 Toprak bozulumu (Soil degradation) 1) Doğal nedenler ve çoğunlukla insan müdahaleleri nedeniyle toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik niteliklerinde meydana gelen ve toprağın mevcut ve potansiyel mal ve hizmet üretimini azaltan bozulum. Toprak bozulumuna katkı yapan altı özel süreç arasında, su erozyonu, rüzgar erozyonu, su basması, aşırı tuzlanma, kimyasal bozulum ve biyolojik bozulum yer alır.
2) İnsanlar tarafından genellikle yanlış kullanımların sebep olduğu eylemler sonucunda toprağın fiziksel, kimyasal ve/veya biyolojik özelliklerinin bozulmaları sonrasında ortaya çıkan ve verimliliklerinin düşmesine sebep olan toprak kalitesindeki azalmalardır.

- 1972 Toprak bozululumunun küresel değerlendirilmesi
(*Global Assessment of Soil Degradation (GLASOD)*) *Bkz. İnsan kaynaklı toprak bozululumunun küresel değerlendirilmesi projesi.*
- 1973 Toprak bünyesi (toprak tekstürü)
(*Soil texture*)
1) Bir topraktaki çeşitli toprak fraksiyonlarının (kum, silti kil) nispi miktarları.
2) İçinde bulunan kum, kil, mil (silt) oranına göre toprağın özelliği. Topraklar bünye bakımından üç sınıfa ayrılır: Kumlu toprak (kum miktarı fazla olan toprak), killi toprak (kil miktarı fazla olan toprak), balçık (kum, kil ve mil miktarları yaklaşık eşit olan). Topraklar bünye (tekstür) bakımından "Uluslararası Toprak Sınıflandırma Üçgeni"ne göre sınıflandırılır.
- 1974 Toprak coğrafyası
(*Soil geography*) Fiziksel coğrafyanın toprak tiplerinin alansal dağılımları ile ilgilenen alt uzmanlık bölümü.
- 1975 Toprak drenajı
(*Soil drainage*) Bir alandaki toprakaltı ve toprak üstü suyun doğal ve yapay yollarla uzaklaştırılmasıdır. Birçok tarım alanında verimliliğin artırılması ve su arzının yönetimi için drenaja ihtiyaç vardır.
- 1976 Toprak erozyon faktörü
(*Soil erodibility factor*) *Bkz. Toprak aşınabilirlik faktörü.*
- 1977 Toprak erozyonu
(*Soil erosion*) *Bkz. Erozyon.*
- 1978 Toprak erozyonun saha içinde ve saha dışındaki etkileri
(*On-site and off-site effects of soil erosion*) Erozyonun saha içi etkileri, besin maddelerince zengin üst toprak tabakasının kaybedilmesi nedeniyle tarımsal üretimdeki azalma ve ekolojik bozulumu kapsar. Bazı durumlarda sonuç çölleşme olabilir. Saha dışı etkiler, su yollarında sedimantasyon (malzeme birikimi), su kütlelerinde ötrafikasyon meydana gelmesi, altyapı (yollar, menfezler, gibi) ve yerleşim yerlerinde (evler, gibi) zararların meydana gelmesidir. Su ve rüzgar erozyonları arazi bozululumunun iki ana nedeni olup, beraberce dünyadaki toplam arazi bozululumunun % 84'ünü oluşturmak suretiyle erozyonu yeryüzünün en ciddi çevresel sorunlarından biri haline getirmektedir.

- 1979 Toprak eşikler
(*Soil check dams*) Kuru derenin su toplama alanı küçük, toprak geçirgen ve derin ise, makine ile birbirini takip eden basamaklı eşikler. Eşiklerin üzeri en kısa sürede ağaçlandırılarak saha stabil hale getirilir.
- 1980 Toprak etüdü
(*Soil survey*) Bir arazideki toprakların çeşitli kullanımlar karşısındaki davranışlarını, potansiyel kullanımlarını ve sınırlandırmalarını belirlemek ve sınıflandırmak amacıyla; fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin tespiti, sistematik olarak incelenmesi, tarif edilmesi, haritalanması ve raporlaması için yapılan çalışmaların bütünü.
- 1981 Toprak fiziği
(*Soil physics*) Gerek topraklar oluşurken gerekse oluşuktan sonra toprak içinde meydana gelebilen fiziki olaylardan bahseden bilim kolu.
- 1982 Toprak gözenekliliği
(*Soil porosity*) Bak "Gözeneklilik".
- 1983 Toprak haritası
(*Soil map*) Toprak tipleri ve diğer toprak haritalama ünitelerinin belirgin fiziksel ve kültürel görünümle ilgili olarak dağılımlarını gösteren bir harita.
- 1984 Toprak hava boşlukları
(*Air porosity*) Bir toprağın, belirli bir zaman veya belirtilmiş nem gerilimi gibi belli bir koşul altında hava ile dolu bulunan boşluklar oranı. Genellikle yaklaşık 100 cm su emişinden daha düşük gerilim vasıtasıyla boşaltılan büyük boşluklardır.
- 1985 Toprak havası
(*Soil air*) Buna toprak atmosferi de denir. Toprağın katı ve sıvı kısımları dışında kalan boşluklar hacmini doldurmuş olan gaz fazı.
- 1986 Toprak horizonları
(*Soil horizons*) Toprak profilinde yüzeyden alta doğru toprağın renk, yapı (strüktür) ve bünye (tekstür) gibi fiziksel özellikleri ile asitlik, besin kapasitesi gibi kimyasal özelliklerinin farklı olduğu katlar. Normal bir toprakta üstten alta doğru: *O horizonu* (organik madde tarafından kaplanan üst horizon); *A horizonu* (mineral tabakasının üst kısmında bulunan kat); *B horizonu* (A horizonundan yıkanan alkali maddeler, özellikle karbonatlar ve killer ile çeşitli oksitlerin biriktiği horizon) ve *C horizonu* (ana materyalin ayrışmasından meydana geldiği için bu materyalin özelliklerini sıkı şekilde yansıtan kat) bulunur.
- 1987 Toprak idaresi
(*Soil management*) Bir toprağa bitkilerin normal gelişmeleri ve ürün vermeleri için bütün toprak işleme etkinlikleri, bitki yetiştirme işlemleri, gübre, kireç ve diğer maddelerin ilavesi, gibi uygulamaların tümünün gerçekleştirilmesi süreci.

- 1988 Toprak ıslah maddesi
(*Soil conditioner*)
Toprağa ilave edildiğinde toprağın fiziki özelliklerini ve özellikle bitkiler için besin sağlama kabiliyetini iyileştiren ürün.
- 1989 Toprak işleme (sürüm)
(*Soil cultivation (tillage)*)
Bitkilerin gelişmesi için uygun toprak şartları elde etmek, yabancı ot kontrolü, sızma (infiltrasyon) kapasitesinin ve havalandırmanın muhafazası için toprağın mekanik olarak işlenmesi.
- 1990 Toprak kalitesi
(*Soil quality*)
Bir toprağın ait olduğu ekosistem sınırları içinde işlevini sağlama ve ekosistemi dışındaki çevre ile de olumlu bir etkileşim oluşturma kapasitesidir.
- 1991 Toprak karbonu
(*Soil carbon*)
Organik ve mineral toprakta belli derinliğe kadar bulunan organik karbon. Çapı 2 mm'nin altında (bazı ülkelerde bu değer farklıdır) olup toprak organik maddesinden ayırt edilmesi mümkün olmayan ince kökler toprak karbonu hesaplarına dahil edilmez.
- 1992 Toprak kaybı toleransı
(*Soil loss tolerance*)
Erozyon ile taşınmasına izin verilen toprak miktarı olup, her yıl bu miktar toprağın taşınmış olması tarlanın mahsuldarlık düzeyinde önemli bir değişiklik yapmaz.
- 1993 Toprak kirlenmesi
(*Soil pollution*)
Endüstrinin organik ve/veya inorganik atıkları ve deterjanlar gibi evsel atıklarla toprakların kimyasallarla bulaşmasıyla toksik elementlerin birikimi.
- 1994 Toprak klimaksi (edafik klimaksi)
(*Edaphic climax*)
Toprak faktörleri arasında oluşturulmuş klimaksi bitki. Bazı yerlerde özel toprak koşullarına göre yetişerek ortama hakim olan bitkiler görülür. Buna örnek olarak kumul örtüsü üzerinde veya tuzlu topraklarda yetişen bitkiler verilebilir.
- 1995 Toprak kompleksi
(*Soil complex*)
İki veya daha fazla sayıdaki tarif edilmiş taksonomik birimin coğrafi olarak birbirine sıkı bir biçimde karışmış olduğu bir haritalama birimi olup, ayrıntılı toprak haritalarında kullanılmaktadır. Kullanılan ölçek nedeni ile taksonomik birimleri birbirinden ayırmak arzu edilemez ve böyle bir hareket pratik de olmaz. Toprak kompleksindeki bireysel taksonomik üniteler daha küçük alanlar kaplamakta ve birbirleri ile daha sıkı bir biçimde kaynaşmış bulunmaktadır.

- 1996 Toprak muhafaza amaçlı ağaçlandırma
(*Soil conservation afforestation*) İleride alınacak ürün dikkate alınmaksızın, bir an önce toprağı en iyi koruyacak şekilde bir bitki örtüsü tesisi amacıyla yapılan ağaçlandırma.
- 1997 Toprak koruma projesi
(*Soil conservation project*) Toprağın doğal veya insan faaliyetleri sonucu yok olmasını, bozulmasını veya zarar görmesini önlemek ve sürekli üretken kalmasını sağlamak için yapılan fiziksel, kültürel ve bitkisel tedbirleri kapsayan projeler.
- 1998 Toprak koruyucu bitkiler
(*Soil protecting plants*) Erozyona engel olan veya erozyonu geciktiren ve toprak organik maddesini tüketmekten ziyade devam ettiren veya yenileyen bitkiler.
- 1999 Toprak kullanım haritası
(*Land use map*) *Bkz. Arazi kullanım haritası*
- 2000 Toprak mahsuldarlığı
(*Soil productivity*) Toprağın belli bir amenajman sistemi altında, belli bitki ya da birbirini izleyen bitki gruplarını yetiştirme kapasitesi. Mahsuldarlık toprağın üretim kapasitesini vurgulamakta olup, derecesi randıman terimleri ile ifade edilmektedir.
- 2001 Toprak mikrobiyolojisi
(*Soil microbiology*) Toprakta yaşayan mikroorganizmalar ve bunların bitki ve hayvan gelişmelerini içine alan tarım ile ilişkileri konusunu işleyen bir toprak ilmi alt uzmanlık dalı.
- 2002 Toprak morfolojisi
(*Soil morphology*)
1) Bir toprak profilinin; horizonların çeşit, kalınlık ve dizilişleri ve her horizonun bünye, yapı, kıvam ve gözenekliliğı tarafından belirlenen fiziksel koşulları ve özellikle yapısal özellikleri.
2) Toprak horizonlarının, bünye, yapı, porozite, kıvam ve rengini, kalınlıklarını ve toprak profili içindeki dizilişlerini kapsayan fiziksel toprak yapısı.
- 2003 Toprak muhafaza (koruma)
(*Soil conservation*) 1) Toprakları doğal etmenlerin ve insanların etkisi ile bozulma ve yoksullaşmadan korumak amacıyla kullanılan arazi yönetimi ve kullanımı yöntemlerinin bir kombinasyonu.

- 2) Toprakların aşınmasını önlemek, verimliliğini sürekli kılmak amaçlarıyla alınan tedbirler. Bu tedbirler yapısal ve agronomik tedbirler olarak ikiye ayrılır. Yapısal tedbirler suyun yüzeysel akışını düzenlemeye ve toprağın aşındırmasını önlemeye yönelik tedbirlerdir (yamaçlarda teraslar, oyuntularda sekiler yapılması gibi). Agronomik önlemler ise bitki örtüsü ile toprak yüzeyinin kapatılmasına yönelik önlemler olup, nadassız tarım, şerit tarımı, ürün rotasyonu, malçlama, ağaç sıraları arasında tarım yapılması gibi uygulamaları içerir.
- 2004 Toprak muhafaza ağaçlandırması
(*Soil conservation afforestation*)
Erozyonun önlenmesi ve toprakların muhafazası için oluşturulan ağaçlamalar.
- 2005 Toprak muhafaza tedbirleri
(*Soil conservation measures*)
1) Toprak bozulmasını önleme, azaltma, düzeltme amacıyla uygulanan bitki yönetimi, yetiştirme sistemi, arazi yönetimi ve küçük ölçekli yapı işleri.
2) Bozulmuş ve verimi kaybolmuş toprakların korunması ve yeniden üretime sokulması için uygun tedbirlerin alınması. Toprak muhafaza, sadece erozyon kontrolü tedbirlerini içermez, uygun arazi kullanımı ile başlayarak pek çok toprak koruma faaliyetlerini kapsar.
- 2006 Toprak nemi eksikliği
(*Soil moisture deficit*)
1) Tam bir drenaja sebep olacak şekilde toprağa tatbiki zorunlu olan su miktarı olup, esas olarak mevcut olan neme değil topraktaki yetersiz olan rutubete eşittir.
2) Toprak yüzeyinden ve bitkiler tarafından terleme ve buharlaşma ile kaybedilen su miktarının yağış ile alınan su miktarını aşması.
- 2007 Toprak oluşumu
(*Soil genesis*)
Solum'un veya diğer bir deyimle gerçek toprağın gelişmesinden sorumlu bulunan süreç veya toprak oluşturucu etmenlerin etkisi ile pekişmemiş ana materyalden toprağın meydana geliş biçimi.
- 2008 Toprak organik maddesi
(*Soil organic matter*)
Toprağın, değişik ayrışma durumlarındaki bitkisel ve hayvansal artıkları, toprak organizmalarının hücre ve dokuları ve toprak popülasyonu tarafından sentezlenen maddeleri içeren organik fraksiyonu. Genellikle 2 mm'lik elekten geçirilmiş olan bir toprak örneğinin içerdiği organik materyalin miktarı olarak tayin edilir. Toprak organik maddesi, yaşayan organizmalar, taze artıklar ve iyi çürümüş artıklar olarak üç kısımdan oluşur. Taze artıkların çürümesi bitkilerin ihtiyaç duyduğu besin maddelerinin serbest kalmasını sağlar. Humus olarak da tanımlanan iyi çürümüş maddeler de besin maddelerini depolarlar ve bitkilerin faydalanması için yavaş şekilde serbest bırakırlar.

- 2009 Toprak organizmaları
(*Edaphons*)
Toprakta yaşayan canlıların tümüne verilen isim. Bakteriler, mantarlar, algler ve diğer hayvanları kapsar.
- 2010 Toprak pH'ı
(*Soil pH*)
Bir topraktaki hidrojen iyonu konsantrasyonunun negatif logaritmasıdır. Bir toprağın asitlik veya alkalilik derecesi, bir cam, quinhydrone veya diğer uygun elektrotlar vasıtası ile belli toprak su oranları arasında tayin edilir ve pH iskalası terimleri ile ifade edilir.
- 2011 Toprak profili
(*Soil profile*)
1) Bir toprağın horizonları ile birlikte düşey kesiti olup, ana materyali de içine almaktadır.
2) Yüzeyden ana materyale kadar tüm horizonları içeren toprağın dikey yöndeki kesiti.
- 2012 Toprak reaksiyonu
(*Soil reaction*)
Bir toprağın asit ya da alkalitesi olup, genellikle pH değerleri ile ifade edilir.

< 4.5	Aşırı derecede asit	6.6 - 7.3	Nötr
4.5 - 5.0	Çok kuvvetli asit	7.4 - 7.8	Hafif alkali
5.1 - 5.5	Kuvvetli asit	7.9 - 8.4	Orta alkali
5.6 - 6.0	Orta asit	8.5 - 9.0	Kuvvetli alkali
6.1 - 6.5	Hafif asit	> 9.1	Çok kuvvetli alkali
- 2013 Toprak reformu
(arazi reformu)
(*Land reform*)
Bkz. Arazi Reformu.
- 2014 Toprak rutubeti
(nemi)
(*Soil moisture*)
Toprağın içinde veya üstünde tutulan ve evapotranspirasyon (buharlaştırma ve terleme) için uygun olan su.
- 2015 Toprak serisi
(*Soil series*)
1) Toprak sınıflamasında familyanın alt bölümü olan temel birimlerden biri olup, bütün ana profil özellikleri bakımından esas itibarıyla benzerlik gösteren toprakları içine almaktadır.
2) Aynı ana maddeden meydana gelmiş olması ve üst toprak bünyesi hariç, ayrılabilen karakteri ve profil içindeki durumu bakımından benzer bir horizonla sahip olan toprakların bir grubu.

- 2016 Toprak sınıfı
(*Soil class*) Asitlik, eğim derecesi, tekstür, strüktür, arazi kullanma kabiliyeti, erozyon derecesi veya drenaj gibi belli özellikler yönünden belli bir düzeyde benzerlik gösteren topraklar grubu.
- 2017 Toprak sınıflandırılması
(*Soil classification*) Toprakların oluşum özelliklerine göre sınıflara ayrılması. Bu sınıflardan biri eski toprak sınıflandırılması, diğeri ise 1975'te yapılan ve devamlı olarak güncelleştirilen ve serilere göre yapılan toprak taksonomisi'dir. 1930 yılında yapılan ve 1960 yılında güncellenen eski toprak sınıflama sisteminde topraklar, zonal, azonal ve intrazonal olmak üzere üç takıma ve her takım büyük toprak gruplarına ayrılır.
- 2018 Toprak strüktürü
(*Soil structure*) *Bak "Toprak yapısı".*
- 2019 Toprak suyu
(*Soil moisture, soil water*) Toprakta bulunan su. Toprak farklı miktar ve şekilde enerji içerir. Topraktaki suyun hareket ve durumunu etkileyen enerjinin hakim ve önemli şekli potansiyel enerjidir. Topraktaki su birçok kuvvete maruz kalır. Bu kuvvet alanları toprağın katı fazının atraksiyonu (matrik potansiyel), çözülmüş tuzlar (ozmotik potansiyel), dışarıdaki gaz basıncının potansiyeli ve yer çekimi (gravitasyonel potansiyel)'dir.
- 2020 Toprak suyu potansiyeli
(*Soil water potential, soil moisture potential*) Matrik ve ozmotik potansiyelle oluşan birim su miktarının potansiyel enerjisi.
- 2021 Toprak tekstürü
(*Soil texture*) *Bkz. Toprak bünyesi.*
- 2022 Toprak tipi
(*Soil type*) Doğal toprak sınıflandırma sisteminde en altta bulunan birim. Bir toprak serisinin alt birimi olup, A horizonlarının bünyesi dışındaki bütün özellikleri benzer olan toprakları içermektedir.
- 2023 Toprak tuzluluğu
(*Soil salinity*) Bir topraktaki, yüzde ppm veya diğeri uygun oranlarla ifade edilen çözünebilir tuzların miktarı.

- 2024 Toprak üstü biyokütle
(Above ground biomass)
Gövde, kütük, dallar, kabuk, tohumlar ve yapraklar dahil toprak üzerindeki yaşayan biyokütlenin tümü.
- 2025 Toprak ve çamur akmaları
(Soil and mud flows)
Su ile doygun hale gelmiş ve akışkan hal almış bir toprak kitlesinin yerçekiminin etkisi ile harekete geçmesine “Akma” veya seyelan denir. Toprak ve çamur akmaları; yamaçların üst kısımlarında ayrışma sonucu oluşmuş gevşek birikinti materyal kitlesinin, şiddetli ve sürekli yağışlarla ağırlaşarak doygun hale gelmesi ve aşağıya doğru dar ve uzun bir şekil alarak, oyuntu ve dere yatağı gibi topoğrafik akıntı yollarını takip ederek akmasıdır. Suya doygun ve gevşek bir çamur kütlesi halinde doğal yatakta hareket ettikleri için oldukça hızlı bir tempoda aşağı doğru akar.
- 2026 Toprak ve su muhafaza
(Soil and water conservation)
Uygun teknoloji ve başarılı yaklaşımın kombinasyonu. Teknolojiler, toprak erozyonunu en aza indirmek, toprak niteliklerini muhafaza etmek ve geliştirmek, suyu yönetmek ve ısıyı kontrol etmek suretiyle tarım topraklarının sürdürülebilir kullanımını destekler. Yaklaşımlar, belli bir ekolojik ve sosyoekonomik ortamda toprak ve su muhafazasını gerçekleştirmenin yollarını ve araçlarını açıklar.
- 2027 Toprak veri tabanı
(Soil data base)
Arazi ve toprak kaynaklarının nitelikleri ile birlikte belirlenerek kayıt altına alındığı veri tabanı.
- 2028 Toprak verimliliği
(Soil fertility)
1) Bir toprağın bitki gelişmesi için gerekli bitki besin elementlerinin miktar ve yayırlılık düzeyi.
2) Optimum (en uygun) bitki büyümesi için miktar, form ve oran olarak gerekli besin elementlerini sağlayacak toprak potansiyeli.
- 2029 Toprak verimlilik düşüşü
(Soil fertility decline)
Hasat edilen ürünler vasıtasıyla topraktan uzaklaştırılan besin maddeleri miktarı toprağa ilave edilen besin maddeleri miktarını geçtiğinde toprak verimliliğinde meydana gelen azalma durumu. Bu durumda ürünün besin maddesi ihtiyaçları, yeterli olduğu sürece toprak rezervleri tarafından karşılanmakta, ancak bu rezervlerin yetersiz kaldığı sınırdan itibaren bitki büyümesi ve hasadı azalmaktadır.
- 2030 Toprak yapısı
(toprak strüktürü)
(Soil structure)
1) Birincil toprak tanelerinin ikincil taneler, birimler veya kümeler halinde dizilmiş bileşeni. Bu ikincil birimler profilde ayırıcı bir karakteristik oluşturacak biçimde düzenlenmiş olabilirler, ancak çoğunlukla bu düzenden yoksundurlar. İkincil birimler, büyüklük, şekil ve özellikleri esas alınarak

sırası ile sınıflar, tipler ve dereceler halinde karakterize edilir ve sınıflandırılırlar.

2) Parçacıkların gruplanması ile toprağın aldığı şekil olup toprak yapısal yönden bu şekle göre sınıflandırılır. Başlıca toprak yapıları arasında: kırıntı yapı (mercimek şeklinde toprak taneciklerinden oluşan), blok yapı (nohut ve fındık büyüklüğündeki tanelerden oluşan), prizmatik yapı (sütunumsu şekilde toprak tanelerinden oluşan) yer alır. Prizmatik yapının levhamsı şekilde olanına levhamsı yapı denir.

- 2031 Toprak yorgunluğu
(*Soil exhaustion*)
- 1) Polikültür sistemlerinin ve uygun toprak işleme (mekanizasyon) yöntemlerinin uygulanmaması, aşırı gübre kullanımıyla antagonist etkileşimin ortaya çıkması, aşırı pestisit kullanımıyla pestisit kirliliğinin gündeme gelmesi gibi yanlış toprak yönetiminin neden olduğu toprak yorgunluğunun gündeme gelmesi ve bitkisel üretimin azalması.
- 2) Uzun yıllar birbiri ardına aynı bitki türü yetiştirilen topraklarda belirli besin maddeleri, özellikle bazı mikro besin maddeleri çok azalır. Ayrıca toprağa zararlılarla mücadele için ilaç verilirse toprağın özelliği bozulur. Bu şekilde toprak özelliklerinin bozulması, yozlaşım çoraklaşması durumu toprak yorgunluğu terimi ile ifade edilir.
- 2032 Topraksız tarım
(*Agriculture without soil*)
- Bitki köklerinin mineral besinli bir solüsyon içinde olduğu ya da besin solüsyonu eklenmiş perlit, çakıl ya da mineral yün gibi etkisiz bir ortam içinde büyütülmesi yöntemi.
- 2033 Tortul kayaç
(tortul kaya)
(*Sedimentary rock*)
- 1) Askı materyalinden, çökelp depolanan materyalden veya çözültiden çökelen veya çoğunlukla az çok pekişmiş olan bir kaya. Başlıca tortul kayalar; kum taşları, şeyler ve konglemeralar ile kimyasal özellikte olan kireçtaşı, jips ve anhidrittir.
- 2) Materyallerin kar yüzeylerinde veya su kütleleri içersinde çökmesi ile oluşmuş kayalardır. Çökme (sedimentasyon) mineral ve/veya organik partiküllerin oturması ve birikmesi veya bir çözültiden minerallerin dökülmesine neden olan süreçlere verilen genel bir isimdir. Birikme suretiyle çökel kayaçları oluşturan partiküllere sediment (tortul) denir. Birikme öncesi sediment bir kaynak alanındaki aşınma ve erozyon sonucunda oluşur ve sonrasında birikme yerine, su, rüzgar, buz, kütle hareketleri ve buzul gibi etmenler tarafından taşınır.
- 2034 Tortul verimi
(*Sediment yield*)
- Bkz. Akarsu sediment verimi.*

- 2035 Tortullaşma (depolanma)
(*Sedimentation (deposition)*) *Bkz. Birikme.*
- 2036 Toz (*Dust*) 0.07 mm'den küçük boyutta (silt) olan ve genellikle silisten oluşan parçacık. Rüzgarla kaldırılan toz havada asılı olarak taşınır. Toz kaynakları, ince glasyal depolar, çöl ve yarı çöllerdeki kumul depoları, topraklar ile fosil yakıtların yanması sırasında çıkan partiküllerdir. Tozlu havada görüş mesafesi 1 km'nin altına düşer.
- 2037 Toz fırtınası (*Dust storm*) Çöllerde ve bozkırlarda esen rüzgarların yerdeki tozları savurması, havada taşınması ve ortalığı göz gözü görmez hale getirmesi durumu.
- 2038 Tozlaşma (*Pollination*) Angiospermlerde polenin anterden stigmaya veya gimnosferlerde microsporangiumdan micropyle transferi. Tozlaşma, kelebekler, arılar, kuşlar vasıtasıyla veya rüzgar ve su gibi etmenler yoluyla gerçekleşebilir.
- 2039 Transpirasyon (terleme)
(*Transpiration*) *Bak "Buharlaşma, bitkilerde terleme".*
- 2040 Tıraşlama kesimi (*Clear cutting*) Bir alandaki tüm ağaçların toprak yüzeyinden kesilmesini öngören bir ormancılık istihsal uygulamasıdır.
- 2041 Tropikal iklim (*Tropical climate*) Ekvatordan dönencelere kadar olan sahada etkili olan toprak tipleri. Ekvatorial bölgelerdeki nemli ve sıcak iklime Ekvatorial İklim (Equatorial Climate), karasal bölgelerde hüküm sürene Karasal Tropikal İklim (Continental Tropical Climate) denir. Bir mevsimi kurak olana ise Muson İklimi (Monsoon Climate) denir.
- 2042 Tropikal orman (*Tropical forest*) Tropikal bölgelerdeki kurak ve yarı kurak bölgelerde yetişen ormanlar. Bunlar arasında deniz seviyesi ile 1000 m arasında Devamlı Yeşil Nemli Ormanlar, savanalarda Kurakçıl Ormanlar, kıyı kesimlerinde Bataklık Ormanları ve tuzlu sulak kıyılarda ise Mangrov Ormanları yer alır.
- 2043 Tropikal yağmur ormanı (*Tropical rain forest*) Bu ormanlar, tropikal bölgede yağışın yıl boyunca devam ettiği ekvator çevresinde yer alır. En yoğun olduğu bölgeler, Güney Amerika'da Amazon Havzası, Afrika'da Kongo Havzası ve Asya'da Malezya ve Endonezya'dır. Buralardaki ormanların boyları 45 m'yi, bulur, bazen 80 m'yi aşar. Ormanlar

genellikle üç tabakalıdır. Alt tabakada gölgeye dayanıklı 15 m'ye kadar ağaçlar yer alır. Yağmur ormanları bitki ve hayvan türleri açısından çok zengin olup, dünya florasının % 40'ından fazlasını oluşturan 100.000'in üzerinde çiçekli bitkiye ev sahipliği yapar.

- 2044 Turba
(*Peat*) Aşırı nemlilik koşulları altında birikmiş bulunan büyük ölçüde ayrışmamış ya da az ayrışmış organik materyali içeren pekişmemiş toprak materyali.
- 2045 Turgor basıncı
(*Turgor pressure*) Bitki hücresi içindeki sıvı sistemin hidrostatik basıncı.
- 2046 Tutucu baraj
(*Detention dam*) Akarsu veya yüzey akışını geçici olarak depolamak ve depolanan suyu kontrollü oranlarda salmak için tesis edilen bir yapıdır.
- 2047 Tutucu teras
(*Retention terrace, diversion terrace*) Toprak üstü akışını bir kontur kanalında tutmak amacıyla tesis edilen ve bu nedenle yüzeysel akış miktarına göre hesaplanan bir depolama kapasitesine sahip olan bir teras tipidir.
- 2048 Tuz
(*Salt*) Bileşimi sodyum klorür olan beyaz renkli madde.
- 2049 Tuz değişimi
(*Soil exchange*) Eriyikteki bir tuzun katyonunun koloidal madde üzerine absorbe edilmiş bir katyonla yer değiştirmesi.
- 2050 Tuz dengesi
(*Salt balance*) 1) Bir sulama sahası için, bir senede sulama suyu ile getirilen eriyikli tuz miktarı ile drenaj yoluyla bu sahadan atılan eriyikli tuz miktarı arasındaki fark.
2) Topraklara giren ve topraklardan ayrılan tuzların çeşit ve miktar bakımından dengesi.
- 2051 Tuz kabuğu
(*Salt pan*) Çeşitli tuzların toprak yüzeyinde birikmesi ile oluşmuş sert bir kat. Tuz kabuğu daha çok kurak bölgelerde bulunur.
- 2052 Tuz katı
(*Salt layer*) Çukur alanlarda suyun buharlaşması sonucu oluşan tuzlu tabaka, kat. Tavalarda suyun buharlaşması ile oluşan kat.

- 2053 Tuz kristalleşmesi
(*Salt crystallization*) Toprak eriyiğindeki tuzların toprak zerrelere arasındaki boşluklarda veya kök kanalcıklarında birikmesi.
- 2054 Tuz seven bitki
(*Halophile*) *Bkz. Halofil.*
- 2055 Tuzlanma
(*Salinization*) *Bkz. Çoraklaşma.*
- 2056 Tuzlanma kontrolü
(*Salinity control*) Şehir suyu ile tarımda ve sanayide kullanılan suyun tehlikeli derecede tuzlanmasını önlemek ve /veya tarım yapılan arazilerin elden çıkmasına mani olmak ve alkali tuzlarını azaltmak.
- 2057 Tuzlu alkali toprak
(*Saline-alkaline soil*) 1) Bitkiler için zararlı miktarda tuz ve hem yüksek derecede alkalilik hem de yüksek miktarda değişebilir sodyum, ya da her ikisini ihtiva eden, bu nedenle çoğu bitkileri yetişmediği veya verimin düşük olduğu topraklar.
2) Yüksek miktarda çözünbilir tuzlar ihtiva eden topraklar. Bu topraklar kurak ve yarı kurak bölgelerde drenajın yetersiz olduğu alanlarda yaygındır. Yüksek miktardaki sodyum değeri ile diğer topraklardan ayrılır.
- 2058 Tuzlu bataklık
(*Saline marsh*) Tropikal bölgelerdeki deniz kenarlarında veya kurak alanlardaki depresyon sahalarında yer alan ve tuzlu su içeren bataklık alan. Buralarda *Salicornia* ve *Spartina* gibi tuzu seven bitkiler yetişir.
- 2059 Tuzlu bozkır
(*Saline steppe*) Kurak bölgelerdeki toprakları tuzlu bozkır alanları.
- 2060 Tuzlu horizon
(*Salic horizon*) Soğuk suda jipsten daha fazla çözünabilen sekonder tuzlarla zenginleşmiş en az 15 cm kalınlıktaki bir horizon.
- 2061 Tuzlu-sodik topraklar
(*Saline-alkaline soils*) *Bkz. Tuzlu alkali toprak.*
- 2062 Tuzlu toprak
(*Salina soil*) 1) Bitki gelişmesini engelleyecek kadar fazla çözünbilir tuz içeren fakat sodik olmayan bir toprak.

2) oğu mahsul bitkilerinin yetişmesini önleyecek miktarlarda eriyebilir tuz ihtiva eden ve alkali olmayan bir toprak; doyma ekstraktının iletkenliği 25 C0'da her cm için 4 milimostan daha büyüktür.

2063	Tuzluluk (<i>Salinity</i>)	zntrdeki tuz miktarının konsantrasyon miktarı. Tuzluluk durumu, suda bulunan tuzun su kütlesine oranı ile ifade edilir. Bu oran binde olarak ifade edilir.
2064	Tuzsuzlaştırma (suyun tuzsuzlaştırılması) (<i>Desalinization of water</i>)	Tuzlu suyun tatlı suya dönüşümü, sudaki tuzluluğun giderilmesi.
2065	Tuzsuzlaştırma (toprağın tuzsuzlaştırılması) (<i>Desalinization of soil</i>)	Tuzlu topraktan tuzun genellikle yıkanma suretiyle giderilmesi olayı.
2066	Tuzun yok edilmesi (<i>Salt ventilation</i>)	Toprak içinde dağılan sulama sularındaki kendi kendine mineralleştirmelerle oluşan tuz eriyiklerinin sistemli olarak akıtılıp atılması.
2067	Tükenme (<i>Depletion</i>)	Kullanılmak suretiyle kaynakların azalması veya ortadan kalkması. Petrolün tükenmesi, yıkanma suretiyle topraktaki bitki besin maddelerinin azalması. Toprak tükenmesi gibi.
2068	Tüketim (<i>Consumption</i>)	Mal ve hizmetlerin insanların ihtiyaç ve isteklerini tatmin etmek için kullanıldığı faaliyet.
2069	Tüketim dışı değerler (<i>Non-consumptive values</i>)	Kullanım sonucu azalmayan kaynakların değeridir. Biyolojik kaynağın yararlanıcı tarafından erişimini veya aktif kullanımını gerektirmeyen değerlerdir. Pasif kullanım değeri, kaynağın refah durumlarının yararlanıcı için bir Şey ifade etmediği diğer insanlar tarafından kullanıldığını ifade edebilir. Bu nedenle dolaylı kullanım değerini, miras değerini ve varoluş değerini kapsar (buna kullanım dışı veya pasif kullanım değeri de dahildir).
2070	Tr (<i>Species</i>)	1) Diğer tüm organizmalardan farklı, üreyebilme ve dl verme yeteneğine sahip olan bir organizmalar grubudur. Bu, bitkiler ve hayvanlar için en küçük sınıflandırma birimidir.

2) Kendi içinde döllen, üreme bakımından diğer bütün organizmalardan izole olmuş bir organizmalar grubu. İşlevsel olarak tür terimi, morfolojik ve genetik benzerliklere dayalı bir temel taksonomik birimdir.

- 2071 Tür arası rekabet
(*Intra-specific competition*)
- Bir toplumda aynı türler arasında besin kaynaklarından faydalanmak için yapılan rekabet. İklim koşullarının uygun olduğu nemli ılıman ve nemli sıcak bölgeler çok sayıda türün yetişmesine uygundur. Buralarda türler arasında sıkı bir rekabet vardır.
- 2072 Tür çeşitliliği
(*Species diversity*)
- 1) Bir bölgenin belli bir alanında bulunan türlerin sayısı ve çeşitliliği.
2) Türlerin zenginlik, nispi bolluk ve farklılıkları ile ilgili yönlerini bir arada ele alan, tür seviyesindeki biyolojik çeşitlilik.
- 2073 Tür seçimi
(*Species selection*)
- Bir yerde yapılacak ağaçlandırma veya diğer bitkilendirme faaliyetleri için uygun tür tespiti. Bitkiler yetiştikleri ortamın bazı özelliklerini bünyelerine alırlar. Bu nedenle tür seçiminde, türün doğal yetiştiği ortamındaki ekolojik koşullar ile yetiştirileceği alanın ekolojik koşullarının aynı, en azından benzer olması gerekir. Bu durum yeterince dikkate alınmadan yapılan ağaçlandırma ve bitkilendirme çalışmaları genel olarak başarısız olur.
- 2074 Tür zenginliği
(*Species richness*)
- Belli bir örnek, toplum veya alan içindeki tür sayısı.
- 2075 Türkiye çölleşme haritası
(*Desertification map of Turkey*)
- Coğrafi olarak Türkiye iklimini ve kurak bölgelerini en iyi temsil eden, en türdeş, uzun süreli ve güncel klimatolojik verilere dayanarak Türkiye'nin çölleşmeye eğilimli alanlarını gösteren Aridite İndisi (AI) temelli, çölleşmeden etkilenebilirlik haritasını hazırlamak ve Türkiye'de çölleşme etmen ve süreçlerini denetleyen iklim, iklimsel değişkenlik ve kuraklık özellikleri ve koşullarını dikkate alarak Türkiye'nin Klimatolojik Olarak Çölleşme Potansiyeline Sahip Olan Çölleşmeye Duyarlı ya da Açık Arazilerinin Çölleşmeden Etkilenebilirlik Şiddet Sınıflarını belirlemek ve haritalamak" maksadıyla gerçekleştirilen çalışma. Bu çalışma neticesinde, Türkiye'nin çölleşmeye duyarlı kurak (yarı kurak, kurakça-yarı nemli ve nemlice-yarı nemli) arazilerinin iklim açısından çölleşmeden etkilenebilirlik (ya da çölleşme duyarlılık) şiddet sınıflarını belirlenerek risk haritası oluşturulmuştur.

- 2076 Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Programı (2006)
(National Action Program of Turkey for Desertification Combating (2006))
- Ülkemizin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinde yüklenilen taahhüt gereğince ve ülkemizde çölleşmeye neden olan faktörleri belirleyerek, çölleşme ve kuraklığın etkilerini önlemek ve/veya azaltmak için gerekli tedbirleri ortaya koymak amacıyla, Çevre ve Orman Bakanlığının koordinatörlüğü ve Türkiye Toprak Bilimi Derneği öncülüğünde, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve diğer paydaşların katılım ve katkıları ile hazırlanan Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Planı 2005 yılı itibarıyla uygulamaya konulmuştur. Programda 10 temel ilke, 63 ana eylem ve bu eylemler altında çok sayıda faaliyet tanımlanmıştır.
- 2077 Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi, 2013-2023
(National Strategy of Turkey for Desertification Combating, 2013-2023)
- Birleşmiş Milletler Çölleşme İle Mücadele 10 Yıllık Stratejik Planı ile uyumu sağlamak amacıyla, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Çölleşme ile Mücadele Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde, ilgili kamu, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve diğer paydaşların katılım ve katkılarıyla hazırlanan belge 2013-2023 dönemini kapsamakta olup, belgede belirlenen ufuk ve (vizyon) ve temel vazife (misyon) altında 5 adet stratejik hedef, 14 adet beklenen etki, 14 adet gösterge ile 9 adet uygulama hedefi ve 36 adet çıktı yer almaktadır.
- 2078 Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem planı, 2014-2018
(National Strategy and Action Plan of Turkey for Desertification Combating, 2015-2023)
- Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin (BMÇMS) Türkiye uygulaması olarak değerlendirilen bu strateji ve eylem planı Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü eşgüdümü, ilgili tarafların ve paydaşların katılım ve katkıları ile hazırlanmıştır. Bu belge, Türkiye'de çölleşme/arazi bozulumuyla mücadele kapsamında 2014-2023 yılları arasında yapılması planlanan çalışmaları özetlemekte ve farklı kurumlar tarafından planlanan çalışmaların etkin ve eşgüdüm içerisinde gerçekleştirilmesine altlık oluşturmayı hedeflemektedir. Doküman dört ayrı bölümden ve tamamlayıcı eklerden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun çerçevesi özetlenmekte ve çalışmanın amacıyla dayanakları hakkında temel bilgiler sunulmaktadır. Dokümanın ikinci bölümünde çölleşme ve arazi bozulumunun dünyadaki ve Türkiye'deki durumu detaylı şekilde incelenmekte, konunun paydaşları, yasal mevzuat ve ilgili kurumsal yapılar tarif edilmektedir. Son olarak bu bölümde 2005 yılında uygulamaya giren Çölleşme ile Mücadele Türkiye Ulusal Eylem Programı uygulama sonuçları ve elde edilen deneyimleri özetlenmektedir. Dokümanın üçüncü bölümünde strateji ve eylem planı verilmekte ve ilgili göstergeler sunulmaktadır. Son bölüm strateji ve eylem planının etkin şekilde uygulanabilmesi için gerekli önerileri tarif etmektedir. İzleme değerlendirme, kurumsal düzenlemeler, eşgüdüm ve finansman konuları da bu bölümde ele alınmaktadır.

- 2079 Türkiye Ulusal Havza Yönetim Stratejisi, 2014-2023
(National Strategy of Turkey for Watershed Management, 2014-2023)
- Yüksek Planlama Kurulunun 13.6.2014 onayı ile yürürlüğe giren "Ulusal Havza Yönetim Stratejisi'nin (UHYS) amacı, ülkemiz su havzalarının ve onların doğal varlıkları ve kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili orta ve uzun vadeli kararlara ve yatırım programlarına rehberlik sağlamak, toplumumuzun havzaların ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel fayda ve hizmetleri ile ilgili ihtiyaç ve beklentilerinin yeterli düzeyde ve sürdürülebilir olarak karşılanması için yapılacak çalışmalara ortak bir yol göstermektir". Orman ve Su İşleri Bakanlığı Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, ilgili bakanlıklar, kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşların katılım ve katkıları ile hazırlanmış olan ve 2013-2023 dönemini kapsayan strateji belgesinde vizyon ve temel ilkeler ile 7 amaç, 9 alt amaç ve 45 hedef yer almakta, uygulama ile ilgili bilgi ve öneriler sağlanmaktadır.

U

- 2080 U şekilli oyuntu
(*U shaped gully*) Yanları oldukça düşey olan, V şekilliye göre daha az kıvrımlı ve geniş tabanlı oyuntu.
- 2081 Uç değerler
(*Extreme values*) Bir setin elemanlarının almış oldukları en küçük ve en büyük değerler.
- 2082 Ultra-bazik kaya
(*Ultra basic rock*) Silis içeriği bakımından oldukça fakir, mineraller bakımından zengin bir püskürük kayaç. Bu kayalar ultramafik kayaçlar olarak da bilinirler. Bunlara örnek olarak, peridotit, kimberlit, lamprofire, lamproit, dunit and komatit verilebilir.
- 2083 Ulusal bilinçlendirme semineri
(*National awareness seminar (NAS)*) Sözleşme, ulusal eylem planlarının hazırlanması sürecinde toplumda farkındalığın artırılması ve ilgili tüm paydaşların tam katılımının gereğine dikkati çekmektedir. Bu çerçevede, ulusal eylem Planlarının/programlarının hazırlanması ve uygulamalarında ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının, yerel halkın, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların katılım ve katkılarını sağlamak amacıyla ulusal bilgilendirme ve bilinçlendirme seminerlerinin düzenlenmesi önem taşımaktadır.
- 2084 Ulusal delegasyon
(*National delegation*) Hükümetleri adına müzakerelere katılmak ve bu amaçla görüşme ve müzakereleri yürütmek üzere yetkilendirilmiş bir veya daha fazla resmi temsilci.
- 2085 Ulusal Erozyon Risk Haritaları (Türkiye)
(*National erosion risk maps (Turkey)*) ÇEM Genel Müdürlüğüne havzalar itibariyle erozyon risk haritaları hazırlanmakta ve veri arşivi oluşturulmaktadır. Türkiye havzalarında CBS tekniği kullanılarak havza, mikro ve alt havza sınırlarının belirlenmiş, potansiyel, gerçek ve akarsulara ulaşan yıllık ortalama toprak kayıplarını gösteren erozyon risk haritaları oluşturulmuştur. Havza bazında tahmini sediment miktarları belirlenmiş olup sonuçların değerlendirilmesi süreci devam etmektedir.
- 2086 Ulusal Eylem Planı
(*National action plans*) Bkz. *Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem planı (Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Programı)*.

- 2087 Ulusal eylem planı hazırlanması
(*NAP formulation*) Çölleşme ile mücadele sözleşmesinin uygulanmasından sorumlu yetkili ulusal kurum onayına sunulma öncesi, ulusal eylem planının paylaşımcı ve katılımcı bir süreç içinde hazırlanması/güncellenmesi.
- 2088 Ulusal eylem planı onaylanması
(*NAP adoption*) Hazırlanan/güncellenen ulusal eylem planının çölleşme ile mücadele sözleşmesinin uygulanmasından sorumlu yetkili ulusal kurum tarafından resmi onayı.
- 2089 Ulusal Erozyonla Mücadele Eylem Planı (UEMEY)
(*National Action Plan for Erosion Control*) Erozyonla Mücadele Eylem Planı ile ülke bütününde erozyonla daha etkili mücadele edilmesi, erozyonla mücadele eden kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdümün sağlanması ve kamu kaynaklarının verimli kullanımı gaye edinilmiştir. Bu eylem planı ile kamu kurum ve kuruluşları ile toplumun bütün kesimlerinin eşgüdümlü bir şekilde çalışmaları sağlanacaktır. Eylem planı 2013-2017 yılları arasında kapsamaktadır. Plan kapsamında 5 yıllık süre içerisinde 1.400.000 hektar alanda erozyonla mücadele gayesiyle ağaçlandırma, rehabilitasyon, erozyon kontrolü, mera ıslahı çalışmaları ile geçmişte yapılan ağaçlandırma ve erozyon kontrolü sahalarında 2.287.000 hektar sahada bakım çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- 2090 Ulusal eylem planlarının BMÇMS On Yıllık Stratejisi ile uyumlaştırılması
(*Alignment of NAPs with the UNCCD's Ten Year Strategy*) Ulusal eylem planlarının 10 Yıllık Stratejinin beklentilerini karşılayacak şekilde revizyonu ve geliştirilmesidir. Taraflar konferansı 3/COP.8 sayılı kararı ile sözleşmeye taraf ülkeleri, çölleşme ile mücadele ulusal eylem planlarını ve bu alandaki faaliyetlerini gözden geçirmeye ve 10 Yıllık Strateji ve bu stratejinin beş işlevsel amacı altındaki hedeflerle uyumlaştırmaya davet etmiştir. Taraflar konferansı, aynı kararıyla, ülkelerin ulusal eylem planlarını geliştirme ve uyumlaştırma çalışmalarının teknik ve finansal yardımlarla ve Küresel Mekanizmanın sağlayacağı uluslararası ve ulusal kaynaklarla desteklenmesini kararlaştırmıştır.
- 2091 Ulusal iletişim stratejisi
(*National communication strategy*) Çölleşme ile mücadele sözleşmesinin ulusal düzeyde uygulanmasını, çölleşme-arazi bozulumu-kuraklık (ÇABK) konusunda bilincin artırılması ve/veya ÇABK'nın biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği ile sinerjisinin geliştirilmesi suretiyle destekleyen koordineli eylem planı. Bu strateji, ulusal iletişim amaçlarını, hedef kitleleri ve planlanmış faaliyetleri tanımlar.
- 2092 Ulusal kapasite öz değerlendirmesi
(*National capacity self-assessment NCSA*) Küresel Çevresel Destek Programı (GEF) tarafından finanse edilen küresel bir program tarafından desteklenen, özellikle Rio sözleşmeleri ile ilgili ulusal ve küresel çevre konularının yönetiminin güçlendirilmesi ile ilgili olarak ülkelerin kendi kapasite geliştirme ihtiyaçlarını belirlemelerine yönelik olarak gerçekleştirecekleri sistematik değerlendirme.

- 2093 Ulusal Koordinasyon Organı
((National Coordinating Body (NCB))
- Etkilenen ülkeler tarafından, çok disiplinli bir yönlendirme komitesi vasıtasıyla tesis edilen bir BMÇMS ulusal organı. Bu komitenin rolü, ulusal eylem programlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını koordine etmek, ulusal ve uluslararası kaynakları seferber etmektir.
- 2094 Ulusal odak noktası
(National focal point)
- Bkz. Odak noktası.*
- 2095 Ulusal rapor
(National Report)
- BMÇMS'nin 26. maddesi 1. paragrafına göre, her bir taraf ülke, sözleşmesinin uygulanması ile ilgili olarak gerçekleştirdiği uygulamalarla ilgili bir raporu hazırlayarak, taraflar konferansının olağan toplantısında değerlendirilmek üzere, devamlı sekretarya vasıtasıyla, sunacaktır. Ulusal raporların formatı ve içeriği taraflar konferansının 11/COP.1 no'lu kararında tanımlanmıştır.
- 2096 Ulusal yoksulluk oranı
(National poverty rate)
- Ulusal yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun yüzdesi. Ulusal tahminler, hane etütleri vasıtasıyla elde edilecek popülasyon ağırlıklı alt grup tahminlerine dayandırılacaktır.
- 2097 Ulusal yoksulluk sınırı
(National poverty Line)
- Bir ülke yetkilileri tarafından o ülkeye uygun olarak kabul edilen yoksulluk sınırı. Ulusal tahminler, hane etütleri vasıtasıyla elde edilecek popülasyon ağırlıklı alt grup tahminlerine dayandırılacaktır.
- 2098 Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)
((International Fund for Agricultural Development (IFAD))
- 1974 yılında gerçekleştirilen Dünya Gıda Konferansının ana sonuçlarından biri uyarınca, 1977 yılında kurulmuş, Birleşmiş Milletlerin uluslararası finans alanında çalışan uzman bir kuruluşudur. IFAD'ın misyonu kırsal fakirlerin yoksulluktan kurtulmalarını sağlamaktır.
- 2099 Uluslararası kuruluş
(International organization)
- Uluslararası bir üyeliğe veya mevcudiyete sahip kuruluş olup aşağıdaki iki ana tipi vardır.
1. Uluslararası sivil toplum kuruluşları (uluslararası faaliyet gösteren STKlar);
2) Hükümetler arası kuruluşlar (uluslararası hükümet kuruluşları).

- 2100 BMÇMS Performans Gözden Geçirmesi ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Sistemi (PRAIS)
(Performance Review and Assessment of Implementation System (PRAIS)) Çölleşme ile mücadele sözleşmenin, stratejinin ve paydaşların performansları ve uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesi için oluşturulan çerçeve sistem. Bu maddenin alfabetik olarak B ' ye taşınması gerekir.
- 2101 Uydu görüntüsü
(Satellite image) Yeryüzünün uydular vasıtasıyla alınan bir imajı.
- 2102 Uygulama
(Practice) Her türlü tedbir, yöntem veya faaliyet.
- 2103 Uygun faaliyet kodları
(Relevant activity codes (RACs)) Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklıkla ilgili faaliyetler için Küresel Mekanizma tarafından geliştirilen sınıflandırma yaklaşımı. Buna göre bu faaliyetler aşağıdaki beş grup altında toplanırlar: İzleme ve araştırma, kaynak yönetimi, kapasite geliştirme ve planlama, risk yönetimi ve acil durum tepkisi.
- 2104 Uygun uluslararası forumlar
(Relevant international forums) Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklık ile ilgili konuların ele alındığı veya alınacağı toplantılar. Bunlar arasında bölgesel ve alt bölgesel toplantılarla, uluslararası veya bölgesel öneme sahip bilimsel toplantılar yer alır.
- 2105 Uygunluk
(Relevance) Bir yatırımın amaçlarının, faydalanıcıların beklentileri, ülkenin ihtiyaçları, sorunun boyutu, ülke öncelikleri, kalkınma ortakları (partnerleri) ve donör politikaları ve benzeri hususlarla uyum derecesi (ne derece uyumlu olduğu).
- 2106 Uyku dönemi
(Dormant season) Bitkilerin yapraklarını dökerek vejetatif büyümesini durdurduğu dönem. Bu dönem, orta ve yüksek enlemlerde kış mevsiminde, çöllerde ise kuraklığın arttığı dönemde meydana gelir.

- 2107 Uyum (adaptasyon) kapasitesi
(Adaptive capacity)
Kurumların, sistemlerin ve bireylerin potansiyel zararlara karşı uyum gösterme, sonuçlarıyla baş etme ve fırsatlardan yararlanma yeteneği.
- 2108 Uyumlaştırılmış ulusal eylem planının hazırlanması
(Formulation of an aligned national action plan)
Çölleşme ile mücadele sözleşmesinden sorumlu olan ulusal kurumun onayına sunulması öncesinde, Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Planının katılımcı bir süreç çerçevesinde, çölleşme ile taraflar konferansı Stratejisi ile uyumlu olarak hazırlanması.
- 2109 Uzaktan algılama
(Remote sensing)
Arazi örtüsü, arazi kullanımı benzeri konularındaki ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kullanılan veri ve bilgilerin elde edilmesinde kullanılan uydu görüntüleri ve hava fotoğrafları. Yorum güvenilirliğini kontrol etmek için bunlar arazi etüt ve ölçmeleri ile kombine olarak kullanılabilir.
- 2110 Uzman bilgisi
Expert knowledge
Belli bir konu üzerinde bir uzman kişi tarafından bilinen ancak diğerleri tarafından bilinmeyen önemli ve sağlam bilgi. Uzman, bu bilgiye sahip olan ve onun yorum ve değerlendirilmesini yapabilen kimsedir. Uzmanlar tarafından, belli koşullar altında nelerin meydana gelebileceğini konusundaki tahminlere, uzman kararı (hükümü) denir.
- 2111 Uzun dönem
(Long term)
Çölleşme ile mücadele stratejik planında bunun anlamı on veya daha fazla yıldır.

- 2112 Üçgen şekilli oyuntu Yamaçlarda sular tarafından oluşturulan, yokuş aşağı kama şeklinde genişleyen oyuntu.
(*Triangular shaped gully*)
- 2113 Üfürülmüş arazi Bütün veya bütüne yakın toprak ve toprak materyalinin rüzgar erozyonu ile taşınmış olduğu, genellikle ürün yetiştirmeye uygun olmayan tali bir arazi tipi.
(*Blown-out land*)
- 2114 Üniform toprak Bir ana kayaya veya başka bir toprak katına kadar yalnız tek bir tane büyüklüğüne sahip toprak.
(*Uniform soil*)
- 2115 Üniversal (Evrensel) toprak kaybı denkleminde Belli koşullar altında yüzey (çizgi) erozyonuyla uzun dönemde kaybedilen ortalama toprak miktarını hesaplamak için geliştirilen bir erozyon denklemdir. Esas olarak ABD'nin doğusundan elde edilen verilere dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu denklem, koruma planlaması amacıyla ABD'de ve diğer birçok ülkede onlarca yıldır kullanılmaktadır. Geliştirilmiş (revize edilmiş) Üniversal Toprak kaybı Denklemi (RUSLE) ile Modifiye Edilmiş Toprak Kaybı Denklemi (MUSLE) benzer amaçlar için kullanımı da devam etmektedir.
(*Universal Soil Loss Equation, USLE*)
- 2116 Üreme 1) Bir canlıdan iki veya daha çok canlı meydana getirme neslinin devamını güvence altına alma amacına dönük tüm doğal ve yapay önlemler. Bitkiler için jeneratif (cinsel) ve vejetatif (cinsel olmayan) üreme söz konusudur.
(*Reproduction*)
2) Bitkilerin ve diğer canlıların cinsel hücrelerinin birleşmesinden ortaya çıkan tohumla veya doğrudan doğruya meydana getirdikleri sporlarla çoğalmaları.
- 2117 Üreme potansiyeli Canlı varlıkların, üreme, neslini sürdürme başarısı, gücü ve yeteneği.
(*Vitality*)
- 2118 Üretici hizmetler Araştırma, geliştirme, bilgi işlem, pazarlama, tanıtım, iletişim ve kısmi taşımacılık hizmetlerinin yapıldığı işler. Post modern kentler ve toplumlarda üretime yönelik hizmetler artmaya başlamış ve bireysel ihtiyaçlardan çok toplumsal ihtiyaçları giderici işler yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu hizmetlerin artması, yaşam standardının yükselmesine yardımcı olmaktadır.
(*Production services*)

- 2119 Üretim
(*Production*)
- 1) Ekolojide belli bir zaman biriminde bir topluluk, popülasyon ve ferdin oluşturduğu toplam organik materyal külesi. Net primer üretim, bir ekosistemde canlı haldeki madde miktarıdır.
2) Ürün ve hizmetlerin yaratılması, artırılması ve geliştirilmesi süreci.
3) Üretilen miktar.
- 2120 Üretim (biyolojik)
(*Production (biological)*)
- Bir ekosistem tarafından üretilen biyokütle oranı olup, genellikle birim yüzey veya hacim tarafından birim zamanda üretilen biyokütle miktarı olarak ifade edilir. Net primer (birincil) üretim, bitkiler tarafından tutulan enerji ile soluma suretiyle meydana gelen kayıpları arasındaki fark olarak tanımlanır.
- 2121 Üretim birimi
(*Production unit*)
- Üretimde kullanılan, arazi parselleri, otlaklar, gezinti alanları, hayvan barınakları, su ürünleri üretim yerleri ve sistemleri, tarımsal ürünler ile hammaddeler ve girdilerin depolanması için kullanılacak tesisleri,
- 2122 Üretim fonksiyonu
(*Production function*)
- Farklı girdi kombinasyonları vasıtasıyla elde edilebilecek çıktılar.
- 2123 Üretim materyali
(*Reproductive material*)
- Bitkilerin çoğalmasında kullanılan, seksüel ve seksüel olmayan yollarla üretilen bitki dokularının tamamıdır. Bitkilerin çoğalmasını sağlayan kozalaklar, meyveler, tohumlar ve vejetatif bitki kısımlarından üretilen veya doğal gençleşme ile gelişen fideler üretim materyaline dahildir.
- 2124 Ürün
(*Product*)
- 1) Bitkilerden veya hayvanlardan elde edilen yararlı şey.
2) Bitkiler, hayvanlar ve bunların ürünleri gibi biyolojik orijinli fiziki maddeler.
- 2125 Ürün artığı
(*Crop residue*)
- Bir bitki veya ürünün hasat sonra artan (terk edilen) kısmı.
- 2126 Ürün rotasyonu
(ürün ekim nöbeti)
(*Crop rotation*)
- Bkz. Dönüşümlü ekim.*
- 2127 Ürün üretim sistemi
(*Cropping system*)
- Bir tarla üzerinde uygulanan ürün desenleri ve bunların yetişmesi üzerinde etkisi olan tarla kaynakları, diğer tarla yatırımları ve mevcut teknoloji ile etkileşimleri. Ürün yetiştirme sistemi çiftçilik sisteminin bir alt sistemidir.
- 2128 Üst toprak
(*Topsoil*)
- Bkz. Yüzey toprağı.*

V

- 2129 V şeklinde vadi (*V shaped valley*) Gençlik safhasında akarsuyun oluşturduğu vadi tipi. Böyle vadi tipleri, aşınmanın hızla devam ettiği akarsu havzasının üst kesiminde, aşınmaya karşı dirençli kayaların bulunduğu alanlarda görülür.
- 2130 Vahşi salma sulama (*Wild flood irrigation*) Suyun tarlaya belli aralıklarla tarla başı kanalından kontrolsüz olarak salınması.
- 2131 Varoluş değeri (*Existence value*) Belli bir türün, habitatın veya ekosistemin var olduğunun ve varoluşunun devam edilmesinin bilinmesinin taşıdığı değer. Bu varlıktan herhangi bir kullanım yoluyla sağlanabilecek değer bu değer dışındadır.
- 2132 Varyete (çeşit) (*Variety*) Biyolojide kullanılan sistematikte ilgili bir terim olup, değişik özellikler gösteren, dolayısıyla dış görünüşleri de farklı olan, ancak aynı türe ait bireylerden oluşan grubu ifade eder.
- 2133 Vejetasyon (*Vegetation*) *Bkz. Bitki örtüsü.*
- 2134 Vejetasyon süresi (*Vegetation period*) Belirli bir bölgede bulunan bitkilerin normal gelişimini yaptığı süredir. Genellikle sıcaklık ve toprak nemi koşulları vejetasyon süresini sınırlar. Ormanların vejetasyon süresi günlük ortalama sıcaklığın sürekli olarak devam ettiği 8°C'nin üzerinde olduğu günlerin sayısı. Bu değer bazı yerlerde 10°C) olarak da dikkate alınır. Örneğin Türkiye'de vejetasyon süresi Akdeniz kıyılarında en az 260 günün üzerinden başlayarak Kuzeydoğu Anadolu'da 140 günün altına kadar düşer.
- 2135 Veri (*Data*) Çoğunlukla nümerik özelliğe sahip olan ve gözlem yoluyla toplanan bilgi.
- 2136 Veri analizi (*Data analysis*) Belli sorulara cevap verebilmek amacıyla, verilerin kullanılabilir bilgi haline dönüştürülmesi süreci.

2137	Veri kaynağı (<i>Data source</i>)	Orijinal veri setine sahip olan kuruluş, birey veya bireyler grubunun ismi.
2138	Veri seti (<i>Dataset</i>)	Organize olarak toplanmış veri.
2139	Veri toplama metodu (<i>Method of collection</i>)	Gösterge ile ilgili verilerin toplanmasında ilgili kuruluş veya ulusal istatistik kurumu tarafından kullanılan yöntem.
2140	Verimli (<i>Fertile</i>)	1) Verimli toprak gibi yüksek derecede verim kapasitesi. Üretim kapasitesi. 2) Beslenme veya üretim kapasitesi. 3) Gelişme kapasitesi.
2141	Verimli arazi (<i>Productive land</i>)	Parasal veya değişim değerine sahip mal ve hizmetleri üreten veya üretme kapasitesine sahip araziler.
2142	Verimlilik (biyolojide) (<i>(Productivity (in biology))</i>)	Biyolojide verimlilik, bir biyolojik sistemin enerjisiyi büyümeye dönüştürmesine ait bir etkinlik ölçüsüdür.
2143	Verimlilik (üretkenlik) (<i>Productivity</i>)	Birim miktarda girdinin (işçi, ekipman, sermaye, gibi) kullanımı ile elde edilebilecek çıktı miktarı veya diğer deyişle birim çıktı başına sarf edilen girdi veya maliyettir. Girdiler ile çıktılar arasındaki ilişkiyi gösterir, bir faaliyetin, projenin etkinliği, verimliliğini ölçmede kullanılır
2144	Verimsiz arazi (<i>Unproductive land</i>)	Tarımsal üretim, otlama, ormancılık veya diğer yarar sağlayıcı kullanımlar için uygun olan alanlar.
2145	Verimsiz orman (<i>Unproductive forest</i>)	Doğal olarak veya bozulma nedeniyle orman ürün ve hizmetlerini sağlamada yetersiz orman alanı.

- 2146 Vizkosite
(*Viscosity*) Sıvının molekülleri arasındaki rölatif kayma hareketine karşı koyan kohezyon kuvveti, diğer bir deyimle sıvının iç sürtünmesi.
- 2147 Vizyon
(kurum vizyonu)
(*Vision, institutional vision*) Bir kuruluşun ideal geleceğini sembolize eder. Kuruluşun uzun vadede neleri yapmak istediğinin güçlü bir anlatımıdır. Vizyon bildirimini kuruluşun ulaşmayı arzu ettiği geleceğin iddialı ve gerçekçi bir ifadesidir. Bu ifade, bir yandan çalışanları ve karar alıcıları ilerlemeye teşvik etmeli, diğer yandan da ulaşılabilir olmalıdır. Vizyon bildirimini, misyon bildirimini ile birlikte kuruluş planının çatısını oluşturur. İyi ifade edilmiş bir vizyon bildirimini: kısa ve akılda kalıcı, ilham verici ve iddialı, gelecekteki başarıları ve ideal olanı tanımlayıcı olmalıdır.
- 2148 Volkanik kaya
(*Igneous rock, volcanic rock*) 1) Magmanın soğuma ve katılaşmasından oluşan ve oluşumundan sonra önemli bir değişime uğramamış kaya.
2) Ergimiş magmanın kabuk tabakasının içinde veya yüzeyinde katılaşması ile oluşan kaya. Kabuk tabakasının içindeki volkanik kayalara derinlik kayaları, yüzeydekilere ise yüzey kayaları veya dış püskürtük kayalar denir. Derinlik kayalarına örnek olarak granit, yüzey kayalarına ise bazalt, andezit, tuf verilebilir.

Y

- 2149 Yaban hayatı
(*Wildlife*)
- 1) Yaşayan, evcilleştirilmemiş hayvanlar. Bazı uzmanlar bitkileri de yaban hayatının parçası olarak kabul etmektedir.
- 2) İnsanlardan bağımsız yaşayan veya insanın etkisinin olmadığı yerlerdeki bitki, hayvan ve mikroplar. Doğal koşullardaki bu hayat dengededir.
- 3) Geleneksel tanımda yaban hayatı sadece evcil olmayan hayvanlar için kullanılmak beraber, gerçek tanım, yaban ortamında büyüyen veya yaşayan, o sahaya insanlar tarafından getirilmemiş tüm hayvan, bitki, mantar ve diğer organizmaları kapsar. Yaban hayatı, tüm ekosistemlerde bulunmakta olup, çöller, ormanlar, ovalar, otluk alanlar ve kentsel sahalar dahil diğer alanlar, hepsi bir şekilde bazı yaban hayatı formlarını barındırır.
- 2150 Yaban hayatı koruma sahası
(*Wildlife reserve*)
- Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahalardır.
- 2151 Yabancı tür
(*Alien species*)
- Bkz. Ekzotik tür.*
- 2152 Yabani akraba
(*Wild relative*)
- Taksonomik olarak belli bir bitki veya hayvan türü ile ilişkili olan ve ıslah çalışmaları ile bu türün yeni varyetelerinin geliştirilmesi için potansiyel gen kaynağı oluşturan bitki veya hayvan.
- 2153 Yabani tür
(*Wild species*)
- Yaban ortamında yaşamakta olup, doğal durum ve yapısını değiştirmeye yönelik bir yetiştirme müdahalesine maruz kalmamış organizmalar.
- 2154 Yabanıl
(*Wild*)
- İnsan bakım ve müdahalesine tabi olmayan.
- 2155 Yabanıl alanlar
(*Wilderness*)
- Bkz. Bakir alanlar (yaban alanları).*

- 2156 Yabanlaşmış türler
(*Feral species*) Kültüre alındıktan veya evcilleştirildikten sonra doğada serbest olarak gelişmesi için tamamen doğal koşullara terk edilmiş bitkiler veya doğal koşullarda yaşamaları için doğaya bırakılmış hayvanlar.
- 2157 Yağış
(*Precipitation*) Hava tabakasının yükselmesi ve soğuması sonucu içindeki nemin yoğunlaşır, kar ve dolu gibi sıvı veya katı olarak yeryüzüne düşmesi. Yağışlar üç grupta sınıflandırılabilir: (i) Konveksiyonel yağışlar; (ii) Orografik yağışlar; (iii) Cephe (siklonik) yağışlar. Karasal bölgelerde özellikle ilkbahar sonu ve yaz başlarında zemin üzerinde ısınan havanın yükselmesi ve genişleyerek soğuması ile meydana gelen yağışa “Konveksiyonel Yağış”, nemli hava kitlesinin bir dağa çarpıp yükselerek soğuması ile oluşan yağışa “Orografik Yağış”, iki farklı hava kütlelerinin alçak basınç merkezinde karşılaşmasıyla oluşan yağışa “Cephe Yağışı” denir. Doğu Anadolu ve İç Anadolu’da yaz başlarında oluşan yağış konveksiyonel özelliktedir, bu yağışa halk “Kırkikindi yağışı” demektedir. Kışın çoğunlukla kıyı bölgelerinde oluşan yağış kuzeyden gelen soğuk hava ile güneyden gelen sıcak havanın karşılaşmasıyla meydana gelen cephe yağışıdır. Yazın özellikle Karadeniz kıyı dağlarındaki yağış ise orografik özelliktedir.
- 2158 Yağış entansitesi
(*Precipitation intensity*) Belli bir zamanda ve genellikle saatte milimetre olarak, düşen yağışın şiddeti.
- 2159 Yağış fazlası
(net yağış)
(*Rainfall excess (net rainfall)*) Yağış fazlası (net yağış)Doğrudan akış haline geçmeye uygun (hazır) yağış hacmi.
- 2160 Yağış kullanım etkenliği (YKE)
(*Rainfall Use Efficiency (RUE)*) Verilen belli bir zaman periyodunda, ekosistem net ilkel üretiminin (NİÜ) yağış miktarına (Y) oranı.
- 2161 Yağış rejimi
(*Precipitation regime*) Bir yerde yağışın bir yıllık dağılışı.
- 2162 Yağış sızması
(*Rainfall infiltration*) Yağışın yüzeyden aşağıya doğru, toprak veya kaya zemin içine geçen kısmı. Bu, toplam yağıştan, bitkiler tarafından tutulma nedeniyle olan kayıpların, çöküntülerde biriken veya diğer şekillerde depolanan suların, bütün ıslak yüzeylerden buharlaşmanın ve yüzeyel akışın farkına eşittir.

- 2163 Yağmur damlası erozyonu
(*Raindrop erosion*) *Bkz. Damla erozyonu.*
- 2164 Yağmur enerjisi
(*Rainfall energy, rain energy*) Düşen damlalarda bulunan ve birim yağış hacmindeki kinetik enerji birimi olarak ifade edilen enerji.
- 2165 Yağmur faktörü
(*Rain factor*) Yağmurların, erozyona karşı korunmamış % 9 eğim ve 22 m eğim uzunluğuna sahip arazide eğim aşağı toprak işleme koşullarında toprağı aşındırma kapasitesidir. Bu yağışın toprağı aktardığı kinetik enerji (E) ile maksimum 30 dakikalık entansitesinin (I) çarpımı ile orantılıdır.
- 2166 Yağmur suyu hasadı
(*Rain water harvesting*) Yağmur suyunun yüzeysel akışla gidip kaybolması yerine, sahada kullanmak ve yararlanmak üzere toplanması ve depolanmasıdır. Bu kullanımlar, bahçe sulaması, hayvanlara su verilmesi, evlerde kullanım suyu ve ev ısıtması amaçlı kullanımları kapar. Hasat edilen su ayrıca sulama ve içme amaçlı da kullanılabilir.
- 2167 Yağmurlama sulama
(*Sprinkler irrigation*) Tarlalara sabit ya da taşınabilir olarak belli kurallara göre kurulan boru sistemi ile verilen suyun belli bir basınç altında, yağmurlama başlıklarından püskürtülmesi suretiyle yapılan sulama.
- 2168 Yakacak odun
(*Fuelwood*) Yakmak amacıyla yetiştirilen veya kullanılan odun. Odun, odun kömürü, yonga, pelet veya talaş şeklinde yakılarak kullanılabilir.
- 2169 Yakalama kapasitesi (yağış)
(*Interception capacity*) *Bkz. Alıkoyma kapasitesi.*
- 2170 Yamaç
(*Slope*) *Bkz. Eğim.*
- 2171 Yamaç akması
(*Talus creep*) Yamaçlar boyunca bulunan malzemelerin yer çekimi etkisiyle yavaş yavaş kayması.
- 2172 Yamaç bakışı
(*Slope exposition, slope aspect*) Bir yamacın yüzünün baktığı yön. Bu yön pusula ile tayin edilebilir.

- 2173 Yamaç depolanması Bir nehir, göl veya rezervuarın taban suyu veya yamaçları tarafından emilen ve sonra su sathı alçaldığı zaman tamamen veya kısmen geri dönen su.
(*Bank storage*)
- 2174 Yamaç molozu akması Yamacın hemen eteklerine birikmiş fakat uzaklara taşınmamış dağlık orijinli kaba ve işe yaramaz sedimentler.
(*Debris avalanche*)
- 2175 Yamaç oyuntuları Yamaçlar boyunca devamlı uzantı göstermeyen küçük vadilerdir. Bunlar denizaltı fay dikliklerinde ve delta önlerinde belirlenmiştir.
(*Slope gullies*)
- 2176 Yamaç terasları Yamaçlara yapılarak, suyun tahkim edilmiş dereciklere akmasını sağlayan teraslardır.
(*Slope terraces*)
- 2177 Yamaç uzunluğu Bir yamacın en üst noktasından en alt noktasına kadar olan uzunluk.
(*Slope length*)
- 2178 Yamaç vadiler Geniş ölçüde birikme suretiyle meydana gelmiş yamaçlar üzerinde yer alır. "V" veya oluk biçiminde olan vadiler, kaya üzerinde açılmıştır. Kolları olan bu vadilerin kenarlarında leveler bulunur.
(*Slope valleys*)
- 2179 Yamaç ve oyuntu tahkimi tesisleri Yamaç ve oyuntularda alınan önleyici tesisler. Teraslama, çevirme hendeği, taş kordon, örme çit gibi sayılabilir. Oyuntu erozyonuna karşı alınan önlemler arasında çizgi halindeki oyuntularda, sel yarıntılarında ve sel derelerinde oyulmaların önlenmesi için uygulanan toprak sedde, kuru duvar eşik, daha büyük derelerde miks eşik ve harçlı eşik sayılabilir.
(*Slope and gully stabilization structures*)
- 2180 Yangın riski Yangına yol açabilecek etkenlerin doğası ve oranı tarafından belirlenen nedenlerle bir yangının çıkma (başlama) ve başlayınca yayılma olasılığı. Yangın riski genellikle insan kaynaklıdır. Tarım alanı-orman, ulaşım yolu-orman, yerleşim yeri-orman, sanayi alanı-orman gibi ara-yüzler yangın riskinin en yüksek olduğu alanlardır.
(*Fire risk*)
- 2181 Yangın tehlikesi Ateş alma kolaylık derecesi ve yangının kontrol altına alınabilme güçlüğünü belirleyen (ve yanıcı hacmi, tipi, koşulu, düzeni ve konumu ile tanımlanan) yanıcı bileşimi. Yangın tehlikesi yangının başlaması ve şiddeti üzerinde etkili olan yanıcı madde yani bitki örtüsüyle ilişkili bir kavramdır. Bitki örtüsünün yoğun, yaygın ve hacimli olduğu alanlarda yangın tehlikesi yüksektir. Yangın riskinin en yüksek noktası ile yangın tehlikesinin en yüksek noktasının çakıştığı alanlar en hassas alanlar olarak kabul edilir.
(*Fire hazard*)

- 2182 Yapay bitkilendirme
(*Artificial re-vegetation*) Daha çok, ot ve baklagil bitkileri tesis ederek, özellikle oyuntu erozyonunun kontrol edilmesi.
- 2183 Yapay su kitlesi
(*Artificial water body*) Daha önce doğal olarak mevcut olmayan ve insan faaliyeti sonucu ortaya çıkan yüzeysel su kitlesi,
- 2184 Yapraklarını döken ağaçlar
(*Deciduous trees*) Belli bir dönem veya mevsimde özellikle yaprağı el ayası şeklinde geniş olan ağaç veya çalılıarın yaprağını dökmesi. İğne yapraklı ağaçlar da yaprağını dökmektedir, ancak bunların yapraklarının dökülmesi tüm mevsim boyunca devam ettiği için ağaç yapraksız kalmamaktadır.
- 2185 Yaprak alanı endeksi (YAI)
(*Leaf area index (LAI)*) Gelen ışık enerjisine maruz toplam yaprak yüzeyinin bitkinin altındaki yer yüzeyine ilişkin izahı. Örneğin yaprak alanı endeksi 3 denildiğinde, tabandaki 1 m²'lik yüzey üzerinde 3 m²'lik yaprak alanı var demektir. Başka bir deyişle, yapraklara gelen ışık zemine düşen ışıktan üç kat fazladır.
- 2186 Yaprakların başlangıç depolaması
(*Initial foliage storage*) Ağaçlar veya diğer yapraklı bitkilerden zemine su damlamaya başlamadan önce, yapraklardaki su eksikliğini gidermek için gerekli maksimum yağış miktarı.
- 2187 Yararlanıcı
(*Beneficiary*) Kalkınma çalışmaları ve müdahalelerinden, bu amaçla hedeflenmiş olsalar veya olmasalar, doğrudan veya dolaylı olarak yararlanan birey, grup veya kurumlar.
- 2188 Yararlanıcı bölge veya alt bölge
(*Recipient country(ies) or sub Region*) Belli bir proje, program veya girişimden yararlanan bölge veya alt bölge.
- 2189 Yararlanıcı kurum(lar)
(*Recipient organization(s)*) Belli bir proje, program veya girişimin uygulamalarından, bir raporlama periyodu içinde bir finansal bir taahhüt çerçevesinde kaynakların (fonların) sağlandığı/transfer edildiği kurum/lar.

- 2190 Yararlanıcı ülke
(*Beneficiary country*)
Belli bir proje, program veya girişimden yararlanan ülke.
- 2191 Yaratıcı finans enstrümanları
(*Innovative financing instruments*)
Kalkınma yardımı için, yaratıcı projeler vasıtasıyla ilave fonlar (kaynaklar) yaratmaya yönelik, geleneksel olmayan mekanizmalar (mikro-krediler, vergiler, kamu-özel sektör ortaklığı, gibi).
- 2192 Yarayırlı besin maddeleri
(*Available nutrients*)
Bkz. Alınabilir besin maddesi.
- 2193 Yarayırlı su
(*Available water*)
Bir topraktaki suyun bitki kökleri tarafından kolayca absorbe edilebilen bölümü. Bu suyun bir çok bilim adamlarınca 15 bar'a kadar varan gerilim ile tutulduğu düşünölmektedir.
- 2194 Yarı bataklık toprağı
(*Half bog soil*)
İntrazonal ordo ve hidromorfik alt ordoya ait bir büyük toprak sınıfı olup, grimsi ve pas beneklerine sahip mineral toprağıın üzerinde koyu kahverengi veya siyah turbamsı materyalin yer aldığı toprakları içine almaktadır.
- 2195 Yarı çalı
(*Half brush*)
(1) Kısmen odunsu, kısmen de otsu yapıya sahip bitki.
(2) Odunsu bir temel kısmı olan, fakat oluşturduğu gövde her yıl ölen, çok yıllık bitki.
- 2196 Yarı doğal bitki örtüsü (yarı doğal vejetasyon)
(*Semi-natural vegetation*)
İnsan etkisi ve aşırı otlatma sonucu doğrudan ve dolaylı olarak bölgeye gelen, yerli ve yabancı türlerin yer aldığı vejetasyon. Akdeniz bölgesinde ormanların tahribi ile yaygınlaşan maki ve garig toplulukları yarı doğal vejetasyon olarak nitelendirilir.
- 2197 Yarı doğal orman
(*Semi-natural forest*)
1) Doğal ve suni ormanların iç içe bulunduğu ve ayrılmasının imkânsız olduğu ormanı.
2) Fidan dikimi, tohum ekimi veya doğal gençleşmenin desteklenmesi suretiyle tesis edilen yerli tür ağaçlamaları.

- 2198 Yarı kurak alan
(*Semi-arid areas*)
Yarı kurak alanlar ($0.20 P/PET < 0.50$) belirgin mevsimsel yağış rejimlerine ve yazın 800 mm'ye, kışın 500 mm'ye kadar yağışa sahip alanlardır. Yıllar arasında yağış değişkenliğinin yüksek (% 25-50) olduğu bu alanlarda hayvan otlatmacılığı ve yerleşik tarımsal faaliyetleri, mevsimsel ve yıllar arası nem değişimlerine ve yetersizliklerine karşı hassasiyet gösterir.
- 2199 Yarı kurak iklim
(step iklimi)
(*Semi-arid climate*
(*step climate*))
1) Potansiyel evapotranspirasyonun altında, fakat çok ekstrem olmayan, yağış alan bir bölgenin iklimidir. Köppen iklim sınıflaması tarafından verilen daha belirgin bir tanım, step iklimlerini, ekolojik özellikler ve tarımsal potansiyel itibarıyla, çöl iklimleri ile nemli (humid) iklimler arasında bir geçiş iklimi olarak değerlendirmektedir.
2) Savan (Sahara) ile sıcak çöller arasında veya sıcak çöl ile Akdeniz iklimi arasında uzanan geçiş bölgesinin iklimi ile bu bölgede yetişen kurakçık bitki.
- 2200 Yaşam birliği
(sembiyoz)
(*Symbiosis*)
Farklı türlere ait iki organizma arasındaki yakın ve genellikle zorunlu ilişki olup, bu ilişki her ikisinin de yararına olmayabilir.
- 2201 Yaşam kalitesi
(*Life quality*)
Yaşam kalitesi, bireylerin veya toplumların genel refah ve erişim düzeyini ifade eden terimdir. Yaşam kalitesi verileri; uluslararası kalkınma, sağlık, siyaset ve istihdam alanları da dahil olmak üzere geniş bir yelpazede kullanılır. Yaşam kalitesi, yaşam standardı kavramı ile karıştırılmamalıdır. Yaşam kalitesinin standart göstergeleri, sadece zenginlik ve istihdam değil, aynı zamanda yapısal çevrenin durumu, fiziksel ve ruhsal sağlık, eğitim, rekreasyon, boş zaman ve toplumsal aidiyet dahil olmak üzere birçok göstergedir.
- 2202 Yaşam ortamı
(*Habitat*)
Bkz. Habitat.
- 2203 Yaşam standardı
(*Standard of living*)
Bir toplumda, gelir seviyesi, barınak (ev) ve gıda, sağlık hizmetleri, eğitim fırsatları, seyahat, iletişim ve diğer benzer hususların ölçülmesine dayalı olarak belirlenen refah derecesidir. Değişik ülkelerdeki hayat standardı çoğu kez kişi başına yıllık gelire göre mukayese edilir.
- 2204 Yatak depolanması
(*Channel storage*)
Bir akarsu yatağına girmekte olan su, bu yatağın hemen akıtabileceği sarfiyattan büyük olduğu zaman, bir miktar su, seviye yükselterek yatakta geçici depolama olarak kalır ve yatak depolanması olarak isimlendirilir. Yükselme sırasında giren ve çıkan su birbirine eşit ve akış derinliği maksimum olduğu zaman yatak depolanması da maksimum olur.

- 2205 Yatak derinliği *(Bed depth)* Ölü karık tabanı ile yatağın en üst noktası arasındaki düşey mesafe.
- 2206 Yatak erozyonu *(Stream erosion)* *Bkz. Mecra erozyonu.*
- 2207 Yatak ıslahı *(Channel improvement)* Taşkından korunma tiplerinden biri olup: 1) Yatak enkesitinin derinleştirme ve genişletme ile değiştirilmesi; 2) Eğriliklerin giderilmesi ve yatakta menderesler boyunca gereken kısaltmalar yapılarak talweg hattının değiştirilmesi; 3) Yatak tabanı ve kıyıların kaplanması ve 4) Ana yatak ile buna bitişik taşkın yataklarındaki bitki örtüsü ve çökellerin temizlenmesi işlemlerini içine almaktadır.
- 2208 Yatak kapasitesi *(Channel capacity)* Bir kanalın taşırmadan taşımaya muktedir olduğu maksimum su miktarı.
- 2209 Yatak yükü *(Bed load)* Akarsu yatağında veya yatağın biraz üzerinde, akarsu tarafından sürüklenen kum, silt, ince çakıl gibi materyaldir. Bu materyalin tane yoğunluğu veya tane çapı, doğal koşullarda oluşan bir su akımında, akım tabanı ile sürtünmeden uzun bir yol almasına veya tabandan oldukça yüksekte hareket etmesine engel olacak büyüklüktedir. Akıntı yatağı boyunca sürüklenen silt, kum, çakıl gibi malzemenin miktarı, birim zamanda ağırlık veya hacim olarak ifade edilir.
- 2210 Yatay teras *(Level terrace)* Yağış sularını arazide göllendirip toprak tarafından emilmesini sağlayarak erozyona engel olan tarla tipi teras olup, bunda kanaldan ziyade sırt önemlidir. Sırt ve kanal düzeç eğrisine tamamen paraleldir.
- 2211 Yatırım *(Investment)* Paranın bir gelir kazanmak beklentisiyle belli bir işe yatırılmasıdır. PRAIS sistemi çerçevesinde yatırım, finansal, kurumsal, beşeri ve teknik kaynakların BMÇMS uygulamalarıyla ilgili projeler, programlar ve diğer uygun faaliyetler için kullanılmasıdır.
- 2212 Yayılıcı yabancı tür *(Invasive alien species)* (işgal edici yabancı tür) Tesisi veya yayılması durumunda, mevcut ekosistemlerin, habitatların veya türlerin değişimine neden olan bir yabancı tür.

- 2213 Yayla
(*Highland pastures*)
Yüksek arazilerdeki ova veya hayvan otlatma alanları.
- 2214 Yayla hayvancılığı
(*Highland pastoralism*)
Otlaklarda yapılan hayvancılık. Bu tip hayvancılık geniş otlaklara sahip bölgelerde hayvanların yıl boyunca veya yılın belli bir bölümünde otlatılmasına dayanır. Ülkemizde yörüklerin yaptıkları hayvancılık bu tipe örnektir.
- 2215 Yaylacı
(*Highland pasture users*)
Yazları sürüleriyle yaylaya çıkan ve yazı orada geçiren çiftçi ve hayvan sahipleri.
- 2216 Yaylak
(*Summer pasture*)
1) Bir veya birkaç köy veya beldeye münferiden veya müştereken hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazi.
2) Çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yerlerdir.
- 2217 Yedek dolu savak
(*Emergency spillway*)
Hizmet dolu savağı kapasitesinin üzerindeki anormal taşkın debilerini geçirmek üzere, genellikle göletten bir miktar uzakta, kazılarak oluşturulan veya doğal olarak bulunan bir kanaldır. Yedek dolu savağında kontrol düzeni nadiren bulunur ve rezervardaki yüksek su düzeyinin geçebileceği, alçak kretli bir toprak dolgu kullanılabilir. Taşkın süresince yükselen rezervuar su düzeyi, bu dolgu düzeyini geçince, su bunun üzerinden aşar. Buradaki dolgu, üzerinden aşan su tarafından sürüklenmeyecek şekilde oluşturulmuş olup böylece gelen fazla taşkın suları ana gövdeye zarar vermeden bu savaktan akıp giderler.
- 2218 Yem
(*Fodder*)
1) Evcil hayvanların yiyecekleri.
2) Sığır, keçi, at, koyun gibi hayvanlara yenmesi için verilen kurutulmuş ot, kepek, saman gibi ürünler.
- 2219 Yem bitkisi
(*Fodder plants*)
Özellikle sığır, koyun, keçi, at, kümes hayvanları gibi hayvanları beslemede kullanılan ve kesme ve taşıma suretiyle onlara sağlanan yem maddeleridir. Hayvan yemlerinin büyük bölümü bitkilerden elde edilmekte, ancak bazı yemlerin üretiminde bitkisel olmayan diğer bazı maddeler de hayvan yemine ilave edilebilmektedir.

- 2220 Yeniden ormanlaştırma
(*Reforestation*) *Bkz. Orman içi ağaçlandırma.*
- 2221 Yenileme yeteneği
(*Regenerative power*) Canlıların ve ekosistemlerin, kaybolan organlarını ve fonksiyonlarını, iç ve dış faktörlere bağlı olarak yenileme kudret ve yeteneği.
- 2222 Yenilenebilir doğal kaynak
(*Renewable natural resource*) 1) Kullanılmalarını takiben doğal süreçler veya insan faaliyeti sonucu yeniden büyüeyebilen ve yenilenebilir kaynaklar. Örneğin balıklar ve ormanlar yenilenebilir kaynaklardır. Mineraller ve fosil yakıtlar yenilenebilir olmayan kaynaklardır. Toprak kalitesi, asimilasyon kapasitesi, ekolojik destek sistemleri çok yavaş yenilenebildiğinden bunlara yarı yenilebilir kaynaklar denir.
2) Kendini doğal biçimde yenileyen, ya da insan müdahalesi ile yenilenebilir, ağaç, hava, su gibi doğal kaynaklar.
- 2223 Yenilenebilir enerji
(*Renewable energy*) Kendilerini yenileme kabiliyetine sahip doğal kaynaklardan elde edilen ve bu suretle insanlar tarafından sürdürülebilir enerji tüketimini mümkün kılan enerji çeşitleri (güneş, rüzgar, jeotermal, gibi enerjiler).
- 2224 Yenilenebilir enerji kaynakları
(*Renewable energy sources*) Güneş, rüzgar, su, biyokütle, gelgit enerjileri gibi yenilenebilir ve kullanmakla tükenmeyen enerji kaynakları.
- 2225 Yenilenebilir kaynaklardan gelen enerji
(*Energy obtained from renewable resources*) Rüzgâr, güneş, jeotermal, dalga, gel-git, hidroenerji, atık depolama alanı gazı, kanalizasyon arıtma tesisi gazı ve biyogazları gibi yenilenebilir fosil dışı enerji kaynakları.
- 2226 Yenilenemeyen doğal kaynak
(*Non-renewable resource*) Bir kez kullanıldıktan sonra, bir daha yerine gelmeyen, kendi kendini yenilemeyen, tüketilebilir nitelikteki doğal kaynak.

- 2227 Yenilik *Bkz. Buluş.*
(*Innovation*)
- 2228 Yer üstü sulama *Suyun toprak yüzeyinde yer çekimi etkisiyle dağıtımına dayalı olan ve geleneksel olarak en yaygın şekilde uygulanan bir sulama sistemidir. Bu sistemde su tipik olarak tarlanın en yüksek noktasından veya kenarından itibaren salınır ve yüzeysel akışla tüm alanı kaplayarak ve bu arada toprağa süzülerek akması sağlanır.*
(*Surface water irrigation*)
- 2229 Yeraltı akarsuyu *Yeraltında büyük boşluklar veya mağaralar içinde akan yeraltı suyu*
(*Subterranean stream*)
- 2230 Yeraltı suyu *1) Yerüstü su kaynaklarından sızan ya da yağmur yoluyla yenilenen, yer yüzeyinin altında yataklanan durgun ve hareket halindeki su oluşumları.*
2) Yerin altında geçirimsiz bir tabaka üzerindeki taşların çatlak ve gözenekleri ile kumlu, milli depoların boşlukları içersinde tutulan su. Yeraltı suyu ile doymuş olağan kuşağa "Doymuş Kuşak (Saturated Zone)" denir. Suyun kapillarite ile yükseldiği ve bitkilerin su aldığı kapillar saçak bulunur.
(*Underground water*)
- 2231 Yeraltı suyu akışı *Akımın yeraltına sızarak yeraltı suyuna karışan ve sonra bir akarsu yatağına bir kaynak veya süzülme yoluyla ulaşan kısmı.*
(*Ground-water runoff*)
- 2232 Yeraltı suyu dolumu ve boşaltımı (toprak suyu reşarjı ve deşarjı) *Suyun, topraktan dışarıya hareket ederek uzaklaşmasıdır. Yağmur ile toprağa giren su yer çekimi ile aşağıdaki toprak tabakalarına doğru, aküfer denen su ile doymuş bir tabakaya ulaşana kadar süzülür. Bu şekilde toprağın ve kayaların boşluklarını dolduran suya yeraltı suyu ve su ile doymuş bu tabakanın üst yüzeyine su tablası denir. Toprak içindeki suyun aküfer denen su toplama sahalarında toplanmasına yeraltı suyunun dolumu, daha sonra buradan boşaltma (deşarj) noktaları vasıtasıyla dışarıya uzaklaşmasına yeraltı suyu boşaltımı (deşarjı) denir. Yeraltı suyu akımının ölçü birimi tipik olarak m³/saniyedir. Özet olarak yeraltı suyu boşaltımı (deşarjı), yeraltı suyunun bir aküfer içinden hacimsel akış oranıdır.*
(*Groundwater recharge and discharge*)
- 2233 Yeraltı suyu rezervuarı *Gelecekteki çekim ve kullanım için içinde yeraltı suyu depolanmış rezervuar.*
(*Groundwater reservoir*)

- 2234 Yer çekimi erozyonu *Bkz. Kütle hareketleri.*
(*Gravity erosion*)
- 2235 Yerçekimi suyu Toprağın içine, alt katlarına ve dışına doğru yer çekiminin etkisi altında hareket eden su.
(*Gravitational water*)
- 2236 Yerel alan kalkınma programı Sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinde ve çabalarında yerel topluluklara, yerleşmeye ve mikro-girişimlere kilit rollerin verilmesini öngören program. Bu program, ilgili faaliyetlerin ulusal eylem planlarına tam olarak entegre edilmesini, çevresel ve sosyal hususlarla entegrasyonu ve çölleşmeden etkilenen alanlarda yaşayan insanların yoksulluklarının azaltılması ve yaşam standartlarının iyileştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamalı ve kapsmalıdır.
(*Local area development programme (LADP)*)
- 2237 Yerel bilgi Belli bir kültür veya toplumun sahip olduğu, o kültür veya topluma has bilgi.
(*Indigenous knowledge (local knowledge)*)
- 2238 Yerel düzeyde kapasite geliştirme Gelişmekte olan toplumlarda yaşayan insanların, kendi sorunlarının üstesinden gelmeye ve yoksulluktan kurtulmaya yönelik becerilerinin, ehliyetlerinin ve kapasitelerinin güçlendirilmesi.
(*Capacity-building at local level*)
- 2239 Yerel topluluk Ortak belli bir yaşam alanını paylaşan, ortak kurumlara sahip olan nispeten küçük bir insan grubu. Ortak yaşam alanı dışında ortak başka bir şeye sahip olan daha geniş insan birliktelikleri için de topluluk ifadesi kullanılabilir (ulusal toplum, donör toplumu, gibi).
(*Local community*)
- 2240 Yerel tür (yerli tür) 1) Belli bir alan veya bölgede doğal olarak görülen flora veya fauna türü.
(*Native species (indigenous species)*) 2) Belli bir alanda, halen veya geçmişte, doğal yayılış gösteren ve insanların doğrudan veya dolaylı müdahalesi olmadan yayılış gösterebilecek tür, alt tür veya daha alt takson.

- 2241 Yerinde koruma (in-situ koruma) (*In-situ conservation*) Ekosistemlerin ve doğal yaşam ortamlarının korunması, doğal tür popülasyonlarının doğal çevrelerinde, evcilleştirilmiş veya kültüre alınmış türlerin ise ayırt edici özelliklerini geliştirdikleri çevrelerde muhafazası ve geri kazanılması.
- 2242 Yerinde (in situ) oluşmuş (toprak) (*In-situ soil*) Bulunduğu yerde oluşan veya cereyan eden ayrışma. Toprak biliminde, bulunduğu yerde kalmış olan toprak. Bu terim, doğadaki çeşitli oluşumların yerinde olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılır.
- 2243 Yerinde (in-situ) koruma (bitki veya hayvan gen kaynakları) (*In situ conservation (plant or animal gene resources)*) 1) Gen kaynaklarının genetik bütünlüğünü, orijinal habitat veya doğal ortamlarının evrimsel dinamik ekosistemleri içinde (doğal yerlerinde) muhafaza etmek suretiyle korumaya yönelik bir koruma yöntemi.
2) Gen kaynaklarının kendi ekosistemleri ve doğal habitatları içinde muhafazası ile korunması.
- 2244 Yerleşik toplum (*Sedentary society*) Bir yerden başka bir yere göç etmeksizin aynı bölgelerdeki yerleşmelerde yaşayan toplum.
- 2245 Yerleşik toprak (*Sedentary soil*) Bir yerdeki kayaların parçalanması ve ayrışması sonucu oluşan toprak. Bunlara örnek olarak bir yerdeki iklim ve bitki örtüsü koşulları altında oluşmuş zonal topraklar verilebilir.
- 2246 Yerleşim alanı (yerleşke) (*Residential area, settlement area*) 1) Barınmak amacıyla bir veya birkaç evden yüzbinlerceye varan sayıda evlerin bir arada bulunduğu, insanların yaşama ortamı. Yerleşmeler işlevleri ve nüfuslarına göre kırsal ve kentsel yerleşmeler olarak ikiye ayrılır.
2) Konut, konaklama, turizm, sanayi, askeri ve benzeri amaçlar için kullanılmak üzere planlanarak yapılaşmış veya eskiden beri bu amaçla kullanılan planı bulunmayan kasaba, belde ve köy yerleşik alanları ile arsa niteliği kazanmış araziler.
- 2247 Yerli (*Native*) Köken itibariyle bir yere ait olan bitki veya hayvan.
- 2248 Yerli halk (*Indigenous people*) Atalarından beri belli bir alanda veya ülkede yaşamakta iken bu alana/ülkeye sonradan gelen ve yerleşen farklı geçmişe ve kültüre sahip insanların üstülüğü altında yaşamakta olan insanlar.

- 2249 Yeşil gübreleme
(*Green manuring*) Yeşil bitki materyalinin toprağı islah etmek üzere toprağı gömülmesi.
- 2250 Yeşil alanlar
(*Green areas*) Yerleşim yerlerinde, daha çok bitki yetiştirmek amacıyla ayrılmış ve buna göre düzenlenmiş yerlerdir. Halka spor, oyun ve dinlenme imkanları sağlayan yerlerdir.
- 2251 Yeşil büyüme
(yeşil gelişme)
(*Green growth*) Doğal kaynakların sürdürülebilir olarak kullanımına dayalı bir ekonomik büyüme (gelişme) yolu. Klasik endüstriyel ve ekonomik büyümeye, küresel düzeyde alternatif yaratmaya yönelik bir anlayış. *Bkz. Yeşil ekonomi.*
- 2252 Yeşil devrim
(*Green revolution*) 1960'lı yıllardan itibaren başta Güneydoğı Asya ülkelerinde bazı tahıl türlerinde (buğday, arpa, çeltik) yüksek verim alınması amacıyla yapılan islah çalışmalarının ortaya çıkardığı üretim artışı.
- 2253 Yeşil ekonomi
(*Green economy*) Çevresel risklerin ve ekolojik yetersizliklerin azaltılmasını sağlamayı amaçlayan ve sürdürülebilir kalkınmayı çevreyi tahrip etmeden gerçekleştirmeyi öngören bir ekonomidir. UNEP'in 2011 yılında hazırlanan Yeşil Ekonomi Raporu, düşük karbon ve doğal kaynakların etkin kullanımı yanında adil paylaşım ve sosyal boyutun dikkate alınması gerekliliğine de dikkati çekmektedir.
- 2254 Yeşil gübre
(*Green manure*) Toprağın organik madde içeriğini artırma, strüktürünü islah etme ve erozyona duyarlılığını azaltma amaçları ile yeşil iken ve genellikle çiçeklenme döneminde sürülerek toprağı karıştırılan bitkilerin oluşturduğu gübre.
- 2255 Yeşil gübre bitkileri
(*Green manuring crops*) Toprakların organik madde kapsamlarını artırmak amacı ile çiçeklenme döneminde toprağı gömülme üzere yetiştirilen bitkiler. Baklagiller en iyi yeşil gübre bitkileridir. Yeşil gübre bitkileri gömülünceye kadar örtü bitkisi olarak da rol oynarlar.
- 2256 Yeşil kuşak
(*Green belt*) Belli bir bölge veya bir yerleşim yeri çevresinde ağaçlandırma ve otlandırma ile yapılan yeşillendirme. Bu kuşakta, rekreasyon alanı ve parklar ile halkın yararlanacağı sportif tesisler de oluşturulmaktadır.

- 2257 Yeşil kuşak ağaçlandırması
(*Green belt afforestation*)
- Bir toplumun yaşam bölgesini çevreleyen, ağaçlar ve yeşil bitki örtüsü ile kaplı alanlardır. Diğer bir tanımla göre yeşil kuşak, aşağıdaki amaçlarla, ağaç ve ağaççıkların dikilmesi ve bakımı ile oluşturulan bir örtü kuşağıdır: (i) çölleşmenin yayılımının önlenmesi; (ii) doğal ve yarı doğal ortamların korunması; (iii) kentsel yerleşim alanlarında hava kalitesinin iyileştirilmesi; (iv) kentsel alanlarda yaşayan insanlar için bu alanların yakınında rekreasyon ve doğa eğitimi imkanları oluşturmak ve (v) kırsal alanların kendine has karakterinin, kentsel alan yayılımı ile yok olma tehdidinde karşı korumak.
- 2258 Yeşillik
(*Greenness*)
- Bitki örtüsünün fotosentetik olarak aktif radyasyonu absorbe etme (tutma) derecesidir. Çoğunlukla, Normalleştirilmiş Fark Vejetasyon Endeksi'nin (NDVI) veya Geliştirilmiş Vejetasyon Endeksi'nin (EVI) kullanılması ile belirlenir.
- 2259 Yetiştirme ortamı (yetiştirme muhiti)
(*Growing site, growing environment*)
- Coğrafi konumu belli bir yerde canlıların yaşamasını sağlayan ve onları devamlı etkisi altında bulunduran iklim, yeryüzü şekli, anakaya/toprak koşullarının oluşturduğu, bu koşullar arasında karşılıklı bir denge ve dinamik ilişkilerin bulunduğu ekolojik bir birimdir.
- 2260 Yetiştirme ortamı endeksi
(*Site index*)
- Mevcut yetiştirme ortamı koşulları altında, toprağın orman yetiştirme yönünden verimliliğinin kantitatif olarak değerlendirilmesinde kullanılan endeks. Genellikle ağaçların belli bir yaşta (örneğin 100) ulaştığı boy verimlilik ölçüsü olarak kullanılır.
- 2261 Yetiştirme ortamı şartları
(*Site conditions*)
- Ormanda ağaçların artım ve büyümesini etkileyen toprak/anakaya, iklim, yeryüzü şekilleri ve canlılar faktörleri.
- 2262 Yıkınma (toprak)
(*Leaching*)
- Bkz. Süzülme.*
- 2263 Yıl boyu otlatma
(*Year-long grazing*)
- Meralarda planlı otlatma kuralları gözetilmeden rastgele ve bütün yıl boyunca yapılan otlatma. Kar örtüsü ile kaplı olma nedeniyle geçen aylar da "yıl boyu" kavramı içine girer.
- 2264 Yıllık bitki
(*Annual crop*)
- Yaşamını bir yıl içinde tamamlayan bitki.

- 2265 Yıllık olağan ETA (ETA)
(*Annual allowable cut, annual yield*) Sürdürülebilirlik ilkelerine uygun biçimde, ormandan yıllık olarak (veya belirli zaman aralıklarıyla) çıkarılması uygun görülen ürün (genellikle hacim/ha olarak). Ormandaki yıllık olağan ETA içinde şunlar vardır: Gerçekleşen yıllık ara hasılat ETA'sı + Gerçekleşen yıllık son hasılat ETA'sı + Gerçekleşen Yıllık Olağanüstü ETA (biyotik ve abiyotik olaylarla meydana gelen olağanüstü hasılat). Örneğin yangın, rüzgâr devriği, kar kırığı, böcek zararları, yol yapımları, kaçak kesim, vs...). Amenajman planlarına göre yıllık ETA, ormandaki yıllık artım (hasıla) miktarına eşit veya (ormandaki mevcut ekolojik koşullara bağlı olarak) yıllık artım miktarından daha az olması beklenir. Ormanda mevcut hacim (veya canlı biyokütle) anapara veya kapital ise, artım o anaparanın faizi olarak düşünülür. Sürdürülebilir kaynak yönetimi için ormandan hasat edilip çıkarılan miktar (bankadan çekilen para), en fazla artım (en fazla biriken faiz) kadar olmalıdır.
- 2266 Yıllık ortalama yağış
(*Mean annual precipitation*) *Bkz. Ortalama yıllık yağış.*
- 2267 Yoğunluk
(*Density*) 1) Belli bir birim alanda nüfus, konut, gibi sıklığı. Bu sıklık km²'ye düşen nüfus veya konut sayısıyla belirlenir.
2) Belli bir kütlelin kapladığı hacmin ve ağırlığının belirlenmesi. Örneğin 00C'de 1 cm³ suyun yoğunluğunun 1 gr olması gibi. Cisimlerin yoğunluğu, sıkışma, özgül ağırlık gibi bir çok etkene bağlı olarak değişir. Örneğin suyun yoğunluğu suyun sıcaklık ve tuzluluk koşullarına göre değişiklik gösterir.
- 2268 Yok olmuş türler
(*Extinct species*) Tamamıyla yok olmuş ve soyu tükenmiş türler.
- 2269 Yoksulluğun azaltılması
(*Poverty eradication*) Mümkün olduğunca fazla sayıda insanın yaşamının yoksulluk sınırının üzerine sürekli olacak şekilde yükseltilmesini sağlayacak ekonomik büyümenin desteklenmesi.
- 2270 Yoksulluk
(*Poverty*) *Bkz. Fakirlik.*

- 2271 Yoksulluk sınırı
(*Poverty line*) Yoksulluğun sınırı olarak kabul edilen belli bir gelir veya tüketim seviyesinden geçtiği kabul edilen hat. Bu sınırın altında gelir veya tüketim düzeyine sahip olanlar yoksul, üstünde olanlar yoksul olmayan olarak kabul edilir. Dünya Bankası yoksulluk sınırı olarak fert başına aylık 38, günlük 1.25 doları kabul etmektedir (2008). Ancak, her ülkenin kendi koşullarına göre belirleyeceği yoksulluk sınırı farklı olabilecektir.
- 2272 Yosun
(*Moss*) 1) İlkel kara bitkileri. Bunlar kaya, duvar, ağaç yüzeyleri veya ıslak zeminler üzerinde yetişir.
2) Bataklık veya çamurlu yerlerde veya kıyı kenarlarında yetişen otsu bitkiler. Yosun, ayrışma, enerji ve madde dolaşımında önemli rol oynar.
- 2273 Yönelim (eğitim)
(*Trend*) Zaman içinde, kısa dönem dalgalanmaların üzerinde ve üstünde meydana gelen değişim.
- 2274 Yukarı havza
(*Upper watershed*) Bir akarsu havzasının üst bölümü ve su toplama alanıdır.
- 2275 Yumru
(*Nodule*) 1) Baklagil türü bitkilerin çoğunun köklerinde azotu bağlayan bakterilerin oluşturduğu yumru.
2) Bitkilerin kök, dal ve yapraklarında azotu tespit eden bakteri yumağından oluşan yumru.
- 2276 Yutak
(*Sink*) Bir sera gazını, aerosolu veya sera gazı oluşturabilecek maddeyi atmosferden uzaklaştıracak bir süreç, faaliyet veya mekanizma.
- 2277 Yüksek alanlar
(*Highlands*) Dağlık bölge veya yüksek dağlık plato alanları.
- 2278 Yüzey açılması
(*Deflation*) *Bkz. Deflasyon.*
- 2279 Yüzey akımı
(*Runoff*) *Bkz. Akış.*

- 2280 Yüzey altı akış
(*Subsurface flow*
(*interflow*)) Yağışın su tablasına kadar inmeyen ve fakat akarsulara satıh (yüzey) altından akan akımın girdabi, türbülanslı ve tabanda laminar şeklinde akan kısmı
- 2281 Yüzey drenajı
(*Surface drainage*) 1) Yüzeyde birikerek ürünlere zarar veren ve toprak içine yayılması arzu edilemeyen (dahili drenaj problemi yaratabilecek) fazla suyun sığ hendekler ve diğer uygun tedbirlerle uzaklaştırılması.
2) Bu amaçla tesis edilen drenaj sistemi.
- 2282 Yüzey erozyonu
(*Surface erosion*) Eğimli bir arazi üzerinde toprak parçacıklarının yağmur suları etkisi ile yerlerinden oynatılıp, eğim yönünde aşağı doğru taşınması olayıdır. Arazi eğiminin muntazam ve yüzeyin düz olduğu yerlerde, yüzeysel akışın çizgi halinde veya derecikler şeklindeki belli kanallarda yoğunlaşmadığı durumlarda yağmur damlacıklarının etkisi ile yerlerinden kopan toprak parçacıklarını yüzeysel akışa geçen suların taşınması ile meydana gelen erozyondur. Yüzey erozyonunda arazi yüzeyi ne kadar düz olursa olsun, sathi akışa geçen sular bazı sığ oluklar meydana getirebilir. Bunlar dikkat çekecek derecede değilse yüzey erozyonu içinde kabul edilebilir, çizgiler halinde belirginlik kazanmışsa, oyuntu erozyonunun ilk aşamasından söz edilmesi daha doğrudur. Bu çeşit erozyon, arazi yüzeyinin tamamına yayılmış olduğundan ve çoğu zaman suda süspansiyon olarak veya eriyik halinde taşınan toprak açık bir şekilde gözle görülmediğinden ve arazi yüzeyindeki değişim de kısa sürede olmadığından, erozyon tahribatı hemen fark edilememektedir.
- 2283 Yüzey toprağı
(*Surface soil*) Toprağın genel olarak toprak işleme ile hareket ettirilen en üst kısmı. İşlenmeyen topraklarda buna tekabül eden 7.5 - 10 cm'den 20-25 cm'ye kadar değişen kısımdır. Buna çoğunlukla "pulluk katmanı", "Ap katmanı" ve "Ap horizonu" da denmektedir.
- 2284 Yüzeyde (satıhta) tutulan su
(*Surface retention*) Yüzeysel akış meydana geldiği zaman zemin yüzeyi üzerinde ince bir tabaka halinde depolanan yağış suyu. Bu, yüzeysel akışa katılmayan çukurluk depolamasını kapsamaz. Bu şekilde tutulan su derinliği, sarfiyatla yüzeysel akışa katılan su miktarı arasında bir denge meydana gelinceye kadar artar.
- 2285 Yüzeye çıkma
(*Outcrop*) Dünya yüzeyindeki bir jeolojik formasyonun veya yapının yüzeye çıkması.

2286 Yüzeysel akış *Bkz. Akış.*
(*Runoff*)

2287 Yüzeysel su Kaynak suyu, çay, dere, nehir, ırmak, tabii ve suni göller ile geçiş ve kıyı suları.
(*Surface water*)

Z

- 2288 Zaman ölçeği
(*Time scale*) Bir mineral toprakta, en yüksek organik madde birikmesinin, en yüksek biyolojik aktivitenin olduğu ve/veya alüminyum ve demir oksitlerle, silikat killerinin yıkanmaya maruz kaldığı yüzey horizonu.
- 2289 Zehirleyici etki
(zehirlilik)
(*Toxicity*) Bir maddenin bir organizmaya zarar verme derecesidir. Bu etki, hayvan, bakteri veya bitki gibi bir organizmanın tümü üzerinde veya bir organizmanın hücre gibi bir alt yapısı veya karaciğer gibi bir organı üzerinde olabilir.
- 2290 Zemindeki buharlaşma
(*Soil evaporation*) Zemin içindeki sudan atmosfere buharlaşma yoluyla meydana gelen su kaybı.
- 2291 Zenginleştirme oranı
(*Enrichment ratio*) Bir mineral toprakta en yüksek organik madde birikmesinin, en yüksek biyolojik aktivitenin olduğu ve/veya alüminyum ve demir oksitlerle, silikat killerinin yıkanmaya maruz kaldığı yüzey horizonu.
- 2292 Zenginlik
(*Richness*) Ekolojide bir sahada bulunan tür sayısı. Bu zenginlik, uygun iklim ve toprak ile engembeli topografya koşullarının olduğu yerlerde fazladır.
- 2293 Zon (kuşak)
(*Zone*) Sınırları belli olan veya olmayan bir bölge, bir kuşak. Dünya üzerindeki herhangi bir alan, belli bir özelliği (iklim bölgesi, toprak, bitki ve hayvan yaşama alanı gibi) itibarıyla diğer bölgelerden ayrılan alan.
- 2294 Zonal toprak
(*Zonal soil*) 1) Geniş coğrafi alanlar ya da zon'lar için karakteristik olan ve gelişmesinde en büyük etkiyi iklim ve bitki örtüsünün gösterdiği bir profile sahip olan toprak.
2) Herhangi bir bölgede iklim ve bitki örtüsü şartlarına göre oluşmuş ve normal profil özelliğine sahip olan, yani A, B ve C horizonları bulunan topraklardır. Ayrıca bu toprakların oluşması için yüzeyin düz ve hafif engembeli olması ve yüzey sularının sızması gereklidir. Bu takıma giren başlıca topraklar: tundra, podzol, kahverengi orman, kırmızı Akdeniz, kahverengi, kestane renkli topraklar, çernozyomlar, lateritler ve çöl topraklarıdır.

2295 Zonoekoton
(Zonoecotone)

İki iklim kuşağı arasındaki geçiş bölgesi. Ülkemizde Akdeniz ve İç Anadolu iklimleri arasında geçiş bölgesi olan Göller Bölgesi, Karadeniz ve Akdeniz iklimleri arasında kalan Marmara Bölgesi, Karasal iklimle Akdeniz iklimleri arasında yer alan Güneydoğu Anadolu ekolojik bölgeleri birer zonoekotondur.

---

2. DİZİN

No.	Sözcük/ifade	Terimin İngilizcesi	No.
1	A horizon	A horizon	1
2	AB horizonu	AB horizon	2
3	ABC toprağı	Abandoned land	1914
4	Abiotik	ABC soil	3
5	Abiyotik faktörler	Abiotic	4
6	Absorpsiyon (bitki)	Abiotic factors	5
7	AC toprağı	Abnormal, anomaly	110
8	Açık çalılık	Above ground biomass	2024
9	Açık havza	Absolute agricultural land	1391
10	Açık kanal	Absolute humidity	1389
11	Açık sistemler	Absolute maximum temperature	1388
12	Adaptasyon	Absolute minimum temperature	1387
13	Adezyon	Absolute poverty	1392
14	Adsorpsiyon	Absolute poverty line	1393
15	Aerobik organizmalar	Absolute temperature	1390
16	Afet	Absorption (plant)	6
17	Afet etkileri azaltımı (afet riski azaltımı)	Absorption terrace (retention terrace)	670
18	Afet risk yönetimi	AC soil	7
19	Afet riski	Accelerated erosion	945
20	Afet yönetimi	Acceptable risk	1034
21	Agregat (toprak kümesi)	Acclimatization	63
22	Agregat parçalanması	Acid rain	173

23	Agro-biyoeçitlilik	Acid rock	171
24	Agro-ekoloji (tarım ekolojisi)	Acid soil	172
25	Agro-ekosistem (tarım ekosistemi)	Acidic deposition	170
26	Agroforestry (tarım-ormancılık karma sistemleri, tarımsal ormancılık)	Acidification	174
27	Agro-klimatoloji	Action plan	749
28	Agroloji	Active population	65
29	Agronomi	Active root area	64
30	Agronomik önlem	Activity	751
31	Ağaç	Actual land degradation	66
32	Ağaç kabuğu	Acute poverty	68
33	Ağaç sınırı (ağaç yetişme sınırı)	Adaptation	12
34	Ağaç bozkırı (ağaç stepi)	Adaptive capacity	2107
35	Ağaççık	Adhesion	13
36	Ağaçlandırma	Administrative measures to control erosion	708
37	Ağaçlık alan	Administrative unit	968
38	Ağır metaller	Adsorption	14
39	Ağır otlatma	Adverse effects of climate change	984
40	Ağır toprak	Advocacy	1648
41	Ahır hayvancılığı	Aerial photo	902
42	Ahşap Eşik	Aerial survey	904
43	Akaçlama drenaj	Aerobic organisms	15
44	Akarsu	Affected areas	736

45	Akarsu akım azalması	Affected countries	739
46	Akarsu gücü	Affected country parties	738
47	Akarsu kıyı erozyonu	Affected ecosystems	737
48	Akarsu kıyı erozyonu kontrolü	Afforestation	1454
49	Akarsu kıyı ormanı tampon sistemi	Agenda 21	875
50	Akarsu rejimi	Aggregate	21
51	Akarsu sediment verimi	Agricultural biological diversity	1849
52	Akarsu sedimenti (akarsu tortulu)	Agricultural catchment	1847
53	Akarsu yatağı	Agricultural development	1852
54	Akarsu yükü	Agricultural drought	1854
55	Akdeniz iklimi	Agricultural drought action plan	1855
56	Akıllı kullanım	Agricultural drought management	1856
57	Akım (debi)	Agricultural land	1843
58	Akım ölçer	Agricultural land (agricultural area)	1842
59	Akım rejimi	Agricultural monitoring and information system	1851
60	Akış (yüzeysel akış)	Agricultural pollution	1853
61	Akış depolanması	Agricultural system	1858
62	Akış sarfiyatı	Agricultural terraces	1848
63	Aklimatizasyon	Agricultural water productivity	1859
64	Aktif kök bölgesi	Agriculture	1841
65	Aktif nüfus	Agriculture without soil	2032
66	Aktüel arazi bozulumu	Agro-biodiversity	23
67	Akifer	Agro-climatology	27

68	Akut yoksulluk	Agro-ecological zone	1850
69	Alan	Agro-ecology	24
70	Alçak arazi (alçak alan)	Agro-ecology	1845
71	Alçıtışı (jips)	Agro-ecosystem	25
72	Alg	Agro-ecosystem	1846
73	Alıkoyma (suyun toprakta alıkonulması)	Agroforestry	1857
74	Alınabilir besin	Agroforestry (agroforestry systems)	26
75	Alkali toprak	Agrology	28
76	Alkalen toprak	Agronomic measure	30
77	Alüvyal	Agronomy	29
78	Alüvyon	Air pollution	903
79	Alpin	Air porosity	1984
80	Alpin kuşak	Air pressure	901
81	Alpin mera	Algae	72
82	Alpin vejetasyon (alpin bitki örtüsü)	Alien species	2151
83	Alt bölgesel eylem programı (ABEP)	Alignment of NAPs with the UNCCD's Ten Year Strategy	2090
84	Alt bölgesel teşkilat (ABT)	Alkali soil	75
85	Alt familya	Alkaline soil	76
86	Alt havza	Alluvial	77
87	Alt toprak	Alluvial cone	96
88	Alt toprak işleme	Alluvial fan	98
89	Alt toprak tarımı	Alluvial flood plain	97
90	Alt tür	Alluvial meadow soil	95

91	Alternatif enerji kaynakları	Alluvial soil	93
92	Altimetre	Alluvium	78
93	Alüvyal toprak	Alluvium	94
94	Alüvyum	Alpine	79
95	Alüvyal çayır toprağı	Alpine pasture (alpine meadow)	81
96	Alüvyal koni (birikinti konisi)	Alpine vegetation	82
97	Alüvyal taşkın ovası	Alpine zone	80
98	Alüvyal yelpaze	Alternative energy sources	91
99	Amaç	Altimeter	92
100	Ana akarsu	Altitudinal zones	158
101	Ana kaya (ana materyal)	Anabatic wind	104
102	Ana kaya ayrışması	Andesite	106
103	Ana sel deresi	Angiosperms	1064
104	Anabatik rüzgar	Animal husbandry	917
105	Anahtar tür	Annual allowable cut (annual yield)	2265
106	Andezit	Annual crop	2264
107	Ani taşkın (ani sellenme)	Anthrophic soil	111
108	Anız	Anthropogenic (human induced)	116
109	Anız yakma.	Anthropogenic ecosystems	113
110	Anormal	Anthropogenic emission	114
111	Antropik toprak	Anthropogenic influence (anthropogenic impact)	999
112	Antropojen bozkır	Anthropogenic influences (anthropogenic impacts)	115
113	Antropojen ekosistemler	Anthropogenic steppe	112

114	Antropojen emisyon (insan kaynaklı salınım)	Aquaculture	1746
115	Antropojen etkiler	Aquaculture	1757
116	Antropojen (insan kaynaklı)	Aquatic ecosystem	1761
117	Ara bağlantılar	Aquatic fauna	1762
118	Arap Magreb Birliği (AMB)	Aquatic flora	1763
119	Arazi	Aquifer	67
120	Arazi bozulumu	Aquifuge	809
121	Arazi Bozulumunun Ekonomisi Girişimi (ABEG)	Arab Magreb Union (UMA)	118
122	Arazi Bozulumunun Dengelenmesi (ABDG)	Arable land	614
123	Arazi Bozulumunun Dengelenmesi Hedefi	Arboreta	161
124	Arazi değerlendirme	Area	69
125	Arazi drenajı	Arid (dry)	1234
126	Arazi eğimi	Arid climate	1243
127	Arazi ekosistemleri	Arid erosion (drought erosion)	1254
128	Arazi etüdü	Arid land	1241
129	Arazi ıslahı	Aridification (desiccation)	1259
130	Arazi izleme sistemi (Türkiye'nin)	Aridity	1252
131	Arazi kabiliyet sınıflaması	Aridity index	1253
132	Arazi kapasitesi (tarla kapasitesi)	Artificial fertilizer	1780
133	Arazi kullanıcıları	Artificial forest	1782
134	Arazi kullanım kabiliyeti haritası	Artificial pastures	1781
135	Arazi kullanım kısıtlaması	Artificial regeneration	1779

136	Arazi kullanım planı	Artificial re-vegetation	2182
137	Arazi kullanım planlaması	Artificial water body	2183
138	Arazi kullanım türü	Aspect (exposure)	205
139	Arazi kullanımı	Assimilation	169
140	Arazi kullanımı-arazi kullanım değişikliği-ormancılık (AKAKDO)	Atmosphere	186
141	Arazi kullanma kabiliyeti	Available moisture capacity of soil	1952
142	Arazi kullanma kabiliyeti alt sınıfı	Available nutrient	74
143	Arazi kullanma kabiliyet sınıfları	Available nutrients	2192
144	Arazi kullanma kabiliyeti sınıflandırılması	Available water	2193
145	Arazi örtüsü	Avalanche	422
146	Arazi örtüsü değişimi	Avalanche erosion	423
147	Arazi örtüsü sınıflama sistemi (AÖSS)	Average annual flood	1497
148	Arazi reformu	Awareness	754
149	Arazi rehabilitasyonu	Awareness raising	753
150	Arazi şekli	Azonal soils	193
151	Arazi sınıflaması	Azonal vegetation (azonal plant cover)	194
152	Arazi tasarrufu (arazi kullanım imtiyazı)	Azotobacter	198
153	Arazi tesviyesi (tarımsal arazi)	B horizon	201
154	Arazi toplulaştırması	Backward erosion	842
155	Arazi üstü akım	Bacterium	209
156	Arazi verimliliği	Badland	449
157	Arazi yetenek sınıflaması	Bank protection (stream)	1147
158	Arazi yükselti kuşakları	Bank stabilizing walls	1144

159	Arazi buharlaşması	Bank storage	2173
160	Arazilerin fiziksel bozulumu	Barchans	214
161	Arberetum	Bareland (denuded land)	425
162	Arıcılık	Bare-rooted seedling	426
163	Artım (ormancılıkta)	Bark	32
164	Aşağı alanlarda etkiler	Barometer	215
165	Aşağı havza	Barrier lake	1673
166	Asalak	Base flow	1813
167	Aşılama (bitki)	Baseline	1590
168	Asılı sedimantasyon (asılı tortul)	Basic	224
169	Asimilasyon (özümleme)	Basin terrace (catch basin, microbasin)	1425
170	Asit depolanması	Bed depth	2205
171	Asit kaya	Bed load	2209
172	Asit toprak	Bed slope	1814
173	Asit yağmuru	Bee-keeping (apiculture)	162
174	Asitleşme	Below ground biomass	1959
175	Aşınabilir	Bench terrace	1655
176	Aşınırlılık	Benchmark and indicators	1091
177	Aşırı bazik kaya	Beneficiaries	2187
178	Aşırı drenaj	Beneficiary country	2190
179	Aşırı hayvan stoku	Best available technique	1341
180	Aşırı ısınma	Best practices	676
181	Aşırı otlatma	Biennial plant	971

182	Aşırı tarım (sömürücü tarım)	Bilateral official development assistance (BODA)	972
183	Aşırı tüketim (aşırı kullanma)	Binding	204
184	Atık	Bio-accumulation	287
185	Atık su	Bio-capacity	284
186	Atmosfer	Biodegradation	275
187	Av ve yaban hayatı yönetimi	Biodiversity loss	290
188	Ayırar tür (anahtar tür)	Bio-ecology	276
189	Ayırıcı erozyon (seçici erozyon)	Bio-energy	277
190	Ayrışma	Biogenesis	282
191	Ayrışmış kayaç	Biogenetic reserves	279
192	Azaltılmış veya sıfır sürüm	Biogeography	274
193	Azonal topraklar	Bio-geomorphology	283
194	Azonal vejetasyon (Azonal bitki örtüsü)	Bio-indicator	281
195	Azot	Biologic erosion	295
196	Azot bağlama	Biological clock	300
197	Azot bağlayan bitki	Biological combating	298
198	Azot bakterileri	Biological degradation	293
199	Azot döngüsü (azot dolaşımı)	Biological diversity	289
200	Azot tutumu	Biological equilibrium	294
201	B horizonu	Biological potential	299
202	Bağıl nem	Biological production	301
203	Bağlanmış su	Biological productivity	302
204	Bağlayıcı	Biological resources	297

205	Bakı	Biological structure	303
206	Bakir alanlar (yabanıl alanlar)	Biomass	285
207	Bakir orman	Biomass fuels	286
208	Baklagiller	Biome	304
209	Bakteri	Biophysics	278
210	Balçık	Biosafety	280
211	Baltalık orman	Biosphere	305
212	Baraj	Biosphere reserve	306
213	Baraj gölü	Biota	307
214	Barkan (kum tepciği)	Biotechnical methodologies	308
215	Barometre	Biotechnology	309
216	Başarı hikayesi	Biotic	310
217	Baskı grubu	Biotic factors	312
218	Baskın türler	Biotic factors	366
219	Baskıya dayanım	Biotical environment	311
220	Başlangıç halindeki erozyon	Biotope	313
221	Başlangıçta tutulan su	Black surf soil	1696
222	Bataklık	Block	314
223	Bayrak tür	Blok slumping	315
224	Bazık	Blossom	430
225	Beklenen sonuçlar	Blown-out land	2113
226	Belirsizlik	Border irrigation	1887
227	Besin	Botanical composition	324
228	Besin ağı	Botany	323

229	Besin alımı	Bottom pastures	1816
230	Besin döngüsü	Bottom width	1815
231	Besin zinciri	Bottom-up approach	1821
232	Besleme yağmuru	Bound water	203
233	Besleyici mineraller	Breed	1710
234	Bileşen (proje bileşeni)	Broad based channeled terrace	836
235	Bilgi paylaşım sistemi	Broad-based terrace	837
236	Bilgi toplama metodu	Broadleaved trees	838
237	Bilgi ve iletişim teknolojisi	Brown forest soil	1039
238	Bilim insanı	Brown podsolcic soils	1040
239	Bilim ve teknoloji ağı (BTA)	Brown soils	1041
240	Bilim ve teknoloji komitesi (BTK)	Brown steppe soil	1038
241	Bilim ve teknoloji kurumları	Brush drop	385
242	Birikinti konisi	Brush earth dam	384
243	Birikinti yelpazesi	Brush fence (barrier)	381
244	Birikme	Brush fence terrace	382
245	Birim su ihtiyacı (bitki)	Brushland	387
246	Birleşmiş Milletler (BM)	Bud	1937
247	Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (BMBCS)	Buffer strip	1830
248	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (BMÇP)	Buffer strip cropping	1831
249	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED)	Buffer zone	1832
250	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Eylem Planı (BMÇMEP)	Building vegetation cover (vegetating)	269

251	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (BMÇMS)	Bulk density	883
252	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesinin Uygulanmasını Güçlendirmek için On Yıllık Stratejik Plan	Bureau (Bureau of UNCCD)	355
253	Birleşmiş Milletler Çölleşme Konferansı (BMÇMS)	Bureau of the Conference of the Parties (COP)	1840
254	Birleşmiş Milletler Ekonomi ve Sosyal İşler Konseyi	Buried soil	859
255	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)	C horizon	364
256	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP)	Cadastre	1036
257	Bitki	Calcareous	1045
258	Bitki besin maddesi	Calcareous crust	1156
259	Bitki birliği	Calcareous soils	1046
260	Bitki coğrafyası	Calcite	1053
261	Bitki formasyonu	Calcium	1054
262	Bitki iklimi	Calorie	1052
263	Bitki örtüsü	CAM plants	365
264	Bitki örtüsü oranı	Cambium	1055
265	Bitki örtüsünün yağış tutma kapasitesi	Canopy cover	268
266	Bitki sosyolojisi	Canopy cover	1906
267	Bitki su sarfiyatı	Canyon (gorge)	1061
268	Bitki tepe örtüsü	Capacity	1065
269	Bitkilendirme	Capacity building (capacity development)	1066
270	Bitkilerin Korunması için Küresel Strateji	Capacity-building at local	2238

	(BKKS)	level	
271	Bitkilerin yaşam beraberliği	Capacity-building initiative	1067
272	Bitkisel önlemler	Capillarity	1069
273	Bitkisel rüzgar erozyonu kontrol yöntemleri	Capillary activity	1068
274	Biyocoğrafya	Capillary fringe	1070
275	Biyo-degradasyon (canlı bozundurma)	Capital value (ecosystem)	1071
276	Biyoeкологи	Carbon cycle	1078
277	Biyoenjerji	Carbon dioxide (CO ²)	1083
278	Biyofizik	Carbon market	1079
279	Biyogenetik rezervler (biyogenetik koruma alanları)	Carbon sequestration	1077
280	Biyogüvenlik	Carbon stock	1080
281	Biyo gösterge (canlı gösterge)	Carbon stock exchange	1081
282	Biyojenesis	Carbon tax	1082
283	Biyojeomorfoloji	Care of regeneration	827
284	Biyokapasite	Carrying capacity	1868
285	Biyokütle	Carstic land	1092
286	Biyokütle yakıtları	Carstic soil	1093
287	Biyolojik birikim	Cartography	1094
288	Biyolojik çeşitliliğin korunması	Cash crop	1933
289	Biyolojik çeşitlilik	Catastrophic flood	1096
290	Biyolojik çeşitlilik kaybı	Cation exchange capacity (CEC)	1101
291	Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (BÇS)	Cell	953
292	Biyolojik değişim (metamorföz)	Cementation	435

293	Biyolojik degradasyon (biyolojik bozulum)	Channel	1058
294	Biyolojik denge	Channel capacity	2208
295	Biyolojik erozyon	Channel erosion	1059
296	Biyolojik eşik değeri	Channel improvement	2207
297	Biyolojik kaynaklar	Channel storage	2204
298	Biyolojik mücadele	Check dam	1182
299	Biyolojik potansiyel	Chemical properties of soil	1955
300	Biyolojik saat	Chemosynthesis	1115
301	Biyolojik üretim	Chernozem	397
302	Biyolojik verimlilik	Chlorophyll	1168
303	Biyolojik yapı	Chlorosis	1169
304	Biyom	Chromosome	1217
305	Biyosfer	Clastic sediments	1128
306	Biyosfer rezervi	Clay	1150
307	Biyota	Clay dune	1152
308	Biyoteknik yöntemler	Clay pan (soil pan, plough pan)	1151
309	Biyoteknoloji	Clean Development Mechanism (CDM)	1903
310	Biyotik	Clean technology	1904
311	Biyotik çevre	Clear cutting	2040
312	Biyotik faktörler	Climate	977
313	Biyotop (habitat)	Climate change	979
314	Blok	Climate change adaptation	981
315	Blok kayma	Climate Change Framework Convention (UNFCCC)	980

316	BMÇMS Bilgi Tabanlı Etkileşimli Haritası	Climate change mitigation	982
317	BMÇMS Sekreteryası	Climate regime	987
318	Boğaz	Climate regions	978
319	Bonitet	Climate system	988
320	Borç	Climate variability	983
321	Boşaltma	Climatic elements	986
322	Boşaltma kanalları (su yolları)	Climatic extremes	985
323	Botanik	Climatic year	989
324	Botanik kompozisyon	Climatology	1162
325	Boyuna kumul	Climax	1163
326	Boz esmer podzolik toprak	Climax plant	1161
327	Boz orman toprağı	Climax species	578
328	Bozkır	Climax vegetation	1164
329	Bozuk makilik	Climbing plant	1644
330	Bozuk orman	Clinometers	1165
331	Bozuk orman rehabilitasyonu	Clod	1121
332	Bozulan alan	Clonal propagation	1167
333	Böcek	Clone	1166
334	Böcek öldürücü (pestisit)	Closed forest	1063
335	Bölge	Closed watershed	1062
336	Bölgesel Ekler	Close-to-nature forestry	570
337	Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Örgütü (BEEÖ)	Cloud burst	352
338	Bölgesel eylem planı (BEPI)	Coarse sand	1032

339	Bölgesel eylem programı (BEP)	Coarse texture	1030
340	Bölgesel gruplar	Coastal dune	1638
341	Bölgesel İşbirliği Ağları (BIA)	Coastal sand dunes	1148
342	Bölgesel koordinasyon birimi	Cobblestone	1379
343	Bölgesel teşkilat	Coefficient of permeability	806
344	Brüt erozyon	Co-financing (organizations)	1486
345	Brüt yeşil milli ürün (YBMG)	Cohesion	1170
346	Bugünkü net değer	Collecting ditch	1943
347	Buharlaştırma (su yüzeyinden)	Collective outlet	1944
348	Buharlaştırma (bitkilerden buharlaştırma, terleme)	Colloids	1173
349	Buharlaştırma potansiyeli (buharlaştırma kapasitesi)	Colluvial deposit	1177
350	Buharlaştırma ve terleme	Colluvial soil	1378
351	Buluş (yenilik, inovasyon)	Colluvial soils	1175
352	Bulut çatlaması	Colluvium	1174
353	Buzul (glasye)	Colony	1176
354	Buzul erozyonu	Combined production systems	1089
355	Büro (BMÇMS Bürosu)	Commercial agriculture	1932
356	Bütünsel yaklaşım (ekoloji)	Commission on Sustainable Development (CSD)	1791
357	Büyük oyuntu	Committee for the Review of the Implementation of the Convention (CRIC)	1714
358	Büyük toprak grupları	Common property management system	1488
359	Büyük yaşam kuşakları (biyom)	Common property resource	1489

360	Büyüme (bitkilerde)	Communication strategy	990
361	Büyüme devresi	Communities affected by desertification	467
362	Büyüme halkası, artım halkası	Community (ecological)	1945
363	Büyüme mevsimi	Community Forestry	1947
364	C horizonu	Community	1946
365	CAM bitkileri	Competition	1594
366	Canlı çevre öğeleri	Completion date	1829
367	Canlı çit	Complex cultivation area (complex agricultural land)+C1165	1090
368	Canlı materyal ile kumul stabilizasyonu	Component (project component)	234
369	Canlı organizma	Compost	1178
370	Cansız materyal ile kumul stabilizasyonu	Compost manure	1179
371	Cazibe sulaması	Conference of the Parties (COP)	1839
372	Cep teras	Conglomerate	1180
373	Coğrafi bölge	Coniferous forest trees	962
374	Coğrafi bilgi sistemi (CBS)	Coniferous forests	969
375	Coğrafi kuşak (coğrafi bölge)	Conservation	1193
376	CORİNE Program	Conservation agriculture	1200
377	Cüce çalılar	Conservation forest	1383
378	Çakıl	Conservation of biodiversity (biodiversity conservation)	288
379	Çalı	Conservation tillage	1202
380	Çalı demetli canlı eşik	Conservation value	1382
381	Çalı demetli çit	Consolidated indicators (CONS)	1181
382	Çalı demetli çit teras	Consumption	2068

383	Çalı demetli teras (çalı demetli seki)	Contact group	1900
384	Çalı demetli toprak sedde	Continental climate	1076
385	Çalı eşik	Contour stone bund	1188
386	Çalı meraları	Contour farming	611
387	Çalılık	Contour furrow	609
388	Çamur	Contour furrow (contour ditch)	1185
389	Çamur akışı (çamur seli)	Contour line	1923
390	Çamur taşı	Contour plowing	1186
391	Çamur yağmuru	Contour sets	1187
392	Çayır	Contour stone row	1865
393	Çayır bozkırı	Contour strip cropping	1924
394	Çayır stepleri	Contour strip cropping (strip cropping)	1922
395	Çayır toprağı	Contour terrace	1925
396	Çerçeve	Contour tillage	610
397	Çernozyem	Control of wind erosion	1631
398	Çeşitlilik	Controlled burning	1184
399	Çevirme hendeğı (saptırma hendeğı)	Controlled grazing	1183
400	Çevirme terası	Convective precipitation	1189
401	Çevre	Convention processes	1713
402	Çevre ahlakı (çevre vicdanı)	Convex slope	526
403	Çevre bilinci	Coordination	727
404	Çevre dostu teknik	Coppice forest	211
405	Çevre eğitimi	CORINE program	376

406	Çevre hukuku	Corrosion	778
407	Çevre kirliliği	Corrosion	1191
408	Çevre korunması	Cost analysis	1308
409	Çevre sorunları	Cost-benefit analysis	1310
410	Çevre yönetimi	Cost-effectiveness analysis	1309
411	Çevresel açıdan sağlam yönetim	Countries with economies in transition (EIT)	643
412	Çevresel adalet	Country of origin of genetic resources	832
413	Çevresel bozulum	Country providing genetic resources	831
414	Çevresel değer	Countryside	1124
415	Çevresel döngü	Cover crop	1530
416	Çevresel etki değerlendirmesi	Creek	517
417	Çevresel gösterge	Critical area	1212
418	Çevresel izleme	Critical slope	1213
419	Çevresel maliyetler	Critical slope length	1214
420	Çevresel nedenlerle göçenler	Critical wind speed	1216
421	Çevresel yönetim	Critically endangered species	1215
422	Çığ	Crop	617
423	Çığ erozyonu	Crop residue	2125
424	Çıktı	Crop rotation	584
425	Çıplak arazi (çıplak alan)	Crop rotation	615
426	Çıplak köklü fidan	Crop rotation	2126
427	Çıplaklaşma	Cropping system	2127
428	Çiçek	Cross-sectoral planning and implementation	1657

429	Çiçek tozu	Crumb structure	1129
430	Çiçeklenme	Crust	1033
431	Çiftçilik sistemi	Crystalline schist	1211
432	Çiftçi	Crystalline rock	1210
433	Çiftlik	Cultivar	1271
434	Çiğ	Cultivated plants	1274
435	Çimentolaşma	Cultivated system	616
436	Çimlenme	Cultivation	1272
437	Çizgi erozyonu	Cultural diversity	1275
438	Çizgi ot ekimi	Cultural ecology	1276
439	Çoban	Cultural measures to control erosion	709
440	Çoğaltma ve yaygınlaştırma potansiyeli	Cultural services	1277
441	Çok amaçlı proje	Culture	1273
442	Çok kurak (hiper kurak)	Current erosion risk	1342
443	Çok şiddetli erozyon	Cut and carry (for fodder crops)	1123
444	Çok taraflı anlaşma	Cut and fill	1114
445	Çok taraflı çevre anlaşması	Cycle	582
446	Çok yıllık bitki	Cyclone	1690
447	Çok yıllık daimi (dikili) tarım alanı	D horizon	473
448	Çok yıllık otsu bitkiler tarım alanı	Dam	212
449	Çorak arazi (Kırgıbayır)	Dam lake	213
450	Çoraklaşma	Dangerous materials (water)	1892
451	Çöl	Data	2135

452	Çöl iklimi	Data analysis	2136
453	Çöl kabuğu	Data collection method	236
454	Çöl kaldırımı	Data source	2137
455	Çöl toprağı	Dataset	2138
456	Çölleşme	Dead sand dune	1522
457	Çölleşme ile mücadele	Dead water	594
458	Çölleşme ile mücadele alt-bölgesel ve bölgesel eylem programları	Debris avalanche	2174
459	Çölleşme ile mücadele sözleşmesi	Debris cone	242
460	Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi On Yıllık Stratejik Planı	Debris cone	1377
461	Çölleşme ile mücadele ulusal eylem planı (çölleşme ile mücadele ulusal eylem programı)	Debris cone	1871
462	Çölleşme tehdidi	Debris flows	1375
463	Çölleşme Üzerine Hükümetlerarası Müzakere Komitesi (ÇHMK)	Debris movement	1376
464	Çölleşme, arazi bozulumu ve kuraklık (ÇABK)	Decalcification	501
465	Çölleşme-arazi bozulumu-kuraklığı kapsayan izleme sistemi	Decare	502
466	Çölleşme-arazi bozulumu-kuraklık izleme sistemi	Decare	583
467	Çölleşmeden etkilenen topluluklar	Deciduous trees	2184
468	Çölleşmeyi durdurma, çölleşme sürecini geri döndürme	Decision (decision of international agency)	1073
469	Çözelti (süspansiyon)	Decision makers	1074
470	Çözülme	Declaration	503

471	Çukur	Decomposition	472
472	Çürüme	Deep ploughing	520
473	D horizonu	Deflation	496
474	Dağ	Deflation	2278
475	Dağ çayırı	Deforestation	1478
476	Dağ çölü	Degradation	497
477	Dağ eteği ovası	Degradation of an ecosystem services	651
478	Dağ iklimi	Degradation of ecosystems	645
479	Dağ merası	Degraded forest	330
480	Dağ ormanları	Degraded land	332
481	Dağ sırası	Degraded maquis	329
482	Dağ sistemleri	Dejection fan	243
483	Dağ yamacı	Delegation	504
484	Dağılma	Delta	505
485	Dağlık arazi	Demographic factors	508
486	Dahili erozyon	Demography	507
487	Daimi mera	Dendrochrynology	509
488	Daimi ürünler	Dendrology	510
489	Daimi yeşil bitki (herdemyeşil bitki)	Denitrification	513
490	Dalgalı düzlük (peneplen)	Density	2267
491	Damla	Denudation	427
492	Damla erozyonu	Depletion	2067
493	Damlama sulama (damla sulama)	Deposition	516
494	Dar tabanlı teras	Depression	471

495	Dazkır	Desalinization (of soil)	2065
496	Deflasyon	Desalinization (of water)	2064
497	Degradasyon	Desert	451
498	Değerlendirme	Desert climate	452
499	Değişebilir sodyum yüzdesi (DSY)	Desert crust	453
500	Değiştirilmiş doğal orman	Desert pavement	454
501	Dekalsifikasyon	Desert soil (desertic soil)	455
502	Dekar	Desertification	456
503	Deklarasyon	Desertification combating	457
504	Delegasyon	Desertification map of Turkey (climatic data)	2075
505	Delta	Desertification, land degradation and drought (DLDD)	464
506	Demir peni	Design capacity	1920
507	Demografi	Design life	1921
508	Demografik faktörler	Detachment	1190
509	Dendrokrinoloji	Detention dam	2046
510	Dendroloji	Detention storage (runoff detention)	61
511	Denge eğimi	Developed countries	820
512	Denge profili	Developed country parties	819
513	Denitrifikasyon	Developing countries	818
514	Deniz iklimi	Development	817
515	Denizden yükseklik	Development	1047
516	Depolanma	Development aid	1051
517	Dere	Development finance institution	1048

518	Derecelendirilmiş tortullar	Development indicators	1049
519	Derecik	Dew	434
520	Derin sürüm	Diffusion (nutrient)	531
521	Destekleyici ekosistem hizmetleri	Dike	1650
522	Destekleyici sistemler	Disaster (hazard)	16
523	Devamlı otlatma	Disaster management	20
524	Devamlı rüzgarlar	Disaster mitigation (disaster risk mitigation)	17
525	Devamlı şeritler üzerinde ekim	Disaster risk	19
526	Dış bükey eğim	Disaster risk management (DRM)	18
527	Dış püskürük kayalar	Discharge	321
528	Dışarıda koruma (ex situ conservation)	Discharge (rate of flow)	57
529	Dışsal maliyet	Discharge channels	322
530	Dışsallık	Discontinuous terraces	1122
531	Difüzyon (besin maddesi hareketi)	Disintegration	779
532	Diğer ağaçlık alan	Dispersion	484
533	Dikenli bitkiler	Dispersion (soil detachment)	22
534	Dikenli çalılık	Ditch type terrace	1894
535	Dikey teras aralığı	Diversion	1643
536	Dikili tarım alanı	Diversion dam	1642
537	Dikim	Diversion ditch	1641
538	Dikim şoku	Diversion ditch (diversion channel)	399
539	Direnç	Diversion terrace	400

540	Dirençli kaya	Diversity	398
541	Diri Örtü	DNA	542
542	DNA	Doline (sinkhole)	572
543	Doğa	Domestic water use	1221
544	Doğal afet	Domesticated or cultivated species	746
545	Doğal bitki örtüsü	Domestication	745
546	Doğal çevre (doğal ortam)	Dominant species	218
547	Doğal düşman	Donor countries	576
548	Doğal ekosistem	Dormant season	2106
549	Doğal erozyon	Downstream effects	164
550	Doğal gençleşme	Drainage	43
551	Doğal gençleşme (orman)	Drainage	586
552	Doğal kaynak	Drainage area	589
553	Doğal kaynak tükenmesi	Drainage basin	587
554	Doğal kaynak yönetimi	Drainage channel (drain)	588
555	Doğal kaynakların geleneksel kullanımı	Drainage system	590
556	Doğal kaynakların yerel kullanımı	Drainage terrace (channel terrace)	591
557	Doğal meralar	Drip (drop)	491
558	Doğal orman	Drip irrigation	493
559	Doğal peyzaj	Driver	730
560	Doğal seleksiyon	Drought avoiding plants	1258
561	Doğal sermaye	Drought mitigation	1255
562	Doğal su kütlesi	Drought monitoring system (Turkey)	1256
563	Doğal tohumlama	Drought resistant plant	1251

564	Doğal toprak	Drought risk management	1257
565	Doğal tür	Dry farming	1266
566	Doğal varlık	Dry forest	1250
567	Doğal vejetasyon	Dry humid land	1242
568	Doğal yaşlı ormanlar	Dry sand	1264
569	Doğal zarar	Dry season	1244
570	Doğaya yakın ormancılık	Dry stone check dam	1263
571	Doğayı koruma	Dry sub-humid	1245
572	Dolin (koyak)	Dry year	1248
573	Dolu	Dry, semi-dry, dry semi-humid lands	1247
574	Dolu savak (barajın dolu savağı)	Dryland (dry zone)	1235
575	Don zararı	Dryland ecosystem services	1236
576	Donör ülkeler	Dryland ecosystems	1237
577	Doruk (zirve)	Dryland farming	1261
578	Doruk türler	Dryland system	1239
579	Doğunluk (toprak)	Dune stabilization with dead material	370
580	Doyma noktası	Dune stabilization with live material	368
581	Doymamış akım	Duricrust	1670
582	Döngü	Dust	2036
583	Dönüm (dekar)	Dust storm	2037
584	Dönüşümlü ekim	Dwarf shrubs	377
585	Dönüşümlü otlatma	E horizon	600
586	Drenaj	Early grazing	701

587	Drenaj havzası	Early warning system	702
588	Drenaj kanalı (dren)	Earth dam (earthen dam)	1966
589	Drenaj sahası	Eco-agriculture	638
590	Drenaj sistemi	Eco-labeling	618
591	Drenaj terası (hendek teras)	Ecological age	637
592	Durağan (stabil) alanlar	Ecological balance	625
593	Durağan (stabil) olmayan alanlar	Ecological carrying capacity	622
594	Durgun su	Ecological character	634
595	Dünya Bankası (DB)	Ecological crisis	635
596	Dünya Koruma Birliği (IUCN)	Ecological cycle	626
597	Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO)	Ecological economics	620
598	Düz arazi	Ecological footprint	621
599	Düzenleyici ekosistem hizmetleri	Ecological function	633
600	E horizonu	Ecological indicator	629
601	Edafik	Ecological security	630
602	Edafik faktörler	Ecological services (ecosystem services)	631
603	Edafoloji	Ecological succession	628
604	Efektif yağmur	Ecological tolerance (ecological potenz)	627
605	Efemeral bitki	Ecological unit	623
606	Eğim	Ecology	619
607	Eğim dikliği faktörü	Economic growth	639
608	Eğim uzunluğu faktörü	Economic life (project)	641
609	Eğime dik kark	Economic wealth	642
610	Eğime dik sürüm	Eco-region	624

611	Eğime dik tarım	Ecosystem	644
612	Eğimli teraslar (akıtıcı teraslar)	Ecosystem approach	662
613	Eğimsiz teraslar	Ecosystem assessment	648
614	Ekilebilir alanlar	Ecosystem boundary	655
615	Ekim nöbeti	Ecosystem change	649
616	Ekim sistemi	Ecosystem diversity	646
617	Ekin (mahsul)	Ecosystem goods	660
618	Eko-etiketleme	Ecosystem health	654
619	Ekoloji	Ecosystem management	663
620	Ekolojik ekonomi	Ecosystem process	658
621	Ekolojik ayak izi	Ecosystem productivity	661
622	Ekolojik barındırma kapasitesi	Ecosystem provisioning services	659
623	Ekolojik birim	Ecosystem rehabilitation	652
624	Ekolojik bölge	Ecosystem restoration	653
625	Ekolojik denge	Ecosystem services	650
626	Ekolojik döngü	Ecosystem stability (ecosystem robustness)	647
627	Ekolojik esneklik	Ecosystem sustainability	657
628	Ekolojik gelişim (ekolojik süksesyon)	Ecotone	665
629	Ekolojik gösterge	Ecotype	664
630	Ekolojik güvenlik	Ecozone	636
631	Ekolojik hizmetler	Ectotrophic mycorrhiza	666
632	Ekolojik hizmetler için ödemeler (EHÖ)	Edaphic	601
633	Ekolojik işlev	Edaphic climax	1994

634	Ekolojik karakter	Edaphic factors	602
635	Ekolojik kriz	Edaphology	603
636	Ekolojik kuşak	Edaphons	2009
637	Ekolojik ömür	Effective precipitation	740
638	Ekolojik tarım	Effective rainfall	604
639	Ekonomik büyüme	Effectiveness	731
640	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)	Efficiency	741
641	Ekonomik ömür (proje)	Effusive rocks	527
642	Ekonomik refah	Elevation	515
643	Ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkeler	Elevation	1586
644	Ekosistem	Eluviations	1172
645	Ekosistem bozulumu	Emergency spillway	2217
646	Ekosistem çeşitliliği	Emission	671
647	Ekosistem dayanıklılığı (ekosistem stabilitesi)	Endangered species	1405
648	Ekosistem değerlendirme	Endemic (in ecology)	678
649	Ekosistem değişimi	Endemism	679
650	Ekosistem hizmetleri	Endotrophic mycorrhiza	680
651	Ekosistem hizmetleri bozulumu	Energy	684
652	Ekosistem rehabilitasyonu	Energy efficiency	683
653	Ekosistem restorasyonu	Energy obtained from renewable resources	2225
654	Ekosistem sağlığı	Enhanced Vegetation Index (EVI)	821
655	Ekosistem sınırı	Enrichment ratio	2291
656	Ekosistem sürdürülebilir kullanımı	Environment	401

657	Ekosistem sürdürülebilirliği	Environment	1499
658	Ekosistem süreci	Environmental conscious	403
659	Ekosistem tedarik hizmetleri	Environmental costs	419
660	Ekosistem ürünleri	Environmental cycle	415
661	Ekosistem verimliliği	Environmental degradation	413
662	Ekosistem yaklaşımı	Environmental education	405
663	Ekosistem yönetimi	Environmental ethics	402
664	Ekotip	Environmental impact assessment	416
665	Ekoton	Environmental indicator	417
666	Ektotrofik mikoriza	Environmental justice	412
667	Ekzotik (yabancı)	Environmental law	406
668	Ekzotik tür	Environmental management	410
669	Emek yoğun teknoloji	Environmental management	421
670	Emici teras (emdirici teras)	Environmental monitoring	418
671	Emisyon (salım)	Environmental pollution	407
672	En az düzeyde toprak işlemeli tarım	Environmental problems	409
673	En az gelişmiş ülkeler	Environmental protection	408
674	En büyük mümkün yağış	Environmental refugees	420
675	En düşük nispi nem	Environmental value	414
676	En iyi uygulamalar	Environmentally friendly technique	404
677	En yüksek sürdürülebilir üretim	Environmentally sound management	411
678	Endemik (ekolojide)	Enzyme	699
679	Endemizm	Ephemeral plant	605
680	Endotrofik mikoriza	Ephemeral stream (dry creek)	1262

681	Endüstri bitkileri	Equilibrium profile	512
682	Endüstriyel ağaçlandırma	Equity	886
683	Enerji verimliliği	Erodibility	705
684	Enerji	Erodible	175
685	Engebeli arazi (dalgalı arazi)	Erosion	703
686	Enine ıslah	Erosion agent (erosive agent)	712
687	Enine yapı	Erosion and flood control measures	716
688	Entansif tarım	Erosion caused by irrigation	1775
689	Entegre alan yönetimi (EAY)	Erosion class (soil erosion class)	715
690	Entegre ekosistem izleme	Erosion control	707
691	Entegre finans stratejisi (EFS)	Erosion index (EI)	706
692	Entegre koruma ve kalkınma projesi	Erosion period	704
693	Entegre mücadele	Erosion plot	713
694	Entegre nehir havzası yönetimi (ENHY)	Erosion sensitive (erodible) soil	718
695	Entegre su kaynakları yönetimi (ESKY)	Erosion severity (erosion intensity, erosion rate)	714
696	Entegre ürün yönetimi (entegre tarımsal ürün yönetimi)	Erosion slope length	711
697	Entegre yatırım çerçevesi	Erosion surface	717
698	Envanter	Erosivity	176
699	Enzim	Ethno-ecology	742
700	Ergime noktası	Eutrophication	1532
701	Erken otlatma	Evaluation	498
702	Erken uyarı sistemi	Evaporation	347
703	Erozyon	Evaporation	743

704	Erozyon dönemi (erozyon periyodu)	Evaporation potential (evaporative capacity)	349
705	Erozyon duyarlılığı	Evapotranspiration	350
706	Erozyon endeksi (EE)	Evapotranspiration	744
707	Erozyon kontrolü	Evergreen plant	489
708	Erozyon kontrolü için idari önlemler	Evergreen plant	924
709	Erozyon kontrolü için kültürel önlemler	Evolution	747
710	Erozyon kontrolü için mekanik önlemler	Excessive drainage	178
711	Erozyon meyil uzunluğu	Exchangeable sodium percentage (ESP)	499
712	Erozyon oluşturucu (erozyon yapıcı)	Executing agency	963
713	Erozyon pilotu	Exhaustive farming	182
714	Erozyon şiddeti (erozyon derecesi)	Exhaustive farming	1711
715	Erozyon sınıfı	Existence value	2131
716	Erozyon ve sel kontrolü önlemleri	Exotic	667
717	Erozyon yüzeyi	Exotic species	668
718	Erozyona karşı duyarlı (kolay aşınabilir) toprak	Expected results	225
719	Erozyonu başlatacak minimum çarpma hızı	Expert knowledge	2110
720	Erozyonu başlatacak minimum rüzgar veya su hızı	Ex-situ conservation	528
721	Esneklik (elastikiyet)	Ex-situ conservation	748
722	Eş basınç eğrileri	External cost	529
723	Eş sıcaklık eğrisi	Externality	530
724	Eş tuzluluk eğrileri	Extinct species	2268
725	Eş yağış eğrileri	Extinction	1406

726	Eş yükselti eğrileri	Extreme values	2081
727	Eşgüdüm (koordinasyon)	Extrusive rocks	1584
728	Eşik	Facilitation Committee (FC)	1171
729	Eşik değeri (ekosistemler için)	Fallow	1397
730	Etken	Famine	1143
731	Etkenlik	Farm	433
732	Etki	Farmer	432
733	Etki değerlendirmesi	Farming system	431
734	Etki göstergesi	Farmland	1860
735	Etki yatırımı	Farmland encroachment	1861
736	Etkilenen alanlar	Fast growing tree species	946
737	Etkilenen ekosistemler	Fauna	755
738	Etkilenen taraf devletler	Feldspathoides	759
739	Etkilenen ülkeler	Feral species	2156
740	Etkili yağış (etkin yağış)	Fertile	2140
741	Etkinlik	Fertilization	874
742	Etno-ekoloji	Fertilizer (fertiliser)	872
743	Evaporasyon	Fertilizer requirement	873
744	Evapotranspirasyon	Fibrous root system	1634
745	Evcilleştirme	Field capacity	132
746	Evcilleştirilmiş (kültüre alınmış) türler	Field capacity (field moisture capacity)	1862
747	Evrin	Field strip cropping	1863
748	Ex-situ koruma	Field survey (land survey)	128
749	Eylem planı	Field terrace	1864

750	Eylem planlarının BMÇM stratejisi ile uyumlaştırılması için kılavuz	Finance	764
751	Faaliyet	Financial commitment	766
752	Fakirlik (yoksulluk)	Fine clay	994
753	Farkındalığı artırma (bilinçlendirme)	Fine sand	995
754	Farkındalık	Fine texture	993
755	Fauna	Fire hazard	2181
756	Faydalı nem	Fire risk	2180
757	Faydalı olmayan rutubet (faydalı olmayan su)	Flagship species (flag species)	223
758	Faydalı tarla kapasitesi (faydalı su tutma kapasitesi)	Flash flood	107
759	Feldispat	Floccules	1938
760	Fenoloji	Flood	1658
761	Fenotip	Flood	1873
762	Fidan dikim terasları	Flood control	1876
763	Filiz (sürgün)	Flood damage (flood losses)	1880
764	Finans	Flood frequency	1879
765	Finans kaynağı	Flood gully	1661
766	Finansal taahhüt	Flood irrigation	1872
767	Finansman tipi (finansman çeşidi)	Flood irrigation	1878
768	Finansör kurum	Flood peak	1881
769	Fırın kuru toprak	Flood plain	1877
770	Fırsat maliyeti	Flood runoff	1874
771	Fırsatçı türler	Flood volume	1875

772	Fırtına	Flood water retarding structure	1659
773	Fito-coğrafik bölge	Flood water retarding wall	1660
774	Fitocoğrafya	Flora	786
775	Fitososyoloji	Flow regime	59
776	Fiziki ayrışma	Flower	428
777	Fiziki ufalanma	Fluvial erosion	787
778	Fiziksel aşınma (korozyon)	Fluvial sediment	52
779	Fiziksel ayrışma	Flysch	785
780	Fiziksel kuraklık	Focal point	1426
781	Fiziksel önlem	Fodder	2218
782	Fiziksel özellikler (toprak)	Fodder plants	2219
783	Fizyoloji	Food	844
784	Fizyolojik kuraklık	Food chain	231
785	Fliş	Food insecurity	847
786	Flora	Food security (food safety)	846
787	Flüvyal aşınma	Food web	228
788	Fonksiyonel çeşitlilik (işlevsel çeşitlilik)	Foredune (head dune)	1525
789	Fosfat kayası	Forest	1447
790	Fosil yakıt	Forest biodiversity	1451
791	Fotogrametri	Forest biome	1452
792	Fotosentez	Forest degradation	1453
793	Funda (garig)	Forest ecology	1455
794	Fundalık arazi	Forest ecosystem	1456

795	G horizonu (gley horizonu)	Forest fires sensitivity degree	1470
796	Gabyon	Forest fragmentation	1464
797	Galeri ormanı	Forest function	1457
798	Gariğ	Forest hydrology	1458
799	Geçerlilik	Forest improvement	1462
800	Geçim ekonomisi	Forest land (forest area)	1449
801	Geçime yönelik ürün	Forest line, timberline	1471
802	Geçimlik tarım	Forest management	1450
803	Geçirgen kaya sedde	Forest management	1473
804	Geçirgen perde	Forest openings	1459
805	Geçirgenlik	Forest plantation	1448
806	Geçirgenlik katsayısı	Forest product	1468
807	Geçirgensiz toprak	Forest propagation material	1472
808	Geçirimsiz	Forest species	1467
809	Geçirimsiz formasyon	Forest systems	1465
810	Geçiş iklimi	Forest type	1466
811	Geçiş kuşağı	Forestry	1474
812	Geçiş suları	Formulation of an aligned national action plan	2108
813	Geleneksel bilgi	Forward sloping bench terrace	1527
814	Geleneksel ekolojik bilgi	Fossil fuel	790
815	Gelir	Fragile areas	1127
816	Gelir getirici faaliyet	Framework	396
817	Gelişme	Free-range grazing (uncontrolled grazing)	1668

818	Gelişmekte olan ülkeler	Freshwater	1884
819	Gelişmiş taraf ülkeler (gelişmiş taraf devletler)	Freshwater ecosystems	1885
820	Gelişmiş ülkeler	Freshwater swamp forest (flooded forest, inundated forest)	1728
821	Geliştirilmiş vejetasyon indeksi (GVE)	Frost damage	575
822	Gen	Fuelwood	2168
823	Gen ekolojisi	Fugitive species	771
824	Gen rezervleri	Functional diversity	788
825	Genç topraklar	Funding Organization	768
826	Gençleştirme	Fungi	1311
827	Gençlik bakımı	Furrow	1084
828	Genetik çeşitlilik	G horizon (gley horizon)	795
829	Genetik erozyon	Gabion (stone mattress)	796
830	Genetik kaynaklar	Gallery forest (riparian forest)	797
831	Genetik kaynakları sağlayan ülke	Garrique (phrygana)	798
832	Genetik kaynakların menşe ülkesi	Garrique	793
833	Genetik kirlenme	Gene	822
834	Genetik materyal	Gene ecology	823
835	Genetik yapısı değiştirilmiş organizma (GDO)	Gene reserves	824
836	Geniş kanallı teras	Genetic diversity	828
837	Geniş tabanlı teras	Genetic erosion	829
838	Geniş yapraklı ağaçlar	Genetic material	834
839	Genotip	Genetic pollution	833
840	Geri dönüşmez değişimler	Genetic resources	830

841	Geri dönüşüm	Genetically modified organism (GMO)	835
842	Geriye doğru erozyon	Genotype	839
843	Gevşek kaya sedde	Geographic area	373
844	Gıda	Geographic information system (GIS)	374
845	Gıda döngüsü	Geographic zone	375
846	Gıda güvenliği	Geologic hazards (geological threats)	1025
847	Gıda güvensizliği	Geological erosion (natural erosion)	1023
848	Girdi	Geological material	1024
849	Girişim	Geological time	1026
850	Gley toprak	Geology	1022
851	Gleyleşme	Geomorphology	1027
852	Gnays	Geophysics	1021
853	Göç	Geosystem	1028
854	Göçebe (göçer)	Germination	436
855	Göçebe tarım	Glacier	353
856	Göl	Glacier erosion	354
857	Göl depoları	Gley soil	850
858	Gölge bitkileri	Gleying (gleization)	851
859	Gömülü toprak	Global assessment of human induced soil degradation project (GLASOD)	1001
860	Görölmüş maksimum taşkın	Global Assessment of Soil Degradation (GLASOD)	1972
861	Gösterge	Global Environment Facility (GEF)	1279
862	Gösterge bitkiler (indikatör bitkiler)	Global hydrological cycle	1280

863	Gösterge tür	Global Land Degradation Information System (GLADIS)	1278
864	Gözenek (bitki için)	Global Mechanism (GM)	1283
865	Gözeneklilik (toprak için)	Global Resources Information Database (GRID)	1282
866	Gözlemci	Global scale	1284
867	Gradoni tipi teras	Global Strategy for Plant Conservation (GSPP)	270
868	Granit	Global Taxonomy Initiative	1285
869	Granül	Global warming	1281
870	Granüler yapı	Globalization	1286
871	Gri çöl toprakları	Gneiss	852
872	Gübre	Good agricultural practices	1014
873	Gübre isteği	Good practices	1015
874	Gübreleme	Gorge	318
875	Gündem 21	Graded sediments	518
876	Güneşlenme	Graded terrace	1346
877	Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (GAKT)	Graded terraces (draining terraces)	612
878	Habitat (özel yaşam ortamı)	Grade-stabilizing structure (check dam)	961
879	Habitat bozulması (habitat degradasyonu)	Gradoni terrace	867
880	Habitat kaybı	Gradoni terrace with channel	1060
881	Habitat parçalanması (bölünmesi)	Grafting (plant)	167
882	Habitat restorasyonu	Granite	868
883	Hacim yoğunluğu	Grant	926
884	Hafif erozyon	Granular disintegration	1836

885	Hafif toprak	Granular structure	870
886	Hakkaniyet	Granular texture	1835
887	Halofil	Granule	869
888	Halofit	Grass (hay)	1500
889	Halojen	Grass steppe	394
890	Halomorfik topraklar	Grassed waterway	1510
891	Ham humus	Gravel	378
892	Hammadde	Gravitational water	2235
893	Hareketli kumullar	Gravity erosion	2234
894	Harita	Gravity irrigation	371
895	Harita ölçek sınıflandırması	Gray brown podzolic soil	326
896	Hassas alan	Gray forest soil, gray wood soil	327
897	Hassas bölge (sulak alan)	Grazing capacity	1505
898	Hassas kurak alan	Grazing intensity	1509
899	Hassas su alanı	Grazing period	1507
900	Hassas türler	Grazing plan	1508
901	Hava basıncı	Grazing right	1504
902	Hava fotoğrafı	Grazing season	1506
903	Hava kirliliği	Green areas	2250
904	Havadan etüd	Green belt	2256
905	Havza (su havzası)	Green belt afforestation	2257
906	Havza bozulumu (havza degradasyonu)	Green economy	2253
907	Havza drenaj yoğunluğu	Green Gross Domestic Product (GGDP)	345
908	Havza ıslahı (havza rehabilitasyonu)	Green growth	2251

909	Havza İzleme ve Değerlendirme Sisteminin Geliştirilmesi Projesi (HIDS).	Green manure	2254
910	Havza koruma eylem planı	Green manuring	2249
911	Havza master planı	Green manuring crops	2255
912	Havza yönetim kurulu	Green revolution	2252
913	Havza yönetim planı	Greenhouse effect	1665
914	Havza yönetimi	Greenhouse gas	1666
915	Hayat dönemi	Greenness	2258
916	Hayat standardı	Grey desert soils	871
917	Hayvancılık	Gross erosion	344
918	Hazırlıklı olma	Ground water	1817
919	Hazne (rezervuar)	Ground water level	1819
920	Hedef	Groundwater recharge and discharge	2232
921	Hedef grup	Groundwater reservoir	2233
922	Hektar	Ground-water runoff	2231
923	Hendek teraslar	Growing period	361
924	Herdemyeşil bitki	Growing site (growing environment)	2259
925	Heyelan	Growth (in plants)	360
926	Hibe	Growth ring	362
927	Hidrasyon	Guidelines for Afforestation and Rehabilitation Works in Arid and Semi-arid lands	1246
928	Hidrofit	Gully	1512
929	Hidrograf	Gully check dam	1517
930	Hidrojeoloji haritası	Gully check dam (gully plug)	1518

931	Hidrolik denge	Gully erosion	1515
932	Hidrolik etki	Gully erosion	1662
933	Hidrolik faaliyet	Gully planting	1514
934	Hidrolik iletkenlik	Gully rehabilitation	1516
935	Hidroloji	Gypsic horizon	1029
936	Hidrolojik döngü	Gypsum	71
937	Hidrolojik kuraklık	Habitat	2202
938	Hidrolojik toprak grubu	Habitat	878
939	Hidromorfik topraklar	Habitat degradation	879
940	Hidrooskopik nem	Habitat fragmentation	881
941	Higrometre	Habitat loss	880
942	Hinterlant (arka bölge)	Habitat restoration	882
943	Hiper-kurak alan (çok kurak alan)	Hail	573
944	Hipsografik eğri	Half bog soil	2194
945	Hızlandırılmış erozyon	Half brush	2195
946	Hızlı gelişen ağaç türleri	Halogen	889
947	Hizmet	Halophile	887
948	Horizon	Halophile	2054
949	Horizon toprak	Halophyte	888
950	Hormon	Hardpan	1820
951	Hortum (Kasırga)	Hardpan (duripan)	1671
952	Humus	Hay	1265
953	Hücre	Headwater	1729
954	Hükümet dışı kuruluşlar (STK)	Headwater erosion	1513

(sivil toplum örgütü)			
955	Ilıman iklim	Heat index	1678
956	Ilıman kuşak	Heathland	794
957	İrk	Heavy grazing	39
958	İrmak boyunda yer alan	Heavy metals	38
959	İslah edilmiş arazi	Heavy soil	40
960	İslah edilmiş toprak (yenilenmiş toprak)	Hectare	922
961	İslah sekisi (meyil düzenleyici seki)	Herbaceous plants	1511
962	İbrelî orman ağaçları	Herbicides	1502
963	İcracı kuruluş (uygulamacı kuruluş)	Heredity	1044
964	İç göç	Heterogeneous agricultural area	1086
965	İç kumul	High forest	1192
966	İç su sistemleri	Highland pastoralism	2214
967	İç sular	Highland pasture users	2215
968	İdari birim	Highland pastures	2213
969	İğne yapraklı ormanlar	Highlands	2277
970	İkame gösterge	Hill	1905
971	İki yıllık bitki	Hinterland	942
972	İkili resmi kalkınma yardımı (IRKY)	Holistic approach	356
973	İkincil (sekonder) kaya	Holomorphic soils	890
974	İkincil (sekonder) tür	Horizon	948
975	İkincil orman	Horizon soil	949
976	İkincil vejetasyon (ikincil bitki örtüsü)	Hormone	950
977	İklim	Hotspot (biological diversity related)	1675

978	İklim bölgeleri	Hotspot (pollution related)	1676
979	İklim değişikliği	Human development index	1000
980	İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)	Human ecology	998
981	İklim değişikliğine uyum (adaptasyon)	Humid	1404
982	İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması (iklim değişikliği mitigasyonu)	Humus	952
983	İklim değişkenliği	Hunting and wildlife management	187
984	İklim değişikliğinin olumsuz etkileri	Hybrid	1323
985	İklim ekstremleri	Hydration	927
986	İklim elemanları	Hydraulic action	933
987	İklim rejimi	Hydraulic balance	931
988	İklim sistemi	Hydraulic conductivity	934
989	İklim yılı	Hydraulic cycle (water cycle)	936
990	İletişim stratejisi	Hydraulic impact	932
991	İlk süksesyon türleri (öncü süksesyon türleri)	Hydrogeology map	930
992	İmar-ihya	Hydrograph	929
993	İnce bünye	Hydrologic soil group	938
994	İnce kil	Hydrological drought	937
995	İnce kum	Hydrology	935
996	İnfiltrasyon oranı	Hydrometer	941
997	İnorganik	Hydromorphic soils	939
998	İnsan ekolojisi	Hydrophyte	928
999	İnsan etkisi	Hydroscopic moisture	940
1000	İnsan gelişme endeksi	Hyper arid	442

1001	İnsan kaynaklı toprak bozulmasının küresel değerlendirilmesi projesi (GLASOD)	Hyper arid land (hyper arid environment)	943
1002	İnsan ve Biyosfer Programı (IBP)	Hypsographic curve	944
1003	İn-situ koşullar	Igneous rock (volcanic rock)	2148
1004	İntersepsiyon	Immature soil	1435
1005	İntersepsiyon kapasitesi (suyun bitki tarafından alıkonulma kapasitesi)	Impact	732
1006	İntrazonal toprak	Impact assessment	733
1007	İskelet toprak	Impact indicator	734
1008	İsoyet	Impact investment	735
1009	İşçi	Impact resistance	219
1010	İşçi yoğun (emek yoğun)	Impermeable soil	807
1011	İşlenmemiş toprak (bakir toprak)	Impermeable soil	1801
1012	İşlevsel amaçlar (operasyonel amaçlar)	Impervious	808
1013	İstilacı tür	Improved land	959
1014	İyi tarım uygulamaları	Improvement	992
1015	İyi uygulamalar	In situ conservation	2243
1016	İyon	Inbreeding (self pollination)	1116
1017	İyon değişimi (baz değişimi)	Incentive	1926
1018	İzleme	Incipient erosion	220
1019	İzleme sistemi	Income	815
1020	İzleme ve değerlendirme (İD)	Income generating activity	816
1021	Jeofizik	Increment (in forestry)	163
1022	Jeoloji (yer bilimi)	Indicator	861
1023	Jeolojik erozyon	Indicator plant species	862

1024	Jeolojik materyal	Indicator species	863
1025	Jeolojik tehditler	Indigenous knowledge (local knowledge)	2237
1026	Jeolojik zaman	Indigenous people	2248
1027	Jeomorfoloji	Indurated soil	1672
1028	Jeosistem	Industrial plantation	682
1029	Jipsik horizon	Industrial plants	681
1030	Kaba bünye (kaba tekstür)	Infiltration	1951
1031	Kaba kırıntılı arazi	Infiltration rate	996
1032	Kaba kum	Information and communication technology (ICT)	237
1033	Kabuk	Initial foliage storage	2186
1034	Kabul edilebilir risk	Initial retention	221
1035	Kabul etmeye gönüllülük	Initiative	849
1036	Kadastro	Inland water systems	966
1037	Kafes tel eşik	Inland waters	967
1038	Kahverengi bozkır toprağı	Inner sand dune	965
1039	Kahverengi orman toprağı	Innovation	351
1040	Kahverengi podzolik topraklar	Innovation	2227
1041	Kahverengi topraklar	Innovative financing instruments	2191
1042	Kalıntı bitki	Inorganic	997
1043	Kalite göstergesi	Input	848
1044	Kalıtım	Insect	333
1045	Kalker	In-situ conditions	1003
1046	Kalkerli toprak	In-situ conservation	2241

1047	Kalkınma	In-situ soil	2242
1048	Kalkınma finans kuruluşu	Insulation	876
1049	Kalkınma göstergeleri	Intake rate of soil (infiltration rate of soil)	1956
1050	Kalkınma Üzerine Hükümetlerarası Otorite	Integrated agricultural production management	696
1051	Kalkınma yardımı	Integrated area management (IAM)	689
1052	Kalori	Integrated combating	693
1053	Kalsit	Integrated conservation and development project	692
1054	Kalsiyum	Integrated ecosystem monitoring	690
1055	Kambiyum	Integrated financing strategy (IFS)	691
1056	Kamu katılımı	Integrated investment framework (IIF)	697
1057	Kamu malı	Integrated river basin management (IRBM)	694
1058	Kanal	Integrated water resources management (IWRM)	695
1059	Kanal erozyonu	Integrated water resources management (IWRM)	1742
1060	Kanallı gradoni teras	Intensive agriculture	688
1061	Kanyon (boğaz)	Interception	1004
1062	Kapalı havza	Interception capacity	1005
1063	Kapalı orman	Interception capacity	2169
1064	Kapalı tohumlular	Interception capacity (of plant)	265
1065	Kapasite	Inter-governmental Authority on Development (IGAD)	1050
1066	Kapasite geliştirme	Intergovernmental Negotiating Committee on Desertification (INCD)	463

1067	Kapasite geliştirme girişimi	Inter-linkages	117
1068	Kapilar faaliyet	Internal erosion	486
1069	Kapilarite (kılcallık)	Internal migration	964
1070	Kapilar saçak	International Fund for Agricultural Development (IFAD)	2098
1071	Kapital değer (ekosistem)	International organization	2099
1072	Kar devriği	Intra-specific competition	2071
1073	Karar (uluslararası kuruluş kararı)	Intro-zonal soils	1006
1074	Karar vericiler	Inundated land	1731
1075	Karasal ekosistemler	Invasive alien species	2212
1076	Karasal iklim	Invasive species	1013
1077	Karbon birikimi (depolama)	Inventory	698
1078	Karbon döngüsü	Investment	2211
1079	Karbon pazarı	Ion	1016
1080	Karbon stoku	Ion exchange	1017
1081	Karbon stok değişimi	Iron pan	506
1082	Karbon vergisi	Irreversible changes	840
1083	Karbondioksit (CO ²)	Irrigated agricultural land	1778
1084	Karınk	Irrigated land	1776
1085	Karışık orman	Irrigation	1767
1086	Karışık (heterojen) tarım alanı	Irrigation depth	1768
1087	Karışık yapraklı orman	Irrigation efficiency	1773
1088	Karma tarım	Irrigation methods	1774
1089	Karma üretim sistemleri	Irrigation module	1769

1090	Karmaşık tarım alanı	Irrigation structure	1772
1091	Karşılaştırmalı değerlendirme ve göstergeler	Irrigation water requirement	1771
1092	Karstik arazi	Isobar	722
1093	Karstik toprak	Isohaline lines	724
1094	Kartografya	Isohips	726
1095	Kasırga	Isohyets	725
1096	Katastrofik taşkın	Isohyets	1008
1097	Katılım	Isotherm	723
1098	Katılımcı izleme ve değerlendirme	Joint Liaison Group (JLG)	1487
1099	Katılımcı kırsal değerlendirme	Joint planning/ programming initiative (between three conventions)	1490
1100	Katılımcılık	Key species	188
1101	Katyon değişme kapasitesi (KDK)	Keystone species	105
1102	Kaya bitkileri	Knowledge-sharing system	235
1103	Kaya döngüsü	Kyoto Protocol	1288
1104	Kaya düşmesi	Labour intensive	1010
1105	Kaya erozyonu	Labourer (worker)	1009
1106	Kaya suyu	Labour-intensive technology	669
1107	Kaya tuzu	Lagoon	1289
1108	Kayma	Lake	856
1109	Kaynak (ekoloji)	Lake deposits	857
1110	Kaynak (su)	Land	119
1111	Kaynak harekete geçirme (kaynak mobilizasyonu)	Land appraisal (land resource assessment)	124
1112	Kaynak yönetimi	Land based ecosystems	127

1113	Kazık perde	Land capability classification	131
1114	Kazma-doldurma	Land capability classification	157
1115	Kemosentez	Land classification	151
1116	Kendileme (kendi kendini dölleme)	Land consolidation	154
1117	Kent ekolojisi	Land cover	145
1118	Kental	Land cover change	146
1119	Kentleşme	Land cover classification system (LCCS)	147
1120	Kentsel sistemler	Land degradation	120
1121	Kesek	Land Degradation Assessment in Drylands (LADA) project	1240
1122	Kesik teras	Land Degradation Neutralization (LDN)	122
1123	Kesme-taşıma (yem bitkileri için)	Land Degradation Neutralization Target	123
1124	Kır	Land drainage	125
1125	Kıraç arazi	Land evaporation	159
1126	Kıraç toprak	Land leveling	153
1127	Kırılgan alanlar	Land monitoring system (of Turkey)	130
1128	Kırıntılı tortullar	Land productivity	156
1129	Kırıntılı yapı	Land reclamation	129
1130	Kırmızı Akdeniz toprakları (Terra Rossa)	Land reform	148
1131	Kırmızı çöl toprağı	Land reform	2013
1132	Kırmızı liste (tehdit altındaki türler kırmızı listesi)	Land rehabilitation	149
1133	Kırmızı listeler kitapları	Land slope	126
1134	Kırsal fakirlik (kırsal yoksulluk)	Land tenure	152

1135	Kırsal kalkınma	Land use	139
1136	Kırsal nüfus	Land use capability	141
1137	Kırsal planlama	Land use capability classes	143
1138	Kırsal toplum	Land use capability map	134
1139	Kırsal yoksulluğun azaltılması	Land use capability sub-class	142
1140	Kırsal yoksulluk oranı	Land use capacity classification	144
1141	Kırsal yoksulluk sınırı	Land use map	1999
1142	Kışlak	Land use planning	137
1143	Kıtlık	Land use type	138
1144	Kıyı duvarları	Land use, land-use change and forestry (LULUCF)	140
1145	Kıyı erozyonu	Land users	133
1146	Kıyı göçmeleri	Landform	150
1147	Kıyı koruması (akarsu)	LANDSAT	1290
1148	Kıyı kumulları	Landscape	1548
1149	Kızıl toprak	Landscape approach	1551
1150	Kil	Landscape ecology	1549
1151	Kil tabakası (kil tabanı)	landscape restoration	1550
1152	Kil tepeciği	Landslide	925
1153	Killi tın	Land-use plan	136
1154	Kiltaşı	Land-use restriction	135
1155	Kireç isteği	Large gully	357
1156	Kireç kabuğu	Large soil groups	358
1157	Kireç taşı	Lava	1291

1158	Kirleten (kişi, kurum)	Leaching	1800
1159	Kirleten öder ilkesi	Leaching	2262
1160	Kirletici (madde)	Leaf area index (LAI)	2185
1161	Klimaks bitki	Least developed countries	673
1162	Klimatoloji	Level land	598
1163	Klimaks	Level terrace	2210
1164	Klimaks bitki örtüsü	Level terraces	613
1165	Klinometre	Lichen	1292
1166	Klon	Life cycle	915
1167	Klonal çoğalma	Life quality	2201
1168	Klorofil	Life standard	916
1169	Kloroz (sararma)	Light soil	885
1170	Kohezyon	Lignification	1429
1171	Kolaylaştırma Komitesi (KK)	Lime requirement	1155
1172	Koloidal yıkanma	Lime stone	1157
1173	Koloidler	Limiting factor	1684
1174	Kolüvyal (koluviyum)	Linear grass planting	438
1175	Kolüvyal topraklar (döküntü topraklar)	List of threatened ecosystems	1890
1176	Koloni	Lithification	1882
1177	Kolüvyal depo	Lithosols	1883
1178	Kompost	Lithosphere	1293
1179	Kompost (kompost gübresi)	Litter, plant litter	1523
1180	Konglemera	Live brush sill	380
1181	Konsolide göstergeler (KG)	Living hedge	367

1182	Kontrol sekisi	Living organism	369
1183	Kontrollü otlatma	Loam	210
1184	Kontrollü yakma	Loam	1930
1185	Kontur karık	Loam with clay	1153
1186	Kontur sürüm	Loamy soil	1931
1187	Kontur setler	Loan	320
1188	Kontur taş sedde	Local area development programme (LADP)	2236
1189	Konvektif yağış	Local community	2239
1190	Kopma	Local use of natural resources (traditional use of natural resources)	556
1191	Korozyon	Loess	1295
1192	Koru ormanı	Logical framework analysis (logframe approach)	1312
1193	Koruma (muhafaza)	Long term	2111
1194	Koruma alanı (korunan alan)	Longitudinal dune	325
1195	Korumaya alınmış bitkiler	Loose stone dam	843
1196	Korunmasız türler (kırılgan türler)	Lower catchment	165
1197	Korunmasızlık (savunmasızlık)	Lowland	70
1198	Koruyucu orman kuşağı	Lysimeter	1294
1199	Koruyucu orman (koruma ormanı)	Macro climate	1301
1200	Koruyucu tarım (koruma tarımı)	Macro fauna	1300
1201	Koruyucu tesisler	Macro nutrition	1299
1202	Koruyucu toprak işleme	Macro structure	1302
1203	Kök	Main flood basin	103

1204	Kök basıncı	Main stream	100
1205	Kök bölgesi	Major life zones	359
1206	Kök sınırlayıcı derinlik	Malnutrition	1208
1207	Kök yumruları	Man and Biosphere Program (MAB)	1002
1208	Kötü beslenme	Map	894
1209	Köy ekolojisi	Map scale classification	895
1210	Kristalin kaya	Maquis	1297
1211	Kristalin şist	Marginal agricultural land	1314
1212	Kritik alan	Marginal values	1313
1213	Kritik eğim	Maritime climate	514
1214	Kritik eğim uzunluğu	Market prices	1541
1215	Kritik tehdit altındaki türler	Marketing	1542
1216	Kritik rüzgar hızı	Marl	1315
1217	Kromozom	Marsh	1777
1218	Kserik	Mass movements	1287
1219	Kserofit	Massif	1316
1220	Kullanım değeri	Mature river	1434
1221	Kullanım suyu	Mature soil	1436
1222	Kum	Maximum experienced flood	860
1223	Kum denizi	Maximum flood	1305
1224	Kum fırtınası	Maximum possible precipitation	674
1225	Kum ovası	Maximum sustainable yield	677
1226	Kum taşınması (kum sürüklenmesi)	Maximum sustainable yield	1304
1227	Kum tepesi	Maximum temperature (plant)	1317

1228	Kumcul bitki	Maximum water holding capacity	1303
1229	Kumlu toprak	Meadow (grassland)	392
1230	Kumtaşı	Meadow steppe	393
1231	Kumul	Mean annual precipitation	1498
1232	Kumul hareketi	Mean annual precipitation	2266
1233	Kumul tespiti (stabilizasyonu)	Mean sea level	1496
1234	Kurak	Meander	1324
1235	Kurak alan (kurak zon)	Mechanical erosion	1321
1236	Kurak alan ekosistem hizmetleri	Mechanical measures	1322
1237	Kurak alan ekosistemleri (kurak alan sistemleri)	Mechanical measures to control erosion	710
1238	Kurak alan silvopastoral sistemleri	Media products	1319
1239	Kurak alan sistemi	Medicinal and aromatic plants	1929
1240	Kurak alanlarda arazi bozulununun değerlendirilmesi projesi (LADA)	Medicinal plant	1808
1241	Kurak arazi (kurak kuşak)	Medicinal plants	1928
1242	Kurak hümid alan	Mediterranean climate	55
1243	Kurak iklim	Medium texture	1480
1244	Kurak mevsim	Mega ecosystems	1320
1245	Kurak yarı nemli (kurak sub-humid)	Melting point	700
1246	Kurak ve Yarı Kurak Alanlarda Ağaçlandırma ve Rehabilitasyon Rehberi	Mesophyte	1347
1247	Kurak, yarı kurak ve kuru alt nemli alanlar	Mesophytic vegetation	1348
1248	Kurak yıl	Metabolism	1333
1249	Kurakçıl bitkiler	Metamorphic rock	1334

1250	Kurakçıl orman	Metamorphic water	1335
1251	Kuraklığa dayanıklı bitki	Metamorphosis	292
1252	Kuraklık	Meteorological drought	1338
1253	Kuraklık endeksi	Meteorology	1337
1254	Kuraklık erozyonu	Meter (flow meter)	58
1255	Kuraklık etkilerinin azaltılması (mitigasyonu)	Methane	1336
1256	Kuraklık izleme sistemi (Türkiye)	Method of collection	2139
1257	Kuraklık risk yönetimi	Methodology	1339
1258	Kuraklıktan sakınan bitkiler	Metric	1340
1259	Kuraklaşma	Mica	1349
1260	Kuraklık etkilerinin azaltılması	Micro nutrient	1351
1261	Kuru arazi tarımı	Micro relief	1354
1262	Kuru dere	Microbasin	1355
1263	Kuru duvar eşik	Micro-catchment	1359
1264	Kuru kum	Microclimate	1352
1265	Kuru ot	Microfauna	1357
1266	Kuru tarım	Microfinance	1356
1267	Kuru tarım arazisi	Microflora	1358
1268	Kurumun rolü (teşkilatın rolü)	Microorganism	1360
1269	Kutup sistemleri	Micro-organism	1353
1270	Kuvars	Middle East	1483
1271	Kültivar	Mid-latitude zone	1484
1272	Kültivasyon (tarım)	Migration	853

1273	Kültür	Millennium development goals (MDGs)	1364
1274	Kültür bitkisi	Millennium ecosystem assessment (MEA)	1363
1275	Kültürel çeşitlilik	Mineral	1368
1276	Kültürel ekoloji	Mineral soil	1369
1277	Kültürel hizmetler	Mini creek	519
1278	Küresel arazi bozulumu bilgi sistemi (KABBS)	Minimal fluid threshold velocity for erosion	720
1279	Küresel Çevre Fonu (GEF)	Minimal impact threshold velocity	719
1280	Küresel hidrolojik döngü	Minimum relative moisture	675
1281	Küresel ısınma	Minimum soil cultivation based agriculture	672
1282	Küresel Kaynaklar Bilgi Veri Tabanı (GRID)	Minimum temperature (plant)	1370
1283	Küresel Mekanizma (KM)	Mining	1296
1284	Küresel ölçek	Mission	1371
1285	Küresel Taksonomi Girişimi	Mitigate the effects of drought	1260
1286	Küreselleşme (globalleşme)	Mitigation (for ecosystem)	1372
1287	Kütle hareketleri	Mixed agriculture	1088
1288	Kyoto Protokolü	Mixed broadleaved forest	1087
1289	Lagün	Mixed forest	1085
1290	LANDSAT	Mixed sill	1361
1291	Lav	Moderate erosion	1485
1292	Liken	Moderately coarse texture	1482
1293	Litosfer	Moderately fine texture	1481
1294	Lizimetre	Modernization	1373

1295	Lös	Modification	1381
1296	Madencilik	Modified natural forests	500
1297	Maki	Moisture	1402
1298	Maki dışındaki çalı ve ağaççıklar	Moisture	1624
1299	Makro besin maddesi	Moisture holding capacity	1403
1300	Makro fauna	Molecule	1374
1301	Makro iklim	Monitoring	1018
1302	Makro yapı	Monitoring and evaluation (M&E)	1020
1303	Maksimum su tutma kapasitesi	Monitoring system	1019
1304	Maksimum sürdürülebilir hasıla	Monitoring system partially covering desertification, land degradation and drought	465
1305	Maksimum taşkın	Monitoring system specifically dedicated to desertification, land degradation and drought	466
1306	Malç	Monitoring System Specifically Dedicated to DLDD	1534
1307	Malçlama	Monoculture	1380
1308	Maliyet analizi	Monsoon	1385
1309	Maliyet etkenlik analizi	Montane forests	480
1310	Maliyet-fayda analizi	Mortality rate	1524
1311	Mantar	Moss	2272
1312	Mantki çerçeve analizi	Mountain	474
1313	Marjinal değer	Mountain climate	478
1314	Marjinal tarım arazi	Mountain desert	476
1315	Marn	Mountain meadow	475

1316	Masif	Mountain pasture (mountain meadow)	479
1317	Maximum sıcaklık (bitki)	Mountain range (orographic range)	481
1318	Mecra erozyonu	Mountain skirt	483
1319	Medya ürünleri	Mountain systems	482
1320	Mega ekosistemler	Mountainous land	485
1321	Mekanik erozyon	Mud	388
1322	Mekanik önlemler	Mud stone	390
1323	Melez (hibrit)	Mudflow	389
1324	Menderes	Mud-rain	391
1325	Mera	Mulch	1306
1326	Mera Bilgi Sistemi Geliştirme Projesi – MERBİS	Mulching	1307
1327	Mera durumu	Multilateral agreement	444
1328	Mera ıslahı	Multilateral environmental agreement (MEAs)	445
1329	Mera taşıma kapasitesi	Multipurpose project	441
1330	Mera toprağı	Mutation	1386
1331	Mera yönetimi	Mycorrhiza	1350
1332	Meşcere	NAP adoption	2088
1333	Metabolizma	NAP formulation	2087
1334	Metamorf kayaç	Narrow-based terrace	494
1335	Metamorfik su	National action plan for desertification combating (national action program for desertification combating)	461
1336	Metan	National Action Plan for Erosion Control	2089
1337	Meteoroloji	National action plans	2086

1338	Meteorolojik kuraklık	National Action Program of Turkey for Desertification Combating (2006)	2076
1339	Metodoloji (yöntem bilimi)	National awareness seminar (NAS)	2083
1340	Metrik	National capacity self-assessment (NCSA)	2092
1341	Mevcut en iyi teknik	National communication strategy	2091
1342	Mevcut erozyon riski	National Coordinating Body (NCB)	2093
1343	Mevsimlik göç	National delegation	2084
1344	Mevsimsel otlatma	National erosion risk maps (Turkey)	2085
1345	Meyilli seki teras	National focal point	2094
1346	Meyilli teras	National income	1366
1347	Mezofit	National park	1367
1348	Mezofitik bitki örtüsü	National poverty Line	2097
1349	Mika	National poverty rate	2096
1350	Mikoriza	National Report	2095
1351	Mikro besin maddesi	National Strategy and Action Plan of Turkey for Desertification Combating (2015-2023)	2078
1352	Mikro iklim	National Strategy of Turkey for Desertification Combating (2013-2023)	2077
1353	Mikroorganizma	National Strategy of Turkey for Watershed Management, 2014-2023	2079
1354	Mikro rölyef	Native	2247
1355	Mikrobasen (ocak şeklinde teras)	Native species	565
1356	Mikro finans	Native species (indigenous species)	2240
1357	Mikrofauna	Natural capital	561
1358	Mikroflora	Natural damage	569

1359	Mikrohavza	Natural disaster (natural hazard)	544
1360	Mikroorganizma	Natural ecosystems	548
1361	Miks eşik	Natural enemy	547
1362	Mil (toz)	Natural entity	566
1363	Milenyum ekosistem değerlendirmesi	Natural environment	546
1364	Milenyum kalkınma hedefleri	Natural erosion (geologic erosion)	549
1365	Millenme	Natural forest (native forest, primary forest)	558
1366	Milli gelir	Natural landscape	559
1367	Milli park	Natural old growth forest	568
1368	Mineral	Natural pasture	557
1369	Mineral toprak	Natural pasture	1823
1370	Minimum sıcaklık (bitki)	Natural regeneration	550
1371	Misyon (bir kurumun misyonu)	Natural regeneration (forest)	551
1372	Mitigasyon (ekosistem için)	Natural resource depletion	553
1373	Modernizasyon	Natural resource management	554
1374	Molekül	Natural resource with open access	1667
1375	Moloz Akmaları	Natural resources	552
1376	Moloz Hareketi	Natural seeding	563
1377	Moloz konisi	Natural selection	560
1378	Moloz toprak	Natural soil	564
1379	Moloztaş	Natural vegetation	545
1380	Monokültür	Natural vegetation	567
1381	Morfolojik değişim	Natural water mass	562

1382	Muhafaza değeri (koruma değeri)	Nature	543
1383	Muhafaza ormanı	Nature protection	571
1384	Mukavemetsizlik (iklim değışikliğine karşı)	Nature protection area	1822
1385	Muson	Nature protection sites	1399
1386	Mutasyon	Net present value	346
1387	Mutlak asgari sıcaklık	Net primary production (NPP)	1408
1388	Mutlak azami sıcaklık	Net Primary Productivity (NPP)	1407
1389	Mutlak nem	Neutral soil	1420
1390	Mutlak sıcaklık	Niche	1414
1391	Mutlak tarım arazisi (bitkisel üretim için)	Nitrification	1415
1392	Mutlak yoksulluk	Nitrogen	195
1393	Mutlak yoksulluk sınırı	Nitrogen cycle	199
1394	Mülkiyet hakları (kullanım hakları)	Nitrogen fixation	196
1395	Münavebeli otlatma	Nitrogen fixation	200
1396	Münavebeli sulama	Nitrogen fixing plant (Leguminosae)	208
1397	Nadas	Nitrogen fixing-plant	197
1398	Nadir türler	No tillage (zero-tillage)	1683
1399	Natura 2000 alanları	Nodule	2275
1400	Nehir	Nomad	854
1401	Nehir havzası	Non-agricultural land	1844
1402	Nem	Non-consumptive values	2069
1403	Nem tutma kapasitesi	Non-governmental organization (NGO)	954
1404	Nemli	Non-irrigated arable land (rainfed agricultural land)	1267

1405	Nesli tehlikede tür	Non-maquis shrubs and small trees	1298
1406	Nesli tükenme (yok olma)	Non-renewable resource	2226
1407	Net birincil verimlilik	Non-wood forest products	1427
1408	Net ilkel üretim	Normal closed forest	1417
1409	Nispi (göreceli) yoksulluk sınırı	Normal erosion	1416
1410	Nispi buharlaşma	Normalized Difference Vegetation Index (NDVI)	1418
1411	Nispi nem	Nutrient	227
1412	Nispi rölyef	Nutrient cycle	230
1413	Nispi yoksulluk	Nutrient cycling	845
1414	Niş	Nutrient uptake	229
1415	Nitrifikasyon	Nutrients	233
1416	Normal erozyon	Objective	99
1417	Normal kapalı orman	Observer	866
1418	Normalleştirilmiş fark vejetasyon endeksi (NDVI)	Official Development Assistance (ODA) (foreign aid)	1601
1419	Normalleştirilmiş fark vejetasyon endeksi (NDVI) standart sapması	Official document	1600
1420	Nötr toprak	On-site and off-site effects of soil erosion	1978
1421	Nüfus	Open channel	10
1422	Nüfus sayımı	Open scrub (open scrubland)	8
1423	Nüfus taşıma kapasitesi	Open systems	11
1424	Nüfus yoğunluğu (popülasyon yoğunluğu)	Open watershed	9
1425	Ocak teras	Operational mechanisms for joint implementation or mutual reinforcement	1491

1426	Odak noktası	Operational objectives	1012
1427	Odun dışı orman ürünü	Opportunity cost	770
1428	Odun enerjisi	Optimum water requirement	1439
1429	Odunlaşma	Option value	1649
1430	Odunsu biyokütle	Order	1440
1431	Oksidasyon	Organic agriculture (organic agricultural production)	1444
1432	Oksijen	Organic deposit	1441
1433	Olasılık	Organic livestock production	1442
1434	Olgun nehir	Organic matter	1443
1435	Olgun olmayan toprak	Organic soil	1445
1436	Olgun toprak	Organism	1446
1437	Oluk erozyonu	Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)	640
1438	Onaylama	Organizations in the programme/project	1577
1439	Optimum su ihtiyacı	Orographic precipitation	1479
1440	Ordo	Osmotic pressure	1519
1441	Organik çökel	Other wooded land	532
1442	Organik hayvansal üretim	Outcome	1701
1443	Organik madde	Outcrop	2285
1444	Organik tarım (organik bitkisel üretim)	Outputs	424
1445	Organik toprak	Oven-dry soil	769
1446	Organizma	Over-exploitation (overuse)	183
1447	Orman	Overgrazing	181
1448	Orman ağaçlandırması	Overheating (superheating)	180

1449	Orman alanı	Overland flow	155
1450	Orman amenajmanı (orman yönetimi)	Overstocking	179
1451	Orman biyolojik çeşitliliği	Oxidation	1431
1452	Orman biyomu	Oxygen	1432
1453	Orman bozulumu	Pan	1544
1454	Orman dışı ağaçlandırma	Parabolic dune	1535
1455	Orman ekolojisi	Parasite	166
1456	Orman ekosistemi	Parasite	1536
1457	Orman fonksiyonu	Parent material (parent rock)	101
1458	Orman hidrolojisi	Participation	1097
1459	Orman içi açıklık	Participatory	1100
1460	Orman içi ağaçlandırma (yeniden ağaçlandırma)	Participatory monitoring and evaluation	1098
1461	Orman içi mera	Participatory rural appraisal	1099
1462	Orman iyileştirme	Particle density	1834
1463	Orman kenarı mera	Particle size	1833
1464	Orman parçalanması	Partnership	1494
1465	Orman sistemleri	Partnership agreement	1495
1466	Orman tipi	Party	1838
1467	Orman türü	Pastoralism (pastoral system)	1538
1468	Orman ürünü	Pasture	1503
1469	Orman üstü mera	Pasture above treeline	1469
1470	Orman yangınlarına hassasiyet derecesi	Pasture adjacent to forest	1463
1471	Orman yetiştirme sınırı	Pasture carrying capacity	1329

1472	Orman yetiştirme materyali	Pasture improvement	1328
1473	Orman yönetimi	Pasture Information System Development Project	1326
1474	Ormancılık	Pasture management	1331
1475	Ormanların koruyucu etkileri (işlevleri)	Pasture soil	1330
1476	Ormanların sosyo ekonomik işlevleri	Pasture status	1327
1477	Ormanların üretici (prodüktif) işlevleri	Pastures within forest	1461
1478	Ormansızlaşma	Pathogen	1539
1479	Orografik yağış	Payments for ecological services (PES)	632
1480	Orta bünye	Peak	577
1481	Orta derecede ince bünye	Peat	2044
1482	Orta derecede kaba bünye	Pedology	1543
1483	Orta Doğu	Penepplain	1545
1484	Orta enlem kuşağı	Penepplain	685
1485	Orta erozyon	Percolation	1803
1486	Ortak finansör	Perennial fodder crop cultivation area	448
1487	Ortak irtibat grubu	Perennial plants	446
1488	Ortak mülk yönetim sistemi	Performance indicator	1546
1489	Ortak mülkiyet kaynağı	Performance Review and Assessment of Implementation System (PRAIS)	2100
1490	Ortak planlama/programlama girişimi (üç sözleşme arasında)	Permanent crop land	447
1491	Ortak uygulama veya karşılıklı destek için işlevsel mekanizmalar	Permanent crop land	536
1492	Ortak yaşam	Permanent crops	488
1493	Ortak yaşama ilişkileri	Permanent grazing	523

1494	Ortaklık	Permanent Interstate Committee for Drought Control in the Sahel (CILSS)	1637
1495	Ortaklık anlaşması	Permanent pasture	487
1496	Ortalama deniz seviyesi	Permanent secretariat of the convention	1712
1497	Ortalama yıllık taşkın	Permanent stripping	525
1498	Ortalama yıllık yağış	Permeability	805
1499	Ortam	Permeable rock dam	803
1500	Ot	Permeable soil	1802
1501	Ot kontrolü	Permeable windbreak (shelterbelt)	804
1502	Ot öldürücü (herbisit)	Pesticides	334
1503	Otlak	Pesticides	1547
1504	Otlatma Hakkı	pH value	1552
1505	Otlatma kapasitesi	Phenology	760
1506	Otlatma mevsimi	Phenotype	761
1507	Otlatma periyodu	Phosphate rock	789
1508	Otlatma planı	Photogrammetry	791
1509	Otlatma yoğunluğu	Photosynthesis	792
1510	Otlu su yolu	Phreatophytes	1818
1511	Otsu bitkiler	Physical degradation of lands	160
1512	Oyuntu	Physical drought	780
1513	Oyuntu başı erozyonu	Physical fragmentation (physical disintegration)	777
1514	Oyuntu dikimi	Physical measure	781
1515	Oyuntu erozyonu	Physical properties (soil)	782
1516	Oyuntu ıslahı	Physical properties of soil	1954

1517	Oyuntu kontrol seddesi	Physical weathering	776
1518	Oyuntu sekisi	Physiological drought	784
1519	Ozmotik basınç	Physiology	783
1520	Ödemeye gönüllülük	Phytoclimate	262
1521	Ölçü (ölçek)	Phytocoenosis	271
1522	Ölü kumul	Phyto-geographical regions	773
1523	Ölü örtü	Phytogeography	774
1524	Ölüm oranı	Phytosociology	775
1525	Ön kumul	Piedmont	477
1526	Öncü bitkiler	Pile dike	1113
1527	Öne meyilli teras	Pioneer plants	1526
1528	Örme canlı eşik	Planetary winds	524
1529	Örme çit	Planimeter	1554
1530	Örtü bitkileri	Planned grazing	1555
1531	Örtü oranı	Plant	257
1532	Ötrofikasyon	Plant community	259
1533	Örnekleme	Plant cover (plant cover ratio)	1531
1534	Özellikle Kuraklık, Arazi Bozulumu, Çölleşme ile İlgili İzleme Sistemi	Plant cover percentage	264
1535	Parabolik kum	Plant formation	261
1536	Parazit	Plant geography	260
1537	Parmak erozyonu (çizgi erozyonu, oluk erozyonu)	Plant nutrient	258
1538	Pastoral sistem	Plant sociology	266
1539	Patojen	Plant water consumption	267

1540	Paydaş	Plantation (industrial tree plantation)	1557
1541	Pazar fiyatı	Planting	537
1542	Pazarlama	Planting shock	538
1543	Pedoloji	Planting terraces	762
1544	Pen	Plateau	1558
1545	Peneplen	Pocket terraces	372
1546	Performans göstergesi	Podsolization	1559
1547	Pestisit	Polar systems	1269
1548	Peyzaj	Policy	1560
1549	Peyzaj ekolojisi	Policy-maker	1561
1550	Peyzaj iyileştirmesi (peyzaj restorasyonu)	Pollen	429
1551	Peyzaj yaklaşımı	Pollination	2038
1552	pH değeri	Pollutant	1160
1553	Pınar	Polluter	1158
1554	Planimetre	Polluter pays principle	1159
1555	Planlı otlatma	Poor soil, unproductive soil	1126
1556	Plansız otlatma	Population	1421
1557	Plantasyon (endüstriyel ağaçlandırma)	Population	1562
1558	Plato	Population (biological)	1565
1559	Podzollaşma	Population carrying capacity	1423
1560	Politika	Population census	1422
1561	Politika yapıcı	Population density	1424
1562	Popülasyon	Population dynamics	1563
1563	Popülasyon dinamiği	Population ecology	1564

1564	Populasyon ekolojisi	Porosity (for plant)	864
1565	Popülasyon (biyolojik)	Porosity (for soil)	865
1566	Potansiyel arazi bozulumu	Potential erosion	1569
1567	Potansiyel buharlaşma	Potential evaporation	1567
1568	Potansiyel buharlaşma-terleme	Potential evapotranspiration	1568
1569	Potansiyel erozyon	Potential for replication and scaling up	440
1570	Potansiyel yıllık ortalama toprak kaybı	Potential land degradation	1566
1571	ppb, milyar'da bir kısım	Potential mean annual soil loss	1570
1572	ppm, milyon'da kısım	Poverty	752
1573	Primer orman	Poverty	2270
1574	Primer verimlilik	Poverty eradication	2269
1575	Program	Poverty line	2271
1576	Program ve proje sayfası	ppb, parts per billion	1571
1577	Programdaki/projedeki teşkilatlar	ppm, Parts per million	1572
1578	Proje	Practice	2102
1579	Proje amaçları	Prairie soil	395
1580	Proje teklifi	Precautionary approach	1888
1581	Protein	Precipitation	2157
1582	Protokol	Precipitation intensity	2158
1583	Psödo (yalancı)	Precipitation regime	2161
1584	Püskürük kayalar	Preparedness	918
1585	Radyasyon	Pressure group	217
1586	Rakım	Primary forest	207
1587	Raporlayan kurum	Primary successional species	991

1588	REDD-plus (Ormansızlaşma ve Orman Bozulumundan Oluşan Emisyonları Azaltmak)	Primer forest	1573
1589	Refah	Primer productivity	1574
1590	Referans hattı (dayanak hattı)	Priming rain	232
1591	Regolit	Probability	1433
1592	Regosol	Product	2124
1593	Rehabilitasyon (iyileştirme)	Production	2119
1594	Rekabet (biyoloji ve sosyolojide)	Production (biological)	2120
1595	Reklamasyon (arazi ıslahı)	Production function	2122
1596	Rekreasyon	Production services	2118
1597	Rendzina	Production unit	2121
1598	Rezerv	Productive functions of forests	1477
1599	Rezervuar	Productive land	2141
1600	Resmi doküman	Productive usage of soil	1957
1601	Resmi kalkınma yardımı (dış yardım)	Productivity	2143
1602	Restorasyon	Productivity (in biology)	2142
1603	Revize Ünlversal Toprak Kaybı Denklemi (RÜTKD) (Yenilenmiş Evrensel Toprak Kaybı Denklemi)	Programme	1575
1604	Revizyon	Programme and project sheet (PPS)	1576
1605	Rill erozyonu (küçük oyuntu)	Project	1578
1606	Rio anlaşmaları	Project for Development of Watershed Monitoring and Evaluation System (WMESEP).	909
1607	Rio Deklarasyonu	Project objectives	1579

1608	Rio işaretleyici (Rio göstergeleri)	Project proposals	1580
1609	Rio Konferansı	Protected area	1194
1610	Rio+20	Protected plants	1195
1611	Risk	Protective effects of forests	1475
1612	Risk azaltma	Protective forest	1199
1613	Risk değerlendirme	Protective forest belt	1198
1614	Risk haritası	Protective structures	1201
1615	Risk yönetimi	Protein	1581
1616	Rizom (toprak altı gövdesi)	Protocol	1582
1617	Rizosfer	Proxy indicator	970
1618	Rotasyonlu teraslar	Pseudo	1583
1619	Rölyef	Public good	1057
1620	Rölyef çukuru	Public participation	1056
1621	Rölyef faktörü	Quality indicators	1043
1622	Rölyef haritası	Quartz	1270
1623	Rusubat verimi (tortul verimi)	Quintal	1118
1624	Rutubet	Race	957
1625	Rüzgar	Radiation	1585
1626	Rüzgar aşınabilirlik grupları	Rain factor	2165
1627	Rüzgar aşınabilirlik endeksi	Rain water harvesting	2166
1628	Rüzgar erozyonu	Raindrop erosion	2163
1629	Rüzgar erozyonu başlama hızı	Raindrop erosion (splash erosion)	492
1630	Rüzgar erozyonunu önleyici şerit ekimi	Rainfall energy (rain energy)	2164

1631	Rüzgar erozyonunun kontrolü	Rainfall excess (net rainfall)	2159
1632	Rüzgar perdesi (rüzgar kıran)	Rainfall infiltration	2162
1633	Rüzgarı önleyici şeritler	Rainfall Use Efficiency (RUE)	2160
1634	Saçak kök sistemi	Rangeland (meadow, pastureö grassland)	1325
1635	Sağlam yönetim	Rare species	1398
1636	Sahel	Rate of runoff	62
1637	Sahel Bölgesinde Kuraklık Kontrolü için Devletlerarası Devamlı Komitesi	Ratification	1438
1638	Sahil kumulu	Raw humus	891
1639	Sahra	Raw material	892
1640	Salma sulama	Recipient country(ies) or sub Region	2188
1641	Saptırma hendeği	Recipient organization(s)	2189
1642	Saptırma sekisi	Reclamation	1595
1643	Saptırma yapısı	Recreation	1596
1644	Sarımsık bitki	Recycling	841
1645	Savak	Red data books	1133
1646	Savan	Red desert soil	1131
1647	Savunmasızlık (kırılganlık)	Red earth (red soil)	1149
1648	Savunuculuk	Red List (red list of threatened species)	1132
1649	Seçenek değeri	Red Mediterranean soils (Terra Rossa)	1130
1650	Sedde	REDD-plus (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation)	1588
1651	Sediment	Reduced or zero tillage	192
1652	Sediment Kontrolu	Reduction of rural poverty	1139
1653	Sediment yükü	Reforestation	2220

1654	Sedimentasyon	Reforestation	1460
1655	Seki teras	Regenerated soil (reclaimed soil)	960
1656	Sektörel su tahsisi	Regeneration	826
1657	Sektörler arası planlama ve uygulama	Regenerative power	2221
1658	Sel	Region	335
1659	Sel kapanı	Regional action plan (RAPL)	338
1660	Sel kıran	Regional action programme (RAPr)	339
1661	Sel oyuntusu	Regional Annexes	336
1662	Sel oyuntusu erozyonu	Regional Cooperation Networks (RCN)	341
1663	Sel yarıntısı	Regional coordinating unit (RCU)	342
1664	Senaryo	Regional Economic Integration Organization (REIO)	337
1665	Sera etkisi	Regional groups	340
1666	Sera gazı	Regional organization (RO)	343
1667	Serbest erişimli doğal kaynak	Regolith	1591
1668	Serbest otlatma (kontrolsuz otlatma)	Regosol	1592
1669	Serpantin	Regulating ecosystem services	599
1670	Sert kabuk	Rehabilitation	1593
1671	Sert tabaka	Rehabilitation of degraded forest	331
1672	Sertleşmiş toprak	Relative evaporation	1410
1673	Set gölü	Relative humidity	202
1674	Seyelan	Relative humidity	1411
1675	Sıcak nokta (biyolojik çeşitlilik açısından sıcak nokta)	Relative poverty	1413
1676	Sıcak nokta (kirlenme açısından sıcak nokta)	Relative poverty line	1409

1677	Sıcaklık	Relative relief	1412
1678	Sıcaklık endeksi	Relevance	2105
1679	Sıcaklık iletimi	Relevant activity codes (RACs)	2103
1680	Sıçrama erozyonu (rüzgar)	Relevant international forums	2104
1681	Sıçratma erozyonu (yağış)	Relict plant	1042
1682	Sıfır otlatma	Relief	1619
1683	Sıfır toprak işleme	Relief factor (topographic factor)	1621
1684	Sınırlayıcı faktörler	Relief map	1622
1685	Sıralı değişim	Relief well	1620
1686	Sırt	Remote sensing	2109
1687	Sızma	Rendzina	1597
1688	Sızma ile su kaybı	Renewable energy	2223
1689	Sierozem	Renewable energy sources	2224
1690	Siklon	Renewable natural resource	2222
1691	Silt	Reporting Entity	1587
1692	Silvikültür	Reproduction	2116
1693	Silvopastoral sistemler (ağaç, ot, hayvan sistemleri)	Reproductive material	2123
1694	Sinerji	Reserve	1598
1695	Siorezem (bozkır toprağı)	Reservoir	919
1696	Siyah organik toprak	Reservoir	1599
1697	Solar radyasyon	Residential area (settlement area)	2246
1698	Solma noktası	Resilience	721
1699	Solum	Resistance	539

1700	Solunum	Resistant rock	540
1701	Sonuç	Resource	1109
1702	Sonuç göstergeleri	Resource management	1112
1703	Sonuçlara dayalı yönetim	Resource mobilization	1111
1704	Sosyal kapital	Respiration	1700
1705	Sosyal maliyetler ve faydalar	Restoration	1602
1706	Sosyal yapı	Result indicators	1702
1707	Sosyal zafiyet	Results-based management	1703
1708	Sosyo ekolojik sistem	Retention	73
1709	Sosyo-ekonomik kuraklık	Retention terrace (diversion terrace)	2047
1710	Soy (türeyen)	Reversing of desertification	468
1711	Sömürücü tarım	Revised Universal Soil Loss Equation (RUSLE)	1603
1712	Sözleşme daimi sekreteryası	Revision	1604
1713	Sözleşme süreçleri	Rhizome	1616
1714	Sözleşme uygulamasının gözden geçirme komitesi (SUGGK)	Rhizosphere	1617
1715	Spagnum	Richness	2292
1716	Spodosol'ler	Ridge	1686
1717	Spor	Rill erosion	437
1718	Standard erozyon parseli	Rill erosion	1437
1719	Standard Finansal Ek (UNCCD için)	Rill erosion	1537
1720	Step	Rill erosion	1605
1721	Stoma (gözenek)	Rio Conference	1609
1722	Strateji	Rio conventions	1606

1723	Stratejik amaçlar (BMÇMS stratejisi hedefleri)	Rio Declaration	1607
1724	Stratejik çevresel değerlendirme (SÇD)	Rio marker (RM)	1608
1725	Stratejik planlama	Rio+20	1610
1726	Su	Riparian	958
1727	Su ayırım çizgisi (hattı)	Riparian forest buffer system	49
1728	Subasar orman (longos)	Risk	1611
1729	Su başı	Risk assessment	1613
1730	Su basma (su basar)	Risk management	1615
1731	Su basmış arazi	Risk map	1614
1732	Su bilançosu	Risk reduction	1612
1733	Su cephesi	River	1400
1734	Su degradasyonu (su bozulumu)	River basin	1401
1735	Su depolama faktörü	Rock cycle	1103
1736	Su ekonomisi	Rock erosion	1105
1737	Su erozyonu	Rock fall	1104
1738	Su erozyonu sınıfları	Rock fall	1867
1739	Su ile doyma	Rock plants (lithophytes)	1102
1740	Su kalitesi	Rock salt	1107
1741	Su kaynağı (pınar)	Rock water	1106
1742	Su kaynakları entegre yönetimi	Role of organization	1268
1743	Su kaynakları yönetimi	Root	1203
1744	Su kıtlığı	Root nodules	1207
1745	Su koruma ormanı	Root pressure	1204

1746	Su kültürü	Root restricting depth	1206
1747	Su kütlesi	Root zone	1205
1748	Su muhafazası	Rotation grazing	585
1749	Su noksanı	Rotation terraces	1618
1750	Su stresi	Rotational grazing	1395
1751	Su stresi olan ülkeler	Rotational irrigation	1396
1752	Su tablası	Rough broken land	1031
1753	Su toplama alanı	Runoff	60
1754	Su toplama havzası	Runoff	2279
1755	Su toplama havzası alanı	Runoff	2286
1756	Su tüketimi	Rural development	1135
1757	Su ürünleri yetiştirme	Rural ecology (village ecology)	1209
1758	Su verimliliği	Rural planning	1137
1759	Sub-alpin vejetasyon	Rural population	1136
1760	Sub-tropik	Rural poverty	1134
1761	Sucul ekosistem	Rural poverty line	1141
1762	Sucul fauna (aquatik fauna)	Rural poverty rate	1140
1763	Sucul flora (aquatik flora)	Rural society	1138
1764	Sukkulent bitkiler	Sahara	1639
1765	Sulak	Sahel	1636
1766	Sulak alan	Salic horizon	2060
1767	Sulama	Salina soil	2062
1768	Sulama derinliği	Saline marsh	2058
1769	Sulama modülü	Saline steppe	2059

1770	Sulama randımanı	Saline-alkaline soil	2057
1771	Sulama suyu ihtiyacı	Saline-alkaline soils	2061
1772	Sulama tesisi	Salinity	2063
1773	Sulama yararlılığı	Salinity control	2056
1774	Sulama yöntemleri	Salinization	450
1775	Sulamadan kaynaklanan erozyon	Salinization	2055
1776	Sulanabilir arazi	Salt	2048
1777	Sulu çayır	Salt balance	2050
1778	Sulu tarım arazisi	Salt crystallization	2053
1779	Suni gençleştirme	Salt layer	2052
1780	Suni gübre	Salt pan	2051
1781	Suni meralar	Salt ventilation	2066
1782	Suni orman	Saltation (wind erosion)	1680
1783	Suyla doymun toprak	Sampling	1533
1784	Sübvansiyon (mali destek)	Sand	1222
1785	Süksesyon	Sand drift	1226
1786	Sürdürülebilir arazi yönetimi (SAY)	Sand dune	1227
1787	Sürdürülebilir arazi yönetim teknolojisi	Sand dune	1231
1788	Sürdürülebilir çevre yönetimi	Sand movement	1232
1789	Sürdürülebilir dağ kalkınması	Sand plain	1225
1790	Sürdürülebilir kalkınma	Sand plant	1228
1791	Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (SKK)	Sand sea	1223
1792	Sürdürülebilir kullanım (biyoçeşitlilik)	Sand stabilization	1233
1793	Sürdürülebilir kullanım (çevre)	Sand stone	1230

1794	Sürdürülebilir orman yönetimi	Sand storm	1224
1795	Sürdürülebilir tarım	Sandy soil	1229
1796	Sürdürülebilir toprak yönetimi	Satellite image	2101
1797	Sürdürülebilirlik	Saturation	579
1798	Sürüklenme (rüzgar erozyonu)	Saturation point (saturation level)	580
1799	Süspansiyon hareketi	Savannah	1646
1800	Süzdürmek (toprak)	Scale	1521
1801	Süzek olmayan toprak	Scenario	1664
1802	Süzek toprak	Schist	1809
1803	Süzülme	Science and technology institutions (STIs)	241
1804	Şeffaflık	Science and technology network (STN)	239
1805	Şemsiye tür	Scientist	238
1806	Şeritsel tarım	Sclophyte plants	858
1807	Şiddetli erozyon	Seasonal grazing	1344
1808	Şifalı bitki	Seasonal migration	1343
1809	Şist	Secondary forest	975
1810	Tabaka	Secondary rock	973
1811	Tabaka erozyonu	Secondary species	974
1812	Tabakalaşma	Secondary vegetation	976
1813	Taban akımı (esas akım)	Secondary windbreak	1827
1814	Taban eğimi (yatak eğimi)	Secretariat of the UNCCD	317
1815	Taban genişliği (drenaj kanalı)	Sectoral water allocation	1656
1816	Taban meraları	Sedentary society	2244
1817	Taban suyu (yeraltı suyu)	Sedentary soil	2245

1818	Taban suyu bitkileri	Sediment	1651
1819	Taban suyu seviyesi	Sediment carrying shallow surface flow	1674
1820	Taban taşı	Sediment control	1652
1821	Tabandan yukarıya yaklaşım	Sediment load	1653
1822	Tabiatı koruma alanı	Sediment yield	51
1823	Tabii mera (doğal mera)	Sediment yield	1623
1824	Takır	Sediment yield	2034
1825	Takson	Sedimentary rock	2033
1826	Taksonomi (sınıflandırma bilimi)	Sedimentation	244
1827	Tali rüzgar perdesi	Sedimentation	1654
1828	Talveg	Sedimentation (deposition)	2035
1829	Tamamlanma tarihi	Seed	1934
1830	Tampon şerit	Seed origin	1935
1831	Tampon şerit ekimi	Seeding	1936
1832	Tampon zon	Seepage	1687
1833	Tane büyüklüğü	Selective erosion	189
1834	Tane yoğunluğu	Semi steppe (semi-desert land)	495
1835	Taneli bünye	Semi-arid areas	2198
1836	Taneli parçalanma	Semi-arid climate (step climate)	2199
1837	Tansiyometre	Semi-natural forest	2197
1838	Taraf	Semi-natural vegetation	2196
1839	Taraflar Konferansı (TK)	Sensitive area	896
1840	Taraflar Konferansı Bürosu	Sensitive region for wetland	897
1841	Tarım	Sensitive species (vulnerable species)	900

1842	Tarım alanı	Sensitive water area	899
1843	Tarım arazisi	Serpentine	1669
1844	Tarım dışı alanlar	Service	947
1845	Tarım ekolojisi	Severe erosion	1807
1846	Tarım ekosistemi (agro-ekosistem)	Shale	1154
1847	Tarım havzası	Sheet erosion	1811
1848	Tarımsal amaçlı teraslar	Shepherd	439
1849	Tarımsal biyoçeşitlilik	Shifting cultivation	855
1850	Tarımsal ekolojik zon (agro-ekolojik zon)	Shifting dunes (mobile dunes)	893
1851	Tarımsal İzleme ve Bilgi Sistemi Projesi	Shoot	763
1852	Tarımsal kalkınma	Shrub	35
1853	Tarımsal kirlilik	Shrub (scrub, bush)	379
1854	Tarımsal kuraklık	Shrub pastures	386
1855	Tarımsal kuraklık eylem planı	Sierozem	1689
1856	Tarımsal kuraklık yönetimi	Silt	1362
1857	Tarımsal ormancılık (agroforestry)	Silt	1691
1858	Tarımsal sistem	Siltation	1365
1859	Tarımsal su verimliliği	Silviculture	1692
1860	Tarla	Silvo-pastoral dryland systems	1238
1861	Tarla açma	Sink	2276
1862	Tarla kapasitesi	Siorozem (Grey desert soil)	1695
1863	Tarla şerit ekimi	Site conditions	2261
1864	Tarla tipi teras	Site index	2260

1865	Taş kordon	Site quality (site index)	319
1866	Taş temizleme	Skeletal soil	1007
1867	Taş, kaya yuvarlanması	Slide	1108
1868	Taşıma kapasitesi (barındırma kapasitesi)	Slight erosion	884
1869	Taşınma	Slope	2170
1870	Taşınmış horizon	Slope (gradient)	606
1871	Taşıntı Konisi	Slope and gully stabilization structures	2179
1872	Taşırma sulaması (salma sulama)	Slope exposition (slope aspect)	2172
1873	Taşkın	Slope gullies	2175
1874	Taşkın akımı	Slope length	2177
1875	Taşkın hacmi	Slope length factor	608
1876	Taşkın Kontrolü	Slope steepness factor	607
1877	Taşkın ovası	Slope terraces	2176
1878	Taşkın sulaması	Slope valleys	2178
1879	Taşkın tekerrürü	Sloping bench terrace	1345
1880	Taşkın zararı	Snow fall	1072
1881	Taşkın zirvesi	Social capital	1704
1882	Taşlaşma	Social costs and benefits	1705
1883	Taşlı topraklar	Social structure	1706
1884	Tatlısu	Social vulnerability	1707
1885	Tatlısu ekosistemleri	Socio-ecological system	1708
1886	Tav	Socio-economic drought	1709
1887	Tava sulaması	Socio-economic functions of forests	1476
1888	Tedbirli yaklaşım	Soil	1958

1889	Tehdit	Soil air	1985
1890	Tehdit altındaki ekosistemler listesi	Soil and mud flows	2025
1891	Tehdit altındaki tür	Soil and water conservation	2026
1892	Tehlikeli maddeler (su)	Soil association	1969
1893	Tekdüze akım	Soil biomass	1970
1894	Tekne tipi teras (hendek tipi teras)	Soil carbon	1991
1895	Teknik destek	Soil check dams	1979
1896	Teknik kaynaklar	Soil class	2016
1897	Teknoloji transferi	Soil classification	2017
1898	Tektonik	Soil compaction	1967
1899	Tel kafesli taş dolgu	Soil complex	1995
1900	Temas grubu	Soil conditioner	1988
1901	Tematik	Soil conservation	2003
1902	Tematik Program Ağı (TPA)	Soil conservation afforestation	1996
1903	Temiz Kalkınma Mekanizması (TKM)	Soil conservation afforestation	2004
1904	Temiz teknoloji	Soil conservation measures	2005
1905	Tepe	Soil conservation project	1997
1906	Tepe örtüsü	Soil cultivation (tillage)	1989
1907	Teras	Soil data base	2027
1908	Teras aralığı	Soil degradation	1971
1909	Teras düşey aralığı	Soil drainage	1975
1910	Teras tahliye kanalı	Soil erodibility	1963
1911	Teras tipi	Soil erodibility factor	1964
1912	Teras yatay aralığı	Soil erodibility factor	1976

1913	Teraslama	Soil erosion	1965
1914	Terkedilmiş arazi	Soil erosion	1977
1915	Terleme	Soil evaporation	2290
1916	Terra Rossa	Soil exchange	2049
1917	TerrAfrica	Soil exhaustion	2031
1918	Tersip bendi	Soil fertility	2028
1919	Tersip seddesi	Soil fertility decline	2029
1920	Tesis kapasitesi	Soil genesis	2007
1921	Tesis ömrü (toprak muhafaza)	Soil geography	1974
1922	Tesviye eğrilerine paralel ürün yetiştirme	Soil horizons	1986
1923	Tesviye eğrisi	Soil loss tolerance	1992
1924	Tesviye şerit ekimi	Soil management	1987
1925	Tesviye terası	Soil map	1983
1926	Teşvik	Soil microbiology	2001
1927	Thornweite Rutubet Endeksi	Soil moisture	2014
1928	Tıbbi bitkiler	Soil moisture (soil water)	2019
1929	Tıbbi ve aromatik bitkiler	Soil moisture deficit	2006
1930	Tın	Soil morphology	2002
1931	Tınlı toprak	Soil organic matter	2008
1932	Ticari tarım	Soil pH	2010
1933	Ticari tarım ürünü	Soil physical modification	1953
1934	Tohum	Soil physics	1981
1935	Tohum orijini	Soil pollution	1993
1936	Tohumlama	Soil porosity	1982

1937	Tomurcuk	Soil productivity	2000
1938	Topak	Soil profile	2011
1939	Toplam akış	Soil protecting plants	1998
1940	Toplam çevresel değer	Soil quality	1990
1941	Toplam ekonomik değer (TED)	Soil reaction	2012
1942	Toplam erozyon	Soil salinity	2023
1943	Toplama hendeği	Soil saving dam (soil check dam)	1918
1944	Toplayıcı tahliye kanalı	Soil science	1968
1945	Topluluk (ekolojik)	Soil series	2015
1946	Topluluk (toplum, insan topluluğu)	Soil structure	2018
1947	Toplum ormancılığı	Soil structure	2030
1948	Topoğrafya	Soil survey	1980
1949	Topoğrafya haritası	Soil texture	1973
1950	Topoklimatoloji	Soil texture	2021
1951	Toprağa sızma (infiltrasyon)	Soil type	2022
1952	Toprağın faydalı nem kapasitesi	Soil water potential (soil moisture potential)	2020
1953	Toprağın fiziksel geliştirilmesi	Soil-saving dike	1919
1954	Toprağın fiziksel özellikleri	Solar radiation	1697
1955	Toprağın kimyasal özellikleri	Solum	1699
1956	Toprağın sulama kapasitesi	Sound management	1635
1957	Toprağın verimli olarak işletilmesi	Source of funding	765
1958	Toprak	Southern African Development Community (SADC)	877
1959	Toprak altı biyokütle	Species	2070

1960	Toprak altı drenajı	Species diversity	2072
1961	Toprak altı işlemeşi	Species richness	2074
1962	Toprak altından sulama	Species selection	2073
1963	Toprak aşınabilirliği	Sphagnum	1715
1964	Toprak aşınabilirlik faktörü	Spillway	574
1965	Toprak aşınması	Spiny plants	533
1966	Toprak bent	Spiny shrubland	534
1967	Toprak betonlaşması	Splash erosion (rain drop erosion)	1681
1968	Toprak bilimi	Spodosols	1716
1969	Toprak birliği	Spore	1717
1970	Toprak biyokütlesi	Spring	1110
1971	Toprak bozulumu	Spring	1553
1972	Toprak bozulununun küresel değeriendirilmesi	Spring	1741
1973	Toprak bünyesi (toprak tekstürü)	Sprinkler irrigation	2167
1974	Toprak coğrafyası	Stable grade (poised grade)	511
1975	Toprak drenajı	Stable lands	592
1976	Toprak erozyon faktörü	Stakeholders	1540
1977	Toprak erozyonu	Stall feeding	41
1978	Toprak erozyonun saha içinde ve saha dışındaki etkileri	Stand	1332
1979	Toprak eşikler	Standard deviation (STD) of NDVI	1419
1980	Toprak etüdü	Standard erosion plot	1718
1981	Toprak fiziği	Standard Financial Annex (of UNCCD)	1719

1982	Toprak gözenekliliği	Standard of living	2203
1983	Toprak haritası	Steppe	328
1984	Toprak hava boşlukları	Steppe	1720
1985	Toprak havası	Stoma	1721
1986	Toprak horizonları	Stone mesh (boister)	1899
1987	Toprak idaresi	Stony removal	1866
1988	Toprak ıslah maddesi	Storm	772
1989	Toprak işleme (sürüm)	Strata	1810
1990	Toprak kalitesi	Strategic environmental assessment (SEA)	1724
1991	Toprak karbonu	Strategic objectives (UNCCD Strategy objectives)	1723
1992	Toprak kaybı toleransı	Strategic planning	1725
1993	Toprak kirlenmesi	Strategy	1722
1994	Toprak klimaksı (edafik klimaks)	Stratification	1812
1995	Toprak kompleksi	Stream	44
1996	Toprak muhafaza amaçlı ağaçlandırma	Stream bank collapses	1146
1997	Toprak koruma projesi	Stream bank erosion	47
1998	Toprak koruyucu bitkiler	Stream bank erosion control	48
1999	Toprak kullanım haritası	Stream bed (stream channel)	53
2000	Toprak mahsuldarlığı	Stream erosion	1318
2001	Toprak mikrobiyolojisi	Stream erosion	2206
2002	Toprak morfolojisi	Stream flow depletion	45
2003	Toprak muhafaza (koruma)	Stream load	54
2004	Toprak muhafaza ağaçlandırması	Stream power	46

2005	Toprak muhafaza tedbirleri	Stream regime	50
2006	Toprak nemi eksikliği	Streambank erosion	1145
2007	Toprak oluşumu	Strip cultivation	1806
2008	Toprak organik maddesi	Stubble	108
2009	Toprak organizmaları	Stubble burning	109
2010	Toprak pH'ı	Sub-alpine vegetation	1759
2011	Toprak profili	Sub-catchment (sub-watershed)	86
2012	Toprak reaksiyonu	Sub-family	85
2013	Toprak reformu (arazi reformu)	Sub-irrigation	1962
2014	Toprak rutubeti (nemi)	Sub-regional action programme (SRAP)	83
2015	Toprak serisi	Sub-regional and regional action programs for desertification combating	458
2016	Toprak sınıfı	Sub-regional organization (SRO)	84
2017	Toprak sınıflandırılması	Subsidy	1784
2018	Toprak strüktürü	Subsistence agriculture (sedentary agriculture)	802
2019	Toprak suyu	Subsistence crop	801
2020	Toprak suyu potansiyeli	Subsistence economy	800
2021	Toprak tekstürü	Sub-soil	87
2022	Toprak tipi	Sub-soil farming	89
2023	Toprak tuzluluğu	Subsoiling	1961
2024	Toprak üstü biyokütle	Sub-soiling	88
2025	Toprak ve çamur akmaları	Sub-species	90
2026	Toprak ve su muhafaza	Subsurface drainage	1960
2027	Toprak veri tabanı	Subsurface flow (interflow)	2280

2051	Tuz kabuğu	Sustainable environmental management	1788
2052	Tuz katı	Sustainable forest management	1794
2053	Tuz kristalleşmesi	Sustainable land management (SLM)	1786
2054	Tuz seven bitki	Sustainable land management (SLM) technology	1787
2055	Tuzlanma	Sustainable mountain development	1789
2056	Tuzlanma Kontrolu	Sustainable soil management	1796
2057	Tuzlu alkali toprak	Sustainable use (biodiversity)	1792
2058	Tuzlu bataklık	Sustainable use (of environment)	1793
2059	Tuzlu bozkır	Sustainable use of ecosystem	656
2060	Tuzlu horizon	Swamp	222
2061	Tuzlu-sodik topraklar)	Swell range	296
2062	Tuzlu toprak	Symbiosis	1492
2063	Tuzluluk	Symbiosis	2200
2064	Tuzsuzlaştırma (suyun tuzsuzlaştırılması)	Symbiosis relationships	1493
2065	Tuzsuzlaştırma (toprağın tuzsuzlaştırılması)	Synergy	1694
2066	Tuzun yok edilmesi	Takyr	1824
2067	Tükenme	Talus creep	2171
2068	Tüketim	Target	920
2069	Tüketim dışı değerler	Target groups	921
2070	Tür	Taxon (pl. taxa)	1825
2071	Tür arası rekabet	Taxonomy (classification science)	1826
2072	Tür çeşitliliği	Technical resources	1896
2073	Tür seçimi	Technical support	1895

2074	Tür zenginliği	Technology transfer	1897
2075	Türkiye çölleşme haritası (iklim verileri)	Tectonics	1898
2076	Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Eylem Programı (2006)	Temperate climate (mild climate)	955
2077	Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi, 2013-2023	Temperate zone	956
2078	Türkiye Çölleşme ile Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem planı, 2014-2018	Temperature	1677
2079	Türkiye Ulusal Havza Yönetim Stratejisi, 2014-2023	Tensiometer	1837
2080	U şekilli oyuntu	Tenure	1394
2081	Uç değerler	Terra Rossa	1916
2082	Ultra-bazik kaya	Terrace	1907
2083	Ulusal bilinçlendirme semineri	Terrace enforced with brush bundles (brush terrace)	383
2084	Ulusal delegasyon	Terrace horizontal spacing	1912
2085	Ulusal Erozyon Risk Haritaları (Türkiye)	Terrace outlet channel	1910
2086	Ulusal Eylem Planı	Terrace spacing	1908
2087	Ulusal eylem planı hazırlanması	Terrace type	1911
2088	Ulusal eylem planı onaylanması	Terrace vertical spacing	1909
2089	Ulusal Erozyonla Mücadele Eylem Planı (UEMEY)	Terraces with channel	923
2090	Ulusal eylem planlarının BMÇMS On Yıllık Stratejisi ile uyumlaştırılması	Terracing	1913
2091	Ulusal iletişim stratejisi	TerrAfrica	1917
2092	Ulusal kapasite öz değerlendirmesi (UKÖD)	Terrestrial ecosystems	1075

2093	Ulusal Koordinasyon Organı (UKO)	Thalweg	1828
2094	Ulusal odak noktası	The 10-year Strategic Plan and Framework to Enhance the Implementation of the Convention	460
2095	Ulusal rapor	The 10-Year Strategic Plan and Framework to Enhance the Implementation of the Convention (2008-2018)	252
2096	Ulusal yoksulluk oranı	The Committee on Science and Technology (CST).	240
2097	Ulusal yoksulluk sınırı	The Economics of Land Degradation Initiative (ELD)	121
2098	Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)	The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)	255
2099	Uluslararası kuruluş	The guidelines for alignment of the action plans with the UNCCD Strategy	750
2100	BMÇMS Performans Gözden Geçirmesi ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Sistemi (PRAIS)	The United Nations Conference on Environment and Development (UNCED)	249
2101	Uydu görüntüsü	Thematic	1901
2102	Uygulama	Thematic Programme Network (TPN) / Regional Cooperation Networks (RCN)-	1902
2103	Uygun faaliyet kodları	Thermal conduction	1679
2104	Uygun uluslararası forumlar	Thornweite Moisture Index	1927
2105	Uygunluk	Threat	1889
2106	Uyku dönemi	Threat of desertification	462
2107	Uyum (adaptasyon) kapasitesi	Threatened species	1891
2108	Uyumlaştırılmış ulusal eylem planının hazırlanması	Threshold	728

2109	Uzaktan algılama	Threshold value (for ecosystems)	729
2110	Uzman bilgisi	Tilth	1886
2111	Uzun dönem	Time scale	2288
2112	Üçgen şekilli oyuntu	Topoclimatology	1950
2113	Üfürülmüş arazi	Topographical map	1949
2114	Üniform toprak (yeknesak toprak)	Topography	1948
2115	Üniversal toprak kaybı denklemi	Topsoil	2128
2116	Üreme	Tornado	951
2117	Üreme potansiyeli	Tornado (cyclone)	1095
2118	Üretici hizmetler	Total Economic Value (TEV)	1941
2119	Üretim	Total environmental value	1940
2120	Üretim (biyolojik)	Total erosion	1942
2121	Üretim birimi	Total runoff	1939
2122	Üretim fonksiyonu	Toxicity	2289
2123	Üretim materyali	Traditional ecological knowledge	814
2124	Ürün	Traditional knowledge	813
2125	Ürün artığı	Traditional use of natural resources	555
2126	Ürün ekim nöbeti	Transition climate	810
2127	Ürün üretim sistemi	Transition waters	812
2128	Üst toprak	Transitional zone	811
2129	V şeklinde vadi.	Transparency	1804
2130	Vahşi salma sulama	Transpiration	348
2131	Varoluş değeri	Transpiration	2039

2132	Varyete (çeşit)	Transpiration	1915
2133	Vejetasyon	Transportation	1869
2134	Vejetasyon süresi	Transverse stabilizing (latitudinal stabilizing)	686
2135	Veri	Transverse structure	687
2136	Veri analizi	Tree	31
2137	Veri kaynağı	Tree line	33
2138	Veri seti	Tree plantation establishment	36
2139	Veri toplama metodu	Tree steppe	34
2140	Verimli	Tree-grass-animal systems (silvopastoral systems)	1693
2141	Verimli arazi	Trend	2273
2142	Verimlilik (biyolojide)	Triangular shaped gully	2112
2143	Verimlilik (üretkenlik)	Tropical climate	2041
2144	Verimsiz arazi	Tropical forest	2042
2145	Verimsiz orman	Tropical rain forest	2043
2146	Vizkosite	Truncated horizon	1870
2147	Vizyon (kurum vizyonu)	Turgor pressure	2045
2148	Volkanik kaya	Type of funding	767
2149	Yaban hayatı	U shaped gully	2080
2150	Yaban hayatı koruma sahası	Ultra basic rock	2082
2151	Yabancı tür	Ultrabasic rock (ultramafik rock)	177
2152	Yabani akraba	Umbrella species (flagship species)	1805
2153	Yabani tür	UN Convention on Conservation of Biological Diversity (CBD)	291

2154	Yabanıl	UN Economic and Social Council (ECOSOC)	254
2155	Yabanıl alanlar	Unavailable soil moisture (unavailable soil water)	757
2156	Yabanlaşmış türler	UNCCD Knowledge Base Interactive Map	316
2157	Yağış	Uncertainty	226
2158	Yağış entansitesi	Underground water	2230
2159	Yağış fazlası (net yağış)	Understorey	541
2160	Yağış kullanım etkenliği (YKE)	Undulating land (peneplain)	490
2161	Yağış rejimi	Uniform flow	1893
2162	Yağış sızması	Uniform soil	2114
2163	Yağmur damlası erozyonu	Unit water requirement	245
2164	Yağmur enerjisi	United Nations (UN)	246
2165	Yağmur faktörü	United Nations Conference on Desertification (UNCCD)	253
2166	Yağmur suyu hasadı	United Nations Convention on Conservation of Biological Diversity (UNCBD)	247
2167	Yağmurlama sulama	United Nations Convention to Combat Desertification	459
2168	Yakacak odun	United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD)	251
2169	Yakalama kapasitesi (yağış)	United Nations Development Programme. (UNDP)	256
2170	Yamaç	United Nations Environment Programme (UNEP)	248
2171	Yamaç akması	United Nations Plan of Action to Combat Desertification (PACD)	250

2172	Yamaç bakışı	Universal Soil Loss Equation (USLE)	2115
2173	Yamaç depolanması	Unplanned grazing	1556
2174	Yamaç molozu akması	Unproductive forest	2145
2175	Yamaç oyuntuları	Unproductive land	2144
2176	Yamaç terasları	Unsaturated flow	581
2177	Yamaç uzunluğu	Unstable lands	593
2178	Yamaç vadiler	Upper watershed	2274
2179	Yamaç ve oyuntu tahkimi tesisleri	Urban ecology	1117
2180	Yangın riski	Urban systems	1120
2181	Yangın tehlikesi	Urbanization	1119
2182	Yapay bitkilendirme	Use value	1220
2183	Yapay su kitlesi	Useful field capacity	758
2184	Yaprağını döken ağaçlar	Useful moisture	756
2185	Yaprak alanı endeksi (YAI)	V shaped valley	2129
2186	Yaprakların başlangıç depolaması	Validity	799
2187	Yararlanıcı	Variety	2132
2188	Yararlanıcı bölge veya alt bölge	Vegetation	2133
2189	Yararlanıcı kurum(lar)	Vegetation cover (vegetation)	263
2190	Yararlanıcı ülke	Vegetation period	2134
2191	Yaratıcı finans enstrümanları	Vegetation season (growing season)	363
2192	Yarayışlı besin maddeleri	Vegetative measures for soil conservation	272
2193	Yarayışlı su	Vegetative methods of wind erosion control	273
2194	Yarı bataklık toprağı	Vertical interval of terraces	535

2195	Yarı çalı	Very severe erosion	443
2196	Yarı doğal bitki örtüsü (yarı doğal vejetasyon)	Virgin soil	1011
2197	Yarı doğal orman	Viscosity	2146
2198	Yarı kurak alan	Vision (institutional vision)	2147
2199	Yarı kurak iklim (step iklimi)	Vitality	2117
2200	Yaşam birliği (sembiyoz)	Vulnerability	1197
2201	Yaşam kalitesi	Vulnerability	1647
2202	Yaşam ortamı	Vulnerability (against climate change)	1384
2203	Yaşam standardı	Vulnerable species	1196
2204	Yatak depolanması	Wady (quadry)	1663
2205	Yatak derinliği	Waste	184
2206	Yatak erozyonu	Waste land	1125
2207	Yatak ıslahı	Waste water	185
2208	Yatak kapasitesi	Water	1726
2209	Yatak yükü	Water balance	1732
2210	Yatay teras (düz teras)	Water balance (water economy)	1736
2211	Yatırım	Water collection area	1753
2212	Yayılıcı yabancı tür (işgal edici yabancı tür)	Water collection area	1755
2213	Yayla	Water conservation	1748
2214	Yayla hayvancılığı	Water consumption (consumptive water use)	1756
2215	Yaylacı	Water deficiency	1749
2216	Yaylak	Water degradation	1734
2217	Yedek dolu savak	Water erosion	1737

2218	Yem	Water erosion classes	1738
2219	Yem bitkisi	Water front	1733
2220	Yeniden ormanlaştırma	Water logged soil	1783
2221	Yenileme yeteneği	Water logging	1739
2222	Yenilenebilir doğal kaynak	Water loss through seepage	1688
2223	Yenilenebilir enerji	Water mass	1747
2224	Yenilenebilir enerji kaynakları	Water productivity	1758
2225	Yenilenebilir kaynaklardan gelen enerji	Water protection forest	1745
2226	Yenilenemeyen doğal kaynak	Water quality	1740
2227	Yenilik	Water resource management	1743
2228	Yer üstü sulama	Water scarcity	1744
2229	Yeraltı akarsuyu	Water separation line (watershed line)	1727
2230	Yeraltı suyu	Water storage factor	1735
2231	Yeraltı suyu akışı	Water stress	1750
2232	Yeraltı suyu dolumu ve boşaltımı (toprak suyu reşarjı ve deşarjı)	Water table	1752
2233	Yeraltı suyu rezervuarı	Water use efficiency	1770
2234	Yerçekimi erozyonu (kütle hareketleri)	Waterlogging	1730
2235	Yerçekimi suyu	Watershed	905
2236	Yerel alan kalkınma programı	Watershed (catchment area)	1754
2237	Yerel bilgi	Watershed degradation	906
2238	Yerel düzeyde kapasite geliştirme	Watershed drainage intensity	907
2239	Yerel topluluk	Watershed management	914
2240	Yerel tür (yerli tür)	Watershed management committee	912

2241	Yerinde koruma (in-situ koruma)	Watershed management plan	913
2242	Yerinde (in situ) oluşmuş (toprak)	Watershed master plan	911
2243	Yerinde (in-situ) koruma (bitki veya hayvan gen kaynakları)	Watershed protection action plan	910
2244	Yerleşik toplum	Watershed rehabilitation	908
2245	Yerleşik toprak	Water-stressed countries	1751
2246	Yerleşim alanı (yerleşke)	Wattle check dam	1528
2247	Yerli	Wattle fence	1529
2248	Yerli halk	Weathered rock (decomposed rock)	191
2249	Yeşil gübreleme	Weathering	190
2250	Yeşil alanlar	Weathering	470
2251	Yeşil büyüme (yeşil gelişme)	Weathering of parent material	102
2252	Yeşil devrim	Weed control (weeding)	1501
2253	Yeşil ekonomi	Weir	1645
2254	Yeşil gübre	Welfare (well-being)	1589
2255	Yeşil gübre bitkileri	Wet	1765
2256	Yeşil kuşak	Wetlands	1766
2257	Yeşil kuşak ağaçlandırması	Wild	2154
2258	Yeşillik	Wild flood irrigation	2130
2259	Yetiştirme ortamı (yetiştirme muhiti)	Wild relative	2152
2260	Yetiştirme ortamı endeksi	Wild species	2153
2261	Yetiştirme ortamı şartları	Wilderness	206
2262	Yıkanma (toprak)	Wilderness	2155
2263	Yıl boyu otlatma	Wild-flooding irrigation (food irrigation)	1640

2264	Yıllık bitki	Wildlife	2149
2265	Yıllık olağan ETA (ETA)	Wildlife reserve	2150
2266	Yıllık ortalama yağış	Willingness to accept	1035
2267	Yoğunluk	Willingness to pay	1520
2268	Yok olmuş türler	Wilting point	1698
2269	Yoksulluğun azaltılması	Wind	1625
2270	Yoksulluk	Wind break (shelterbelt)	1632
2271	Yoksulluk sınırı	Wind break rows	1633
2272	Yosun	Wind erodibility groups	1626
2273	Yönelim (eğilim)	Wind erodibility index	1627
2274	Yukarı havza	Wind erosion	1628
2275	Yumru	Wind erosion threshold velocity	1629
2276	Yutak	Wind strip cropping	1630
2277	Yüksek alanlar	Winter pasture	1142
2278	Yüzey açılması	Wire mesh dam (wire check dam)	1037
2279	Yüzey akımı	Wise use	56
2280	Yüzey altı akışı	Wood energy	1428
2281	Yüzey drenajı	Wooden check dam	42
2282	Yüzey erozyonu	Woodland	37
2283	Yüzey toprağı	Woody biomass	1430
2284	Yüzeyde (satıhta) tutulan su	World Bank (IBRD)	595
2285	Yüzeye çıkma	World Conservation Union (IUCN)	596
2286	Yüzeysel akış	World Health Organization (WHO)	597
2287	Yüzeysel su	Xeric	1218

2288	Zaman ölçeği	Xerophytes	1249
2289	Zehirleyici etki (zehirlilik)	Xerophytic	1219
2290	Zemindeki buharlaşma	Year-long grazing	2263
2291	Zenginleştirme oranı	Young soils	825
2292	Zenginlik	Zero grazing	1682
2293	Zon (kuşak)	Zonal soil	2294
2294	Zonal toprak	Zone	2293
2295	Zonoekoton	Zonocotone	2295

3. YARARLANILAN KAYNAKLAR

No	Yararlanılan Kaynak
1	A.H. ÇOLAK, S. Kırca, I.D. Rotherham, A. İNCE, 2010. "Restoration and rehabilitation of deforested and degraded forest landscapes in Turkey". Çevre ve Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü.
2	Atalay, İ. 2013. "Doğa bilimleri sözlüğü". Orman Genel Müdürlüğü".
3	Belgian Clearing-House Mechanism. "Glossary of terms related to the biological diversity convention". http://bch-cbd.naturalsciences.be/belgium/glossary/glos_b.htm
4	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı. 1992. "Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi". 29 Temmuz 1996 tarih ve 22860 sayılı resmi gazete.
5	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı. 1992. "İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi".
6	Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Taraflar Konferansı. 2007. "Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, On Yıllık Stratejik Planı". http://www.unccd.int/Lists/SiteDocumentLibrary/10YearStrategy/Decision%20COP8%20adoption%20of%20The%20Strategy.pdf
7	Birleşmiş Milletler. 1994. "Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi".
8	Çağatay, G. 1994. "Çevre sözlüğü".
9	CBD. "Biodiversity Glossary". Toolkit Glossories. https://www.cbd.int/cepa/toolkit/2008/doc/CBD-Toolkit-Glossaries.pdf
10	Çepel, N. 1996. "Çevre ve ekoloji sözlüğü". TEMA Yayın, 1996
11	Çevre ve Orman Bakanlığı. 2003. "Kara Avcılığı Kanunu (4915 Sayılı)". 1 Temmuz 2003 tarih ve 25165 sayılı resmi gazete.
12	ELD Initiative. "Glossary-Economics of Land Degradation". http://eld-initiative.org/index.php?id=35
13	European Environment Agency. European Environment Agency "CORINE Land Cover". http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover (bu etki alanında land_cover.pdf) [18.0 MB] (erişim: Mayıs 2015).
14	FAO. 2015. "AGROVOC Multilingual agricultural thesaurus". http://aims.fao.org/vest-registry/vocabularies/agrovoc-multilingual-agricultural-thesaurus
15	FAO. 2015. "Forestry Terminology". http://www.fao.org/forestry/terminology/en/

- 16 FAO-SEC/002/TUR.2015. "Technical guidelines for natural resources rehabilitation works in mountainous watersheds.(Draft)".
- 17 GIZ-BMZ.2011."Annotated Glossary on Combating Desertification and Sustainable Land Management". http://www.unccd.int/Lists/SiteDocumentLibrary/Publications/4GIZ_2011-en-glossary-talking-about.pdf
- 18 Glossary of Wildland Fire Terminology. 2014. <http://www.nwcc.gov/sites/default/files/products/pms205.pdf> (erişim Ocak 2015).
- 19 Greenfacts.2005. "Scientific Facts on Ecosystem Change". Greenfacts Digest.
- 20 Greenfacts.2006."A Summary of the Millennium Ecosystem Assessment, Desertification Synthesis". www.greenfacts.org/en/desertification/
- 21 Greenfacts.2006. "Scientific Facts on Forests". Greenfacts Digest.
- 22 İ.Akalan, O.Doğan, A.N.Baytorun. 2009. "Toprak bilimi ve toprak koruma terimleri". Sütçü İmam Üniversitesi, Yayın no. 134.
- 23 IPCC.2012."Glossary of terms. In: Managing the Risks of Extreme Events and Disasters to Advance Climate Change Adaptation-Annex II". <http://www.cambridge.org/gb/academic/subjects/earth-and-environmental-science/climatology-and-climate-change/managing-risks-extreme-events-and-disasters-advance-climate-change-adaptation-special-report-intergovernmental-panel-climate-change>
- 24 ISSS-AISS-IBG ITC ISTRIC.1996. "Terminology for soil erosion and conservation. Concepts, definitions and multilingual list of terms for soil erosion and conservation in English, Spanish, French and German". <http://www.worldcat.org/title/terminology-for-soil-erosion-and-conservation-concepts-definitions-and-multilingual-list-of-terms-for-soil-erosion-and-conservation-in-english-spanish-french-and-german/oclc/36901025>
- 25 Madran,N.1996. "Tarım sözlüğü".
- 26 Millenium Assessment.2005. "Ecosystems and Human Well-being": Policy Responses.Appendix D-Glossary". Millennium Ecosystem Assessment Series (Book 3)
- 27 Millenium Ecosystem Assessment. "Glossary over Desertification".Green Facts. <http://www.millenniumassessment.org/documents/document.776.aspx.pdf>
- 28 Millennium Ecosystem Assessment, 2005. "Ecosystems and Human Well-being: Desertification Synthesis". World Resources Institute, Washington, DC.
- 29 Odum, E.P., Gary W. Barrett. G. W. 2008. (Çeviri Ed.: K. Işık). Ekoloji'nin Temel İlkeleri. Palme Yayıncılık, Ankara, 598 ss.
- 30 TC.Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. 2015. "Afet ve acil durumlara ilişkin temel mevzuat". <https://www.afad.gov.tr/UserFiles/File/Mevzuat/MevzuatKitab%C4%B1.pdf>
- 31 TC.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. 2006. "Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu-2.sürüm". DPT.2006.

- 32 TC.Çevre Bakanlığı. 1983. "Çevre Kanunu (2872 sayılı)". 9 Temmuz 1983 tarih ve 18132 sayılı resmi gazete.
- 33 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı. 1999. "Orman Yetiştirme Materyallerinin Ticareti Yönetmeliği". 2 Şubat 2006 tarih ve 26068 sayılı resmi gazete.
- 34 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı. 2005. "Çölleşme ile mücadele ulusal eylem planı, 2005". 9 Mart 2005 tarihli resmi gazete. <http://www.cem.gov.tr/erozyon/Files/EylemPlan/ekitap/index.html>
- 35 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. 2008. "Orman amenaşman yönetmeliği". 5 Şubat 2008 tarihli, 26778 sayılı resmi gazete
- 36 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. 2012. "Ağaçlandırma Yönetmeliği". 23 Temmuz 2012 tarih ve 28390 sayılı resmi gazete.
- 37 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü. 2014. "Ekosistem tabanlı orman amenaşman planlarının düzenlenmesine ait usul ve esaslar". Orman İdaresi ve Planlama Dairesi Başkanlığı, Tebliğ no.299, 2014
- 38 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü. 2012. "Su havzalarının korunması ve yönetim planlarının hazırlanması hakkında yönetmelik". 17 Ekim 2012 tarihli 28444 sayılı resmi gazete.
- 39 TC.Çevre ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü. 2012. "Yüzeysel su kalitesi yönetimi yönetmeliği". 30 Kasım 2012 tarih ve 28483 sayılı resmi gazete.
- 40 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 1985. "Sulama alanlarında arazi düzenlemesine dair tarım reformu kanunu uygulama yönetmeliği, 1985". 11 Haziran 1985 tarih ve 18796 sayılı resmi gazete.
- 41 TC.Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. 2005. "Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/03/20050325-5.htm>
- 42 TC.Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. 2012. "Tarımsal kuraklık yönetiminin görevleri, çalışma usul ve esaslarına dair yönetmelik". 18 Temmuz 2012 tarih ve 28388 sayılı resmi gazete.
- 43 TC.Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı. 2014. "Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi".
- 44 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2013 "Baraj Havzaları Yeşil Ağaçlandırması Eylem Planı, 2013-2017".
- 45 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2013. "Çölleşme ile mücadele ulusal strateji belgesi, 2013-2023".
- 46 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2013 "Ulusal Erozyonla Mücadele Eylem Planı, 2013-2017".
- 47 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2013. "Kurak ve yarı kurak alanlarda ağaçlandırma ve rehabilitasyon rehberi. Taslak".

- 48 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2013. "Ulusal havza yönetim stratejisi, 2014-2023". 4 Temmuz 2014 tarihli ve 29050 sayılı Resmi Gazete'
- 49 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2013 "Ulusal Sel ile Mücadele Eylem Planı, 2013-2017".
- 50 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2015 "Erozyon ve sel kontrolü uygulamalarında dikkate alınacak hususlarla ilgili rehber, Taslak". http://www.cem.gov.tr/erozyon/AnaSayfa/tumDuyuru/15-06-4/14_No_lu_Tamim_Tasla%C4%9F%C4%B1.aspx?sflang=tr.
- 51 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü. 2015. "Çölleşme ile mücadele ulusal stratejisi ve eylem planı 2015-2023". <http://www.cem.gov.tr/erozyon/Files/00000000ulusalstratejibelgesi2015-2023/ulusalstratejibelgesi2015-2023/book.swf>
- 52 TC.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü. 2012. "Ormanlarda ve orman içinde bulunan otlak, yaylak ve kışlaklarda hayvan otlatılmasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik". 11 Temmuz 2012 tarih ve 28350 sayılı resmi gazete.
- 53 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005. "Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği". 15 Şubat 2005 tarih ve 26024 sayılı resmi gazete.
- 54 TC.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. 1984. "Sulama alanlarında arazi düzenlemesine dair tarım reformu kanunu (3083 Sayılı)". 22 Kasım 1984 tarih ve 18592 sayılı resmi gazete.
- 55 TC.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. 1998. "Mera Kanunu (4342 Sayılı)". 28 Şubat 1998 tarih ve 23272 sayılı resmi gazete.
- 56 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2008. "Türkiye tarımsal kuraklıkla mücadele stratejisi ve eylem planı, 2008-2012".
- 57 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2010. "Biyogüvenlik kurulu ve komitelerin çalışma usul ve esaslarına dair yönetmelik". 13 Temmuz 2010 tarih ve 27871 sayılı resmi gazete.
- 58 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2010. "İyi tarım uygulamaları hakkında yönetmelik". 7 Aralık 2010 tarih ve 27778 sayılı resmi gazete.
- 59 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2010. "Organik tarımın esasları ve uygulanmasına ilişkin yönetmelik". 18 Temmuz 2010 tarih ve 27676 sayılı resmi gazete.
- 60 TC. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2010. "Tarım havzaları yönetmeliği". 7 Eylül 2010 tarih ve 27695 sayılı resmi gazete.
- 61 TC.Tarım ve Orman Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü. 1983. "Milli Parklar Kanunu (2873 Sayılı)". 9 Temmuz 1983 tarih ve 18132 sayılı resmi gazete.
- 62 TC.Ziraat Bakanlığı. 1956. "Orman Kanunu (6831 Sayılı)". 31 Temmuz 1956 tarih ve 9402 sayılı resmi gazete.
- 63 TC.Ziraat Mühendisleri Odası. 2003. "Erozyon ve toprak koruma terimleri sözlüğü". TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Teknik Yayınlar Dizisi N o:3

- 64 Uluslararası Sulama ve Drenaj Komisyonu, Türk Milli Komitesi, 1972. "Sulama ve drenaj teknik lügati".
- 65 UNCCD, 2013. "The Economics of Desertification Land Degradation and Drought: Methodologies and Analysis for Decision-Making". UNCCD 2nd Scientific Conference 9-13 April 2013 Bonn Germany.
- 66 UNCCD, 2013. "The Economics of Desertification Land Degradation and Drought: Methodologies and Analysis for Decision-Making". UNCCD 2nd Scientific Conference 9-13 April 2013 Bonn Germany.
- 67 UNCCD, PRAIS(Performance Review and Assessment of Implementation System) ."Glossary of Desertification". <http://www.unccd-prais.com/ReportingTools/Glossary>
- 68 UNCCD."Glossary of terms and concepts used within the UNCCD context". [http://www.unccd.int/Lists/SiteDocumentLibrary/Publications/3Matallo_glossario_de_termos_e_conceitos\(1\).pdf](http://www.unccd.int/Lists/SiteDocumentLibrary/Publications/3Matallo_glossario_de_termos_e_conceitos(1).pdf)
- 69 UNCCD.2013."Economic and Social Impacts of Desertification, Land Degradation and Drought". UNCCD, Second Scientific Conference.White Paper I
- 70 UNCCD.9.Taraflar Konferansı.2005."Alignment of action programmes with The Strategy(Addendum)".ICCD/COP(9)/2/Add.1
- 71 UNEP.2007. "Glossary of Terms for Negotiators of Multilateral Environmental Agreements". http://www.unep.org/pdf/delc/Glossary_final.pdf
- 72 UNNEP-UNCCD, 2015. "Towards a Land Degradation Neutral World". <http://wbcsd.org>
- 73 United Nations Conference of the Parties for Desertification Combating. 2007. "The 10-year strategic plan and framework to enhance the implementation of the Convention". <http://www.unccd.int/Lists/SiteDocumentLibrary/10YearStrategy/Decision%20COP8%20adoption%20of%20The%20Strategy.pdf>
- 74 United Nations Environment and Development Conference, 1992. "Convention on Biological Diversity".
- 75 United Nations Environment and Development Conference, 1992. "Framework Convention on Climate Change".
- 76 United Nations. 1994. "Convention on Desertification Combating".
- 77 WBCSD (World Business Council for Sustainable Development, 2015. "Land Degradation Neutralization".
- 78 Wikipedia.2015. https://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

www.cem.gov.tr

Orman, Su Varsa Hayat Var.

Ekim-2015